FORTIS

INTEL
LECTVS
INDICAT
VERITA

CONTACTVS TEM[illegible]ICTV

V[illegible]S. HIC OBVELVS
[illegible]DE FIDETQVE
PLVRIMVM

Alcuinus. Rubanus Grammaticus Galeni 256.

Anomeli compositio ex melle et vino. 273.

Sulphur quibus noxium. 293.

29

Vidi ego lecta diu, et multo spectata labore
Degenerare tamen. Virgil

cauda tremula. 386.

Musica, cantus, mimi, sunt ad communia primi.
Odi illos ceu claustra Erebi quicunque loquuntur
Ore aliud, tacitoque aliud sub pectore condunt.

N. Inv. 3441.

Cum multis conversandum caeque cum paucis electione

sic dispungunt voco locum illum scripturae
Reges gentium dominantur. Vos autem non? sec.
Lutherus sic legit apud S. Augustinum.
Creavit te sine te: non possum te
salvare sine te?

Vulgo iactatur illud. Scire tuum nihil est nisi
te scire hoc sciat alter. cum Poeta dicat
— — — omores! usque adeo ne
Scire tuum nihil est nisi te scire hoc sciat alter?

Tantus amor terrae. Georg. 2

1605 Turris Varsaviae concidit 7 Maii: Samo-
scius Cancellarius Regni mortuus
1605. 10 Maii.

Grave est inimicum habere armatum et iratum
Iratus nocere cupit, armatus potest. Cic.

Ubi minus virtutis, ibi plus fortunae.

Quamdiu Apollo divus fuit, habebat oppugnatores qui coronati hostes
sternebant: Quod si de [illegible] idem sentiamus. Vide Justinum.

Celestatis doctores cur iam ob [illegible]nitatem docent Celcam et [illegible] dedi[illegible] [illegible]nitatem docent quid aliud est quam intellectu rationem et iudicio privare? Apostolus commenda[illegible] [illegible] requirit.

vernix . 282 . 262 . 264
278

FRANCISCI PORTI, CRESPEIENSIS VALESII, MEDICIQVE PARISIENSIS

Medica Decas,

Vide folio 101 ubi suum affinem vocat Fernelium

EIVSDEM AVTHORIS IN SINGVLA librorum capita Commentarijs illustrata.

OPVS SCITV FACILLIMVM ob metrum, & ad praxin vtilissimum.

LVTETIÆ PARISIORVM,
Sumptibus MELCHIORIS MONDIERE, viâ Iacobæa propè S. Benedictum,
M. DC. XII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

℞ Sand ℥j
Tartari ʒs
zingiberis ʒij
caryophyllorum ʒs
Diagredii gr. x
Misce et fiat pulvis
Dosis ʒij

Montagnana pulvis similis est huic in consilijs suis de Asthmate prope finem consilii 102.

~~Franciscus Bossuetus [illegible] libris xij [illegible] conscripsit de arte medendi [illegible] hoc~~

Nos eme Lector habes libro plus frugis in isto
Virgilii tota quam sit in Aeneide.
Omnigenos etenim morbos sanare docemus
A summo capitis vertice ad usque pedes.

Ars quae sanitatem tuetur, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit: qui vero aut voluptate, aut ambitione victi parere recusant, iis perinde est, ac si omnino non esset. Galenus lib. 6. De sanitate tuenda

‡ De arte medendi libri xij [illegible] veterum et recentiorum [illegible] sententia omnibus medicinae [illegible] utiles authore Francisco Bossueto [illegible] Doctore medico Lugduni apud Mathiam Bonhomme 1557 in 8o

Sapienter monebat Archigenes non nasci morbum sed perfici cum foras se prodit. Vide Lap. Philosoph. Dogmaticorum Palmarii Parisiis 1609.

84

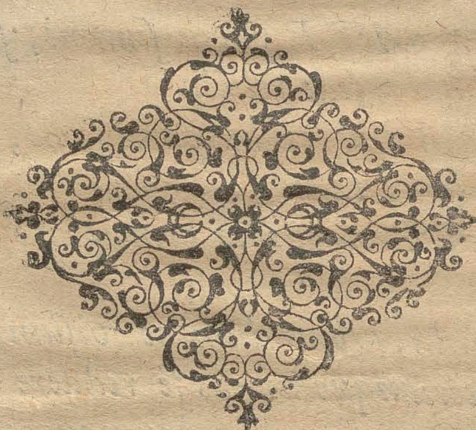

OPERIS DEDICATIO CHRISTO.

ATE patris summi, supera quùm sede relicta
Visus es humana facie, mirisque notasti
Prodigijs te principium, verumque tonantem,
Auditum surdis, orbatis lumine visum
Restituens, iterumque iubens se reddere vitæ,
Quos stygio mors atra priùs damnauerat orco:
Indè trucis domitor lethi, cacodæmonis, orbis,
Inclusos Erebo priscos in summa vocasti
Sydera, fecistique tuo gaudere triumpho:
Quantus in humanos tuus ardor, amica voluntas
Quanta foret patuit. Ferus hinc, amensque putandus
Mortalis, tibi qui laudes ac dona recusat:
Idque negat quod habet pulchrum. Sunt munera certè
Parua hominis collata Deo, qui poßidet omne
Quod tellus, quod pontus habet, quod in aëre vasto est

Quodque polo. Sed tu mentes, non dona requiris.
Hinc ego, pæonia cecini quæ nuper in arte
Dogmata, iam multos quæsita labore per annos,
Mente tibi læta voueo. Da, maxime Regum,
Hoc opus vt perstet, querulos soletur & ægros:
Cumque tuis per te donetur laurea vati.

Author Lectori.

VT primùm, omiſſo in humanioribus artibus docendi munere, Medicinæ me voui, ſtatim animaduerti ſtipatas, ſeptaſque ſpinis roſas, medullam ſub oſſe, nucem latere ſub nucleo. Multa quidem à doctiſſimis viris enodata, nodos tamen, eoſque Gordios eſſe quamplurimos, qui non paucos auocarent ab hac illuſtri, humano generi perutili, ſumméque neceſſaria ſcientia. Quare nihil tùm in votis habui, quàm in poſterum eniti, & in hoc incumbere, vt quæ maximè digna viderentur, pro viribus elucidarem, facerem denique, vt faciliùs memoriæ mandarentur, eſſentque quaſi præſentia tùm, quùm medicinæ profeſſor, ſeu declamans ac docens in ſcholis, ſeu conſilium apud ægros iniens, his opus habere videretur. Id vt conſequerer, in oratione metrica, quæ clarior, auguſtior, nobiliorque quàm ſoluta morari ſatiùs viſum eſt. Ideóque verſibus datis iampridem Hippocratis Aphoriſmis, eiuſdemque prognoſtico: libriſque quatuor de Signis morborum editis, non infælici, ſi quod audio verum eſt, omine: maiore dein ſtudio iuuandæ profeſſionis incenſus, in Pathologiam ac Therapeuticen haud ſegniter incubui. Mandata metris heroicis, inque decem digeſta libros, in apertum ac lucem affero. Videſis, erudite Lector, eaque lege, perlege. Sen-

Pathologia, Medicinæ pars est, quæ morbos edocet. Therapeutice quæ curat.

ties, si Medicinæ, sanitatisque tuæ desiderio teneris, non mediocrem, ni fallor, è lectione fructum. Forsan & aliquam à metro voluptatem, quæ te releuet à rugata fronte, quam inferre plerumque solet alta, & seria meditatio. Sed imprimis fructum. Euolutis enim cuiusque morbi signis causisque, numquam in posterum te fallet interioris morbi, cæci priùs latentisque cognitio, nec eiusdem ideò curatio, quam in hac nostra Decade facilè reperies. Quam vt vniuersam legeris, æstimabis vt voles. Scias tamen non esse duodecim duntaxat, vt Æneis Maronis, & Statij Thebais, sed triginta vel plus annorum opus: vt si quid ex ea frugis percipis, benè preceris Authori, qui vt facilem tutamque medendi viam posteris relinqueret, in ea struenda consenuit. VALE.

AVTHORIS MENS, ET AD OPVS EVOLVENDVM INVITATIO.

ELLA gerat miles, Graiosque extollat in armis,
Germanos, Gallos, Hesperiosq; duces.
Bella probent isti, quibus iræ & iurgia Cordi,
Factaque ciuili sanguine pinguis humus.
Non tuba, non litui, non rauca tonitrua Martis,
Non clypei ardentes, telaque grata mihi.
Pax mihi sancta placet, placet ars quæ proroget æuum,
Pallentesque animas ex Acheronte trahat.
Hinc mihi suscipitur pars describenda, dolorem
Quæ notat, & querulos non sinit esse dies.
Quæ facit vt grauibus morbis attrita leuentur
Corpora, & is redeat qui fuit antè vigor.
Huc ades, ô, sanos quicúnque tibi exigis annos.
Hæcque, redux vt sit longaque vita, lege.

PRIVILEGE DV ROY.

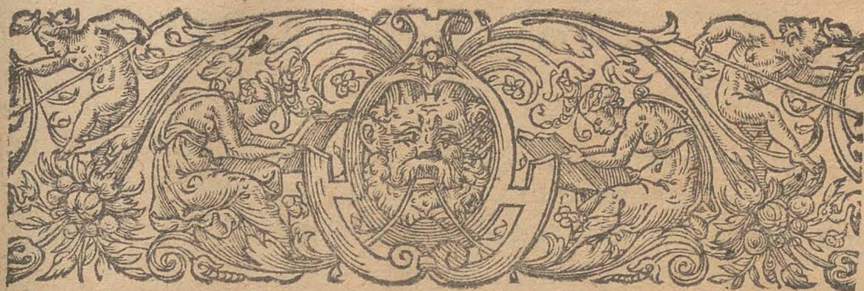
OVIS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, A noz Amez & feaux les gens de noz Cours de Parlemens, de Paris, Roüen, Thoulouse, Bourdeaux, Dijon, Grenoble, Aix & Rennes, Baillifs, Preuosts, Seneschaux desdicts lieux ou leurs Lieutenans, & à tous noz autres iusticiers & officiers qu'il appartiendra, Salut. Nostre bien Amé MELCHIOR MONDIERE Marchand Libraire de nostre Vniuersité de Paris, Nous a faict dire & remonstrer qu'il a recouuert vn liure intitulé *Medica Decas*, FRANCISCI PORTI, Lequel il desireroit volontiers faire Imprimer: Mais il doute qu'aucuns Imprimeurs ou Libraires de cestuy nostre Royaume pour le frustrer de ses grands frais & mises, faicts & à faire le voulussent aussi Imprimer ou susciter les Libraires & Imprimeurs estrangers de ce faire, & les exposer en vente à son tres-grand dommage & perte s'il ne luy estoit sur ce pourueu de remede conuenable, humblement requerant iceluy. POVRCE est-il que nous inclinant liberallement à la requeste dudit exposant, & pour aucunement le releuer de ses grands frais & mises qu'il a conuenu & conuiendra faire pour mettre ledit Liure en lumiere. Auons par ces presentes permis & accordé, permettons & accordons de nostre plaine puissance & authorité Royalle audit MELCHIOR MONDIERE & autres ayant droict de luy qu'il puisse faire imprimer ledict liure intitulé *Medica Decas* FRANCISCI PORTI, Mesmes auec les augmentations qu'il pourroit recouurir & ioindre audit liure, s'il y eschet & ce tant de fois, & en telle marge & Caracteres qu'il verra bon estre, ou ceux qui auront droict de luy, & ce durant le temps & terme de six ans prochains & consecutifs, à conter du iour & datte que la premiere impression sera acheuee d'imprimer. Auec deffences à tous Libraires, Imprimeurs & autres de quelque qualité & condition qu'ils soient, d'imprimer ou faire imprimer, soit dedans ou dehors nostre Royaume, tronquer ny alterer ledict liure, augmenté ny autrement, ny en extraire aucune chose, vendre ny debiter, si ce n'est du consentement dudit MELCHIOR MONDIERE, ou autres ayant droict de luy sur peine de confiscation des liures & exemplaires qui seront trouuez auoir esté imprimés & mis en vente, contre & au preiudice des presentes, soit en public ou en particulier, & de mil liures d'amende pour chacun exemplaire qui sera trouué auoir esté imprimé & saisi, & en outre d'autres mil liures d'amande aplicable, vn tiers à nous, vn tiers aux pauures de l'Hostel Dieu de ceste ville de Paris, & autre tiers au denonciateur sans aucune diminution pour les exemplaires trouuez ou saisis. Voulons & nous plaist aussi qu'en mettant au commencement, ou à la fin dudit liure vn extraict des presentes, soient tenus pour suffisamment signifiee & veuë à la cognoissance de tous, comme si expressement & particulierement elles leur auoient esté signifiee. SI VOUS MANDONS, & à chacun de vous endroict soy, commandons que de nos presentes grace, congé, permission & contenu cy-dessus, vous faictes & laissez iouyr ledit exposant ou ayant droict de luy, & vser plainement & paisiblement, cessant & faisant cesser tous troubles & empeschemens au contraire. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR, nonobstant oppositions quelconques, Clameur de Haro, Chartre Normande, Normandie prise à partie & autres lettres à ce contraires. Ausquelles nous auons desrogé & desrogeons par ces presentes pour ce regard, & à la derogatoire des derogatoires. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. Donné à Paris le 17. iour de Iuillet, l'an de grace mil six cens douze, & de nostre regne le troisiesme.

PAR LE ROY EN SON CONSEIL.

Signé,

DE VABRES.

Hippocrates componit hominem ex continentibus, contentis, et incitantibus seu impetum facientibus.
Fernelius lib. de morborum differentiis cap iij preclare ait: Quod in contentis est vitium morbi causa est, quod in partibus morbus, quod in functionibus symptoma.
Idem de Symptomatis lib. j cap 2 Tria sunt omnino symptomatum genera summa. Actio laesa, excrementorum vitium at simplex corporis affectus. Posteriora duo ex laesa functione, hoc vero ex morbo proficiscitur

FRANCISCI PORTI CRESPEIENSIS VALESII MEDICIQVE PARISIENSIS Medicæ decados

Crespeium vrbs est ducatus Valesiorum apud Gallos, ducẽtis triginta fere stadiis Lutetia, regni Metropoli distans, authoris patria.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

ERT *animus varios hominũ tẽtare recessus,* *Mens authoris.*
Et clausos in eis picea caligine morbos,
Quosque suis signis causisque efferre sub auras,
Hisque vias cunctis faciles aperire medendi.
Sed mihi mens est sola, meum, DEVS, *assere carmen,*
Daque tuo validas præsenti numine vires.
Namque quod immensum patuli complectitur orbis,
Hoc nostrum breue corpus habet: nec quicquid in illo est *Homo mũdi compẽdium, seu paruus mundus.*
Aut hoc scire licet, nisi te, qui conditor horum
Mirus es, & solus nosti abdita quæque magistro. *Deus vtriusque mundi mirus opifex.*
Tu solus teneris medicam vim suggeris herbis,
Eque mari, tellure, polo, mortalibus ægris
Cuncta salutifera largiris munera dextra.
Te duce nunc ergo, fore quod precor vtile multis
Ordiar, hoc & opus fausto molimine claudam,

COMMENTARIVS.

Cur hoc opus Medica decas inscribitur.

1 HOc opus Medicæ Decados titulo signauimus, quia decem librorum est, in quibus ea continentur, quæ maximè pertinent ad exquisite, absolutéque medendum. Primis enim quatuor, causæ, signaque morborum exponuntur, sine quorum cognitione tuta esse nequit eorum curatio, quæ sex reliquis libris absoluitur: quibus ideo Therapeutices, vt primis quatuor Simiotices, & Ætiologices nomen indi potest. Est verò Simiotice Medicinæ pars, quæ per signa morbos inuestigat, Ætiologice per causas. Nam αἰτία causa τὸ σημεῖον, signum est. Causa verò nominatur id, vnde manat & procedit actio. Quæ quadruplex apud Physicos: Efficiens materia, forma, finis, & ex his apud medicos externa quædam & euidens, quæ procatarctica, seu prophasis: quædam interna, seu continens & occulta. Eaque duplex, antecedēs & coniūcta, quæ inclusa corpori morbum aut sanitatem indicat. Hinc causarum aliæ salubres, quæ sanitatis sunt, insalubres aliæ, quæ morbi: quas quoniam medicus imprimis inuestigat, Ætiologiam quæ de causis, & Simioticem, quæ de signis insalubribus agit, Pathologiam communi nomine dicunt. Causa vero morbi, præter naturam affectus est qui præcurrit morbum: qui lædit actionem morbus: quique morbum sequitur, symptoma. Signum autem id appellatur, quod nos in alicuius latentis cæcique cognitionē adducit. Quod in arte medica necessarium, quia plura sunt in nobis præter naturam inclusa, quæ quum nullis sensibus percipi queant, solis signis intelliguntur. Signorum autem genera sunt ex Galeni mente triplicia: nempè signa cruditatis & coctionis, salutis & mortis, & Crisima, seu decretoria. Quorū nonnulla salubria, nempè quæ coctionis & salutis signa sunt, quæ Peptica possis appellare. Quædam insalubria, qualia cruditatis & mortis, quæ nomines licet Apepta. Quædam neutra, qualia sunt Crisima: quæ si pepseos, seu coctionis signa præcesserint, salutem: sin cruditatis, morbi diuturnitatem, aut mortem indicant. Insalubrium signorum alia morbi speciē declarant, vt pulsus celer, creber, & inæqualis febrem: alia sedem affectam, vt pulsus durus membranam, mollis pulmonem, aut partem aliquam molliorem: alia morbi causam, qualia Plethoræ, Cacochymiæque signa sunt: & in

Huius decados libri quatuor primi sunt de signis & causis: reliqui sex de curatione morborum.

Quid Simiotice & Ætiologice.

Causa quid & quotuplex.

Pathologia.

Quid causa morbi, morbus, & Symptoma.

Quid Signum.

Diuisio seu differentia signorum ex Gal. l. b. de Crisib. & Comment ad Aph. 12. lib. 1. Aph.

Signū est quicquid sensibus nostris obuiū aliud quicquā latens et occultū comitatur et indicat.

Signa cuiusque morbi

vno quoque genere nonnulla propria sunt & inseparabilia, Græcis Pathognomonica, quasi morbi regulæ, quæ quia morbi constituunt essentiam, morbum etiã assiduè comitantur, cũ eoque pariter inuadunt, pariterque desinũt: vt in phrenitide febris ac deliriũ: inexhausta sitis, & adurens calor in causo. Quædam subapparent in morbis, eisque sepius assidẽt ἐπιφαινόμενα, & συνεδρεύοντα, ideo solita nũcupari. Cum morbis interdum incipiunt, aliquando superueniunt: aliquando nec in his sunt omnino, cõmunia multis: qualia sunt vigiliæ, deliriũ, capitis dolor, anorexia, linguæ siccitas. Ex his summa signorum genera duo constituunt, Diagnostica, seu demonstratiua, quæ præsentem morbi statum, nempe partem affectam, morbum, eiusque causam assignant: & prognostica, quæ ventura denuntiant atque portendunt, vt victurus sit æger, an moriturus: sanæ mentis futurus in posterum, an deliraturus. Eadẽ hoc opere signorum & causarum genera percurruntur, quibus per morbos, in quorum etiam curatione versamur, præteritorum meminisse, præsentia cognoscere, prospicere futura licet, vnde securitas ægris, medicis verò fides, & amplitudo nominis acquiritur.

propria seu Pathognomonica.
Signa Communia.
Duo summa signorum genera.
Quam vtilis & illustris signorum causarumque cognitio.
Homo paruus mũdus.

2. Homo μικρόκοσμος, seu paruus mundus, magni nẽpẽ mũdi compendium iure nominatur. Nec enim penitiùs rimanti minor in homine quam mundo struendo solertia summi lucet artificis. Vt enim in mundo

Hominis collatio cum mundo.

——— Cælum ac terras camposque liquentes,
Lucentemque globum lunæ, titaniaque astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Sic in homine spiritus a principibus partibus in omne corpus effusus vitam impertit. Quodque in cœlo sunt intelligẽtiæ, hoc facultates in homine. Quatuor in mundo elementa sunt, ignis, aer, aqua, terra. Sunt hæc eadem in homine: & præter hæc peculiaria quatuor, sanguis, pituita, & vtraque bilis. Insita cælo soloque vis animalia, stirpes, reliquaque in mundo viuentia fœcundat. Primigenius calor & sanguis omnes corporis humani partes vbertim alit, nouæque proli materiam formamque suppeditat. Quumque sint quatuor in mundo seu natura dotes, esse, viuere, sentire, intelligere: has omnes solus homo in se complectitur. Habet namque

Quatuor in mundo, seu natura do-

cum elemẽtis vt ſit, cum plãtis vt viuat, cum brutis vt ſentiat, cũ formis diuinis vt intelligat. Sed & hominis oculus poteſt cũ Sole de præſtãtia cõtẽdere. Nam Sol quidem ſuo lumine luſtrat terras, totique mũdo decori eſt. Oculus autem hominis, Solis, Lunæ, reliquorum errantium corporum ortus & occaſus, eorumque motus ocyſſimos inueſtigat, ſtellarum fixarum immenſum numerum contemplatur, magnitudinem quærit: ſpecies animalium varias, arborum, plantarum metallorum differentias videt: cuncta denique magni orbis ſupera, infera diſcernit, & efficit vt noſtra mens, qua nihil in orbe præſtantius, multiplici rerum inſignium imagine rapta, numinis bonitatem, prouidentiam, ſapientiam, magnitudinem admiretur, in eoque vt vero, ac ſummo, ſoloque bono conquieſcat.

Hominis oculi cũ Sole, qui mundi oculus eſt collatio.

Plato oculus homini Philosophiæ causa a natura datos eleganti forma deducit.

SIGNA PERFECTÆ SANITATIS, eiuſque cauſa.

CAPVT PRIMVM.

Finis medicinæ, ſanitas. Signa ſanitatis.

VIS QVIS *in arcanum deſcendit Apollinis antrum:*
Phæbigenæque ſenis nitidis fontibus haurit,
Arceat vt querulos humano è corpore (morbos,
Inquirat primùm cauſas ac ſigna ſalutis.
Namque ſalus ſcopus eſt, in quo medicina quieſcit.
Floridus ergò color, facilis ſpiratio, ſenſus
Integer ac motus, pulſuſque ſine ordine nũmquam
Tactus, et à placido lux non ingrata ſopore.
Veſicæque ſerum media conſiſtere forma
Quod ſolet, & flauo perfundi ſæpe colore.
Idque quod excludit ſolers natura per aluum
Molle, figuratum, nec tetri vllius odoris.
Denique quæque ſuæ ſic libera functio parti,

Vrina laudabilis.

Deiectio ſanitatis index.

Sit dolor ut nullus qui sese expandat in artus,
Sanorum sunt ista notæ, contraria morbi.
Causa boni tanti Iecur est, quo purus in omnes
Sanguis abit partes, & eis alimenta ministrat.

Causa perfectæ sanitatis.

COMMENTARIVS.

1 QVINQVE sunt medicinæ partes, Physiologia, quæ naturã hominis inuestigat: Hygiene, quæ de tuenda sanitate præcepta dat: Ætiologice, quæ causas: Simiotice, quæ signa morborum edocet: Therapeutice, quæ curationẽ eorum tribus absoluit, Diæta, Chirurgia, Pharmacia: ex quibus duas omninò summatimque colligit Galenus: Vnam tuendæ sanitatis: alteram morbi profligandi. Quorum officia sunt quidem inter se contraria, quùm illi sit propositum tueri, huic immutare statum corporis. Sed vtriusque facultatis inueniendæ communis ratio, quùm nec præsentem sanitatem seruare, nec amissam restituere possis, si quid ipsa sit, quid morbus ignores. Ideo nos morborũ species hoc opere distincturi, signaque, causas, & curandi normam pro viribus exposituri, Sanitatis, quæ morbo dignitate prior est ac tempore signa, causasque præmittimus. Sanitas autem, est concinnitas & harmonia constituentium hominem calidorum, frigidorum, humidorum & siccorum, seu quatuor in nobis elementorum temperies: seu naturalis affectio perficiens actionem. Quæ duplex est: optima, quam habitum simpliciter bonum appellat Galenus; & vitio proximè exposita, qualis est Athletarum euexia. Prioris hoc: posterioris sequenti capite notas & causas exponimus. Cæterum huius loci signa vocabis τεκμήρια, quia certa sanitatis signa sunt. Ea namque trium principiorum optimam cõstitutionem certò denuntiant. Sensus quidem ac motus integer, tranquillus ac suauis somnus Cerebri: spiratio facilis ac pulsus æqualitas Cordis: vrina laudabilem nacta consistentiam, aluique fæces compactæ minimi fœtoris, Hepatis, & partium naturalium. floridus etiam color humorum omnium symmetriæ signum est. Indolentia & cuiusque partis facultatum integritas nec intemperie, nec solutione continui, nec vllo denique præter naturam affectu detineri corpus indicat. Horum autem omnium causam facimus Iecur: quoniã etsi tria corporis humani, quod medicinæ subiectum est, principia concurrunt ad eius actiones obeundas, Iecur tamen primum est, maximeque necessarium. Quùm enim id sit officina fonsque sanguinis: sanguis autem spiritus Cordi suggerat, vt Cor Cerebro, causæ sine qua non rationem etiam id obtinere putandum est.

Medicinæ partes.
Lib. 1. de Sanitate tuenda.
Sanitas morbo prior.
Quid sanitas.
τεκμήρια.
Sanitas duplex.
indiciũ tertiũ à demonstratione natum Gal. Comẽt. 3. in prog. part 9
Quænã principum partium totiusque corporis sanitatem indicant.
Cur Iecur sanitatis causa.
Corpus humanum medicinæ subiectum est.

EVAEMIÆ, SEV BONITATIS sanguinis, & Polyæmiæ, seu Plethoræ signa causæque.

CAPVT II.

ANGVIS Vbi bonus est, & in hoc symmetria quædam
Euamiæ signa. Humorum, facies apparet læta, ruborem
In niueo candore gerens, vt rubra videntur
Lilia mixta rosis, mens est tranquilla, vigorque
Corporis, in placido rident spectra omnia somno.
Vena quidem plena est, plenoque arteria motu
Pulsat, et à multo carnosa est sanguine moles,
Plethoræ signa. *Nil tamen in vitio est. Sed vbi Plethora, dolor fit*
Ponderis obtusus, roseo distenta cruore
Vena premit, grauitasque omnes incumbit in artus.
Sudor ab incessu citò fit, grauis atque profundus
Somnus habet, facies rubicunda vt purpura turget.
Plenior est, magnusque, manumque ferire suetus
Pulsus, & a minimo sequitur dispnæa labore.
Brachia, crura, manus, & carnea quæque tumescunt,
Vena resecta leuat, tenuis potusque, cibusque.
Euamia Plethoraque causæ. *Pronus in hunc habitum est iuuenis, hilarisque ruborem*
Qui gerit in vultu, cui naturaque ciboque
Vena tumet, facilis somnus, sine vita labore,
Cor, Iecur & sanum, quod fons opifexque cruoris.
Adiuuat & tempus vernum, Zephyrique tepentes,
Et solitum sumi soluens mœrore falernum.

COMMENTARIVS.

1 SANGVIS αἷμα Græcis, humor est calidus humidus, dulcisque, colore ruber, qui reliquos humores, pituitam & vtramque bilẽ in se cõplectitur. Quum enim vniuersas corporis partes alat, carnosæ rubræque sincerum purumque sanguinẽ, albæ pituitosum: terrenę fæculentæque melancholicum: igneæ, tenues, magisque mobiles biliosũ vt sibi magis cõueniens & familiare trahũt alimentum. Quod fieri nõ posset si sincerus & vnus esset sanguis, nec constaret variis humoribus. Superat tamẽ portio puri sincerique sanguinis. Sed & pituita coctione dulcescit & vertitur in sanguinem: bilis vtraque retunditur, fitque sanguinis permitione benignior. Ita sanguis etsi mixtus, dulcis est, vt cedat in omnium corporis partium alimentum: nutrimur quippe dulcibus. Vt vero sanguis quatuor constat humoribus: sic exquisite bonus est a moderata temperie quatuor elementorum. *Quid Sanguis. Sanguis non solus inuenis.*

2 Plethora, seu plenitudo, sanguinis est in vniuerso corpore redũdantia. Quæ duplex. Vna quidem ad vires, quũ citrà tunicarum tẽsionem exuperat sãguis, corporique grauis est. Ad vasa dicitur altera, qua cõtinentia vasa, seu venæ ita tenduntur, vt penè rũpãtur. Posterior hæc species habitũ facit Athleticũ, quẽ citò solui iubet Hippocrates depletione per venæ sectionem, metu ruptionis vasorum ob tensionem, aut extinctionis natiui caloris ob denegatã perspirationẽ. Minuetur enim Phlebotomia sanguis, calorque quam antè minùs opressus ventilabitur. *Plethoræ quid, & quotuplex. Aph. 3. lib. 1. Aph.*

3. Omnis color similis humori, cuius dominatu corpus tenetur, efflorescere solet, cùm in omni cute, tùm in facie. Quũ enim hæc tenuis raraque sit, vapores sursum elatos propriùs & faciliùs excipit. Ita rubet in plethora facies ab exuperãtia sanguinis: vt pallet a bile, nigricat a melancholia, subtumet & albicat a pituita redundante, rubet immixto cãdore, quando pituitæ iusta proportio iuncta sanguini est, quæ illius feruorem temperans euæmiã seu sanguinis bonitatem facit, & Corpus εὔκρατον, seu bene temperatum. Placida tum mens est, somnusque spectris hilaribus & risu plenus, à blandis vaporibus in Cerebrum elatis. *Cur color vultus humoris dominatum indicat.*

4 In plenitudine validè pulsant plenæque sentiũtur quum tanguntur arteriæ, quia plenæ vaporoso spiritu. Spiritus enim materia sanguis est, qui viget in Plethora. Sed & venæ pleniores ex copia sanguinis quem continent, nonnihil per anastomosin transfundunt in arterias, nisi humores admodũ crassi viscosique sint, vt fere fit in Plethora cacochymica. Tùm etiam in leui labore difficultas spirandi est, quia musculi thoracis pigri sunt, nec facilè dilatantur, quia turgidi plenique sanguine. Estque respiratio frequentior ob vsum: minor verò quoniam arctatur interna thoracis capacitas. Plenis etiam in vniuerso corpore musculis fit spontanea lassitudo. *Cur arteriæ valde pulsant in Plethora. Spiritus materia sanguis. Cur spirandi difficultas & spontanea lassitudo.*

FLAVÆ BILIS EXVPERANTIS ſigna cauſæque.

CAPVT III.

Bilis flauæ ſigna.

Vvm ſuperat bilis, ſimilis color icterico-rum eſt,
Sicca cutis, ſolituſque in ea calor acer & vrens
Admotam mordere manum: caro ſubdita pauca,
Effera mens, vltrix, ſubitam procliuis in iram,
Et breuis implaciduſque ſopor: vehemenſque, frequenſque,
Plenaque ſentitur compreſſo arteria carpo.
Acre caui renes lotium flauumque profundunt,
Cui ſit hypoſthaſeos minimum. Si puſtula fœdat
Vlla cutem: vel ſi vomitu motuve per aluum
Sordida fœx manat, croceo micat illa colore.
Frigida et vda iuuant, & quum ſe felle repurgat,
Fert facilè id natura, leuamen & vtile ſentit.
Cauſæ bilis. *Pronior in bilem vigil eſt, raroque cibari*
Qui ſolet & parcè, qui ſe mœroribus implet:
Vir, iuuenis, calido qui degit in aëre crebrò,
Qui calidus ſiccuſque fuit ſimul hauſit vt auras.
Qui ſeſe exercet nimium: nec vt ante ſolebat
Sponte vel arte poteſt remorantem excludere bilem.

COMMENTARIVS.

Quid bilis & eius differentiæ.

XΟλὴ, ſeu bilis ac fel, humor eſt calidus ſiccus. Qui duplex eſt: naturalis & præter naturam. Qui naturalis, ſanguini mixtus vtilis eſt alendo corpori, colore flauus, citrinus aut ſubpallidus, amarus ſapore, cõſiſtẽtia tenuis, flori vini ſimilis, & bilis ſimpliciter appellatur. Qui pręter naturã, addito nomine pallida, vitellina, æruginoſa, porracea, rubra, ἰσατώδης, ſeu glaſtea bilis nuncupatur: nominibus pro vario colore diſtinctis. Flaua quæ propiùs ad naturam accedit, commune nomen eſt

omnium. Quæ quum exuperat, corpus quidem omne suo colore tingit, vt in ictero, sed imprimis, magisque conspicuè faciem & oculos. Hos quidem ob natiuum adnatæ tunicæ candorem, cuius alteratio vel minima visu detegitur: faciem verò ob raritatem ac tenuitatem eius loci cutis.

Cur flaua bilis exuperans faciem & oculos imprimis tingere videtur.

2 Cutis naturaliter constituta quum optimè temperata sit, ex carne molli, neruoque duro constans, proindéque duri mollisque, & humidi siccique medium occupauerit, excessus cuiusque continuò fit particeps, vt ex eius contactu liceat de corporis vniuersi temperamento iudicare. Quare biliosi calidi siccique sunt ad tactum dominante bile: quæ calida, sicca, & a caloris exuperantia pariter acris ac mordax est. A qua biliosi quoque macilenti sunt, quia sanguis in his acrior, ideoque minùs alibilis. Sed & ideo minùs adiposi carnosique, quia calor & siccitas in eis exuperans humiditatem ebibit, nec ideo permittit sanguinem in adipem facessere, aut multum liquorem solidis adhærescere fibris, vt ex eo concreto carnosa fiat substantia. Ebibit etiam, & absumit eorum humidum ignis, quo sanguis in arterijs feruens ac bullans vehementem ac frequentem pulsum excitat.

Cur acute de temperamento iudicium nascitur.

Cur biliosi macilenti.

Cur vehemens frequensque pulsus.

3 Ira omnisque ferocitas & audacia perturbationes animi sunt, eam facultatem spectantia, quæ θυμοειδὴς, Græcis, nobis irascibilis & animosa dicitur, quæ Cordis est. Cor vero viscerũ omniũ calidissimũ bile dominante maximo ardet incendio. Quare tùm eius sedis affectus, qui rationis sunt impotes magis exurgunt vimque suam exsuscitant. Sed & calor ex eo subditisque partibus in corporis arcem euolat, vndè continuæ vigiliæ, vel somni breuitas. Nulla namque aut certè pauca fit euaporatio, quam anathymiasin vocant, ex qua cerebrum irroretur & humescat: sine qua nec longus, nec placidus somnus potest obrepere.

Affectus animi vehementes à corde.

Cur in bilis exuperantia vigiliæ.

4 Bilescit magna ex parte bile dominãte sanguis. Hinc vrina quæ sanguinis serum est, colore flauo perfunditur. Flauus item vomitus, ac deiectiones, quia qualis sanguis, tales humores & excrementa. Porrò bilis si non excernitur, & in cerebro residet, vigilias excitat, & deliria rixarum & iracundiæ plena. Si in ore ventriculi, sitim, nauseam, inappetentiam, oris amarorem, animi defectionem parit, vt in intestinis, dyarrhæam, dysenteriã, in cute carbunculos, herpetes, erysipelata. Hanc igitur excerni spontè vel cholagogo pharmaco, vomitu ve perutile.

Cur in biliosis vrina, vomitus, deiectionesque flauescunt.

Varia bilis pro varijs sedibus quas occupat effectus.

5 Crassior vrinæ portio caloris insiti vi secreta hyposthasis est. Quum autem bilis tenuissima sit, ea reliquos humores in corpore superante materia crassa vel nulla, vel pauca est. Vndè sequitur vrinam quæ tunc excernitur, aut nullum aut exiguum habere sedimentum. Commendatur autem hypostasis alba, læuis & aequalis.

Quid hyposthasis, & quæ laudabilis.

MELANCHOLIÆ DOMINANTIS signa, causæque.

CAPVT IV.

Signa melāncholiæ.

FVSCVS *ei color est nigra qui bile redundat,*
Corporis & gracilis totius & arida moles.
Horrid⁹ aspectus, vaga mēs, nō garrula lingua.
Ingeniū solers, & mœror acerbus, & horror
Exanguis, trepidusque, pauor qui nocte silenti
Sæuior, exagitat pulla sub imagine mentem.
Sæpe canina viget, citò nec sedatur orexis,
Et ructus fiunt acidi, pulsatio rara
Lentaque: quodque serum madidis à renibus exit
Albicat ac tenue est, interdum liuet: & atrum
Meijtur & crassum. Cutis est vitiligine nigra,
Aut scabie conspersa. Hæmorrhois exit in ano,
Vel varix in crure, tumens in sede marisca,
Cancer-ue in mammis. Cibus hic qui flatibus implet
Noxius: Euchymus bonus est, ilimis & vnda
Plurima, quæ tenui fuerit permixta lyæo.
Pharmacaque illa iuuant, ducunt quæ nigra per aluum.
Cui siccum gelidumque Iecur cum Corde, Lienque
Debilis obstructusque, huic humor adustus abundat,
Assiduis vt qui curis vigilique seuerus
Incumbit studio, superos vt mente capessat,
Terrenis-ve inhiet rebus: qui vina propinat
Crassa & rubra: cibo qui sese & carne saginat
Terresti, sale condita: cui nulla per anum,
Nec cruris venas, vteri neque nigra feruntur:
Præcipue si quis senior, si frigidus annus,
Aut calidus siccusque, & inæquales autumni.

Hæmorrhois à sanguinis fluore sic dicta, venarū est in ano dilatatio, velut in crure varix. Mariscaque ἡ σύκη seu ficus tuberculum est in sede rotundum, vlcerosum, durū, vab um doloris particeps.

Causæ melancholiæ.

LIBER I.
COMMENTARIVS.

1 MELANCHOLIA frigidus ac siccus humor est. Qui duplex: vnus naturalis, crassus, fæculentus ac niger, alioquin benignus, & ex eorum humorum numero, qui sanguini miscentur ad corporis nutritionem, vinorum crassorum fæci similis qui μελαγχολικὸς χυμὸς, seu melancholicus succus appellatur. Alius præter natură crassus etiam at niger, ac redditus vstione mordax, acidus, acerbus, splendidus, exedens, qui effusus in terram ebullit, eamque fermenti & aceti instar attollit, insuauis prorsus & sic ingratus, vt hunc nullum gustare audeat animal: ita denique ferinus, vt quod vlcus excitat, nullam omninò recipiat sanationem, qui μέλαινα χολὴ ἀκριβὴς, seu atrabilis exquisita dicitur, de qua sic loquitur Hippocrates, *morbis quibus vis incipientibus si atrabilis infrà supra-ve exierit, perniciosum*. Et alibi, *dysenteria si ab atra bile incipit, lethale*. Quo fit vt idem occultos cancros attingere veter, quos ab atra bile nasci certum est. Corpus verò melancholicorum, colore fuscum, obscurum, ac nigricans est, humoris melancholici tenuissima portione in cutem effusa: quod in ictero nigro solet esse conspicuum.

Melancholia quid & quotuplex.

Aph. 22. & 24. lib. 4.

Aph.

Aph. 38. lib. 6.

Melancholicorum color.

2 Gracilitatis causæ sunt victus & humorum tenuitas, raritas corporum, digerentis vel nutrientis, vel ambarum facultatum naturalis imbecillitas, & intemperies sicca. Postrema graciles facere solet melancholicos, vt & curæ perpetuò ferè comites. Sed et melancholicorum corpus vt plurimum exuccum est et aridum, quia partes aluntur adusto, fœculento, ideo ficciore sanguine. Est aspectus etiam ac vultus horridus, quia rugosus ob temperamenti siccitatem.

Gracilitatis causæ

3 Melancholicorum vaga mens est ob agitationem spirituum animalium. Agitantur verò spiritus à flatibus, quorum maximus in ijs prouentus est, à toto quidem corpore suscitatis, sed potissimũ è præcordijs. Non tamen quæ mente agitant statim effutiunt, neque garruli, sed taciturni sunt. Mens enim eorum varia rerum imagine confunditur, vnde mœrent, metuuntque, vitamque sibi tam acerbam putant, vt mortem exoptent, sibique violentas interdum adferant manus. Sunt autem ingeniosi: siquidem intelligētiæ causa siccitas est ignea, vnde dicebat Heraclitus splendorem siccum animum esse prudētissimum. Imprimis autem hi sunt ingeniosi qui ab adusta bile, non ferina sunt melancholici-

Cur melancholici graciles, excarnes, horridi aspectus & rugosi.

Cur melancholicorum vaga mens, & ijdem ingeniosi taciturnique.

Intelligentiæ causa.

4 Mœtor est opinio mali præsentis, vt futuri metus. Vtriusque causæ multæ sunt. Sed in melancholicis, qui eos affectus perpetuò comites habent, et sic infitos, vt omnes animi motus ad eos referātur et conuertantur, vna est spiriuũ obscuritas. Vt enim spiritus splēdidi recreāt, spe que beant animum, ita caliginosi deijciūt sine rerum expectatione meliorum. Hinc eis in somnis obuersantur fumorum rerumque nigrarum imagines, vt squalidorum hominũ phātasmata, mortuorũ è sepulchro surgentiũ fictę voces, eæque lugubres, et alia generis eiusdem metus, mœsticiæque plena. Quorum causa est fuliginosus aterque vapor è subiectis partibus in mentis sedem irrepens, aut ibi genitus.

Quid mœror & metus, & eorum præcipua causa.

Quid appetentia. 5 Appetentia, quam orexin dicunt, plenitudinis desiderium est, ortum habens a penuriæ sensu. Quæ deprauatur si modũ excedit, & canina vocatur appetentia, quùm ab acidis humoribus ventriculus infestatur, aut vniuersum corpus exhaustum assiduo eget alimento. Sed melancholicis canina fames est ab acido humore, per vas breue in ventriculum effluẽte, & rosionem suctui analogam inducente: vel a sola refrigeratione ventriculi, quæ quum inanitionis sensum adferat, ad famem excitãdam potest plurimùm. Refrigerationis verò ventriculi nota ructus est acidus, illis, vt porò flatu distendi solitis frequens. *Quid appetentia canina.*

Quid Lien. 6 Lien, pars corporis est rara, spongiosa, nigricans; seu parenchyma nigri fœculentique sanguinis, ventriculo ad sinistrum hypochondriũ incumbens. Qui melancholici succi copia turgens, exonerat vt plurimùm sese per intestina vel per vesicam. Per intestina quidem naturaliter & sæpius: per vesicam rariùs, & veluti modo critico. Quam viã quũ affectat solutis obstructionibus, vrina crassa est, insuperque liuida, virescens aut nigra. Qui colores non periculum denuntiant ijs, quibus Lien intumescebat, quibus suppressi menses, aut alius quispiam melancholicus erat affectus: Sed aliquandò morbi solutionem, maximéque si nulla febris, nec vllum symptoma graue est, vt in quibusdã experti sumus: aliàs malum. Virescens enim & liuidus color imbecillitatem summam natiui caloris, niger extinctionem portẽdit. Quod certissimum esse putes, si virium imbecillitas, acuta febris, & tenuis vrina cernitur. Albens autem ac tenuis vrina, vel obstructionis, vel imbecillæ coctionis est signum. *Albens ac tenuis vrina quid indicat.*

Quid cibus Euchymus, & quis. 7 Euchimus seu boni succi cibus est qui in ventriculo probè coquitur, qualis hædina, vitulina, suilla caro, gallinarum, phasianorum, perdicum, columbarum, merularum, turdorum, turturum, passerum, reliquorumque, quæ in omnis excessus mediocritate consistunt, vt & ouum tremulum & sorbile. Piscis item saxatilis, pelagicus, littoralis omnis, qui nec insuaue nec odoris mali, nec glutinosum quicquam in gustu repręsẽtat, qualis asellus, murena, gobius, alijque de quibus alibi dicturi sumus. Panis etiam siligineus, similaceus, & vinum generosum quidem ac lene sed lympha dilutum. Id enim inter cibos referre cũ Galeno placet, cum id omne quod alit cibus sit: id autem alat citissimè. Addo, quod si quibusdam naturis, melancholicis imprimis conducit vinum. Nam mœrorem discutit, quia cardiacum, & frigidum siccumque temperat humorem, quia calidum humidum. Cautè tamen atrabilarijs & maniacis dandum, si dandum: quia caput tentat, feritque, suoque calore sopitum ignem excitat in furias. *Lib. 3. de Alimentis. Vini dotes, & noxæ.*

SIGNA CAVSÆQVE PHLEGMATIS, seu pituitæ dominantis.

CAPVT V.

QVVM pituita grauat, facies cum corpore toto Signa pituitæ.
Albicat, interdùm liuet, plumbi ve colorem
Fœda refert, mollis cutis est & frigida tactu.
Corporis ampla tumet moles pinguedine laxa,
Mollescit paruo lentoque arteria pulsu.
Albet id aut liuet quicquid vesica profundit,
Nunc tenue, & crassum modò, confusumque, quod ima
Parte sui multum est. Vomitu motu ve per aluum
Erumpit pituita, madoreque corpus inerti
Diffluit, hique vigent qui sunt à phlegmate morbi.
Mens hebes est, sensusque grauis, somnusque profundus.
Nubis hyperboreæ, vel aquæ sunt plena tumentis
Somnia, tardi sunt obeunda ad munia gressus.
Phlegma subire vias queis se natura repurgat
Vtile, conueniunt calidi potusque cibique.
Natura Iecur humidius, Cor, atque Cerebrum, Causæ pituitæ dominantis.
Frigidiusque parit numerosum phlegma, notusque.
Deses vita, frequens somnus, cibus humidus, vsus
Creber aquæ, acris hyems, senium, gula, vitaque in vdo
Acta solo, gelidoque diu consueta sub axe,
Et cessans quæ per nares aluumque solebat,
Per sputum vomitumque priùs pituita moueri.

COMMENTARIVS.

Pituita, frigidus, humidus, crassus, lētus & albus humor.

PITVITA, quæ temperamento frigida humida, consistentia tenax, crassa, lentaque, alba colore, triplex: dulcis, acida, salsa. Prima, naturalis est humor, contentus in venis qui per se ἄποιος, seu qualitatis expers & insipidus tempore dulcescit, & coctione transit in sangui-

nem. Acida salsaque præter naturam sunt: illa quidem ab ingenti nata frigore, cruda penitus: hæc autem ab externo calore putrida. Quartam addit Galenus vitro fuso similem, vitream ideo nominari solitam, adeo frigidam, vt vbicumque sit, dolores moueat acerbissimos, quæ sub acida potest contineri.

Lib. 2. de different. febrium.

2 Per pinguedinem, adipem hic intelligmus. Etsi sic inter se differunt; quod illa mollior: hæc crassior. Et pinguedo celeriter in ignem posita liquescit, neque rursùm vbi liquata fuit facilè cogitur. Adeps verò non facilè funditur, fusúsque celerrimè congelatur. Hic vero fit ex pinguiore sanguinis portione per tenues venas, frigidis exanguibusque venis affusa, quarum vi, olei crassioris instar cogitur. Cuius magnam copiam pituitosi congerunt. Illis quippe minor est Cordis, reliquarumque partium calor, quam qui humidum pingue, quod in eorum corpore copiosum est, possit resoluere.

Quid ab adipe pinguedo discrepet.

Adipis generatio.

Pituitosi cur adiposi.

3 Pituita redundante mollior pulsus; ob humidum Cordis, vt totius corporis temperamentum. Paruus, quia Cor frigidius: ideoque sunt pituitosis exiles arteriæ venæque, quum & hi minus habeant sanguinis, & ex consequenti minus vitæ, ex Hippocratis Aphorismo 44. lib 2. Tardus vero pulsus, quia minima motus arteriarum necessitas est. Cerebrum etiam hebes, somnique multi, quia si corpus vniuersum redditur humidum à pituitæ dominatu, multò magis id, pituitæ fons & scaturigo. Sunt & tùm insomnia plena grandinis, imbrium, aquarum, vt ignis & incendij redundante bile: rubri rufique coloris dominante sanguine, melancholia fusci: fœtoris quum humorum in corpore putredo est. Ex his námque sopitis in somno sensibus, offerre se menti, quæ numquam ociatur, eorum imagines & spectra congruit, quæ referant humoris in corpore dominatum Et vt animi mores corporis temperamenta sequũtur: sic animo, quo maximè tempore liberior est, vt in somno, humorum redundantium ideas obseruari consentaneum est.

Cur à pituita pulsus mollis, paruus, tardus, Cerebrum hebes, somnus multus.

Qualia pituitosis, biliosis, sanguineis, melancholicis insomnia.

HVMORIS AQVOSI NOTÆ causæque.

CAPVT VI.

Humoris aquosi signa.

I liquidæ dominentur aquæ, color omnis abibit
Floridus, inque genis & vultu luridus omni
Pallor erit, mollisque in eis, manibus pedibusque
Assurget tumor, & digito pars tacta prementi
Cedet, in affectu veluti qui dicitur hydrops.
Abdomenque tumeas interdùm mole, meantis

Ac remeantis aquæ sonitum dabit: humor aquosus
Effluet in renes, et laxam crudus in aluum.
Mollis erit pulsus tardéque mouebitur: idem
Paruus erit, rarus, tenuique liquore madebit
Alba cutis, sine tussi erit & sputatio multa,
Mens hebes et sensus, sopor vt quum phlegma redundat.
Causa mali Iecur obstructum durum-ve, Lien-ve
Debilis obstructus-ve, aut scirrho durus vt Hepar:
Ventriculus-ve cibos gelido præ frigore praue
Conficiens, nimiusque cibi potusque madentis
Vsus, in his quibus est imprimis grandius æuum.
Si quis et assolitus sudor, vel aquosus ab aluo
Qui fluit ante fluor cessat, neque potibus exit
Respondens vrina, serum consurgit et hydrops.

Redundantis humoris aquosi causæ

COMMENTARIVS.

1 PITVITA quædam crassa lentaque, de qua priùs: quædam instar aquæ tenuis et liquida, ob id ὕδωρ, dicta veteribus. Qua dominante pallet vultus, reliquaque in textu posita signa consequuntur insiti caloris penuria, qua vera denegatur hæmatosis. Tùm enim viscera refrigerata sunt, maximeque Iecoris sãguifica facultas infirma, quæ reponit serum pro sanguine, quo manus pedesque, corpus etiam interdùm vt in Leucophlegmatia generali turget ædemate. Turget autem et attollitur ab humore seroso flatui permixto.

Pituitæ duplex genus.
Oedema laxus, est albus indolensque tumor.

2 Abdomen ea corporis humani regio est, quæ à pube sursum versus ad præcordia peruenit: cuius pars inferior hypogastrium, vmbilicus media, superior hyponchondria continens Epigastrium appellatur. Quamuis Epigastrij nomine totum abdomen significari velit Galenus, qui trifariã id diuidit: in hypochondriũ partem superiorem, quam nos Epigastrium appellari proprie diximus, vmbilici regionem, et imum ventrem, quem τὸ ἦτρον, et hypogastrium ait nominari. Fluctuat autem abdomen, tactuque sonitum edit, quum exudauit è venis humor serosus flatus particeps in epiploi, peritonei, intestinorumque, quæ subiecta sunt abdomini seu ventri spatium. Quod quidem non semper, sed aliquando fit: nempè tùm quùm ad Hepatis vel Kenum obstructionem contumacẽ accedit venarum, quæ sub abdomine sunt laxitas. Nam aliâs ex habitu corporis interdùm in aluum aqua confluit, ob materiæ grauitatem, loci declinum situm, et sphincteris musculi laxitatem: interdum in renes,

Quid abdomen eiusque diuisio.
Comment. ad Aph. 35. lib. 2. Aph.
Fluctuantis & sonantis abdominis causa.
Renum munus.

quorum munus est per emulgentes venas serum superuacaneum è genere venoso recipere, & in vesicam amandare.

FLATVS DOMINANTIS NOTÆ causæque.

CAPVT VII.

Signa flatus

ENSIVI Colum, flatu dominãte, dolores
Ventriculumque premunt, corpusque per omne vagantur:
Fit ructus crepitusque frequens, tinnitus & auris:
Palpitat & membrum, celerique per aëra motu
Creditur in somnis tonitru-ve, aut turbine ferri.
Causa. *Quem creat humore ex crudo calor, haudque resoluit*
Imbellis nimiùm, turbas ita concitat amens,
Corpora distendens quorum cauitate moratur,
Vt solet æolijs inclusus ventus in antris.

COMMENTARIVS.

Quid flatus. 1 FLATVS qui φῦσα, vapor est crassus ac turbidus, in omni caua corporis parte colligi solitus, in qua calor imbecillus, humorque crudus est. Qui quanquàm πνεῦμα, seu spiritus ob quandam similitudinem appellari potest, longè tamen aliam habet essentiam. Spiritus enim, qui natura calidus & æthereus, miti blandoque calore perfusus, *Discrimen inter flatum & spiritũ.* naturales in corpore motus ciet, authorque fit tuendæ sanitatis. Flatus autem errabundo motu corpus impetẽs, eisque partibus in quas irruit, dolorem ac molestiam inferẽs, varios vagosque præter naturã suscitat affectus. *Quando fit à flatu dolor ac tensio.* Dolorem verò tùm excitat, quùm per mẽbranas, neruosaque corpora fertur: tensionisque sensum inuehit, quia quùm aëris naturæ sit particeps, ideoque tenuis, ac mobilis, se in poros corporũ insinuat, eaque diducit, atque diuellit. *Quæ præcipua flatuũ sedes.* Præcipua verò flatuum sedes intestinum crassum seu Colum est, quorum vi id nonnullis amplissimè dilatatum, dissectis corporibus sæpè vidimus. Est & Ventriculus, in quo non rarò crudi succi congeruntur, à quibus flatulenti spiritus excitati distẽdunt, & immanem excitant cruciatum, quod huius, vt Coli interior mẽbrana neruosa sit.

2 Vt in mundo venti cum impetu surgentes arbores impetunt, easque radicitus interdùm euellunt, onerarias naues in mari vel absorbent vndis dehiscentibus, aut scopulis illidunt, nautis incassùm pugnantibus. Sic flatus sine sede stabili per vniuersum corpus nonnumquam excitantur, qui vi tenuitateque sua corpus rarefaciunt, & carnes, ex Hippocrate libro de flatibus, findunt, vagisque ideò doloribus exercent, eò maioribus, quò plùs distendunt, & in partes magis sensibiles incumbunt.

Notanda comparatio.

3 Ructus, flatus est per gulam & os excussus. Qui vel acidus est, imbecillo ventriculi calore cibos mutante quidem, at non vincente. Vel fumosus & nidorosus, igneo calore eosdem assante, vt ructus acidus frigidi, nidorosus calidi ventriculi nota sit. Crepitus verò, flatus est per rectum intestinum & anum exitus: qui vel sonorus, vel stridulus est, vt à materia flatulenta, sicciore, humidiore-ve conflatur, vel vt exitum facilem aut difficilem, aperto clauso-ve podice nanciscitur.

Quid ructus eiusque differentiæ.

Quid crepitus, & eius species.

4 Tinnitus aurium fit à flatulento spiritu, auditus organa, quæ sicca sunt & solida, membranea nimirùm & cartilaginea feriente. Collecto autem in membri cauitate crasso vaporosóque spiritu, nec exitum habente palpitatio nascitur: in qua pars palpitans huc illucque concutitur, attolliturque quùm dilatatur, compressáque deprimitur. Si verò flatuosi spiritus celeri blandoque motu cerebri corpus distendunt, insomnia fiunt instar rei currentis aut volantis. Sin agminatim ac vi concurrunt, instar turbinis aut tonitrus.

Tinnitus aurium vndè.

Palpitationis causa.

Flatus per somnum in Cerebro varij effectus.

IMMINENTIS MORBI SIGNA, causæque.

CAPVT. VIII.

SI præter solitum macies, aut corpus obesum,
Aut calor aut grauitas, aut somnia plena tumultus,
Eque breui sommo sopor, aut cutis vlcere fœda est,
Fertur & in pectus, ceruicem, crura, genu-ve
Sudor iners, animus languet, fit debile corpus,
Et dolor aut oculos tenet, aut præcordia, pectus,
Aut capitis venas, horror-ve perambulat artus,
Spiritus aut grauis est, repetitus-ve oris hiatus,
Affore prædicas, vel adesse in limine morbum.
Exuperat quia tunc humor: nimius-ve, malus-ve.

Ingruentis morbi signa.

Causa.

COMMENTARIVS.

Cur insolita macies & plenitudo morbi nuntia. Cap. 2. lib. 2.

1 QVVM aliquis plenior est, & coloratior quam consueuit, suspecta habere sua bona debet, inquit Celsus. Quia quùm in eodem habitu consistere, nec vltrà progredi possit, ferè retrò, quasi ruina quadam reuoluitur. Hîc igitur, vt in Athletica plenitudine soluendus habitus venæ sectione, maximè si ponderis sensus à leui motu, vel lassitudo spontanea comitatur. Peius tamen est, quùm aliquis contrà consuetudinem emarcuit, quoniam in his quæ superant est quod morbus demat: in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Ea namque subita macies consumi cum carne spiritus, ideóque in morbo fore virium exolutionem indicat. Hîc itáque cui marcor est insolitus quiescat, boni succi cibis alatur, repurgetur vicibus, vt idoneis medicamentis prauitas humorum è corpore deturbetur, & euchymia conuenientibus nascatur alimentis. De quo quia non est hic locus, plenius agetur octauo libro in Cachexiæ, & Atrophiæ curatione.

Cur immodicus & præter naturam calor, morbi nuncius. Hipp. Aph. 4. lib. 2. & Aph. 39. l. 4.

2 Calor, cùm vniuersalis tùm particularis noxius. Vniuersalis enim, aut visceris alicuius, præcipuéque Iecoris aut Cordis intemperiem calidam, aut humoris accensi motum ac febrem indicat. Particularis verò, partis eius quæ calet alterationem. Quod de insigni calore sentiendum: qui ideò morbi nuncius est, quia recessit ab eucrasia seu bona temperie, quæ non est aliud quam sanitas. Vndè fit vt non modò calor aut frigus, satietas aut fames, sed & id omne malum sit, quod naturæ modum exuperat.

Laßitudo spontanea triplex.

3 Grauitatis sensus, qui lassitudo spontanea dicitur, in ea maximè incidit corpora quæ mali succi sunt & excrementis abundant. Quę siue sit vlceris, siue tensionis, siue mixtus, index est morbi. Superuacaneus enim humor, aut incalescet, aut putrescet impensiùs. Cuius vapor elatus in cerebrum, si varius ac multiplex erit, tumultuosa, confusaque pariet somnia: quæ soporosa longáque, si pituita: breuia si bilis exuperet. Erit itaque lassitudo spontanea particeps vlceris, quam Cacochymia genuit, idonea purgatione demenda: Tensiua sectione venæ. Quæ mixta est ex ambabus, phlebotomia, catharsique vacuanda.

Pustularum & vlcerum eruptiones quid indicet.

4 Pustularum ac vlcerum eruptiones cacochymiæ signa sunt, quæ fieri calfacto sanguine ab humore bilioso consueuerunt. Obseruandum tamen est, an hæ criticæ sint an symptomaticæ. Criticæ tùm erunt, quùm natura potens omnem sarcinam per eas in cutem deposuerit. Quod manifestum fiet, si sanis similia sint, vt monet Hippocrates, excrementa. Sin biliosa, symptomaticæ, morbique sunt indices. Corpus igitur erit medicamento bilem educente repurgandum, nec omittenda venæ sectio, si calidiorem sanguinem pustularum & vlcerum authorem esse compertum sit: estque non vlcerosa modò, sed & tensiua lassitudo.

Aph. 15. l. 2. Aph.

Sudorem nō esse tertiæ coctionis excrementum.

Perfectè sani raro sudant.

5 Sudor à nonnullis dicitur humidum tertiæ concoctionis excrementum. Quod si verum est, vtiliter & sæpiùs, & ab omnibus educi debet, vt stercus quod primæ est, & vrina secundæ. At perfectè sani rarò su-

dant, ſudant plethorici, quique ſe nimiùm ſaginant, qui vehementes exercitationes, concitatoſque corporis motus ſubeunt, qui balneis vtuntur, quique Solis radios experiuntur æſtiuis ardoribus. Sed à copia plethoricis, reliquis à cauſa violenta ſudor excitatur: quique per ſanitatem ſudor fit, in malis ducitur. Vt etiam hic ſudor malus eſt, qui primis fit morbi temporibus. Bonus duntaxat in morbis hic ſudor eſt, qui die fit critico, qui febrem perfectè ſubmouet aut certè minuit, quique tepidus per vniuerſum corpus expanditur. Sed hic ideò bonus eſt, quia ſuo tempore materiam morbificam excludit, non abſolutè bonus: vt hinc conijcere debeamus eum eſſe venturi morbi vel preſentis indicem. Dicamus igitur ἄδηλον διαπνοὴν, ſeu latentem, noſtroſque ſenſus fugientem cutis perſpiratum eſſe verùm tertiæ coctionis excrementum, quæ Diocli placuit opinio, non ſudorem, quem vrinæ congenerem eſſe certum eſt, quoniam eum, vrinæ ſuppreſſio ſæpiùs aduentante criſi ſignificat: & qui ſæpè ſudant, raro meiere ſunt ſoliti. Quare ſi per ſeſe ſudor malus eſt, verè dixit Hippocrates: Quòd, vbi ſudor, ibi morbus: iſque quùm in capite, ceruice, pectore, genu, cruribus, aut alia quauis parte corporis erumpit, morbum præſentem aut ingruentem indicat.

Sudor bonus qui.

Verum tertiæ concoctionis excrementum.

Aph. 36. lib. 4. Aph.

6 Lipothymiæ, ſeu defectus animi multæ cauſæ ſunt, vt profluuium alui largum, & omnis immodica vacuatio, caloris & frigoris exuperantia, cruditas inſignis, obſtructio vel inflammatio partis principis, ventriculi os ſuperius (quod cum corde ſummam habet affinitatem,) malè affectum, neruus percuſſus, vt & muſculi caput, malignum in arterijs vlcus, venenum epotum: ea denique quibus vitale robur exoluitur. Quùm autem ſine morbo deliquium eſt animi, teter aliquis vapor in Cor illabitur, aut intercipiuntur ſpiritus, aut humores à copia comprimuntur.

Lipothymiæ cauſæ.

Deliquium animi ſine morbo quid indicat.

7 Vagus dolor, flatus aut bilis, ideóque crudi calidi-ve copiam humoris indicat: vt horror prauitatem humorum cutem permeantium. Qui quùm incumbent parti, morbum inferent. Horror autem eſt ſimilis mari dùm incipit iam turbari, & inæquale reddi. Nam vt tranquillo pacatoque mari ſuperueniens ventorum fremitus & fluctuum inæqualitas tempeſtatem: ſic in morbis horror humorum agitationem portendit. Ex quo colligas horrorem febris eſſe nuncium: vt etiam eſt oſcitatio, à qua paroxyſmi febrium incipere conſueuerunt.

Vagus dolor & horror citra morbum quid ſignificant.

Horror ſimilis mari dum incipit turbari.

Horror febris nuncius, vt oſcitatio.

8 Spirandi difficultas in eo qui nondùm ægrotat, ſi cum grauitate totius corporis eſt, à plethora naſcitur, à qua venæ muſculique thoracis implentur tenduntúrque. Quare Peripneumonia, vel Pleuritis, aut aſthmatis parens deſtillatio metuenda.

SIGNA FEBRILIS ACCESSIONIS, eiusque causæ.

CAPVT IX.

Signa paroxismi febrilis.

NCIPIT *& febris, gelido si frigore corpus*
Contrahitur, nasusque riget, tussisque recurrit,
Visque labat, capitisque dolor, vomitusque, soporque
Obsidet, atque latens negat altum arteria motum.
Os hiat interdùm, manus vtráque panditur. Horum.
Causa calor subitò ima petens, geminansque calorem
Internum, ac nudans externas frigore partes.

Causa.

COMMENTARIVS.

Quot vniuersi morbi, paroxismique tẽpora.

Cur initio paroxismi partes externæ frigent, friget nasus, tussis frequentior, capitis dolor est, vomitus, paruus pulsus, animi defectus.

1 VT vniuersi morbi, sic paroxysmi febrilis quatur tempora sunt, ἀρχὴ, αὔξησις ἀκμὴ παρακμὴ, seu principium, augmentum status, seu vigor, & declinatio. Paroxysmi verò seu febrilis accessionis hoc præcipuè loco causas signáque perscrutamur. In cuius initio externæ partes algent, quia calor cum spiritibus, & sanguine fertur ad Cor, obsessum à materia febrili: friget nasus, quia quùm sit osseus, & cartilaginosus, quicquid habet caloris citissimè relinquit, reuocato ad interiora calore. Tussis quàm antè frequentior, pituita decumbente in fauces & thoracem. Eò verò tunc potius inclinat fluxio, quia cerebrum caloris minùs habens, affluente ad cor spiritu cum sanguine, non benè coquit, nec retinet. Quodque non retinet, via decliui in fauces pulmonesque decumbit. Addè quod cor impensè calidum attrahit instar cucurbitulæ quod sibi vicinius est. Defectus etiam tùm est animi, vapore febrili in cor illapso. Capitis dolor est, vaporum è corde in cerebrum metastasi. Vomitus autem excitatur, humoribus è ventriculi fundo vicinisque partibus in stomachum erumpentibus. Interdùm verò sola fit nausea. Sed & sopor fit, refrigerato plenóque vaporibus cerebro. Paruus & contractus est pulsus, isque profundus quia calor intrò cogitur, & cor obsessum vitales spiritus per omnem arteriam non æqualitèr effundit. Oscitatio fit ab humiditate ventosa, vaporosoque spiritu in musculis inferioris maxillæ contento. Pandiculatio, vaporibus aut flatibus brachiorum inania spatia perreptantibus. Et hæc quidem in singulis febrium intermittentium exacerbationibus repetunt, non in continuis

Oscitationis & pandiculationis causæ.

febribus: in quibus vt intermissio nulla est, sic à principio ad finem vnica duntaxat accessio, quæ in multos dies extenditur. Ideóque in continuis quatuor morbi tempora non æque manifesta sunt, vt in intermittentibus. Agnoscuntur tamen è cruditatis & coctionis signis, & symptomatum imminutione, vel auctione. Continuæ namque febris initium esse dicitur, vbi cruda sunt omnia, mitia symptomata: quæ quùm augentur, augmentum est, quùm in sæuitiæ summo sunt, vigor: quùm remittunt, coctionis signis apparentibus, declinatio. Nam inquit Hippocrates noster,

Morbi tempora manifesta magis in intermittentibus febribus quã continuis.

Omnia quùm morbi veniunt abeuntque minora,
Sed grauiora extant rapido veniente vigore.

Author Hippocratem appellat suum, cuius Aphorismos & prognost. opus versibus expreßit.

Sic incipiente quotidiana continua graue corpus est, propensitas in somnum, vrina tenuis & alba, liquida, crudaque deiectio. Sub augmentum vrina fit crassior, cum enæoremate crasso, quod in vigore subsidet magis: sed in eo magis molesta nox & febris auctior, quæ remittit in declinatione. Primis febris tertianæ continuæ temporibus vrina tenuis est, flammea, coloris aurei, capitis dolor, vigiliæ, calor vniuersum corpus occupans, acer ac mordax, sitis, pulsus frequens ac durus: quæ magis exasperantur in augmento, summè sæuiunt in statu. Verùm vrinæ tùm flauescunt cum hypostasi laudabili, ruffæ sunt compactæque fæces alui. Quæ vt coctionis, ita salutis signa sunt, quibus positis, remissio symptomatum, & requies in declinatione speranda.

Febrium cõtinuarum tempora quibus agnoscuntur.

AVGMENTI SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT X.

Vgetur, si febris abest, tepidoque calori
Cedit, & æqualem solitus retinere tenorem
Pulsus, inæqualis fieri maiorque videtur.
Quæ fiunt, quia se calor intùs ad extima sensim
Explicat, hinc pulsus micat, & tepor exit in artus.

Augmenti signa.

Causa.

COMMENTARIVS.

1 PERIODVS seu circuitus, qui morbi quasi per circulum ab ijsdem in eadem est reditus, duas habet partes: accessionem, quam παροξυσμὸν: & remissionem quam ἄνεσιν appellant: quarum remissio periodi melior pars est: accessio seu proxysmus deterior, quem ob id exacerbationem dicunt: cuius principium, quod ἀρχὴν & ἐπισημασίαν vocant antè notauimus. Iam sequitur augmentum. In quo febrilis calor mediocris est, nec in omne corpus effunditur æqualiter, quia tùm natura non omnes suas copias explicare potest, quibus noxium humorem

Quid Periodus & quot eius partes. Periodi pars deterior paroxysmus est, anesis, seu remissio melior.

foras eliminet & excludat. Pulsus inæqualitas tùm apparet, quia systole quam dyastole celerior, vt putris expurgetur fuligo.

SIGNA STATVS ET CAVSA.

CAPVT XI.

IN[1] vigor est, corpus calor igneus omne pererrat.
Quæque minùs viguêre priùs symptomata, [2] culmen
Sæuitiæ summum retinent. Perit inque vigore,
Viribus aut præstans morbum supereminet æger.
Cur sunt in vigore sæuissima symptomata. *Jnclyta quandoquidem gemini fit pugna caloris,*
Quo perit externus, minor est si noxius humor:
Sin maior, noster calor & natura fathiscit.

COMMENTARIVS.

Quid vigor, seu status. 1 VIGOREM dicimus morbi, paroxysmíque tempus ordine tertium, in quo symptomata summè vigent. Vt & Statum, quod in hoc accessio nec augeri nec minui, sed in eodem quasi statu gradúque consistere videatur. In eo namque corpus vniuersum incalescit ex æquo, nisi quùm febris superuenit magnis viscerum inflammationibus, aut aliter maligna est. Tùm enim exuruntur viscera: partes autem externæ, reuocato in corporis meditullium calore frigent. Quod in acutis, quæ continuæ sunt non intermittentes, lo cum habet.

Quo morbi tempore moritur æger. Signa communia mortis & salutis. 2 Æger in pessimo morbi statu moritur, igitur in vigore. Vigor enim est pessimum, maximúmque morbi symptoma. Morituri verò communia signa sunt, morbi magnitudo, concoctionis defectus, seu cruditas humoris, & summa virium imbecillitas. Vt contrà, morbi tolerantia facilis, εὐφορίαν vocant, pepasmus, & virium robur securitatem pollicentur. Sed vt æger in continuis, acutis & malignis febribus existente vigore perit, si forsan huic occumbendum est: sic in intermittentibus & blandis in vigore leuatur, superuenientibus in eo, quo crisis esse solet, profusis sudoribus, aut hæmorrhagiis, aut vrinis, aut alui fluoribus, vt in capitibus decrisi notabimus.

SIGNA COMMVNIA FEBRIVM & causæ.

CAPVT XII.

Quæ vigere solcant in morbi statu symptomata.

SÆPIVS hîc capitis dolor est, sitis, arida lingua
Scabráque, singultus, iactatio corporis, æstus,
Nausea, lapsáque vis, vomitus, priuatio somni,
Lumborum grauitas, anorexia, mentis & error,
Icterus, augurij, nisi lux iam septima, praui,
Et gustus malè gratus, & imis faucibus hærens
Asperitas, malè sit qua deglutitio, ventris
Profluuium, rigor & dyspnæa, oppreßio sudor.
Quæ vario motu bilis, calidíque vaporis
Attactu fiunt, & edacis viribus ignis.

Icterus antè septimum diem malus, hippoc. aph. 62. lib. 4.

Causæ grauiorum symptomatũ in statu seu vigore.

COMMENTARIVS.

Primus hic decados lib. de signis & causis morborum vniuersalibus agit.

HÆC quia simplicia non sunt, sed grauißima symptomata, quæ sæpe curationem in se conuertunt, eaque communia multis febribus, in vigore vexare solita, de his hoc libro, signis & causis morborum vniuersalibus explicandis destinato scribimus, febrium signa specialia causasque distinctiùs libro secundo traditituri. Fit igitur in febribus capitis dolor, è subiectis partibus vapore, vel tenuiore sanguine è venis maioribus sursùm elato. Sitis est, interiore ventriculi tunica vel exsiccata calore, vel imbuta nitroso quodam & acri calidóque humore. Lingua siccior est ab æstu, & acri calidóque vapore: cuius vis intensa putanda est, quùm scabra fit, intensißima quùm nigrescit. Singultus ab inanitione, vel repletione nascitur: interdùm etiam ab humoris corrupti, ventriculi tunicis impacti acrimonia, vel eiusdem malignitate, qualem pestilens febris inuehit. Conuulsiuus ventriculi motus est, quo quicquid eius tunicis molestum est expellere conatur. Eiusdem est cum vomitu generis, sed eò fortior & vehementior. Nam singultu natura quæ in ore vẽtriculi penitiùs insederunt exigere contendit: vomitu ea tantum quæ ventriculi capacitate continentur. Iactatur hinc indè corpus, nulla seruata figura corporis, quem affectum ἀλυσμὸν appellant, à turgente in venis materia, & huc illúcque delata. Vel cæca malignitate cor obsidente: vel ab æstu, vel oppressione: æstuat autem, vapore quoquouersum expanso. Nausea fit ab humore, vel infesta quali-

Capitis dolor in febribus vndè.
Sitis in febribus causæ.
Linguæ siccitas, scabricies & nigredo quibus fit causis.
Singultus causæ
Quid singultus.
Quid ἀλυσμὸς & eius causæ.
Nauseæ causæ.
Quando fit vomitus & nausea.

Quid nausea. tate lacessente ventriculum. Quam sequitur vomitus, si facultas expultrix ventriculi valida est, in eoque sunt quæ hunc mole sua grauent, aut mordacitate contristent. Sin infirma vis, & sola qualitas offendit, aut tenuior, aut crassior & lentior humor, non fit vomitus, sed irritus vomendi conatus, quem nauseam appellamus. *Lipothymiæ causa.* Lipothymiæ, seu defectus animi causa pernicies est febrilis humoris: vel æruginosa, vel prassina, vel vtraque bilis ventriculi os, præcordiorum ve membranas acriter vellicans: aut symptomatum vehementia, vigiliæ, dolor, tumor, immodica repentináque vacuatio, tenuis-ve victus ratio.

Vigiliarum causæ. 2 Vigiliæ crebræ sunt in febribus à calido acrique vapore Cerebrum exsiccante, & suprà modum attenuante dissipantéque spiritus: Vel à qualitate perniciosa, vel oppressione, siti, dolore. *Lumborum grauitatis causæ.* Lumborum grauitatem facit materiæ febrilis portio in venam cauam, aut maiorem lumborum arteriam decumbens, vnde lumborum etiam, renumque non rarò dolor insurgit, pondere ibi diutiùs consistente. *Anorexiæ causæ.* Anorexiam, seu cibi fastidium adfert corruptus vapor in ventriculum exhalans: vel infensa qualitas: vel humor quiuis ipsum quasi saturans, præcipuéque calidus ventriculum offendens. *Caloris effectus.* Calor enim solida corpora laxando dissoluit, & ad attractionis functionem, quę deficit in Anorexia, reddit imbecilliora. Humida verò fundendo suprà modum extendit. *Delirij causa.* Delirij causa bilis est cerebrum obsidens.

Gustus deprauati, deglutiendi, spirandique difficultatis, & dyarrheæ causæ. 3 Gustus deprauatur, quum os linguaque perfusione bilis amarescit: aut humoris substantia vaporeque polluitur. Deglutiendi difficultas est, quum aliquis vapor crassus aut pituita caloris vi siccessit in faucibus & ore ventriculi, viamque cibo saliuæque reddit angustiorem. Bilis in aluum irrumpens alui profluuium excitat. Spiritus ægrè ducitur à pręcordiorum oppressione, Cordis & Pulmonum æstu, bile & putredine ibi genita, vel è venis eò procumbente.

Rigoris, horroris, frigoris, oppressionis causæ. 4 Calidus ac putris humor extrà venas conditus, si plurimus est, isque vehementèr acer ac mordax, & impetu in pręcordia ruens eorum membranas feriat, rigorem adfert: horrorem si minùs acer est & minore copia. Sin paucus, & lentè languidéque mouetur cum acrimonia minima, frigus inuehit. Quod in quartanis obseruatur: vt horror in quotidianis febribus & hæmitriteo: rigor in exquisitis tertianis. Oppressionem facit prasina, vel æruginosa bilis circà cor exæstuans: vel eiusdem in præcordiis aut visceribus firmatæ, ac ventriculum diaphragmaque prementis copia vndè præcordiorum distentio, & in contactu pressuque dolor.

Quid sudor. 5 Sudor est humoris serosi per spiracula cutis excretio. Qui quùm affatim, per vniuersum corpus, in accesionis febrium intermittentium fine, seu declinatione, in continuarum crisi, vacuata crasiore coctaque reliqua materia profunditur, salutaris est. Aliàs symptomaticus, & præter naturam.

SIGNA

SIGNA DECLINATIONIS FEBRILIS, eiusdemque causa.

CAPVT XIII.

QVVM verò querulæ sit declinatio febris,
Tunc omnis ferus ardor abit, placidéque mouetur Signa declinantis febris.
Pulsus, & insani deterrima quæque vigoris
Signa retusa cadunt, naturæ cuncta regentis
Imperio, quo tuta salus sperabilis ægro.
Nullus enim propria morbi ratione perire Nullus in morbi declinatione moritur.
Declinante potest morbo. Positóque vigore
Si quis obit, nouus affectus fuit, aut grauis error
Commissus, quo vitalis resoluta facultas.
Declinat sed ob id febris, quia pulsa vigore est Declinationis febris causa.
Portio materiæ peccantis multa per aluum,
Sudores lotium-ve, vt si superesse videntur
Relliquiæ, facilè has vincat natura pepasmo.

COMMENTARIVS.

1 IN febris declinatione, Vigoris grauissima symptomata vanescunt, perspirante caliditate, mediumque corporis relinquente. Quo tempore cibandum ægrum præcipit Hippocrates. Signum verò cibandi potissimum ait, quùm calor ad eius pedes descenderit. Tùm placidus ac naturalis pulsus, dyastole systolem æquante. Nullus autem in declinatione perit, nisi grauiter erratum sit ab assidentibus, ægro vel medico: morbus ve alius priori succedat. Nam exclusa materia febrili per crisin, quæ fit in vigoris fine, nihil hostile suo sinu clausum natura continet: ideò quùm prouida solersque sit, ordine cuncta regens, quicquid à febre populatum est sensim restaurat.

Lib. de rat. vict. in acutis.

Cur in declinatione nemo perit.

SIGNA CAVSÆQVE MORBI salutaris.

CAPVT XIIII.

ESSERVNT morbi furiæ, & manifesta salutis
Signa morbi salutaris.
Spes fulget, [1] modicè quandò sua crura reducit,
Inque latus dextrum læuumque volubilis æger
Vertitur, atque die vigil, atra nocte quiescit,
Nec labor à somno est, sed ab hoc deliria cessant.
Febrilisque calor, sitis ac dyspnæa remittit,
Sputáque liberiùs calido de pectore cedunt,
Et quatiunt madidum sternutamenta cerebrum.
2 Quùm ratio sibi constat: vt & sibi constat orexis,
Et non immitis facilis tolerantia morbi est,
Integer pulsus habetur, cuius systoles & dyastoles est æqualitas.
Integer & pulsus, faciésque simillima sanæ.
Quùm molles calor æqualis spatiatur in artus,
Inque cutim sudor tepidus diffunditur omnem
Febrilem ardorem soluens, hypochondriáque vnâ
Mollescunt, nec in his dolor est, ventrisque videtur
Plana cutis, vomitúque simul cum phlegmate bilis
Reiicitur. Nec spem matulæ conclusa minorem
Hæc vrina dabit, cuius sit hyposthasis alba,
Læuis & æqualis. Sed & excrementa leuamen
Significare solent decliuem missa per aluum,
Mollia si fuerint, connexa & ruffa colore.
Sic nihil his superest, quod non natura domarit.
Salutaris morbi causæ.
Causa aut naturæ vigor est, proba-ve ipsa iacentis
Temperies, facilis vel coctu noxius humor.

COMMENTARIVS.

Hyperbolicæ figuræ quæ.

1 HYPERBOLICÆ figuræ, quæ nimium extensis neruis fiunt, dolorificæ; doloris autem exortes, quæ medium situm habent. Huius generis est, crurum, vt ceruicis & manuum reductio mediocris, validam indicans animalem facultatem, ideóque morbi securitatem ægro pollicens: vt pollicetur decubitus facilis in vtrúmque latus, quo robur indicatur facultatis corpus per musculos mouentis. Vigiliæ quoque diurnæ salubres, quoniam his, spiritus animales illustrantur ab aëre diei luminoso, quique per somnum immobiles & crassi redditi sunt humores perspirabili cute digeruntur. Somnus item nocturnus sanitatis signum est, quia spiritus animales reparat, & humores concoquit, calore in corporis meditullium seu fundum reuocato, qui per vigilias & diurnum aëris splendorem externam corporis faciem, seu cutim affectabat. Sic cùm à somno meliùs habet æger, nec vt antè delirat, bonum. Humoris enim ferocia retusa est. Idem puta quùm febrilis deferbuit calor, quoties solsitis ac spirandi sublata difficultas. Sternutamenta coctionem indicant, & robur excretricis in Cerebro facultatis: ideóque laudantur in omnibus, exceptis pulmonum affectibus. Vt enim cerebrum commouent, ita fluxionem in imbecillos pulmones accersunt

Crurũ, ceruicis, manuum reductio mediocris, & facilis in vtrumque latus decubitus quid indicet.

Vigiliæ diurnæ cur salubres.

Somnus nocturnus cur salutaris.

Vtilis est, quoties soluit deliria somnus.

Hip. Aph. 2. lib. 2.

Sternutamenta quid indicant.

Hip. Aph. 33 lib. 2.

2 In omni morbo valere mente, & benè se habere ad ea quæ offeruntur, bonum: contrarium verò malum. Hoc enim ventriculum, Cor, Iecur & Cerebrum, reliquumque neruosum genus sanum esse nunciat. Ventriculum quidem & Iecur, quod in his alimenti bona coctio fiat. Cerebrum verò, quod sana mens integras indicet animales facultates. Cor denique, quod vitalis natiuusque calor in corpore dominetur. Benè ferre morbum etiam in bonis habendum est, quia mitis humor, coctúque facilis hic est qui morbum facit. Pulsus integer & æqualis, faciésque sanæ similis, naturalis, ideóque sanitatis index. Laudatur & sudor vniuersalis, etiam si primo die fiat, vt in Ephemeris, si febrem perfectè submouet, quod affectum, eiusq; causam sublatam indicet. Hypochondria si mollia sint & æqualia sine dolore, subiectarum partium, & musculorum abdominis, mesenterij, Lienis, Hepatis, ventriculique temperiem indicant: vt intemperiem, nempè phlogosin, phlegmonem, obstructionem, scirrhum, aut flatus, si tenduntur, attolluntur, obdurescunt. Venter planus & æqualis est, quùm omnes abdominis musculi suam ἐυσαρκίαν retinent, quorum robore coctio cibi fit melior, & faciliùs ab aluo fœces excluduntur.

ἐυφορία seu morbi tolerantia.

Quis sudor vtilis.

Hypochondria.

Venter planus & æqualis.

3 Vomitus ex pituita & bile commixtis ab Hippocrate laudatur, quia contrarius humori sincero omnium deterrimo. Nam sincerus, seu solitarius & impermixtus humor, si bilis est, caloris: sin pituita, frigoris exuperantiam indicat. At pituitæ permixta bilis, ex calido frigidóque temperiem, in qua naturæ consistit essentia, denuntiat.

Hippoc. lib. prognost.

Sincerus humor, cur malus.

4 Omnis hyposthasis humoris copiam designat: cocti quidem, si fuerit alba, læuis & ęqualis, vndè morbi securitas: crudi verò, quæ ab his qua-

Quid hyposthasis indicet.

Quibus causis fit hypostasis alba, læuis & æqualis. litatibus defecerit. Alba quidem est, ei tribuente natura colorem solidarum partium, nempè venarum & arteriarum quas permeat: læuis & æqualis, asperitate caloris vi domita. *Deiectio mollis cur bona.* Deiectio mollis, seu liquidi durique particeps, eademque sibi cohærens, bona, nempè quæ partium vndè manat, indicat temperiem. *Cur natura bilem in intestina trāsmittit.* Ruffa fit, bile è cysti fellis intestina prælabente. Quam in hunc vsum natura destinauit, vt excrementa viscida crassáque diutiùs in intestinis stabulantia per aluum excluderentur, & quasi natiuo clystere proluta secederent.

PERICVLOSI MORBI SIGNA, causæque.

CAPVT XV.

Morbi periculosi notæ.

FFECTVS *grauis est, vbi* [1] *torret & exedit ignis*
Interiora vorax, atque exteriora gelantur.
Carnosumque genus subitò macilescit, & æger
[2] *Pus spuit, erigiturque, auras vt captet hiando:*
Aut [3] *nimium vigil est, nimióque sapore grauatur,*
A vomitu patitur singultum, oculique ruborem,
A somno metuitque, [4] *horret sudore profuso.*
Cruribus expansis manibúsque cubare supinus
Assolet, assiduéque trucem tolerare dolorem
Lugubri se voce refert. Neque damna sequuntur
Inferiora, vides si quando [5] *hypochondria tendi.*
Si [6] *noua quùm febris, fera mens à sede mouetur,*
Dentibus & scabris viscosus lentor adhæret:
Exurensque calor capiti est manibusque, sed imo
Sentitur ventri frigus laterique molestum.
Sunt lacrymæ inuitæ, febris irrequieta, frequensque
Spiritus & vehemens, [7] *vomitus sincerus & album*
Si lædit phrenesis lotium: aut si furfuris instar
Aut fili sedimen retinet: [8] *penitusque repressa,*
Aut nimio in febri est aluus furibunda fluore.
Causæ. *Praua isthæc, quia cruda notant, nimium-ve calorem,*

Quo molles vri partes, & viscera certum est:
Vndè nisi citus occurras via proxima letho.

COMMENTARIVS.

1 VT salutares hi morbi sunt, qui cum signis securissimis progrediuntur, qualia superiori capite notata sunt: sic hi maximè periculosi, qui sunt grauissimis stipati symptomatis, qualia quæ describuntur hoc capit. ad quorum explicationem accingimur. In acutis morbis, qui sine magna fuerint inflammatione, non modò non refrigerari extrema, sed etiam peruri accidit. Sed quùm inflammationis calor ita vehemens est, vt ad se cucurbitulæ instar sanguinem ex toto attrahat corpore, viscera tùm exuruntur: externæ verò partes, sanguinis ad viscera confugientis absentia refrigerantur. Quod ideò fit, quia concepto intus incendio calor natiuus opprimitur. Subita tum interdum fit macies, colliquato per igneum calorem hoc humore secundario, qui carnis molem constituebat.

Salutares morbi sunt, qui cum signis securissimis progrediuntur: periculosi lethalesque, quibus exitiosa signa sunt.

Cur magnis & malignis febribus subita macies.

2 Pus signum malum est, abscessus nimirum in thorace. Materiam verò purulentam excerni, bonum. Vindicatur enim Pulmo, siquidem est expectoratio laudabilis, ab exesione, quæ aliàs intrà quadraginta dies cōtingeret. In morbi verò statu citrà proprium Pulmonis affectum erectum sedere velle, signum est inquietudinis & delirij. Qui namque benè morbum tolerat, immotus potius cubare cupit. In Pulmonis autem affectu, malum quidem signum est, inflammationis nempè tum eius tum cordis, sed ægro erigi quàm cubare melius est. Sic enim Pulmo se magis explicat ad aëris attractionem, indéque maius refrigerium.

Erectum sedere velle quid significet.

3 Ex intemperie sicca primi sensorij, seu Cerebri, vel à siccis & biliosis humoribus in cerebrum elatis vigiliæ fiunt. Sopor autem ab intemperie frigida humida, crassis pituitosisque succis Cerebrum, primarium pituitæ fontem opplentibus. In epidemicis etiam febribus interdum obrepit sopor, maligna aura Cerebrum obsidente, & eius functiones interpellante. Sopor vbique malus est. Sed & somnus & vigiliæ, si modum excesserint malum: quia quùm symmetria quadam & iuxta proportione sanitas definiatur, omnes etiam excessus & immoderationes in vitio sunt. A vomitu etiam, singultus & oculi rubicundi malum. Singultus enim hic, qui stomachi conuulsio est, ab inanitione nascitur, quùm eum præcesserit vomitus in quo consequuta purgatio est. At ab inanitione, siccitate purgatione nimia conuulsio lethalis ex Aph. 1. 2. 3. 4. lib. 5. Aph. Sed hîc etiam ideò lethalis, quod verisimile sit Cerebrum neruorum principium per consensum, aut Ventriculum affectu primario, vel vtrumque phlegmone tentari. Quod si ad hæc oculorum rubor est, certum inflammati Cerebri signum. Metus etiam à somno malus est, significatque fumorum, præcipuè melancholicorum copiam aut cacoithiam. Quam si natura superare per somnum, quo tempore calor est vegetior, haud potest, multò minùs per vigilias poterit.

Vigiliarum & soporis causæ.

Cur à vomitu singultus & oculi rubicundi malum.

Metus à somno cur malus.

A sudore horror non bonum Hipoc. Aph. l. 7

Supini decubitus mali.

4 Horror sudori superueniens, sinistri est ominis. Indicat enim aliquid superesse materiæ morbificæ in partibus sentientibus, quam natura fatiscens & velut euicta excludere non potuit: ideóque sudorem fuisse decretorium non decernens, quod perniciosum & dyscritum esse solet. Sunt & supini decubitus in malis, quia nascuntur à motrice facultate languida: nisi ea forma cubare consueuit æger, nec in alterutrum latus facilè conuertitur, ob alicuius vicinæ partis dolorem. Trux autem & continuus dolor plurimum de viribus detrahit: quoniam assiduis curis & vigiliis spiritus exhaurit, tristique sensu vellicans, humores acuit, carnesque tabefacit atque consumit.

Trux & cōtinuus dolor quid agit.

Hipochondriorum tensionis causæ.

5 Hypochondria tenduntur à flatibus, vel phlogosi, vel tumore aliquo præter naturam, vel intemperie sicca partium subiectarum, si cum dolore viscerum est inflammatio. Sin sine dolore, crassior humor aut frigidus tensionis est causa. Sed vt in febribus ardentibus, hypochondriorum tensio cum dolore, partium subiectarum inflammationem, ideóque periculum indicat: sic interdum ingruente crisi per nares sanguinis eruptionem portendit. Impetus enim humorum in caput ex Galeni sententia signum est.

Cōment. 2. ad part. 5. li. 1. epid.

Delirium initio morbi quid portendit.

6 Quùm initio morbi delirium est, metuenda phrenitis in statu. Quùm enim initiis morborum mitia symptomata sint, in vigore fortiora: non dubium, quin si delirium initio morbi est: in statu phrenitis, quæ delirio simplici symptoma maius est, consequatur In perniciosarum verò febrium paroxysmis calor manuum & capitis, frigusque ventris & laterum, natiui caloris extinctionem portendit, diffugiente vna febrili calore. Nulla porrò febris continua leuiter terrere debet. Ea namque primigenium humidum depopulatur, nullumque relinquit tempus idoneum, quo vires attritæ, cibo reparari queant. Ex febribus verò continuis ea molestissima, in qua æger ἀσώδης seu irrequietus, & anxius est. Eadem & periculi plenissima. Nam in hac à multo, feróque humore virtutem opprimi coniectura est.

Cur nulla febris continua terroris expers.

Molestissima febris quæ.

Quare malus est sincerus vomitus.

7 Sincerus omnis humor præter sanguinem exclusus, prauam indicat affectionem, ideóque sincerus vomitus. Quum phrenitis est, albicans vrina significat humorem biliosum in Cerebrum rapi, indéque febrem augeri. Si febris est simplex, & cum alui fœcibus albet vrina, phrenitis metuenda. Si sine febre talis est, obstructionem aut cruditatem indicat ideóque semper mala. Qùum in huius hyposthasi furfures fila-ve cernuntur, flammeo febris ardore solidæ partes attinguntur atque tabescunt. Sin febris nec adest, nec adfuit, vesica duntaxat afficitur.

Albicans vrina.

8 Alui suppressio hîc, nota est immodici Ventriculi, Iecoris, vicinarumque partium caloris humidum absumentis. Sed perniciosum alui profluuium in febre. Nam illud spiritus exoluit exhauritque, febris autem eosdem allat & absumit. Fit autem ab intemperie calida humida, vel bilis erumpentis copia, vel infirma retentrice, vel humorum è superis partibus decubitu: vel acri quauis materia ventriculi os inferius lancinante, vel copia ciborum grauante: vel denique maligna qualitate, quam cœli constitutio pestilens attulit, vel humorum putredo.

Cur in febre perniciosa diarrhæa.

Diarrhæ causæ.

MORBI LONGI SIGNA ET causæ

CAPVT XVI.

SIN minùs hæc noceant, morbi mora longa sequetur,
Cuius erunt hæc signa.[1] *Calor modò corpus habebit* Signa morbi longi.
Nunc frigus, sudor-ve fluet cum febre, color-ve
Vnus & alter erit, nec fiet[2] *marcidus æger.*
Quæ modò pura fuit, bullas vrina refundet:
Alba-ve subsident, & ab illis rubra sequentur,
Rubráque quæ fuerat modò, fiet hypostbasis alba.
Humores varij multique in corpore, motus Causæ.
Tàm varios pariunt. Ideò nisi tempore longo
Natura subigi hi nequeunt, nec Apollinis arte.

COMMENTARIVS.

1 SI calor & frigus in ægro corpore sibi inuicem succedunt, signum est variarum affectionum. Quas quia natura nequit vno tempore subigere, morbum fore longum necessario colligendum est. Idem esto de coloris in morbo vicissitudine iudicium. Sudor etiam qui febrem non soluit, materiæ copiam subesse testatur. Qui lethalis est, si frigidus cum acuta febre: sin cum mitiore, morbi diurnitatem significat. Vt sudor multus, frigidus calidus ve semper fluens, frigidus grauiorem, calidus leuiorem morbum indicat. Quod non de critico sudore dictum existimetur: sed de symptomatico, eoque qui toto morbi spatio citrà crisim vllam apparet. *Quid significet caloris frigoris in ægro corpore vicissitudo. Hippocrat. Aph. 37. & 42. lib. 5. Ah.*

2 In omni morbo natiuus calor atteritur & imminuitur, nec sufficiens alimenti fit in omne corpus distributio: vndè contingit carnosas partes consumi. Quùm itaque morbi spatio corpus non manifestè vel parum emarcuit, morbi diuturnitas accusanda. Humores namque morbidi crassilentique sunt, iique multi. Quare nec facilè, nec citò dissipabiles, nec breuioris pepasmi capaces. *Cur macies in morbo, cur etiam & quando ægri non macilescunt.*

3 Vrina quæ modò pura est & naturalis: modò bullas habet, aut quasdam quasi maculas in superficie: quæq; in fundo quid album, læue, deindè rubrum subsidens deponit, iure morbi diuturnitatem accusat. Quod enim interdum pura cernitur, albam ac læuem habens hyposthasim, signum est naturæ roboris, & coctionis alicuius materiæ. Quod deindè *Vrinæ coloris & consistentiæ varietas.*

bullulas aut maculas refert, aut in imo rubet, argumentum est peccantis humoris: quem quùm natura nondum aggressa sit, ad eius mitificationem coctionemque non breue tempus requiritur.

CRISEOS VENTVRÆ[1] SIGNA & causæ.

CAPVT XVII.

Signa futuræ criseos.

NTE crisim currens varijs nox aspera signis
Proditur, vt[2] capitis, colli, stomachique dolore,
Comate, dyspnæa, lachrymis non spontè profusis,
Obtuso sensu, spectris lucentibus, auris
Tinnitu, motu labij, lotióque retento.
[3] Præuenit & tempus solitum, sæuóque rigore
Feruorem ingeminans accessio territat ægrum.
[4] Hinc salit & clamat, vigil est, delirat, anhela
Conficiturque siti, nec spem putat esse salutis.
Spes tamen est medico, qui viderit antè vigorem
Cocta per vrinas excerni plura, per aluum
Sputáque, nec vires præsenserit esse caducas.

Causæ criseos.

Sed tanti motus geminus calor vnica causa est,
Dum fouet impuros, retinetque in corpore succos
Externus, quos natiuus calor euocat extrà

Quatuor cõmunes excretionis criticæ viæ, per nares hæmorrhagia. sero copioso per vrinas, alui profluuio, per anum, sudoribus per cutem.

Sanguinis effluuio de nare, sero ve citato
Renibus è patulis, vel apertis fœcibus ani,
Vel cute præmolli largo sudore madente.

COMMENTARIVS.

Signa crisima.

1 SYMPTOMATA quæ fiunt ab orgasmo materiæ noxiæ naturam impetentis, quæque mutationem subitam indicant, signa crisima, seu decretoria vocantur, quia quid in proxima crisi futurum sit quasi decernunt, & paulò antè indicant. Fit verò crisis excretione liberali morbificæ

bificæ materiæ per hæmorrhagiam aut ſudorem, aut vomitum, aut aluum, aut vrinas, aut mulieribus per menſtrua. Ex quibus ſingula ſuis ſignis criſimis denuntiantur. Vt ſanguinem è naribus fluxurum eſſe portendunt aurium ceruiciſque rubor, inuitæ lachrymæ, oculorum caligo ſplendórque, capitis, colli, frontis ac temporum grauitas, illicque pulſatio venarum, aurium pruritus, hypochondrij indolens tenſio, pulſatio ſpinalis arteriæ, faciei rubor, pulſus magnus, tremorque manuum, & vrina cum alui fœcibus ſine manifeſta cauſa candicans. Mulieribus autem lumborum grauitas, dolor ac tenſio, menſium eruptionem denuntiat. Vomitus ſigna ſunt, horror inferiorum partium, frigus, pulſus durus, & inæqualis, obuerſantes oculis tenebræ, dolor capitis mordax, ventriculi dolor, ſputatio tenuis, inferioris labri motitatio. Sudorem deſignant pulſus vndoſu ac mollis, rigor, aluus, ac vrina ſuppreſſa. Cęterarum excretionum peculiaria ſigna non habentur. At ſi priora non apparent & criſis imminet, inferiorem excretionem per aluum vrinaſve conijce.

Quæ ſanguinē è naribus fluxurum eſſe portendunt.

Quæ menſtrua ventura denuntiant.

Signa vomitus.

Sudoris erupturi ſigna.

2 Sequentium ſignorum hæ cauſæ ſunt. Aduentante criſi capitis, colli ſtomachíque dolor excitatur à turgente in his partibus materia morbifica. Coma fit ex humorum aut vaporum cerebri ventriculos imbuentium abundantia. Dyſpnęa ſeu ſpirandi difficultas naſcitur, obſeſſo Corde, nec benè ſe ab excrementis fuliginoſis expediente. Lachrymæ non ſponte fluunt, commota in oculis aquoſa materia per orgaſmum. Obuerſantur oculis obſcura, rubra, lucentia. Lucentia quidem (ea μαρμαρυγὰς appellant) à ſplendore, tenuitatéq; ſpirituum influentium in oculos. Rubra autem à ſpirituoſi ſanguinis in minimas oculorum venas illapſi copia. Sed à fumis circùm oculos diſcurrentibus obſcura ſe offerunt, vndè Scotodinia, ſeu tenebricoſa vertigo. Tinnitus fit aurium à feruidioris ſpiritus concitatiore motu per auditus organa. Tremulus labiorum motus à concuſſione neruoſi generis. Supprimitur vrina, vel quod oblita videtur peculiaris muneris ſui natura in ſero è renibus propulſando, vel quod eadem opprimitur. Quod vtrum ſit conijci debet è coctionis aut cruditatis ſignis. Si enim ſigna cruditatis præceſſerunt, opprimitur. Sin coctionis, eſt probabile ferri ſerum in venas, & ab his in cutem, ideoq; ſudores expectandi: quod certiùs, ſi pulſus ſolito mollior.

Symptomatum ſeu ſignorum huius loci cauſæ.

3 Paroxyſmus criticus anticipare ſolet ob concitatiorem humoris motum. Humorem verò concitat vterque calor, inſitus ſeu natiuus, & aduentitius: ille quidem, vt excludat noxium: hic, vt naturam opprimat. In qua contentione de vita diffidit æger, & familiares eius calamitatem deplorant. Sed medicus prudens terreri non debet, verùm intrepidus ſpectator eſſe, non fabulæ, ſed huiuſce ſeriæ contentionis, ſi præuiderit concoctionem, quæ criſis accelerationem & ſalutis certitudinem ſpondet: à qua nullum ſe vidiſſe qui perierit cum Galeno memoriæ mandauit Ætius.

Quam ob cauſam anticipat acceſſio critica.

Galenus I. de criſib.

4 Quæ ſequuntur, ſigna ſunt vigoris acceſſionis criticæ. In cuius declinatione libera ſequitur, & liberalis excretio, ſi criſis eſt futura ſalutaris, vt ſæpius accidit. Nam ex ægrotis longè plures ſeruari quàm interire ſolent, niſi conſtitutio cæli ſit peſtilens.

Æt. tetrab. I. ſermon. I. cap. 24.

MALÆ CRISEOS SIGNA.

CAPVT XVIII.

Signa sinistræ criseos.

LLA quidem, veniunt si forsitan indice nullo,
Atque suis malè se purgauit fæcibus aluus,
Sputa malè & pectus reiecit: aquosaque renes,
Crassa-ve temporibus aut nigra aut fœtida primis
Deiecere, & vis moribundis viuida membris
Nulla micat, crisis est, subiti sed plena pericli.
Nam benè naturæ numquam succedit, vbi vis
Deperit in morbis, & non nisi cruda videntur.
Sic prasina & viridis malè fit deiectio, pallens,
Ruffa nimis, liuens, pinguis, spumosa, cruenta,
Viscida, nigra. Malè & renes purgantur aquoso,
Et crasso tenuique sero, grǎueolente, nigroque.
Sputáque quæ pleno feruente in gutture, quæque
Non excluduntur facilè, & spumosa, rotunda,
Candida, quæque virent mala sunt. Mala pallida, nigra,
Flauáque sincerè solam referentia bilem.

COMMENTARIVS.

Quid crisis & quotuplex.

1 CRISIS quam hocloco scrutamur, est morbi in melius peius-ve subita mutatio, seu præceps, ad salutem mortem-ve transitus: non autem vt aliquando sumitur, solutio morbi sensim facta, λύσις potiùs appellanda. Nam vt vera fiat crisis, debet esse contentio, & in qua natura plurimum in expulsionem humoris superuacanei laboret. Quæ si fit ad salutem, crisis absolutè, & per antonomasiam appellatur. Sin ad mortem, mala crisis. Vt imperfecta quæ aliquam effatu dignam mutationem, non tamen integram solutionem efficit. Imperfecta porrò crisis est, quæ metasthasi, seu translatione materiæ fit, vt quæ desinit in abscessum. Perfecta, quæ fit eccrisi, seu per excretionem insignem, vt per hæmorrhagiam, sudorem, diarrhæam, à qua nihil febrilis humoris omninò superest. Malæ vero criseos causæ, sunt humorum cruditas & virium

Signa malæ bonæque criseos.

imbecillitas: vt bonæ robur virium, & humorum coctio, quam pepasmum appellant. *Causæ.*

2 Superiori capite commemorata futurę criseos signa mala sunt, si cruditatis signa præcesserint. Nam cruda quæ sunt & incocta, inque malos abscessus conuersa, criseos frustrationem aut dolores, aut morbi diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas indicant, inquit Hippoc. Cruditatis verò, ideóque criseos improbæ signa petuntur ex vrinis prauis, secessibus & sputis. Ex quibus vrinæ virides, seu prasinæ, tuffæ, spumantes, cruentæ, caloris excessum: obstructionem aut summam cruditatem aquosæ, seu pellucentes albæ: syntexim seu colliquationem pingues, crassitiem humoris viscidæ: putredinem fœtidæ: liuentes & nigræ natiui caloris extinctionem portendunt. Idem esto de deiectionibus sputisque iudicium, in quibus similis color & æque prauæ qualitates extiterint. Natura verò crisim quodam die quem ἐπίδηλον & θεωρητικὸν, hoc est indicem & contemplabilem appellant, denunciare solet, siquidem toto morbi spatio cum causis noxijs dimicat. Qùm ergo crisis nullo die præuisa contingit, lethalis est, quia nulla priùs apparuit nota naturæ contendentis, vt indè colligere liceat eam quasi fessam & obrutam dare manus, seque victam annuere. Fit autem mala crisis vt plurimum diebus paribus, vt sexto, octauo, decimo, duodecimo, decimosexto, non æque quarto, qui septimi non raro bonus est index. Interdùm tamen vt bonus, sic malus est decretorius: *Lib. 1. Epid. sect. 2. Ex quibus cruditatis signa petuntur. Vrinæ prauæ, vt deiectiones & sputa. Natura crisim indice die denunciare solet. Quibus diebus fit mala crisis.*

Nam summè tranquilla febris, comitatáque signis,
Quæ sunt tuta, die quarto citiùs ve relinquit.
Quæque gradum feritatis habet deterrima summum,
Diráque signa gerit, quarto necat aut priùs ægrum. *Hippocrat. in prognost.*

Decimusquartus autem dies, etsi par videtur, impar tamen habendus est, quoniam è duplici septenario fit, vt triplici vigesimus, quadragesimus è sextuplici.

3 Primis morbi temporibus, principio nempè & incremento cruditatis apparere signa solent in mala crisi, qùm ea veros dies crisimos vt plurimum anticipet. Vt in acutis raro septimo: non raro sexto comparet grauissimis stipata symptomatis. Quo fit vt sextum diem, pessimum decretorium tyranno Galenus assimilet. Est verò lethalis crisis magis subita, quia fit natura minimum repugnante, crudáque, quæ quouis est morbi tempore materia. Salutaris verò non æquè pręceps. Natura namque diutiùs occupatur in humore noxio subigendo coquendóque, neque coctio fieri, nisi tempore & mora potest. Omnis tamen crisis citò fit & confertim, neque quadragesimum diem, qui terminus acutorum est, superare consueuit: siquidem earum febrium est quæ ex calidis humoribus accenduntur. Qui quia celeres motus habent, subitas etiam excitant in corpore mutationes. *Mala crisis cur subita. Cur bona crisis mala tardior. Cur omnis crisis citò fit.*

BONÆ CRISEOS SIGNA causǽque.

CAPVT XIX.

Causa bona salutarisque criseos.

V TA *crisis fiet, critica si luce mouetur,*
Si vires adsunt, & blandi signa pepasmi.
Namque die critico benè fit certamen, & humor
Efferus esse nequit, quem coctio mitificauit.

Signa coctionis ex vrinis, deiectionibus & sputis.

Quæ tunc est, quandò lotium micat, instar & auri
Flauescit, cuius sit læuis hypostbasis, alba
Æquaque: fæx alui mollisque, sibique cohærens,
Nec multùm fœtoris habens, subfulua colore:
Sputáque crassescunt mixta cum phlegmate bile.
Sic natura potens & viribus vsa triumphat.

COMMENTARIVS.

Crisimi, seu critici dies, qui. Aph. 36. lib. 4.

1 DIES decernendi vim habentes, & in quibus crisis morbi contingit, crisimi, seu critici nominantur. Hi verò sunt ex Hippocrate tertius, frequens in peracutis, quartus, septimus, nonus, vndecimus, decimusquartus, decimusseptimus, & vigesimus, cæterique quaternario, septenarióque numero comprehensi ad quadragesimum, à quo die rarò crises fieri per sudores, aut omninò per alias excretiones, sed per concoctionem, aut abscessus consueuerunt.

Ex quibus crisis citius aut serius ventura cognoscitur.

Crisis autem citiùs aut seriùs ventura cognoscitur ex morbi more, specie, & paroxysmorum circuitu. Sic placidissimæ febres, quæquæ cum signis securissimis progrediuntur, quarto die vel antè desinunt: pessimæ verò, quæque lethalia signa præ se ferunt, quarto die, vel prius ægrum tollunt è medio Et ex febribus tertiana celerius quàm quotidiana iudicatur, quia bilis citius, tardius pituita mouetur. Vtque paroxysmi festinauerint, & pristinam horam anticipauerint magis, ita citius indicationem affore significant. Sin pigrè moueantur, horamque prorogent, sera vel nulla crisis expectanda.

Critici dies trium generum, principes, intercalares & mali.

Sunt autem criticorum dierum alij κατ' ἐξοχὴν critici seu crisimi, quales septimus peracutorum, decimusquartus acutorum simpliciter: vigesimus, 27. 34. & 40. acutorum morborum ex decidentia terminus, qui κύριαι ἡμέραι, seu principes dies appellantur quod, in iis imprimis securæ fiant crises. Quidam incidentes, & intercalares, vt tertius, quintus,

nonus, inter bonos malósq; medij. Quidam mali, quales sunt pares, quos superiore commentario notauimus. Funestas namque crises paribus diebus, vt salutares imparibus maximè fieri citrà controuersiam est.

2 A viribus indicatio petenda semper est in morbis, quùm vitam vel ipsas esse vires, vel eius actiones necesse sit. At virium aliæ sunt animales, aliæ vitales, naturales aliæ. Constant animales, si valet mens & ratio, si placidus obrepit somnus & à somno meliùs est, nec sunt immodicæ vigiliæ: si vegeti sunt & integri sensus. Vitales verò, si libera spiratio, si pulsus æqualis, febris nulla. Naturales, si benè se habet æger ad ea quæ offeruntur, si mediocris aut nulla sitis, si naturalis appetentia, quam orexin dicunt, non canina, nec nimia: si deiectiones compactæ sunt, & hypochondria mollia. Sed in morbis vt virium robur, ita pepasmus, seu materiæ morbificæ coctio victricis naturæ signum est: nempè quæ tandem humorem crudum, efferum, rebellem, & à naturali penitùs alienum, vi caloris insiti mitificauit, domuit, & ad temperiem reuocauit: fecitque quoad potuit, naturali similem: at non omninò. Nec enim vt in pepsi cibus, sic in pepasmo coquitur humor. In pepsi namque seu naturali coctione cibus in alimentum vertitur. In pepasmo seu coctione morbifica mitior fit duntaxat, & à natura domatur humor ad exclusionem, vel in pus, vt in inflammationibus, vel in sputa boni moris, vt in thoracis affectibus: vel in deiectiones & vrinas laudabiles, vt in febribus morbisque reliquis, de quibus natura triumphare consueuit. Ideòque quùm vrinæ coloris aurei, læuem, albam & æqualem habentes hypostasin: deiectiones subfuluæ, compactæ, minimum fœtidæ: sputáque crassiora, pituita & bile commixta se in morbis offerunt, securitatem, ideóque crisim optimam ostendunt.

Virium triplex genus. Animales vires quibus signis agnoscuntur. Virium vitalium & naturalium signa.

Pepsis propriè est alimenti: pepasmus humoris morbifici coctio.

SIGNA MORTIS, EIVSQVE causæ.

CAPVT XX.

AT lethale malum, caua sunt si lumina, lapsa
Tempora, si nasus sit acutus, & vtraque languet
Frigore, & auersa est imis in partibus auris,
Dura ac tensa cutis frontis, faciesque colorem
Pallentem, rubeum-ve priùs commutat in atrum.
Si fugiunt oculi lumen, lachrymasque profundunt
Inuiti, ac tenues illorum sanguine venæ
Liuenti nigro-ve tument, pituitáque canthis

Signa mortis.

Hæret, & apparet, quoniam malè palpebra iuncta est
In somnis album tunicæ, resolutáque pendent
Labra, rigentque gelu, liuentque, sopitus & æger
Semper hiat, neque quicquam oculis videt, auribus audit.
Esse etiam lethale putes sudore gelato
Perfundi, gelidosque pedes pendere deorsùm
Febre graui, rigidum neque posse inflectere collum,
Dyspnæaque premi, malè deglutire, vorare
Immissos non posse cibos, deliráque verba
Multa seri, fierique ægro languente rigorem.
Nec minùs horrendum est, vlcus si liuet & aret,
Cruráque cum manibus nudantur, & vltima frigent,
Spiritus efflatur gelidus, paleæque leguntur,
Et dolor à coxis veniens ad viscera transit.
Natiuus calor extinctus causa vnica lethi est.
Qui perit aut sensim, lentéque senilibus annis,
Febribus vt longis, & vbi natura recusat
Ferre cibos, nec alit, quia tùm languore tenetur,
Atrophiamque parit gracilem, gracilemque Marasmum,
Aut suffocatur citò. Sic apoplexia fortis,
Sic Angina premit. Stricto-ve resoluitur ense,
Quo cruor amplus abit. Diro aut cadit ille dolore.
Sic Tetanus quatit, vt raptant laniantque misellum,
In diuersa actæ quùm se effudêre quadrigæ.
Febribus aut magnis calor hic natiuus, ab illo
Cogitur igne mori, qui tùm populatur & vrit
Corpus, & accensa dominatur in omnia flamma.

Sudor frigidus cum acuta febre mortem, cũ mitiore, morbi longitudinem significat.

Causa mortis, eiusque variæ species.

COMMENTARIVS.

Signorum mortis venturæ causæ.

Oculorum cauitas vnde,

1 HVIVS loci signorum quæ in morbis acutis præcipuè locum habent, in iisque imminens exitium portendunt hæ causæ sunt. Oculi caui fiunt, quia pauci tùm in eos efferũtur animales spiritus, quorum copia per sanitatem illustrabantur. Caui quoq; fiunt, ossea quidem

ſuperſtite, ſed exhauſta carnea ſubſtantia. Carnea verò moles in acutis & adurentibus febribus citò vaneſcit, & abſumitur ob calidam & humidam: oſſea non item, ob frigidam ſiccamque temperiem. Naſus acuitur, quùm ſubſtantia carnoſa, quæ circà pinnulas narium eſt, abſumitur, & natiuus in eis languet & extinguitur calor. Conſumitur verò facilè carnoſa ſubſtantia, quia pauca: calorque natiuus facilè marceſcit & exhauritur, quia nares, vt aures cartilagineæ ſunt, proindè naturali conſtitutione frigidæ. Cutis frontis minimum carnis habet, ideóque promptiſſimè in acuta febre ſicceſcit, & ſiccitate tenditur, duriorque fit: vt conuelluntur aurium fibræ, faciei color in nigrum vergit, refrigerato ſanguine. Lucem effugit æger ab imbecilla videndi facultate. Lachrymas effundit inuitus à retentrice debili, non ab orgaſmo ſeu materia turgente, vt paulò antè criſim accidit. Tenues oculorum venæ ſi pallent, liuentve, refrigerationis ſanguinis: ſi nigricant, extincti natiui caloris ſunt indices. Eſt autem in oculorum canthis, ſeu angulis ſordes pituitam referens potiùs, quam in adnata tunica. Illi namque rugoſi ſunt: hæc æqualis & lubrica. Sordes autem excrementum eſt ſemicocti alimenti, nullum interdùm indicans periculum, vt in Ophtalmia. Sed in acutis, vt hîc, accedentibus aliis ſignis lethalibus, imbecillitatem portendit regentis oculum facultatis naturalis, quæ coquere nequit alimentum. In ſomnis album oculorum apparet, muſculis qui palpebras mouent conuulſis ob ſiccitatem. Minùs autem horrẽdum, ſi ſanguinis aut alui fluor, aut mæror vehemens, aut inedia, vigiliæ, aut quæuis immodica vacuatio præcurrerit: vel æger ita per ſanitatem ſomnum inire conſueuerit. Quidam enim ſunt λαγόφταλμοι, qui palpebris apertis leporum inſtar dormire conſueuerunt.

Cutis frontis cur dura tenſáque. Qua cauſa moribundis inuiſa lux, nigreſcit facies, deciduũt inuitæ lachrymæ, tenues oculorum venæ, pallent, liuent, nigricant. Cur in angulis oculorum ſordes. Qui fit, vt in ſomnis album oculorum appareat. λαγόφταλμοι.

2 In febre non intermittente, ſi labrum, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertitur, ſi non videt, ſi non audit, imbecillo iam corpore, quicquid horum acciderit, in propinquo mors. Sunt enim illa conuulſionis à ſiccitate ſymptomata. Sed & auditus viſuſque priuatio, ſignificat ſenſificam interire facultatem, vt ſopor & hiatus oris exolui motricem. Sudor etiam frigidus cum acuta febre lethalis, quia natiui caloris indicat extinctionem. Proſtratio, ſeu deiectio corporis, quam ἐρείψιν appellant, imbecillitatis extremæ ſignum eſt. Nec enim hæc accidit, niſi ſoluto robore, ſi corpus velut exanimum in pedes deuoluitur. Quod ſi pedes etiam frigent; vicina mors, facultate quę corpus moderatur extincta. Moribundi verò pallet aut liuet, ſi quod eſt vlcus, venularum quæ huic adiacent, marceſcente ſanguine: bilioſo quidem, quùm pallet: atrabiliario quùm liuet: aut potiùs à necroſi, ſeu natiui caloris extinctione.

Hipp. Aph. 49. lib. 4. Aph. Quibus cauſis labri, ſupercilij, oculi, naſi peruerſio, viſus audituſque priuatio, ſudor frigidus, proſtratio corporis, & in pedes qui frigidi ſint deuolutio. Pallor aut liuor vlceris lethalis.

3 Extrema frigent in acutis ingruente morte, calore duntaxat hęrente circà viſcera. Quod intelligitur, ſi venter & latera calida ſint: aut eodem emortuo, quod expiratione frigida cognoſcitur. Flocci verò palęæque colliguntur, exhalantibus ad oculorum vaſa vaporibus quaſi nebulis, & ſic in pupilla hærentibus, vt ob craſſitiem viſorium ſplendorem ſeu ſpiritum foras egredi prohibeant, & imaginatione lęſa putent ægri ſe vel in veſte, vel in pariete, vel alio ſimili talia corpuſcula cernere, qualia ſunt

Extremorum frigus. Quibus cauſis flocci paleæque leguntur.

hæc, quæ in pupilla consederunt. Quod Phrenitidis signum est aduentantis, aut iam præsentis, si contingit in morbi vigore. Sin emorientibus facultatibus, extinctionis spiritus animalis certissimum indicium. *Cur dolores ab inferioribus partibus in acutis ad superiores ferri lethale.* Dolores porrò circa coxas, & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, mortem subesse testantur. Nam, quandiù natura superior, tandiù vitium à nobilioribus partibus detrudit in ignobiliores, nec permittit ab his in illas anadromen seu recursum fieri. Si etiam hi dolores in viscera translati subitò desierint, propinqua mors. Nec enim in humorem noxium expellendum insurgit natura, sed victa dat manus, & oppressa resoluitur, maximè si alia signa lethalia pariter accesserunt.

Quid mors. 4 Mortem dicimus natiui caloris extinctionem. Mors enim opponitur vitæ, quæ quum natiuo calore contineatur, eiusdem priuatione mors benè definietur. *Quis natiuus calor.* At per natiuum calorem, non elementarem, sed cœlestem & planè diuinum intelligimus, qui perenni animæ motu suscitatus corpus vegetat animatque, túmque deficit, quùm se nostra mens corporis vinculis eximit. In cuius à corpore dissolutione necessario friget corpus, quia cœlesti suo priuatur igne. *Internæ mortis causæ.* Mortis autem causæ sunt, vel internæ, vel externæ. Internæ quidem, humoris copia difflationem prohibens, crassities & lentor meatus occludens: frigus comprimens caloremque natiuum suffocans, calor dissoluens, desiccans & adurens: dolor pungens, & acerbitate sua vigilias excitans, spiritus exhauriens, natiui caloris inopia, partium imbecillitas coctionem impediens. *Externæ.* Externæ sunt, pestilens aër cor inficiens, contusio, casus, virulentorum animalium vt araneæ, scorpionis, aspidis morsus, venenorum multæ species, pugionis, telorum & aliorum vulnus infligentium ictus, bombardarum impetus, & infinitæ aliæ, partim quæ singulis diebus accidunt, partim ab authoribus, qui de mortibus non vulgaribus scripsere produntur.

FRANCISCI PORTI MEDICÆ DECADOS
LIBER SECVNDVS.

SIGNA CAPITIS AFFECTVVM vniuersalia, causæque.

CAPVT I.

QVVM dolor est capiti mordax, vapor acer abundat. *Varia capitis doloris species.*
Quùm grauis, humoris signatur copia. Pulsus
Arguit ardorem: si sola est tensio, flatum.
Tensio sin grauis est, membranis humor inhæret
Plurimus, in quibus est sensusque & causa doloris.
Si breuis & leuis est dolor hic, fumóque lyæi,
Phœbeis-ve ortus radiis, vigili-ve labore,
Causis-ve externis aliis, Cephalalgia. Longus *Cephalalgia.*
Sin & tantus is est, vt nec contentio vocis,
Nec strepitus, nec odor, nec lucis splendor, id omne
Denique quod plenum reddit caput exagitatque
Iam nequeat ferri, morbus Cephalæa vocatur. *Cephalæa.*

COMMENTARIVS.

1 CAPVT corpus est supra collum, Cranio constans & Cerebro, virtutis animalis sedes. Cerebrum autem, ἐγκέφαλος Græcis, pars capitis mollis, alba, flexuosa, neruorum, motus, sensusque principium, pituitæ fons: in quo plures habitant morbi, quorum curationem hoc libro, quod fœlix faustumque sit aggredimur. *Quid caput. Quid Cerebrum.*

Quid dolor *lib. 4. Tuscul.* *Lib. 2. de loc. affect.* *Dolor consistit in sensu.* *Doloris differentiæ.*

2 Dolor est motus asper à sensibus alienus ex M. Tullio. Vel potiùs tristis ac molestæ rei sensus: vt blandæ voluptas ex Galeno. Qui fit, quùm temperies repentè mutatur, aut continuitas soluitur. Consistit autem dolor omnis in sensu, nec nisi in partibus sentientibus potest contingere. Qui si pungens, acer ac lancinans, bilem: si tensiuus, spiritum seu flatum: si grauans, humoris copiam indicat. Grauans autem si pariter est obtusus, pituitæ; si blandus, sanguinis: sin pungens pulsansque bilis exuperantis, aut inflammationis, interdum & pituitæ vitreæ signum habendum est: pituitæ vitreæ quidem, si instar acus, aut terebri perforantis, aut impacti pali pars diuelli videtur, vt in colico dolore. Pulsatilis dolor arteriarum est, quæ à partium vicinarum inflammatione comprimuntur: punctorius & tensiuus membranarum. ὀστεόκοπος, seu dolor ossium in his membranis est quæ ossibus adiacent. Alius est dolor qui λάπαρος, seu laxus ac mollis ab Hippocrate nuncupatur: per quem is intelligitur qui sit phlegmones ac tensionis expers.

Lib. 6. Epid.

Cephalalgia & Cephalæa quid, & earum inter se discrimen.

2 Κεφαλὴ caput: Cephalalgia, & Cephalæa capitis peculiaris dolor est: in Cephalæa quidem diuturnus, vehemens, & ægrè cedens: non continuus, sed morbi comitialis instar per accessiones & interualla repetens exacerbarique solitus, cum imbecillitate capitis: ob quam ociùs ac frequentius accessio repetit. In Cephalalgia verò nec diuturnus nec vehemens, sed qualis à sole, labore, crapula solet excitari: quare mitior, nec vt in Cephalæa capitis imbecillitati coniunctus: ideóque nec irritatu adeò facilis. Omnis verò capitis dolor in eius membranis est: qui vel externus vel internus. Quùm externus est, afficitur pericranij membrana, dolorque sentitur in radicibus capillorum, qui pressu redditur acutior. Sin internus, nimirum intra caluam, Cerebri meninges intemperiem, aut solutionem continui contraxere.

Omnis capitis dolor in eius membranis. Capitis dolor internus & externus.

PHRENITIDIS SIGNA ET causæ.

CAPVT II.

Phrenitidis duo signa pathognomonica, continua febris & delirium. **Assidentia Phrenitidis signa.*

ELIRAT *cum febre phrenitide pressus anhela.*
Affore quam vel adesse docet priuatio somni:*
Vel somnus varia turbatus imagine rerum.
Ex miti fera vox, squallens & lippus ocellus,
Effundensque acres lachrymas, venæque tumentes
Sanguine, per nares stillans cruor, aspera lingua
Garruláque, exiguus potus, collectio vana
Floccorum, pulsusque frequens, durusque, celerque,

Vrinæ niueus color, & spiratio rara.
Quam mouet igne micans bilis: quæ mentis in arce
Dum sedet, inflammat Cerebrum, geminamque Cerebri
Meningem parili distendit & arripit igne.

COMMENTARIVS.

Quid Phrenitis.

1 PHRENITIS est Cerebri & membranarum eius phlegmone cum acuta febre, & continuo delirio. Phlegmone quidem à calidorum humorum affluxu: febris quoniam affecta nobili parte, Cor in consensum trahitur: delirium fit, vitiata Cerebri temperatura. Delirium autem est ratiocinationis aut imaginationis læsæ ac deprauatæ symptoma, παραφροσύνη, παράνοια, λῆρος Græcis, Latinis desipientia, dementia, seu mentis alienatio: qua ægri præposterè ratiocinantur, aut aliena cogitant. Id quidem vel sine febre est, vel cum febre. Si cum febre, Phrenitis est, aut delirium simplex, in ardētium febrium vigore suscitari solitū. Sin sine febre, vel est Melancholia, vel Lycantropia, vel Mania. Diuiditur verò Phrenitis in exquisitam, & spuriam seu notham. Illa cerebro primario laborante contingit, cuius duo Pathognomonica signa sunt, delirium & febris continua. Hæc per consensum diaphragmatis vitium suum in Cerebrum transmittentis facilè, quùm eius substantia neruosa sit membranosaque. Quo fit vt veteres diaphragma phrenes nominarint, quoniam eo phlegmone laborante phrenitis consequi soleat. φρένες verò propriè mens est, quam νοῦν καὶ διάνοιαν appellant, à qua phrenitis nomen accepit, quoniam in ea mens maximè leditur.

Quid delirium.

Delirium duplex.

Phrenetis duplex.

Phrenetidis nomen vnde deriuatum.

Vndè vigiliæ somnusque turbidus.

2 Bilis, quæ causa Phrenitidis, in Cerebro turgens vigiles facit. Sique tum initur somnus, turbulentus est: non à flatibus, vt in melancholia maniáque, sed à biliosi vaporis aut sanguinis acrimonia, calore, motu concito validóq;. Ferox etiam ex miti responsio, signum est bilescentis sanguinis in Cerebro. Quúmque sint in phrenitide deliria duorum generum: vnum cum risu: serium & ferox alterum: securior est iocosa garrulitas, quæ calidioris duntaxat sanguinis exuperantiam indicat. Magis horrenda ferox & seria, cuius melancholicus aterque sanguis est causa. Nonnumquam verò phrenitici priùs feroces, placidi subindè fiunt, vel metu, quo refrigescunt spiritus, vt quùm vincula proferuntur: vel sedato bilis paroxysmo. Squallidi sunt oculi cum lachrymis ab imbecillitate spiritus animalis, qui plurimus exhauritur per vigilias & febrem. Rubent etiam adnata tunica phlegmonem patiente propter imbecillitatem visorij spiritus, sanguinis venularum assidentium copiam & acrimoniam. Nec solùm oculi venæ rubent, sed & tument reliquæ capitis venæ, caloris Cerebri sympathia, quo sanguis sursùm attractus, Cerebri primùm, indè capitis venas implet, atque distendit. Stillat tum sanguis è naribus, erosa potiùs acrimonia sanguinis quàm aperta vena. Lingua scabra fit & aspera sanguinis appulsu, quo etiā non raro nigricat.

Hippocrat. Aph. 53. lib. 6.

Cur squallent oculi cum lachrymis.

Cur rubent.

Stillantis sanguinis è naribus causæ.

Linguæ scabræ asperæ nigricantisque causæ.

Phrenitis est functio deprauata principum omnium facultatum cerebri, nata a cerebri intemperatione quæ originem traxit a phlegmone meningum. Heurnius. Principes facultates (cogitatio et imaginatio maxime) depravantur; verum memoria percellitur tantum.

Vide singularis [illegible] apud Gorræum

Loquacitatis causa. 3 Ob bilis, humoris subtilissimi motum in Cerebro multæ se phreneticis offerunt imagines: quas quoniam hi sermone conantur explicare, loquacitatis vitium incurrunt. *Cur phrenetici parum bibunt.* Contenti verò sunt exiguo potu, quia non sitiunt. Non sitiunt autem, vel quia siticulosam affectionem non sentiunt, languida facultate appetitrice stomachi: vel quod ardoris causa longius abest à ventriculo: vel quod eis mens ægrotat. Aliâs multa siti torqueri debent, quùm in illis causa sitis abundet, intemperies nempè calida siccáque. *Causa cur paleas inaniter phrenitici colligunt.* Non autem re vera floccos, aut paleas, aut simile quidpiam phrenitici colligunt: sed colligere se putant, vel cogitationis, vel sensus, vel vtriusque iudicio destituti.

Cur frequẽs, paruus, tremulus, & conuulsiuus phreneticorum pulsus. 4 Vt in phrenitide pulsus frequens, sic paruus tactu percipitur: frequens quidem ob vsum, siquidem affectus est ab immenso calore: paruus autem, ob arteriæ duritiem à siccitate contractam; quæ quoniam satis distendi non potest, pulsus quodam modo subtremere videtur. Quùm verò subtremit pulsus, & immodicè creber est, imminet ex Galeno syncope. *Lib. 4. de caus. puls.* Cor namque trahitur in consensum, idque cum Cerebro summo ardet incendio, quo vires atteri necessum est, & syncopem affore. Perpetuum autem hoc habent phreniticorum pulsus, vt cum conuulsione quadam motus eorum abrumpatur. Hinc in illis pulsum tremulum & conuulsiuum notamus, vtrumque perniciosum. *Vrina phreneticorum cur albicans.* Albet autem vrina phreniticorum, quia bilis, qua tingi solet, in Cerebrum tota rapitur. *Phreneticorum rara spiratio quare.* Rara in illis spiratio, quia qui delirant, non norunt quandò sit inspirandum expirandumque, quùm obliuiosi sint. Itaque magnum & rarum spirant, vt longitudine respirationis id natura compenset, quod breuitate debet & frequentia fieri.

LETHARGI CAVSA, NOTÆQVE.

CAPVT III.

Lethargi causa, pituita putris.

AFFECTVM *mouet hunc opplens pituita Cerebrum*
Putrida, qua rara est spiratio, magnaque, vultus
Decolor, vndosus pulsus, manuum tremor, atque
Crassior vrina est iumentorum instar. Hiatus
Oris & est, & lenta febris, sopor altus, & huius *Signa.*
Vis tanta, vt iaceat Lethargicus immemor horum
Quæ nouit quondàm, proprij vel nominis. Hincque
Lethargus, quòd in hoc obliuio summa notetur.

COMMENTARIVS.

1 LETHARGVS ab obliuione, quæ λήθη vocatur, nomen habet, quod ex principibus animæ facultatibus memoriam inprimis offendat. Offensionis causa est, intemperies humida frigida, qua Cerebrum phlegmatis excessu ita grauatur, vt æger inexpugnabili dormiendi necessitate detentus, incidat in earum rerum, quas ante nouerat, obliuionem. Affectus est Phrenitidi contrarius, eique non rarò succedens, à medicamentorum impensè refrigerantium vsu, quibus Phrenitidis curatio tentata est.

Vndè Lethargus.

Lethargus phrenitidi contrarius.

2 In Lethargo pulsus vndosus est, magnus, rarus & languidus. Vndosus quidem ab arteriæ mollitie: magnus ab eiusdem facili dilatatione, propter mollitiem & humoris copiam: rarus à caloris paucitate: à facultatis imbecillitate languidus. Decolor, exanguis & plumbea facies à pituitæ dominatu: manuum tremor, insurgente facultate, contráque nitente humore crasso viscidóque, quo nerui manuum imbuuntur. Oris hiatus ab humiditate ventosa, vel sopita motrice facultate, crassior, & turbida iumentorum instar vrina profunditur, ab humore crasso, & spirituum in venis agitatione per febrem. Est verò febris à putredine pituitæ: quæ lenta, quia pituita tardi motus est. Sopor autem à pituita multa Cerebrum imbuente, grauantéque, à qua Lethargus inter soporosos affectus numeratur.

Signorum Lethargi causæ.

Oris hiatus vndè.

RELIQVORVM A LETHARGO Soporosorum affectuum signa, Causæque.

CAPVT IIII.

NVLLA Caro febris, sopor est sed tantus in ægro,
Ut sensu motuque vacet, clausique putentur
Interijsse oculi. Sed inerti in corpore vitam
Esse docet facilis spiratio. Sic Catalepsis
Seu Catoche est, oculus quando reseratus vterque
Immotusque manet: sine sensu immobile corpus
Et motu stat in hac, in qua fuit ante figura,
Seu stans, siue sedens. Notat omnem Coma soporem.
Phlegma Carum non putre facit: pituitaque bili
Mixta parit Catochen, vigilans seu coma: sed vno
Coma soporiferum generatur phlegmate dulci.

Cari signa.

Catalepseos seu Catoches signa.

Causæ cari, catoches, seu comatis vigilantis, & comatis soporiferi.

COMMENTARIVS.

Quid somnus & eius vtilitas.

Soporis, qui somnus præter naturam est, causa.

Affectus soporosi quinque.

1 NATVRALIS somnus, animalium facultatum quies est: à natura datus, vt per vigilias exhausti spiritus viresque reparentur, meliorque fiat coctio, reuocato ad interiora spiritu cum sanguine. Præter naturam is est, qui humore multo, viscido, lento, frigidóque Cerebri ventriculos, eiusque substantiam opplet, & animales actiones intercipit: nec verè somnus, at sopor habendus. Hinc Apoplexia, Lethargus, Caros, Catoche seu Catalepsis, & Coma seu Cataphora soporosi dicuntur affectus, quia nimio humore cerebrum imbuunt, à quo sopor altus excitatur, animali facultate vel obruta, vel ab obeundo munere detenta.

In quibus lethargus carusque cōgruant & discrepent.

Cur carotici sine sensu motuq; sūt, & iisdē oculi clauduntur.

2 Vt Lethargus ita Caros continuus præter naturam sopor est, vterque pituitę copia genitus. Sed Lethargus posteriorem Cerebri ventriculum, Caros anteriores occupat. In Lethargo pituita putret, vndè febris: in Caro minimè. Pituitæ redundantia maior in hoc, in illo minor, vndè Lethargici interrogati punctique respondent: silent Carotici. Qui sine sensu motúque iacent, sopita facultate motus & sensus, ob humoris frigidi, crassi, lentíque copiam: clausos habent oculos, quia crassus humor priores Cerebri ventriculos implens, musculos palpebras mouentes premit.

Signum Pathognomonicum catoches.

Lib. 5. de partium morb. & symptom.

Causa Catalepseos.

Coma quid

3 Apertos esse oculos, in eoque habitu consistere quo correptus est æger, pathognomonicum habetur Catalepseos seu Catoches signum. Quod malum vt rarissimum, sic à doctissimo Fernelio bis, semel duntaxat à nobis obseruatum in muliere quinquagenaria, quæ nostris vsa remedijs, pristinæ est restituta sanitati, vocatis in consilium Petro Laffilæo, & Symone Malmedio clarissimis facultatis medicinæ Parisiensis doctoribus. Causa videtur siccitas oculorum musculos tendens. Vel potiùs humoris in Cerebro congelatio, qua rigent, & quasi conuelluntur oculi, corpúsque redditur immobile, quia spiritus animalis præ torpore ferri in neruos, partésque sentientes prohibetur. Coma verò seu Cataphora, dicitur præter naturam omnis in somnum delatio. Qúumque sit Coma duplex: vigilans, quod ἀγρυπνον dicitur, & soporiferum: Lethargus & Caros soporiferi Comatis nomine comprehendi possunt: Catalepsis & Catoche vigilantis.

APOPLEXIÆ SIGNA CAVSÆQVE.

CAPVT V.

Apoplexiæ venturæ signa.

Apoplexiæ præsentis notæ.

RCTA *breuisque nocet ceruix, graue pondus, inersque*
Corporis, in pigrum delatio crebra soporem
Vertigóque. Ab eis Apoplexia namque timenda.

Quæ si contingit, motus sensusque repentè
Concidit, est dispnæa, grauis stertorque prehendit.
Tollere quam ne posse putes, nisi debilis extet.
Sæpiùs hanc etiam sequitur resolutio partis.
Viscidus & crassus gelidusque hunc excitat humor *Apoplexiæ causa.*
Affectum, qui ventriculos, ac molle cerebrum
Implet, & occludit tenues cæcosque meatus
Neruorum, per quos animæ via, visque patebat.
Interdum nimius cruor, atque Apolipsis habetur.

COMMENTARIVS.

1 APOPLEXIA motus & sensus, omnisque functionis animalis est repentina priuatio. *Quid Apoplexia.* In quam propensi sunt, non modò qui breui ceruice sunt, corpore graues & pigri, somnolentique, sed & qui dentibus in somno strident, quibus elatæ sunt iugulares venæ, partium extremarum frigus sine febre, totius corporis palpitatio, splendores oculis obuersantes, lotium æruginosum, nigrum, paucum: farinaceum sedimentum habens ex Paulo. *Paulus Ægin. lib. 3. cap. 18.* Quæ signa rariùs obseruantur, quia non nisi facto iam morbo medicus accersitur. Non accersitur verò, quia non prçit acutus dolor, qui futurum apoplecticum imminentis periculi moneat, cogátq; vocare consilium. *Signorum Apoplexiæ causæ* Signorum autem hic expositorum hæ causæ sunt. His qui breui pressáque ceruice sunt, iugularia vasa stricta sunt & angusta, quibus ideò spiritus vitalis ascensu, descensu prohibetur animalis. *Quinam à natura colli breuioris sunt.* Talis autem constitutio ceruicis seu colli his inprimis est, quibus breue quidem, sed obesum corpus, cum ampliore cerebri medulla. Corporis grauitas ac torpor, elatio venarum iugularium, totius corporis palpitatio, lotium farinaceum sedimentum habens, frigus extremarum partium sine febre, plenitudinem totius corporis indicant: Sed in somnum propensitas, splendor oculorum, vertigo, dentium stridor, Cerebri potissimum. Vndè fit, vt id tandem mole materiæ frigidioris obrutum, sine motu sensúq; concidat, & stertore prænuntio suffocetur. *Cur in Apoplexia motus sensusque priuatio.* Est autem in Apoplexia motus sensusque priuatio, quia principes ventriculi, corpusque Cerebri turgent & implentur humore, quo facultatem impediente spiritus animalis in neruos ingredi non potest.

2 Quùm Apoplexia fiat à plena consummatáque priuatione virtutis animalis ad neruos affluere ante solitæ, quia motus sensusque deficit, mirum est, cur musculi thoracis moueantur ad respirationem. *Cur in motus sensusque plena priuatione respiratio.* Sed causa est, respirationis necessitas, vim neruis contentam ad actionem excitantis, ad quam cogunt & adnituntur omnes thoracis musculi. Nec diù respiratio manet integra, sed difficilis euadit, ac suppressa iugulat. Tùm stertor fit, turgentibus humore arteriæ asperæ cauitatibus. *Vndè stertor.*

3 Apoplexia fortis nullo prorsùs modo: debilis ægrè curatur, inquit

Hippocrates. Ergo ſola debilis Apoplexia, quæ dignoſcitur ex æquali reſpiratione, vt fortis ex inæquali, degenerat in eam Paralyſin, quam hemiplegiam peculiariter appellant, protruſa nimirùm è poſteriore Cerebri ventriculo in ſpinalis medullæ partem alterutram materia. Quæ non contingit à Caro, quia tantum in hoc opplentur anteriores Cerebri ſinus: nec à Lethargo, in quo, etſi ventriculus Cerebri poſterior obſidetur à pituitæ copia, deeſt tamen cauſæ magnitudo.

Aphor. 42. lib. 2.

Cur nec à caro nec à Lethargo contingit Apoplexia.

4 Galenus Apoplexiæ cauſam eſſe contendit frigidum, craſſum, ac viſcidum quippiam, quod affatim Cerebri ventriculos implet, ideóque pituitam: quam ſolam eſſe vult Fernelius, non ſanguinem, nec melancholiam. Qùm tamen multi quondam hilares, & ſub Ioue, quod aiunt nati, quadrati, & euſarci, rubore multo ſaturati, quùm vergunt in ſenium Apoplexia corripi ſoleãt, quod à nobis in pluribus obſeruatum: probabile videtur à multo craſſo, fœculentóque ſanguine, Cerebrum, motus ſenſúſq; commune principium opplente naſci, nonnumquam Apoplexiam. Quod indicat ſanatio. Nam initio morbi pleróſque larga miſſio ſanguinis non ſolum ab interitu, ſed & à morbo ſæpè vindicat. Nec inficias it Galenus, cauſam huius affectus interdum eſſe diatheſim phlegmonoſam in Cerebro conſiſtentem, per quam Apolipſis, ſeu venarum interceptio fit, qua facultas animalis in partes inferiores influere vetatur. Sed quia ſenilis eſt hic morbus, & ſenes plurimis excrementis à pituita redundant, pituitam ſolam, id eſt primariam, & cauſam ſine qua non exiſtimare cum Fernelio, rerum naturalium indagatore doctiſſimo poſſumus & debemus: ſiquidem ex plethoricis, & ijs qui multo redundant ſanguine, hi ferè ſoli in Apoplexiam incidunt, qui crapulæ inertiæque ſeſe dediderunt, à qua plurimus in corpore ſuperuacaneus, iſque viſcidus & pituitoſus humor congeritur: dicunturque γέροντες πολύαιμοι, non quod multo puro, ſed pituitoſo redundent ſanguine.

Apoplexiæ cauſa ex Galeni 3. De loc. affect. & Fernel. lib. 5. de morbis cap. 3.

Apolipſis, ſeu venarum interceptio.

Senes multi ſanguinis.

SIGNA CAVSÆQVE PARALYSEOS.

CAPVT VI.

~50

PARS ſenſum motumque negat reſoluta, grauiſque eſt,
Et ſubitò caſura, leues ſi attollis in auras:
Laxa etiam molliſque, & inerti frigore torpens:
Quumque malum vetus eſt, ſine pulpa & marcida tabe.
Quam pariunt luna lucente, & ſub Ioue ſomnus
Egelido, vitæ ratio quæ mollior, ictus,
Caſus, at imprimis lentúſque, ac frigidus humor.

Paralyſeos notæ.

Cauſæ.

Qui ſpinæ

Qui spinæ neruos, ne vis animalis in illos
Influat, occludit: partem hinc vetat ille moueri.

COMMENTARIVS.

1 RESOLVTIO neruorum, quæ παράλυσις, seu πάρεσις, symptoma est facultatis animalis, qua pars corporis motu sensuque destituitur. Cuius causa multiplex: vt frigus neruum comprimens & indurans: calor emolliens, & humorem colliquans, laqueus constringens, callus ac tuberculum, contusio ex casu vel ictu, vertebrarum luxatio. Et ex humoribus sanguis interdum multitudine sua vias spirituum intercipiens, aut humiditate nimia spiritus extinguens, aut neruos emolliendo dissoluens. Interdùm bilis, quùm sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi, & in neruorum origines effunditur. Melancholia vix vnquam: sæpissimè pituita, quæ crassitie & lentore neruo tenaciter inhęrescit. Denique causa quæuis spiritum animalem, quasi radium in neruum ingredi prohibens. Quia verò Paralyseos causa continens in neruo est, neruorum hic ex anatome distributio tenenda, vt quorum nam ea vitio fiat, intelligatur. Paralysis imperfecta, stupor est, quo motus sensúsque torpet & hebescit, veræ plerúmque nuncius. In quam tùm desinit, quùm causæ accedit magnitudo. *Quid Paralysis. Paralyseos variæ causæ. Stupor, motus sensusque torpor qui ναρκὴ seu νάρκωσις.*

2 Paraltyica pars grauis est, quia motu, qui consistit in actione, priuatur: ideóque priuatur, quod in eam à superno principio, nempè Cerebro facultas non influit. Motus verò celeritas à facultatibus pendet. Ergò pars ea, in quam facultas non illabitur, necessario grauis erit. Quæ tandem velut atrophia contabescit: quia quùm sensu careat, alterationem quoque sui non agnoscit, vndè nec sibi attrahit alimentum. Adde quod eadem animali priuata spiritu, vitali quoque & naturali destituitur, ideóque calore pariter ac sanguine. Quibus ex causis laxa quoque, mollis & frigida. *Cur Paralitica pars grauis est, in atrophiam abit, fitque laxa, mollis & frigida. Galen. lib. Quod sanguis in arterijs contineatur.*

SIGNA, CAVSÆQVE VERTIGINIS.

CAPVT VII.

VNDA, trochus, rota, cursus, & impetus omnis in orbem, *Vertiginis externæ causæ.*
Externæ causæ vertiginis esse putentur.
Proxima causa vapor tenuis, calidusq;, cerebrũ *Vertiginis internæ causa.*
Qui ferit & sensus, & sic impellit agitque,
Corruat vt prensus vertigine sæpe, ruentem

Ni retinet paries, aliud corpus-ve propinquum.

Aertiginis primariæ signa.

Quæ tùm censetur Cerebri primaria, quando
Visus hebes, grauis auditus, tinnitus & auris,
Læsus odor, gustusque, caputque dolore grauatur,
Mensque sopore graui premitur. Sed ab inferiore

Vertiginis eius, quæ ventriculi sympathia nascitur notæ.

Parte malum nasci statuas, vbi nausea, morsus
Cordis, & appositæ pariunt fastidia mensæ,
Tùmque æger queritur circùm se cuncta rotari.

COMMENTARIVS.

Vertigo quid. *Vertigo duplex, simplex & tenebricosa.*

1 VERTIGO Capitis affectus est, quo ita cerebrum & sensus exagitantur, vt circumagi videantur omnia. Δίνος dicitur quúm simplex est. Σκοτόδινος quùm offunduntur oculis tenebrę. Σκότωμα commune nomen vtrique est. In quo caligat visus, quùm fumosi spiritus efferuntur in oculos. Grauis auditus est à vaporosa: tinnitus aurium à flatulenta materia. Læditur odor & gustus à vapore bilioso: sopor est, dolor capitis grauans à copia. Nausea, cardialgia & anorexia fiunt commotis humoribus calidis, iisque biliosis in ventriculo: quorum vapor in Cerebri sinus elatus, Scotomatis, seu vertiginis est causa per sympathiã. Vertiginem verò diminutam Epilepsiam plerique dixerunt, quòd huius habeat rudimenta, in eamque interdùm, aucta causa desinat.

Signorum vertiginis causæ.

Vertigo, diminuta epilepsia.

EPILEPSIÆ SIGNA, ET CAVSÆ.

CAPVT VIII.

Imminentis Epilepsiæ signa.

SIGNA *quidem herculei sunt præcurrentia morbi*
Plurima, mens & sensus hebes, vaga somnia, pondus,
Truxque dolor capitis, faciei pallor & oris,
Ventriculi dolor & morsus, vomitúsque cupido,
Defectúsque leues animi, nebulæque vagantes
Circùm nictantes oculos. Sed morbus vbi iam est,
Corruit in spasmum sine munere lucis, & auris,

Præsentis Epilepsiæ notæ.

Et stertit, clamat, lotium semenque profundit,
Membra quatit, stridet, solet & clamare Caducus.
Phlegma paroxysmum facit hunc, piceusque Cerebri

Ventriculos implens, nec eos penitus tamen, humor,
Vimque animæ cohibens, atque aura infensa Cerebro
Effera, furtiuo comes & sociata veneno.
Quæ quando tenerum petit, exagitatque cerebrum,
Pugna fit, ingrediente illa, excludente Cerebro:
Qua pugna exurgit, quæ nunc Epilepsia fertur.

COMMENTARIVS.

1 EPILEPSIA, conuulsio totius est corporis, non perpetua sed typica seu periodica, cum mentis & sensuum oblæsione. Cuius materia vel in Cerebro gignitur, vel in id è ventriculo, vtero, crure, vel alia corporis parte transmittitur: eaque vel crassus humor ex Galeno, spiritus meatum in Cerebri ventriculis obstruens: ideóque pituitosis familiaris est affectus, biliosis non accidit, si authori libri de morbo sacro credimus. Repente tamen incipiens ac desinens paroxysmus, in eóque vehemens agitatio, motusque saltuosus, & spumæ per os eductio, non tam crassitiem humoris (Crassa namque mouentur ægrius) quàm tenuitatem indicare videntur. Adde quod ingeniosi, quique tenuem Cerebri substantiam valdè sensilem habent: qui vini fumosi & victus ratione vaporosa delectantur, crebriùs in Epilepsiam incidunt. Vndè colligi potest à pituita tenui, spumosa, flaua bile, atræ bilis ichore, vapore acri, & odoribus Cerebrum ferientibus Epilepsiam interdum excitari. Quod verisimilius tamen est in ea quæ sympathia fit. Primariam enim, crassum humorem in Cerebro, pituitæ sede, causam habere par est. Quem Cerebro molestum vt expultrix facultas excutiat, se ad motus vehementissimos excitat, vt in sternutatione, quam ideò paruam Epilepsiam esse memoriæ prodidit Auicennas. Ceterùm Epilepsia sic dicitur, quia mens & sensus ἐπιλαμβάνονται, i.intercipiuntur ac vinciuntur in hoc affectu; quo fit vt eo perculsus æger nec audiat, nec videat, nec præteritorum meminerit. Caducus à cadendo nominatur. Hoc enim perculsi repente concidunt. Comitialis à comitiis, quæ tùm soluebantur olim, quum hoc affectu corripiebatur quispiam. Herculeus & sacer à magnitudine. Puerilis quòd pueros sæpè torqueat, cùm ob crapulam, tum intemperiem humidam eorum Cerebri. Lunaticus quòd interlunio natos corripere soleat, & lunæ motu concitetur. Veteribus elephanticus ob curationem, vt in elephantia si desperatam. Vix enim ab anno vigesimo quinto sanatur ex Hippocratis Aph. 7. lib. 5.

2 Incipiente paroxysmo repentè cadit epilepticus, oppletis Cerebri ventriculis, & spirituum animalium ductibus interceptis & obruratis, non tamen omninò. Spiritibus enim via relinquitur, qua Cerebrum concussione nititur quod noxiũ est excutere. Stertit vt in Apoplexia, à qua nec sede, nec causa, sed sola magnitudine differt Epilepsia, decũbente

Epilepsia quid. *Lib. 3. de loc. affect. ca 3.* *Coniecturæ quibus non sola pituita Epilepsiæ causa probatur.* *Multiplices Epilepsiæ causæ.* *Epilepsiæ varia nomina horum que causæ.* *Signorum Epilepsiæ causæ.* *Epilepsia ab Apoplexia magnitudine differens.*

NB Hoc verissimũ esse comperi ex sex puerorũ nati uitatibus qui interlunio nati, omnes epileptici fuerunt

in fauces & tracheiam arteriam pituita, fauciumq; & colli venis ſanguine turgentibus, viaſque pulmonis arctantibus. Clamat ab affectus vehementia, quoniam inſigniter conuellitur. Vrinam præter voluntatem effundit, ſolutis veſicæ muſculis à concuſſione conuulſoria. Stercus emittit, laxato ſphinctere, & muſculis ani leuatoribus. Quod duntaxat accidit in graui paroxyſmo. Cæterum huius affectus horrenda ſymptomata præ ſe ferunt non ſolitarium humorem, ſed abditam & cæcam, eamque veneni participem qualitatem, infenſam Cerebro: quam quia ſoli Diui norunt, curationem ad eos benè referunt. Diciturque iure morbus ſacer, non ſolùm ob eius magnitudinem, ſed etiam quòd in hoc ſi in vllo τὸ θεῖον ſit. Nolim tamen Epilepticos arcendos à medicorum limine, qui plurimos quotidie à nobis proſperè fœliciterque ſanari videam. Sed inueteratam & annoſam Epilepſiam natu maiores obſidentem qui peſſundet & radicitus euellat rarus eſt: cuius tamen curandæ normam ſi quid eis poteſt, ſuo loco docebimus. *Lib. 6. cap. 19.*

INCVBI SIGNA CAVSÆQVE.

CAPVT IX.

Incubi ſigna.

ENS *ſtupet & ſenſus, ſpiratio læditur & vox,*
Et graue terret onus, quando premit Incubus ægrum.
Cauſa melancholia eſt circùm præcordia turgens. *Cauſa.*
Aut pituita cibo nimio contracta, meroque:
Qua vapor exhalat craſſus, diaphragmáque tendit,
Pulmoniſque vias arctat, nebuliſque coactis
In Cerebro, lædit trepida ſub imagine mentem.

COMMENTARIVS.

Quid incubus. Incubi ſignorum cauſæ.

1 INCVBVS grauis eſt oppreſſio corporis, nocturnaque ſuffocatio, reſpirationem lædens, vocemque ſupprimens. In quo mens & ſenſus hebeſcunt, craſſioris pituitæ vel melancholiæ vapore è præcordiis in Cerebrum expirante: ſpiratio difficilis eſt, preſſo diaphragmate cum Pulmonibus à ſubiecta craſſa, flatulentáque materia. Putat tùm æger ingenti ſe mole premi, ſuffocationiſq; non leui terrore percellitur, ob grauem corporis oppreſſionem. Ephialtes & pnigalion græcis hic appellatur affectus: qui nec Deus, nec ſemideus, nec Dæmon, nec incubans, quod veteres aliquando credidere, vetulæ: ſed vapor quidam craſſus eſt, qui partim vias ſpiritus animalis intercipit, vndè ſpiritus, vociſque difficultas: partim in Cerebrum elatus, animum ſpectris exagitat, fitque læſæ imaginationis affectus, in Epilepſiam, ſi moras exigerit, deſinens. *Vera incubi cauſa.*

MELANCHOLIÆ MORBI SIGNA, Causæque.

CAPVT X.

Melancholiæ naturalis signa cõmunia.

VLTA *melancholiæ natiuæ signa feruntur.*
Sicca velut cutis & macies, pallorq;, ruborque
Puniceus vultus, vitiligóque nigra. Sed huius
Quæ sedet in Cerebro, morbiq; est nomen adepta
Signa duo tibi sint, mœrorque, metusq; perennis.
Tùm malè mens fingit, deliráque verba sonare
Vox solet. A sicco causa est gelidóque Cerebro.

Melancholiæ morbi signa pathognomonica. Causæ intemperies frigida sicca Cerebri.

COMMENTARIVS.

1 MELANCHOLIA triplex. Vna quæ totius corporis vitio fit, cuius signa causásque lib. 1. cap. 4. dedimus. Altera quam vocant hypochondriacam, seu flatulentam, de qua postea. Tertia primaria de qua nunc agimus. Quæ mentis est alienatio: qua qui laborant, aut cogitant, aut loquuntur, aut faciunt absurda, & à ratione diffidentia. Quæ rursum triplex: Melancholia morbus, Lycantropia, Mania. Melancholiam morbum facit ater ac fæculentus humor in Cerebro consistens, cuius pathognomonica signa sunt assiduus metus & mœror. Nigrior aterque magis humor est qui Lycantropiam committit, quam à vulgari melancholia distinguit vlulatus. Qui hoc affectu prehenduntur, conspectum hominum fugiunt, luporum instar in solitudinibus vlulãt, & à gallis *Loups garoux* appellantur. Maniæ causas signáque sequenti capite persequimur, cuius cum affectu lupino multa communia.

Melancholiæ species. Melancholiæ primariæ definitio, species & causa.

Lycantropiæ seu lupini morbi signa.

MANIAE SIGNA, CAVSAEQVE.

CAPVT XI.

Maniæ signa.

ANC *sequitur plerũq; furor malè sanus, & amens:*
Quo lucent oculi, facies horrenda videtur,
Tabescit vigili corpus miserabile cura:
Atria tota tremunt ira, clamore, minisque,

Noctéque vicini reboant vlulatibus agri.
Nec modò vel clamor: vel sunt minitantia verba.
Pugna ferox rabidis insurgit dentibus, vncis
Unguibus, insultúque hirtarum more ferarum.
Causæ. *Non parit effrænum sanguis, pituita-ve lenta,*
Sed bilis flaua interdum: at magis atra furorem.

COMMENTARIVS.

Melancholia morbus, eiusque causæ. 1 MELANCHOLIA morbus, deprauatus est principis facultatis motus, vt omne delirij genus. Quæ fit cùm ab intemperie frigida sicca Cerebri, tùm ab atra bile, quæ rationalem animæ partem occupans, tenebras offundit, à quibus metus & moestitia necessariò consequuntur. Ad eam si manifesta quædam accedit causa, vt ira frequens & excandescentia, moeror ingens, anxia cura, quæ humorem magis exusserit, vstioneque magis ferum, ferinumque reddiderit, insilit affectus, quem à verbo græco μαίνομαι, quod est insanio, ferocio, maniam seu furorem & insaniam appellant. In qua lucent à tenuitate spirituum animalium oculi: vultus horridus est, à siccitate, per quam etiam tabescit corpus. Clamor excitatur, vlulatus, minæ, pugna ferox, ab animi per furorem impotentia.

VndèMania. Signorum Maniæ causæ.

CATARRHI SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XII.

261

Catarrhi signa.

VVM pituita mouet liquidum malè sana Catarrhum,
Frigus inest capiti, facies fit pallida, murmur
Vox ciet, & sopor est, vrinaque crudior exit,
Mens stupet & sensus, motus torpore tenetur.
Sin calor in causa est, oculus rubet, interiorque
Pars oris lacerata dolet, dolet & caput omne.
Teter odor penetrat nares, color aureus extat
Emisso in lotio. Scapulas lumbosque catharrhus
Permeat interdum, variosque effusus in artus,
Efficit innumeris corpus miserabile morbis.

In capite exuperans humor fit causa catarrhi. Causa.
Quam mala temperies Cerebri, Iecorisue, Lienis
Ventriculi-ve fouet,, calidusque & ventus, & aër,
Egelidusque: sed hic dum comprimit, & liquat ille:
Flansque notus, locus humidior, potusque cibusque,
Moeror & ira fremens, metus & damnosa voluptas.
A quibus, atque animi reliquis affectibus, vri
Spiritus ipse solet: si mœror frigore: sæuus
Si furor igne: nimis si mens est læta, resolui.

COMMENTARIVS.

1 CATARRHVS, est humoris superuacanei è capite descensus. Cuius causa plenitudo est, Cerebri inferiorum-ve partium vitio contracta. Cerebri quidem, alimentum ob intemperiem frigidam non coquentis: aut id quod attraxit non absumentis, nec in halitum digerentis. Partium autem inferiorum, vt est Pulmonis, Iecoris, Lienis, ventriculi, reliquorumque viscerum calidior intemperies: qua vaporibus sursùm elatis, Cerebrum grauidum prægnansque, non tam facultatis expultricis robore, quàm retentricis imbecillitate, quod molestum est, amandat, & in subiectas partes volens nolens abire patitur. Aër etiam, frigidus quidem & aquilonius exprimendo, vel calorem intrò cogendo: calidus autem & austrinus humores liquando, fundendóque catarrhi causa est. Metus item & mœror, ira, gaudium & affectiones animi cæteræ, spiritus refrigerantes, calfacientes, aut resoluentes, hisque similes externæ causæ, eandem in distillatione procuranda, quam internæ vim effectumque nanciscuntur. *Catarrhus quid & eius causæ.*

2 In catarrho capitis frigus est à pituitæ dominatu. Rauca vox, non habente liberum exitum vocali materia, quia fauces intercipiuntur ab humoris decubitu. Sopor, Cerebri ventriculis pituita turgentibus. Vrina cruda, prolabente per venosum genus in renes pituita: mentis sensusque stupor, occupante pituita Cerebrum. Torpet etiam motus, quùm eius portio decumbit in spinam, quæ neruorum musculos mouentium origo est. Oculus contra rubet, à tenuis biliosique sanguinis influxu in exiles oculorum venas. Oris interior pars laceratur ab humoris acrimonia. Dolet caput, humore acri Cerebri membranas pungente, ac distendente: fœtent nares ab humore putri circa priores Cerebri ventriculos. Color aureus in vrinis, est à bilis exuperantia. *Signorum Catarrhi Causæ.*

3 Catarrhus, omnis fluxionis commune nomen est. Propriè tamen catarrhus appellatur quùm in os descendit humor: vt quùm in nares illabitur, Coryza: quùm in fauces, Branchus: quùm in pectus, Rheuma, quùm in columellam, Vua. Sed & quùm in neruorũ origines catarrhus *Varia catarrhi nomina pro varia in partes fluxione.*

incumbit, Apoplexiam, Paralyſim, ſtuporem, tremorem inuehit. In ſenſuum organa cæcitatem, ſurditatem, tinnitum, odoris priuationem. In Pulmones tuſſim, aſthma, Phtiſim: in ventriculum cruditatem; in inteſtina diarrhæam. Si etiam in Iecoris reliquorumque viſcerum venas ſe inſerit, ibique craſſeſcit, obſtructionum & morborum indè naſcentium origo eſt, authorq; primarius. Quoties autem externæ capitis venę vel ſero, vel humore multo turgent, quod ſuperuacaneum eſt ſub cutem verticis effundunt, è qua in externas corporis partes diſtillatio fertur in oculos, in dentes & maxillas, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, latera, dorſum, in lumbos, in coxendices, in crura, in omnes etiam corporis articulos. Quo fit, vt ab eo loco qui intrà caluam & pericranium eſt, omnis ferè doloris externi cauſa petenda ſit: vt ab internis capitis partibus interna fluxio naſci conſueuit.

Externa fluxio ab externis capitis venis: vt ab internis interna.

DE RHEVMATISMO, SEV Rheumate.

CAPVT XIII.

Rheumatiſmi ſigna, cauſæ.

FFECTVM *dic Rheuma, calorq; dolorq; repente*
Sic cadit in membrum. Parit hoc qui defluit humor
Partibus è ſuperis, Cerebrum, Pulmoue, Lienue,
Seu Iecur extiterit, valido quæ robore, quicquid
Stagnat in his procul effundunt, & in infima quæque,
Præcipuè inualidas, velut eſt caro, glandula partes.

COMMENTARIVS.

1 AFFECTVS hic, qui Rheumaticus à Galeno vocatur, Catarrhi ſpecies eſt, non ea de qua verſus, Si fluit ad pectus dicatur Rheuma catharrhus, ſed repentina fluxio, non in articulos, quæ parit Athritidem, verum in medios artus, & imbecillas corporis partes, vt glandulas & carnes irruens: interdum ſine febre, ſæpè cum febre, quam accerſit phlegmone. Quem affectũ obſediſſe plures obſeruauimus anno ſalutis 1604. ſub initium autumni, tùm frequens imbribus, quos æſtas torrida præceſſerat. Vndè probabile, liquatis humoribus huius Rheumatis frequentiam contigiſſe. ναυτίωσις τῶν φλεβῶν ſeu nauſea venarum à Michaele Mareſcotio, Pariſienſi medico celebri, mihi totique vrbi charo dicebatur hoc Rheuma. Quod verè dictum exiſtimem, quum in omnibus, quos hoc prehenſos vidi, vidi verò quamplurimos, notatim neminem, qui de partium internarum, vt Cerebri, Pulmonis, Iecoris, Lienis dolore quereretur, vt probabile ſit harum robore ſuperuacaneum & ſanguinem &

Gal lib. 2. ad Glauconem lib de curandi ratione per ſanguinis miſſionem.

nem & serum in habitum corporis amandari pellique, & in musculis ac periostijs crudeliter interdum, & acerbè sæuire.

OPHTALMIÆ SIGNA ET CAVSA.

CAPVT XIIII.

I rubor adnatæ, sordes, lachrymæque, dolorque Ophtalmiæ signa.
Distendens pulsansque, Ophtalmia vera fatigat.
Quam gignit tunicæ, quæ Coniunctiua vocatur
Fusus in exiles venas cruor igneus, atque Causæ.
Distendens præ mole, mouensque calore dolorem.

COMMENTARIVS.

1 OPHTALMIA, seu Lippitudo, externæ est oculi tunicæ phlegmone. Quæ tùm nascitur, quùm tenuis biliosusque sanguis in exiles & obscuras oculorum venas illabitur: in quas affluit humor à Pericranio per venas externas: vel à Cerebro per internas. Sed & eius causæ quædam externæ sunt, vt fumus, casus, percussio: quædam internæ vt humor acer, plethora, distentio à crassis humoribus, flatulento-ve spiritu. Affinis est Epiphoræ: in hocque cum ea conuenit, quòd in vtróque affectu ab acri fluxione lachrymę decidunt. Sed hoc differunt, quòd oculi candidū in Ophtalmia, solùm oculi cilium in Epiphora rubescit. (Quid Ophthalmia. Ophtalmiæ causæ.)

2 Adnata tunica, cuius color est candidus, ita dicitur, quoniam adnascitur corneę: Coniunctiua, quia coniungit oculum cum orbita sua, quæ producitur à Pericranio. Sedes est Ophtalmiæ. In qua rubet oculus ob sanguinis afluxum: sordet ab excremento pituitoso, quòd in oculi cantho maiore est: lachrymæ funduntur acres à sero bilioso: dolor est distendens ac pulsans ex copia sanguinis & spirituum, minimas oculi venas agitantium, & membranam extendentium. (Ophtalmiæ signorum causa.)

DE AMAVROSI, SEV GVTTA SERENA.

CAPVT XV.

I sit hebes, vel nulla acies, pupilláque fulget, Amaurosis signa.
Lumina morbus habet, qui gutta serena vocatur.
Quam generare solet visiui obstructio nerui. Causa.

COMMENTARIVS.

Quid ἀμβλιωπία, & eius causa.

1 VIsvs hebetudinem ἀμβλιωπίαν, vocant. Quæ fit citrà vitium quod vel in oculi tunicis, vel in ampliore contractiore ve pupilla, vel alia quauis externa oculi parte conspici possit. Vndè patet internum quid esse quod spiritus, humores, aut tunicas alteret, siue crassitiem, penuriam, aut imbecillitatem visiuì spiritus: siue corrugationem, aut densitatem tunicæ, seu nerui optici, crasso viscido-ve humore quodam obstructionem. Ab ea sola maioris minorisque ratione dissidet Amaurosis seu Cæcitas, quam potentior, vt illam imbecillior efficit causa. Sed Amaurosin ideò guttam serenam appellant, quod in ea sereni sint, & sine næuis & maculis oculi, benè vidétium omninò similes, qui tamen ab interiore gutta, seu pituita neruum opticum obstruente visu priuantur.

Amaurosis & Ambliopia sola causæ magnitudine distinguuntur.

Cur Amaurosis gutta serena dicitur.

Examen causarum Amaurose os.

Humor crystallinus primum visus organum.

Spiritus visorij varietas.

2 Visio fit per pupillæ foramen. Quæ si micat splendetque, visionis offensa vel in humore cristallino est, qui primum ac præcipuum visus est organum: vel in optico neruo, via spiritus animalis: vel in Cerebro. Humoris cristallini vitium dolor præcessit ab ictu, casu, vel acrioris humoris influxu, quibus hic à sua sede dimotus est. Si cæcitas repentè accidit, obstructio nerui est: si pedetentim, intemperies eiusdem, aut adstrictio potius. Sin Cerebrum imbecillæ, vel deperditæ visionis est causa, spiritum animalem aut non suppeditat, aut corrumpit, ob intemperiem simplicem, aut cum humore. Tumque non visus modo, sed & reliqui sensus afficiuntur, eaque signa comparent quæ de affecto Cerebro notauimus. Spiritus autem visorius vel crassus & paucus, vt in senibus & nyctalopibus: vel crassus & multus: tumque longo quidem tempore, sed in aëre duntaxat luminoso fit visio: vel paucus & subtilis, vt in myopibus: vel paucus, subtilis & lucidus, & tunc oculi noctu magis micant: vt in Tiberio Cæsare notauit Suetonius in eius vita: vel multus & lucidus, ac tum acutè distinctéque cernitur. Contrà perit visio, si paucus & obscurus inest oculis animalis spiritus.

GLAVCOMATIS, ET SVFFVSIONIS, seu Catarrhactæ signa, Causæque.

CAPVT XVI.

Glaucoma quid & Suffusio.

Suffusionis primariæ notæ.

LAVCOMA est, vbi densatur crystallinus humor.
Sin fumi, muscæ-ve oculum, tepidi-ve vapores
Eludunt, & ab his nubes hærere videtur
Cærula pupillæ, vel grandinis æmula duræ,
Detinet affectus Suffusio dicta latinis.

Quæ vera est, Cerebrique solet primaria dici,
Si concreta manet nubes, oculumque fatigat
Assiduè. Sin fumi abeunt, redeuntque, nec vnum,
Sed per vtrumque oculum parili caligine currunt
Est notha, ventriculi consueta errore cieri.
Causa huius calidus vapor est à bile, cauoque
Per Cerebri ventres oculi se immittere neruo
Suetus, ibique vago visum deludere motu.
Humor at illius tenuis veréque serosus,
Qui per visiuum neruum meat, indéque lapsus,
In pupillæ hæret, coit atque foramine sensim.

Signa suffusionis per consensum.

Suffusionis nothæ causæ.

Veræ seu primariæ Suffusionis causæ.

COMMENTARIVS.

Quid Suffusio. *Quotuplex.*

1 SVFFVSIO, græcis ὑπόχυσις, & ὑπόχυμα vulgo catarrhacta, humoris est præter naturam, vel in pupilla vel inter corneam tunicam & crystallinum humorem concretio. Quæ duplex. Vna Cerebri est, de qua nunc agimus, & ea propriè dicta Suffusio. Altera ventriculi, nonnunquam & corporis vniuersi sympathia fit. In illa vnus duntaxat oculus falsis rerum simulachris semper eluditur. In hac visa discedunt, ac deindè recurrunt, & oculum vtrumque simul obsident. Suffussionis propriè dictæ materia serosus est humor: qui è Cerebro per opticum neruum se inserit in oculum, in eoque concrescit sensim. Alterius calidus vapor est, aut fumi, qui ab vsto humore in Cerebrum elati, per venas & arterias oculis offundunt caliginem: quod in Phrenitide & biliosarum febrium crisibus interdum accidit. Eaque notha Suffusio fugax est, non vt vera constans & permanens. Cuius speciem habet Glaucoma. Sed suffusio humoris externi: Glaucoma humoris crystallini siccitas est atque concretio.

Materiæ veræ Suffusionis. *Nothæ Suffusionis materia.* *Suffusionis à Glaucomat. differentia.* *Pupillæ foramen quid.* *Signum Suffusionis Pathognomonicum.* *Signa Suffusionis curabilis, & incurabilis.*

2. Pupillæ foramen via est spiritus animalis, qua rerum externarum species cernuntur, & excipiuntur. Huic nubes incumbens pathognomonicum est Suffusionis signum. Color autem eius nubis quæ, Suffusionem facit obseruandus. Si enim fuerit cæruleus vel aureus, vel similis ferri nitentis aut aquæ maris, sanabilem indicat hypochysim, seu Suffusionem. Sin grandinem æmulatur, vel est coloris candidi sine splendore: vel gipsei, nigri ve, sanari nequit, quia perfectam indicat humoris concretioné, qui Chirurgi manu demendus est: sed non antequam obseruetur pupilla. Nam si altero oculo clauso micat, & clarior apparet, dilataturque, fore spes est vt visus punctione facta recuperetur. Si nec amplior nec clarior est, nil sperandum: Vt etiam desperata res est, si Suffusio locũ mutat. Quùm incipit hic affectus, corpuscula quædam tenuia, quæ vel lucent vel nigricant oculis obuersantur, quæ in statu concrescunt in nebulam.

AVRIS PHLEGMONES SIGNA, Causæque.

CAPVT XVII.

Auris phlegmones signa.

VIx *tumor aut rubor est, vbi flammeus ignis in aure,*
Sed pulsans pungensque dolor, grauis & calor intus
Aestuat, vndè febris, facto quæ pure quiescit.
Sanguis in hoc mordax tenuem meninga, calensque
Causa. *Dum ferit & neruum parit hæc, deliria, dirum,*
(Fit nisi, quæ gliscit, minor inflammatio) lethum.

COMMENTARIVS.

Auris phlegmones causa. 1 AVRIS inflammatio fit ab acri tenuique sanguine, qui ab interioribus venis inter crassiorem membranam, eamque quæ pretenditur auris meatui collectus, dolores excitat acerbissimos, eosque simptomatum vehementia periculosos. Auris namque maximè sensibilis est, siquidem in vtramque neruus insignis cum meningibus inseritur, à quibus inflammatione pulsatis & lacessitis febris, delirium, à quibus plerúmque mors, si curationis ratio contemnitur, incurrit. A flatulento spiritu circùm aurium membranas coërcito, non minor interdum quàm in phlegmone dolor excitatur, sed in quo nec calor nec grauitas est, vt in illa, sed sola cum tinnitu, strepitu-ve distentio. *Dolor aurii à flatu.*

Cur in aurium phlegmone lenta febris. 2 Vix in auris inflammatione conspicuus tumor aut rubor, quoniam est interna phlegmone: quam indicant calor & dolor pulsans, pungens, febrisque: quæ non tam acuta quàm lenta solet esse, quia materia pauca, & à Corde longè distans: periculosa tamen sympathia Cerebri.

FLATVS ET OBSTRVCTIONIS aurium signa, Causæque.

CAPVT XVIII.

Flatus & obstructionis signa.

TINNITVS *flatum, grauitas sine febre, dolorq;,*
Significat clausos à crasso humore meatus.
Quique vel à Cerebro flatus, vel ab interiore
Parte venit per consensum, redit, itque. Sed auri
Vagus aurium dolor. *Qui primarius est, sed & firmatur in aure.*

Obstruit, & flatus generat pituita, liquorque *Causæ.*
Crassior, idque vias quod & arctat & occupat auris.

COMMENTARIVS.

Variæ flatus species.

VT variè flatus impellitur, ita varios edit sonitus: vt sibilum quùm
1 exiliter elabitur: tinnitum, quùm illius cursus interrumpitur à re
olida siccáque: sonitum, quùm pleniùs erumpit: strepitum, quùm im-
spellit validè: fluctuationem, quùm hinc indè disijcit. Fit autem in aure
à flatulento spiritu nonnumquam acerbus dolor, à distentione membra-
narum quibus includitur & coercetur: non ab obstructione, quæ craf-
sioris humoris, ideóque minùs mobilis sæpius est soboles. Sed obstru-
ctionis aurium variæ causæ sunt, vt pituita crassior, animalculum, lapil-
lus, festuca: liquor etiam aliquis in meatum auditorium illapsus, vt ace-
tum, aqua, vinum & simile quippiam. Quædam etiam excrescentia
carnis, aut ab vlcere cicatrix potest auris meatum obturare.

Obstructionis aurium variæ causæ.

SIGNA CAVSÆQVE PAROTIDIS.

CAPVT XIX.

POST *aures tumor atque rubor, dolor & calor acer*
Esse solet, quandò formatur vera Parotis.
Laxus vbi tumor ac mollis sine febre, nec vrens,
Nec velut ante dolens, notha sit, non vera Parotis.
Frigidior facit hanc & coctu longior humor.
Ast illam calidus, criticus persæpe, malignus
Interdum: graue tùm caput, obsessumque veterno,
Mens sibi non constat, neque febris anhela remittit.

Veræ Parotidis signa.
Nothæ Parotidis signa
Causæ veræ Parotidis, & nothæ.

COMMENTARIVS.

1 PAROTIS ex inflammationum est genere, quæ fiunt glandulis se-
cundùm aures affectis. Ex his quæ vera est, veræ phlegmones ha-
bet notas, tumorem, ruborem, calorem, dolorem. Phlegmone nam-
que tumor est præter naturam calidus, prominens & circumscriptus,
qui partem quam obsidet rubore tingit, calore distendit, distentione ex
calore & copia dolorem acerbum excitat, in ea maximè partæ quæ sit
sensus eximij particeps. Cuius materia, continensque causa sanguis est,
qui è venis arterijsq; maioribus in minores, & ab ijs non solum in cutem

Quid Parotis vera.
Quod Phlegmone.
Quæ materia phlegmones.

Quid notha Parotis. sed & subiectam carnem illabitur. Hæc in vera Parotide materia vel à Capite, vel à toto corpore, quod aliquando per crises accidit, fibris aurium incumbit, in pestilenti constitutione suspecta. Quæ notha Parotis est, vera phlegmone non habenda, sed tumor laxus, ædematis particeps, latéque se porrigens: quæ rariùs quàm vera suppurat.

281

DOLORIS DENTIVM SIGNA Causæque.

CAPVT XX.

Triplex doloris dētium sedes.

Qui dentem dolor angit, atrox, nullique secundus,
Aut dentis radice sedet, neruumque fatigat:
Aut dentis solido conclusus corpore sæuit:
Doloris in neruo denti substrato signa. *Aut in gingiua. Neruus si causa doloris,*
In longum fertur rabies dentisque profundum,
Nec tumor est, neque dat tactu gingiua dolorem.
Doloris in Gingiua nota. *Humorem sin hæc supera de parte fluentem*
Excipit, vt premitur dolet, at leuiore dolore,
Conspicuumque facit tactu visuque tumorem.
Doloris à phlegmone in substantia dentis signa. *Inflammata sed est vbi iam substantia dentis,*
Sæuit in hac calor inclusus, spatiarier ipse
Quùm nequeat, neruoque suum communicat ignem.
Causa. *Fluxio causa feri est superis è partibus acris.*

COMMENTARIVS.

1 HIc triplicis dentium inflammationis notas exponimus, nimirum eius quæ fit in neruo, solida substantia dentis, & in gingiua, quam *Gal. lib. v. de compos. medic. secūdum loca.* Galenus confirmat his verbis. Etquidem, inquiens, in meipso manifestè percepi, non dolentem modo, sed etiam pulsantem dentem, quemadmodum carnosæ partes inflammatione vexatæ consueuerunt. Quare mirabar, quòd in dente phlegmone posset oriri. Sed quùm etiam alio tempore dentem dolerem, perspicuè sensi, non ipsius dentis, sed gingiuarum inflammatarum eum esse dolorem. Vtriusque itaque doloris sensum expertus, alium quidem in gingiuæ, alium in ipsius dentis substantia esse clarè scio. Quod etiam neruus ad radicem dentis substratus aliquandò doleat, imponat autem nobis vt credamus ipsum dolere dentem, rationi consentaneum est. Etenim quod exempto dente rema neat adhuc exigua portio doloris, id ob nerui inflammationem cōtingit.

Iam verò quùm liuidi dentes interdum tota ſua ſubſtantia reddantur, nihil mirùm ſi phlegmone ſimile quid patiãtur. Cui rei hinc maior accedit fides, quod tùm nutriantur, tum augeantur per totum vitæ ſpatium. Id quod euidenter in ijs dentibus liquet, qui ſunt exemptis oppoſiti, vt potè qui ſemper augeſcunt: ſiquidem quantùm augentur dentes, tantùm in læuigatione ciborum atteruntur. Hæc ille, quibus non ſine cauſa dolorem dentium immanem eſſe putandum eſt, quùm inflammatione triplici corripi ſoleant, ſintque partes inflammatione tentari ſolitę, nempè neruus, gingiua, dens, ſenſus eximij. Diſtinguntur autem inter ſe ſignis peculiaribus. Si namque ſolus neruus inflammatione præhenditur, non apparet tumor, quùm neruus ſolida ſit, non carnoſa ſubſtantia: dolor eſt in imo vbi maximè ſedet neruus, quem tamen ad ſuperficiem dentis ferri ſæpius in anatome vidimus. Tumet autem doletque gingiua quùm inflammatur, quia carnoſa ſenſuſque particeps. Dentis verò phlegmone cognoſcitur ex totius corporis dolore: qui hoc grauior, quòd in ſolida ſubſtantia dentis hærens ſpatiari, dilatarique non poteſt.

Quibus ſignis inflammatio nerui gingiuæ, denteſque diſcernitur.

VITIORVM LINGVÆ SIGNA, Cauſęque.

CAPVT XXI

SI malè lingua ſapit, ſucco vitiatur amaro,
Aut acido, ſalſoue, Breuis vel craſſior æquo
Lingua facit blæſos, balbóſque, vt & humor abundãs,
Quo ſolet hæc eadem ſiccoque humore reſolui.
Deprauata negat guſtum, reſoluta loquelam,
Balba & blæſa grauat male gratis vocibus aures.

Deprauati guſtus cauſæ.
Cauſæ blæſitatis & balbutiei.
Paralyſeos linguæ cauſæ.
Deprauatæ, paralyticæ, balbutientiſque linguæ ſigna.

COMMENTARIVS.

GVSTVS, ſaporis eſt ſenſus: guſtandi primum organum lingua. Quam ideò natura mollem eſſe voluit, & mollibus neruis donauit, quia mollia & humida, non dura ſiccaque de ſaporibus indicium ferunt, humorque ita neceſſarius eſt ad guſtum, vt cauſam ſine qua non obtineat. Deprauatur verò guſtus alieni ſaporis perceptione, quo linguæ corpus, vel ipſum veſtiens membrana proluitur: qui ſalſus eſt à pituita putri è Cerebro decumbente: vel acidus ab incocto & frigido humore, vel amarus ab humoris bilioſi vapore. Guſtus ſenſus peruertitur, neruis mollioribus, qui à cerebri tertia quartaque coniugatione in linguam diſſeminantur affectis. Et ijſdem obſtructis guſtus perit, aut imminuitur. Linguæ fit paralyſis, neruis etiam prorſus impeditis qui in eam à ſeptima cerebri coniugatione feruntur. Blæſi balbique ſunt, qui minùs

Guſtus quid. Guſtus organũ lingua. Lingua cur natura mollis. Quibus cauſis guſtus deprauatur, peruertitur peritque. Qui blæſi balbique.

Variæ blæsitatis, balbutiei que causæ. articulatè loquuntur. Quod vitium varias habet causas, vt linguæ breuitatem & crassitiem nimiam, quibus ea minus liberè potest exeri: copiam affluentis humoris à qua τραυλος, seu balbus impeditè loquitur: interdùm & siccitatem, quæ linguæ motum impedit. Vt enim quis liberè pronuntiet, præter optimam linguæ conformationem, oportet nec siccitate linguam arescere, nec immodico humore perfundi.

AFFECTVVM QVI NARIBVS INSVNT signa, Causæque.

CAPVT XXII.

Fœtoris narium causæ.

FOETET *odor, squallens si nares obsidet vlcus:*
Quale quod à venere est, quod & Ozæna vlcus habetur.
Sin tumor his calidus, Sarcoma, Coryza-ve noxæ est,
Causæ fœtoris & vlceris narium. *Interijt liquidi, minor est vel sensus odoris.*
Naris ab externis, velut ictu & vulnere causis
Fœtet, & vlcus habet. Sed id infert sæpiùs humor
E capite incumbens, & salsus, & acer in illam.
Calidi tumoris causæ. *Qui calidus tumor à bile est, nimio-ve cruore.*
Corizæ causæ. Sarcomatis causæ. *A Cerebroque fluens gignit pituita Coryzam.*
Excrescens Sarcoma facit caro, sæpius orta
Sordibus è variis, sibi quas cumulauerit vlcus.

COMMENTARIVS.

Quid nares. Anteriores ventriculi Cerebri verum odoratus organū. 1 NARES, sunt odoratus deferens instrumentum. His enim per ethmoideum, seu cribratum os odores efferuntur in processus mammillares, & anteriores Cerebri ventriculos, verum odoratus sensorium. Quæ partes à temperie si desciuerint, aut obstructæ sint, iudicium odorum peruertitur. Nares autem multis quidem causis, vt ictu, casu, vulnere, sed potissimum ab humoris in eas è Cerebro decumbentis acrimonia contrahunt vlcus. *Ozæna. Quid Sarcoma.* Hoc si recens est, crustula nigra siccáque tegitur: quæ dùm tangitur, irritaturque, sanguinem aut serum effundet cum fœtore minimo. Sin vetus, Ozæna tum dicitur, sordidiore obducitur crustula cum fœtore graui, vt & vlcus ibi è lue venerea contractū, quod

quod narium ossa tenella solet exedere, & si non occurritur, corrosa palati ossa magna deformitate perforare. Sarcoma carneum est in naribus præter naturam excrementum informe. Polypus autem carneus tumor in naribus, non informis, sed Polypodis piscis effigie, ex crassis & viscidis genitus humoribus, vt à tenuibus Coryza: quæ liquidi est, & crudi humoris è capite in nares distillatio. A quibus affectibus quùm nares obstruuntur, vapores ex rebus odoriferis per eas efferri nequeunt in anteriores Cerebri ventriculos, in quorum finibus odoratorum sensus absoluitur. Sique meatus narium penitus occupantur, vt potest in Sarcomate Polypoque contingere carnis incremento, perit omnis odorandi sensus. Sin minùs, vt in Coryza, minuitur tantùm odoratus, nec de rebus odoriferis integrum iudicium ferri potest. *Coryza quid.*

INFLAMMATÆ COLVMELLÆ signa, Causæque.

CAPVT XXIII.

ESOPHAGVM *fauceſque tumens ſæpe Vua fatigat,*
Incaſſumque vorans timet hæc ne ſtrangulet æger.
Gargareon, ſeu gurgulio, Columella vocata,
Vuaque cauſa metus: quam diſtillatio laxam
Dum facit, inflammátque, quaſi ſuffocat, & arctat
Spiritus id quo tranſit iter potuſque cibuſque.

Phlegmones Columellæ notæ quæ sunt oesophagi & faucium titillatio, molesta cum vorandi difficultate. Inflammatæ Columellæ causæ distillatio.

COMMENTARIVS.

1 GARGAREON seu gurgulio, græcis χίων & χιόνι, seu Columella, caruncula est ab oris extremo pendens, quam augendæ voci quasi plectrum natura fabricauit. Ea quùm laxior à distillatione redditur, & superiore sui parte tenuis, inferiore crassa rotundáque per inflammationem effecta, σταφυλὴ vua nominatur, quod vuæ vitis è pedunculo suo dependente sit similis. Tum ea vorãdi difficultatem infert, cibi aditum in œsophagum suo pendulo corpore præcludens. Metuit verò ne suffocetur æger, non tantum obstructa via cibi, sed etiam spiritus. Sed hic metus paruipendendus est, quùm respiratio sit libera. Nec tamen curandi ratio negligenda, ne aucta fluxione sequatur Angina, cuius signa causæque sequentibus versibus exprimuntur.

Varia Columellæ nomina. Columella quid.

ANGINÆ SIGNA, CAVSÆQVE.
CAPVT XXIIII.

Anginæ signa. Causa.

NON *bene deglutit spiratque Cynanchicus, inque*
Faucibus ardentem queritur se ferre dolorem.
Causa calens tenuisque cruor, qui guttur inundat,
Vicinasque gulæ carnes, iugularibus ortus
E venis, subitóque viam, qua spiritus exit
Ingrediturque cibus, potusque occludere tentat.

COMMENTARIVS.

Quid Angina. 1 ANGINA, quæ κυνάγχη græcis, est faucium & gutturis partium phlegmone, strangulationi proportione respondens. In qua summa necessario fit deglutiendi spirandique difficultas. Nam ab inflammatione gulæ gutturisque musculorum arctantur hi meatus, per quos cibi, potus, & spiritus introitus est. Cuius affectus causa est sanguinea biliosáque fluxio, quæ è venarum iugularium ramis eò pertinentibus, in guttur, eiusque vicinas sedes irruit, si vera est Angina, quæ dispneæ comitem habet febrem. Notha namque fit à pituita è Cerebro in fauces decumbente, cuius tumor est ædematis particeps, anodynus, indolens & febris expers. *Anginæ veræ causa.* *Anginæ nothæ causa.*

2 Dolor in Angina fauces occupans, fit ob tumorem inflammatorium, qui quatuor à medicis post Hippocratem constituit Anginę species. Prima est, quùm interni pharyngis seu faucium musculi phlegmone laborant, quæ Synanche vocatur. Secunda quùm externi, quæ Parasynanche. Tertia quùm interni musculi Laryngis, seu gutturis inflammationem patiuntur, eaque Cynanche. Quarta quùm externi, quæ Paracynanche dicitur. Periculosissima verò hæc Angina est, in qua phlegmonem patientibus internis laryngis & faucium musculis spiritus ægerrimè trahitur, febrisque, tumor & suffocatio repentè superuenit, de qua sic statuit noster Hippocrates Aph. 35. lib. 4. *Quatuor anginæ species.*

Quùm quis febricitat, rigidumque inflectere collum
Arte repente valet nulla, nulloque tumore
Conspicuo, malè deglutit, lethale putandum.

At securitatis hæc plena, in qua tumor externus est, externos duntaxat faucium musculos occupans, vt idem Aph. 37. lib. 4. sic ait.

Si tumor in collo est, angit cum rauca Cynanche,
Spes bona. Namque foras exit causa effera morbi.

Porrò Cynanches nomen apud Hippocratem Anginæ species omnes notat, cuius temporibus non tam verborum quàm rerum erat cura.

120

OBSTRVCTI PVLMONIS CAVSÆ, signáque.

CAPVT XXV.

MVLTVS in obscuris humor, lentusque cauernis Obstructionis in Pulmone causa.
Pulmonis latitans, crudum tuber-ve, lapis-ve,
Siccior aut pituita, globosáque grandinis instar
Obstruit: vndè grauans oppressio displicet, atque Signa.
Tussis acerba, frequens, & anhelus spiritus ægro.

COMMENTARIVS.

1 PVLMO propriè totius corporis mollissima & laxissima pars est, respirationis & vocis organum. Cuius interdum appellatione omnia etiam quæ in eo vasa sunt, & arteriam asperam intelligimus. In quem crebra fit è Cerebro distillatio, primùm humoris serosioris & pituitosi, qui mora crassescit, lentescitque, coitque vel in grandinem, vel lapidem, seu calculum, crudumque tuberculum, à quibus obstruitur Pulmo, vel potius ipsius alæ, seu bronchia. Tum oppressionis sensus, quia grauis humor est, qui respirationis vias intercipiens fuliginosorum excrementorum exitum, & aëris ingressum prohibet. Tussis est, vt per eam humor noxius excludatur: respiratio difficilis ab oppressione.

Quid Pulmo.

Cur quùm obstruitur Pulmo sensus est oppressionis, tussis, dispnœa.

ASTHMATIS ET CATARRHI SVFfocantis indicia, Causæque.

CAPVT XXVI.

SI nihil aut minimum valida de pectore tussi Asthmatis signa. 291
Exilit, & facilis non est quæ ducitur aura,
Stertor & auditur, vel sibilus, Asthma putato,
Quùm sine febre malum est, sensimque ac tempore natum.
Fit verò iugulans ab eo quandóque Catarrhus, Catarrhi suffocantis signa.
Sibilus & stertor citò si contingit, & aura
Sic premit, erecta vix vt ceruice trahatur.
Obstructi causa est Pulmonis & Asthmatis vna.

Quam si consequitur noua fluxio, magnáque, natum
Esse putes subitum, præfocantemque Catarrhum.

COMMENTARIVS.

Asthmatici qui. *Quid Asthma.* *Asthmatis causa.*

1 QVI citrà febrem densè spirant, quod anhelent Asthmatici dicuntur. Nam Asthma græcis, anhelatio seu suspirium appellatur latinis. Dicuntur & Orthopnoici quòd in eis tanta sit spirandi difficultas, vt non nisi recto thorace, seu recta ceruice spirare cogantur, metu suffocationis. Causæ sunt eædem quæ Pulmonis obstructionis: imprimis verò humoris crassi lentique, Pulmonum bronchiis impacti copia, crudumque tuberculum in pulmonibus genitum: ideóque febris expers hic affectus est, quia frigidus. Quem interdum sequitur Catarrhus suffocans: nempè quùm ad Pulmonum infarctus subita multáque inciderit fluxio, ab humidiore cœlo solove, aut crapula genita: vt non sit is aliud, quàm repentina, inopinatáque fluxio in partes respirationi dicatas, quæ grauibus suis symptomatis imminentis exitij metum incutit.

Quid Catarrhus suffocans.

Tres difficilis respirationis gradus ex Celso cap.4.lib 4. *Lib.1.de loc. affect. cap.3 Cur stertor.*

2 Spirandi difficultas ex Celso, si modica est, nec ex toto strangulat, dyspnæa: si vehementior cum anhelitu sonóque Asthma vocatur. Quùm accessit id quoque, ne, nisi recta ceruice trahatur spiritus, Orthopnæa. Postremum hoc genus ægrè spirandi est in Catarrho suffocante verius quàm dyspnæa. Quanquam hæc ex Galeno symptoma est læsæ respirationis, Orthopnoicis, Asthmaticis, Pleuriticis, Empyicis commune, ideóque cæteras à Celso positas difficultatis spirandi differentias in se continet, quomodo à nobis frequenter vsurpatur. Cæterum in obstructione Pulmonis, Asthmate & Catarrho suffocante stertor quidem & sibilus eliditur, partim quia calore Cordis & Pulmonis, motuque frequenti siccus est redditus humor: partim quia Pulmonum alis, quæ natura siccæ sunt, pertinaciter impingitur, quo fit vt vias spiritus arctans & cohibens Orthopnæam inferat.

PERIPNEVMONIÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XXVII.

Peripneumoniæ signa.

N Peripneumonia dyspnæa, ruborque genarum
Existunt, oculique tument, graue pondus in imo
Pectore fit, sternum retrahens, hypochondria, dorsum:
Spiritus exhalat calidus, tussique molesta
Sputa cruenta meant, aut fellis tincta colore,

Spumeaque interdùm: febris irrequieta fatigat,
Pulsat inæquali mollique arteria motu.
Sed duplex Peripneumonia est. Quæ vera, cruoris
Est calidi soboles. Notha sed, quæ crebior esse
His solet in terris, acris tenuisq; fluoris.

Peripneumonia duplex vera, nothaque, & harum causæ.

COMMENTARIVS.

1 PERIPNEVMONIA, seu pulmonis inflammatio duplex: vera, nothaque. Vera phlegmones, aut erysipelatis speciem gerit. Atque si non Anginæ, vel pleuritidi succedit, sed per se nascitur, fit ex sanguine bilioso, tenuique è dextro ventriculo Cordis per venam arterialem in pulmones violentius excusso, ibique putrescente. Sed notha Peripneumonia, quæ frequentior in his locis est, ab acri tenuique distillatione cōtrahitur è Cerebro, confertim in Pulmones illapsa, sine cruenta, (quæ in propria peripneumoniæ specie fit) expuitione. Tum spiratio difficilis, ob vehementem in Pulmone, Cordeque calorem, aut viarum spiritus angustiam, aut virium imbecillitatem: Quæ tres constituuntur à Galeno dyspnœæ causæ. Genæ rubent, ex tenui calidoque vapore in eas elato, quo venularum eius loci sanguis accenditur: Accensus verò rubere conspicitur, ob tenuitatem & raritatem cutis. Tument oculi, quia vapores ex Pulmone rectà conscendentes in oculos, humorem in eis contentum rarefaciunt, ac dilatant. Est in pectore grauitas, attracta per calorem è vicinis venis & carnibus, vt loquitur Hippocrates, materia. Quæ vt copiosior est ita magis pulmonem onere grauat, & periculosum inducit affectum. De quo non valdè queritur æger, quùm Pulmo sit indolens, illius substantiam non ingrediente neruo, sed dumtaxat per eius membranam effuso. Calidum autem expirat Peripneumonicus, quia multus in thorace calor est.

Peripneumonia quotuplex, & vnde nascitur. Causæ signorum Peripneumoniæ.

Lib. 4. de loc affect. cap. 6. Lib. 1. de morb.

Cur in peripneumoniade dolore minùs queritur æger.

2 Non semper in Peripneumonia cruentum expuitur: sed tùm quum hæc est vera phlegmone, coctaque materia. Sin erysipelas est, biliosum: vt album, si pituita decumbit à Cerebro. Sed ex materiæ Pulmonibus inclusæ qualitate febris maior, aut minor est. In bile quidem acutissima: remissior in sanguine, in pituita ferè lenta. Mollis autem in hoc affectu pulsus est, quia pars mollis, pulmo nimirum afficitur, paulóque durior est pulsus à bile, mollior à sanguine, mollissimus & vndosus à pituita.

Cur in Peripneumonia nō semper cruentū expectoratur.

Cur maior aut minor febris.

Cur mollis pulsus.

EMPYEMATIS, SEV SVPPVRATIONIS signa, Causæque.

CAPVT XXVIII.

Empyematis signa.

EMPYVS est, quisquis patitur sub pectore pondus,
Incassum tussit, sudatque, rubore genarum
Tingitur, atque cauos oculos habet, aspicit vngues
Curuari manuum, digitosque calescere summos.
Cui febris comes est, & circùm pustula corpus
Erumpens, dyspnæa, pedum tumor, atque ciborum
Auersus gustus, sitis, &, si nulla salutis
Est via, pus viride aut liuens, spumansve profusum.

Empyematis causæ.

Ex Peripneumonia, Angina, tenuive fluore
A Cerebro, aut Pleuritide quùm natura refundit
Thoracis medium in spatium quod vertitur in pus,
Empyicos facit id: qui si se pure grauante
In quadraginta haud vacuant per sputa diebus,
Haud quaquam gracilem possunt euadere tabem.

Gal.commẽ. ad Aph.27. lib.5. & ad Aph. 44. l. 7. Aph.

COMMENTARIVS.

Cur Empyi non satis expectorent: & quæ difficilis expultionis causæ.

Comment. ad caput de Empyemate lib.progn. Aretæ. lib. 1. de Signis & causis diuturn. morb.cap.8.

Cur empyicorum genæ rubent, oculi caui sunt, curuantur vngues digitorum, extrema calent.

1 EMPYI, seu purulenti propriè vocantur, qui in thoracis intermedio spatio collectum pus habent: quale sæpius ab inflammatione pulmonis, vel eiusdem vomica rupta, vel Angina, Pleuritide, Catarrhoue consequi solet, translata in thoracis vacuitatem morbifica materia. Quæ nisi in quadraginta diebus repurgetur, exedi pulmonẽ à putri pure necessum est, vnde phtoë seu phtisis excitatur. Empyi verò nihil commentatione dignum expuunt tres ob causas: nempè lentorem puris, densitatem membranæ pulmonem ambientis, & facultatis expultricis imbecillitatem. Sudant verò, vel sudore, ex Galeni sententia continuo; qui malus est, quia virium imbecillitatem arguit, alimento discusso, nec ideo conferente. Vel eodem in remissione febris apparente, ex Aretæo: qui minùs habet periculi. Genæ rubent inflammato pulmone. Oculi caui fiunt in febribus acutis & longis, ardore febrili populante, consumenteque partes eorum carnosas: confestim quidem in acutis: in longis vt hic, sensim. Curuantur Vngues in Empyemate, quia caro, quæ hos vtrinque firmat, consumitur: Vnde partes eorum solidæ, quæ reli-

quæ sunt, veluti siccitate conuelluntur. Sed & digiti summi calent, quia calor solidas partes occupat & inuadit, dùm marasmus consequatur. Nam & si in diuturnis morbis extrema digitorum magna ex parte refrigescunt, quia quicquid est natiui caloris intrò cogitur: vel natura minus belle concoquens assumptum alimentum, ea suo genio fraudare solet, non idem fit in tabe: in qua Hectica febris solidis corporis partibus hæret, ideoque summis digitis calor est: in quibus, consumpta carne, relinquitur primigenius humor, caloris pabulum, donec omnis extinctus sit humor: quo extincto digitos frigere, lethale. *Cur Empyicis & tabidis erumpũt pustulæ, tument pedes, respiratio difficilis, sitis inappetentia, sputũ viride, liuidum, spumans.*

2 Empyicis & tabidis erumpunt pustulæ, vel à cacochymia, vel à sanie in corporis habitum effusa. Spiratio libera non est, obsesso Pulmone à materiæ purulentæ copia, qua nec ipse, neq; Cor bene dilatatur. Tumēt pedes, incipiente ab his totius corporis extinctione, nempè longe distantibus à fonte natiui caloris, & plus habentibus osseæ membranosæque substantiæ quàm carneæ. Ciborum est auersio, appetendi facultate, quæ in ore ventriculi sedem habet, emoriente. Sitis est à siccitate partiũ & febre: viride sputum à calore flammeo, liuens ab imminuto calore natiuo, vstoque per febrem humores: spuman à calore agente in crassum & lentum humorem: quæ signa sunt in Empyemate lethalia. Bona verò, quùm febris eodem post eruptionem die dimiserit, pus album læue, concolor apparuerit, citraque dolorem excussum, & eductum è pectore. *Signa in Empyemate salutaria.*

SIGNA CAVSÆQVE PHTYSEOS, Seu Tabis.

CAPVT XXIX

Signa Phtyseos.

PROMINET *his humerus, dira qui tabe tenentur:*
Sunt graciles aures, oculus cauus, arida febris:
Tempora lapsa, fluunt supera de parte capilli.
Est pedibus manumque volis calor, excutitúrque
Per tussim cruor, aut sanies fœtore molesta.
Spiritus haud facilis, costæ sine carne, recondit
Pectus onus, liuet facies, pallet ve, tumet ve,
Debilis est pulsus, languor, marcórque caduci
Corporis, incurui fiunt velut alitis vngues:
Interdum fluit aluus, & hinc prædicito lethum.
Vlcus pulmonis tabem facit: vlceris author
Humor edax, ausus teneram depascere carnem. *Phtyseos causa.*

Pronior in tabem est, lenta qui febre tenetur,
Vt phtisica qui prole satus, qui pectore presso,
Qui crebrò tussit, minimumque è pectore ducit:
Quíque cauo fœdum pus in thorace recondit.

COMMENTARIVS.

Quid Phtisis & eius causæ.

1 PHTISIS seu tabes, communiter atrophia seu marcor, & corporis extenuatio quæuis est. Propriè verò, de qua nunc agimus, exulceratio, vel vlcerosa dispositio pulmonis. Cuius duæ causæ: vitiosa constitutio pulmonis, & humor exedens. In quam propensi sunt, quibus ita pectus angustum est, vt à tergo scapulæ alarum auium instar emineant, quibusque è capite in respirationis organa catarrhus incumbit: qui tabida stirpe nati sunt, quique mollem ac tenellam, corruptuque facilem habent pulmonis substantiam. Fit & à suppresso sanguinis sputo tabes, vt à Peripneumonia, Angina, Pleuritide, non exclusa per anacatharsim morbifica materia.

Phtiseos signorum causæ.

2 Hi quibus sublimes sunt humeri, seu scapulæ, φθινώδεις, seu, πτερυγώδεις appellantur. Attolluntur autem his humeri, musculis eorum marcescentibus, si tabis initium est: aut marasmo consumptis, si phtisis est absoluta. Gracilescunt verò phtisicis aures, earum carnosa substantia, quæ pauca est citò consumpta, cartilaginosa superstite. Caui fiunt oculi, ossea relicta substantia, dissipata carnea. Febris autem hic putris est, & simptomatica, lenta quidem, sed continuis madoribus sæpe diffluens cum aluo liquidiore: quo fit vt corpus suprà modum exhauriat. Consumit ea primò spiritus, deindè carnes colliquat, partesque solidas demùm extorret, & sic exsiccat, vt quùm postremum attigit phtiseos gradum σκέλετος potiùs, quàm homo videatur. Capilli defluunt, exhausto per siccitatem alimento: vel eo non affluente, quia naturalis facultas languet. Volæ manus & plantæ pedum calent in phtisi, quia quum naturali cõstitutione siccissimæ, ideoque glabræ sint, incalescente per viscerum ardorem febremque corpore facile suscipiunt incendium, & calidæ siccæque tanguntur. Sputa cruenta sunt ex acriore defluxione, qua tabidi non modò tussiculosi, sed & rauci fiunt. Sed & cruentum spuitur rupta, vel exesa in pulmonibus vena: vel corrupto pulmone, cuius portio putris interdum excludi cernitur. Non autem omnes tabidi cruentum aut purulentum per tussim excludunt, vt nec Peripneumonici.

Hippocrat. Aph. 11. lib. V. Gal lib. 4. de præsog. puls.

3 Ægrè spirat phtisicus, quia pulmonis alæ non satis expanduntur ad Cor flabellandum, ob illius siccitatem, & virium imbecillitatem. Quod autem expuitur, si fœtet carbonibus iniectum, malum. Hoc enim putrere pulmonis substantiam, & ex consequenti tabescere Cor indicat, illius putrentis aura lacessitum. Cordi enim celerrimè & maximè labem suam pulmo communicat, quum sedem habeat ei omnium coniunctissimam, perque maximos canales riuosque, nempe venam arterialem, & arteriam venosam suos affectus in illius ventriculos effundat.

2 In tabidis costæ primùm & maximè visuntur excarnes, quia musculos habent natura tenues, qui ideò febrili calore, qui Pulmonem & Cor ei vicinum obsidet facilè liquantur, & absumuntur. Pondus his subiacet, materia purulenta in pulmone contenta: pallet, liuet, tumetve facies, extincto penè natiuo calore. Pulsus est debilis, imminuto vitali spiritu: languor est ex virium impotentia; marcor à siccitate partium, etiam solidarum. Vngues alimento suo destituti resiccantur, & siccitate curuantur, præsertim consumpta digitorum carne. Perniciosus hic alui fluor atque lethalis est, vel quia partes superiores, eas præsertim quæ thorace continentur ita resiccat, vt nec denique moueri queant, nec aërem inspirare: vel quia partes omnes debita inspiratione fraudendo vires deijcit, omninóque destruit. *Alui fluor in tabe cur perniciosus atque lethalis.*

SIGNA VERÆ NOTHÆQVE PLEVritidis, eiusque Causæ.

303

CAPVT XXX.

ASSIDVI *comites veræ Pleuritidis hi sunt,* *Signa veræ Pleuritidis pathognomonica.*
Febris acuta, dolor pungens latus, arctior æquo
Spiritus atque frequens: tussis, qua sæpe cruenta
Sputa abeunt, alioque interdùm imbuta colore:
Tacta notans paruum, durumque arteria pulsum.
Si notha Pleuritis, quia pars externa laborat,
Nec tantus calor est, nec febris acuta, nec vlla *Notha Pleuritidis signa.*
Sputa cruenta meant. Sed nec sputa esse necesse,
Exiguum vel in hac pulsum, durumque, remitti
Omnia nempe solent: latus inque recumbere sanum
Delectat: quæ forma minùs tolerabilis illi est,
Qui vera premitur Pleuritide. Namque supinus
Aut iacet, aut potius latus incuruatur in ægrum.
Causa cruor veræ Pleuritidis, insitus illic, *Causæ Pleuritidis vtriusque, veræ nothæque.*
Vestit vbi costas cingens membrana. Nothæque
Causa vel est flatus, vel distillatio: vel qui
Externas sanguis partes thoracis inundat.

COMMENTARIVS.

Quid Pleuritis.

1 PLEVRITIS eſt inflammatio membranę coſtas ſuccingentis. Quæ duplex. Interna ſeu vera, cuius ſigna pathognomonica damus & externa, ſeu notha. Vera fit à ſanguine, qui è caua vena in eã quæ azygos appellatur, ac dein in tenues coſtarum venas incurrit, hiſque vel apertis vel diſruptis, inſilit in muſculos meſopleurios aut ſuccingentem coſtas membranam. Notha fit à flatu, tùmque dolor vagus eſt: aut diſtillatione, præceſſitque vel in ceruice vel ſcapula dolor. Aut à ſanguine, qui è caua vena emergens, propagatur in partes thoracis externas. Febris autem in Pleuritide, præſertim interna, ſeu vera, vehemens & acuta eſt, ob Cordis viciniam, & feruidum putremq; ſanguinem. Dolor lateris pungens, quia membrana ſuccingens lancinatur, ac diuellitur ab humoris acrimonia, vt ab eiuſdem copia tenditur. Spiratio parua eſt, à fuliginoſorum excrementorum abundantia, Pulmonis, Cordiſque motum liberum impediente: crebra, vt quæ debet eſſe magna nec poteſt, frequentia compenſetur. Difficilis item eſt, quoniam arctatur interna thoracis capacitas à materia phlegmonoſa, ſuccingente membrana contenta. Pulſus durus, quia meninx natura dura læditur: paruus quia Cor oppreſſum minus dilatari poteſt.

Signorum Pleuritidis cauſæ.

Quid tuſsis. *Hippocrat. Aph. 12. lib. 1. Aph.*

2 Tuſſis, eſt efflatio vehemens, qua quicquid inſtrumentis ſpirandi moleſtum eſt, expellere natura contendit. Per quam ſi ſputum apparet initio Pleuritidis, morbus breuis: ſin differt, longus eſt futurus, & periculi plenus. Aut enim ſuffocabit, aut in empyema vertetur, niſi venæ ſectio, remedium in hoc affectu ſingulare κατ' ἔξιν facta, cauſam antecedentem ſuſtulerit. Quod de vera Pleuritide audiendum. Nec enim in ſpuria, quæ externos coſtarum muſculos occupat, tuſſim aut ſputum non eſſe damno eſt, neque tenſionem, neque duritiem pulſus, nec febrem, neque ſpirandi difficultatem. Eius quippè materia thorace non clauditur, vt eius pondere pulmo grauetur, aut putri vapore Cor laceſſitum incandeſcat.

HÆMOPTYSEOS, SEV CRVENTÆ EXpuitionis è Pulmone & thorace ſigna, Cauſæque.

CAPVT XXXI.

Signa cruentæ expuitionis è pulmone.

PVRPVREVS *tenuiſq; cruor ſpumanſq;, frequenti*
Excluſus tuſſi nullo comitante dolore,
Pulmonem accuſat. Grauis eſt ſin tuſſis, & illa

Cruoris è thorace ſigna.

Craſſus in os reſilit ſanguinis, grumoſus & ater,
Inferius vitium eſt, & pectore conditur imo.

Hemoptoiſeos cauſa.

Cauſa mali rupta eſt, vel aperta, eroſa-ve vena.

COMMENTARIVS.

1 NOn tantùm è Pulmone vel thorace cruentum emanat, sed etiam alijs è locis. Quod ex peculiaribus internoscere signis licet. Qui enim è gula ventriculove sanguis effunditur vomitione: qui è gingiuis lingua, qui ex ore, expuitione simplici: qui è faucibus, gurgulione, gutture, screatu: qui ex arteria aspera, tussicula: vt qui è Pulmone, tussi simplici: è Thorace valida tussi, quia materia tussis à thorace trahitur ad pulmonem, hinc ad asperam arteriam, quæ via longa est educendo sputo vel sanguini in thoracis partibus contento. Verùm è pulmone sanguis ruber est, tenuis ac spumans, quod in eo continenter agitetur & incalescat. Quique sanguis hinc educitur dolorem non excitat, quia neruus interiorem pulmonis substantiam non ingreditur. Quo fit vt pulmonis affectus initio ferè lateant & benè cogniti, vix sentiantur. E thorace crassus & grumosus, nigerq; sanguis exit: qui postquam is è venis aut ruptis, aut apertis, aut erosis excidit in illius capacitatem, aliquamdiu ibi retinetur, dum in asperas pulmonis arterias traducatur ab hisque per tussim excludatur.

Quibus signis agnoscimus è quibus locis emanet sanguis.

Pulmonis affectus, cur dolorem non adferunt.

Cur crassus & grumosus è thorace sanguis exit.

SIGNA SYNCOPES, ATQVE CAVSÆ.

CAPVT XXXII.

TEMPORA *si subito ceruixque madore gelántur,*
Mensque labat sensusque, extremáque corporis algent,
Pallor & in vultu est, & pulsus nullus habetur,
Aut rarus nimium, Cordis cadit ignea virtus.
Sunt lapsus causæ variæ, metus, ira, laborque,
Sanguinis immodicus fluor, & fluor omnis ab aluo.
Trux etiam dolor, aura grauans, ac pestifer aër,
Mens vigil, atra fames, febrilis & igneus ardor,
Pluráque, quæ vires animæ Cordisque resoluunt.

Signa Syncopes.

Syncopes Causæ.

COMMENTARIVS.

1 SYncope, præceps est virium omnium lapsus. Quem infert duplex causarum genus. Vnum quidem eorum quæ spiritus immutant & alterant, vt humoris vitium, aëris maligna qualitas, venenata vis: aut corrumpunt dissoluuntque, vt ira, voluptas, anxietas, cura, mœror, metus, dolor, vigiliæ, corporis raritas aut densitas, alimenti penuria. Genus alterum est eorum, quæ solidorum corporum, in quibus insitus calor est, & humidum primigenium, quo quasi glutino robur eorum cōtinetur, temperamentū vitiant, eorumve substantiam exoluunt. Essentia

Quid Syncope.

Syncopes duo causarū genera.

Gal. lib. 12. method.

namque virium quibus regitur corpus, in duobus, nempè ſpiritus, & ſolidorum corporum temperamento conſiſtit. Ideóque ſi ſpirituum & ſolidorum corporum exolutio repentè fit, partium principum, totiuſque corporis molem ocyſſimè ruere, labique neceſſum eſt. Ab exolutione verò, quam lipothymiam & lipopſychiam appellant, ſola magnitudine ſyncopè diſtinguitur. Si quidem in hac vis omnis in ſpiritibus & ſolidis conſiſtens ὀξέως καὶ ἀθρόως repentè vniuerſimque diſſoluitur. In Lipothymia autem exoluuntur aliqua ex parte ſpiritus, ſolidorum corporum incolumi ſubſtantia. Quare Lipothymiam leues: Syncopem magnæ & vehementes inferunt cauſæ. Cuius duo pathognomonica ſigna ſunt, exoluto quidem natiuo calore frigiditas, digeſtáque ſolidorum corporum ſubſtantia ſudor, quem Syncopticum & Diaphoreticum appellant.

Syncopes duo ſigna pathognomonica.

CAVSÆ, SIGNAQVE SPECIALIA FEbrium. Et primùm Ephe meræ ſeu Diariæ.

CAPVT XXXIII.

Ephemera febris cauſa. 201

XTERNA *tantùm fit febris Ephemera cauſa.*
Vt calidis phæbi radijs, mœrore, labore,
Sollicitóque metu, curis vigilantibus, ira.
Quam non ſæua premunt ſymptomata. Namque calore
Principium è blando ducens, in rore madenti
Deſinit, æqualis pulſus, lotiumque calorem
Natiuum, reliquaſque notas proferre videtur
Sanorum ſimiles, ſpciem niſi denique mutet.

Ephemeræ ſigna.

COMMENTARIVS.

Quid febris.

1 POST ſigna cauſaſque Syncopes, peculiares febrium notas cauſaſque perſequimur, quia Febris eſt Cordis affecti ſymptoma, nempè calor præter naturam è Corde in omne corpus effuſus. Quæ vel eſt primaria vel ſymptomatica. Hæc nobilium partium, vt pulmonis, hepatis, renum, ventriculi comitatur inflammationem. Illa (de qua ſequentibus capitibus ad libri finem) in ſpiritibus aut humoribus, aut ſolida ſubſtantia reſidet. Quæ ſpiritus occupat, Ephemera, quę conſiſtit in humoribus, Humoralis: in ſolidis verò partibus Hectica nominatur. Humoralis vel à plethora fit, vt ſimplex & putrida Synochus: vel Cacochymia: eaque vel pituitoſa, quæ Quotidianam: vel bilioſa quæ Tertianam, vel melancholia, quæ Quartanam facit, in maioribus quidem vaſis continuam, in minoribus aut extra vaſa, intermittentem.

Febris diuiſio.

Vide comparationem quam proponit Auicenna Fen prima. Tract. 1. cap. 1.

Euidentes (externas & procatarcticas synonymos appellant) causæ solæ non lædunt, nisi causa quædam interna latitet in corpore, quæ illarum impetum excipiat, ait Galenus. Ergo quum ab euidentibus causis, vt ira, labore, ardore Solis excitetur Ephemera, non mirum si leuiter affligit. Adde quod ea residet in solo spiritu, qui vt tenuis & vagus est, ita leuem citóque dissipabilem febrem infert. Proprium autem & inseparabile Diariæ signum est caloris suauitas, vt mordacitas & acrimonia putridæ. Ideo verò blandus est calor in Ephemera, quòd soli spiritus, qui calidi humidique sunt, efferuescant. Æqualis est in eadem pulsus, celer tamen ac validus, eaque nota à sanorum pulsu distinguitur. Sed ob id æqualis, quòd humores in arterijs contenti non impelluntur, nec vlli vapores putridi, vel acres, vel maligni cor impetunt, vt in cæteris febribus. Naturali similis vrina, quia non in humore, sed solo spiritu vitium est. Vnum verò diem si superet Ephemera, vel simplex Synochus, vel alio dicenda nomine, prout à spiritibus in humores malum serpserit.

Lib. de optima secta.

Cur leuis parumque molesta sit Ephemera.

SIGNA, CAVSÆQVE SYNOCHI.

CAPVT XXXIIII.

Synochi signa. Synochus duplex: cuius vnica causa sanguis: purus in Synocho simplici: corruptus in Synocho putrida.

NOSCITVR *ex somno, lotij vultusque rubore,*
Et pulsu Synochus magno, celerique, calórque
Qui viget est blandus, turgescit vena, torisque,
Ponderis est sensus, dyspneáque iuncta fatigat.
Quæ duplex. Simplex vna, altera putrida. Cuius
Turgidus in venis maioribus vnica sanguis
Causa rubens: impurus in hac, at purus in illa.

COMMENTARIVS.

Sanguis in venis præcipuéq. maximis putrentem excitat Synochũ, ait Gal. lib. 9. metod. Qui tamẽ lib. 2. de differẽtijs febriũ cap. 2. flauam bilẽ eiusdem esse materiam profitetur: sed pro bile notari puta biliosum sanguinem.

1 SYNOCHVS latinis continens appellatur. Cuius materia sanguis est, contentus vasis maioribus, inter alas & inguina positis. Hæc continua febris est, quia vapor eius assiduè cor impetit dum integrè sit soluta. Synochus porrò duplex. Vna putredinis expers, quam Ephemeram plurium dierum nominat Galenus: altera putrida. Quæ quùm vnicam dumtaxat habeat accessionem, vt reliquæ continuæ, tres tamen eius differentiæ statuuntur. Aut enim æqualiter viget, neque crescens, neque decrescens, hinc ὁμότονος πυρετὸς dicitur & ἀκμαστικός. Vel sensim augetur & ἀναβατικός, seu ἐπακμαστικός. Aut ab initio ad finem vsque minuitur, vndè παρακμαστικός, deductis è græcia proprijs nominibus assolet nuncupari.

Causæ signorum Synochi. 2 In Synocho propensitas in somnum est, à vaporibus in Cerebrum efferri solitis à turgente sanguine: qua causa rubet facies. Rubet & vrina, sero sanguinis eius copiam referente: calor mitior, quia sanguis omnium humorum mitissimus. Celer quidem pulsus est in omni Synocho propter vsum: æqualis in ea, quæ putredinis expers est, inæqualis in putrida. In qua Systole quàm dyastole concitatior tactu percipitur, quia maior expurgandæ fuliginis quàm refrigerandi Cordis incumbit necessitas. Magnitudinem pulsus facit copia sanguinis & spirituum, à qua lassitudinis sensus, spirandique difficultas.

SIGNA, CAVSÆQVE QVOTIDIANÆ.

216

CAPVT XXXV.

Causa febris quotidianæ pituita.

faciei corporis et color albicans nonnunquam pallidus aut lividus Mens et sensus debiles

QVVM *pituita putri Cor inficit vda vapore,*
Quottidieque sibi febrilem suscitat ignem,
Languidus est pulsus, graue fit, turpíque veterno,
Segne iacet corpus, lotium tenuatur & albet,
Frigus in ingressu febris est, accessio longa,
Nox grauis, & liquidis crudísque resoluitur aluus.

COMMENTARIVS.

Cur hæc febris quotidiana dicitur. 1 FEBRIS hæc Quotidiana dicitur, quia paroxysmus in ea, si simplex est, & intermittens: aut anadiplosis, seu reduplicatio, si continua quotidie reuertitur, feréque sub vesperum, quo tempore pituita solet excitari: vndè nox grauis. *Causæ signorũ quotidianæ febris.* Pulsus verò languidus, vt paruus & rarus est initio paroxysmi, quia facultas grauatur ab humore multo, frigido crassoque, post autem crebrior euadit vi vtriusque caloris, natiui nimirùm & præter naturam, qui quum in accessionis augmento, tum in vigore consueuit pugnam indicere. Sopore quasi Comate præhenditur æger ab humoris copia & crassitie, qua corpus graue fit. Vrina tenuis est ab obstructione, albicans à pituitæ dominatu; sed vrina crassior euadere solet sub accessionis finem, solutis obstructionibus. Est liquida deiectio, quia crudus, accessio longa, quia contumax, nempe crassus & viscidus, neque coctu facilis humor est.

Signa sunt arida lingua, nigra, appetitus deiectio, vomitus biliosus, vigiliae, interdum delirium, fluxus sanguinis narium, dolor capitis, oculi concavi, ventris solutio, inquietudo, sitis vehemens, nisi tussi sicca leniter irritatus adfuerit. etc. Baccanellus

207

CAVSI, SEV FEBRIS ARDENTIS SIGNA, Causæque.

CAPVT XXXVI.

ONTINVAS inter febres magis ignea Causo Causi nota.
Nulla datur. Qui quum sæuit, perit omnis orexis, Orexis i. appetentia non est in ardēte febre, quia bilis in stomachum irruens eam deijcit.
Morsus in ore sedet ventris, citrinaque primum est
Scabraq; , dein piceum trahit arida lingua colorē:
Spiritus haud facilis: sic & sitis ignea torquet,
Æger vt in Tanaim missus, Rhodanumve, Padumve Tanais Scytiæ fluuius est, Rhodanus Galliæ, Padus Italiæ.
Vix leuet hanc, haustis pleno de gurgite lymphis.
Exagitat corpus, semperque lacessit adurens
Flammea vis, fessosque sopor non irrigat artus.
Durescit pulsus, lotium quoque nigricat, ante
Quod croceo visum fuerat ruffo ve colore.
Non benè descendit fæx, si descendit in aluum.
Vox malè rauca sonat, clangosaque, clauibus atque
Fronti sudor inest, patulis è naribus ater
Destillat sanguis, squallet cutis, atque tremore
Cor quatitur, sicco concrescunt frigore partes,
Mens sibi non constat, conuulsio denique lethi
Nuncia succedit, medici nisi sedula cura
Vindicet ægrotum primis à morte diebus.
+ *Flammea vis bilis parit hunc, labor impiger illam:* Causi causæ.
Æstus, dira fames, iuuenilis & acrior ætas,
Ira furens, fumansque merum, piperataque cuncta.

+ Causae primitivae causi sunt quaecunque calida et sicca sunt, ut vini potus, salsorum esus, vigiliae, motus laboriosi, ira etc. Causa continens et antecedens sunt flava bilis putrescens, vel pituita salsa: unde proprium et legitimum causum nominant qui a bile, improprium et spurium qui a pituita salsa provenit. Interdum causa ipsius causi est cerebri inflammatio.

COMMENTARIVS.

1 CAVSVS fit, quum æstiuo tempore resiccatæ venulæ biliosos, acres ac serosos humores in seipsas attraxerint. Isque verus ac legitimus est Causus, bilis sinceræ soboles, semper quidem dum omnino remiserit vigens, at tertio quoque die magis exurens, cum his symptomatis quæ

Hippo. lib. de ratione vict. in acut. & Galenus comment. ad aph. 58. l. 4. aphor.

Pathognomonica signa febris ardentis. hoc capite perstringimus; ex quibus pathognomonica duo sunt, adurens calor, & sitis inexhausta. Mitior est alius ex bile pituitaque genitus, qualis hybernus, cuius hic signa non attingimus, contenti duntaxat ea persequi, quæ vnius, eiusque simplicis humoris dominium referunt, nę ex humorum permistione sequatur signorum indistincta cōfusio. Quamobrem hic accipe syncerae bilis exuperantis graphicam descriptionem ex signis, quorum hæ sequuntur causæ. Perit in ardente febre ciborum appetentia, mordetq́ue ventriculus à bile, vel eius vapore lancinante stomachum: lingua citrino, nigroque colore tingitur, scabraque fit, à bilis redundantis fuligine; spiratio difficilis, ab organorum respirationi seruientium siccitate, qua musculi thoracis mouentur ægriùs. Sitis est inexplebilis ab igneo calore, quo quia torretur corpus, χαῦσος ab Hipocr. πῦρ dicitur. Durior est pulsus à siccitate corporis arteriarum: vrina nigrior apparet ab adusto sanguine. Igneus ardor ἀλυσμόν, seu inquietudinem & vigilias parit, & à siccitate conuulsionem, scabritiem cutis, vocem clangosam, Cordis palpitationem, stillam nigri sanguinis è naribus, delirium: à quibus extremarum partium frigus & sudor ad clauiculas & frontem: qui quia Diaphoreticus est, imminens exitium portendit. Sudor quidem interdùm febrem ardentem soluit, expurgata per eum eius causa bile: sed oportet sudorem vniuersi corporis, non partis esse, fierique die critico, visis priùs pepasmi, seu coctionis humoris morbifici signis.

Causæ signorum ardētis febris, quam χαῦσον appellant.

TERTIANÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XXXVII.

Tertianæ signa.

QVum viget hæc febris, terna quæ luce recurrit,
Eit rigor & vomitus, capitis dolor, & calor acer
Percurrit corpus, sitis & dyspnæa fatigat;
Sunt vigiles oculi, lotium micat, instar & auri
Flauescit, pulsus vehemens durusque resurgit,
Inque paroxysmi est extremo tramite sudor.
Par Causo hic causa est, bilis tamen acriùs illic
Vrit, & interdùm corpus consumit ab igne.

Causa bilis

COMMENTARIVS.

1 FEbris à bile Tertiana dicitur, quod in ea tertio quoque die recurrat accessio, simplex quidem, si febris est intermittens: sin continua, fit anadiplosis

anadiplosis. Huic χαῦσος est ὁ μογενής. Eandem enim causam habet, in ijsdemque corporibus, & eadem anni parte solet excitari. Sed inter se maioris minorisque ratione distinguuntur. Nam quæ symptomata remissa sunt in Tertiana, summè vigent in Causo. Veræ autem intermittentis Tertianæ breuissima esse cōsueuit accessio, nempè quatuor, quinque, sex, ad summum vndecim, aut duodecim horarum. *Gal. lib. 1. ad Glauc. cap. 8.*

2 In febrium intermittentium initio frigus, aut horror, aut rigor fit, quia cōcitatus tùm, quasique turgens humor putridus membranas concutit. Etsi paucus est, vt in leuioribus Tertianis, aut parùm acer, aut lentus ac languidus, vt in Quotidianis, solùm frigus inuehit. Sin copiosior, aut acrior, aut concitatior, horrorem. Quùm verò plurimus, isque vehementer acer ac mordax, vt in exquisitis Tertianis, magno impetu in præcordia fuerit excussus, rigorem infert. Itaque sinceram Tertianam, quæ sit intermittens incipit ob eam causam rigor: sudor finit, reseratis caloris vi cutis meatibus. Reliqua signa sunt bilis varias partes obsidentis: vt capitis dolor & vigiliæ Cerebrum; vomitus sitisque stomachum, dyspnæa pectus: vrina flammea flauaque, renes: vehemens durusque pulsus arterias. *Causæ signorum Tertianæ.*

HÆMITRITÆI, SEV SEMITERTIANE signa Causæque.

CAPVT XXXVIII.

HORROR *continuæ iunctus notat hæmitritæum.*
Quam duplex humor gignit; pituita, feroxque
Bilis, & ex harum concursu nascitur horror.
Qui quia sæpe redit, premit atque diutiùs ægrum
Quùm morbi furor est, horroris febris habetur.

Horror, vt rigor, refrigeratio quadam est dolorifica, cum inæquali corporis concußione.

COMMENTARIVS.

1 HÆMITRITÆVS, seu semitertiana sic dicitur quia media materiæ pars ex huius humoris est genere quo Tertiana fit. Cōflatur enim ex pituita & bile: quæ quùm æqualiter inter se miscentur & peccant, exquisitam faciunt hæmitritæum. Accessionis verò quotidianæ signum est refrigeratio, tertianæ rigor: horror vtrinque medius. Quùm igitur quotidianæ Tertianæque febris accessiones concurrunt in hac febre, fit horror. Hinc hæmitritæus φρικώδης seu horrifica febris appellatur. Quæ periculosa censeri debet, tùm quia continua, tùm quia contrarijs constat humoribus, quorum vni si medendo conferas, alteri non rarò plurimum incommodes. *Cur febris hæc hæmitritæus, seu semitertiana dicitur. Cur hæmitritæus periculosa. Hemitritæus continua febris.*

Examen in hæmitritæo notandum

2 Hæmitritæus continua febris est. Vel enim excontinua quotidiana fit & intermittente Tertiana, vel ex intermittente quotidiana, Tertianaque continua. Conijcitur autem ex peculiaribus vtriusque signis humorne pituitosus, qui quotidianam: an biliosus qui Tertianam constituit, exuperet. Nam si biliosæ febris indicia plura sunt, qualia rigor, anorexia, vomitus, aut nausea, sitis, sudor, vincit bilis. Sin plura dominantis pituitæ signa comparent, vt frigus, sopor, albæ deiectiones, vrinæ crudæ, pituitosus humor abundat. Sin horror est, & humoris vtriusque signa miscentur æqualiter, exquisita fit hæmitritæus.

QVARTANÆ SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XXXIX.

218.

Febris quartanæ signa.

I quartana venit febris, penetrabit in altum,
Ossáque contundet frigus; tremor indè sequetur
Horridus, & stridor, lotium tenuabitur, atq;
Pulsus in ingressu tardus, rarusque micabit,
Ut calor existet maior, propiorque vigori.
Sudor erit paucus, reddentur sicca per aluum,
Lentáque per multas accessio curret in horas.
Quartanæ veræ niger humor putris origo est,
Frigidus & siccus, fæx vsti crassa cruoris,
Autumno fieri solitus, senibusque molestus,
Cui locus in Splene est. Bilis quæ vergit in atram
Quartanæ fit causa nothæ, quæ prendere sueuit
Sæpè viros æstu medio: locus illius Hepar.
Salsa & eam pituita potest immittere febrem.

Quartanæ veræ causa eiusque sedes, quaque anni parte, quosq; prehendere solita.

Quartanæ nothæ causæ, locus, quibus & quanam anni parte familiaris.

COMMENTARIVS.

Quartanæ diuisio, eiusque variæ causæ.

Vnde nam ossium lassitudo contundens, tremor stridor, in Quartanæ paroxysmo.

1 QVARTANA febris vel est vera, vel notha. Vera fit à melancholico sanguine, nempè vsto, frigido, siccóq;. Notha sæpiùs à flaua gignitur bile, non vsta quidem, sed quæ iam vritur, & transit in atram: rariùs è pituita salsa. Veræ itáque Quartanæ continens causa melancholia putris est, in qua quarto quoque die paroxysmus, si febris est intermittens reuertitur, cæteris diebus à febre liberis: sin continua, quæ rarò fit, singulis quidem diebus viget, vt in cæteris obseruatur, sed quarto quoque die reduplicat accessio.

2 Melancholicus humor fœculentus est, maximéque terrestris: ideóque in intimo corporis recessu conditus, si forte, velut in febre concitatur, solidiores partes, vt artus & ossa primùm obsidet. Quumque sit frigidus & pondere grauis, frigoris & lassitudinis sensum ibidem inducit, quem ὀστοκόπον, ossium ex lassitudine dolorem appellant; non eum quidem, vt in Tertianæ rigore pungentem, sed verè contundentem: quo dentes strident, vniuersumque corpus tremore concutitur.

3 Tremor fit, animali facultate membrum attollente quidem, verùm id diu nequeunte propter humoris, musculum aut neruum imbuentis grauitatem. Vrina tenuis est, obstructis meatibus: quod fieri solet initio morbi. Post enim crassescit, reseratis caloris vi ductibus, per quos ea transcolari assolet. Pulsus accessionis initio rarus ac tardus est, nondum calfacta materia: talisque diù permanet, quùm ægre calor accendatur. Nec is accensus, in omne corpus æqualiter effunditur, sed est cum permixtione quadam frigoris, & permanente quodam artuum, ac ossium dolore. Sic languida fit accessio. Deiectio pauca fit, quia siccæ fœces in arido corpore: paucus in febris declinatione sudor, quia quùm siccus sit humor, deest etiam serosa materies. *Tremoris, & reliquorum Quartanæ signorum causa.*

LENTÆ FEBRIS SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XL.

ENTA *febris placida est, querulique ignara doloris.* *Febris Lentæ signa.*
Non secura tamen. Si quidem pulsatio parua,
Crebra quoque, æqualemque negans retinere tenorem,
Effœtæ vires, & marcida membra, nec vllo
Firma cibo, vitium vix emendabile signant.
Cuius causa latens obstructio, putris, & humor *Causæ*
Consumens, ac tabe liquans id viscus, inhæsit
Cui semel, hoc seu sit Cerebrum, Pulmo-ve, Iecur-ve,
Ren-ve, Lien-ve. Sed id quodnam sit, discere possis
E proprijs cuiusque notis, posituque locorum.

COMMENTARIVS.

Fernel Pathol. lib. 4. Cap. 8.

1 LENTA febris symptomatica est, omnium putridarum mitissima: in qua æger tàm leui symptomate premitur, vt sæpiùs ægrotare *Quare lenta febris non negligenda.*

se non existimet. Cuius tamen negligenda curatio non est, quùm obstructio, putredoque latitans, interdúmque visceri contumaciter inhærens, eam pariat: nec ante desinat, quàm eius substantiam labefactet atque corrumpat, vndè sequitur atrophia, marcorque denique, præcipuè si nobile viscus, vt Pulmonem aut Iecur obsederit. Ideóque si nulla visceris alicuius, cuius sedem lustraueris, aut mesenterij obstructi vel inflammati signa sunt: pulsus tamen paruus, frequens, celer, & inæqualis tactu percipitur, si languet æger, viresque sibi minui sensim, liquarique corpus animaduertit, interdúmque leuiter animo linquitur, substantiam partis alicuius corruptam esse putes, ex qua grauis halitus in Cor efferatur, qui continuam febrem, eamque lentam inferat. Sin alicuius visceris, partisve tensio dolorve suspicionem obstructionis aut putredinis adfert, conuenienti vacuatione præmissa parti labanti his remedijs succurre, quæ lib. 5. cap. 18. designamus.

Quomodo lentæ febris sedes exploranda.

FEBRIS HECTICÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XLI.

223

Hectica febris causa.

EX sicco veniens calidóque diaria febris,
Lentáque corrupto memorata è viscere nasci,
Illius caput est quæ dicitur hectica. Quæ si
Partibus incumbit solidis, durusque, frequensque est,
Debilis ac paruus pulsus, caua tempora, plumbum
Fæda refert facies, nullus dolor afficit ægrum.
Tangenti primò blandus calor esse putatur,
Mox tamen est mordax, lotióque innare videtur
Pingue oleum, corijque instar cutis aret, inanis
Deprimitur venter, corpusque fit ossea moles.

Signa.

COMMENTARIVS.

Etymologia febris Hecticæ.

Lib. 9. method.

1 FEBRIS eade qua nunc agimus, Hectica propriè nūcupatur, quod ægerrimè solui queat, & in habitu sit corporis: quamuis omnis febris contumax à quocumque nata sit humore communiter ἑκτικὴ vocitetur, vt σχετικὴ solutu facilis: ἕξις enim, quam habitum dicimus, vndè nomen Hecticæ, qualitas est à subiecto ægrè mobilis, vt σχέσις facilè. Galenus vero calidam siccam intemperiem ab externa causa profectam Hecticæ principium esse sic statuit. Quoties, inquiens, alicui

vel ex laſſitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigilijs, vel triſtitia, vel inedia longa, vel vniuerſis vnà coeuntibus ſiccatum corpus eſt, ac febris inuaſit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert, eum vtique timor eſt hectica febre correptum iri, potiſſimum æſtate, cœlique ſtatu calido, ſiccoque. Quod verum eſt. Etſi enim externæ cauſæ ſolæ non læduut, vt idem ait, internas tamen diſponunt, & impellunt interdùm ad ſui ſimilem intemperiem. *Lib. de cauſis procat.*

2 Solidæ partes triplici ſubſtantia conſtant, humida, carnoſa, fibroſa. Si humidam (quæ proprium eſt partium alimentum) febrilis populatur calor, primus eſt hecticæ gradus; ſi carnoſam, ſecundus: ſin fibroſam & membranoſam, quæ propriè ſimilaris & ſolida nuncupatur, abſumit, tertius. Quę poſtrema ſpecies hectica, maraſmodes, ſeu tabes & marcor appellatur, prorſus incurabilis. In hac enim, quam hoc capite præcipuè notamus, exhauſto humido primigenio, cui in ſolidis partibus eſt peculiare domicilium, remanet extrema ſiccitas, & virium imbecillitas, vndè mortis neceſſitas ineuitabilis. *Solidarum partiũ ſubſtantia triplex.*

3 Hecticis pulſus durus eſt ob arteriæ, vt & totius corporis ſiccitatem: frequens, vt refrigeretur Cor, crebro aëris appulſu: debilis ab infirmitate vitalis facultatis. Paruus autem, quia Cor (cuius hectica febris primùm, deindèque reliquarum partium ſimilarium ſubſtantiam obſidet) caloris natiui penuria marceſcit, deſeruntque ſpiritus cum ſanguine, quibus exiſtentibus in omnem dimenſionem dilatatur arteria. Peculiare tamen hecticæ ſignum eſt hora vna, vel duabus à cibo crebreſcere pulſum, ac celeriorem euadere. Quod non pendet à proprio naturalique, ſed hectico calore partium ſolidarum, quæ cibo potuque, vt calx aqua prolutæ atque madentes, calorem acriorem in omne corpus effundunt. *Cur hecticæ pulſus durus creber, debilis paruus. Pathognomonicum hecticæ ſignum.*

4 Non eſt in hectica febre dolor, quoniam æqualis eſt intemperies. Intemperies autem æqualis non affligit, quoniam hæc eſt velut acquiſititia natura. Nullum autem corpus à ſua natura patitur: doletque dumtaxat id, cuius natura corrumpitur, non cuius iam mutata atque corrupta eſt. *Quare nullus in hectica febre dolor. Galen. lib. 2. de ſympt. cauſ.*

5 Quia febrilis hecticæ calor internus eſt, potiſſimùm in viſceribus hærens, primò non ſentitur. At ſi diutiùs admouetur manus, paulatim acredo quædam, & velut eroſio, percipitur. Quod ideo fieri putem, quia calor acer ad tangentis medici manum, quæ temperatior eſt, tanquam ad humidum accurrit. Sunt autem hecticorum vrinæ pingues & oleoſæ, colliquatione partium ſolidarum. Cutis inſtar corij ſicca, quod eſt ſummæ ſiccitatis omnium corporis partium nota: ſiquidem cutis referre ſolet totius corporis temperamentum: hinc depreſſus venter & corpus oſſeum. *Cur hecticus calor nõ ſentitur initio. Cur hecticorum vrinæ pingues & oleoſæ, ſicca cutis, depreſſus venter, & corpus oſſeũ.*

222

FEBRIS CARDIACÆ, SEV SYNCOPALIS signa, Causæque.

CAPVT XLII.

Febris Cardiacæ notæ.

IT Corde affecto febris omnis. At esse putatur
Cardiaca imprimis, solet hoc & nomine dici,
In qua Cor saliens vehementi palpitat ictu,
Circà ventriculum est grauis æstus, & huius in ore
Hippocrat. Aph. 65 l. 4. Aph. *Morsus, & aura frequens, & parua, rubor faciei,*
In Cordis regione dolor, vapor in cute rorans.
Cui neque tu tepido, gelido neque fide, sed ori
Admoueas nasoque manum. Si frigidus indè
Spiritus emanat, properum fore conijce lethum.
Causa calor Cordis vehemens, quo spiritus omnis
Vitalis perit, atteriturve. Vel aura maligna,
Quam parit in nobis obscænus & improbus humor.
Causæ. *Corruptusve cibus, crudus, sociusque veneni:*
Pestifer aut aër, feriens aut bilis amara
Ventriculum, cuius Cordi est dolor acer ab ore.

COMMENTARIVS.

Quid Cardiaca febris. Febris Cardiacæ signorum causæ.

1 CARDIACA febris hæc dicitur, in qua Cor peculiariter affligitur: siue per Cor viscus illud perpetuò pulsans, quod est vitale principium, intelligamus: siue os ventriculi, quo qui dolent, καρδιαλγεῖν, Cordis dolore affici perhibentur. Syncopalis etiam febris appellatur, quia, frequentes inducit syncopas. Tum ab inflammationis magnitudine Cor palpitat: ad ventriculum æstuans calor est, à bile flaua, vel prasina ibi turgente, vel magna illic infestante qualitate. Cardiogmos, Cordis, seu potiùs ventriculi rosio, seu morsus ab iisdem excitatur causis. Respiratio frequens ac parua est ab oppressione, faciei rubor à vaporum ascensu, quos excitat insignis phlegmone: cuius signum est ingens in regione Cordis dolor. Cutis mador est non sudor, qui criticus ideo non est, at symptomaticus, nempe Diaphoreticus & Syncopticus.

maligna

1 Expiratio tepida blandaque per se bona: suspecta tamen in hac febre, in qua commemorata signa mala sunt. Vt enim quis intereat, vnum esse malum signum satis est. Si verò admota naso & ori manu, frigethalitus, in propinquo mors est. Indicatur enim hoc, natiui caloris extinctio. *Galen. Cõmen. in lib. Prognost.*

CAVSÆ SIGNAQ; FEBRIS PESTILENTIS.

CAPVT XLIII.

VSTRINVS, ventísque silens, ac nubifer annus *Pestilentis febris causæ.*
Omen habet, stygiæque iacit fundamina pestis.
Quæ quando tremulum malè versat, & obsidet ægrum,
Languidus apparet pulsus, crebérque, celerque,
Paruus, inæqualis, capitis dolor, & graue pondus, *Signa.*
Mœror, & aspectus varius, toruúsque, frequénsque
Defectus, vomitúsque, sitis, dyspnæa, phrenitis,
Egelidumque foris frigus, calor intus adurens,
Lethæusque sopor febri coniunctus edaci.
Ne lotio fidas. Sed quum tumor inguina pungit,
Auribus, axillísque subest, antráxque perurit,
Effuge si metuis. Sin vir cupis arte mederi,
Quære DEVM *primò, calida qui iustus in ira*
Nos solet humanos sontes hoc perdere telo.

COMMENTARIVS.

1 AVSTER ventus est calidus humidus. Qui si largos imbres effudit, humiditatem inducit corporibus, eo maiorem quo sine ventilatione flatuque fuerit. Nec enim tum corpora benè difflantur, nec digeri potest humor superuacaneus, vnde necessaria putredo. Quæ quum sit vulgaris, ex infecto aëre, quem omnes hauriunt, vel inuiti, genita, febrem infert Epidemicam. Ergo quum annus Austrinus, pluuius, à ventis in totum silens fuerit, pestilens expectanda febris, qualem in Epidemicis describit Hippocrates. Pestis verò febris est epidemica contagione deleteria. Quam quidem, simplex & pura sit, nullius intemperiei vel putredinis esse sobolem, sed cæcam, malignam, & inexplicabilem quæ à superioribus aëre causis manet ac

Quibus causis succedat pestis. *Quid pestis.* *Lib. 2. de Abditis rerum caus. cap. 12.*

deducatur, longa verborum rerumque ſerie demonſtrat Fernelius. Qui ne videatur ab Hippocratis & Galeni (qui omnium peſtilentium febrium cauſam eſſe putredinem ſtatuunt) opinione omninò diſcedere, tria communium morborum, quæ pendent ab aëre genera cõſtituit, Endemium, Epidemium & Peſtilens. Primùm à terrenis & inferioribus expirationibus putridis oriri vult. Secundum à vehementi temporum tempeſtatumque mutatione, quæ febres & putredinem pariter inuehit, proficiſci. Tertium ob oculta malignaque qualitate cœlitus immiſſa deriuari. Cuius ſententiam vt veram amplectimur. Nec tamen hic ſola peſtilentis febris ab eo conſtituta ſigna pathognomonica, quæ ſunt pulſus paruus, frequens, inæqualis, & ſyncope, ſed & Epidemiæ communia ſigna perſequimur, quum illa vix vnquam ſine putridæ permiſtione ſpectetur.

Signorum peſtilentis febris cauſæ.

2 Pulſus eſt in hac febre languidus, quia natiuus calor minimus eſt, præter naturam plurimus, à quo vitalis atteritur facultas. Etenim aura peſtilens, vt omne veneni genus, genuina ſuâ proprietate Cor, vitæ fontem ac domiciliũ primò petere ſolet, ac dein reliqua viſcera, totumque corpus inuadere. Paruus etiam pulſus eſt ab oppreſſione, celer ac frequẽs ob vſum: inæqualis cùm à febre putri, tùm à maligno vapore Cor agitante. Toruus aſpectus, agitari ſiccarique notat animales ſpiritus, vndè phrenitis: quæ fit, vt ſitis & vomitus, à bilis exuperantia. Animi deliquium naſcitur à maligno vapore in Cordis arcem elato: frigus externum, internuſque calor eſt à viſcerum incendio. Quique ſopor eſt, vt plurimum accidit concidente robore facultatis animalis, niſi multus dominetur humor ab auſtrali conſtitutione genitus. Lotium eſt aliquandò ſanorum ſimile, ſæpe turbidum vt notat Hippocrates, & nos obſeruauimus in eo peſtilenti ſtatu, qui Lutetianos imprimis torſit anno ſalutis 1580.

Lib. 3. Epid. ſect. 3. partic. 15.

3 Quum in inguine tumor apparet, Hepatis: quum in axillis, Cordis: quum ſub aure, Cerebri robur indicatur, ſi febris nondùm apparet, vel mediocris eſt, & ſymptomatum leuitas cum virium robore. Sin ſigna quæ commemorãtur hoc capite ſe proferunt, nec apparente bubone vel carbunculo minuitur, malum. Hinc enim colligitur materiæ malignæ quantitas. Nec verò ſignis vel optimis fidendum in hac febre, quia cuncta ſunt infida, moriturque repentè, qui vitam in multos annos polliceri videbatur. Cæterùm ob hominum ſcelus diuinitùs immitti peſtem in Dauide notatur: cuius ob numeratum populum crimine peſtilens morbus triduò ita ſæuijt, vt ſeptuaginta hominum millia perierint. Eandem luem Ieremias & Ezechiel Prophetæ Iudæis minantur, errata ſua non agnoſcentibus. Quod & ſenſit Homerus, qui peſtilentiam Iliados initio ſcribit inuaſiſſe Græcos Apollinis nutu, ob captam necreſtitutam Chryſæida, Chryſæ ſacerdotis filiam.

Lib. 2. cap. 24. Cap. 24. Prophetiæ Cap. 25. Prophetiæ 3.

FRANCISCI

FRANCISCI PORTI, CRESPEIENSIS VALESII MEDICÆ DECADOS

LIBER TERTIVS.

OESOPHAGI, SEV GVLÆ, STOMAchique malè affecti signa Causæque.

CAPVT I.

VLIMVS, atque fames, quæ dicitur esse canina. Oesophagi peculiares affectus.
Pica, dolor Cordis, potus, via stricta, cibique, Anorexiæ periphrasis.
Lautarúmque dapum fastidia longa, sitisque
Contingunt patiente Gula mortalibus ægris.
Quæ calet, est vbi sicca sitis: si Bulimus, alget Quibus signis & caussis affectus œsophagi, seu Gulæ distinguntur.
Atque canina fames: succis si Pica grauatur
Impuris. At si multis, anorexia. Cordis
Sin morsus, pungens bilis vapor hæret in illa.
Rarius œsophagus Scirrho, Stomachusque premuntur,
Aut calido, rubroque tumore, vel vlcere fœdo.
Tùm dolor in spina dorsi est, glutire molestum. Scirrhi, phlegmones aut vlceris Gulæ, vel Stomachi signa.
Namque per hæc angusta via est potusque, cibique.

COMMENTARIVS.

OESOPHAGVS, seu Gula viæ cibi nomen est proprium: Stomachus commune. Quare qui Stomachum ait, œsophagum etiam, ex Ga- Galen. lib. 4. de vsu part.

M.

leni mente complecti videtur, vndè plures ea nomina confundunt. Propriè tamen œsophagus ille meatus est, qui à faucibus ad os vsque Ventriculari Laryngi subtenditur. Stomachus autem, Ventriculi solum superius orificium, quod Xiphoridi cartilagini subiacet, à natura comparatæ, vt ipsius sit propugnaculum. Quibus partibus affectus, qui præter naturam insident præcipui sunt *Bulimus quando fit.* Bulimus, seu fames ingens: quæ fit, quùm os Ventriculi refrigeratur ab externa causa. Vehemens autem frigus cuiuis neruosæ parti, quamobrem & Gulæ molestiam infert. Quod vt tollatur, Stomachus *Quid fames.* fame, quæ calidi siccique desiderium est, tenetur. Hinc in cibos auidissimè ruit. Quorum copiam quùm nequeat conficere Ventriculus, frigidus fit, oppresso calore natiuo: veréque tùm prosternitur appetentia, pulsus languet, & animi deliquium frequens accidit. Itaque Bulimus, *Caninæ famis causæ.* vt nomen sonat, initio quidem famem ingentem habet, post inappetentiam. Interdùm etiam ab externa refrigeratione fit Canina fames: at sæpiùs ab acido quodam humore, ventriculi os imbuente. Leuat eum, qui *Pica quid, eiusque causa.* Canina fame laborat vomitus, qui non est in Bulimo. Appetentiæ deprauatæ symptoma Pica est, qua Stomachus alienos cibos, vt terram, carbones, incoctas carnes, & peiora his expetit, mulieribus grauidis magis peculiare vitium: cuius causa est humor excrementitius, ventriculi tunicis *Quid Sitis, eiusque differentiæ.* impactus. Sitis est frigidi humidique potus appetentia. Quæ duplex. Naturalis, & animalis. Illa principium ducit à Iecore: hæc ab orificio ventriculi per neruos sextæ coniugationis illic insitos, per quos cibi potusque penuria pressum animal inuitatur ad expetendum id, quod sibi iucundum est: vt quod inuisum auersatur in Anorexia, in qua alimenti copia referto *Anorexia.* corpore, nihilè ventriculo venæ sugunt.

INTEMPERIEI VENTRICVLI SIGNA, & Causæ.

CAPVT II.

Intemperiei calidæ Ventriculi signa.

LONGA sitis, gelidi facilis concoctio potus,
Grataque quæ frigent admotaque, sumptaque, nidor
A calidis, sensus rodens, vt & oris amaror,
Nausea, singultusque, notant ardore teneri
Ventriculum. Facit hoc flauæ exuperantia bilis. *Causæ.*
Aut calor impressus tunicis, aut falsior humor.
Intemperiei frigidæ signa. *Ast vbi frigus habet, contraria signa sequuntur.*
Nulla sitis, calidusque placet potusque, cibusque,

132

Quæque calent admota iuuant, ructusque sequuntur
Ingestas epulas acidi, concoctio tarda,
Frigoris & sensus, ventris graue pondus & horror.
Quæ calor & natiuus inops, & phlegma procurat.
Ventriculus sin humidior, potusque, cibusque, Humidioris ventriculi notæ.
Qui liquidus nimiusque nocet, languore citato,
Gratus & est siccus solidusque, saliua frequensque,
Multaque pallenti sine tussi manat ab ore.
Causa horum frigus partis, pituitaque multa, Causæ.
Bilis at exsiccat tunicis impacta, calorque
Igneus, indè placent potusque, cibique madentes. Siccioris ventriculi causa, notæque.

COMMENTARIVS.

1 QVVM ventriculus intemperie calida premitur, diuturna sitis affligit, si talis intemperies est impressa parti solidæ, nempè tunicis. Sin vitium est in humoribus, quos ille suo sinu continet, his facilè sublatis cessat & sitis. At calida torrentur & assantur à calido ventriculo: quare frigida sola conferunt, nempè quæ temperent illius ardorem. Quùm verò putrescunt in ventriculo succi, nausea singultusque fiunt, quibus illi, quia molesti sunt, excludendi denuntiantur. Est verò Ventriculus membranosa pars, oblonga, caua, rotunda, duabus tunicis constans, cibi potusque promptuarium: cui geminum os est, superius, quod Stomachus: inferius, quod Pylorus appellatur. Cuius actio propria cõcoctio est, quæ caloris insiti fit munere. Qui si nihil omninò ab intemperie frigida coquit, ἀπεψία, seu cruditas: si tardè βραδυπεψία: sin malè, δυσπεψία, seu deprauata coctio nominatur: quæ tria sunt alteratricis ventriculi symptomata. *[Intemperiei ventriculi ratio. — Quid ventriculus. — Ventriculi actio propria concoctio. — Facultatis alteratricis ventriculi symptomata.]*

2 Cibus propriè dictus, non qui fortem aliquam habet qualitatem, vt acerbam, acrem, salsam, amaram, qui potiùs medicamentum alimentosum est quàm cibus, sed dulcis humectat: multoque magis si liquidus ac multus. Sed imprimis humectat potus. Ideóque qui cibus potusque plurimus in ventriculum humidum ingeritur, ei valdè molestus est. Eius enim intemperiem auget, vimque & facultatem obtundit, atque dissoluit. Quúmque tùm huic multus humor aquosus innatet, aut eius tunicis impactus sit, expuitio frequens est sine tussi, saliua multa per interioris tunicæ continuationem in os exurgente. *[Cibus qui propriè dictus. — Cibus & potus humectat.]*

CHOLERÆ MORBI CAVSA, NOTÆQ;

CAPVT III.

Cholera morbi causa.

Intestina ferox, Stomachumque immaniter vrget
Bilis, & erumpens vomitu, motuque per aluum
In Cholera, subitum dat signa minantia lethum,
Namque intrò refugit pulsus, crebróque cietur:
Singultus, sitis est, extremaque frigore torpent,
Quique venit sudor malus est, fit luridus vnguis,
Conuellique manus, carnosaque sura videtur,
Mens labat, & diri sequitur mors plena doloris.

Signa.

COMMENTARIVS.

Quid Cholera morbus.

1 CHOLERA morbus, perturbatio ventris est, in qua bilis, quam Choleram vulgus Medicorum appellat, sursùm ac deorsùm violenter expellitur. Non tamen ἀπὸ τῆς χολῆς, sed ἀπὸ τῶν χολάδων, plerique deriuant. At vtrumque verum est, quùm sit hic acutissimus affectus ventriculi, intestinorumque commune vitium. Nec verò sola bilis hîc educitur. Nam inquit Aretæus, quæ primùm euomuntur, aquæ similia: quæ anus effundit, stercorea sunt & liquida, tetrique odoris; siquidem longa cruditas id malum excitauit. Si magis sæuiat morbus, tùm syncerè flaua bilis, deindeque nigricans excitatur: deiectiones quoque similes sunt. Tùm paruus ac frequens est pulsus ab oppressione, & interno æstu. Singultus ac sitis, ob bilem pungentem os ventriculi superius, ibique sensum caloris excitantem. Extrema frigent, obruto intùs, & penè suffocato natiuo calore, ab interno, quod mirè sæuit incendio. Sudor malus, quia paucus, ac diaphoreticus: aut ἐφίδρωσις, aut ἴδισις, siue mador, non verus sudor, præsertim apparentibus signis Lethalibus. liuent vngues à nigricante sanguine: conuelluntur manus ac suræ, neruosi generis sympathia. Nam in hoc affectu ventriculus & intestina, vicinæque his membranæ cum neruis agitantur à copia flatuum, violento motu bilis, & eiusdem acrimonia atque calore: quibus vt hæc, sic extremæ partes resiccantur, distenduntur atque conuelluntur. Animi deliquium & syncope sequitur, affecto Corde per consensum oris ventriculi; mors dira per conuulsionem, strangulatum, & inanem vomitum. Quamobrem huic morbo præsenti remedio succurrendum, quod huius operis octauo libro descripsimus.

Aret. lib. 2. de sign. & caus. acut. morb. cap. 5.

Signorum Choleræ morbi causæ.

OBSTRVCTI IECORIS SIGNA, & causæ.

CAPVT IIII.

Obstructionis hepatis signa.

Q*VVM Iecur obstruitur, lateris pars infima dextri*
Tenditur, & grauis est, hebetique dolore molesta,
Sed sine febre grauis, nulloque notata tumore.
Causa vel è tenero est labens pituita Cerebro, *Causæ.*
Quæ per ventriculum tenues inuisere venas
Ducentes alimenta solet, Iecorique propinquas
Viscari, ac lento Iecur ipsum occludere succo.
Vel crassi, multi ve cibi. Bilis ve coacta,
Atque diu conclusa loco: quæ crassior æquo,
Viscidiorque mora, longos parit effera morbos.

COMMENTARIVS.

Iecur facultatis naturalis sedes, gignendique sanguinis principium. *Iecoris obstructionis variæ causæ.* *Signorum obstructi Iecoris causæ.* *Gal. lib. 5. de vsu part.*

1 IN Iecur facultatis naturalis sedem, & præcipuam gignendi sanguinis officinam humor aliquando pituitosus è Cerebro per ventriculum & venas illabitur. Interdum etiam crassum, viscidum & multum illuc transmittitur alimentum. Nonnumquam biliosus humor ibidem crassescit, & contumaciter adhæret. Quùm autem per tenuissimas mesenterii venas, quæ ad portas cauáque Iecoris se colligunt, crassus hic humor necessario traducatur nec ab ijs se facilè explicet, necessum est vt vias obturet. Quo fit, vt nullũ viscus æquè vt Hepar obstructione tentari soleat. Quùm autẽ id obstruitur, hypochondrij dextri tensio fit, potissimum si mox à cibo subitur exercitatio, tùm à crassioris humoris ibi reconditi mole & grauitate, tùm à flatibus, qui in cruda materia non rarò solent excitari. Dolor hebes est, quia pars affecta minimum sensibilis. Nam in hepar minimus duntaxat inseritur neruus, non tam ad sensum, ait Galenus, quàm ad infestæ rei dignotionem à natura tributus.

PHLEGMONES IECORIS SIGNA, Causæque.

CAPVT V.

Inflammationis Iecoris signa.

I Iecur igne tumet, graue fit, premiturque dolore,
Qui dextras meat in costas, iugulumque propinquum,
Sicca tenet tussis, dyspnæaque, febris acuta,
Nausea, neglectusque cibi, sitis arida, linguæ
Scabrities, & huic saniosus lentor inhærens,
Erumpit vomitu bilis syncera, vel aluo
Reijcitur, lotiumque rubens vesica profundit.

Causa.

Gignitur à multo tumor hic, calidóque cruore,
Quem venæ in Iecur eructant, vbi putret & ignem
Accendens, carnem pariter vitiatque, liquatque.

COMMENTARIVS.

Hepatis inflammationis modus. Iecoris phlegmone cur periculosa. Signorum inflammati Iecoris causæ.

1 QVVM sanguis tenuis ac feruidus, aut acer, aut præ copia turgidus è suis vasis in carnosam hepatis substantiam effertur, ibique putrescens, parenchymia labefactat, Iecur inflammationem concipit. Cuius phlegmone periculosa ob ipsius visceris nobilitatem, febris magnitudinem, & consensum, quem id cum principibus partibus nanciscitur. Tùm in hypochondrio dextro grauitas. Nam hepar ibi consistens sanguinis multi copia tumet, suáque mole deprimitur. Dolor à nothis costis ad iugulum vsq; protenditur per continuationem succingentis membranæ, quæ tùm conuellitur, seu retrahitur: quod imprimis obseruatur, quum tactu premitur hepatis regio. Sicca tussis est. Nec enim in thorace materia continetur, vt excludi possit per tussim, at sub diaphragmate reconditur. Ideóque non propriè tussis appellari potest, sed ad tussim proritatio quędam, ab humoris serosi resudatione in diaphragma, hepati incumbens, & contiguum. Qúumque phlegmone gibbam hepatis partem magis obsidet, spirandi difficultas, tussis, dolor iugulum retrahens est grauior, situsque lateris dextri longè molestior. Quùm simam, seu cauam, cibi fastidium, nausea, sitis vomitio, deiectio ve biliosa magis vrget, nec æquè grauis est in latus ægrum decubitus. Febris autem hæc vt acuta est, ita symptomatica. Nec enim in venis maioribus eius proxima continensque causa reconditur, sed in parenchimate Iecoris, ex quo vapor teter ac putridus assiduè Cor impetit, dùm febris omninò desinat, Est enim affecta pars

Signa gibbæ Iecoris partis inflammatæ.

Signa phlegmones in sima parte Iecoris.

Cordi vicina, quæ & insignem veluti tubum habet, nempè venam cauam, per quam affectus suos eidem communicat. Sitis hic est, lingua flauescens, deindè nigricans, & scabra fit ab inflammationis magnitudine : vomitus syncerae bilis & æruginosæ, calidioribus à phlegmone redditis humoribus: similis etiam deiectio, flaua bile per summum calorem assata. Rubrum à sanguinis exuperantia lotium est: crassum ac turbidum ab humorum Iecoris partes implentium abundantia.

Consensus Iecoris cum Corde.

ABSCESSVS IECORIS SIGNA, Causæque.

CAPVT VI.

Quandò fit Abscessus Iecoris.

Abscessus signa.

SANGVINE *quùm fissa est Iecoris caro mollis ab acri,*
Abscessum patitur, fœdique eruptio puris
Imminet, horror inest, & ab hoc calor acer & vrens,
Et dolor, & febris, facto quæ pure quiescit.
At saniosa dein abeunt, aut rubra per aluum.
Immixtum puri lotium est: neque floridus vlla
Corporis est in parte color, gracilescit & æger
Vera tabe fluens vitiato fonte cruoris.
Vis ideò languet, defectio crebra, frequensque,
Debilis ac paruus pulsus: neque cogitur vlcus,
Cuius odore graui partes alimenta recusant:

COMMENTARIVS.

1 ABSCESSVS communi nomine dispositio est, per quam à se inuicem distant quæ se contingebant corpora. Quare medium in abscessu spatium esse necessum est, quod aliquam substantiam contineat: quæ varias alterationes aliquando suscipit. Nam & lapides, & testæ, carbones, amurca, lignum, hisque similia corpora nonnumquam in abscessibus inueniuntur. Propriè verò dicitur abscessus collectæ materiæ in pus, aut alienam substantiam conuersio, quam Apostema nominant. Sic transeunt in Abscessum inflammationes, quarum materia sanguis est extra venas putrescens. Cuius si tanta putredo est, vt ab insito calore vinci ne-

Quid Abscessus ex Galen. lib. 2. ad Gla.

Abscessus propiè dictus.

Abscessus materia.

queunt, transit in Gangrænam. Sin vincit natiuus calor, coctione facessit in pus; eaque puris collectio absolutè dicitur Abscessus. Huius generis est, qui Iecoris inflammationi succedit, ex quo vix quisquam seruari potest. Iecoris enim vlcerata substantia non magis quàm Pulmonis reparari potest, nec vlcus contractum exsiccari, quia perenni colluuie sordet, ob assiduè affluens alimentum: quod vitiari contingit, & ex consequenti prauè confici sanguinem, non ali corpus, ideóque mora tabescere. Quùm pus fit, maiores dolores ac febres fiunt quam facto iam ipso, quoniam Abscessu facto materia febrilis foras excluditur, in Iecoris quidē abscessu per deiectiones, si sima pars vacuatur: sin gibba, per vrinas: quodque rubrum excernitur, crudius: quod saniosum & albicans, magis coctum. Pallet autem & subtumet, fitque cadauerosa facies in hoc affectu, quia prauus, nec alibilis sanguis est: Ob quam causam languet corpus, pulsus paruus est, & frequens animi deliquium.

Cur abscessus Iecoris periculosus.

Signorum abscessus causæ.

SCIRRHI IECORIS SIGNA, ET Causæ.

CAPVT VII.

Scirrhi Iecoris causæ.
Quid Scirrhus.
Scirrhi Iecoris signa.

EPATIS *obstructi soboles, calidi'ue tumoris*
Esse solet Scirrhus, tumor exiguiue doloris
Et sensus, vel nullius, si verus habetur.
Quem circumscribit Jecoris situs atque figura.
Exanguis facilè in dextra tùm parte reclinat
Æger, at in læua regione quiescere nescit:
Ventriculo sentit quia tunc incumbere molem
Quæ premit, atque illum propè suffocare videtur.

COMMENTARIVS.

Vide Galenū lib. 2. ad Glauc.

INFLAMMATIO duplex, humida, sicca. Prior à calida fluxione membrum occupante fit, quę Phlegmone dicitur. Posterior à naturali calore membri efferuescente, quam appellant Phlogosin. Phlegmone verò Scirrhi Iecoris est causa: sed nisi primis diebus occurratur, quia Iecur viscus est calidum humidum, in periculosum Abscessum ferè definit, vt antè notatum est: quem idonea vacuatione, sumptis & admotis refrigerantibus, quæ suo loco describemus, sæpè præuertimus, pluresque vidimus Iecoris vera phlegmone pressos, pristinæ restitutos sanitati. Phlogosis verò Iecoris, Scirrhum facit in ictericis, & naturâ biliosis, vt obstructio

obstructio contumax ab humore crasso, terrenoque per eius effuso substantiam, illicque coalescente. Scirrhus verò præter naturam tumor est durus & indolens: etsi dolor est aliquis in incipiente quùm pars affecta premitur, sed nullus in confirmato. Qui si gibbam, simamque simul, vel etiam gibbam solam hepatis partem occupat, tumor est in Hypochondrio circumscriptus, qui tactu facilè dignoscitur. Sin simam duntaxat, nulla Iecoris, proindè nec Scirrhi figura notari potest. Quin & tumor plerúmque decipit, quùm profundus sit, & à gibboso Iecoris corpore, quod primum occurrit, tangi prohibeatur. In Scirrho verò Iecoris decubitus sinistri lateris molestus est, tùm quia tenduntur ligamenta, quibus id alligatur: tùm quod in Ventriculum incumbit moles, quæ suffocationis metum incutit. Contrarium obseruatur in Scirrho Lienis.

Quid Scirrhus.

Quibus notis Iecoris Scirrhus m anifestus aut occultus est.

Cur in Scirrho Iecoris molestus est sinistro decubitus.

HEPATIS IMBECILLI SIGNA, Causæque.

CAPVT VIII.

NOVERIS *Hepaticos, niueus si cremor ab aluo*
Labitur, aut liquidus, vel crudus quilibet humor,
Rubra velut sanies, aut fæx velut atra cruoris.
Improba temperies, aut corruptela cruenti
Visceris ista facit, quæ vires dissipat omnes.
Sic vbi cui trahere est data vis infirma, per aluum
Secedit niueus liquor: & si languida virtus
Quæ retinet, sanies tenui permixta cruori.
Si quæ sanguifica est imbellis, cruda sequuntur;
Vndè pedes primò, partes hinc quæque tumescunt.

Hepatis atoniæ seu imbecillitatis signa.

Causæ.

Hepatis attractricis imbecillæ notæ.

Retentricis languidæ signa.

Facultatis sanguificæ debilis notæ.

COMMENTARIVS.

1 HEPAR imbecillum dicitur, cuius facultates à suo munere deficiũt. Et Hepatici propriè nominantur, quibus citrà manifestum aliquod in viscere malum, in proprijs actionibus languescit Hepar. Vndè colligendum affectionis Hepaticæ causam esse solam Iecoris intemperiem, per quam facultates quidem omnes, sed alteratrix omnium prima, ad tantam imbecillitatem peruenit, vt quæ priùs ex proba temperie laudabilem creabat sanguinem, ab ea deficiens crudum ac semicoctum reponat. Ita confectus Chylus expultrice ventriculi facultate naturaliter in mesaraicas

Hepar atonon.

Hepatici qui dicũtur.

Affectiones Hepaticæ causa.

Imbecillitatis Iecoris demonstratio.

venas impellitur, attrahendus à Iecore: cuius quùm facultas attractrix languet, Chylosa, quæ cremoris speciem habent, per sedem elabuntur, non attrahuntur, vt ex his fiat sanguis in partium corporis alimentum. Quùm etiam Hepar est validum, exugit à ventriculo venisque proximis humorem, quem incrassat coctione. Quùm imbecillum, eum vt antè trahere non potest, ideóque liquida per aluum excernuntur, vt & cruda omnia, alteratrice & sanguifica vi languida. Cuius certum argumentum est, si pedes primùm, indè cæteræ partes intumescunt: vt in ijs animaduertitur, qui è graui morbo resurgunt, Hydropicis etiam, scirrhosis, ictericis. Rubra verò veluti sanies loturæ carnis recens mactatæ similis deiecta per sedem, alteratricem Iecoris facultatem moliri aliquid indicat, sed imperfectè, nempè quæ sanguinem non gignat calore & consistentia laudabilem: retentricem verò plurimum imbecillam, vt quæ semicoctum sanguinem sinat effluere. Quæ verò deiectio nigrum sanguinem refert, (quæ tamen niger sanguis non est, nec grumus, sed veluti fæx, limusque sanguinis ad atram bilem propiùs accedens) frigidam Iecoris intemperiem arguit: vt calidam colliquationes primùm humorum, dein carnis, hepatis, deiectioque bilis crassa, graueolens & valdè colorata.

Rubra veluti sanies deiecta per sedem quid signet.

Deiectio nigra.

TENSIONIS LIENIS, EIVSDEMQVE Scirrhi signa, Causæque.

CAPVT IX.

Tensi Lienis signa.

ISTENDENS tumor est in molli sæpe Liene.
Quem Dyspnæa notat, leuis & defectio Cordis
Et pallens facies, concoctio praua, soporque
Confusus spectris, pauor, & præcordia læua
Flatibus aëriis cum murmure tensa sonoro,
Contemptusque fugax rerum, graue corpus, inersque.
Cuius vt interdum causa est pituita, liquorque
Crudus, vt egelidæ quibus esse frequentior vsus
Pomorumque, olerumque solet: sic sæpiùs ater
Est humor, fæx punicei, limusque cruoris.
Qui si plurimus est, & Splene coercitus atro,
Non in ventriculnm rapitur, nec fertur in aluum:
Tenditur, & primo laxum facit esse tumorem,
Crassior indè mora Scirrhi fit causa Lienis,
Túmque dolor minor est, grauius sed pondus in illo.

Causa.

136

COMMENTARIVS.

LIEN humoris Melancholici, qui veluti fæx est, limusque sanguinis, sedes est. Cuius corpus instar spongiæ laxum & rarum, & humores quos in sese continet flatulenti sunt: hinc fit interdùm, vt sine Scirrho distendatur. Scirrhum indicat tumor Lienis durus ac renitens: tensionem contrà tumor in Hypochondrio laxus, cedensque tactui. Tensionis verò materia sæpe Liene solo concluditur, túmque Splenis situm, figuramque retinet, nterdùm vniuersum Hypochondrium implet. Nonnunquam etiam in Omentum expanditur, túmque sub vmbilico tumor est. In hoc dyspnæa fit, presso Diaphragmate per Lienis amplificationem: & tùm maximè, quùm ventriculus cibo turget, aut in dextrum latus decumbitur, aut curritur. Leues animi defectus obrepunt, fuliginosis vaporibus in os ventriculi superiùs aut Cor elatis. Dyspepsia, seu praua cibi potusque coctio fit, quia tumor attollit ventriculum, ideoque cibi vel illius fundum ingredi nequeunt, vel diutiùs immorari. Somnus turbulentus est à crassiorum vaporum ascensu: qui quùm fuliginosi nigrique sint, terrorem incutiunt dormienti. Rugitum & murmur in Hypochondrio sinistro creant flatus, cùm ab humore Melancholico, crudove, tùm ab imperfecta Chylosi. Rerum contemptum adfert fuliginosus aterque vapor menti tenebras offundens. Ignauum & graue corpus est, ab humoris terrestris limosique dominatu, præciquéque quùm durities & Scirrhus Lienis corpus occupat.

Lien humoris melãcholici sedes.

Materiæ tẽsionis locus multiplex.

Signorum tensi Lienis causæ.

346.

HYPOCHONDRIACÆ MELANCHOLIÆ signa, Causæque.

CAPVT X.

VSTVS & interdùm præcordia detinet humor,
Inuoluens picea trepidam caligine mentem.
Qui quando ferus est, & anhelo turget ab æstu,
Mollia ventoso reboant Hypochondria flatu,
Cor tremit, & validè pulsans citò linquitur, atque
Puniceus faciem tingit color, iraque feruens
Præcipitat, fumus teneros obscurat ocellos,
Instabilisque tenet fera desperatio vitæ.
Hunc intemperies parit, aut obstructio morbum,
Conclu so in venis mesaræi humore maligno.

Hypochondriacæ Melancholiæ signa.

Causæ.

Gal. lib. 3 τῶν ἐπιδημιῶν comment., ubi Hippocrates hypochondrium simpliciter nominat, dextrum interpretatur propter excellentiam quam præstat alteri. I. Gorræus

Qui Iecoris calidi vitio, vitiove Lienis
Feruet ibi, & fumis Cerebrum nigrantibus implet,
Murmure, rugituque vagis Hypochondria, cedens
Vix ope pæonia, Phœbique potentibus herbis.

COMMENTARIVS.

Hypochondrium quid.

mucronata cartilagine

Nominis ratio est quod ὑπὸ τὸν χόνδρον ἐστὶ positum sit. Nervero musculi tantum sed et interna subiecta illis viscera eo pariter nomine appellantur quod sub nothiarum costarum cartilaginibus condita sint. itaque ὑπογάστριον ab hypochondrio non distinguitur. I. Gorræus.

1 HYPOCHONDRIVM mollis est, & sine ossibus corporis humani regio, quæ à Xiphoide Cartilagine & nothis costis vtrinque ad ilia vsque protéditur. Quibus sedibus quoniam includitur materia multiplex, quidem sed hic nigra præsertim & adusta, flatulentaque; quæ hinc prodit affectio, Hypochondriaca melancholia, seu flatulentus morbus appellatur. Atra tùm bilis, Hypochondriacæ melancholiæ causa continens dum incalescit & putret, perniciosam substantiæ conditionem induit, quæ ferino vapore, non è Liene tantùm, sed & è mesenterio, vicinisque sedibus in Cor & Cerebrum exhalat, eaque symptomata, quæ commemorantur hoc capite concitat, quorum causæ superiùs expositæ sunt: Hæque potissimum insigniter pulsant arteriæ quæ præcordijs insunt, quia bilis æstuantis ibi focus est.

MORBORVM, PRÆCIPVEQVE PHLEGmones mesenterij signa, & Causæ.

CAPVT XI.

Mesenterij minùs cogniti, quia minùs dolorifici. Nam ad inuestigandas morborum causas ægri dolor gemitusque multum facit.

MVLTIPLICES *latitāt mesaræi in corpore morbi.*
Qui quùm sint leuibus soliti se promere signis,
Inculti iacuere diu. Quin sæpe fefellit
Clausus in hoc tumor accensus. Nec enim dolor vrget,
Nec febris, nec magna sitis. Sed pondus in imo
Ventre grauat, saniesque rubens, pusque exit ab aluo.
Namque mesenterio desit quùm sensus, eidem
Nec dolor, aut aliquod grauius symptoma notatur.
Hoc etiam quùm sit veluti sentina caduci
Corporis, humorem recipit quencumque, fouetque,
Hunc retinetque diu, quia nil quod pungit in ipso est.
Inde Diarrhæas, lentasque sine ordine febres,

Atque alios plures, quorum causa abdita morbos
Illic ne dubites, si pars ea dura, recondi.

COMMENTARIVS.

1 MESENTERIVM corpus membranosum est, medium inter intestina situm, vndè nomen habet: per quod plurimæ venæ diffusæ sparsæque sunt, quibus quasi manibus Iecur succum ad sese trahit, quem vertat in sanguinem. Quas venas, vt arterias à trunco magnæ, quæ secundum lumbos fertur deriuatas vestit atque tuetur, non modò suis tunicis, quas accipit à Peritonæo, sed & adipe multo, glandulosóque corpore, quod Pancreas appellant. Has sedes, veluti totius corporis sentinam esse Fernelius annotauit, in quam superu acuorum humorum colluuies influit: ideóque cholerae, melancholiæ, Diarrhææ, Dysenteriæ, Cachexiæ, languoris, Atrophiæ, lentarum, errantiumque febrium, latentium etiam morborum causas in his plerumque sedibus, quorum depulsione deploratis salus redderetur, animaduertisse se professus est: idque minùs à priscis obseruatum, quod ipsa pars doloris exors esse videatur. Non tamen penitus indolens mesenterium esse videtur, quùm præter venas & arterias neruum etiam vnum accipiat, eique grauitatis tensionisque sensum tribuat Auicennas. At sensum aut nullum, aut perexiguum in hoc eam ob causam esse reor, quod adipe multo distendi soleat, cuius frigore stupor, etsi natura sensus est aliquis, inducitur. Hinc opinionem ~~Fertij~~ Fernelii mei libenter amplector.

Quid mesenterium, quod meseræum & lactes appellatur.

Fernel. lib. 7. Pathol. cap. 7.

Auicen. lib. 3. fen. 14. cap. 11.

Fernelium author suum appellat, quoniam huic affinis est, contracto cum Maria Plancia Fernelij nepte, Guillelmi Plantij filia connubio.

ICTERI FLAVI, NIGRIQVE NOTÆ, Causæque.

CAPVT XII.

ADNATÆ *croceus-ve color, viridis-ve, fluensque*
Per lotium bilis, deiectio candida, sumpti
Quæque colore cibi est; Arquati signa putentur.
Quam parit infarctus Iecoris, Scirrhus-ve, calor-ve.
Aut in folliculo fellis contenta, nec indè
Excludi facilis bilis, quia crassior: obstat
Aut lapis, aut tuber, nequit aut excernere cystis.

Icteri signa.

13

350

Vel bilis critico cutis in spiracula motu
Per febres elata, aut potio dira veneni,
Aut è vipereo iaculatum dente venenum.
Icteri nigri signa. *Icterus interdùm niger est, quo tingitur atro*
Sicca colore cutis, metus est, graue corpus, & horror
In somnis, mærorque die. Niger hunc parit humor
In venas raptus, non excipiente Liene.

COMMENTARIVS.

Icteri varia nomina. 1 DICITVR Icterus ab aue, quæ græcis ἴκτερος, latinis Galbula. Vel ab ea quæ ἰκτῖνος, seu miluus nominatur, quod oculi sint miluo similes, auricolores nempè. Vel à mustella syluestri, quæ vocatur ἴκτις, seu viuerra, cuius oculi etiam instar auri micant. Vocatur & Aurigo, quod non solùm oculi, sed & vniuersum corpus auricolore, ex bilis excessu tingatur. Morbus etiam arquatus seu arcuatus à similitudine cælestis arcus: qui etsi

Mille trahit varios aduerso Sole colores,

Præcipuè tamen in phæniceo flauus est. Denique regius, quia mulso, regum olim potione, cultiore lecto, ludis, iocis, lautis epulis, cantu, reliquisque curatur, quibus optimatum regumque mens exhilarari solet. *Cur albæ deiectiones, vrinæ in Ictero flauæ.* Ex Icteri verò causarum varietate varia per aluum Icterici reijciunt. Vt si cystis, seu vesica fellis obstruitur, fæces albæ sunt atque cretaceæ, tardéque descendunt. Nec enim tùm subit aluum bilis, sed in Iecur ac venas, vniuersumque corporis habitum fertur: quam denique natura propellit in renes vna cum vrina, quam suo colore tingens, crassam impuramque reddit. *Quando per aluum ac vrinas exit bilis.* Si calida siccáque totius corporis, ac præsertim Iecoris intemperies, aut animalis virulenti morsus, aut potio deleteria, facultatis-ve secretricis imbecillitas Icteri causa est, & obstructio nulla, per vrinas aluumque secedit bilis. *Quales in Ictero à Liene deiectiones.* A Liene si nascitur Icterus, excrementa porracea nigráque redduntur, & quùm arida sint, ne tardiùs ab aluo descendunt: vt & quæ candicant à folliculi fellis obstructione. *Quales à ventriculo.* Sin à ventriculo Icteri causa pendet, talia ferè per aluum exeunt qualia sumpta sunt, læsa coctrice facultate.

Aurigo

ATROPHIÆ CACHEXIÆQVE SIGNA, & Causæ.

CAPVT XIII

TROPHIA *corpus sensim languescit & aret,* *Atrophiæ signum & causa.*
Visceris aut partis vitio pereunte calore.
Assurgit contrà si fortè Cachexia vexat
In molem, vndè graues sunt, at sine viribus artus. *Cachexiæ signa.*
Pallidus est liuensque color, spiratio rara,
Neglectusque cibi est, abeuntque impura per aluum.
Ventriculus turgens corrupto humore, ciboque:
Visceris aut mala temperies, qua cruda sequuntur, *Causæ.*
Debilitásque huius causa est, qua sanguine prauo,
Quæque alitur malè pars, habitum mutatque priorem.

COMMENTARIVS.

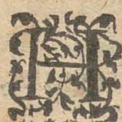
1 ATROPHIA nutritionis defectus est, quo corpus sensim marcescit & absumitur. *Quid Atrophia.* In hac, vt in Cachexia, vires effætæ languēt, sed in Atrophia quod nulla: in Cachexia quod improba sit nutritio. Cachexia namque malus corporis habitus est, qui ex praua ratione victus, & viscerum, ventriculi præsertim & Iecoris imbecillitate contrahi solet, *Cachexia quid, & vndè.* vndè malè coquitur alimentum, crudumque permeat singulas corporis partes: quibus apponitur & agglutinatur quidem, non perfectè tamen assimilatur, fitque mendosa, seu vitiosa nutritio: quæ solidas partes attingens, totius corporis œconomiam euertit. Affectus est oppositus Enexiæ, qua chylosis, æmatosis, omnisque naturæ functio succedit, *Enexia, seu bonus habitus Cachexiæ contrarius.* ideóque bonus color, facilis spiratio, validæ vires, denique sanitas. In cachexia contraria sunt omnia: nempè coctionis imbecillitas atque cruditas, prauitas & corruptela sanguinis, color pallidus, citrinus, liuidus & plumbeus, graue corpus & inualidum. In cuius quidem initio ciborum auiditas est, subindè magna cruditas, nequeunte ventriculo quod assumpsit coquere præ natiui caloris inopia. Sed in fine fastidium, multis, ijsque crudis humoribus in ventriculo fluctuantibus.

HYDROPIS SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XIIII.

354

Hydropis signa communia.

YDROPEM *fœdus color arguit, & tumor ingens,*
Et sitis, & dyspnæa, cibique auersa cupido.
Occupat & varias inflatio turgida sedes.
Ascitis signa. *Sic vbi venter aquis, spatiumque quod ilia complet*
Cum pedibus tumet, & scrotum, gracilescit & omne
Quicquid ab his superest, Ascites esse putetur.
Anasarcæ signa. *Ast Anasarca, sero turgent si brachia, mammæ,*
Collumque, & facies, & venter pendulus extat.
Sin tumet Abdomen, sonitumque dat, vt caua pulsu
Signa Tympaniæ. *Tympana, Tympanias, seu siccus dicitur hydrops.*
Hydropis causæ. *Omnibus ex causis est prima Cachexia, per quam*
Obstruitur Iecur, & Scirrho, calido-ve tumore
Prenditur, hocque Lien non atro humore repurgat,
Renve sero, cystis fellis neque bile molesta.
Quo modò suppressio menstruorum & hæmorrhoidum hydropis causa. *Qúumque diu menses cessant, neque mittit ab ano*
Fundere quæ solita est hæmorrhois atra cruorem,
In superas cruor it partes, vitiatur & Hepar.
Hydrops quando fit. *Hydropis verò sequitur generatio, quando*
Fundit aquas gelidum rosei vice sanguinis Hepar.

COMMENTARIVS.

Quid hydrops eiusque signorum causæ.

1 HYDROPS tumor est præter naturam: totius quidem corporis in Anasarca, seu Leucophlegmatia: ventris autem in Ascite & Tympanite, quæ tres habentur hydropis species. Fœdus verò color in hydropico est, sæpe pallidus, & ex virore albicans à Cachexia. Sitis vrget, quia peritonæo contentus humor salsedinem acquirit, vndè febris etiam est, sed lenta. Difficilis est spiratio, diaphragmate presso ex aquarum in Abdomine stagnantium, si sit Ascites: aut flatuum copia, si Tympanites: aut à plenitudine, venarumque distentione, si Leucophlegmatias.

tias. Hydropis verò causæ multæ sunt, vt Iecoris phlegmone, Scirrhus, intemperies, Lienis & folliculi fellis sanguinem non depurantium vitium: Renum serum non trahentium obstructio vel imbecillitas, mensium & hæmorrhoidum suppressio, vel immodicus fluor, vndè suffocatur, vel exhauritur spiritus cum sanguine. Quibus & alijs plerisque causis, vt longis febribus refrigeratur hepar, & hæmatosis deprauatur. Causa verò Princeps malus est corporis habitus. Ideóque priusquam Hydrops fiat, Cachexiæ signa solent præcurrere. Et hæ quidem remotiores causæ sunt: proxima verò sanguificationis defectus.

FÆCES ALVI RETENTAS QVÆ SIGNA Causæque comitentur.

CAPVT XV.

INtestinorvm sinuosis orbibus humor *Signa retentarum alui fæcum.*
Affixus, clausúsque diu, nec lapsus in aluum,
Ventriculo, Stomachoque nocet, Cerebrumque vapore
Percellit, corpúsque graui torpore fatigat.
Causa tumor stabulans in eis, aut ventre, calorque *Causæ.*
Hepatis imprimis, vermes, aut enterocele,
Quique cibi astringunt, vt mala cydonia, potus:
Sæpiùs astringens iniectum Clysma per anum,
Sensúsve obtusus Cerebro patiente veternum,
Affectúsve alius, quo nerui humore replentur.
Cessant & fæces vbi desinit ire per aluum
Bilis, ab occlusa cysti, quæ fellis habetur.
Aut vbi claudit iter pituita, coercita pridem
Intestinorum latebris, & gypsea facta.

COMMENTARIVS.

1 RETENTÆ fæces alui ventriculo nocent, coctionem impediendo. Nocent & stomacho, vaporibus, aut fumis, aut humoribus excitatis, qui neruos sextæ coniugationis illic insitos feriant: à quibus etiam in Cerebrum effertur vapor tenuis, à quo vertigo, cephalalgia: vel crassus, à quo Lethargus & Apoplexia plerúmque contingunt. Denegata *Quænam à retentis alui fæcibus noxæ.*

Retentarum alui fæcum causæ. quippè excrementorum vacuandorum communi via peculiares corporis meatus implentur, obstruunturque. Supprimuntur verò fæces à causis dictis, vt tumore præter naturam in intestinorum substantia genito; vel à vermibus, enterocele, seu intestinali hernia: cibis autem nimis astringentibus: vel ab obtuso sensu, vt in Apoplexia, paralysi, Veterno, sopito neruorum principio: vel stimuli, nempè bilis penuria, quod fit in Ictero, rapta in corporis habitum, cutemque bile. Vel denique vi caloris exhausto succo, vel à mesenterij venis exucto. Sed inter humores maximè pituita ventrem supprimit, non ea tenuis, & aquosa, quæ gigni in Cerebro consueuit: sed crassa lentaque, peculiare ventriculi & intestinorum excrementum, quæ ibi concrescens vitrea fit & gypsea, & in Cæci, Colive intestini cellulis interdùm coercita concrescit in calculos.

358

ILEI, SEV VOLVVLI SIGNA, Causæque.

CAPVT XVI.

Voluuli signa.

Q*VVM nihil occlusa penitùs descendit ab aluo*
Voluulus exurgit, Stomachus quo turgidus humet,
Et dolor intensus cruciat cum murmure ventrem,
Singultus vomitusque, furorque, & ructus inanis
Accedit, dyspnæa, sitis, pallorque, rigorque,
Defectusque animi, stranguria, sudor & algens;
Denique crudelis conuulsio, nuncia lethi
Sæuit, &, horrendum, dependet stercus ab ore.
Ileon efficiunt causæ, quas diximus antè
Esse retentarum fæcum. Sed prima putetur
Igneus esse tumor, quo stringitur intestinum,
Instar & intensæ solitum est conuellere chordæ.

Voluuli causæ ex cap. 15. repetendæ.

COMMENTARIVS.

Signum Ilei pathognomonicum. Signorum Ilei causæ.

1 IN Ileo nihil in aluum subire proprium eius signum est, & inseparabile. Tùm humet Stomachus. Arctatis enim intestinis ab obstructione, sursùm exprimitur humiditas. Instar chordæ tensæ constringi, & circumuolui intestina videntur ob magnam ex Ilei phlegmone tensionem. Quem affectum ideo χορδαψὸν, & εἰλεὸν dici contendunt:

quamuis propriè dici possit Ileos ab intestino tenui, quod ordine tertium est. Ab eo vomitus, desipientia, singultus, & conuulsio malum, ait Hippocrates, quia ventriculus & Cerebrum sympathia laborant. Fieri verò conuulsionem imprimis malum & lethale. Sic enim intestina retro acto naturæ impetu violenter moueri coguntur, molestamque materiam ad superiora loca reiectare. Quæ quùm sit putris & graueolens, cibos omninò corrumpit, vt nec chylosis, nec hæmatosis esse possit. Quare si protrahitur malum, corpus necessario marcescit, & contabescit Atrophia. Sed non esse longa potest affectio, quùm ad symptomatum vehementiam vapor humorque fœtidus stomachum grauiter feriens frequentes lipothymias inuehat, & infecto breui Corde syncopem, quam præit, comitaturque sudor frigidus. Stranguria nascitur compressis renibus ab intestinorum obstructione, incalescenteque in illis lotio. Stercus per os excluditur, ventriculo non trahente, sed ab intestinis excrementa violenter compressa recipiente. Is enim duntaxat à superioribus trahit, cùm ob appetentiæ sensum in eius ore superiore positum, tum ob rectas eò directas fibras, quibus trahendi facultas est, vt expellendi transuersis, obliquis retinendi. Ileon porrò definit Aretæus phlegmonem in intestinis, quæ perniciosum dolorem, tormina nimirùm tanta, & tam acerba concitat, vt illis plurimi naturæ concedant: vndè colligas phlegmonem esse coniunctam Ilei causam. Sed antecedens habenda ciborum multorum, variorum, inusitatorumque corruptio, & alia super aliam cruditas, præter alias obstructionis causas, quas superiori capite notauimus.

Hippoc. Aph. 10. lib. 7. Aph.

Ventriculus duntaxat à superioribus trahit.

Triplex fibrarum genus.

Ilei causæ.

AFFECTI COLI SIGNA, Causæ.

CAPVT XVII.

NAVSEA cum vomitu est Colo patiente, dolorq́;
Distendens, idemque vagus cum tormine diro.
Non benè se renes lotio, neque fæcibus aluus
Expediunt, crepitusque loco rugitus in imo
Ventre sonat, ructusque frequens expirat ab ore.
Rariùs, interdùm tamen inflammatio causa est,
Quam mordax bilis parit: at pituita frequenter,
Sæpiùs & flatus, qui quùm distendit, acerbum
Torminibus varijs mouet, immanemque dolorem.

Colici doloris signa.

Causæ.

COMMENTARIVS.

Inteſtinorum numerus. 1 SVNT inteſtina ſex numero. Primum Ecphyſin, & exortum appellant, Pyloro continuum. Secundum à duodecim digitorum longitudine Dodecadactylon, & Ieiunum, quod ſemper cibo ſit vacuum. Tertium Ileon, ſeu tenue. Quartum eſt cæcum. Quintum Colon. Sextum, idemque poſtremum eſt Rectum, quod in anum recta via fertur. *Colici doloris cauſæ.* Colon igitur inter Cæcum Rectumque medium eſt. Quod varij generis fæces, pituitamque maximè vitream, flatuſque ſuis cellulis coercitos continet, à quibus eius ſubſtantia membranoſa diſtenditur, atque corraditur: interdùm etiam, ſed rariùs à bile, tam immanes excitat cruciatus, *Colica pharmaca.* vt medicamenta dolorem ſedantia Colica pharmaca veteres appellarint, ab affectu, qui quia maximos dolores habet, imprimis ſedari poſtulat communi deducto nomine. *Cur in Colico dolore vomitus quam in nephritico frequentior & grauior.* Fit quidem in Colico, nephriticoque dolore vomitus, ſed in Colico frequentior & grauior, quia Colon eſt ventriculo vicinius, ſenſum habet exquiſitiorem, materiam qualitate peiorem, & copia maiorem. Dolorque colicus diſtendit, ſi cauſa mali flatus eſt. Sin pituita craſſa, maximéque vitrea, ſic corradens atque dilacerans eſt dolor, vt quaſi terebello perforari ſentiatur inteſtinum: túmque magis fixus eſt dolor, vt & quùm phlegmone tentatur Colon: vagus autem & qui circuire videtur, hanc illamque partem variè torquens atque *Rugitus & murmur vnde.* concutiens quùm flatus eſt. Tùm rugitus & murmur loco crepitus excitatur, flatibus exitum ſibi quærentibus, ſolidoque inteſtini corpore ſubſiſtente, contraque nitente. Flatus autem in inteſtinis contenti debent expultricis facultatis robore per anum excludi crepitu, nec facilè poſſunt dolente Colo, propter inſignem obſtructionem, qua nec admittitur enema, nec admiſſum benè reijcitur, vndè ſæpe pro crepitu ructus eſt. Hinc praua coctio, flatibus ventriculum attollentibus & refrigerantibus.

361

AFFECTIONIS CÆLIACÆ, LIENTERIÆque ſigna, & Cauſæ.

CAPVT XVIII.

Communia Cæliaci Lienterici fluoris ſigna.

ASSIDVÈ *ſine bile fluunt lutulenta per aluum*
Alba've, torminibus nullis, nulloque dolore,
Cæliaco morbo, Lienteria've premente:
Aſpera fit ſed in hac, quia non tritura ciborum eſt,
Sed quales ſumpti, citò traducuntur in aluum.

Cæliaci fluoris à Lienterico diſcrimē.

Læuis & æqualis sed fæx apparet in illo.
Nam cocti rudimenta cibi chylosa feruntur.
Hos intemperies, retinensque infirma facultas
Ventriculi parit affectus. Retinet malè languens
Frigore, vt egelidæ potu, sumpto-ve liquore Causæ.
Pingui, quale oleum est, & adeps, & mollia iura.
Vel fungis, & ijs, quibus esse maligna facultas
Assolet: aut poto, quo mors venit atra veneno.
Internis-ve malis, bile irritante, feráque,
Manante à prauis reliquis humoribus aura.

COMMENTARIVS.

Quid affectio Cæliaca, eiusque causæ. *Æt. Tetrab. 3. sermone 1. cap. 37.* *Fernel. lib. 6. Pathol. cap. 10.*

1 AFFECTIONIS Cæliacæ nomine fluor hic ventris intelligitur, in quo excrementa læuia pariter & aquosa, semicoctáque per aluum assiduè feruntur. Cuius causam statuit Ætius imbecillitatem ventriculi, qui perfectè coquere ac digerere nequeat alimentum. Sed Fernelius, Medicorum æui nostri lumen, non cruditatem, non imbecillam ventriculi coctionem, sed imperfectam, malamque chyli distributionem, quam mesenterij, Lienis, aut Iecoris obstructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorum, maximéque fugacium, & potus immoderata copia peperit, eius esse causam asseuerat. Lienteria est æquabilis & continua superficies, seu læuitas intestinorum. Quæ fit vel à relicta cicatrice, vel ab humore glutinoso, qui interiorē intestinorum tauicā oblinit, redditque lubricam: quas ob causas assumpti cibi statim elabuntur. Nam, vt retineantur, siccitas & asperitas, his contrariæ causæ requiruntur. Sed & Lienteria primæ coctionis imbecillitatem agnoscit, qua Ventriculo cibos non conficiente nec retinente, contingit eos tales ab aluo descendere, quales fuerint per os assumpti. Quibus in affectibus fæces solo ventris rugitu vel murmure, nullo torminum dolorisve sensu feruntur in aluum, cinereo vel albo colore. Quæque cinerea sunt excrementa, graueolentia solent esse, præsertim in fluore Cæliaco, quia diutiùs hæserunt in ventre, faciléq; putruerunt, natiui caloris benignitate destituta. Minimum fætent in Lienteria, quia nō retinentur in ea cibi, sed vt sumpti sunt secedunt: & quia non retinentur in ventriculo, non etiam alterantur. Sic in Lienteria fit aspera deiectio: læuis & æqualis in affectione cæliaca. Color autem albus vt plurimum est, quia bile priuatur. Sin chylosus cremoris specie, mesentericus habendus est, qualis in hepaticis, ab attractrice Iecoris, & retentrice ventriculi facultate languida.

Lienteria quid, eiusque causa. *Cur in cæliaco fluore fætent alui fæces, non in Lienterico.* *Mesentericus fluor quis.*

DIARRHÆÆ DYSENTERIÆQVE ſigna, & Cauſæ.

CAPVT XIX.

Diarrhæa ſigna.

LCERE *ſi nullo bilis, pituita-ve ſola*
Mixta-ve decliuem furioſa recumbit in aluum,
Crede Diarrhæam. Sin torſio ventris, & vlcus

Dyſenteriæ ſigna.

Affligit, manatque cruor cum fæcibus alui,
Sæua Dyſenteria eſt, miſerum quæ lancinat ægrum.

Vtriuſque morbi cauſa.

Acrior hanc humor gignit, minor acer at illam

COMMENTARIVS.

Diarrhæa quid, eiuſque cauſa.

1 ETSI Diarrhæa dici poteſt omnis alui fluor: propriè tamen is eſt, quo pituita ſine inteſtinorum exulceratione, vel vtráque bilis, ſeu ſincera, ſeu mixta vacuatur. Fieri verò conſueuit, quùm irritatur ventriculus à materiæ copia, vel acrimonia, vel à maligna qualitate, oſque ventriculi ſuperius ſeu Stomachus valens eſt, inferiores verò partes & pylorus languent. Materia vel in ventriculo gignitur, vel aliundè affluit: vt pituita tenuis ac ſpumans à Cerebro: craſſa muccoſáque vel à meſenterio, vel ab inteſtinis: flaua vel à Iecore, cyſti-ve fellis: interdum etiam è meſenterio, in quo etiam diutiùs aſſeruari, recondîque ſolet, vt melancholia & atra bilis, quæ ſæpius tamen in Liene cumulatur. Ad Diarrhæam etiam refertur id profluuij genus, quod adipoſum & oleoſum, ideò prauum, quia ſyntecticum. Dyſenteriæ verò ſpecies quatuor. Prima, qua ſanguis floridus per circuitus emanat, ἁιμάτηρα græcis, nobis ſanguinea, ſeu cruenta. Secunda, qua ſanguis aquoſus, loturæ carnium haud abſimilis per aluum abit, ὑπάτηρα dicta, nobis fluor hepaticus. Tertia fit è melancholico, nigricantéque ſanguine, ſine certo nomine. Quarta, cuius hîc ſigna damus, iunctam habet inteſtinorum exulcerationem, deiectiones ramentoſas, cruentas ac dolorificas, quæ Dyſenteria verè nominatur. In qua ſi cruor & ramenta reliquis excrementis æquè commiſcentur, in ſuperioribus: ſin ſupernatent, in inferioribus inteſtinis vlcus eſt: quem affectum tormina Latini vocant. Cuius cauſa bilis eſt flaua, vel atra, vel pituita ſalſa, quorum acrimonia vellicatur & eroditur inteſtinorum ſubſtantia.

Dyſenteria quotuplex.

Dyſenteria propriè dicta, vlcus eſt inteſtinorum.

Dyſenteriæ veræ cauſæ.

TENESMI SIGNA ET CAVSAE.

CAPVT XX.

TENESMVM *sæuire docent dolor acer in ano,* *Tenesmi signa.*
Desessusque frequens, muccosáque pauca per annum
Reddita, quæ guttis fuerint infecta cruoris.
Causa mali bilis mordax, pituitáque salsa. *Causa.*
Sed pituita magis, quæ viscida firmius hærens,
Non nisi conatu, dirisque doloribus exit.

COMMENTARIVS.

1 TENESMVS est assidua desidendi cupiditas, in qua muccosum quiddam & cruentum egeritur. Cuius eædem, quæ Dysenteriæ veræ causæ sunt, acrimonia nimirum vtriusque bilis, & pituitæ salsæ. Sed Dysenteria commune vlcus est intestinorum; Tenesmus solius intestini recti, vel potius eius extremæ partis exulceratio. Dicitur ἀπὸ τῆς τάσεος i. à contentione, quod hoc affecti plurimum in egerendo conentur, nitanturque. Dolor in ano tùm acer est, quia pars affecta neruosa, humorque mordax: frequens desessus, quia rugis ani contentus humor acer ac pungens ad excretionem inuitat, nec quamuis inuitet, nisi sensim excludi potest. Paucus sanguis cum muccosis excernitur, reseratis ani venulis à conatu: vel potius erosis ab humoris acrimonia.

Quid Tenesmus, eiusque causæ. *Tenesmus vndè.* *Signorum Tenesmi causæ.*

LVMBRICORVM SIGNA, Causæque.

CAPVT XXI.

SI *lumbricus edax in corpore conditus hæret,* *Lumbricorum, seu vermium signa.*
Fit Lientericus fluor, & cum murmure venter
Torquetur, vitreos suffusio fallit ocellos:
Pallescit facies, vritque sine ordine febris.
Pruritus nares, & tussis sicca fatigat,

Jnteſtina fero ſuctu, morſuque premuntur,
Pungitur & ſtomachus. Tremor hinc, defectio, morbus
Quem veteres dixere ſacrum. Quæ tanta ferendo
Quùm non ſint, morti occumbunt plerumque puelli.
Hunc creat humoris crudi non ſola putredo,
Sed calor inſignis, ſine quo generatio non eſt
Jllorum, quæ terra parens animala promit.

COMMENTARIVS.

In quibus corporis partibus vermes præcipuè naſcuntur.

1 IN quibuſdam corporis partibus, vt auribus, veſica, ſordidis vlceribus exigui vermes aliquando, licet rarò naſcuntur, σκώληκες appellati. Sed ἕλμινθες ſeu lumbrici, de quibus hoc capite, creantur in ſolis inteſtinis. Horum quidam longi ſunt ac teretes, ſeu rotundi, in ſuperioribus & gracilibus inteſtinis naſci, & in ventriculum ſubeuntes per os interdùm & nares exire ſoliti. Quidam lati, ex tenuium inteſtinorum, vt volunt, ſubſtantia geniti, longitudine nonnumquam incredibili. Sunt alij parui, tenues ac teretes, quos in longanonis extremo, vel muſculi ſphincteris initio generari vehemens ad anum pruritus indicat. Quùm autem vermes in inteſtinis ſtabulant, alui fluor eſt, ab imbecillitate ventriculi: tumque ſeminis cucurbitæ ſimilia cum fæcibus in aluum præcipitantur. Tormina ſunt à crudæ materiæ portione in flatus abeunte: vel eiuſdem acrimonia, quam à putredine contraxit. Suffuſio fit, fumis craſſis & putridis in oculos exhalantibus. Pallent etiam qui lumbricis infeſtantur à pituitæ dominatu: vel quia minus conficiunt ſanguinis quàm par ſit alendis omnibus corporis partibus. Cruditate namque plurima ſcatent, & lumbricis auidè cibum rapientibus contingit interdùm eos velut atrophia contabeſcere. Quorum ſi facies, vt aliquando rubet, accuſanda febris: quæ fit minor aut auctior ex inordinato motu vermium, excitantium materiam in inteſtinis putrem, cuius teter vapor in Cor excitatur. Pruriunt nares ab inhærente in his pituita ſalſa. Tuſſis fit, commota in Cerebro liquatáque pituita, & in fauces decumbente: quæ quùm eſt tenuis & pauca, ſicca fit, non vera tuſſis. Vermes verò famelici ſugunt interdùm ac mordent inteſtina. Nam alimenti penuria pituitam dulcem, hærentem eorum tunicis attrahunt, ex qua nutriantur. Quod verum eſſe docet euentus. Etenim cibo ſumpto morſus & roſio conquieſcit. Tùm verò pungitur ſtomachus, quando lumbrici ſurſum remeant: vt tremor eſt, vellicato ab ijs punctóque ſtomacho: morbus ſacer, ſympathia neruorum & Cerebri: deliquium animi, Cordis cum ore ventriculi conſortio. Lumbrici verò gignuntur pueris quàm adultis potiùs. Sunt enim magis addicti gulæ pueri, natiuique caloris in humido plurimùm habent, quo in crudam craſſamque materiam agente viuum animans producitur.

Lumbricorum genera.

Cauſæ ſignorum vermium.

Cur lumbrici potius pueris, quam adultis naſcuntur.

IMBECILITAS

IMBECILLITATIS RENVM SIGNA, & Causæ.

CAPVT XXII.

Renum imbecillitatis signa.

I nullum vitium est quod apertè Renibus obsit,
Nec calidus tumor, Abscessus, nec arena, nec vlcus:
Et dolor à Lumbis dorsum pertingit, ibique
Figitur, obscænumque refert vrina cruorem,
Aut speciem commonstrat aquæ, labat actio Renum.

Causæ.

Debilitant Renes in equis agitatio crebra,
Insolitusque pedum motus, cursusque, grauisque
Ad lumbos casus, contusio, vulnus ab ictu,
Potus aquæ nimius, fuerit quæ sordida limo,
Constringensque gelu, soluens calor, amplior æquo
Vena trahens, mulgensque serum, medicamina quæque
In Renes ducunt lotium, nimiumque refundunt,
Vlcus, vt Abscessus, reliquæ causæque doloris.

COMMENTARIVS.

Renes imbecilli quandò dicuntur. *Renum munus.* *Gal lib 5. de vsu part.*

1 RENES tùm imbecilli dicuntur, quùm citrà manifestum in ijs malum à proprio munere deficiunt. Est autem eorum peculiare munus & actio serum è venis in vesicam expellendum trahere, & cum sero sanguinem, quem sensim in suam substantiam immutent. Itaque si nec inflammationis, nec Abscessus, nec vlceris, nec arenularum signa sunt, & vrina naturalis non est, Renes imbecilli sunt. Sique loturæ carnium recentium assimilis est vrina, Renum facultas non segregat serum à sanguine. Renes enim si naturaliter habent, multum tenuioris humidiorisq; sanguinis cum bile simul attrahunt. Et biliosi quidem excrementi quicquid minùs crassum est cum vrina permeat. Sanguis verò carni Renum aspergitur instar fæcis cuiusdam: indè iam vaporis modo paulatim in totam carnem dispergitur, adhærescitque, fitque demùm alimentum renibus. Ideóque natura serum biliosum est, non cruentum. Et quùm aquosum est, alteratricis Renum facultatis imbecillæ signum habendum, ait Galenus. Quod tale profundi censet Auicennas antè cibi digestionem, & aduentum eius ad venas: post verò crassum & cruentum, aut loturæ carnis assimile.

Gal. lib. 1. de crisib. & Auicenn. lib. 3 fen 18. tract. 1. ca 12.

DIABETIS SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XXIII.

Diabetis signa.

LVRIMA *præcurrunt Diabeten signa, saliuæ*
Albedo, os siccum, calor imo à ventre, geluve
Vesicam penetrans, gracilescens corpus. At ingens,
Et numquam sedata sitis comitatur, eaque
Crescit in immensum potus: minor attamen hic est
Incocto lotio. Teneri nam carnea moles
Corporis, in tenuem transfertur, abitque liquorem.

Causæ.

Causa huius calor igneus, & robusta trahendi
Vis Renum, nimis & retinendi ignaua facultas,
Sæpius humoris vitio, salsive, vel acris,
Quo Renum corpus siccatur, & vritur igne.
Dipsadis à morsu, Lybicas qui sulcat arenas
Magna sitis, potusque frequens, sed mictio nulla
Paucave surgit ab hoc, nec vt in Diabete profusa.

A Dipsade serpente morsi summè quidem sitiunt, sed non vt in Diabete profuse meiunt.

COMMENTARIVS.

Quid Diabetes.

1 DIABETES vrinæ fluor est, in quo vt bibendi necessitas inexplebilis, ita plurimùm bibit æger. Copiosior tamen vrina potu est. Quare quùm indè gracilitas, & atrophia marcorque consequatur, mole corporis in vrinam abeunte, trahentibus quidem hinc indè caloris vi renibus, sed à venis, ventriculoque præcipuè sugentibus, benè definitur hic affectus ab Aretæo carnium & membrorum in vrinam colliquatio. Diabetes verò dicitur, quoniam in eo non moratur in renibus vrina, sed ocyssimè διαβαίνει, i. pertransit. Dicitur & Dipsacus, vel à Græco verbo δίψα, quæ sitis est, quia siticulosus affectus: vel à Dipsade reptili fera, cuius morsus inexpugnabilem excitat sitim, vt eximio versu canit Lucanus 9. Pharsal. Vocatur & Hydrops ad matulam à Galeno, quod in eo præsens matella sit oportet, ad excipiendum labens assiduè serum. Causa tantæ sitis in Diabete videtur esse, totius quidem corporis siccitas, sed œsophagi, Ventriculique maximè, tota in renes affluente humida substantia: quo fit vt saliua candicet spumetque, sit os aridum & exsuccum, venter incalescat, calore humidi defectu tùm acriore. Lotium aquosum est, nec à potus

Aret. lib. 2. de caus. & diutur. morb. cap. 2.
Gal. lib. 6. de loc. affect. cap. 3

Causæ signorum Diabetis.

qualitate mutatum, quia sine mora permeat, nullo coctionis rudimento. Galeno tamen Diabetis causa renum imbecillitas est, vrinam diutiùs retinere nequeuntium.

RENVM INFLAMMATIONIS notæ.

CAPVT XXIIII.

Renũ phlegmones signa.

GNIS *edax Renum, quem copia sanguinis auget,*
Inducit grauitate trucem, pulsuque dolorem,
Qui circà pubem, lumbos, & inania sæuit
Ilia: túmque rigent extremæ frigore partes:
Vicini stupor est cruris, lotiumque frequenter
Exit, & exsicca fæces retinentur in aluo.
Tenditur hinc venter, vomitus, ructusque sequuntur,
Assiduusque calor febrilis corpus adurit.
Proxima causa cruor, quem mulgens vena refundit — *Causæ.*
In renes. Iuuat hanc solitus renouare dolorem
Calculus, aut grumus renum cauitatibus hærens
Sanguinis, aut sanies, pituitave crassa, fluenti
Vrinæ qua claudit iter, mouet indè calorem.

COMMENTARIVS.

Quid phlegmone. — Causæ signorum phlegmones renũ.

1 INFLAMMATIO, quæ Phlegmone, tumor est calidus, ex immoderata sanguinis in partem influentis copia genitus. Ea quùm Renes obsidet, grauitas est ob humoris abundantiam, renumque substantiæ densitatem: pulsans dolor, turgentibus arterijs eius loci spirituoso, feruido, multoque sanguine. Sed & lumbos, pubem, hisque vicinas partes distentione sæpe conuellit dolor, dilatatis membranis ab inflammationis magnitudine. Rigor extremarum partium est, remeante in viscera calore. Insignis autem arteriæ magnæ, venæque cauæ ramus incumbens dorso in Renes, & vtrumque crus expullulat: qui quùm à renibus in eorum phlegmone comprimatur, doloris in crure stupidi fit causa per consensum, ex opinione Galeni. Quamquam, eodem authore stupor, seu torpor sensus motusque diminutus, neruosarum partium est, à Paralysi sola ma-

Gal. comment. 1. in lib. 6. epidem. part. 5.
Gal. libr. de sympt. caus. & lib. 5. cap. 18.

gnitudine diffidens. Ex quo censuerim turgente grauique præ sanguinis copia crure subiectum comprimi neruum, pressuque stuporem parere. Quod verò frequenter meijtur in Renum phlegmone, fit ideò, quod horum immoderato calore lotium redditur acrius, indéque pungens ac lancinans ad excretionem sui sollicitat. Sed ista mictio, quæ primo tenuis & aquosior esse solet, deindè rubra, crassaque, sæpe cum dolore fit, vt in stranguria. Quod verò Galenus ait lib. introduct. in pulsus vrinam his supprimi, quibus renes patiuntur inflammationem, sic accipiendum: In renum phlegmone copiosam vrinam non profundi, quùm eius portio partim absumatur, partim retineatur à renibus. Crebrò tamé, sed guttatim vrinam excerni propter acrimoniam, quam habet naturaliter à permistione bilis, & à calore renum asciuit, docet euentus & experientia. Deiectio quoque tùm tarda est, humore propter vicinum incendium exhausto, defectuque bilis, cuius vt vehiculi penuria fæces in intestinis stabulant. Adde quod tùm intestina comprimuntur & obstruuntur ob renum dilatationem. Quúmque fæces alui non exeunt, impeditur coctio, sequiturque flatuum seges à cruditate. Tùm & continua febris. Assiduè namque putridus vapor in Cor ascendit per arterias, quæ pari magnitudine qua venæ in renes inseruntur.

Interpretatio loci Galeni.

ABSCESSVS RENVM SIGNA & Causæ.

CAPVT XXV.

Abscessus Renum signa.

HINC *grauitatis inest & sensus maior, & horror*
Febrilis, sanguisque dein, saniesve, carove
Meijtur, aut fundo matulæ pus subsidet, vndè
Maius telephio, grauiusque relinquitur vlcus.
Namque coire nequit, lotium quia proluit illud,
Nec finit assiduo liquidi siccescere tactu.
Fit verò Abscessus, quùm primis icta diebus
Non fuit è cubito satis, aut è poplite vena,
Nec benè digestus stabulans in renibus humor.

Cur vlcus Renum vix sanabile.

Causæ.

COMMENTARIVS.

Phlegmone quæ resolui nequit in Abscessum desinit.

1 OMNIS phlegmone quæ digeri nō potest trāsit in Abscessum. Minùs verò digeri potest illa, quæ in densa, compactaque carne, nec benè perspirabili cōsidet. Talis est caro renum, quorum ideò phlegmone sæpiùs in Abscessum vertitur. Qui quandò fit, maior in affecta sede grauitatis sensus est, quia materia phlegmones tùm vnita coquitur, & coctione crassescit.

Signorum Abscessus causæ.

Febris etiam & horror in Abſceſſu ſimul affligunt: febris quidem, putris ſubſtantiæ vapore in Cor elato: horror verò, mordaci materia cutem erodente. Sed hæc varia, inordinatáque cum horrore febris eſt, ait Galenus: forſan quod materia purulenta non vſquequáque moueatur, ideóque nec putridi vapores in Cordis arcem continenter exhalent. At Abſceſſu facto conquieſcit horror ac febris, dolorque minuitur, expirante, & foras egrediente putri materia. Quùm autem exiguæ carunculæ cum vrina ſimul exeunt, renum exulceratorum certiſſimam exhibent cõiecturam. Apparent enim eroſa, putrique renum ſubſtantia. Ita ſanguinis puriſ-ve mictio renum aut veſicæ vlcus indicat. Sique pus fœtidum, liuidum, aut muccoſum eſt, malignum. Sin album, æquale, læue, paucum, benignum & ſalutare. Sed vlcus renum ſi radices egerit, inſanabile. Nam eorum exeſa ſubſtantiæ portio ſpermatica reparari nequit, & vrina præterfluens aſſiduè non ſinit vlcus agglutinari, quam acris ſit, & renum vias humectet. Vlcus autem vt curetur exſiccari poſtulat.

Gal. 6. de loc. affect. cap. 3.

Portio ſpermatica renum ea eſt cauitus mẽbranoſa, per quam vrinã transfluit. Alioquin eſt carnoſa renum ſubſtantia.

NEPHRITIDIS, SEV CALCVLI Renum ſigna, & cauſæ.

CAPVT XXVI.

Calculi renum ſigna.

ALCVLVS *in Rene eſt, lotium ſi fertur aquoſum*
Principio, purumque: dein ſabuloſa reſidunt,
Spurcáque non rarò ſanies commixta cruori
Meijtur, eſtque grauis ſedes affecta, propinqui
Fit ſtupor & cruris, nec dorſi ſpina repandi
Flectitur ex facili. Species non vna doloris.
Namque cauo Renis ſtatuas hærere lapillum,
Si dolor obtuſus forſan premit. At furor amens
Torquet, & immanis, quùm ſede priore relicta
Vretera petit. Bilis pituitaque demum
Reijcitur vomitu, leuior quo redditur ardor,
Æger in affecta querulus ſi parte recumbit.
Viſcidus & craſſus, ſeu ſit pituita, vel alter — *Cauſæ.*
Humor, & exſiccans calor, vtraque cauſa lapilli eſt.

Cuius sunt varij, vario pro humore colores:
Calculus at potiùs ruffi est in Rene coloris.

COMMENTARIVS.

Quid Nephritis. 1 NEPHRITIS commune nomen est omnium renum affectuum. Propriè tamen calculus hoc nomine designatur, forsan quod is omnes renum morbos magnitudine superet, sitque cruciatus vehementia cæteris anteponendus. *Nephritidis causa.* Cuius causa crassus est crudusque succus, & igneus in renibus calor, qui humorem adassans, eum cogit & indurat in lapidem. Insita quoque renum arenosa calculosáque constitutio, quam qui à parentibus contraxêre, nephtritici doloris acerbitatá vix vnquam effugiunt. *Signorum nephritidis causa.* In Renum verò calculo quùm dolor est ingens, serum crudum ab eisdem attrahitur: Hinc vrina meijtur aquosa. Meijtur & tenuis obstructis meatibus, per quos id modò quod est tenue percolatur, & crassum in Renis cauo retinetur, appositumque calculi molem auget. Pura tum est, at solutis obstructionibus, naturæ medicamentiue robore subsidunt arenulæ. Sed & quando calculus è renis substantia prodijt in eius cauitatem, quia substantiam cui adhærescebat contundit atque dilacerat, cruor & sanies cum vrina profunditur. Sedes affecta grauis est, ob calculi molem & pondus. Spina dorsi non facilè flectitur, quoniam hac inflexa concutitur calculus, qui dolorem acerbum attritu concitat. Quùmque consistit in Renibus calculus, dolor obtusus est: siquidem hi neruos exiguos recipiunt. Sin ille se in vreteris caput insinuat, acerbissimum inuehit dolorem, quia dilatando lancinat, interdumque dilacerat vreterem, cuius est neruosa substantia. Fit autem in dolore nephritico, velut & colico vomitus, connexione Renum & coli per peritonæum, vt sentit Galenus. Sed & è sexta coniugatione gracilis *Gal. comment. ad part. 6. lib. 6. Epidem.* neruus renibus & omnibus intestinis distribuitur, per quem est illis connexio, societasque cum orificio ventriculi. Qui verò fit vomitus in Coli, Renumque cruciatu piruitosus est initio, quia talis succus in ventriculo creari solet à cibis crassis aut multis: deindè biliosus assato: æruginosus denique, per dolores ac vigilias corrupto sanguine. Per vomitum verò calculosi liberantur ab accessionibus, at non ab affectu. Tum enim doloris acerbitas conquiescit, rene liberiore: sed materia coniuncta, nempè calculus, non tollitur. Ita si decumbit in affectam partem æger, remissum dolorem sentit, quia calculus non suspenditur, vt quùm in contrarium latus inclinat. Nec tamen hinc ille sanationem recipit, quia de calculi mole nihil eo pacto detrahitur.

LITHIASIS, SEV VESICÆ CALCVLI signa, & Causæ.

CAPVT XXVII.

SI IN vesica fouet lapidem, leuis ille putetur
Quùm prurit pubes, contrectaturque pudendum
Sæpius. At grandis fieri grauitate notatur,
Tumque dolor tristis motu, saltuque cietur,
Mictio fitque frequens, excernendique per aluum
Crebra cupido tenet, lotium crassescit, idemque
Turbatur, fundumque petens pars spissior, albi
Virosi-ve refert puris, mucci-ve colorem.
Hunc gula dat pueris, senibus pituita, satisque
Stirpe lapillifera semen, multus cibus, atque
Pinguior, anguillæ, piscis genus omne, quod implet
Limoso corpus, lentóque vt glutine succo.

Vesicæ calculi signa.

Causæ.

COMMENTARIVS.

1 LITHIASIS calculi morbus est, communiter quidem Renum ac vesicæ, sed huius quàm illorum magis peculiaris. Cuius causa cruditas est, ardorque ventris aut vesicæ, quo vrina retinetur, quodque crassissimum ac turbidissimum in ea est aceruatur, ac denique concrescit in tophos. Tùm pruritus pubis ac perinæi fit ob titillationem oberrantis calculi circà pubem & isthmum vesicæ: significatque calculum exiguum si grauitas affectæ partis, & alia in versu posita signa non comparent. Quibus existentibus, pruritus huiusce causa serum aquosum est, quod quando calculum præterlabitur, ob meatus angustiam tenuatur, & acrimonia sua sensibiles vesicæ partes leuiter pungit ac mordicat. Vesica porrò membranosa est, pluribus & magnis prædita neruis ad exquisitiorē sensum. Quare quùm in hac agitatur calculus, dolorem acerbū inducit. Sed & dum vrinæ meatū obturat calculus, vrina calefit, & mora contrahit acrimoniam: ideóque pungens excretionem sui concitat & impellit. Quùm que semel & copiosè, sphinctere musculo violentius compresso nequeat excerni, quod semel non potest, frequentia

Quid Lithiasis, eiusque causæ.

Signorum Lithiasis, seu vesicæ calculi causæ.

mictionis expellere natura contendit. In Lithiasi verò fit assidua desidendi, deijciendique cupiditas, intestino recto à calculi magnitudine compresso: vel potius irritatis musculis ani leuatoribus, qui vesicæ substrati eidem spincteri adhærent. At calculosi variam vrinam effundunt: interdum quidem splendidam, seróque similem, quando quod crassum est in vesica manet: aliquando subcruentam, vesica à calculo qui scaber sit & inæqualis exulcerata: crassam interdum ac turbidam cum sedimento muccoso vel purulento, ab arenularum, & humoris crassi viscosique copia, quam adiunxit, agglutinauitque sibi calculus, ac dein vrina præterfluens, quæ natura mordax, tenuiumque partium est, corrasit: vel ab vlcere vesicæ sordido.

Varietatis vrinarum in vesicæ calculo causa.

389

PHLEGMONES VESICÆ SIGNA, & Causæ.

CAPVT XXVIII.

Inflammationis vesicæ signa.

NFLAMMATA *fero cruciat vesica dolore.*
Quem rubor ignitus perinęi prodit, & ardor,
Febris acuta, grauis distento in pectine sensus,
Fæcibus occlusæque viæ, lotiumque retentum.
Vesicæ in ceruice tumens hunc concipit ignem
Musculus, à venis propè se maioribus ortum:
Vesicæ totum qui corpus inambulat, idque,
Si mora sit morbi, sphacelo gliscente perurit.

Causæ.

COMMENTARIVS.

Æt. tetrab. 2. serm. 3. cap. 26.

1 INFLAMMATIONEM vesicæ lethalem facit Ætius, non quod hæc nullam omnino, sed difficillimam admittat curationem. Est enim vesica neruus, vt Aretæi verbis vtar, frigidus, albusque, ab innato calido longissimè, proximè verò externo frigori positus. Quare quùm inflammationem patitur, in gangrænam incidit facilè, nisi subitum remedium imminens periculum anteuertat. In vesicæ verò, vel potiùs eius sphincteris phlegmone distenduntur pecten & pubes ab vrinæ copia, quæ ob vrinarii meatus angustiam foras egredi prohibetur. Rectum etiam intestinum incalescit & coarctatur, vndè resiccantur, supprimunturque fæces. Non ita tamen, vt illis via penitus occludatur, vt accidit in voluulo: sed quod ab aluo decidit paucum est, &, vt in Tenesmo, cum excernendi conatu, nisuque maximo. Sique accidit vrinam supprimi

Inflammationis vesicæ signorum causa.

ſupprimi, periculoſiſſimum ſymptoma eſt. Si enim immiſſo cathetere viam ad excretionem molimur, partem irritamus, aucto dolore. Si ſupreſſioni non occurrimus, ſymptomata conſurgunt in Iſchuria cap. 30. commemoranda. De cuius, vt veſicæ phlegmones curatione lib. 9. ſcribimus.

STRANGVRIÆ, DYSVRIÆQVE SIGNA, Cauſæque.

CAPVT XXIX.

CRESSERVM, *vel veſicæ malè firma retentrix* *Stranguriæ cauſæ.*

Affectum parit hunc, eſt cui Stranguria nomen.

Qua ſtillat lotium ſine ſenſu, infirma facultas *Signa.*

Eſt ſi veſicæ. Sin cauſa eſt acrior humor,

Fit dolor, vt dolor eſt quùm ſæua Dyſuria pungit.

Quam mala temperies, tumor, atque Abſceſſus, & vlcus, *Dyſuriæ cauſæ.*

Et flatus, ſed & vrinæ magis excitat ardor.

COMMENTARIVS.

1 VRINA vel guttatim effluit, vel difficulter & cum dolore, vel omninò ſupprimitur. Prima ſpecies Stranguria: ſecunda Dyſuria. Tertia vocatur Iſchuria, de qua ſequenti capite. Quùm verò Stranguria, quam vrinæ ſtillicidium appellant, ab imbecillitate retentricis veſicæ naſcitur, fertur vrina ſine ſenſu, quia torpet tùm in veſica motus & ſenſus, ab intemperie maximè frigida. Quùm ab acri ſero, dolor fit, quia tale ſerum pungit & vellicat membranoſum veſicæ corpus: quod accidit & in Dyſuria, in qua præterea calidior intemperies, tumor, Abſceſſus, vlcus, flatus in micturiendo cruciatus acerbitatem adferunt. *Tres difficilis mictionis ſpecies.*

Q

ISCHVRIÆ CAVSÆ, SIGNAQVE.

CAPVT XXX.

ON benè secedit geminis affectibus istis
Acre serum, fluit id tamen. Ast Ischuria quando est,
Supprimitur. Cuius suppressi obstructio causa,
Ischuriæ causæ. Vel Renum, vel Vesicæ ceruicis, adurens
Quem gignit tumor, aut lentum pus, crassior humor,
Sanguinis aut grumus, callosum tuber, adultus
Calculus, exangues nimiùm qui sæuit in ægros.
Tenditur vreter, lotio quia plenus vterque,
Ischuriæ à Renum inflammatione signa. Tenditur & Renum regio, grauitasque, dolorque
Hæret ibi, & lumbis meiendi nulla cupido:
Mens sibi non constat, moribundaque membra videntur
Horrere interdùm, neruisque rigere coactis,
Nec vesica tumet, lotium si in Rene retentum est.
Ischuriæ ab inflammatione Vesicæ signa. Sin in Vesica, tumet hæc cum pube, doletque:
Meiendi premit assiduus, sed is irritus ardor.
Vesicamque petens pleno trahit ore Catheter
Longus aquas, quæ non, obstructo Rene trahuntur.

COMMENTARIVS.

Quid Ischuria. 1 QVVM ita se Vesicæ corpus habet, vt quod in ea continetur exprimere nequeat, vrina supprimitur: quod symptoma vocatur Ischuria. Sed & Ischuria tùm est, quùm nihil vrinæ penitus in vesicam demittitur, abolita Renum actione; quæ signis in versu positis distinguntur. *Quot modis vrina supprimitur.* Supprimitur igitur vrina, vel oppleta vesica, vel vacua, renibus in eam nihil transmittentibus. Quùm plena vesica non permeat vrina, vel os eius angustum est, vel imbecilla vesicæ facultas. Os angustum est, aut quia conniuet, aut obstruitur. Conniuet autem vel tumore præter naturam, qualis est phlegmone: vel ingenti siccitate, qua-

lis quæ per febres ardentes excitatur. Obstruitur autem à grumo, crasso pure, lapide vel callo, vel tuberculo quod in meatu concreuit: vel scirrho, vel phlegmone, vel alio quouis præter naturam eius viam intercipiente, & obturante. Fit & Ischuria quùm vrina diutiùs quàm par est retinetur. Vesica namque tùm sero nimio repleta distenditur, distentaque fit arctior, sic vt eius meatus, ob angustiam & contractionem in sese, nihil humoris exire patiatur. In Ischuria porrò sursùm vrina remeans rigorem, horrorem, delirium infert, bilis acrimonia quæ redundat, Cerebrum, neruosaque corpora feriente.

SATYRIASIS, SEV PRIAPISMI signa, Causæque.

CAPVT XXXI.

RRIGITVR *nulla si forte libidine coles,* Priapismi signa.
Et tetano quodam premitur, medicina paranda est
Quæ citò succurat. Siquidem distenditur imus
Venter, & exorto gelido spes nulla madore.
Causa vel egrediens adaperta per oscula vitæ Causæ.
Spiritus est, nimiúmque patens arteria: túmque
Vix dolor, impendet verò citò syncopa, si non
Addis opem: flatusve cauum, comitante dolore
Distendens penem, sed cum leuiore periclo.

COMMENTARIVS.

1 SATYRIASIS, seu Priapismus, est colis extensio permanens in longitudinem atque circulum, nullo stimulante veneris desiderio. Fit à causa frigida, nempè flatulento spiritu in fistuloso neruo genito: vel calida, nimirùm arteriarum osculis nimiopere patentibus. Cui posteriori causæ quàm primùm occurrendum, ne vitali spiritu in neruum fistulosum affatim effuso vires exoluantur. Prior autem causa minùs vrget. Nec tamen est curatio negligenda, quùm vtriusque symptoma sit conuulsio, quæ doloris magnitudine vires deijcit. Fistulosus quippè neruus flatulenti spiritus copia tensus reliquùm genus neruosum sympathia quadam afficit, vndè doloris acerbitas, & propera natiui caloris extinctio. Quid Satyriasis, seu Priapismus.

VERÆ GONORRHÆÆ SIGNA, & Causæ.

CAPVT XXXII.

Gonorrhææ veræ signa.

Vvm nequit obscæni fieri tentigo pudendi,
Et fluit immodicè veneris sine munere semen,
Id crudum fluit instar aquæ, tenuisque liquoris.
Et tunc à lumbis totum macilescere corpus
Incipit, & tenues languor grauis occupat artus.

Causæ.

Accidit hoc vitium quandò est resoluta facultas
Vasorum quæ sperma parant, in seque recludunt.
Vis perit at retinens spasmo, coituque frequenti,
Semine vel nimio, liquido tenuique, vel acri,
Pristinus aut veneris quùm cessat & exulat vsus.

COMMENTARIVS.

Gonorrhææ quid. *Gonorrhææ causæ.* *Causæ signorum Gonorrhææ.*

1 OMNIS seminis excretio, siue quæ tenso pudendo fit, siue non, Gonorrhæa generali significatione dicitur. Propriè vero sic nominatur, in qua semen assiduè citra pudendi tensionem effluit, quam hoc capite describimus. Et hæc quidem spermaticorum vasorum vi retentrice resoluta fit. Quæ verò tenso pene accidit, affectio pudendi est conuulsioni similis, excreticis nata robore. Cuius arrectio naturalis excitatur à copia spirituum, fistulosum, seu cauum neruum implentium. At in gonorrhæa spirituum inopia Coles arrigi desinit. Crudum enim semen est, quoniam in Parastatis coctionem non admittit: in quibus non immoratur ob spermaticorum vasorum infirmitatem. Qúmque semen sit ex omni corporis parte deciduum, eius etiam fluor immodicus vniuersas corporis partes emaciat debilitatque, spiritibus qui robur tuentur, molemque corporis augent cum semine simul abeuntibus.

GONORRHÆÆ VIRVLENTÆ signa, Causæque.

CAPVT XXXIII.

LLE quidem vetus est, & primis natus in annis.
Hic verò cuius meditamur signa, fefellit
Morbus auos, nostróque genus deducit ab æuo.
Atque Gonorrhææ vocitatur nomine fædæ,
Furtiuo quia congressu de cole perenne
Seminis effluuium est, non aduertentibus ægris.
Quodque fluit semen, candet, pallet-ve colore,
Fætet odore graui, tensóque vt fune pudendo
In mictu sensus ferus est, acerque doloris.
Hinc ductum penis stillans depascitur vlcus:
Suppressum-ve cauat perinæum virus, & extrà
Materiam fundit, priùs intùs pure coacto.
Quam gignit malè virus olens, sortísque malignæ,
Partibus inclusum genitalibus, atque resoluens
Hanc vim vasorum, calidum quæ sperma recondunt.

Gonorrhæa virulenta nouus morbus.

Gonorrhæa virulentæ signa.

Causa.

COMMENTARIVS.

1 GONORRHÆA vera, de qua priùs, veterum scriptis innotuit: fæda verò, quæ contactu polluit, luis venereæ soboles est, Quam Hispanos primò contraxisse certum est in Hispaniola noui orbis insula, quo tempore illic, ductore Columbo cum classe resederunt, anno salutis 1496. Post quæ tempora Fernando principi Siculo suppetias ferentes Hispani contra Carolum VIII. Galliæ Regem venerea labe fædati, Neapolitanos & Gallos, Italosque polluerunt, vt ab illis ideò iure dicatur Hyspanicus. In qua vigilantibus atque dormientibus semen elabitur, non aspermaticorum vasorum ac testium imbecillitate duntaxat, vt in vera Gonorrhæa, sed etiam à seminis ipsius virulentia.

Venereus morbus & virulenta Gonorrhæa quando primum capit.

Gonorrhææ virulentæ causæ duæ, spermaticorum vaso-

rum imbecillitas, & seminis corruptula.

Quod si albicat, minùs noxium, quia naturali simile: citrinum & subuiride magis virulentum est & acrius, ideóque citius exedit & exulcerat. Fætet autem ab insigni putredine, qua contagione polluit atque contaminat. Dolorem infert in emictione quam alio tempore grauiorem, quia quùm vrina sit acris, locum permeans exasperat. Nec verò virulentus hic seminis fluor citò supprimi debet. Aliàs remeante materia colligitur intus abscessus circà testiculum: aut in Perinæo, quo pus tetrum & graueolens effunditur.

Signorum fœdæ Gonorrhææ causæ.

VENEREI MORBI SIGNA, Causæque.

CAPVT XXXIIII.

Luis venereæ signa.

IRA *lues, veneris quæ nomine proditur, omnes*
Inficit, & minimis latitat, vix cognita, signis
Principio, sensimque truci, queruló que dolore
Exigit à scorto meritas pro crimine pœnas.
Exsucca siquidem primo radice pilorum
Barba cadit sensim, decorant neque tempora crines,
Aspiciturque cutis macula conspersa frequenti
Et parua, crocei, furui, rubei-ve coloris.
Pustula dein maior crustis obducta videtur,
Sicca, rotunda caput, frontemque, & tempus vtrumque
Corpore cum reliquo vario fœdare colore.
Vlcerat & teneras fauces, tenerumque palatum
Virus, & authores morbi genitalia sedes.
Quúmque malum gliscens solidis in partibus hæret,
Tum dolor & grauitas capiti est, atque aura maligna
Effusa in latos humeros, periostia, collum,
Ossáque, membranas, tendones, vincula, neruos,

Affligens in nocte magis cruciatibus implet
Innumeris, corpusque vigil tabescit, & indè
Viribus exhaustis homo fit deforme cadauer.
Causa mali tanti venus est, coitusque nefandus, Causa.
Quo semen primò, cruor aura deindè maligna
Vertitur in saniem, quæ partes inficit omnes,
Sepsque velut serpens dissoluit, & exedit ossa.

Seps, serpentis genus membranas, ossa, vincula corporis, morsu virulento liquans atque dissoluens.

COMMENTARIVS.

1 MORBVM hunc non Gallicum, Hyspanicum, Italicum, aut Neapolitanum, inuisum suæ cuique genti nomen, sed venereum appellamus, quia venereo cõcubitu primùm & maximè contrahitur. Cuius causa putre, virulentumque semen est, omnes quidem humores sua labe conspurcans: at maximè pituitam huic concolorem, eiusdemque temperamenti, quam nonnulli communem huius morbi volunt esse materiam. Contagiosus affectus est, qui cum vlcere, vel ingenti cruciatu varijs locis emergit & extuberat. Inficit autem contactu, non halitu solo. Nam huius venenata qualitas simplex & solitaria non est, sed in humore, vt subiecto quodam & vehiculo subsistit, sensimque grassatur, primò spiritus, dein humores, partes denique solidas inquinans: miserabile quidem scortatorum flagellum, sed in sontes interdum, vt puellos, veluti sontes affligens. Cuius signorum hæ causæ sunt. Crines è capite, barbáque decidunt à tenui malignoque vapore, vel potius alimenti defectu. Etsi enim in ægro sanguis est, non alit tamen vt decet, ob insignem eius corruptelam. Pustulæ variæ corpus occupant, massa sanguinis labem sentiente, ex qua portio quędam tenuis in corporis habitum rapta, cutis densitate cogitur: hæque rubræ sunt quùm peccat sanguis: nigræ quùm atra bilis: albæ quùm pituita: flauæ, citrinæ, seu pallidæ, quùm bilis in sanguine dominatur. Siccæ sunt & sine pure sæpius, at si negliguntur, serpunt in ambitum, & cutim excauant, vndè fit vlcus virulentum & sordidum. Noctu dolores exacerbantur, & ingrauescunt: vel quod pituita nocturno tempore moueri solita, in partes sentientes fluxione decumbit, in hisque congestam materiam excitat: vel quod ob immensas vigilias (quæ præter naturam sunt, vt naturales diurnæ) doloris sensus est exquisitior. Dolor verò plerumque tantus est, vt ossa quasi terebello perforari sentiantur, tendines & vincula distendi, rigere nerui, periostia, membranæque reliquæ diuelli. Tabescit verò corpus in hoc affectu, quia non modò partium corporis temperamentum, sed tota substantia peruertitur, vix vt vlla deinceps probo, puróque fruatur alimento. Nec tantùm à negle-

Venerei morbi causa.

Semen per se, vt pituita frigidum & humidum est, spiritus accessione calidum.

Morbus venereus quid.

Venerei morbi signorum causæ.

Cur in venerea lue nocturni dolores.

Cur macies, interdùm & mors.

&ta lue venerea tabes, sed & mors sensim obrepit, quia vires concidunt, spiritibus exhaustis per vigilias, atrophiam, & doloris acerbitatem: corrupto denique solidarum partium temperamento. Quamobrem hæc erit adferenda curandi ratio, quam auspice diuino numine, libro nono decados huius attingemus.

LIBRI TERTII MEDICÆ Decados Finis.

FRANCISCI PORTI MEDICÆ DECADOS LIBER QVARTVS.

CALIDIORIS VTERI SIGNA, CAVSAEQVE.

CAPVT PRIMVM.

Vum calor est vteri, reliquum calor vrere corpus *Calidioris vteri signa.*
Assolet, & mẽses certa sine lege feruntur,
Fundentes paucum ac tenuem, nigrumve cruorem.
Vlcerat aut leuiter pungit comitante dolore,
Pruritumve mouet blanda dulcedine sensus
Acer, vt hic, tenui qui sub cute clauditur humor.
Ardet amans mulier, venerisque in imagine tota est.
Natiuus calor in causa est paulo auctior æquo, *Causæ.*
Incumbensque vtero calidus cum semine sanguis,
Ætas et florens, repetitaque balnea sæpe,
Instructæ dapibus mensæ, mollique liæo,
Et plausæ pedibus choreæ, saltusque frequentes,
Fusaque plena iocis, teneroque cupidine verba.

COMMENTARIVS.

Vterus quid, eiusque varia nomina, horumque causæ.

VTERVS concipiendi gerendique fœtus instrumentum est, cuius substantia neruosa membranosaque, qua se, quum erit opus, magis minusque dilatet, vt in grauidis & puerperis. Qui μήτρα græcis, matrix nobis appellatur, quod ab hoc animantia cuncta velut à matre ducant originem. dicitur & vulua, quasi volua, quod in eo voluatur fœtus: aut vulua quasi valua, quod per eam valuæ instar apertam fœtus, tempore partus egrediatur. Qui quamuis posterior situ sit omnibus visceribus (hinc & ὑστέρα dicitur) & ignobili loco constitutus, nimirum inter vesicam & rectum intestinum: cum principibus tamen partibus summam habet affinitatem per neruos, venas & arterias. Per quæ organa suos illis affectus sæpe communicat, vt hoc libro, quo morborum hystericorum peculiares traduntur notæ causæque, demonstrabitur.

Signorũ calidioris vteri causæ.

Quum est intemperies vteri calida, reliquum corpus calidum esse non est necesse, nisi pariter calidum sit totius corporis temperamentum. Sæpe fit tamen vt is toti corpori suam intemperiem communicet, siquidem cum omnibus eius partibus consentit. Tùm verò menstrua purgatio nullum ordinem seruat, quia sanguis ob tenuitatem & acrimoniam è venis ocyus elabitur. His autem mulieribus tenuis sanguis effluit quibus bilescit sanguis: niger quibus per adustionem fit melancholicus. Paucus autem exit immoderato calore plurimùm humoris à sanguine, seu serosi sanguinis consumente. Sunt verò mulieres, quarum vterus est calidior lasciuæ magis atque salaces. Nam præterquam quod sanguis concitatur, semenque titillat in vasis per caloré, humiditas etiam serosa cum spiritu iuncta commouetur, & euacuari postulans, acrimonia & mordacitate sua genitales partes excitat ad agendum, eisque voluptatem incredibilem suscitat, acrium, ait Galenus, humorum exemplo, qui delitescentes sub cute maximum pruritum inducunt, suoque motu non exiguam inferunt voluptatem.

Lib. 4. de vsu part.

FRIGIDIORIS VTERI SIGNA CAVSæque.

CAPVT III.

Signa frigidioris vteri.

Frigidiore labant vtero titubantia crura,
Deficiunt menses, venerisque retunditur ardor,
Os coit & collum, stupor est in pectine, lumbis.
Namque gelat frigus, densat, cohibetque cruorem,

Neruosasque ferit partes: tremor inde, rigorque,
Et stupor & pondus vteri in regione moratur.
Causa calor natiuus inops, quo crudior humor,
Exiguus cruor in venis, pituitaque multa.

COMMENTARIVS.

IN affectu vteri frigido crurum imbecillitas est, neruis qui eorum musculos mouent per consensum affectis. Eadem verò titubant frigore, vel quia rigent torpent-ve ab intemperie frigida simplici: vel quia crasso viscido-ve quodam humore eorum nerui referti sunt. Retinentur subsistuntque menses, quia frigus cogit sanguinem, in vteri venis contentum, & meatus per quos elabi debet obstruit. Veneris appetentia retunditur: si quidem vt ad congressum inuitat calor & humor acer, a quibus pruritus & titillatio: sic ab eodem euocat frigus, à quo sensuum stupor & omnis voluptatis alienatio. Tum os vteri contrahitur. Est enim id, vt totum vteri collum, musculosum quidem, sed dura cartilaginosaque carne compactum: ideoque per se iam frigidum, intemperie frigida totius vterini corporis redditur frigidius, ideoque strictius: frigoris autem est constringere, vt dilatare caloris.

Signorum frigidioris vteri causæ.

Vteri substantia quæ.

Frigoris & caloris effectus.

ΟΣΦΥ'Σ, seu lumbus, communiter ea dorsi pars est, qua cingimur: propriè verò pars intra dorsum quinque vertebris omniũ crassissimis, maximisque compacta: Quæ quoniam ossi sacro (quod firmissimis ligamentis connectit vterum) adhæret, vteroque subiacet, eius quoque consentit affectibus. Cuius si frigida fuerit intemperies, eaque simplex, stuporis tantum: sin cum humore, grauitatis quoque sensu lumbus obsidetur.

Quid lumbus.

SICCIORIS ET HVMIDIORIS VTERI signa causæque.

CAPVT III.

Sicciori vteri signa.

EST vbi sicca nimis, lunaria menstrua desunt,
Fit sterilis mulier, nigroque hypochondria succo
Sæpe tument, vteri cancer metuendus, eique
Si pariter calor est, sacer ignis, funeris author.
Humida sin matrix, vterino sæpe fluore

Humidioris vteri signa.

Fœmina vexatur, menses & aquosa profundunt
Siccioris vteri causæ. *Multaque, sentit onus pubes lumbique molestum.*
Exsiccant vigiles curæ, labor, ira, famesque,
Siccior humor, vt est bilis, niger humor, & aer
Sæuior, vt boreæ, calidique potentia Solis.
Humidioris vteri causæ. *Humectat pituita, cibus qui crudior omnis,*
Lactis, lactucæque, olerumque frequentior vsus,
Pinguia iura, cibus pinguisque, & dulcia poma,
Lymphaque, somnus iners, & vita laboribus expers.

COMMENTARIVS.

Variæ sterilitatis causæ. INTEMPERIES vteri sicca, sterilitatis vna quidem, non sola causa est. Omnis enim intemperies vteri sterilitatem inferre potest. Nam, quæ mulieres frigidos vteros habent, non concipiunt, ob eorum substantiæ densitatem. Humidis extinguitur genitura. Siccioribus & æstuosis alimenti penuria semen, ex Hippocrate, corrumpitur. Nec solum intemperies vteri steriles facit: sed & principum partium, *Aph. 5.62. lib. Aph.* vt ventriculi, iecoris, lienis, pulmonumque latens vitium, obstructio, scirrhus, cachæxia, leucophlegmatia, icterus, atrophia, tabes, lenta febris, omnis denique cacochimiæ soboles. Item viri semen infœcundum, eiusdemque partium obscænarum vitia, qualia sunt Gonorrhæa: spermaticoum vasorum obstructio, coarctatio, contusio, testium pudendique paruitas, & mala conformatio quælibet. Ad hæc in mulieribus, testium, spermaticorumque vasorum vitia, ceruicis aut oris vteri vel amplitudo, vel angustia, obstructio, obliquitas, peruersio, ab eisque mensium suppressio. Qua si retinetur in vtero sanguis, incalescens, erysipelas, efferus & nigricans cancrum infert. Sin sursum remeat in hypochondria, melancholiam hypochondriacam, lienis tensionem, eiusdemque & iecoris scirrhum, hydropem denique, sanguificatione læsa parturit. Viragines vero, saltatrices, & cantrices, naturaliter non purgantur, quoniam inquit Ætius, quicquid in ijs superfluum est, nimia exercitij vehementia consumit. Eædem ob siccitatem sunt steriles, quia semen quod à viro in earum vterum immittitur, priuatum alimento, nempe menstruo sanguine, vel aduritur, vel euanidum excidit.

MENSTRVÆ PVRGATIONIS præter naturam ſuppreſſæ, ſigna, & cauſæ.

CAPVT IIII.

Menſium retentorum ſigna.

MENSTRVA ſi vitio quodam retinentur, in omni
Corpore pondus ineſt, ſed ineſt in pectine maius,
Atque dolor lumbis, femorique inſiſtit vtrique,
Syncipiti colloque grauis. Tum febris & horror,
Nauſea, defectus, vomitus, priuatio vocis,
Et ſitis exoritur, ſed non inſurgit orexis,
Purpureuſque cutim tumor, aut ſacer ignis adurit.
Turbidius fieri lottum, matulamque rubore
Sæpius, interdum picea fuligine tingi
Cernitur, aut guttis multo conamine labi.
Denique vel proprijs vaga mens à ſedibus errat,
Abdomen-ve tumet, turgent & crura, pedeſque.
Craſſior in venis retinet muliebria ſanguis,
Sanguinis & grumus, caro creſcens, frigus, et humor
Lentus, adeps, id et omne, quod os vteri arctat et opplet:
Cura, laborque, fames, ſudorque, fluorque cruentus,
Quæque vel imminuunt, ſpiſſant, ſiccantque cruorem.

Menſium ſuppreſſorũ cauſæ.

COMMENTARIVS.

Quid mẽſes ſeu mẽſtrua.

MEnſes, quos græci καταμήνια dicũt, vacuatio sãguinis eſt per vterum, ſingulis menſibus recurrere ſolita quos menſtrua nominamus & lunaria, quod menſibus lunaribus moueãtur. Quibus ſuppreſſis graue corpus eſt, quia plenis vteri venis ſanguis in alias continuatione quadam illabitur, eaſque turgidas reddens, tenſiuam parit laſſitudinem: maiorem quidem in pectine, qui incumbit vtero, cuius in venis conculcatus ſanguis eum onere grauat: dolor lumbis ineſt, femorique, tenſis vteri ligamentis à plenitudine: ſyncipiti colloque per conſenſum, à vaporibus: febris ſuccedit ab obſtructione, putredinis parẽte:

Signorum ſuppreſſionis menſtruæ cauſæ.

Lumborum ac femorum doloris cau-

fit horror à tenui mordacique materia è sanguine in sentientes illapsa partes: vt nausea, vomitusque, commotis qui in ventre sunt humoribus, & inferiore ventriculi ore sursum acto. Lipothymia nascitur vellicato ore superiore ventriculi ab acri vapore, vel oppresso corde potiùs. Nàm ab vtero sursum elatus sanguis thoracis venas implet: vnde dispnæa: multusque è maioribus vasis interdum excitatur vapor, quo pericardium humore perfunditur, defectionis crebræ causa. Rarò, nec nisi quùm affectus est hystericus apnœa, seu priuatio vocis est: quæ fit affecto neruorum principio, cum quo maximè consentit vterus per neruos & spinæ membranas vel musculis: linguæ sanguinis copia prægnantibus, ideoque ad motum ineptis. Vrina turbatur ex humorum vitio, & spirituum agitatione: colore rubet à sanguinis dominatu: nigricat à fæculento vstoque sanguine, cuius causa calor aut frigus est. Nam ab vtroque nigredo fit: à calore quidem in humidum agente; frigore in siccum, vt demonstrat Auicennas. Ideo sanguis, qui in venis cõcitatus efferbuit, & contra qui perstitit immobilis, terrestremque nactus est qualitatem, serum nigricans in renes exprimit suppressis mensibus, à quibus mulieres interdùm in phrenitidem, maniam, & melancholiam incidunt, bilioso vel adusto vapore & sanguine in mentis domicilium elato. Fit & nonnumquàm suppressis mensibus hydrops oppresso iecore præ copia sanguinis. Facultas quippè sanguifica sanguinis refluentis impetu victa resoluitur, natiuoque suo fraudata calore fũdit aquas pro sanguine, quæ primò decumbunt in abdomen, crura, pedes, decliues partes, naturaque frigidas. Menstrua verò purgatio præter naturam deficit multas ob causas, externas quidem, vt inopiam cibi potusque, laborem sudoremque nimium, curas, mærorem, profusionem sanguinis immodicam. Internas autem, vt ventriculi, iecoris, lienis, pulmonum intemperiem, obstructionem, scirrhum, icterum cachexiam, atrophiam, asthma, tabem, & alios id genus affectus, quorum vitio venarum sanguis labefactatur: qui crassus etiam lentusque fit otio diuturno, viscosorum & crassorum alimentorum vsu, frigidæque multa potione. Sic vteri refrigeratio, obstructio, peruersio, & quicquid interius os eius obturat, vt concretus sanguis, adipis copia, caro excrescens, adnata pellicula, malè inducta cicatrix ab vlcere, conformationis denique naturale vitium suppressionis mensium plerumque fit causa.

Horroris causæ.

Nauseæ, vomitusque causa.

Lipothymiæ causæ.

Apnœa, seu priuatio vocis vnde. ἀφωνία

Vrinæ turbidæ rubentis nigricãtisque causæ.

Auicen. li. 1 fen. 1. doctr. 4.

Hydropis causa.

Menstruæ purgationis præternaturam suppressæ causæ.

HYSTERICÆ SVFFOCATIONIS notæ, causæque.

CAPVT V.

STrangulat hinc vterus, si non succurritur, ægram.
Namque cibos grauidus venter fastidit & odit: Hystericæ suffocationis signa.
Et desiderium sequitur, sed inane, vomendi.
Cor labat obsessum, breuis est ac sæpe mouetur
Spiritus, atque rubet facies, geminæque putantur
Occludi fauces. Gelido perculsa pauore
Fæmina tunc diffidit, & vt moribunda quiescit:
Vt motu pulsuque carens, ita munere linguæ.
Non tamen horrendæ sunt hæc certa omina mortis.
Sed pulsus, sensusque redit, quùm murmure leni
Venter mollior est, vteri laxantur habenæ,
Eque locis humor liquidus muliebribus exit.
Causa vapor ferus ex vtero de mensibus ortus
Suppressis, vel suppresso de semine, quouis Histericæ suffocationis causæ.
Humore aut putri tetrum referente venenum.
Qui sursum elatus, tremulæ premit organa vocis,
Cor pariter, cerebrumque ferit. Vel motus inanis
In superas partes vteri diaphragma prementis.

COMMENTARIVS.

SVFFOCATIO, seu strangulatus vteri nominatur hic affectus, quoniam in hoc, vteri vitio respiratione præpedita suffocari putatur mulier, tetro quodam vapore in diaphragma cerebrumque per spinæ membranas & neruos, inque cor per arterias elato. Vel vteri corpore sursùm impulso, mutuoq; contactu ventriculum diaphragmaq; premente: vel remeante ex vtero in venas, arteriasque superiores sanguine, quo thoracis venæ præcipuè turgent, & plenæ carotides arteriæ spiri- (Vteri suffocatio cur dicitur.)

tum,intercipiunt. Nec verò solum à suppressis mensibus, quorum superiore capite commemorata signa causæque sunt, sed etiam à retento semine contingit hysterica suffocatio, Quæ quùm sit epilepsiæ similis: Epilepsia verò fiat non à repletione tantùm, sed etiam inanitione, siccitas etiam interstrangulatus vteri causas recensetur. Interdùm enim impensè vacuatis, inanibusque muliebribus vasis vterus sursum ad iecur conuertitur, a quo demùm humiditatem attrahat, vt plerique censuere contrà Galeni sententiam, Hippocratis doctrinam sequuti. Nec enim absurdum est vterum sursùm, deorsum, & in vtrumque latus concitari, quùm id admota manu verum esse deprehendatur. Tum cibos non benè conficit ventriculus, siquidem eius os, præsertim inferius cōprimit vterus dùm sursùm attollitur. Estque nausea, seu vomitus inanis, quia nihil aut parum cibi continet ventriculus obfrequentem antè paroxysmum anorexiam. Nec leuat vomitus, quia suffocationis causam coniunctam non tollit. Reliqua signa quum insolita sint, plenaque terroris, à suppressi sanguinis sola copia, putridive seminis vulgari qualitate fieri non posse videntur. Sed rationi magis est consonum ex illis spiritum quendam, aut vaporem tenuem suscitari, qui scorpionis ictus instar efferus & malignus, principes corporis partes offendit. Sed vt in confesso est spirationem à vita, vitamque a spiratione sciungi nō posse: sic pulsum non esse, viuere tamen animal videtur impossibile. Mulieres tamen hystericæ quùm paroxysmus est vehemens, sine spiritu pulsuque iacent, interijsseque vulgò putantur, quæ nihilominùs viuunt. Venenatus quippè malignusque vapor non modò per venas & arterias, sed & cæca spiracula sublatus ab vtero, partium quas attigerit facultates offendit, & earum intercipit functiones. Aut, vt quidam opinantur, frigidum humidumque semen corpus vniuersum refrigerat, vt qui reliquus est in corde calor sine respirationis pulsusque nota tueri se possit, contentus sola transpiratione quæ per cutis poros, seu meatus efficitur. Quæ transpiratio quamuis cordis arteriarumque motu definiatur, hîc tamen ita paruus est, vt omninò sensum effugiat. Calor enim imbecillus, ventilatione, quæ spiratione fit, & arteriarum euidenti motione non indiget, vt probat Galenus eorum animantium exemplo, quæ per hyemen in latebris sine respirationis vsu degunt, conuenientique vita fruuntur.

Hysterica suffocatio similis epilepsiæ.

Gal. lib 6. de loc. affect. cap. 5.

Hippoc. lib. 1. de morb.

Causæ signorum hystericæ suffocationis.

Spiratio à vita, vitaque à spiratione sciungi non potest.

In vehemēti paroxysmo mulieres hystericæ sine spiritu pulsuque iacent.

Transpiratio.

Gal. 6. de loc. affect.

FOEDI

155

FÆDI VIRGINVM COLORIS signa causæque.

CAPVT VI.

Pallet vbi in viridi glaucoque colore puella,
Fastidit malè sana cibos, capitisque dolore
Cum lenta febri quatitur, graditurque molestè, *Signa fœdi virginum coloris.*
Dyspnæa premitur, nebulis caligat obortis,
Cordis & à tremulo metuit sua funera motu:
Linquitur & crebrò. Parit immoderatior vsus
Hæc olerum, crudique cibi, fructusque fugacis,
Potus aquæ creber gelidæ: vel lactis opimo
Qui fiunt de lacte cibi cum sacchare dulces:
Creta cibi glutita loco, terræque comestæ,
Quæque aliena nimis, quibus humor crassus abundat,
Qui tenues gipsat venas, clauditque meatus,
Ventriculumque grauat. Solet interdumque puella
Mandere quæ nimio iecori sunt noxa calore,
Vt casiam, moschamque nucem, piper, atque foratum
Zingiber, AEois quæ transmittuntur ab Indis,
Et nostros aliosque sales, quibus irrita fiunt
Menstrua, nascuntur variique in corpore morbi.

COMMENTARIVS.

FÆDI Virginum coloris causa princeps obstructio: sed hæc vt plurimùm à copia praui succi. Qui si frigidus, vt est pomorum, pyrorum, olerum crudorum, fructuum fugacium plenior vsus, & aquæ larga potio, pallet vultus. Si calidus, vt nucis moschatæ, zingiberis, casiæ seu canellæ, subuiridis & subflauus. Sin à natura penitùs alienus, vt cretæ, salis petræ, salis communis, seu marini, salis albi, reliquorumque salium, & aliorum id genus esus, color sæpe plumbeus, vndè menstrua supprimi cõtingit. Tùm anorexia fit à praui succi qualitate ventriculum

Fædi, seu pallidi virginum coloris causa:

Fædi virginum coloris. signorum causæ.

obſidente: capitis dolor, vertigo, palpitatio cordis, lipothymia frequens à multo prauoque vapore, cerebrum, corque feriente: lenta febris à putredine: motus difficultas ab humoris copia neruos & muſculos imbuente.

FVRORIS VTERINI SIgna & cauſæ.

CAPVT VII.

Furoris vterini ſigna.

VVM furor eſt vteri, lachrymis nunc mœret obortis,
Nunc ira effreni ſæuit, nunc gaudet, et instar
Mænados impatiens, dicenda tacendaque paſſim
Effutit mulier. Cui non cyrrhæus Apollo,
Nec Lucina placet, paphiæ vt placet aliger infans.
Quod loquitur Venus eſt, Venus eſt quod mente capeſſit.
Prurit inexpletus qui dicitur eſſe pudoris
Hic ſinus, attactuque virum ſe velle fatetur.
Cauſa. *Cauſa eſt infecti genitalis ſeminis aura,*
Quæ mouet hinc vterum, mouet inde vapore maligno
Elato in cerebrum, trepida formidine mentem.

COMMENTARIVS.

Furor vterinus vnde dictus.

MOrbus hic furor vterinus appellatur, quia cerebro per vteri conſenſum affecto rabioſum in eo ſequitur delirium. In quo flet interdum, mox excandeſcit: nonnunquam & ſæpius inſolenti gaudio geſtit mulier, pro varia qualitate vaporum cerebrum ferientium, qui vel ſanguinei ſunt, vel bilioſi, vel aduſti. Quanquam Ætius hic negat vaporum aſcenſum: ſed qualitatem vitioſam ab vtero per ſpinæ medullam, & alias ſibi inſertas propagines in cerebrum emitti contendit vtero conſiſtente, non, vt in ſtrangulatu ſuperas ſedes affectante. Furoris autem vterini præcipua continenſque cauſa copia ſeminis eſt: qua quum maxime turgeant, quæ calidi temperamenti ſunt, ætate florentes, virgines, quæ

Æt. tetr. 4. ſermon. 4. c. 74

Furoris vterini cauſa.

Veneris consuetum vsum intermiserunt, quæque cibis euchymis & multis indulserunt, etiam vterino furore corripi consueuere.

MENSIVM IMMODICE FLVENtium signa & causæ.

CAPVT VIII.

ECOLOR *est mulier cùm menstrua plura feruntur,* *Mensium immodicè fluentium signa.*
Ventriculusque nouas spernit, veteresq; relinquit
Incoctas epulas, auidus quas ante receepit,
Vnde pedum tumor est, atque omnis corporis albus, *Causæ.*
Membraque vitali torpent exhausta calore.
Labitur immodicè sanguis quum plurimus, atque
Distendens, venæ patefacta per oscula fertur,
Nec bene naturæ cohibetur legibus vllis,
Aut tenuis reserat venas, roditque calore
Pungentique, acrique: vel est vbi ruptio vasis.

COMMENTARIVS.

Causæ signorum mensiũ immodicè fluentium.

FLORIDVS color emicat à spirituum & sanguinis vbertate. Quum vero menstruis immodicæ fluentibus cum sanguine spiritus simul exeant, necessum est faciem fieri decolorem. Quumque tum etiam langueat natiuus calor, ventriculus quos assumpsit cibos non cõficit. Nauseat etiam, quia iecur frustratum suo genio felleum quid in eũ transmittere cõsueuit. E mẽsium etiam immoderato fluore non modò pedes, sed & vniuersum corpus œdematosum ac turgidũ est instar leucophlegmatiæ, quia natiuus atteritur calor: qui quum in visceribus minimus existat, elucere nequit in habitu corporis. Hinc mendosa fit partium extimarum nutritio, in aquas flatus alicuius participes abeunte sanguine.

418

FLVXVS MVLIEBRIS A mensibus discrimen, vtriusque signa & causæ.

CAP. IX.

Menstrue sanguinis signa.

ENSTRVVS *hic sanguis, certo qui tempore prodit*
Ex vtero, tunicamque, rubens vt purpura tingit.
At fluor est, quando sanies nullo ordine fertur
Pallida, vel citrina, sed & commixta cruori.
Quæ qua parte fluit, corrodit & excitat vlcus,
Quod plerunque graui nares offendit odore.
Interdum lactisque sero, niueoque videmus
Cremori similem ex vtero manare liquorem.
Exuperans tenuisque cruor, venæque patentes
Menstrua rubra mouent, habitus malus, & malus humor
Visceris, aut vteri ipsius sit causa fluoris.

Fluoris muliebris signa.

Causæ menstrui sanguinis, & fluoris muliebris.

COMMENTARIVS.

Menstrua quando incipiunt.

MEnses anno decimo quarto sæpius incipiunt, quinquagesimo ferè desinunt, sexagesimo vix vnquam apparent. Fluunt autem bene habitis mulieribus quarta quaque hebdomade, seu quouis lunari mense, qui viginti septem diebus & tertia fere diei parte peragitur, iunioribus quidem vt plurimum increscente, senioribus verò decrescente luna, vnde versus.

Luna vetus veteres, iuuenes noua luna repurgat.

Arist. lib. 7. de animal. cap. 2.

Aristoteles tamen ab ea sententia deflectere videtur, dum ait profluuium mensium non increscente, sed decrescente luna contingere; ideoque nonnullos cauillo sexum fœmineum lunæ tribuere, quoniam ea

decrescente purgetur mulier, mox que repleantur ambæ. Quemadmodum & quũ ait menstrua singulis mensibus paucis moueri contra vulgarem medicorum opinionem, & mulierum sanarum experientiam, quæ quoque lunari mense pati se menstrua magno suo commodo profitentur. Quorum periodi causam refert Galenus in naturæ vim, omnia certis legibus administrantis: aut in sẽpiternos & immutabiles lunæ cursus, quæ vt luminum varietate tũ cresçẽs tũ decrescens mẽsem dimetitur: sic hominis, maximéque fœminæ, vt reliquorum etiam omnium humores rata ordinis constantia regit atque moderatur. Non autem vt menstruus sanguis, ita fluor muliebris ordinem seruat, sed incertus & inordinatus est, natura superuacaneos humores tum regere nequeunte propter eius imbecillitatem. Namque fere fit, vt ad refrigerationem viscerum, obstructionem & scirrhum (vnde cruditas & cachexia) fluor iste consequatur, & corruptus humor à reliquis corporis partibus procumbat in vterum. Quare sæpius eas mulieres exercet, quæ crudis oleribus, aqua multa, lacte, placentis, lachanis, artocreis, & aliis id genus ventrem farcire consueuerunt. Hic verò fluor saniosus est à bilis exuperantia, si pallidus & citrinus: si cremori similis, à pituita, quæ cacochymis mulieribus, iisque maximè quæ fœdis coloribus & leucophlegmatia prehenduntur est frequens. Ille, si cum ardore lumborum est, interdum Gonorrhææ, qua mulieres vt viri torquentur, signum est: veræ quidem, cùm expers est acrimoniæ fluor: virulentæ, quum graueolens. Sed in Gonorrhæa, materia per interualla, sensimque decidit: assiduè verò in vterino fluore. Sanies immixta cruori est, corrosis vteri venis ob acrimoniã humoris: vel apertis ob eius copiam, aut vasorum imbecillitatem. Copiam indicat fluor multus: acrimoniam longus, stillans ac pungens.

Galen. lib. 2. de dieb. decret.

Cur fluor muliebris inordinatus

lachanes

Quæ sanies effluit in gonorrhæa muliebri, non ab vtero, sed à vasis spermaticis, et per ceruicem vteri ferri videtur.

VTERI DEBILIS INDICIA, causæque.

CAPVT X.

MENSTRVA *nigra fluunt, & aquosa sine ordine, quando*
Debilis est vterus, venerisque cupidine nulla
Tangitur imbellis mulier, refugitque viriles
Contactus: semenque viri si forté recepit,
Non retinere diu potis est, atque ocyus infans,
Si concepit, abit, prærepto tempore partus,
Quumque instant menses, grauitas cum pectine crura

Debilis vteri notæ.

Occupat, et lumbos, stomachusque, caputque premuntur.
Causæ. *Debilitat pituita vterum, quam crudior vnda*
Pota parit, crudique cibi, fructusque fugaces,
Frigus, & assiduus mœror, partusque frequentes,
Difficilesque nimis, creberque sequutus abortus:
Et quæ natiuum minuunt, hebetantque calorem,
Vinclaque dissoluunt vteri, viresque resoluunt.

COMMENTARIVS.

Vterus quãdo debilis. DEbilis tum censetur vterus, quum à proprio munere deficit. Huius verò peculiare munus est, superuacaneum sanguinem singulis mẽsibus emittere, retinere virile semen in conceptum, vt & fœtum ad idoneum exclusionis seu partus tempus. Quæ non fiunt quum imbecillus est: sed repurgantur mulieres bis aut ter, ait Ætius, in mense: quod in pluribus annotauimus. Nonnullæ verò sunt, in quibus nec dierum numerus vllus obseruatur, adeò menses incerto ordine sæpe repetunt ac desinunt. Quumque niger & aquosus sanguis elabitur, nec in venerem prona mulier est, refrigerati sanguinis est nota. Grauitas etiam instantibus mensibus in lumbis, cruribus, & vicinis vtero partibus hic est, non tam à copia, quam à qualitate frigidi crassi pituitosique sanguinis. Hinc & sursum elati vapores crassi ventriculum caputque grauant. *Æt. tetra. 4. serm. 4. cap. 73.*

INFLAMMATIONIS VTERI SIGNA, & causæ.

CAPVT II.

Phlegmones vteri colli signa. *FEruidiore tumor genitus de sanguine, collum*
Afficit, immisso digito si durius illud
Contrahitur, tactuque facit pressuque dolorem.
Sin vteri fundo tumor est, dolor vrget in imo
Signa quibus in vteri fundo scitur inflammatio. *Ventre et pube ferox, vrinaque tardius exit.*
Ardor inest lumbis spinam diffusus in omnem:
Nec fæces abeunt solito de more per aluum.
Inguina tum, coxæque grauant, febrisque calore

Ilias in corpus diffunditur omne malorum.
Nam capitis dolor hinc, deliria, sudor in imis
Partibus, horrores varij, genuumque, pedumque
Torpor: & exiguum densumque arteria pulsans,
Defectumque notans animi docet esse periclum.
Feruidus ac tenuis cruor huius causa putetur
Affectus, venis vteri qui clausus, in illis
Putret, & accepto corpus populatur ab igne.

Causa.

COMMENTARIVS.

INflammationis vteri causa tenuis est, feruidusque sanguis, qui è vena caua per exiguas venas in vteri substantiam illabitur, ibique collectus putret & accenditur. Cuius dolor in ceruice seu collo maior est. Huic enim, vt virgæ maris, cæterisque quæ ad pudendum spectant nerui plures insiti, quòd sensum absolutiorem, venereorum ratione postulent, vt Galenus animaduertit. At collum vteri quia musculo sum inflammationem concipit, quæ ex duritie cum dolore cognoscitur. Quum enim duplici substantia constet, musculosa nimirum & cartilaginea, calore phlegmones comite siccius, ideoque durius efficitur. Dolet autem, quia vi caloris alteratur, & copia sanguinis in eius venis capillaribus contenti distenditur. Sed in vteri phlegmone tardiùs vrina profunditur, compressa vesica per vteri dilatationem. Tardior etiam deiectio, quia rectum intestinum arctius est, & duriores alui fœces ob affectæ partis viciniam. Sed si vteri pars antica phlegmonem concipit, dolor est in hypogastrio pubeque tactu cõspicuus: si postica tantùm, ad anum molestiæ percipitur sensus. Sin inflammatio totum vteri corpus occupat, omnes etiam eius partes dolor obsidet, & ea symptomata quæ versibus exponuntur assurgunt partium sympathia. Sique sequitur abscessus, fit vlcus non rarò depascens, & in vlceratum carcinoma plerumque degenerans, cùm hic locus excrementis putredinique pateat.

Inflammationis vteri causa.

Cur dolor in vteri collo maior.

Colli vteri substantia, duplex.

Cur in vteri phlegmone mixtio & deiectio tardior.

ABSCESSVS VTERI SIGNA, causæque.

CAPVT XII.

Abscessus notæ.

IGNA *vbi dicta vigent, horrorque sine ordine nullo*
Febrilis redit, itque freque͂s, saniosa propinquant,
Abscessusque, & ab hoc sequitur pus, sanguine putri *Causa.*
Hoc faciente. Vteri quod pus è corpore manans
Illius medium in spatium, tandem exit in auras,
Eque vteri ceruice meat sæpe, intrat in altum *Varia loca, per quæ vteri pus elabitur.*
Rarius abdomen, vesicam, quodque vocatur
Rectum intestinum, sed ab his & sedibus exit.

COMMENTARIVS.

Via puris vterini melior ac deterior.

INtempestiuus horror cum febre suppurationem inflammationis indicat. Qua in vtero facta per abscessum, bene pus in illius capacitatem incidit, quæ via naturalis est. Male in abdominis spatium & intestina penetrat, aut in vesicam. His enim indicatur ab acrimonia puris exesam vteri, vicinarumque partium esse substantiam. In vesicam erupisse pus deprehenditur, si id vnà cum vrina profluit in vteri ceruicem. Abscessum etiam in rectum intestinum penetrasse certum est, si cum pure fæcis aliquid ex vteri ceruice labitur In abdominis verò capacitatem ingressum pus esse coniectura est, si venter imus onere premitur atque distenditur.

Quibus notis vteri pus in vesicam, aut abdominis intestinorumque spatium penetrasse deprehenditur.

SCIRRHI

SCIRRHI VTERI SIGNA & causæ.

CAPVT XIII.

SCirrhus inest vtero, tumor est si durior illic
Non cedens digitis, hebes et, vacuúsque doloris. Scirrhi vteri notæ.
Tumque premit teretes, sedeat si fœmina, lumbos.
Sin stet, onus parti incumbit, grauitasque pudendæ:
Segne iacet corpus, malè crura, pedesque mouentur.
Terreus hunc humor generat crassusque tumorem. Causa.

COMMENTARIVS.

VTERI scirrhus his notis cognitu facilis interdum fit ab humore crasso terrenoque per ipsius effuso substantiam, illicque concrescē-te: fitque sensim. Interdùm ab inflammatione nec dissoluta, nec in abscessum conuersa. Tumque phlegmones vteri signa nuper exposita præcesserunt.

DESCRIPTIO CARCINOMATIS & eius in vtero signa & causæ.

CAPVT XIV.

CANCER inæqualis tumor est, tactúque renitēs,
Luridus aspectu, turgentibus vndique venis, Quid Cancer.
Mole grauis, saniem, comes est si forsitan vlcus
Effundens tenuem, fuscam, nigrámve colore,
Cuius odor teter virus docet esse malignum. Carcinomatis in vtero signa.
Interdùm hic vterum mollem depascitur, & tunc
Inguinibus ferus ardor inest, pecténque pilosus,

Venter & inferior quatitur lumbique dolore.
Atra parit cancrum bilis, clausoque calore
Effera, quæ molles solita est erodere partes,
Imprimis vterum, geminasque in pectore mammas.

COMMENTARIVS.

Cancer vnde nomen habet.

Hippoc. aphoris. 38. lib. 6. aphoris.

Cancri signorum causæ.

Paulus Ægin. c. 26. lib. 4. de re medica.

HIc affectus ab animali Cancro nomen habet. Quod vt asperum ac durũ est, & si quid forcipibus suis ceperit, haud facile dimittit: ita tumor iste prominet, tactuque renititur & ægrè tractabilis est, nec ab eo loco, in quo semel hæserit, auelli tollique potest. Cuius feritas ex eo cognoscitur, quòd quo blandius tractatur, hoc sæuior & insolentior est. Cuius ideo curationem Hippocrates tentari vetuit. Inæqualis autem hic tumor est cum rotunditate. Pariunt hanc inæqualitatem venæ, quæ in ambitu turgidæ, cancri pedum effigiẽ exprimunt, vt tumor ipse Cancri corpus. Luridus autem aspectu est, ob nigricantes venas: grauis quia fæculentus est, nec meabilis humor, qui cancrum facit. Qui si cum vlcere est, saniem, non verum pus effundit. Nec enim pepasmi capax est hic humor atrabiliarius, quum sit toto genere præter naturam. Partes verò laxę, molles, & quæ crassissimam materiam prompè suscipiunt, eædem & cancrum, ex Ægineta, facile cõtrahunt. Ideoque quum in omni corporis parte molli cancer oriri possit, in mammis vteroque maximè versari consueuit. Calor in hoc ac dolor est quasi ferientis acus: minùs quidem in vlceris experte, magis in exulcerato, præcipuè si causa sanguis est feruidus & atra bilis. Nam melancholicus humor, frigidus nimirum & siccus, grauat quidem, sed exiguo vel nullo doloris sensu.

MOLÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XV.

428

Signa Molæ fœtusque communia.

Onceptum primis fallit Mola sæpe diebus.
Menstrua nam cessant, lumbi grauitate premuntur,
Vtraque mamma tumet, sensimque attollitur imus
Venter, et appositæ pariunt fastidia mensæ.

Signa molæ propria.

Sed dolor hinc veluti pungens, vitiumque coloris,

Et graciles artus, onerosum in pectine pondus,
Non motus leuis atque fugax, gestatio longa,
Duraque pars vteri quando est, Mola vera putetur. Molæ causæ.
Quam multi generant menses & inutile semen.
Hinc caro multa, sed informis, sine munere motus
Et sensus, quia morbosum quod semen in ipsa est.

COMMENTARIVS.

Mola, caro quædam est informis, quæ veluti fœtus in vteri capacitate gignitur, alimentumque sumit per venas, quas intùs habet, nutritur & augetur more plantarum. Ideò velut in conceptu, sic in Mola menses supprimuntur, menstruo sanguine in alimentum abeunte: ponderis sensus est in lumbis, quoniam hi subiacent materiæ mensium & Molæ corpori. Mammæ turgent, translata illuc ex vteri venis sanguinis portione. Venter attollitur, quia Mola pariter ac fœtus incrementum sumit in vtero ventri subiecto. Fit etiam anorexia, quia dum impletur vterus, intestina sursùm attolluntur, & inferius os ventriculi subleuant: inde commouetur bilis, cibique vel corrumpuntur, vel non digeruntur. Molam verò à vero fœtu distinguũt signa sequentia, quorum hæ causæ sunt. Dolor veluti punctorius est in Mola, corrumpi iam incipiente materia. Nec enim hic humores, vt in legitimo fœtu natura regit. Fædatur color, quia natiuus calor & sanguis alteratur. Corpus velut atrophia contabescit, quia ventriculus & hepar nutriendis partibus dicata languent: ventriculus quidem Molæ pondere pressus: Hepar autem refluente sanguine quasi suffocatum, vnde sequitur interdum hydrops. Pondus in pectine, totoque hypochondrio grauans, cùm ob incumbentem Molam, tùm & suppressos menses. Motus etiam est instar lapidis, quia Mola naturali duntaxat motu cietur, fœtus autem etiam animali. Quamobrem hic calcitrans, sursùm, deorsum, & in vtrũque latus ferri percipitur: Mola tantùm deorsùm, sua nempe mole præcipitata. Quæ quadragesimo die, tertióve mense sæpius excluditur: per multos etiã interdum annos, totaque vita gestatur in vtero, per seseque mollis scirrhosum corpus contrahit, à scirrho tamen distinctum, quia hic in vteri substantia, in eius verò capacitate Mola continetur. Cuius generationis duæ causæ sunt: efficiens quidem viri semen paucum & infœcundum, eo nempe calore destitutum, quo perfecte formam hominis absoluat: materialis verò copia mensium ad semen accedens, eiusque formatricem vim, si qua sit, obruens.

Mola quid. *Molæ fœtusque signorũ causæ.* *Causæ signorum Molam à vero fœtu distiguentium.*

GONORRHOEÆ MVLIEBRIS verae, seu simplicis, & virulentae signa & causae.

CAPVT XVI.

Gonorrhææ muliebris simplicis signa.

EMINIS *effluuium maris instar fœmina*
sentit.
Quod si sit simplex, vteri'e ceruice serosum
Ac niueum fertur vicibus, paucúmque, sine
vllis
Illecebris veneris, sine mœsto, acrique dolore,
Non fætore graui. Sin virus miscuit illi
Congressus mala sors, fædique cupidinis ardor,
Crassius est, niuei, flaui, viridisque coloris,
Acre, cutim lacerans, grauiter fætentis odoris,
Assidueque fluens, comes est cui sæpius vlcus.
Causa Gonorrhææ par huic quæ dicta virorum.

Gonorrhææ virulentæ signa.

Vide cap. 32. & 33. lib. 3.

COMMENTARIVS.

Gonorrhæa vera mulierum quid ab vterino fluore discrepet.

GONORRHOEA vera mulierum non multum ab vterino fluore distare videtur: nisi quod in hoc maius effluuium est, in illa minus: Gonorrhæa virulenta vt ab ingenti, nec vulgari corruptela contrahitur, ita se promit virulentis, summeque fœtidis excremétis, quæ vix in vterino fluore videas in quo communis humor in vitio, non vt in Gonorrhæa semen, cuius vt natura præstantior, ita putredo deterior. Locis etiam inter se distinguuntur. Vterinus quippe fluor ab vteri capacitate manat: à spermaticis vasis Gonorrhæa. Fertur in vteri ceruicem fluoris vtriusque matteria, quæ quùm acris est, & excedens, pudendum vlcere contaminat.

Gonorrhææ virulentæ prauitas.

INFLATIONIS, SEV TENSIONIS vteri notæ, causæque.

CAPVT XVII.

ENDITVR *inferior venter, pectenque tumore.* *Inflationis seu tensionis vteri signa.*
Pars quoque tensa dolens imitatur tympana tactu,
Flatibus inclusis vtero, quos fœmina latè
Percipit efferri nonnunquam è sede verenda,
Seu ceruice vteri, qua se exonerare sueuit.
Causa quidem flatus, sed & huius crassior humor,
Sanguinis aut grumus, gelidi qui cogit & arctat
Os vteri, nec ab hoc patitur secedere flatum.

COMMENTARIVS

TENSIONIS vteri causa flatus est, qui vel à crudo humore, qualis est pituita crassior, vel à sanguinis grumo os eius obstruente suscitatur. *Tensionis vteri causæ.* Quæ tensio dolore afficit propemodum assimili colico: non tanto tamen quum vterus amplior, laxiorque sit & carnosior Colo. Tensus autem vterus quũ percutitur sonat, ab inclusa huic flatulenta materia, qualis est ea quæ Tympanitem hydropis speciem parit. *Tensionis vteri à Tympanite discrimen.* Distinguitur in hoc, quod Tympanites vniuersum ventrem occupet, vteri flatulentus tumor duntaxat inferiorem: flatus autem in hoc affectu per vteri ceruicem exitus idem solatium adfert, quod crepitus per podicem in cruciatu colico. Flatulenta namque materia, quæ in vteri vacua capacitate coërcebatur exclusa, tensio dolorque conquiescit.

HYDROPIS VTERINI SIGNA, & causæ.

CAP. XVIII.

Hydropis vterini signa.

ONDVS ineſt vtero grauius, ſi gignitur hydrops.
Nec velut in flatu digitis pars dura reſiſtit.
Sed vario motu ſurgens vnda atque relabens
Fluctuat, & tactu mollem notat eſſe tumorem.
Cauſæ. *Huius vt Aſcite cauſa eſt vitiúmve Lienis.*
Aut Iecoris, quibus occulta regione viarum,
Copia multa ſeri vacua in matrice recumbit.
Suppreſſive diu menſes, quibus ichor in omne
Incumbens vteri ſpatium diſtendit, & implet
Paulatim ventrem medium ſtagnantibus vndis.

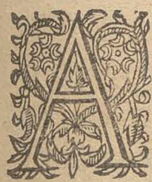
COMMENTARIVS.

Signorum huius loci cauſæ.

SEROSVS & aqueus tumor, qualis qui cõſtituit hydropem, flatulẽto grauior. Hic enim aëreus, aqueus ille. Tumor & hic quem flatus pariunt digitis non cedit, quia tenditur: ideóque tenditur quia ſicceſſit in eo contentus aër tùm à motu, tum ab aliquantulo calore. Cedit verò tactui tumor aqueus, quoniam impensè mollis.

ASCENSVS AC DESCENSVS VTERI notæ, causæ.

CAPVT XIX.

Ascensus vteri signa.

SCENSV *tumidæ dolitant præcordia metræ,*
Defectus cordis leuis ac Dyspnœa fatigat.
Descensu grauis anus, vt muliebre pudendum.
Non facilis lotio datur exitus, effugit, horret
Fœmina congressus, petijt quos antè viriles.
Crebra grauisque vteri gestatio, casus & ictus,
Humoris multi perfusio laxat habenas,
Datque vtero spatium, quo se modò iactet ad auras,
Ascendatque locum superum, modò flectat ad imum,
Vt fugiat quod obesse putat, lætumque sequatur,
Sic stomachus fugat ore cibos quos spernit, eisque
Obuius it, quos esse sibi præsentit amicos.

Signa descensus.

Ascensus & Descensus vteri causæ.

COMMENTARIVS.

Signorum Ascensus & Descensus vteri causæ.

DVM sursum attollitur vterus dolorem infert, Diaphragma namque premit, plurimum sensile, quia membranosum & nerueum: quo presso difficultas fit spiritus, quoniam arctatur interna thoracis capacitas: ideoque sequitur & animi defectio, corde non satis ventilato. Talis autẽ ascensus causa flatus est, vaporque tenuis, qui facile dissipatur ac euanescit: vt admota manu calida, qua deorsum deuoluitur vterus. In huius verò descensu grauatur intestinum rectum & pudendum, his enim incumbit: vrinę difficultas est, quia vesicam sua mole premit, eiusque vias occludit. Tumque mulier viriles amplexus reformidat, quia muliebri pudẽdo, sedi Veneris incũbit vterus, cujus corpus crassum est, densum ac dolorem tum inducens, ratione febrosarum partium quibus alligatur intestino recto vesicæque: quas distendi necesse est, laxatis ligamentis robustis, quæ illum ossi sacro spinæque connectunt. Nihil est autem quod æque Venerem arceat ac dolor: siquidem Venus est excellens tangibile, natura concessum animantibus ad speciei cuiusque con-

Quid Venus & cur fugienda.

Excellens sensibile, corrumpit sensum.

Excellens tangibile corrumpit animal ex Aristotele.

ſeruationem. Quod quia corrumpit animal, & animum à diuinis auocat, fugiendum eſſe plurimi magni viri cenſuerunt.

CONCEPTVS SIGNA, cauſæque.

CAPVT XX.

Conceptus ſigna.

ORROR *ab ardenti coitu, ſemenque retentum,*
Supreſſi menſes, Venериſque remiſſior ignis:
Os vteri clauſum, mamma vtraque turgida, ventris,
Lumborum, laterumque tumor ſine pondere, liuens,
Exortis facies maculis, et ſegnis ocellus,
Conceptus cauſæ. *Nauſea, defectuſque leues, anorexia, pica*
Conceptum perhibent. Lotio ne fide, nec vllis
Antè notis, fœtum quam nôris ſede moueri.
Quo tempore conceptus fiunt, & cur incipientibus aut deſinentibus menſtruis. *Concipit hæc mulier, ſucci quæ plena, viroque*
Iuncta, cui laſciua Venus ſit amica. Sed illo
Tempore conceptus fiunt quo menſtrua ceſſant,
Incipiuntque. Etenim conſpergi rore cruoris
Semen habet, iungique illo ceu glutine, fœtus
Hinc vt conſurgens, formámque, alimentaque ſumat.

COMMENTARIVS.

Hipp lib. de carnibus.

MVLIER quum in ventre concepit, ſtatim ait Hippocrates, horret, calor, dentium ſtridor conſequitur, conuulſio occupat articulos, totumque corpus, vterumque ſegnities ac torpor. Quod fieri *Quomodo conceptus fit.* putem reuocatis in vterum ſpiritibus cum ſanguine, quibus calidior vterus ſemen retinet, vnde conceptus. Cuius cauſa, non ſolus calor eſt, ſed oſcula vaſorum vteri, per quę menſes erumpunt aperiri neceſſum eſt, quum mulier eſt conceptura. Quod contingit incipientibus aut deſinentibus fluere menſtruis. Hoc enim tempore nec multitudine ſangui-

nis influentis eluitur semen, vt quum menses vbertim & copiosè fluunt, nec semen alimento suo priuatur. Sanguinis enim veluti rore conspergitur, cuius asperitate quadam, ceu visco, vteri parietibus adhæret, ibique retinetur ad fœtus formationem. Tum mulieri supprimuntur menses, quia sanguis menstruus abit in fætus alimentum, remissior est Venus, quia mulier eo semine potitur, cuius ante desiderio tenebatur. Et si mulier grauida congressum non recusat, præter consuetudinem omnium animalium, quæ vbi grauida fuerint, fugiunt mares ex Aristotele, cui consentit experientia. Grauidæ clauditur os vteri, quoniam is omnem suam capacitatem contrahit ad retinendum semen & fætum. Turgent mammæ, portione sanguinis illuc ex vtero confluente, vnde lac fiat, idoneum exituro fætui nutrimentum. Tumet venter sine manifesto pondere si sana sit mulier, quia tumoris causa naturalis est. Sin etiam quid præter naturam est, vt Scirrhus, Hydrops, Mola, vel corpus cacochymia redundat, tumor est onerosus. Quia verò purus grauidæ sanguis ex vniuerso corpore distillat, & in fætum descendit, tota fit ex Hippocrate, cũ virore pallida. Quo posito non est mirũ si languent illius oculi. Nã affluente ex omni corpore in vterum puro sanguine spiritus animales, à quibus fit visio, non æquè vigent. Hi namque fieri debent vt solent è summè tenui defœcatoque sanguine. Qui si decumbit in vterum, impurum in plexu retiformi necessum est elaborari, à quibus spiritus fiant aliquantulum caliginosi. Cæterum motus fœtus in vtero, certissimum est conceptus inditium, non alia. Nam, quæ petuntur ex vrinis valdè suspecta sunt, nec dum vsu satis explorata, quamuis Auicennas plura commemoret. Supprimi possunt menses à crasso sanguine, vel vteri refrigeratione, vel ictero, vel aliis ante commemoratis causis. Potest os vteri claudi à tumore præter naturã, vt phlegmone, scirrho, tuberculo. Nauseam, anorexiam, lipothymiam inducere vitiosi possunt humores in stomacho ventriculoque stagnantes. In Mola mammæ turgent, vigentque plures notæ conceptus irritæ. Sed ad vteri regionem admota manu calida si motum percipis lenem, blandum ac ordinatum, quo venter inferior aliquantulum impellatur & attollatur, certissimum habeto fœtus indicium, quod ideo tecmirium possis appellare.

Arist. lib. 7. de animal. c. 4.

Hippo. lib. 1 de morb. muliebr.

Auic. lib. 1. fen. 2. c. 10 doct. 3. fen. 21. cap. 11.

Motus fœtus in vtero: signum grauiditatis tecmirium.

CONCEPTI MASCVLI SIGNA.

CAPVT XXI.

Maris concepti signa.

I gestat fœcunda marem, bene tincta colore est,
Lætaturque iocis, & quum de sede recedit,
Promouet antè pedem dextrum, Iecorique propinqua
Parte vteri fœtum retinet, sentitque moueri
Ocyus, & leuiter dexter micat huius ocellus:
Dextera mamma tumet magis, atque arrecta papilla est
Nigraque, lac niueum citiùs quam læua profundens,
Illiusque loci turgescunt sanguine venæ.
Causa calor maior genitalis seminis, vnde *(Causa.)*
Mas calidus magis est, solidus magis ossibus, atque
Partibus his quæ robur habent, plurisque cruoris.

COMMENTARIVS.

(Bonus calor & hilaritas vnde.) A Calore bonus color & hilaritas. At mulier quæ marẽ vtero gerit calidior est ea quæ concepit fœminã, quũ à semine quod perfectius & calidius fiat masculus: ideoque lætior & coloratior. Partes verò dextræ calidiores, quia secundum hepatis rectitudinem locatæ sunt vt scribit Galenus. Ideoque mulier quæ dextra vteri parte fœtum moueri percipit, magisque tumentem habet dexteram mammam, venas ampliores, eiusque loci magis micantes arterias: dextrúmque pedem primùm è sede progressura promouet, sæpius masculum vtero continet quia mas fœmina calidior. Quod vt probabile, sic aliquando fallax. *(Gal. l. 14. de vsu part.)* Quum enim sit duplex generationis masculorum principium: in fœminis quidem dextra matrix, in viris autem dexter testiculus, è sinistro viri teste semen in dextrum vteri sinum immitti potest, quod quum sit imbecillius, fœmellam producet. Fieri quoque potest, vt viri semen aquosum, crudum ac languidum in frigidæ matricis cornu dextrum ef- *(Cur signa masculi sunt aliquando fallacia.)*

fundatur, tumque pariat fœminam. Sed & aquæ crudæ frigidæque sola potio partum fæmineum efficit, sit licet in dextram vteri regionem à viro strenuo fœcundum semen emissum. Conformatur verò citiùs mas, quum à fortiore, crassioreque genitura nascatur. Idem mouetur prius, quia femella fortior est. Tempus verò principij motus ambiguum apud authores est. Nam Hippocrates mares moueri dicit trimestres. Auicennas non tertio mense quidem, sed post tertium masculos: post quartum fœmellas moueri indefinitè pronunciat. At mulieres, quibus fidem in similibus adhiberi vult Hippocrates, mares quadragesimo plerumque die, nonnumquam & mense tertio, additis ad hunc quindecim fere diebus moueri masculum: fœminam verò sæpius medio imprægnationis tempore, nimirum intra quartum & quintum à conceptu mensem sumere motus exordium asserunt, experientia longa confirmatæ. Cæterum vbi mamma maior, illic fœtus est, quia plus sanguinis in eius venas illabitur, ibi & oculus splendidior quia plures, vegetioresque spiritus in eum efferuntur. Sed in fœtu masculo mammarum papillæ nigricant, firmæque sunt & arrectæ propter siccitatem à sanguinis fuligine: plusque dextera mamma tumet, celeriusque lac effundit, quia pars ea calidior.

Maris generatio curcitior.

Hippoc. lib. de natur. pueri & 2. de morb.

Auicen. lib. 3. fen. 2 tra. 1. cap. 15.

CONCEPTAE FOEMELLAE signa & causæ.

CAPVT XXII.

OEMINEAM *prægnans vtero sin fœmina prolem*
Concipit, effusos à se fugat anxia risus,
Decolor est, vteri pars turget læua, sinistra
Mamma tumet, nimium tamen est ea mollis, & huius
Flaccida conspicitur, non firma ac recta papilla:
Ex qua lac mulctum citò labitur, insilit infans
Tardiùs, èque caua leuiter matrice mouetur.
Frigidius facit hoc semen, quo spiritus omnis
Fœmineus fit hebes, crudus cruor, humidiorque:
Tardat & hæc, quæ motum dat, sensumque facultas.

Conceptæ fœminæ signa.

COMMENTARIVS.

Causæ signorum cōceptæ fœmellæ.

QVVM natura frigidior humidiorque mare sit fœmina, mulieri fœmellam gestanti duplicatur frigus, quo densatis spiritibus, introque se recipiente sanguine fit illa decolor ac tristis. Quumque fœtus calidiores in vteri calidiore parte consistant, frigidiores etiam in vteri frigidiore loco par est contineri: fœmellam igitur in vteri sinistro cornu. Quo fit vt vteri sinistra pars, & sinistra mamma tumeat: quæ mollior est, quoniam aquosum, crudumque lac continet, quod è mãma mulcta cito diffluit, quia tenue. Lac verò mulieris gestantis masculum, quia sustinet exquisitam coctionem moderatè spissum est, album colore, odore gratum, sapore dulce; quod quum in vnguem instillatur neque tardiùs, neque citiùs diffluit, sed aliquandiu remanet atque consistit, velut hydrargyri frustum, aut margaritæ granum, vt loquitur Auicennas. Fœmina verò mare tardiùs mouetur in vtero, nempe post quartum à conceptu mensem, vt antè notatum est: sed vt hic vehemētiùs, sic illa celeriùs. Quod à calore non pendet, quum sit ea mare frigidior, sed ab animi moribus. Est enim oxythima mulier, ideoque veloces ac subitos habet corporis motus. Adde quod illi serosior, ideoque mobilior & sanguis & spiritus, quam esse puto leuitatis eius animique causam.

Lactis optimi dotes.

Cur fœmellæ celerior, mari vehementior motus.

MORBORVM A CONCEPTV signa & causæ.

CAPVT XXIII.

Morbi à plethora & cacochimia.

Signa cacochymiæ.

VAE sine succorum vitio concepit, in omni
Tempore quo grauida est nullis patet obuia morbis.
Sin praua humorum plena est, multaque saburra,
Euchymos refugit succos, rabieque canina
Vult alienorum satiari mole ciborum.
Et nisi purgetur vomitu, aut medicamine blando,
Non bene tum spirat, mens anxia linquitur, atque

Circumfunduntur picea vertigine sensus. *Signa plethoræ.*
Inguinibusque dolor, femorique onerosus vtrique
Hæret, vt & lumbis, & pondere crura vacillant.

COMMENTARIVS.

MVLIER prægnans, quæ nullo plethoræ aut cacochymiæ vitio tenetur, nihil offensionis neque molestiæ toto gestationis decursu patitur, quia natura tum nihil habens oppositum, in conuenientes vsus singula legitime disponit. Omnes verò, sed præcipuè mulieres, & inter eas grauidæ cacochymi corporis in anorexiam frequenter incurrunt, & euchymos seu boni succi cibos auersantur. Prauos enim humores in ventriculo congerunt, qui bilescunt putredine. Nihil auté est quod æque facilè vertatur in bilē si caloré aduentitium nanciscatur, quam cibi dulces. Tales sunt euchymi: quos ideo natura vitiosis humoribus turgens fastidit atque contemnit, eorumque loco cibis alienis & peregrinis, vt acidis, austeris, & omnino vitiosis oblectatur. Hinc fit, vt quæ Pica seu Malacia, caninæ famis æmula detinentur, terram, testas, carbones, pannos veteres, putria coria, crudas carnes & similia his à secundo ad quartum ferè gestationis mensem experant. Quæ quum interdum in ventriculo concoqui nequeant, vomitione reiectantur. Ideoque repurgari debent, vt gestationis tempore minus sentiant incommodum, fœtusque, sublatis prauis humoribus, puriore fruatur alimento. Lene verò debet esse medicamentum, ne commotis nimiùm humoribus fœtus in vitæ discrimen adducatur. Maius verò periculum subit primis, postremisque mensibus. Primis quidem chorio membrana, quam secundinam appellant, imbecilliore, nec vtero satis firmiter per cotyledones alligata. Postremis autem, eadem quasi sua sponte dilabente: quemadmodum accidit arborum fructibus, qui prima generatione pediculis infirmis continentur, & vbi perfectè maturuerunt minima vel nulla vi decidūt. Quare iubet Hippocrates medio tempore, quarto videlicet ad septimum vsque mensem turgente materia medicamentum dari prægnantibus. Tum enim vehementiores motus sustinent, nec tantus metus est abortus, quum membranæ fætum inuoluentes, vtero longè firmius inhæreant. Vena secabitur parcè, si plethoræ signa sunt, vt suo loco dictabimus.

Prægnantes cacochymiæ cur in anorexiam incurrunt.

Cur alienos cibos appetunt.

Prægnantes cacochymiæ repurgādæ.

Quo medicamenti genere.

Quando.

Hipp. aph. 1. lib. 4. aph.

ABORTVS FVTVRI SIGNA & causæ.

CAPVT XXIV.

Abortus futuri signa.

AC fluit è mammis aqueum, si perditur infans:
Quæque priùs tumidæ fuerant, gracilescere mammæ
Cernuntur, ventris regio laterumque minor fit.
Sunt lumbi coxæque graues, validéque moueri
Assolitus fœtus, rarò lentéque cietur.
Emanat primò sanies commixta cruori,
Purior hinc sanguis, tum grumi sanguinis atri,
Eque locis tandem fœtus muliebribus exit.
Causæ. *Febris acuta, metus, mærorque, famesque, fluorque*
Sanguinis, et ventris, vocis contentio, saltus,
Et pernix in equo et pede cursus gignit abortum.
Vt quæ suffitu lædunt, vel odore maligno:
Qui malus & nimius cibus est, muccosus & humor,
Vinclaque dissoluens vteri, & cotyledonas implens.

COMMENTARIVS.

Quid abortus, & eius variæ causæ. ABORTVS est immatura violentaque fœtus exclusio. Cuius multæ causæ sunt, vt metus, mœror, inedia, febris acuta, diarrhæa, sanguinis immodica profusio, saltatio, durior equitatio, vectioque, aliæque plures euidentes causæ. Quæ si desunt, & mulieres bimestres aut trimestres abortiunt, his inquit Hippocrates, acetabula mucco plena sũt nec possunt præ grauitate fœtum continere, sed abrumpitur. *Hipp. aph. 45. lib. 5.* Tum aquosum lac è mammis elabitur ab imbecillitate coctricis mammarum facultatis, quæ ab attractricis virtutis impotentia graci-

lescũt. Quũ abortiendi verò tempus imminet, venter superior & hypochondria contrahuntur. Hypogastrium autem seu venter inferior cum lumbis expandit se atque dilatat, quia fœtus cum retento sanguine deorsum præcipitatur: qui lentè mouetur ac languidè, quoniam opprimitur à vicini sanguinis qualitate vel copia, natiuique caloris inopia languet. Manat ab vtero tum aqua saniosa loturæ carnium assimilis, grumique sanguinis: qui rubent magis si fœtus viuit. Sin is extinctus est, nigrescunt, cùm ab aduentitio calore putrentis iam fœtus, tum ab extincto calore natiuo. Sed in vero partu primum exit fœtus expultricis facultatis vi, fœtus exitum quærentis & matris ad exclusionem nitentis robore: quorum imbecillitate postremo sequitur abortus.

Imminentis abortus signa, signorumque causæ.

FOETVS IN VTERO MORTVI signa & causæ.

CAPVT XXV.

XTINCTVS *grauida fœtus retinetur in aluo,*
Si dolor est oculis, capiti cordique molestus,
Defectusque frequens, & teter anhelitus, horror
Febrilis, similisque sacri conuulsio morbi.
Venter & inferior gelidus pendere videtur,
Nec profert vteri ceruix contacta calorem.
A causis fœtus quibus excidit interit ipsis.

Signa fœtus in vtero mortui.

COMMENTARIVS.

EXTINCTO fœtu dolor est oculorum, capitis, cordis, vteri cum his partibus sympathia. Sed doloris cordis nomine cardialgiam etiam, seu cardiogmum intelligimus, oris ventriculi symptoma: quod vt lipothymia, (quam defectus nomine signamus), frequens esse consueuit, cùm ab humoribus in vtero commotis per ipsius dilatationem tum à corrupti fœtus vapore stomachum feriente. Tunc & grauida fœtidum expirat: is enim breui corrumpitur, eiusque corrupti vapores sursum elati per os matris exeunt. Cuius halitus graueolentiam interdum & ipsa percipit, quum in priores cerebri ventriculos, odoratus se-

Signorum extincti in vtero fœtus, causæ.

dem, aura putris ascendit, & eosdem inquinat, & inficit. Succedit febrilis horror, & epilepsiæ conuulsio similis, putridis e fœtu vaporibus Cor Cerebrumque ferientibus. Inferior venter, cui subiacet vterus, & vteri ceruix, admota manu frigent, vel quia natiuus calòr in fundum abijt, vt se putredini fœtus opponat: vel quod is ita paruus est vt externis partibus communicare se nequeat.

DIFFICILIS PARTVS INDICIA, causæque.

CAPVT XXVI.

Partus difficilis notæ.

VAE *paritura breui est, & aquas, roseúmve cruorem,*
Ex vtero, partu fieri nequeunte, profundit,
Quæque leues patitur, nec valdè sæpe dolores,
Ægrius in lucem producit fœmina fœtum,

Causæ.

Difficilem partum mala conformatio matris,
Vis minor & breuitas vteri, ceruicis & huius
Stricta via, & pubis compages strictior ossis,
Calculus, & fæx dura facit quam continet aluus:
Fœtus & infirmus, geminus, monstrosus, & æquo
Grandior, inuoluens membranaque firmior: vno
Si pede, vel gemino fertur, seque exerit infans
Porrecta, tensave manu, vel vtraque, vel vna:
Inve nates duplicatus abit, ventremque, latusve
Exhibet, haudve caput, quod abit primum omine fausto.

Fœlix, facilisque partus est, quum infantis caput primum exit.

COMMENTARIVS.

Difficultatis partus variæ causæ.

PARTVS difficultas his quidem paucis notis agnoscitur, sed à pluribus causis efficitur, vt mala conformatione matris, breuitate corporis eiusdem, & virium imbecillitate, dolorum in parturiendo metu, mala conformatione tum vteri, tum ceruicis eiusdem, aut eorundem angustia, firmiore ossis pubis compactione, calculo vesicæ, reliquisque

liquisque positis in versu. Quæ Medicos astantes non mediocriter angunt: chirurgis & obstetricibus maximum adferunt negotium: matrique & fœtui sæpius exitium. Quibus quanam arte medendum sit libro decimo dicetur. Cæterùm Allantoides membrana lotium iam efformati fœtus in se recipit & continet ad partus tempus, vt id cum fœtu simul exiens transitum ei facilem lubricumque præbeat. Quod si totum effluat priusquam fœtus excludatur, viæ fiunt ob siccitatem asperæ, per quas ideo summo cum labore fœtus egreditur. Idem cõtingit, si multus sanguis exeat ante partum. Quo instante si fœtus se validè mouet, manibus pedibusque calcitrans cum frequentibus doloribus, facilè citoque secedit ab vtero. Nam illum inuoluentes membranæ, quæ tres numero sunt, allantoides, amnios, & Chorion, citò rumpuntur, hisque ruptis foras exilit. Sin is parùm & inualidè se explicat, languidi dolores & ex longioribus interuallis recurrentes sentiuntur. Etenim cotyledones, acetabula vocant, secedunt ægrius, vixque Chorion ab vtero diducitur, ideoque difficilis partus est.

Allantoide; fœtus serum seu lotium continet ad partus tempus.

Signum subiti partus.

Membranarum fœtum inuoluentiũ numerus.

Longioris partus nota.

EXANTHÆMATVM INDICIA, causæque.

CAPVT XXVII.

RVMPENT *illis papulæ, quibus oris hiatus*
Crebrior, expansæque manus, corpusque per omne
Punctio, cum querulo capitis dorsique dolore,
Raucaque vox, faciesque rubens, lachrymæque profusæ,
Spiritus haud facilis, naris pruritus & auris,
Et pauor in somnis tremulus, febrisque, sitisque est.
Causa venenatus vapor est, humorque malignus,
Aeris enatus vitio, vitiúmve ciborum,
Vel proprius sanguis, sanguis vel menstruus, hærens
In cute, seque in ea manifesto tempore promens.

Exanthæmatum signa.

Causa.

His ideo pueri nuper genitricis ab aluo
Educti, impubesque magis tentantur, easdem
Incurrunt numquam raróve virive, senesve.

COMMENTARIVS.

Exanthæmata & Ecthymata quid, horũque differentiæ.

EXANTHÆMATA & Ecthymata Græci vocant eruptiones leues efflorescentes in cute, quas Latini papulas appellant: quarum differentiæ plures. Quædam enim rubræ, flauæ, pallidæ, violaceæ, liuidæ, nigræque conspiciuntur, pro humoris qui cutem inficit colore vario. Quædam in fastigium attolluntur & extuberant: aliæ deprimuntur & latæ sunt, vt plus minusve caloris obtinet hæc, ex qua fiunt materia. Nonnullæ sine dolore sunt, sine pruritu, sine vlcere. Quædam contra pruritum excitant, & summum inferunt scalpendi desiderium, cutim exasperant, rodunt & exulcerant, sanieque virulenta plerumque sordescunt. Aliæ porro malignæ sunt & exitiosæ, vt quæ pestilenti constitutione grassantur, quæ febribus acutis superueniunt cum symptomatum exitialium syndrome: quæque sub mortem, & in morte certis corporis partibus excitantur: quæ quia rubræ sunt, purpuræ nomine vulgo designantur. Aliæ critico modo nascuntur, quales in synochis febribus interdum apparent: vt & variolis atque morbillis, criticis quidem interdum, sæpe tamen symptomaticis, ideoque medici manum poscentibus. Quas maculas rarissimè senibus & viris, sæpius iuuenibus & adolescentibus, sæpissime pueris & infantibus videri solitas ex mẽstruo gigni sanguine qui poris corporis inhæsit & robore naturæ tandem excluditur, Arabum est opinio. Quum autem erupturæ sunt papulæ, maximeque variolæ morbillique fit oscitatio in musculis inferioris maxillæ, & pandiculatio, varijs in locis contento spiritu flatulento. Punctio nascitur ob humores acres in cutem elatos, cuius densitate coguntur & in papulas abeunt. Capitis dolor est, putridis vaporibus eò delatis cum sanguine. Dorsi grauitas querula, quoniam huic vena caua subiacet, in qua quia multus est sanguis isque feruidus, in eo lumbisque maculæ primùm & maximè cernuntur. Raucedo fit, liquata vi febrilis caloris in cerebro pituita, eaque in fauces decumbente: vel excitatis exanthæmatis in vocis organis. Interdum enim guttur, pulmones, intestina cum alijs interioribus partibus hîc scatere deprehenduntur. Inuoluntariæ lachrymæ decidunt, non tam ab imbecilla retentrice, quam ab orgasmo, etsi ab vtroque. Sique papulæ sint mali moris, non modò difficilis anhelitus, sed & ingens febris, æstus, iactatio corporis, creber animi defectus, & alia generis eiusdem perniciosa signa se proferunt. Pruriunt nares ab acrioribus illis humoribus. Pauent in hoc affectu cum tremore maximè pueri, ob agitationem spirituum animalium, & neruosi generis infirmitatem.

Variæ papularum naturæ.

Variolarum & morbillorum causæ sed aliæ sunt mandata versibus.

Signorum in exanthæmatis apparentium causæ.

FEBRIS PORPHYROIDIS, SEV purpuratæ signa, causæque.

CAPVT XXVIII.

ANGVINEVS *nuper, qui Gallica corda Cometes*
Terruit aspectu, præter ciuilia bella
Intulit & pestem: cuius fundamina iecit
Illa febris, rubicunda dedit cui purpura nomen.
Quæ vetus aut non est, aut non meminere vetusti:
Non reticenda tamen. Si quidem hanc comitantia signa
Effera sunt & rara, alijs neque congrua morbis.
Nam simul ac cepit sopor est, animusque frequenter
Linquitur: vrinæ variæ: modò namque videntur
Sanorum similes, nullumque referre periclum
Instar aquæ tenues, crassæ modò, deinde rubentes
Confusæque. Tremit pulsus, crebróque mouetur
Non pleno pulsu, sic paruus at ipse, petentem
Vt fugiat plerúmque manum, nec inesse putetur.
Fit vaga mens, vaga lingua, madens magis, arida rarò,
Non cubat in dextrum læuumque, supinus at æger.
Purpureæ fœdant maculæ lumbosque, natesque,
Vt genus omne cutis: mollemque feruntur in aluum,
Quæ tetro fœtore grauant, cineritia, flaua,
Albaque, quæque virent, & quæ sunt ruffa colore,
Non compacta, seri sed aquæue imitantia formam.
Fit grauis auditus, hebes est, rationis & impos
Mens, abeunte licet morbo, phrenesique remissa.
Seb redit ad sese sensim, crassóque vapore,

Insignis Cometa visus apud Gallos anno salutis 1579 pestis & ciuilium bellorum portentum. Purpuratæ febris signa.

Vrinarum in purpurata febre varietas.

Pulsus tremulus, paruus ac frequens.

Lingua tremula cõuulsoria.

Deiectionũ varietas & fœtor.

Quum in declinatione purpuratæ febris faciei, manusque tument si-

gnum est humorem crassum discuti morbum ideo fore salutarem, si meliora signa pariter affulgeat.

Discusso, flatuque manu, facieque tumente
Si non est dispnæa, licet sperare salutem.
Efficit hanc humor corruptus ab aere fœdo,
Vel prauo, nimioue cibo: quo summa putredo
Sanguinis, vnde cutis florum conspergitur instar
Purpureis maculis: quæ, si febris acrior vrit,

Causæ.

Denique puniceum referunt, violæve colorem.
Sed magis è cœlo deducta malignior aura,
Et malus aspectus, paulóque seuerior astri.
Vel caput in nostrum diuini numinis ira
Iusta cadens, qua dum premimur pro crimine nostro,
Vota, precesque Deo primum, quem læsimus ipsi
Fundamus, veniamque humiles, pacemque petamus.
Tum medica sanare manu nitamur: abunde
Suppetias dabit hic, causa est qui prima salutis.

COMMENTARIVS.

Porphyrois seu purpurata febris cur appellata.

HÆc febris Porphyrois, seu purpurata nominatur, quod in ea corpus maculis purpureis fœdari, tingique soleat: per se nascens, & primaria, non aliis febribus superueniens, peculiaribus cognita signis & obseruata Lutetiæ millies à nobis, quo tempore magna ciuium strage sæuijt anno salutis millesimo quingentesimo, octogesimo primum: inde 1590. & 1596. Cuius originem à magno Comete repetimus, qui priùs, anno nempe 1579. visus est multis diebus in Gallia sub vesperum cœlo sereno ab Oriente per meridiem in Occidentem rapidissimè ferri, colore puniceo, crine longo: qui minari visus est Gallis ea, quæ subinde nimiùm experti sumus, nempe clades & funera morbis innumeris, & bellis consequuta ciuilibus. Est enim ex occultis naturæ causis Cometa, supraque qualitates elementarias diuinum quid habens, sed nunquam impune videri solitus: ideoque dirus, sanguineus, tristis, terrificus, metuendus crine minaci dicitur à Poëtis, quia pestes, bella, principum interitus, regnorum mutationes, & alias humano generi clades solet portendere: quod & Astronomi docent, perque multa secula demonstrauit euentus. Cometem verò quo maior est ac diuturnior, hoc sæuiores, magisque perennes calamitates inferre volunt: ideoque quum hic noster diu visus sit sanguineo colore, magnitudine stellam Veneris longo interuallo superante, non sine causa per multos annos effectus suos in

Origo purpuratæ febris eius quæ viguit anno 1580.

Descriptio magni Cometæ.

Cometa, Meteorum est igneum, quod ab exhalatione in suprema aeris regione nascitur.

Gallos exercuit. Purpurata verò febris continua est, alterius à reliquis febribus generis. Nam etsi propiùs accedere videtur ad Synochum, non accedit tamen. Siquidem in synocho magnus creberque pulsus, vrinæ rubræ crassæque sunt: in hac tam exiguus, vt vix sentiatur: vrinæ variæ. Neque Causus est, quoniam in eo calor adurens, lingua sicca, sitis ingés: in hac febre nec sitis est nec manifestus calor, sed sopor, & linguæ sæpius, etsi non semper humiditas. Non eadem de quotidianarum tertianarum, aut quartanarum est genere, quum huius, & illarum signa minimè respondeant.

Purpuratæ febris ab aliis discrimen.

Sed credibile putredinem insignem omnibus humoribus insidere, quæ purpuratam hanc febrim inferat. Quamuis enim purpureę maculæ quæ cutim inficiunt, indicent peccare sanguinem; deiectionum etiam & vrinarum varietas non eum modo, sed & reliquos à sanguinis massa seiunctos humores sentire labem, parique cum sanguine contagio fœdari significat: vt inde bene colligas eam ab omnium qui sunt in corpore succorum insigni putredine generari, cuius à cœlo prima causa petenda sit, quia non sporadicus, sed epidemicus & popularis affectus esse consueuit, isque pestilens, & si non pestis.

Causa coniuncta purpuratæ febris.

In qua febre sopor est à copia vaporum è sanguine caput implentium: delirium à maligna qualitate spiritus animales agitante: lipothymia frequens ab oppresso Corde, qua causa pulsus paruus, conuulsiuus ac tremulus. Varietas vrinarum à variorum humorum natura nascitur. Suntque tenues vt plurimùm deiectiones & aquosæ, quia crudæ: crudæ verò quia tardius natura coctionem aggreditur ob humorum febrilium varietatem, copiam & feritatem: quæ si non inspissantur, perstantque variæ & graueolentes, funestæ. Lingua tremula est à conuulsione, delirio, nimioque quo perfunditur humore, quo fit, vt rarius appareat arida.

Causæ signorum purpuratæ febris.

Pulsus σπασμότρομος, id est conuulsoriè tremulus.

Supinus decubitus est, tum quia vena caua incumbens dorso sanguine turget, vnde lumbi natesque sanguineis maculis imprimis conspurcantur, tum quia motrix facultas languida, peneque sepulta, nimium oppleto cerebro, motus sensusque principio. Grauitas auditus & hebetudo mentis ab iisdem fit causis quibus & sopor. Flatus in facie manibusque in huius febris declinatione διαφόρησιν, seu discussionem & euaporationem humoris morbifici per insensiles cutis meatus indicat: vbi pariter spirandi facilitas, in thoracis affectibus salutare signum affulserit.

ARTHRITIDIS SIGNA ET CAVSÆ.

CAP. XXIX.

453 *Arthritidis à capitenatæ signa.* SI capitis grauitas segni comitata veterno est,
Occipitisque tumor ceræ instar mollis, & albus,
Densaque quæ caluam superat cutis, atque deorsum,
Frigidus, assimilisque sero delabitur humor,
Ceruicem feriens, humeros, cubitosque, manusque,
Vel dorsum incuruum, coxamque, genuque, pedesque:
Arthriditis à iecore signa. Humidius caput est gemebundæ Arthritidis author.
Sin hæc signa latent, & protinus icta dolore
Pars tumet, atque leui pallet cum febre, rubet ve:
Tum Iecur in vitio est, & turgida vena cruore,
Namque fluit Cerebri, Iecorisque è sedibus humor
Humorum in Arthritide dominantium signa. Mollis in articulos. Actum pituita putetur,
Albus si tumor est, propè nullo extante dolore.
At sanguis, dolor est vbi pulsatorius, atque
Vena tumet, partisque rubet tumor igneus illic,
Si tumor exiguus, pallens color, ac dolor acer,
Flaua viget bilis. Color est sin plumbeus, atra.
Frigoris hinc sensus, pergit dolor intus ad ossa.
Causa. Causa mali fluor est, quem turgidus excitat humor,
Vide et 455. Articulum quoque vis malè firma & laxa, potentis
Nata meri vitio, venerisque, cibique nocentis.

COMMENTARIVS.

Arthritis quid, & quot eius species. ARTHRITIS communis omnium articulorum dolor est. In cuius initio articulorum vincula, & quæcunque ex ossibus orta sunt, & in ossa inseruntur, dolere incipiunt. Quumque malum auctum est, suturæ capitis, vertebræ ceruicis, dorsique dolent, ossisque sacri postrema pars. In articulis tophacea quædam coalescunt

vt nihil ferè sit in vniuerso corpore doloris expers, inquit Aretæus. Huius tres species, Ischias, Chyragra, Podagra. Si dolor à poplite vel tibia transit in Cotylam, seu coxæ cauum, aut clunem aut lumbos tantùm, Ischias est. Sin magnum pedis digitum dolor primùm occupat, rursum calcem in priori parte qua nitimur, deinde cauum, & postremus omnium intumescit malleolus, Podagra. Si soli manus articuli dolent, aut simul afficitur flexura cubiti, chyragra. Quùm in omnibus hisce partibus sæuit dolor, arthritis est, quam à podagra principium sumere solitam esse scribit Galenus. Est autem Arthritis morbi genus vt acerbitate doloris horrendum, ita si radices egerit, tam infaustum in curando, vt in eorum numerum ascribatur, quæ vulgus appellat Medicorum opprobria. Cuius causa vitiosus, ac redundans humor est, in articulis fluxione primùm, inde congestione cumulatus: qui vel sanguineus est: vel quod sæpius, pituitosus, aut è pituitoso, biliosoque mixtus ex Galeno. Solum tamen humorem frigidum Arthritidis causam statuit, non tantum ex Neotericis eruditissimus Fernelius, sed & inter veteres Medicos eximius scriptor Aretæus. Quorum rationes etsi maximi momenti sunt, superat tamen eorum opinio, qui varios humores Arthritidem parere confirmant. Nos verò duplicem eius fontem agnoscimus, Cerebrum, & Hepar, viamque fluxionis à cerebro, quam non minus acutè quam verè statuit Fernelius & humoris speciem admittimus. Sed & varios humores ab hepate venisque in articulos influere cum Galeno, cæterisque claris authoribus consentaneum iudicamus, expositis signis, quibus humoris cuiusque dominium indicatur: à quibus erit etiam petenda curandi ratio, quam libro decimo sequimur, vt nimirùm Arthritidem à pituita plegmagogo pharmaco, & discutientibus admotis: à bile cholagogo, topicis anodynis, & refrigerantibus: à sanguine phlebotomia: melanagogis hanc quæ fit à melancholia sanemus. Cur autem à varijs humoribus lacessantur articuli facit partium mittentium robur, recipientium imbecillitas naturalis, aut parentum arthriticorum vitio contracta, viarum laxitas, ac tenuitas humorum influentium. Tenuitas autem ista serum est, cuiusque humoris excrementum: quod est tenue quum in articulos influit: in quibus quum delituerit diu, crassior ac viscosior efficitur humor, à quo gignuntur tophi seu nodi, quibus articuli dissiliunt, forasque prominent. Periodicus hic morbus est, Vere quo sanguis augetur, & Autumno, quo generantur ichores exacerbari solitus. Vnde scripsit Hippocrates Sæpiùs Autumno fiunt ac Vere podagræ.

Aret lib. 2. de sig. & caus. acut. mort. c. 12.

Gal. comm. ad aph. 28. lib. 6. aph.

Arthritidis causæ.

Gal. l. 10. de comp. med. secundum loca.

Fernel. lib. 6. path c. 18.

Arthritidis origo duplex.

Adiuuantes Arthritidis causæ.

Medicorum opprobria

Fernelius. Aretæus.

NB

170

ELEPHANTIASIS SIGNA ET CAVSAE.

CAPVT XXX.

Elephantiasis incipientis signa.

OEDA Leontiasis solita estquæ lepra vocari,
Quæque Elephantis habet nomen, dat mitia primò
Signa suæ feritatis, inest quia copia somni,
Dulcis & alta quies, creberque cupidinis ardor,
Et veluti sanis interdum durior aluus.
Increscentis notæ. Dein stupet, et gelido violatur frigore corpus:
Nec flos ille manet, qui viuidus esse solebat,
Sed flauo cutis est, albo, nigróve colore,
Duraque, fissurisque patens, rimisque dehiscens.
Elephantiasis cõfirmatæ signa. Sæuiùs at gliscente malo grauis halitus exit,
Raucescit quoque vox, lotium turbatur et albet,
Liuet, et obscœnum facies malè tincta colorem
Induit, assurgunt varij fœdique tumores,
Labraque crassescunt, inuertunturque, colorque
Plumbeus illarum parte inferiore videtur.
Quæque patere solet crustatur, & vlcere naris
Obstruitur piceo, tenuatur et auris, eique
Immixto nigrore rubet, maiorque videtur
Quam prius, & partes naturæ lege pilosæ
Glabrescunt, flauent oculi, fixique tenentur,
Lucentesque minùs curuum sinuantur in orbem,
Contrahitur quoque frons, multisque fit aspera rugis,
Lingua tumet varis, & ei vtraque subdita vena
Nigricat: est Lichen, quem Psora & lepra sequuntur.

Incubus exercet, terrent vaga somnia, mœror
Assiduus comes est, humeri panduntur vt alæ,
Spiritus est tardus, pulsus quoque. Denique sensus
Deperit, & cana maculatur grandine corpus.
Causa melancholicus sanguis, terrenus & omnis,
Vstus, limosus, salsus, concretus & humor: *Elephantiasis causæ.*
Sæpius at niger è Iecore aut è Splene, per omnes
Corporis effusus partes, & labe maligna
Totam corrumpens vitiato corpore massam.
Cuius pernicies tanta est, contagio tanta,
Lędat vt accumbens elephanticus, aere lędat,
Qui spurco vel ab ore meat, vel corpore toto.
Quique elephantiaco satus est de semine, lepram
Incurrat, vitio quæ seminis hęret in illo.
Sed noua ne tanti fiat generatio morbi, *Quænam aduitandā elephantiasin fugiendæ*
Vitentur carnes asinæ, ceruique, bouisque,
Viscosique cibi reliqui crassique, falernum
Crassius, atque vigil quæ corpora cura perurit.
Iuncta viro mulier quando muliebria surgunt,
Se metuat miscere viro, veneremque repellat.

COMMENTARIVS.

Elephantiasis quid & eius causa.

ELEPHANTIASIS cancrosus est vniuersi corporis tumor. Cuius materia melancholicus humor est, qui venenatam qualitatem asciscens, visceribus primùm, deinde partibus omnibus contagiosum virus impertit. Eo demum inquinatæ, terrenum hunc & melancholicum succum vel ex purissimis alimentis gignunt: eiusdem veneni participem quo imbutæ nutritæque, in similem denique naturam abeunt, totiusque substantiæ morbus efficitur. Qui dicitur elephantiasis, quia cum Elephante communicat in multis quæ percurrit Aretæus Leontiasis quia quisquis in hunc affectum incidit, multas in fronte rugas irati Leonis instar ad supercilia contractas habet. Satyriasis ob inexplebile veneris desiderium, satyris olim commune vitium. Herculeus quia nullus eo maior neque valentior. Summam enim ad mortem inferendam vim obtinet: quippe cuius & mortis eadem origo est,

Huius morbi varia nomina.

Aret. lib. 2. de sig. & caus. diutur. morb.

primigenij nimirum humidi ab alieno calore depopulatio, quam omnium partium terrena siccitas consequitur. In cuius initio tranquillitas est, & à dolore cessatio, sanguine crassiore nondum malignam qualitatem adepto: placidus somnus, vaporibus è sanguine in cerebrum elatis: qui maligna qualitate nondum impressa blandi sunt. Nam, aucto demum affectu molestissimus est somnus, materiæ somniferæ corruptione: aut vigiliæ succeduntab humoris acrimonia, siccitate, malignitate, Procliuitas est in venerem ob salsos humores qui pruritum excitant, flatulentosque spiritus è crassiore, crudioreque materia genitos. Duriores alui fæces, quia viscera sicca, cæteræque partes aridæ omnem humiditatem imbibunt. Torpet vniuersa quidem cutis, sed maximè pedum ob humorum crassitiem, continuitatem spirituum intercipiētem: floridus color non est, quia non coquitur alimentum, sed raptim à partibus attrahitur, ideoque nec sanguis laudabilis, nec vegeti spiritus fiunt. Nec est omnium elephanticorum vnus color: sed quidam subflaui sunt, quidam albicant, vt in Flandria, locisque sub arcto positis: subrubent alij: sunt & alijs, vt in Ægypto, locisque meridionalibus fuscus nigerque color vmbræ mortique similis, humoris atrabiliarij soboles, qui pessimus omnium ac fœdissimus est. Exedit enim, eroditque, veram cutim, & ferinis vlceribus vniuersum corpus implens extrema putredine consumit, vt indè colligas pituitam salsam elephantiasis albæ causam esse, rubræ sanguinem, subfuluæ bilem: sed præcipuam magisque communem humorem atrum atque melancholicum. At elephanticorum halitus graueolens ac putridus est contagione serpens in alium. Nam eorum corrupta spiritus exhalatione, & vlcerum virulentorum fœtore vicinus inquinatur aer; quem quum haurire necesse sit, eos quoque contingit elephantiæ labe conspurcari, qui cum elephanticis assiduè versantur, quibus ideò iure cætu hominum interdicitur. His rauca vox est, quia crassescit, exasperaturque grādinosis verrucis eorum arteria aspera cum gutture. Lotium turbidum, quia quum sanguis crassus sit, instarque fœcis turbidus, illius quoque serum crassum ac turbidum fieri par est: quamuis interdum sit tenue, non natura, sed obstructis tenuum meatibus. Album etiàm apparet, quia crudus sanguis. At liuet facies, quia refriguit sanguis. Refriguit verò, quia non difflatur ob cutis crassitiem, qua pori non aperiuntur. Facies porro turpis & obscœna. Mentum enim malæque crassescunt, & liuido rubore tinguntur, in eisque vt reliqua facie tumores extuberant, labra tument & inuertuntur, supercilia prominent, prædura, glabraque sunt, deorsumque pondere vergentia. Crassescunt & alæ nariū, & rimis discerptæ pustulas nigras & cruentas excutiunt: quinetiam interdum erosa cartilagine nasus excidit, deformi spectaculo. Pilosæ partes in aliis, in his glabrescunt; nec enim aluntur, gignunturque pili ob cutis densitatem & frigus. Oculorum figura sphærica seu rotunda, quia quum crassi sint spiritus, radios etiam non emittunt: & in sese conclusi se glomerant, seu coguntur in globum. Frons contrahitur ac rugosa fit à siccitate. Siccitatis verò signa magis elucent in fronte, quæ fere tota cutis, non vt

Signorum incipientis elephantiæ causæ.

Signorum increscentis & elephantiæ causæ.

verus musculus, munita carne, qua possit natiuam humiditatem tueri. Lingua grandinosis tuberculis maximè conspicua, quia laxa, raraque supra musculos omnes. Quare qui Suum lepram explorant, solam linguam intuentur & attingunt, ex eaque vel morbosa, vel sana de reliquo corpore simile ferunt iudicium. Omnes porro venæ sanguinem atrum in elephantiasi continent: ideò nigrescere viderentur omnes, si non cutis densitas impediret: linguæ verò corpus maximè rarum, spongiosum ac porosum est: hinc eius venæ perspicuè nigrescunt. Cęterùm impetigo quæ Lichen, cutis asperitas est dura siccaque cum adurente pruritu. Quæ nascitur à siccis pustulis, vt scabies ab humidis. Eius materia bilis est, aut pituita tenuis, eaque putrida, salsave, quæ coercita sub Epidermide eam corrodit & exedit. Deterior hac est Psora, qua cutis durior, crassior, serpentibusque pustulis asperior eroditur, finditur furfuraceis quibusdam nigris ab ea per attritum manantibus. Quæ quoniam ab atra bile in cutem effusa nascitur, ægrè sanabilis. Deterrima lepra est, in qua cutis eroditur, depascitur, finditurque, non modò furfuraceis, sed & squammulis, non ab Epidermide duntaxat, vt quum Lichen est, sed à vera cute decidentibus, quæ proximus gradus est ad Elephantiasin Grecorum, quam descripsimus, quam & vulgus Gallicum Lepram appellat. In qua fit Incubus oppressi Lienis tumore, vel à cruditate: plena terroris insomnia sunt, atro vapore, fumóve cerebrũ peruadente: metus & mœror assiduus vt in melancholia morbo: tardus pulsus, quia refriguit sanguis, crassique spiritus, vnde motus etiam segnities. Respiratio quoque tarda fit ac difficilis. Quum enim ea fiat per musculos, tum hi lentè mouentur ob stuporis sensum. Sensus cutis omnino perit, quia densata tùm est, & frigore quasi glacie coaluit, Quare nerui molles, tenues, & quasi fibræ quæ per eam disseminantur, ita coguntur atque crassescunt, vt spiritum non recipiant animalem. Motus autem etsi stupet, non tamen interit, quia natiuus calor in musculis conseruatur, cuius munere nerui qui motui destinantur, minùs offensi spiritum animalem recipiunt ac retinent. Musculi namque præter carnosam substantiam venas & arterias in se continent: quarum spiritibus & sanguine nutriantur, viuant & incalescant. Cutis autem siccior & frigidior est, vt potè mediam inter carnem neruumque naturam adepta: cui nec venæ nec arteriæ sunt, sed in quam illarum duntaxat extrema subeunt: denique partium omnium est imbecillima: siquidem totius corporis excrementa recipit, & interioribus externisque patet iniuriis. Nec tamen sicut in musculis motus, ita sensus est, sed in his velut in cute pariter amittitur. Quare qui volunt elephanticum experiri, acum illius in corpus adigunt. Ex cuius punctura si nullus doloris sensus excitatur, absolutam Elephantiasin esse pronunciant: vt est quum grandi-

Quid Impetigo, seu Lichen, eiusque causæ.

Psora, & eius causa.

Lepra, gradus ad Elephantiasin Græcorum.

Elephantiasis confirmatæ signa pathognomonica.

Cur in Elephantiasi communis motus est sublato sensu.

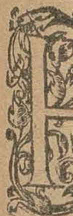
nosis verrucis corpus impletur assimilatrice vi languida: qua crudior alimenti portio præ frigore se colligens & candicans instar grandinis, natiui coloris indicat extinctionem.

Libri Quarti Medicæ Decados

FINIS.

FRANCISCI PORTI

CRESPEIENSIS VALESII,

MEDICIQVE PARISIENSIS,

Medicæ Decados

LIBER QVINTVS.

PROOEMIVM.

HACTENVS *inualido latitantes corpore morbos,*
Quosque suis aperire datum est ac promere signis,
Et naturales illis annectere causas,
Artis opus magnum. Sed eos dum demere conor,
Humanumque genus vita meliore beare,
Maius opus moueo. Faueas patris vnice fili,
Crux cuius clausum nobis reserauit Olympum,
Edoceasque tuum, sine te quid posse negantem
Vera loqui, medicaque manu sanare Poëtam.

Hinc colligas superioribus libris signa causasque morborum. His sequentibus curationem doceri.

COMMENTARIVS.

Quid Morbus.

MORBVS, affectus præter naturam est, à quo primùm læditur actio. Cuius cognitio à signis causisque petita præstans est & eximia, sed quæ contemplationis est Physicæ, non actionis. Curandi methodus & ratio requiritur, quæ morbo finem imponat, eumque profliget. Quod vt fiat, medicus vocatus in consilium vt à morbo statuat, videat ex signis causisque quis ille, & à quo sit humore, ægri temperamentum, ætatem, viresque scrutetur: sedem affectam inquirat, sitne pars princeps, & cuius actio cũctis animalis partibus sit communis: an vilis, sibique soli genita: cuius figuræ sit, quo loco sita: cuius sensus, acutíne an hebetis, obtusique particeps, vt remedij genus accommodet. Cuius quantitatem scire solertis est, & vsu peritissimi, quum ægrorum ætas non eadem, non vis, non idem sit affectus, non eadem regio, non idem tempus. Vtque morborum ideæ multæ, sic varia remediorum genera, quæ petuntur è radicibus, folijs, floribus, fructibus, seminibus, metallis, & alijs simplicibus, & mixtis, quæ ex plantis, aut animalium, terræ ve corporibus eruuntur. Quorum intuebitur distinguetque formas, vires examinabit, & quid cuique parti magis affine sit & congruum spectabit is, cui mederi tutò fœliciterque consilium est, in quo versamur hoc opere.

Quid agendum Medico curandi modum inituro.

HVMORES QVATVOR, SANGVINEM, BILEM, PITVITAM, MELANCHOliam sanitatis morbique communes esse causas.

CAPVT PRIMVM.

VNT ut in immenso genitalia corpora mundo
Quatuor, ignis edax, aër, aqua, & infima tellus,
Ex quibus omnigenæ fiunt, pereuntque figuræ:
Quattuor humores ita sunt fundamina prima
Corporis humani: sanguis, pituita, crocique
Et picis assimilis bilis: qui legibus æquis
Temperiem si forte creant, nullumque lacessit
Externum vitium, nihil est lugubre, sed omnes
Peruadit sensus, trahit & sua quemque voluptas.
Et quot narrantur Cumææ virginis anni,
Esse tot his possunt concordi pace ligatis.
Sin aliquis superat, vel putridus inficit humor,
Infesto turpes concurrunt agmine morbi.
Qui quum natiuum populent, hebetentque calorem,
Marcet opus iners, & præcipitata senectus
Ingruit, horrendæ certissima nuncia mortis.
Quam nemo ut vitare potest, medicina retardat,
Quoslibet humores compescere nata furentes,
Aut inhibere putres, & eosdem excludere, ne pars
Ducat ab impura labem sincera malignam.

Quatuor elementa mũdi, ignis, aer, aqua, terra.

Quatuor hominis elementa, sanguis, pituita, & vtraque bilis.

Intemperies & humorũ putredo morbi mortisque causa.

mox

COMMENTARIVS.

Quid elemẽtum. Arist. lib.1. de cælo. Gal.lib.1.de Elem.

ELEMENTVM est corpus, in quod reliqua corpora dissoluuntur, vt definit Aristoteles. Vel, vt Galenus, minima rei quam constituit portio. Vel, prima & simplicissima pars, quæ in alias diuidi nequit. Quod vnum esse non potest, quum inde compositum corpus doleat, quodque dolet sit sensus alterationisque capax atque patibile: quodque paritur ab altero pati necesse sit. Sed & alteratio passioque quælibet à calido frigidóve, aut humido siccove fit, nec ab his quatuor vllæ qualitates reperiri possunt, à quibus constituatur elementum. Hinc elementa quatuor, non plura, pauciorave traduntur. Quæ vniuersi, seu mundi simplicissima corpora vocantur, quod ab his fiant omnia. Quatuor autem humores, sanguis, pituita, flaua & atra bilis communia dicuntur animalium sanguine præditorum elementa, quod ijs congenita sint, & ab iis animalium generatio & vita consequatur. Nam à sanguine semen est, generationis nostræ principium: omnesque corporis partes aluntur sanguine, qui reliquos humores in se complectitur: quique cibus & potus in ventriculum ad alendum ingeritur, coctione fit sanguis, quo reparetur substantiæ nostri corporis effluuium. Fit ab his Temperamentum, quod est quatuor primarum qualitatum concentus ex omnium elementorum permistione. Quare si calidi, frigidi, humidi, siccique pares sint portiones, & humores in hominis corpore ita coierint, vt vnus alium non superet, iustum fiet Temperamentum quòd εὔκρατον aiunt, cæterorum lex & regula; corpusque sic habitum in multos annos extenderetur, si non prauis, nec pluribus cibis oneretur, nec externis offendatur iniurijs. Sin dissentientibus inter se qualitatibus & humoribus corpus à iusta temperie desciuerit, morbi fiunt; quos solers Medicus, quod superuacaneum est vacuatione detrahens, quodque deficit adiectione supplens abiget, fietque velut author vitæ longioris.

Elementa quatuor dũtaxat. Elementa mundi. Animalium sãguine præditorũ elementa. Temperamẽti quid.

MORBVM OMNEM EXCLVDI contrarijs.

CAPVT II.

Demonstratio qua contrarijs expelli cõtraria probatur.

ETNÆVM tollit frigus glaciale calorem,
In siccum liquor vdus agit, liquidũque vicissim
Ebibit humorẽ quod vt ignis & arida siccat.
Finditur à tenui crassum, mollique resistit

Ferrea durities, atque aspera læuibus obsunt,
Raraque condensis, et apertis clausa, solutis
Quæ iungunt, coguntque simul, tergentia lentis.
Sic bilem lactuca domat, calaminta, thimusque
Phlegma coquit crassum, tenuatque, & amygdala dulcis
Mollit, vt omnis adeps quę dura atque aspera tactu.
Mel roseum putri deducit ab vlcere sordes.
Lenta salix, vlmus, sanicula, buglaque claudit
Vulnus hians, quia constringit, cohibetque fluorem.
Quumque intùs superans & turget, & æstuat humor
Purpureus, cæsa iuuat hunc educere vena.
Corporis in reliquis, quicumque meatibus hæret,
Purgatur vomitu, lotio, sudore, vel aluo,
Naribus aut patulis, vtero vel hiante, pariue
Sede sequax humor, plenos vt inaniat artus.
Si viget interiùs, teneras & viua medullas
Flamma vorat, gelido petitur medicamen ab haustu,
Lymphaque sumpta vetat siccum marcescere corpus.
Denique quæque suis pelluntur ab hostibus. Ergo
Omnis in humanum penetrat qui corpus, eique
Vim facit, excutitur sua per contraria morbus.

Communes excrementorũ expurgãdorum viæ vẽtriculis, renes, cutis, anus, vterus.

COMMENTARIVS.

CONTRARIA dicuntur quæ sub eodem genere posita, plurimùm inter se dissident, vt calor & frigus, humiditas & siccitas, sanitas & morbus. Quæ solis tolli contrarijs, & contraria morborum esse remedia, theorema medicum ac physicum est, ab Hippocrate frequenter assumptum, & à Galeno repetitum sæpius, quia verissimum. Non enim similibus excludi morbos, sed augeri certum est. Quamuis enim lassitudinem sedet lassitudo, dum per musculos effusas humoris reliquias excutit: & vomitionem vomitio compescat, dum proritantem humorem vacuat: & dysenteriam purgatio leuet, dum infensam materiam, efficientem eius causam expellit: rheum etiam temperamento calidum febrem extirpet, dum bilem exuperantem, quæ materia coniuncta febris est expurgat, id quidem ex accidenti, non per se facere putandum

Hipp. lib. de flat. & aph. 22. lib 2. aph. Gal. lib 2. de optima secta, de cõstit. art. lib. 1. de sanit. tuend. & alibi paßim.

Contraria per media non tolluntur.
lib. 9. method.

est. Nec verò per media contraria tolli possunt. Non enim calida tepidis, sed frigidis ad temperiem reuocantur, vixque quod obliquum est rectum euadit, nisi frequenter in aduersum retorqueatur. Itaque cum Galeno statuendum, curationis generalissimam indicationem vnicam esse contrarietatem: eique qui bene curandi viam tenere vult, in ijs remediorum generibus insudandum, quæ contraria morbo deprehenderit. Ideoque quum aliquis affectus calidus, vt Causus aut Phrenitis in corpore bacchatur ac furit insolentiùs, eum medicinæ professor obtundat frigidis. Et contrà, si quispiam impensè frigidus torpidas, vt Lethargus & Coma reddat actiones calidis, expugnet, inque reliquis similem contrariorum legem obseruet.

II.

Quid tenue, quæque tenuandi vi prædita.

Quid crassum, quæque vim incrassandi occludendique possident.

Id tenue dicitur quod promptè se in corpus insinuat. Tenuandi vim in simplicibus medicamentis obtinent origanum, calamentum, pulegium, thymum, anethum, hypericum, helenium, maiorana, ruta, cuminum, apium, Sarzaparilla, chyna, Guaiacum, quæ rarefacta cute frigidum, crassum & concretum humorem insito calore liquant, incidũt & attenuant. Crassum autem id nominatur, quod hæret atque subsistit, nec ingredi corpus, aut altè penetrare potest. Huius naturæ sunt vitis viniferæ folia, cupressus, myrthus, rubus, acacia, galla, rhus, oxyacantha, mala cotonea, sorba, corna, mespila, quæ cutim ita densant, vt influentem humorem cohibeant, eumque parti leuiter affixum in aduersum reijciant.

III.

Quid durũ & molle.

Malactica, seu molliendi vim habentia.

Quod tactum superat, durum: quodque cõtrà tactui cedit molle esse physici definiunt. Medici verò, quorum subiectum est humanum corpus, id durum esse statuunt, cui carni nostræ natura cedit, quod verò carni molle. Quare si Scirrhus, qui tumor durus, est in parte carnosa, bene cataplasma fit è radice brioniæ, cucumeris agrestis, althææ, maluæ liliorum, semine lini, fœnugræci cum adipibus & oleis emollientibus. Aut ex œsypo, medulla vituli, ceruique, suis & anseris cum adipibus, additis ad hæc ammoniaco, galbano, styrace bdellio, gummi pini, ladano, terebinthina componitur emplastrũ. Sin œdema, mollis tumor, affligit, huic inducenda spongia madens oxycrato, vel simile quid, vt nimium laxa, mollisque pars humore digesto siccetur, fiatque durior, instituta per contraria curatione.

IIII.

Aſperum appellatur corpus durum, cui partium inæquabilitas eſt: quale latum illud ſpatium quod à faucibus incipiens in Pulmones in ſeritur, arteriæ aſperæ titulo deſignatum. Vt læue, corpus molle ſuis partibus prorſus æquale, quales arteriæ reliquæ, læues ideo dictæ, quæ à corde profectæ, ſanguinẽ tenuẽ purũ vaporoſumque cõtinent. Rarum autem id dicitur, quod magnos: denſum quod exiguos meatus obtinet. Quæ vt contraria ſunt, ita ſi corpori præter naturam inſident, contraria remedia requirunt. Cutis nãque raritas, eam inſpiſſantibus atque denſantibus quæ πυκνότικα vocant, vt aqua frigida, muccagine ſeminis pſillij, ſucco portulacæ, ſemperuiui, tribuli viridis contrahitur: tolliturque denſitas diaphoreticis ſeu diſcutientibus, & aræoticis ſeu rarefacientibus, vt althæa, malua, mentha, chamæmælo, lilijs, origano, calamento, meliloto, cum butyro, terebinthina, ſtyrace, reſinis omnibus, pinguedine ſuis & anſeris, & alijs, eius poros, ſeu meatus occludentibus.

Aſperũ quid. *Læue quid.* *Rarum & dẽſum quid.* *Cutem denſantia.* *Diaphoretica ſeu diſcutientia, quæ dicuntur & aræotica, quod cutim rarefaciant.*

V.

Apertum & clauſum eſſe contraria cunctis notum eſt. Itaque quum ſanguis ex aperta vena prorumpit vberiùs, ijs quæ glutinant & poros occludunt, vt terra lemnia, bolo armena, pilis leporis minutim inciſis cum oui candido, ſanguine draconis, myrrha, mumia, thure, maſtyche, ſalicis folijs, floribus, cortice, præcipueque lanugine: vel ijs quæ viribus occultis agunt, vt iaſpide, qui cornallinus appellatur, hæmatite, corallio ſiſtendus. Sin contra videtur aperiendum, anaſtomoticis, quæ venarum & arteriarum ora dilatant & aperiunt, vt felle taurino, cyclamino, cæpis, allijs, ſed venæ ſectione potiùs vtendum.

Quæ cutis meatus occludũt, ſupprimuntque ſanguinem. *Anaſtomotica quæ reſerant ora venarum.*

VI.

Quæ ſolutionem continui patiuntur, per ea quæ ſeiunctas partes vniunt, κολλίτικα ſeu glutinantia dicta ſanantur. Sic recentia vulneris labra ſalicis, vlmi, plantaginis, hyperici, betonicæ, verbenæ, ſcabioſæ, buglæ, ſaniculæque folijs, aloë, myrrha, thuris corticæ, ſarcocolla, lythargiro, terræ lumbricis & cochleis admotis coaleſcunt. Contra verò continuum ſoluunt quæ ex alto vehementius attrahunt, ἑλκτικὰ dicta, cyclaminus, dictamnum, anagallis vtraque, pix, porrum, ſagapenum, terebinthina, fimus, fermentum, pſoricum, quæque valde tenuis & calidę ſunt eſſentiæ.

Glutinãtia. *Continuum ſoluentia.*

Detergens & emplasticum quid. Detergens, Græcis ῥυπτικὸν appellatur, id nimirũ quod è quauis parte sordes eluit. Cui contrarium est emplasticum, quod quia crassæ est, terrenæque substantiæ, corporis poris tenaciter inhæret & impingitur. Itaque quum in externa corporis parte sordescit vlcus, mel rosatum, *Detergendi vim habẽtia quæ.* èque siccis rosis syrupus, cicerum, lupinorum, & orobi farina, terebinthina, mel, saccharum foris admota sordes illius eluunt & expurgant. Siccant autem & occludunt bolus armena, terra sigillata, lithargyrus, *Quænã emplastica.* cerusa, pompholix, quæque ex ijs in momentaneos vsus componi, & in pharmacopolijs asseruari solent vnguentum rosatum mesues, desiccans rubrum, diacalchyteos, seu palmæum, vnguentum album, rhasis illustre nomine.

PLETHORÆ CVRATIO.

CAP. III.

Plethoram curãdi varij modi.

LORIDVS *in venis ideo si sanguis abundat,*
Hunc victus tenuis, repetitaque balnea sæpe,
Frictio multa, aluus vel sponte, vel arte soluta,
Sisyphiusve labor minuit. Labor omnis inanit
Namque, fames ieiuna: mador cute fusus aperta,
Fæxque per ima fluens, vetat augerique cruorem:
Hunc etiam sensim minuit, corpusque tuetur,
Si nulla illius labat actio. Sin viget ingens,
Imminet aut morbus, metus & ne forte grauetur
Natura, aut iaceat rubicundo oppressa cruore
Tollitur incisa morbi violentia vena.

COMMENTARIVS.

PLETHORA duplex. Vna quidem, in qua sanguinis bonitas, & humorum omnium æquabilitas est, citra manifestam grauitatem, venarumque & reliquorum vasorum tensionem, quam εὐέμιαν appellant. Altera, in qua sanguinis vbertas & excessus euidens ex venarum arteriarumque tumore conspicitur, quæ πολυαίμια nominatur. Illa per se diu subsistere potest, quum *eucrasia* sit, & exquisita sanitas. Hæc minimè, quum ab optimo statu sit recessus ac declinatio. Quamobrem ne morbum inuehat, impedienda materiæ subtractione per tenuem victum, aut excrementorum vacuatione per balnea, cathartica, frictiones. At si minùs ista conferunt, quia multitudine sanguis ita creuit, vt vasa distendat, & eadem aut rumpat, aut obstruat, missio sanguinis citò celebranda. Sed etsi cum robore virium vehemens morbus citrà plenitudinem obsidet vena pertundenda. Non enim sanguinis redundantia, sed morbi magnitudo, roburque virium phlebotomiam, vt lib. quarto method. scribit Galenus, indicat.

Plethora duplex.

II.

Quum balneum calore tepido corporis meatus reserans, quod intùs est fuliginosum, vaporosum, serosumque discutiat ac foras expellat, plethoram imminuit, & impedit ab obstructione solitam nasci cacochymiam. Nec tamen eò priùs vtendum est, quam inedia victusue tenuis, purgatio, maximeque venæ sectio præcesserit, ne per illud humores copia grauātes fusi colliquatique in partem imbecillam irruant. Vt verò balneum, sic exercitatio frequens, crebraque frictio discutit ac resoluit: sed hæc agitatione, motuque calfaciendo siccandoque, balneum tepore molliendo, liquandoque.

Balnei commoda.

Quid agendum ante balneum.

EORVM QVÆ BILEM PRÆPARANT purgantque.

CAPVT IV.

CONCITAT *exuperans varios dirosque tumultus*
Bilis, & æstiuis corpus solet vrere flammis,
Quos lactuca domat gelido quo frigore pollet,

acuta spina. Officinae Berberis vero Spinam acutam appellant.

Bilem alterantia, & præparătia.

Semper & herba virens, portulaca, oxyacantha,
Plantago, intybi & omne genus, speciesque rosarum,
Quæque cito crescunt spinacia, quodque satiuum est
Solanum, nostrisque frequens reperitur in hortis.
Herbaque purpureis halycacabus inclyta baccis,
Hic & hyosciamus, cui flos cum semine candet,

Mădragoræ potus metuĕdus quia soporem veternum & exolutionem inducit.

Mandragoræque maris, qui vix sine crimine succus:
Gramen, & Asparagus, rumex, agrimonia, lichen,
Cum viola nymphæa, soporiferumque papauer,
Vua & acerba, ribis fructus, Venerisque capillus,

Diosco. c. 16 lib. 6.

Et myro citrino balanus distincta colore,

Psillij semĕ aqua frigida maceratum & agitatum cholagogum est: ob id salubre biliosis febribus, & inflammationibus thoracis.

Infusum psilli semen, prunumque, sebestem,
Iuiubaque, atque rubens cerasum, tamarindus, acetum,
Succus item mali quod punica grana recondit,
Et medi, fuluoque trahit quod nomen ab auro:
Citrulus, & melo, cucumisque, cucurbita. Purgat
Cassia, manna, rheum mittit quod barbara tellus,
Ventriculumque leuans Aloe, Iecorique nociua,

Bilem purgantia.

Præcipitique mouens Scammŏnea dira furore
Tormina, & inde seni, grauidæ, pueroque neganda.

Electuariŭ è psillio, de succo rosarum, lenitiuum, diaprunum, catholicum.

A quibus est psilli confectio, quæque rosarum
Dicitur è succo, quæ lenitiua vocatur,
Quæ diaprunum & quæ humores simul euocat omnes,
Et pilula aurea, communisque, hyeræque, rheique.

COMMENTARIVS.

Lactuca quid, eiusque facultates.

LACTVCA genus est oleris vt aqua fontis frigidum humidum. Non tamen vt aqua mollit, aut ventriculi præcordiorúm ve robur exoluit, sed offensione nulla pro succo feruido temperatum, cumque probum infert. Cuius folium ac semen phlegmonas & erysipelata mulcet, sitim restinguit, somnum accersit, Veneris insomnia cohibet, καρηβαρίαν seu capitis grauitatem à mero, insita frigiditate sanat. Hinc ἀκραιπάλη quod crapulam arceat appellatur. Cuius vires

imitatur portulaca, gradu tertio frigida, humida secundo: quæ febrium ardorem a bile, vomitumque reprimit, firmat ventriculum, dentium dolori subuenit lentore suo morsus experte, lumbricos necat, confertque dysenteriæ sub austero suo sapore, quo putredinem arcet, & aliquantulùm astringit. Plantago frigida sicca secundo gradu bilis æstum, sitimque sedat, astringendique vi sanguinis reiectiones, dysenteriam diarrhæamque supprimit. Iecoris ac renum obstructiones expedit qua pollet abstergendi facultate: cuius radicem, folium ac semen vsurpamus. Intyborum genera sunt quatuor, Cichorium, endiuia, scariola, cicerbita frigida sicca ordine secundo, quæ calorem sanguinis humorumque mulcent, Veneris æstus extinguunt, viscera, maximeque Iecur in farctu liberant, in hisque collectam bilem eluunt quum amara sint ac detergentia, quæ firmant etiam astringente facultate. Sedum, quod ἀείζωον, seu semper viuum, vulgo barba Iouis desiccat quidem, leniter, quandoquidem & mediocriter astringit: a quea tamen in eo vincit essentia, refrigeratque recessu tertio. Quare dysenterias, aluique profluuia potu sistit, ad erysipelata, phlegmonas herpetas, nomas & vlcera depascentia perutile. Portulaca. Plantago. Intiborum genera, eorumque vires. Sedum seu semperuiuum.

Rosarum quædam albæ sunt, aliæ rubræ, nonnullæ pallidæ: siccæ quidem omnes: sed albæ minus, rubræ magis astringentes, vtræque frigidæ. Quare bilis temperant ardores, eiusque putredinem arcẽt, ventriculũ Iecurque roborãt, capitis dolores mulcẽt, somnũ accersunt. Rosæ verò pallidæ calidæ sunt, abstergentes & amaræ, substantięque tenuis. Hinc venarum, arteriarum ac Iecoris obstructiones explicant, bilem serumque purgant, eam ob rem Ictericis & hydropicis salutares. Sed vsu frequenti venarum aperientes ora sanguinem eliciunt. Ex eis fit syrupus ad vncias duas cholagogus & hydragogus. Quibus eandem vim ac moschatis rosis esse volũt. Sed quia moschatis quã pallidis maior est calor, tenuitasque substãtiæ, metus sit ex earũ vsu crebro ne cum sero sanguis, reseratis nimium ductibus exprimatur. Spinacia veteribus incognita, nunc in lautas epulas vernis ieiunijs pauperum ac diuitum mensis apponi solita molliunt, aluum & corpus humectant: Flatulenta sunt ab excrementitio quo plena sunt humore. Quamobrem elixari in suo, non alieno iure volunt, & cum aromaticis, vt pipere, caryophillis, nuce moschata, butyroque cum omphacio coqui: quo modo flatus deponunt, fiuntque palato stomachoque gratissima. Gramen & Asparagus moderatè refrigerant siccantque: quaque vi pollent abstergendi, Iecur & renes ab infarctu vindicant. Illius sola radix vsurpatur huius radix, semen & summitas, & hæc maximè, quod arrideat palato, stomacho sit vtilis, grata Veneri: quam stimulare creditur, leuiterque mollire ventrem, si præ cæteris cibis sumatur. Lapathi, seu Rumicis plura genera cõmemorat Dioscorides, in quibus excellit Oxylapathũ & Oxalis, frigida sicca gradu secundo: quæ quum sit tenuium partium, Iecoris, Lienis, ac renum obstructiones demit, & arenulas exturbat radice, folio, semine, Viola purpurea refrigerans & humectans ordine Rosæ species & vires. Spinacia. Gramen & Asparagus. Asparagi summitas cur imprimis vsurpatur. Oxylapathum & Oxalis.

Violæ purpureæ vires.

primo, feruidos, acres & aduſtos humores temperat, dolores à calore natos narcotici more ſedat, ſomnum conciliat, aſperam arteriam thoracemque lenit, cordiſque tædia dimouet. Purgat lubricando quum recens eſt: quum ſicca, trahendo. Nam in recenti excrementia ſuperat humiditas: in ſicca ſapor amarus.

Omphacium & Acetum.

Omphacium quoniam duntaxat acidum, planè frigidum eſt, ideoque calidis affectibus vtile. Quod autem vt acidũ, ita ſaporis acris eſt, vt acetũ, nonnihil caliditatis habet. Sed acetum aſcititio calore, quem à putredine contraxit, calidum eſſe putandum eſt. Per ſe namque refrigerans ac ſiccans eſt, bilioſis vtile, melancholicis infenſum. Tenuitate partium qua pollet corpus acidum altè penetrat & humores craſſos incîdit; ſiccitate diarrhæas & hæmorrhagias ſumptum & admotum arcet. Inſito frigore febrium æſtus & ſitim extinguit, incipientes phlegmonas cohibet, appetentiam mouet, tollitque nauſeam. At viſcerum, partiumque ſubſtantiam acrimonia ſua vellicat: ideoque frequens illius vſus metuendus.

Myrobalani quinque generum.

Myrobalani fructus ſunt ignoti arboris. Quarum quinque ſpecies, Citrinæ ſeu flauæ, Chepulæ, Indæ, Empellicæ, ſeu Emblicæ, Bellericæ, quę refrigerãt, ſiccant, & bilis ardorem cohibent. Flauæ tamen præ cæteris bilem detrahunt: Empellicæ, Bellericæ, Chepulæ pituitam: Indæ ſeu nigræ bilem vſtam, non apertis qualitatibus, ſed inſita proprietate, qua pariter iucundum odorem frequenti vſu ſuſcitant, ſenectutem remorantur, hilaritatem adferunt. At aſtringendi vi Cor, Ventriculum, Hepar, inteſtina roborant, ideoque medicamentis acribus, vt Scammonio, Colocynthidi, Turpetho corrigendis rectè miſcentur, vt aſtrictione ſua celerem eorum actionem obtundant atque retardent. His verò quibus vel eſt, vel metuitur obſtructio nocent, quum etiam hanc, vt Meſueus annotauit, inferant.

Lib. 2.

Ceraſorum ſubacidi vires.

Ceraſũ dulce.

Ceraſorum plura genera ſunt, ſed à nobis hoc loco ſubacidum intelligitur, frigidum, ſiccumque. Quod appetentiam excitat, ſitim ſedat, languido æſtuantique ſtomacho Cordique gratum eſt, febrium ardores, gliſcentemque putredinem cohibet. Dulce contra ſtomachum offendit, malique ſucci eſt, ideoque putredinis & febrium cauſa.

Pruna.

Lib. 2. de alimentis.

Damaſcena

Pruna mediocriter humectant, & refrigerant, aluum humiditate lentoreque ſubducunt, quo nomine nocere ſtomacho prodũtur. Quem non offendunt μέσα ſeu dulcacida, qualia Damaſcena ſũt omnium, authore Galeno præſtantiſſima, niſi quantitate ſumpta, quum aliquantulum aſtringuant. Omnia quidem bilem alterant, purgantque: ſed dulcia lubricant, purgantque magis, quum humidiora ſint: ſubacida magis alterant.

Tamarindus.

Tamarindus Indicæ palmæ ſylueſtris fructus eſt, frigidus ſiccus ordine ſecundo: qui bilem purgat, ſitim extinguit: ventriculi Iecoriſque calorem immodicum temperat, acutis ſuccurrit febribus: & eos affectus mulcet, quos humorum aſſatio peperit.

Malum punicum, ſeu granatum acidum.

Mali punici, ſeu granati acidi ſuccus refrigerans ac ſiccans, acerbus aſtringenſque bilis ardorem, aluique profluuia cohibet, acutarum febrium putredinem & malignitatem arcet, ſyncope ſtomachicæ medetur, viſcera roborat: vt Ribes, qui fructus eſt è ſuo frutice racematim dependens,

ſubacidi

subacidi, dulcisque saporis. Cuius succus cum vini modo velut Cerasum expressus deferbuerit, fæcemque deposuerit in annum asseruari potest, sopiendis febrium ardoribus vtilis, rosionibus à bile natis, sitique sedandę. Paratur ex vtroque nunc syrupus iisdem dotibus praeditus. Mali Medici, seu Citrij & Limonij succus acidior mali punici ribisque succo, sed minus astringens bilem retundit, auræ pestilenti, venenisque resistit, renumque vias expurgans calculum educit. Cuius vires Aurantium malum æmulatur, si sit pariter acidum. Dulce namque calidum est, & ab acidi viribus alienum. Citrulus, melo, cucumis, cucurbita refrigerant humectantque, fructu quidem magis, minùs semine: quod diureticum est, abstergens & incidens. Citruli verò, melonis & quorum semina vulgò frigida maiora dicuntur, vt semina minora sunt lactucæ, portulacæ, scariolæ & acetosæ. Bilem ista quidem domant, obtundunt, immutant & alterant contrarijs qualitatibus: purgant verò sequentia. Cassia fistula calfacit humectatque gradu primo. Bilem purgat leniter & eius æstus obtundit, pulmonum ac thoracis affectus lenit, renum ac vesicæ conducit ardoribus, deuorata sæpe calculos in eis nasci vetat. Sed ventriculum offendit quia flatulenta: nec aluo profluenti datur commodè quia mollis ac lubrica. Communis huius dosis ʒi ß, quæ minuitur infantibus, augetur in viris, iisque quibus aluus est durior. Ab ea bolo sumpta, vel diluta propere iusculum exsibetur, vt minùs in ventriculo morata non offendat, purget citiùs, nec abeat in alimentum. Manna blandè bilem educit nulla virium offensione, prægnantibus & infantibus ideo tuta. Cuius dosis ad ʒij extenditur, in iure pulli, vitulive, vel hordei decocto dissolui solita. Rhabarbarum seu Rheum amarum gustu, calidum ac siccum est ordine secundo. Duplici substantia constat: crassiore, qua roborat & astringit: tenuiore, qua detergit purgatque. Bilem præcipuè, sed & pituitam è ventriculo, Iecore, vicinisque his, non distantioribus sedibus elicit: omni ætati, sexuique familiare tutumque medicamentum. Infunditur in attenuante & humectante liquore, addito vino albo cum tantillo cinnamomi quum obstructiones expedire & purgare volumus. In substantia verò datur aut in expressione quum astringere consilium est. Memineris verò si calida Iecoris intemperies affligit, id vt maceres in humectāte & refrigerante decocto, cumque syrupo leniente ac refrigerante dissoluas. Rheum enim sicci Iecoris mors est, vt humidi vita. Quod infunditur a ʒij ad ʒiij. Aloe terget ac roborat: bilem ac pituitam è ventriculo, locisque vicinis in aluum deriuat. Quæ quoniam vt Rheum lentè purgat, cinnamomo, nuce moschata, macere, caryophillis additis stimulanda. Corporibus frigidis & humidis voracibus, hisque qui multa cruda congerunt, quibusque ventriculus humore plurimo confertus est, eximiè confert. At nocet hepati, quia tenues eius venas amarore vellicat: sis ideo vitanda, quibus excreatur vomiturque sanguis, aut ex aluo, vterove profunditur. Ideoque vix sola describitur in vsum, sed vel in eius locum simplex hyera suppletur, aut eius acrimonia

Ribes Arabibus nobis grosella rubra, seu träsmarina dicitur.

Mali Medici, seu Citrij, Limonijque succus.

Aurantium malum.

Citrulus, melo, cucumis, cucurbita.

Semina maiora & minora quæ?

Bilē purgātia.

Cassia.

Manna.

Rhabarbarum.

Aloe.

Scāmonium. masticthe, tragacantha, lenientéve decoto aut cathartico retunditur. Cuius dantur ad summum ʒ iij. Scammonium catharticorum maximum, calidum ac siccum ordine tertio cor, ventriculum, hepar, intestina lædit, & reliqua viscera conturbat. Eius enim vt furiosi tenues humores, vt citrina bilis ac serum è remotissimis quibusque partibus in ventriculum, aluumque feruntur, vnde ventriculus euertitur, appetentia deijcitur, mouetur nausea, sitis ac febris ingens, aluique fluor excitatur immodicus. Ideoque nec puero, nec seni, nec prægnanti, nec ardente febre iactato conuenit. Quum igitur eius qualitas tam infensa sit, non syncerum, sed temperatum retusumque datur ea permistione quam diagredium appellant. Quod nec solum dare tutum est, sed eis iungendum medicamentis, quæ violentiam eius remorentur atque retardent: qualia sunt è solutiuis cassia, rheum ac diaprunum: è roborantibus conserua rosarum, mina cydoniorum & mastiche. Datur à granis sex ad duodecim. Præparantia verò bilem composita sunt oxymel & oxysaccarum simplex, syrupus acetosus, endiuiæ, cichorij, syrupus violaceus papauerinus, neunpharinus, rosarum siccarum, granatorum, myrthillorum è succo citri, limonum & cydoniorum. Purgantia Catholicum, diaprunum simplex, electuarium lenitiuum: quæ dantur ab ℥i ad ℥iß quia blandè purgant. At electuarium è succo rosarum, diaprunum solutiuum & è Psillio quia diagredium recipiunt, vix ℥ ß excedunt. Hyera Galeni raro dissoluitur ob amarorem, sed catapotiorum forma solet exhiberi. Quum tamen vsus requirit à ʒ ij ad ℥ ß propinari potest. Pilulæ cholagogæ sunt pilulæ communes, pilulæ Ruffi, de hyera, de Rhabarbaro, sine quibus, aureæ & aggregatiuæ, quas & polychrestas nominant, quod destinatæ sint multis purgandis humoribus. Harum dosis a ℈ ij ad ℈ iiij.

Diagrediū solum dare tutū non est. Diagredij dosis. Composita bilem præparantia. Composita purgantia. Pilulæ bilem ducentes.

MELANCHOLIAM PRÆPARANTIUM atque purgantium.

CAPVT V.

EMPERAT *affectus quos bilis adusta creauit*

Vtraque buglossi species, filicisque minutæ
Dulcis, et austeri radix gustata saporis:
Capparis, eppythymus, tamariscus, & excubiales
Deponens curas, & somnia vana melissa.

1. Polypodiū intelligo.

Malaque flagranti quæ commendantur odore,
Cuscuta cum viola, lupulus, scolopendria, senna
Cum prunis, lactisque sero, vel dulcibus vuis.
Herbaque quæ lachrymas fumi ciet instar amaras:
Illaque qua quondam furijs Amythaone natus
Prætidas eripuit purgata mente Melampus,
Quæ niger elleborus communi voce vocatur.
Cuius radicis de cortice tundito drachmam,
Non magis, et pingui coquito cum iure, vel hordi
Cum lympha, mixto violæ, malveue sirupo,
Iuiubeo, lenive alio, ne siccior huius
Conuellat fera vis, ferat & pro munere lethum.
Principis hinc trahitur confectio nobilis hamech,
Isque liquor regis qui dicitur esse Saporis,
Indaque, & è fumo terræ catapotia, queque
Nomen ab Armenio ducunt, cyanoque lapillo.

COMMENTARIVS.

BVGLOSSVM & borrago manifestis qualitatibus melancholiam oppugnant & obtundunt. Calfaciunt enim humectantque gradu primo. Quaque vi Cor exhilarare produntur, eadem melancholicorum imagines, & spectra discutiunt. Buglossum quidem iniectum vino causam hilaritatis esse meminit Galenus, & Græci borraginem dicunt εὐφρόσυνον, quod ea pariter oblectet & exhilaret. vnde versiculus, *Buglossum & borrago.* *lib.5.simpl.*

Dicit borrago gaudia semper ago.

Polypodium filiculæ radix est, dulcis austerique saporis, moderatè calfaciens, impensè siccans; quæ crassos humores tergit, pituitam atramque bilem etiam à iuncturis blandè purgat. Cuius siccitas & austeritas humectante quopiam, vt gallinaceo iure mollienda. Capparis amarus, acer, & acerbus, ideoque tergens, calfaciens & astringens Lienis prædurum tumorem discutit, eumque diebus quadraginta colliquat, præcipuæ cortex sumptus & admotus. Easdem, sed aliquantum imbecilliores vires habet fructus, qui Iecoris obstructiones expedit, & cœtus appetentiam inuitat, ventriculumque recreat. Epithymus melancholiam præter cætera, quasi prærogatiua quadam facilè, citraque molestiam purgat, inquit Mesuęus. Quare melancholiam morbum, *Polypodiũ.* *Capparis.* *Epithymus.* *Mesu.c.16. lib.2.*

hypocondriacam deſipientiam, timorem, vertiginem; febrem quartanam, vlcera nigra, cancrum, lepram vſu multo ſanat. Tenuat enim, reſoluit, obſtructiones aperit, firmatque viſcera. Sed quia calidus & ſiccus ordine tertio calorem auget, ſitimque parit, bilioſis naturis haud mediocriter incommodat, hoc ideo cautiùs vtendum, & temperandum humectantibus. Coquitur ad ℥j in ſero lactis, in quo Meſuæus alia pleraque medicamenta macerat: cuique facultates inſignes tribuit, vt nempe lauet, tenuet, obſtructa reſeret, tergeat, purget clementer & ſine morſu bilem flauam & vſtos humores: ideoque maniæ, melancholiæ, lichem, lepræ, malignis vlceribus, & cæteris cutis vitijs, ictero, febribus à bile putridis, Lienis tumori, denique morbis omnibus obſtructionem ſequentibus conferat: quod calidum ſiccum ordine primo.

Serū lactis

[redacted] ures.

Tamarix. Tamarix incidens & abſtergens Lienem ex vino coctus, idemque potus abſumit: ex cuius caudice vaſa potoria fiunt lienoſis vtiliſſima; cuius

Meliſſa. radicis cortex vſurpatur. Ab odore citri Meliſſa citrago nominata, calfaciens & ſiccans ordine primo vires habet eximias. Nam Cerebrum ab obſtructione vindicat, cor imbecillum firmat, labantem animum reuocat, animi ſollicitudines, nocturnaque ſomni ludibria fugat, vapores atrabiliarios à ſpiritibus & ſanguine ſuſcitatos educens: menſes expellit, conceptumque tum potu, tum inſeſſu iuuat.

Poma redolentia. Pomorum redolentium ſuccus odoris ſuauitate cor recreat, eiuſque palpitationem à bilis atræ fuligine genitam inſita ſubſtantia temperat. Caſſutha, ſeu Cuſcuta calida receſſu primo, ſicca ſecundo cum aſtrictione quadam

Cuſcuta. roborat & abſtergit, Icterum nigrum, febreſque lentas ac diuturnas abigit, quodque in venis, reliquiſque vaſis continetur à putredine vindicat, tū herba tum ſemine. Scolopendrium, quod Aſplenium ſeu Ceterach, tenuiū partiū eſt, cuius in aceto decocta folia diebus quadraginta

Scolopendrium, ſeu Ceterach. Lienem abſumunt, Stranguriam, Icterum, ſingultumque ſedant & calculos in veſica comminuunt.

Fumaria. Fumaria, quæ Capnos, particeps acris & amaræ qualitatis, & aliquantulum acerbæ, calida primo, ſicca ſecundo gradu tenuat, obſtructa ſoluit, ventriculum, Iecur, interioraque reliqua viſcera firmat, aduſtos humores, bilemque leuiter ac ſenſim expurgat, mundat ſanguinem, & reliquos humores à putredine vindicat: viſum acuit: quod dum facit, quia lachrymas ab oculis vt fumus excitat, fumaria nominatur.

Quam facultatibus omnibus æmulatur Lupulus, at acrimonia minore. Senua calida ſicca, ſubamara, detergens melancholiam quidem præci-

Lupulus. Senna. puè, ſed & bilem & pituitam ex hypochondrijs, Liene, Meſenterio, Iecore, Cerebro, Pulmone, Cordeque blandè ſenſimque vacuat: ſenſus acuit, corpuſque floridum efficit & alacre. Nam contumaces viſcerum obſtructiones, veteres lentaſque febres, melancholiam, Epilepſiam, impetiginem, pſoram, elephātiaſin, omnē denique illuuiei ſentinā exhauriēs natiuum calorem, & ſpiritus ante ſopitos lāguidoſque ſuſci-

Sennam emēdantia. tat. Ne verò torſionibus excruciet, ſumatur ex iure pingui, vel cum ea coquantur pruna, iuiubæ paſſulæ, quę leniant, aut ſyrupi leniētes vt violaceus, iuiubinus aut althææ diſſoluantur. Quia verò lentè purgat, eſtque cacoſtomacha flatulentaque, permiſcenda quæ roborent ac ſti-

mulent, flatusque discutiant, vt Zingiber, spica, cinnamomum, semen anisi, fœniculique. Dosis est ab ℥ß ad ℥i. Elleborus niger ordine tertio calidus siccusque, bilem imprimis atram, inde flauam, crassamque pituitam in aluum tanta vi deturbat ac præcipitat, vt ex omnibus partibus humores, èque venis sanguinem rapiat. Ex quo quum sit purgatio difficillima, terrorisque plenissima, solis exhibenda robustis, tumque, quum morbi necessitas ac peruicacia requirit. Imprimis datur elephanticis, melancholicis, epilepticis, vertiginosis, eisque qui cancris & phagædænicis vlceribus infestantur. Melampodium appellatur à Melampo Amythaonis & Dercyppes filio, qui Præti regis Argiuorum filias, quæ Iunonis ira se esse vaccas arbitrabantur, eius ellebori nigri potione sanauit, vt cum Poëtis scribit Hippocrates. Elleborus albus in vsum venire non debet, quia venenatæ qualitatis particeps in suffocationis periculum adducit cum totius corporis perturbatione. Præparant melancholiam atramque bilem, syrupus saporis, de pomis odoriferis, luporum fumariæ, scolopendrij, buglossi, melissophilli Fernelij: syrupus de thymo, epithymo, bizantijs, oximel & oxisaccharum simplex & compositum, cum aquis melissæ basilici, lupulorum, fumariæ, buglossi, borrag, absynth, maioranæ, scolopend. Purgant Catholicum & electuarium lenitiuum, quorum dosis antè data est: confectio quæ dicitur hamech, cuius dosis ʒß hyera diacolocynthidos ad iij, sed rarius, & nonnisi grauioribus morbis exhibenda. Pilulæ melenagogæ sunt lucis minores & è fumaria, quarum dosis ℈iiij. Cautius & minori dosi dantur Indæ, quæque de lapide cyanæo, seu lazuli, & de lapide dicuntur armeno, nimirum à a ℈ 3i.

Elleborus niger. *Quibus datur Elleborus.* *Hipp. Epist. ad Crateuam.* *Elleborus albus venenatæ qualitatis particeps.* *Composita melancholiā atramque bilem præparantia.* *Composita purgantia.* *Pilulæ melāncholiam purgantes.*

PRÆPARANTIA PITVITAM, EAMque purgantia.

CAPVT VI.

INTERIVS *si fortè grauat, mollive tumore*
Corporis externum vitiat pituita colorem,
Betonica hanc & thymbra, thymusque & saluia findit,
Arthemisia, serpillum cum floribus anthos,
Stæchas et origanum, calamintaque, pullegiúmque

Maiorana, capillares, eruca, galanga,
Succisa, hyssopus, niueumque & odore suaue
Marrubium, vermesque satos in ventre necare
Mentha potens, apium, filipendula, petroselinum,
Hippericum, ~~marathrum~~, scabiosa, genista, chamædris.
Aiuga, pimpinella, chamæmelumque, meonque,
Enula *~~Emula~~, nubigenæque sibi quæ nomen adepta est*
Centarium, Gentiana. *Centauri, nomenque dedit cui Gentius, estque*
Aristolochia *Quæ purgamentis partus celebrata mouendis.*
Radices etiam quibus est aperire potestas,
Quæque minora calent maioraque semina, crassum
Attenuare solent, lentumque parare fluori
Cathartica phlegmagoga. *Phlegma, quod in liquidam deducit Agaricus aluum,*
Mitius hoc Aloe, Turpethum sæuius illis.
Viscera conturbat, corpusque immaniter vrget.
Quosque furens reperit tenues crassosque liquores,
Sedibus in ventrem rapit hos Colocynthis ab imis.
Ex illis diaphænicôn, benedictaque laxans,
Et diacarthamus est, hyeræ catapotia, lucis,
Coccia, quæque omnes vacuant polychresta liquores,

COMMENTARIVS.

Thymus, Satureia, Pulegium. THYMVS calfaciens & exsiccans ordine tertio plurimum incidit ac tenuat, ideoque viscera, maximeque pulmones thoracemque purgat. Epilepticos vel odore solo iuuat, crassa tenuans & excludens: flatus dissipat, vrinam ciet, & menses euocat, suspectus prægnantibus, quia fœtum ac secundas expellit atque præcipitat. Cuius vires æmulantur pulegium & Thymbra, seu Satureia. Betonica. Betonica secundo gradu calida siccaque terget inciditque, coctionem adiuuat, pulmonem, Iecur ac Lienem expurgat, calculos in renibus atterit, epilepticis confert: contusa, capitisque vulneribus imposita ea mirè glutinat, ossaque fracta extrahit, virulentarum bestiarum morsibus pota & illita medetur. Menstrua mouet, omnes infarctus denique, seu cum febre, seu sine febre sint aperit. Capillares herbæ. Capillares herbæ, quarum nomine capillus Veneris propriè dictus, adiantum, polytricum, cæterach, & scolo-

pendrium intelliguntur, incidendi tenuandique vi sine caloris excessu
præditę, in pituitam & bilem agunt, excrementaque crassa, quę diu in
interioribus hęsere pręparant & excludunt: maximeque capillus Vene-
ris, seu adiantum album pectus & pulmones expurgat, ab eisque crassa
lentaque sputa promouet & expellit. Erucę folium manifestè calfacit, *Eruca.*
crudumque, Venerem largiore cibo concitat, vt & semen, vrinę cien-
dę pariter idoneum. Galanga, quam Acorum aiunt, duplex, maior & *Galanga.*
minor. Vtraque calfacit & siccat ordine tertio, ventriculum roborat,
eiusque frigidis & flatuosis medetur affectibus. Eadem indita naribus
Cerebrum firmat, halitum oris commendat, eisque qui Veneri minùs
addicti sunt vires animumque suscitat. E Carthamo seu Cnico solum
semen à medicis vsurpatur, gradu secundo calidum ac siccum, abster- *Carthamus*
gens, aperiens ac leniens. Quod conquassari solet, vt medullę vis edu-
catur: quæ pectus & pulmones expurgat vocem magis canoram facit,
pituitam aquasque vacuat ac semen auget. Apium ordine secundo cal- *Apium.*
facit, siccatque tertio: Iecoris ac renum obstructa reserat, attenuando-
que flatus discutit: folium quidem in vsu est, at præcipuè radix & se-
men. Filipendula morbis omnibus à causa frigida natis, maximéque *Filipendu-*
suspiriosis, asthmaticisque succurrit, inflationes stomachi discutit, re- *la.*
numque doloribus, quos obstructio calculusque genuit opitulatur.
Petroselinum ordine tertio calidum siccumque flatus attenuat atque *Petrosellinū.*
dissoluit, obstructa reserat, vrinam prolicit, menses euocat, secundas
ac mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ subditum. Hype-
ricum quod & Androsæmon calidum siccumque reserat ac resoluit, pa- *Hypericum.*
riter glutinat astringitque. Quare substantiæ tenuitate menses vrinas-
que prouocat & calculos eijcit, siccaque vi dysenterias sanat, & vlcera
ad cicatricem perducit folium quidem, flos ac semen vsurpatur: at se-
men ischiadicis imprimis confert, venenisque resistit. Genista, seu Spar-
tū pituitā & vtrāque bilē validè purgat, & humores ab articulis trahit:
vrinam efficacissimè ciet, calculos in renibus ac vesica conterit, nec in
his materiam figi, & lapidescere permittit. Chamęmęlum Anthemidis *Chamæmæ-*
species tenuitate rosę persimile est, temperatè calidum humidum. Ideo- *lum, seu ca-*
que quum sit malacticum & anodynum, lassitudinibus, si quid aliud *momilla.*
confert, doloresque mitigat, sedatque, tensa remittit, emollit dura,
constipata rarefacit: febres omnes, quę sine visceris inflammatione
sunt discutit, insessu potuque calculos è renibus vrinasque pellit. Cuius
decoctum in iure capi pullive conferre plurimum ad omnes internos
dolores, pręcipue que colicos ac nephriticos, Petrus Gorræus Ioan- *Meon.*
nis pater asserebat. Meon ordine tertio calidum, siccumque secun-
do menses vrinasque promouet, Arthritidi conducit, inflatio-
nesque stomachi discutit, sed vsu crebriore caput tentat. Nam in *Gentiana.*
eo crudior humiditas causa fit flatuum, qui in caput elati dolorem
inferunt. Radix imprimis vsurpatur. Gentiana tertio gradu calfaciens,
siccansque secundo deterget, purgat, tenuat, obstructa liberat, amara
plurimùm. Qua vi menses vrinasque prouocat, venenatos serpentum

ictus eludit, ideoque commodè miscetur antidotis. Hepaticis, stomachicisque prodest, ventris tineas enecat, radice quam folio præstantior. Aristolochia sic dicitur, quod puerperarum lochia prouocet optimè: sed infensa grauidis, quod eas abortire cogat. Ea triplex est, rotunda, longa, clematitis. Sed rotundæ maxima vis, cuius acris subamaraque radix est, calida siccaque tertij gradus initio, quæ pituitam è cerebro quidem, sed imprimis è pulmone ducit, in eoque lentum ac putrē humorem expurgans tussi, asthmatique confert, vt & venena retundit.

Radices aperitiuæ.

Semina quatuor calida maiora & minora.

Radices aperitiuæ vulgo dictæ quinque sunt, apij, rusci, asparagi, petroselini fœniculi. Semina calida maiora quatuor, anisi fœniculi, carui, cumini. Minora quatuor, dauci, apij, amos, amomi. Sunt hęc alloiotica: cathartica sequuntur. In quibus est Agaricus, calidus ordine primo, siccus secundo: qui crassam lentamque pituitam primò, deinde bilem vtranque purgat, debilius quidem à neruis, articulis summisque partibus: potentius, ac potissimùm à cerebro, pulmonibus, vtero, mesenterio, Iecore, Liene, à quibus obstructiones & inueteratos affectus eximit. Cuius vt sapor ingratus & ventriculo noxius emendetur, in vino maceratur, in quo zingiber aut caryophillum, aut spica maduerit, & concinnatur in trochiscos. Probatur albus, lęuis ac friabilis, quique gustu primo, dulcis, deinamarus & stipticus est. Niger, durus, densus, grauis improbatur. Cuius infensi, deindeque diluti dosis à ʒij ad ʒ ß.

Agaricus fungus est in truncis arborum vetustate putrescentium & erosarum ortus.

De Medicamēto purgāte notatu dignum.

Notandum autem Agaricum, vt & omne catharticum purgare, non à temperamento, nec vt contrarium agens in contrarium, nec vt simile trahens & euellens alterum, nec vt leue sursum, graue deorsum materiam purgandam agitans, non ab elementari denique manifestaque facultate qua calfacit, refrigerat, humectat, siccat, sed occulta qualitate, quam cælestem vim, seu formam specificam, seu totius substantiæ similitudinem licet appellare. Quod potestate calidum in actum erumpit nostri caloris natiui beneficio, cuius vi sibi tota substantia familiarem humorem attrahit primò: deinde sequi paratiorem.

Turpethum, vulgo Turbith radix est herbæ lactariæ, folijs ferulæ.

Turpethum calidum siccumque recessu tertio, non modò tenuem, sed & crassam, lentamque pituitam è visceribus, neruis & articulis euellit, ea per aluum potenter educens, quæ leuis purgatio subtrahere non potuit. Morbis frigidis & inueteratis eximiè confert: sed ijs dandum qui viribus constāt, pueris, senibus, prægnantibus interdicendum. Nec seorsim dari debet, sed amygdalarum dulcium succo, saccharo, zingibere, mastiche temperatum atque correctum. Album & gummosum eligitur. Cuius infusi dosis ad summum ʒiij.

Colochynthis est cucurbitæ syluestris fructus. Fel autem dicitur Terræ & plātarum Mars, quod veneni

Fel terræ
Plantarum Mars

Colocynthis insigniter amara calfacit, siccatque gradu tertio. Bilem quidem vtramque, sed primùm & maximè pituitam & aquam citrinam educit ab articulis, & è distantissimis, reconditissimisque sedibus impetu validissimo, quo ventriculum & viscera, corpusque omne conturbat, venas aperit, & ab eis elicit sanguinem, intestina corrodit ac torsionibus excruciat. Quare sola non exhibetur, sed exquisitissimè trita amygdalarum dulcium succo maceratur, cumque tragacātha vel mastiche cogitur in trochiscos, vel ex iure pingui, alióve

leniente

leniente liquore dissoluitur. Inueteratis & contumacibus conducit affectibus quos nec Agaricus, nec Turpethum euellere potuit, nullis nisi robustis, & ætate florentibus exhibenda. Probatur alba, rara, leuis, quoque leuior, eo melior. Dosis eius a ℈j ad ʒß. Pituitam præparant mel rosaceum, anthosatum, mercuriale, genistatum, oximel scilliticum, oxisaccharum compositum, œnomeli; syrupus acetosus, syrupus est æchade, capillorum veneris: de hyssopo, de prassio, glicyrrhiza, citri cortice, de mentha, de arthemisia, calamento, de absynthio, bizantiis & eupotario: cum aquis apij, saluiæ, calendulæ, nepetæ, menthæ, asparagi, petroselini, fœniculi. Purgat hanc, vt cæteros humores Catholicũ, imprimis tum vtile quum humor heterogeneus in corpore dominatur, aut quisnam in vitio sit non est plane definitum: cuius dosis antè posita. Peculiariter autem electuarium diacnicu, seu diacarthami, diaphænicum & benedicta laxatiua phlegma detrahunt ad vnc.ß. hyera simplex eadem dosi, sed amarore maiore. Potentiùs purgat hyera diacolocynthidos & hyera Logadij, cuius dosis a ʒii. ad ʒ iij. cum decocto vel aqua beton. melis. ment. hpetro, selini, fœniculi: sed vtraque clysteres ingredi sæpius quam bibi solet. Pilulę phegmagogę sunt, azaiareth, stomachicę, sine quibus, de hyera compositę, de agarico, aggregatiuæ, quęque Coccię vulgò nominantur à ℈iiij ad ʒi. ß deglutiendę. Fortiores his habentur arthriticę, Indę, fœtidę, quarum dosis ʒj. vix excedat.

modo vicinas plantas interimat.

Composita pituitã præparantia.

Pituitã purgantia.

AQVAS ET SEROSOS HVMORES DVCENTIA.

CAPVT VII.

I Iecoris renumve labans innata facultas
Purpurei vice fingit aquasque serumque cruoris
Vnde tumor, mouet hunc, tenuesque exire per aluum
Humores ebulus cogit, mollisque Sabucus,
Syluestris cucumis, cyclamen, odoreque fragrans
Hæc rosa, quæ mixto pallet candore rubori,
Herbaque quæ retinet varios in flore colores,

Rosa pallida.

Vt varios in nube refert thaumantias Iris,
Et thymelæa, sed in pilulis non sola voranda,
Daphnoides, Ricinus & esula. Pollet ijsdem
Viribus & Lathyr, Soldanella, atque timendum
Euphorbi, nisi iam veteris lethale venenum.
Purgat ab his diacarthamus, ex hyeraque trochisci,
Barbara quos Arabum gens appellauit Alhandal,
Pallentisque rosæ liquor, è succoque rosarum
Dicta tabella, & aquas ducens maiusque minusque:
Hydragogũ maius & minies. — *Panis porcini, veluti lathyridis vnguen:*
Et thymelæa etiam pilulæ, euphorboque potentes,

COMMENTARIVS.

A Quatuor humoribus, maximeque sanguine superfluitates quædam emanant, quas ἰχῶρες Greci, serosos autem & aquosos humores Latini solent appellare, quod instar aquę serique lubricę tenuesque sint, à Iecoris ac renum imbecillitate pręcipuè genitę, dum illud impensiùs refrigeratum hæmatosin non procurat, sed destinatos sanguificationi succos deprauat, & in serosam saniem conuertit: hi verò dum eos è venis attrahere nequeũtes in ventrem demitti, aut in vniuersum corporis habitum abire patiuntur, vnde sequitur Ascites & Anasarca. Quas medicamenta quædam educunt, ob id hydragoga dici solita, quorum hic classem instruimus à Sambuco primùm orsi. Qui duplex: vnus arborescens: Græcis ἀκτὴ. Latinis Sambucus: alter pusillus, et ex herbarum genere, qui χαμαιάκτη nobis Ebulus appellatur, ordine secundo calidus ac siccus. Vtriusque vires in mouendis hydropicorum aquis eædem, sed ebuli paulò maiores, qui podagricis, Ischiadicis & Venerea lue laborantibus confert. Sed quùm is, vt hydragoga ferè omnia ventriculo sit grauis, leniente liquore vis eius emendari debet, in quo cinnamomum, spica, nuxve moschata maduerit. Succus ad ℥i purgat: acini contusi, & in vino albo, vel hydrosaccharo mixti drachmæ pondere bibuntur. Cucumer agrestis ordine tertio calidus siccusque, vehementer amarus, detergens & aperiens aquas sursum, deorsumque mouet, mirificeque sanguinis serum expurgat ab intimis partibus, hydropicis & Arthriticis vtilis: pituitam etiam bilemque vacuat. E cuius succo leniter expresso siccatoque fit Elaterium, leniente liquore vel tragacantha temperandum, addito cinnamomo vel spica: quod à granis decem ad viginti potest exhiberi. Citrinam aquam, crassamque pituitã ducit. Iris, calida siccaque recessu tertio, obstructionibus

Hydragoga medicamenta serum, aquasque mouentia. Sambucus & Ebulus.

Elaterium eiusque dosis.

Iris.

quidem expediendis efficacissima, sed ventriculo & visceribus ob acrimoniam infensa, qua venarum ora reserans menses mouet, aborsumque facit. Radicis succus datur ad ʒj, sicca tunsaque radix ad ʒij ex vuæ passæ iusculo cum saccharo & cinnamomo, vel sero lactis, vel capi vtulique iure cum lactucis alterato. Thymelæa planta est lactariarum maxima, calida sicca, gradu quarto, cui vis insigniter acris, ignea, mordens, vlcerans, inflammans, consumens, vimque dissoluens, Mezereon dicta, quasi rapiens vitam. Aquas potenter educit: vt Daphnoides seu Laureola, cuius est species, eodemque gradu calfaciens & siccans, ideoque pariter exulcerans ac febrim accendens. Quia verò citrinas aquas, & melancholicos humores educit insigniter, hydropicosque mirè leuat, eius folia macerentur in aceto cum succo Ribis, cydoniorum, punici mali, portulacæ vel lactucæ, quæ deinde siccêtur. Eo modo præparata foliâ coquantur a ℈ ij ad ʒi. in pingui & leniente iure cum saccharo & cinnamomo: vel sume pulueris foliorum eius laureolæ grana sex, ad summum grana decem, pulu. diamargarit. frigid. grana tria, conser. violar. rosar. nenuph. aut buglos. ʒij. Misceantur in opiatam aut bolum. Esula minor, Græcè πίτυλος calida sicca gradu tertio, serosos & aqueos humores altiùs immersos, pituitam atramque bilem etiam à iuncturis educit, ob idque doloribus arthriticis, & hydropi valdè conducit. Sed quia cordi & visceribus obest, calore & acrimonia febrem accendit, exulcerat, & ora venarum aperit, vis eius ac ferocia stomachicis & hepaticis glutinantibus ac frigidis, vt Intybi, portulacę, solani ve succo frenanda & cũ bdellio, vel tragacantha, vel cidoniorũ semine in aceto macerãda. Radicis cortex redactus in puluerẽ à quinque granis ad decẽ, lac autem à tribus ad septem exhibetur. Tithymalorum species, quas Esulæ nomine comprehendunt officinæ vim eandem habent, & eodem modo præparari solent: at vsurpari cautius Nam ordine quarto calfaciunt, ideoque caustica vi pollent, interioresque partes, maximéque viscera instar ignis adurunt. Ricinus, qui palma Christi, calidus siccus ordine tertio serosos ab articulis humores, & hydropicorum aquas, crassam etiam pituitam bilemque purgat. Cuius semen kerua, seu regium granum: quod teritur & coquitur in antiqui Galli iure, confertque tum doloribus colicis, ischiadicis podagricis. Vel coquitur in sero lactis, aut lacte caprino, conducitque tum hydropicis. Dosis à quinque granis ad septem. Eadem vi prædita censetur Lathyris seu Cataputia, cuius tria quatuorve folia cum oleribus ex pingui iure coquuntur: aut septem ad duodecim grana teruntur, bibunturque cum albo vino lymphato, vel integra vorantur. Soldanellæ, seu brassicæ marinæ puluis ad ʒj aut succus ad ℥ß salubriter hydropicorum aquas educit. Cuius, vt reliquorum hydragogorum vsus longè tutior erit, si non seorsim ac solum exhibetur, at cum earum herbarum decocto, quæ stomachum heparque roborant, addito rhabarbaro. Euphorbium aqueos humores, crassam lentamque pituitam ab extremis partibus omnium validissimè ciet. At quum ordine quarto calidum, siccumque

Thymelæa rapiẽs vitam faciens viduas ob insignem noxã quam infere sumpta consueuit.

Daphnoides seu Laureola.

Esula minor.

Tithymalorum species septem, Tithymalus Characias. seu Amigdaloides, Myrthites, Paralius, Helioscopius, Cyparissias, dẽdroides, Platyphilos. Dios. cap. 159. lib. 4.

Ricinus seu palma Christi.

Ab hoc exprimitur oleum, quod de Kerua nuncupatur

Lathyris, seu Catapucia.

Soldanella, seu braßica marina.

Euphorbiũ.

ſit, vrit, penetrat, exulcerat, & actionis violentia ſyncopen accerſit, Cuius vim infenſam ſic emendat Manardus. Maſtiches & tragacanthæ ana partem vnam, euphorbij partes duas ſumit, eaſque commiſcet: in medio crudi panis occludit, & in furno panem aliorum more coquit: coctũ vbi refriguit perfringit: quicquid intus inuenit à pane ſeiunctum, in catapotia cõformat, & imbecillioribus ad drach. vnã, robuſtioribus ad ʒiij, tutò dari poſſe cenſet. Ne tamen ſic emendatum offendat, exhibenda ſubinde potio eſt quæ refrigeret acleniat, vt & calor impenſior extinguatur, ſitque purgatio celerior. Ab his extant hydragoga compoſita quæ ſequntur: nempe ſyrupus roſarum pallidarum, qui datur ad vnc. ij, electuarium è ſucco roſarũ & diacarthami, hydragogum Fernelij maius & minus ad vnc. ß: hyera diacolocynthidos ad ʒiij, & ex ea trochiſci, quos alhandal vocant à granis decem ad viginti. Pilulæ è Thymælæa ſeu Mezereo & de Euphorb. ad ℈ij. Quorum vice purgat vnguentum è Cyclamino, vulgò de Arthanita & vnguentum è Lathyride Fernelij, illitum epigaſtrio, ſi vomitum ciere: hypogaſtrio, ſi ventrem purgare volumus.

Manardus epiſt. 5. lib. 16.

Hydragoga ſeu ſerum aquãque purgantia, eorumque doſes.

FLATVS DISCVTIENTIA.

CAPVT VIII.

Quæ flatus diſcutiunt.

ENSILIS *incluſus membri cauitate, vel*
errans
Per varias ſine ſede vias in corpore flatus
Deſæuire ſolet, diroſque ciere dolores.
Quos apium, poliumque fugat, calaminta, galanga,
Quodque oris graue virus olens emendat aniſum,
Rutaque et origanum, menthaſtrum, laurus, anethum,
Theriaceſque loco quæ ruſticus allia ſumit:
Zingiber, abrotonum, caryophillumque, piperque,
Inque venena potens marathri, daucique, Carique
Amnios atque cumini, et fragrans ſemen amomi,
Quodque ferit guſtu nares cerebrumque ſynapi.
Ergo ex his ſi purgandum, pituita trahatur
Cum diaphœnico et paribus: partique dolenti

Materia tabellarū flatus discutientium, imbecilloque & frigido ventriculo robur addentium.

Succurrant calidi fotus, quos mentha parabit
Fragranti comitata thymo, sumptæque tabellæ
E triplici piperum specie, vel aromate, quod sit
E nuce moschata, spica nardi, atque galanga,
Purpureisque rosis iuncto cum sacchare moscho.

COMMENTARIVS.

Quid flatus, eiusque causæ.

FLATVS, spiritus est, seu vapor impurior, crassior atque turbidior, quem imbecillus calor ex humida materia suscitatum discutere non potuit. Cuius quum tres sint omnino causæ: caloris imbecillitas, humida materia, partiumque quibus includitur, seu cutis seu musculus, seu membrana sit, densitas, calfacientibus ac tenuantibus huius est procuranda discussio. Per hæc enim calore vegetiore reddito tenuatur spiritus crassior, reseratisque meatibus in auras expirat & euanescit. In his est Apiū, calidum ordine secundo, siccum tertio: quod vt flatus discutit, vrinas mensesque mouet, epilepticis; quorum paroxismos irritat, fœtui & mulieri lactanti prægnantique noxium. Calaminta, cuius essentia tenuium est partium, & calida siccaque temperies, tum ea quæ montana, tum quæ nepeta seu Cattaria nominatur, à pituita flatuque natis affectibus succurrit, vrinas ac menses expellit, asthmaticis, ictericisque confert, sudoresque promouet. Elephanticos etiam iuuat, crassos humores incidendo: sed lactis serum statim ebibendum, ne calor hinc adurens melancholicum humorem augeat & exasperet. Prægnantibus obest, montana maximè, quæ admota pota ve conceptum interimit ac eijcit: ordine tertio calfaciens siccansque. Sed Cattariæ vis ac facultas ignauior. Anisum tertio gradu calidum siccumque ventris inflationes sedat, vrinam prolicit, lac ad mamnas euocat, in Venerem stimulat, aluum, albaque fœminarum profluuia compescit, venenis aduersatur, oris halitum commendat, cuius vt saporis gratia semen commodè panibus inspergitur. Ruta duplex, montana seu syluestris, ac domestica: Hæc tertio gradu calfaciens, illa quarto. Lethalium venenorum antidotum vtraque est, inflationes intestini coli, recti, vuluæque tollit, vrinas mouet, Venerisque flammas extinguit, quum digerat desiccetque strenuè: denique crassos ac lentos humores incidit, quod eorum est, in quibus calor ac siccitas exuperat. Origanum omnes obstructiones aperit, asthmaticis, peripneumonicis, ictericis, lienosis, mouendisque mensibus confert, flatusque discutit, siquidem incidendi, tenuandi, calfaciendique vim insignem obtinet. Menthastrum, seu mentha syluestris tenuium partium est, tormina mulcet, nocturnas pollutiones cohibet, asthmaticis ictericisque conducit, fœminas à partu purgat, ventris tineas ex aceto pellit, huiusque folia tam pota quam illita venenosorum animalium ictibus opitulantur. Laurus vrinas mensesque du-

Apium. *Calaminta.* *Calaminta montana prægnantibus infensa.* *Anisum.* *Ruta duplex.* *Origanum.* *Menthastrum.* *Laurus.*

cit, contrà scorpionum ictus ex vino bibitur, orthopnææ, tabi & omnibus thoracis rheumatismis ex melle confert, folio fructuque calfaciens: at fructu magis, ideoque discutiendis flatibus magis idoneo. Radicis cortex minùs quidem acer est & calidus, plus tamen amarus, astrictionisque magis particeps. Anethum aridum gradu secundo calfaciens ac siccans, inflationes ac tormina sedat, vomitum aluumque sistit, vrinas ciet, genitale semen extinguit, potuque lac euocat. Humidius autem minusque calidum est viride. Quare concoquit, somnumque magis quàm aridum inducit, sedatque dolorem, at minùs digerit. Cuius coma semenque solet vsurpari. Abrotonum ordine tertio calidum siccumque digerit, inciditque potenter, ideoque flatus discutit: Lumbricos interimit amarore, stomacho noxium. Nam quod amarum omnino est stomachum offendit, vt quod acidum, austerum, acerbum, & in summa quod astringens, ei gratissimum. Semina fœniculi, dauci carui, ameos, amomi sunt venenorum frigidorum alexiteria; grataque stomacho cruditatibus ac pituita referto. Concoctionem enim iuuant, & lentum humorem incidunt, tormina flatusque sedant, quia calfaciendi siccandique vi prædita. Composita discutiendis flatibus apta sunt Electuarium aromaticum rosatū maius, diarrhodôn abbatis, confectio de baccis lauri, dianisum, diacuminum, diagalanga, diatrium pipereôn: syrupi de thymo, epithymo, de mentha, de calaminta, de duabus & quinque radicibus vel soli, vel cum aquis apij, fœniculi, petroselini, absynthij, menthæ, nepetæ. Quæ commodè sumuntur per os, vt admouetur emplastrum è baccis lauri & è meliloto, nardinum oleum, anethinum, laurinum, ricininum, seu dekerua, balaninum, oleum amygdalarum, & oleum è castoreo. Ex quibus peritus sagaxque medicus ea seliget, quæ partibus affectis magis familiaria iudicabit. Sciendum verò semper esse suspecta topica calfaciendi vi prædita pleno, necdum repurgato corpore, quum hæc in partem afflictam, fluxioni iam obnoxiam, vi caloris attrahant. Quare tum ad ea veniendum, quum præmissa vacuatione, plethoræ cacochymiæque satisfactum esse videbitur.

Anethum. *Abrotonum.* *Stomacho quid infensum, & quid amicum.* *Composita flatus discutientia.*

FEBRIS EPHEMERÆ, SEV DIARIÆ CVRATIO.

CAPVT IX.

SPIRITVS *in solido venarum corpore clausus*
Æstuat externis, ab eisque Diaria febris
Inuadit causis. Quæ quamuis blanda, leuisque,
Dat tamen interdum longo rudimenta calori,
Non ideo spernenda. Sed hanc si suscitat ira
Mobilis, in sese subito fera corda residant.
Si timor, aut mæror, veniant noua gaudia, mensque
Protinus exoneret pauidas interrita curas.
Crapula foeda fame, aut vomitu, balanove domanda,
Dira famesque cibo, liquido sitis aspera potu.
Si verò elassis contingit Ephemera membris,
Sedabit fessum requies pacata laborem.
Sin cutis hanc peperit densatio, balnea prosunt,
Quodque potest oleum clausos aperire meatus,
Quale quod aut Camomilla dabit, vel amygdala dulcis.

COMMENTARIVS.

EPHEMERA febris est omnium simplicissima, quia spiritus præter naturam in venis & arterijs efferuescens eius est materia continensque causa. Qua nulla mitior, quum sit eius pulsus æqualis, vrina concocta, blandus calor, omnia denique fere sanis similia. Non tamen eius est negligenda curatio, quum hæc in alias febres facile degeneret. Vt quum ex densata cute retentis excrementis ea consurgit, febris putrida sequi solet a tetro eorum halitu primùm accenso, dein infecto sanguine. Quæque vel ab inedia, vel æstu Solis acquiritur, in Tertianam aut Causum incidit, acrioribus redditis humoribus aduentitij ca-

Notandum. Ephemera febris simplicissima.

loris primùm in spiritibus insidentis commercio.

Quid Ira. 2 Ira sanguinis est circa cor efferuescentia, rationis freno temperanda. Quæ si diutius perstans Ephemeram accendit, leniendus ac temperandus est calor ptisanę vel aquæ coctæ potu, syrupo violaceo, nenupharino, limonum & tepentis aquæ balneo, ne symptomatica febris, vt Pleuritis aut Peripneumonia: vel aliqua primaria, nempe Synochus in plethorico, vt in cacochymo picrocholo Causus, Tertiana, vel hectica consequatur. In cæteris Ephemeræ causis esto simile iudicium, vt nimirum ei quod molestiam infert contrarium semper afferatur: vt labori quies, furori, tristitiæ, sermonum, actionum & spectaculorum iucunditas: intentæ cogitationi ratiocinationis intermissio: cibus inediæ, vigilijs, somnus. Aquæ verò tepidæ balneum non eos duntaxat ab Ephemera vindicat, qui in hanc à densata cute semel inciderunt, aperiendo cutis meatus, & incalescentes spiritus temperando: sed omnes pariter exiccatos curat, qui siccitatem seu à calore, seu frigore contraxerunt. Quum enim id naturâ sit humidum, moderateque calidum, humiditate quidem natam à calore siccitatem corrigit: caliditate verò, temperata, moderatoque tepore concretum frigus soluit ac minuit. Lauandi verò sunt ægri in prima febris declinatione: quumque loti fuerint, eis cibus euchymus offerendus, vt è butyro iusculum, alteratum acetosa lactuca, portulaca: vituli capique ius & carnes in ijsdem herbis elixæ: vel ouum sorbile, vel hordeatum, amygdalatum, gelatina.

℞. decoctionis hord. vel aqu. lact. vel end. unc. iiij aqu. viol. aut nenuph. unc. j Misce fiat in lep.

SYNOCHI SIMPLICIS CVRATIO.

CAPVT V.

Væ solita est vna finire Diaria luce,
Prorogat interdum spatium, roseumque cruorem
Spiritus accendens, Synochi fit proximus author.
Quam si nulla fouet manifesta aut cæca putredo,
Febris & est simplex vena citò sanguis aperta
Exeat vberius: gelidæ tum larga sequatur
Potio, quæ corpus refrigeret. Hinc mador ille
Qui venit, aut vomitus bonus est, fluor & citus alui.
Non tamen expediet confertim exire cruorem

Duo Synochi simplicis remedia, venæsectio & gelidæ potio.

In quibus causis partienda venæsectio.

Si

Si puer, aut gracilis, stomachi si debilis æger,
Sensilis & nimium, si multa bile redundet.
Partiri meliùs, ne vis frangatur. Obestque
Potus aquæ gelidæ, tumor est si visceris, atque
Crassior humor in hoc, qui sit tenuandus. Et vsus
Insolitus gelidæ, gelidum persæpe tremorem
Dispnæamque parit. Sed vbi vis firma vigorque:
Et metus in Synocho est, pars ne obruta sanguine multo
Interitura ruat, sanguis mittendus ad vsque
Defectum. Si dein metuas ne debilis vndæ
Lædatur potu stomachus, miscere syrupum
Sis memor aut violæ, flauescentisve limonis.
Mollia iura leuant vituli de carne recentis,
Gallinæque nouis pullis nostræve, vel Indæ:
Et ptisanæ succus, benè quem sorbere diebus
Continuis tribus ante iubes, quam segnis in artus
Somnus eat: tepida corpus tum mollis in vnda.

Sanguis ad lipothimiã quando mittendus.

Quid loco gelidæ propinandum.

Spiritus omniũ quæ sunt in corpore tenuissimus.

Victus genus.

COMMENTARIVS.

SPIRITVS omnium quæ sunt in corpore tenuissimus, in febribus primùm incalescit. Ideò non modò Synochum, sed & omnes febres, quas putridus humor accendit, necessario quædam antecedit Ephemera, calore primum in spiritu considente, qui dein in humores traducitur. Missio verò sanguinis frigidæque potio potissima sunt & maxima continentium febrium remedia. Quùm enim in his sanguis præcopia corpus oneret & calore torreat, phlebotomia suffocationis periculum impendens tollitur, gelidæque larga potione corporis refrigeratur habitus. Nec ad perfectam curationem superest, si ad lipothymiam misso sanguine sudor, aut alui deiectio, bilisve vomitus, aut horum loco copiosa frigidæ potio febrem soluerit. At multa sunt quæ nos auocant ab ea venæ sectione, quę ἀθρόως, seu confertim ad animi deliquium celebratur, nempe temperamentum calidum, ætas, vt puerilis & senilis, rarus & gracilis habitus textúsque corporis, ventriculi os imbecillum, vel plurimum sensile, vel amara bile perfusum. In quibus est partienda, non semel & copiosè tentanda vacuatio, ne pro lipothymia succedat syncopè. Nec antè secare venam oportet, quã fœcum exclusioni prouiderimus, ne in vacuati sanguinis locum teter è fœcibus halitus aut crudus humor reliquum inficiat, labefactetque sanguinem. Has ergo sic excludemus. ℞. fol. alth. malu. parietar. vio-

Duo potissima Synochi remedia ex Galen. l. 9 method.

Quenã nocent ab ea sectione quæ fit confertim, frigidæque potu.

lar. mercur. ana Mi. flor. chamęm. Pij. Coquantur in aqua & colentur ad lib. 1. dissolu. cathol. mell. commun. sacchar. alb. ana. ℥j ol. violac. butyr. recent. ana. ℥j ß salis ʒj. Fiat clyster indendus in anum. Quo reiecto, vel iusculo vel oui vitello cibetur æger, indeque mittatur sanguis. Si tamen tanta morbi vis est, vt metus sit ne sanguis in partem aliquam procumbens pleuritidem, aut alicuius visceris inflammationem accersat, nullo præmisso clystere, nec balano tantùm sanguinis aperta vena profundendum est, quantum vires tolerare videbuntur. A quo remedij genere potus aquæ frigidæ congruit, si vires constant, signa coctionis apparent, estque carnosus ac boni habitus ille qui Synocho concutitur. Nec enim is omnibus vtilis. Nõnullis quippe spirandi difficultatem, conuulsionem ac tremorem inuehit, occlusis meatibus, & concussis imbecillibus corporis partibus: hisque quibus obstructio, vt putridus humor incoctus est: aut quibus in parte aliqua tumor, seu phlegmone, seu scirrhus vel ædema, plurimum officit. Crassos etiam humores attenuari digerique prohibet, quum eos denset & infarctus augeat. Ideoque quibus hæc incommoda metuuntur iulepi refrigerantes aqua frigida tutiores hoc modo describendi. ℞. aq. coctæ ℥ iiij, syrup. de lim. & oxisaccha. simpl. ana ʒ vj. Vel.

Clyster emolliens.

℞. aquæ stillat. nenuph. & oxalid. an ℥ij. syrup. de limon. ℥j. Misce. Fiat iulepus in vnam dosim. Vel.

℞. decoct. hord. lib. ß syrup. violac. & iulepi rosar. ana ℥j Misceantur & fiat iulep pro duabus dosis. Duabus post phlebotomiam horis Aetius ptisanæ succum exhibet, ab eoque quietem imperat. Succum eundem à somno propinat, quem continuat ad tertium vsque diem, quartoque die ægrum mittit in balneum. Nos autem vt ptisanæ succum, qui nostrum hordeatum est, admittimus: ita iusculum è vituli pullique gallinacei carnibus, altera tum oxalide lactuca, scariola valdè probamus etiam ante venę sectionem vt viribus consulamus, aut statim à phlebotomia, quo refrigeretur corporis habitus, citoque partes omnes adeat alimentum, quas fortè nutantes ab immodica vacuatione roboret. Reliquo tempore carnibus elixis potius quam assis alimentique pauci nutriendum, si virium robur est, morbique vigor expectatur. Alias paulò pleniùs alendum, eoque maximè tempore quo leuior æger esse videbitur, quóve per sanitatem est cibari solitus. Balneum hîc rariùs vsurpamus vt maioris apparatus: quod tamen vtulissimum ducimus, presertim æstiuis ardoribus.

Brudavallus Sex sunt sanguinearum febrium causæ 1 obstructio 2 est repletio 3 multitudo exercitii non consueti laboriosa 4 consuetæ euacuationis retentio 5 agnositas (?) copiæ sangui nis ex comestis fructibus elaborata. 6 Humoris crassi et crudi copia sanguini admixta. etc.

SYNOCHI PVTRIDÆ CVRATIO.

CAPVT XI.

PVTRIDA quæ Synochus, putri malè tuta calore est,
Quoque magis crescit, magis est hoc plena pericli,
Pestiferum in sese claudens quandoque venenum. *Putrida Synochus interdùm maligna.*
Cuius vt effrænum possis cohibere furorem, *Venæ sectio.*
Iniecto clystêre priùs, reserare necesse est *Purgatio.*
Non semel, illato satis amplo vulnere venam.
Tum purgare sero lactis, sennaque, rheoque,
Oxalide incocta, tamarindis, semine citri,
Fæniculi, cardique. Cibi sint iuscula crebra *Carnes superiori capite dictæ sunt vituli pullique gallinacei, tùm nostratis, tùm indici.*
Ex calidis gelidisque, et cor firmantibus herbis
Condita omphacio, cum carnibus ante relatis.
Assa caro si turricolæ comedenda columbæ,
Gallinæ iuuenis, oriundi è phaside galli, *Phasis, maximus Colchorum fluuius, a quo Phasiano nomē.*
Iuniperóve alti leporis, sit mersa liquori
Vel granatorum, citri, flauique Limonis.
Oxalidis radix in aqua cum gramine cocta
Gratus erit potus, nec in vtilis ille futurus,
Quem mera lympha dabit cum sacchare iuncta rosato.
Sique labant vires, exhaustæ à febre maligna,
Has distillato reparandis viribus apto *Cardiaca.*
Cardiacis & aquis, vt morsus, oxytriphilli,
Cum diamargaritôn, vel cornu monocerotis,
Puluere vel cerui reuoca, paribusque canendis,
Quum proprios Cordis memorabimus ordine morbos.

+ intentio est caloris febrilis alteratio quod fieri potest cum rebus refrigerantibus et attenuantibus praesertim si sanguis crassus existat, ut cum oxysaccharo acetos. simp. syr. de endivia : vel existente tenui cum ... de intybis, cum aqua et decoctis acetosae portulacae etc. Vel aliquo cum ... secundi cum ... vs. ...

COMMENTARIVS.

Synochorum materia sanguis.

SYNOCHORVM materia sanguis est: qui rariùs putrere debet in vasis, quum spirituum impetu soleat agitari, blandoque calore natura sit prçditus. Si tamen obstructio vera, non solam cutim, sed & tenues Iecoris, habitusque venas inferciens: aut alia quædam causa perspirationem sic prohibet, vt neque vis refrigerans foris intrò subire, nec excrementa tenuia, acria, fuliginosa intus foras erumpere possint, natiuum obrui calorem: ideoque sanguinem putrere necessarium. Qui

Sanguis quãdo putret.

quum naturaliter habet, optimam temperiem nanciscitur, fitque partium vniuersi corporis idoneum alimentum. At si corrumpitur ac putret, fit deterrimus, fœtorem insignem, ac plerumque malignam qualitatem induens. Est enim calidus humidus, éque partibus heterogeneis constans. At à calido humido præter naturam putredo: à partium in sanguine contentarum, nempe bilis, pituitæque dissimilitudine dis-

Sanguis quũ putret, cur deterrimus.

sidium. Quibus positis dubium esse non potest, quin periculosa sit, ac plerumque pestilens putrida Synochus, qualem vidimus anno salutis 1580. quo Lutetiam epidemius morbus grauiter inuasit, & anno Domini 1587. quo purpuratæ febres infinitos è medio sustulerunt. In vtraque verò Synocho debet sanguis liberaliter aperta vena profundi: sed

Synochi putres quo tempore fuêre populares.

in putrida phlebotomiam partiri, & ex interuallis purgare meliùs est, quum in hac, plethora cacochymiæ iuncta sit. Quare clysmate sordes in intestinis eluendę, tum vena tundenda est. Hinc sequatur leue catharticum: ab eo bis, ter, quater, si virium robur est, morbique magnitudo requirit, iteretur venę sectio, qua febris desinat, aut minuatur incendium. Clyster hic erit. ℞. fol. alth. malu. parietur. violar. mercur.

Clyster molliẽs, detergẽs ac purgans. Catarticũ.

ana mi. hord. integri, furfur. nodulo inclus. ana Pi. Bulliant in sero lactis. In vnius libræ colatura dissolue diaprun. solut. mell. communis sacchar. alb. ana ℥j. butyr. recent. ℥iij. fiat enæma. Sequenti verò forma catharticum parabitur. ℞. fol. hepatic. scariol. capill. ven. bugloss. borrag. ana Mj. semin. quatuor frigid. minor. card. fœnic. ana ʒj sennæ & passul. mundat. ana ℥ß flor. nenuph. & bugloss. ana Pj. Fiat decoct. In cuius colatura infunde rhei elect. ʒ j. cinnam. santal. citrin. ℈j. Dissoluatur in expressione syrup. solut. rosar. ℥j vel ℥iß. Fiat dosis seu

Iuleporũ & apozematũ materia.

potus. Ex syrupis è chicorio, de granatis endiuia, nenupha, cum herbis decoctis, aut distillatis aquis acetosæ nenupharis, oxalidis, oxytriphilli, cuscutæ, solani, plantaginis, & similium refrigerandi vim habentium apozemata iulepique fiant. Hic verò cathartica blanda conferunt, vt manna, senua, rheum, & syrupus rosarum pallidarum cum sero lactis aut refrigerante & leniter aperiente decocto. Suspecta ma-

Cassia cur in Synocho putri suspecta.

gis est Cassia, quia nimium humectando putredinem augere potest, crassisque vaporibus quasi nebulis excitatis replere caput, & soporem inducere. Meliùs Electuarium lenitiuum aut catholicum erit cum infuso rhei, vel syrupo de cichorio cum rheo composito. Victus esto re-

Victus.

frigerans ac tenuis. Vinum, oua, carnes si fieri potest, exulent, quia

sanguinem morbi causam augent. Si tamen hæc virium imbecillitas aut consuetudo requirere necessario videtur, vinum non polyphorum seu vinosum, sed oligophorum & aquosum, album ac tenue, dilutum aqua multa concedatur in pastu: extra pastum ptisana pro potu sit: vel oxalidis & graminis aqua cum liquiritia: vel aqua cocta cum saccharo rosato. Carnes sint montanarum auium, passeres, turdi, merulæ, columbæ, gallinacei pulli, gallinæ, perdices, turtures elixę, alteratęque buglosso, borragine oxalide, lactuca, scariola plantagine: vel assatæ: tum hæ, tum quas versibus expressimus. Distillatum restaurans reparandis viribus inuentum fiet è rebus mixti generis ad alendum & alterandum: quibus in balneum Mariæ coniectis per alembicum vitreũ liquor eliciatur, ita describendum. ℞. conseru. bugloss. borrag. cichorij. rosar. nenuph. ana ℥ij. puluer. elect. diamargarit. frigid. ʒj. ß trium sãtal. & trochis. è caphura ana ʒj. croci ʒ ß. semin. oxalid. citri, card. contus. ana ʒiij: iusculi duorum caponum, alteratorum cum oxalide, lactuca, portulac. scariol. bugloss. borrag. lib quatuor. Conijciantur in balneum Marię cum mica panis albi in aqua rosarum macerata, fiatque distillatum igne lento, quod reseruetur in vsum. Tum, ℞. eiusdem distillati lib. ß. succi limon. ℥j. sacchar. alb. ℥iij cinnamo. ʒß. Colentur per manicam Hippocratis, denturque vicibus cochlearia duo, tria, quatuor, vt res erunt. Tabellæ diamargariti frigidi, diarrhod. abbatis & aromatici rosati conferunt. *Distilatum restaurans.*

VERÆ TERTIANÆ, CAVSIQVE curatio.

CAPVT XII.

TERNO *quoque die quæ febris adurit, in hocque*
Sæuitiam duplicat, calidoque simillima Causo est,
Vix viget in nostris, et eis regionibus, in quas
Aspera Sarmatici penetrat violentia venti.
Sed popularis ibi est, vbi vesper Phœbus anhelos
Tingit equos, Getulus vbi est, vbi barbarus Afer.
In quibus, hisque locis quando furibunda mouetur
Bilis, & vrenti torret præcordia flamma:

In quibus regionibus febris ardens & tertiana syncera maximè vigent.
In ardente febre parcè, partitéque vacuandum.

Humidiore iuuat subito potuque ciboque
Victus. *Exuccum refici corpus. Dabit humida potum*
Vnda, cibum lactuca, geluque è carnibus hædi gelatina
Et vituli, pullique recens. Tum clysmate molli
Fœcibus eductis mediocri vulnere venam
Tundito, labentemque cito cohibeto cruorem.
Pharmaca blanda leuant vomitu, motuque per aluum
Hydraleum, vomitorium. *Effrænam nimiùm placidè ducentia bilem.*
Blanda cathartica. *Lympha tepens, oleumque, huius si copia detur*
In potu, vomitum facit, humoremque per aluum
Cassia deducit, calabrinaque manna, rheumque.
Quam varius gelidis expressus succus ab herbis
Alterat epotus, nimioque liquarier æstu
Non sinit humorem primum, tenuesque medullas.
Sic cum lactuca, portulacaque coquantur
Quę subito accrescunt spinacia & intyba, lichen,
Prunaque cum cerasis, nymphææque & violarum
Floribus, & gratus fit ab his cum sacchare succus.
Topica: Oxicratum humi iactum bilis ardorē tēperat, aëre refrigerato, vt & refrigerantes herbæ flor ésque. *Si verò externi noceat calor aeris, aer*
Frigidus arte nouandus erit, quem ducat anhelus
Æger, humi iacto quod aquæ iungatur aceto,
Lactucis, salicum ramis, putealibus vndis,
Hyblæisque rosis. Gelidis hypochondria, lumbos,
Thoracem, genitale pedes, externave quæuis
Ne priùs attingas, videas quam signa pepasmi.
Tumque potes Iecorisque locum perfundere oliuo,
Quod rosa, quod capiant tria santala, & indere fronti
Populeum vnguentum, aut quod erit magis vtile somno:
Deinde cutim siccam tepidis immittere lymphis.

Curatur huius febris quadrifariam: 1 victus ratione quæ humidis et frigidis constet 2 euacuatione quæ per sectionem venæ et alui evacuationem fieri potest 3 extinctione caloris febrilis. 4 accidentium correctione. Brasauolus

Paulus lib 2 cap 29. Dupliciter solui debet morbus aut excernendo humores biliosos aut eos extinguendo. Excernuntur per sudores, vomitiones, et imum ventrem extinguuntur aquæ frigidæ potu.

COMMENTARIVS.

EADEM est Causi, seu febris ardentis & Tertianæ veræ materia, nēpe syncera bilis: sed maioris minorisque ratione distinguuntur. In tertiana namque mitiora sunt omnia: nec calor omnino constans sed vno die mitior, altero sæuior. Itaque quo die minor est febrilis æstus, cibare licet commodiùs, & si videtur secare venam, atque purgare. Sed in Causo perpetuus & æquabilis est ardor, vt nec manifestè tertio die reduplicans, sic nec apertè remittens. Quamobrem in eo natura cum morbificis causis æqualiter assiduè dimicante, nullo tempore tuta vacuatio, quamuis tamen necessaria, bilis vt oppugnetur; eaque subita, quum acutissimus affectus sit, quique nullas det inducias; Cibus item ob frequentem syncopem hora qualibet offerendus, quum tamen in vigore, qui continuus hic est, minimum cibi dandum esse moneat Hippocrates. Causus ergo Tertiana vera periculosior, licèt iisdem remediorum generibus tentetur affectus vtriusque curatio. Quem in locis arcticum polum spectantibus, vt Gallia Belgica, Flandria, Dania, Suetia, Gothia, Grontlandia, Scotia vix reperiri diximus, quoniam illis aër ambiens frigidus est, quique continetur intùs calor, natiuus ac blandus est, non ascititius & igneus. Ideoque nullam vel admodum exiguam in eorum qui ibi degunt corpore sedem habet syncera bilis. Cuius copiam exaggerant qui sunt in Ægypto, Numidia, Getulia, Nubia. Calor enim externus humores eorum exurens reddit acriores, magnaque ex parte biliosos. Viget autem in Tertiana vera, Causoque calor & siccitas: ideoque refrigerandum & humectandum. Primus verò scopus est humectatio. Nam inquit Hippocrates, Quicumque ardente febre moriuntur, omnes præ siccitate moriuntur. Quum igitur hic liquida, quæ siccas partes citiùs peruadunt, irrorant, aluntque conueniant, è pullis gallinaceis, hædina, vitulinaque carne cum oxalide, scariola, lactuca, portulaca coctis iusculà fiant: paretur gelatina sine cinnamomo: ex hordeo potiones, sorbitiones, alimenta comparentur, Hordei cortice, qui desiccat, ablato. Pruna in aqua cocta refrigerant & humectant, alunt, aluumque lubricant: ideoque valdè conferunt. Hydrosaccharum, seu bochetum potius quam hydromel seu mulsa pro potu sit. Aqua quæ pura ac leuis est, omnis alieni saporis ac odoris expers, qualis quæ è fonte lympido per arenosa loca profluit concedi potest. Ne tamen innato frigore viscera debilitet, leuiter vitreo vase coqui, vel agitatione & transfusione crebra tenuari debet, immersaque cibarij panis medulla, panata quæ vulgò dicitur, aqua confici. Sed vtrāque suspectam habe. Ptisana vulgaris ex hordeo & liquiritia cum aqua coctis, febricitantium potus vtilis est, & valde salutaris. Quæ de cibo potuque dicta sint. Venę sectionem nunc attingamus. Fit enim is ob calorem immodicum magna ex parte biliosus. Quare non debet Chyrurgus vt in synochis febribus & melancholicis affectibus, sic in Causo

Quid Causus & Tertiana vera differant.

Aph. 8. lib. 1. aph.

Cur Causus in calidis regionibus quā frigidis frequentior.

Lib. 1. de morb.

Victus humidus.

Hydrosaccharum, hydromelite præstantius

gelatina

bochetum

Sanguis

Notandū in venæ sectione

venam amplo foramine vulnerare, ne cum tenuissimo sanguine spiritus
confertim exhalantes subitam afferant lipothymiam. Sed adacto in
venę corpus scalpello viam angustam sternere, qua subtilissima sangui-
nis portio, quæ plus bilis in se continet, exiliat, meliorque sanguis ac
purior in venis relinquatur. Et si sæpiùs prǫstat in secando maiùs, quàm
minùs fieri vulnus. Sed hìc, ne vires excidant, parcè, partitéque va-
Cur Arabes venæ sectionē in ardēte febre reformident. cuandum. Arabes autem à phlebotomia censent abstinendum, quia
bilis, cuius frenum aiunt esse sanguinem, in hoc affectu citra sanguinis
copiam sola putrere videtur. Quod in eorum solo, zonæ torridæ con-
termino, in quo febrium ardentium ideæ sunt, & in quo corpora san-
guinis missione facilè resoluuntur credibile. Sed in his Galliæ locis zo-
nam frigidam spectantibus, nec procul ab arcto positis exquisita febris
ardens & syncera tertiana raro cernitur, plusque sanguinis in visceri-
bus Gallorum & Germanorum, & aliorum in frigidis locis degentium,
quam Afrorum & Arabum est, quorum innatus calor Solis ardore va-
nescit, atque dissipatur, euocato foràs spiritu cum sanguine Quamo-
brem Australes populi timidiùs, Aquilonares audentiùs vacuandi. His
ideò phlebotomiam, illis συρμαισμὸν, seu vomitum putemus esse sa-
lutarem: qui sollicitabitur hydrelæo large poto, vel esu raphani, na-
sturtij, portulacæ, erucæ, synapi, aqua tepida dein affatim hausta,
Diocles ep. ad Antigonum Asiæ regem. Diocly vomitoriu. quod Dioclis est vomitorium. Rariùs verò Lutetiæ prouocatur vomi-
tus, sed iniecto balano vel enæmate vena tunditur. Deinde cassia, man-
na, vel blandum ab his catharticum datur, quo biliosus humor facilè
Clyster. sequax citrà ventriculi noxam in aluum præcipitetur hac formula. ℞.
fol. althææ, mal. parietar. lactucæ, ana mi. flor. nenuph. Pij. Bulliant in
aqua, indeque colentur ad lib. 1. Dissolue medull. cass. mell. violat. sac-
Potiones bilē educentes. char. alb. ana ℥j. butyri recent. ℥iij. fiat clyster. Deinde ℞. fol. endiu.
scariol. lactuc. portulac. ana mi. tamarind. ping. ʒiij. semin. quatuor
frigidi maior. contus. ana ʒi. prun. iuiub. sebest. ana quinque numero,
flor. viol. Pi fiat decoctio. In colat. infunde rhei elect. ʒij. cum ℈j cin-
nam. In expressione dissolue elect. lenit. ℥j. syrup. violac. ℥ß. vel ℞.
descriptæ decoctionis quantum satis est pro dosi, nimirum ad ℥iiij. In-
funde medull. cass. ℥j. ß. Expressione facta dissolue syrup. solut. rosar.
℥j. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥ß. fiat dosis. Vel ℞. syrup.
Bolus cassiæ compositus. de cichor. composit. cum rheo ℥j. elect. epsill. ʒij. Cum aqua lactuc.
fiat potio. Vel, ℞. medull. cass. fistulæ recentis ℥j. Diaprun. solut. ʒij.
Bolus simplex. Misce. Sumantur è cochleari per bolos cum syrupo violac. Vel, ℞.
medull. cass. ℥. jß. Cum saccharo fiat bolus, à quo sorbeatur citissimè
iusculum, ne cassia moretur in ventriculo, sed ocyus ventrem lubricet
ac molliat. E simplicium refrigerantium aquis stillatitijs, decoctis ac
succis varię potionum species, alterandæ domandæque bili familiares
concinnari possunt his formulis. ℞. aquar. stillatit. endiu. lact. portul.
ana ℥iiij. succi limon. & granat. ana ʒvj. sacchar. alb. ℥iij. Modicè co-
quantur in iulepi consistentiam pro tribus doss. Vel. ℞. aqu. stillat.
nenuph. & lactuc. ana lib. ß. syrup. violar. & limon. ana ℥ij. Misce
Syrupus. fiat iulep. in quatuor doses, que dentur in siti longiùs à pastu. Syrupus
nouus

nouus parari poterit hoc modo. ℞. ſuccorum oxalid. borrag. lactuc. portulac. depurator. ana ℥iij. ſucci cucurbitæ ℥ij. flor. viol. P iij. Ferueſiant parum, indeque colentur. adde ſucci limon. & granat. ana ℥j. ſacchar. alb. lib. 1. Coquantur in ſyrupi conſiſtentiam: de quo capiat æger cum aqua fontis, leui coctione correcta quum ſitis vrgebit. Temperabit ſequens apozema bilem ℞. aſparag. gramin. oxalid. oxylapath. ana ʒj. fol. hepatic. lact. portulac. ſcariol. polytr. ana Mj. ſem. quatuor frigid. maior. & minor. contuſ. ana ʒij. trium flor. cardiac. & nenup. ana Pj. Bulliant in aquæ libris duabus ad dimidias. Colatis adde ſyrup. viol. & elimonibus ana ℥ij: fiat apozema clarificatum, aromatizatum cinnamomo pro tribus doſibus. Notandum verò quod febrilis immodicus calor non tantùm humores liquat & abſumit, ſed & in ſolidis partibus humidum primigenium populatur & abſumit: ideoque refrigerantibus humectantibuſque pugnandum eſt. Quare ſi quæ refrigerant paríterque ſiccant ex vſu eſſe videantur, qualia ſunt oxalis, omphacium, ſuccus ribes, limonum, granatorum, & huius generis acida, quæ ſtomacho nauſeabundo, cordique grata ſunt, ea vel aqua, vel aqueo liquore debent humectari, vt omnibus qualitatibus in cauſum, & alios ſimiles igneos affectus agant. Vtque de Topicis quid ſentimus afferamus; corporis partibus litum fotum-ve, aut quid-vis aliud admouere, niſi poſtremis diebus, coctaque materia ſuſpectum, ne frigoris appulſu calor ad corporis centrum impellatur, coactoque intùs incendio febris lypiria conſequatur. Præſtiterit verò columbas, pulloſ-ve gallinaceos, catellos, aut receǹs mactatorum animalium pulmones, aut vitulinas carnes raſo capiti, plantis pedum & hypochondriis inducere, vt tepido calore calorem igneum foras attrahant, laxatiſque cutis meatibus fuliginem educendo per accidens refrigerent. Si tamen ex delirio phrenitis metuitur, illinetur frons cum temporibus hoc linimento. ℞. oxirhod. ℥j. vnguenti popul. ℥ß. miſce pro litu frontis & temporum hora ſomni. Vel, ℞. ol. violat. ℥j. cærati refrigerant. Gal. ℥ß. aceti ʒij. His etiam regio renum illini poteſt, ſi in illis calor & dolor eſt. Balneum aquæ dulcis coctionis ſignis apparentibus hic ideo confert, quod corporis habitum humectat, & reſeratis cutis meatibus, fuliginoſis excrementis viam aperit, largoque ſudore criſim abſoluit. Sed ab ambiéte frigido metus. Ideo ne balneum ingrediatur æger, niſi calido cœli ſtatu, vel in calido conclaui.

Non, niſi poſtremis diebus coctaque materia topicis vtendum.

Linimenta.

INTERMITTENTIS TERTIANÆ veræ curatio.

CAPVT XIII.

IGNEVS hic feruor, terna qui luce recurrēs,
Alterna placidam concedit luce quietem,
Nil habet infaustum, nec tempora longa perrat.
Bilis enim quæ causa mali non multa, sequaxque est.
Hocque die, quo nec rigor est, nec feruidus ardor,
Se separat natura cibis. Quo tempore venam
Tundere, purgantique iuuat medicamine ventrem
Mollire, inde cutis tenues reserare meatus
Dulcis aquæ fotu tepido, Cibus humidus esse — *Cibus humidus febricitantibus dandus.*
Debet vt in Causo. Teneri sed carnibus hædi
Porcellique, pedumque suum, vitulique licebit,
Pullorumque frui. Neque piscis inutilis vsus
Dummodo petrosi; facile & qui in ventre coquantur
Concessi fructus. Tremulis sed tutius ouis,
Et ptisanæ succo viues, veniente vigore.

COMMENTARIVS.

Tertiana vera duplex.

EXQVISITA Tertiana, cuius causa sincera bilis, vel est continua, de qua priùs, vel intermittens, de qua nunc agimus. Vtraque curatur iisdem remediis. At hæc, cuius accessionis principiū rigor, finisque sudor est, paulò validiora tutiùs admittit. Quum enim in apyrexiam omnino desinat, minus metuendum, ne quietis die, quo mouendum, si quid mouendum est, efferus concitetur humor qui morbum augeat: sed non pius ad validiora progrediendum, quam sit à blandioribus auspicatum, præsertim quum sit securus, salutarisque morbus, & cuius crisis in septem periodis ad summum, ait Hippocrates affutura sit, vt in septem diebus continua solet iudicari. Mitiora cholagoga sunt diaprunum simplex, manna, cassia, rheum, & syrupus è cichorio cum Rhabar-

baro compoſitus. Validiora diaprunum ſolutiuum, electuarium è ſucco roſarum, è pſillio, ea ferè doſi quam huius libri cap. 4. & 12. notauimus. Parari poterit opiata refrigerans & humectans in ſimilem vſum hoc pacto. ℞. mucillag. ſemi. pſill. in ſucc. lactucæ, portulac. ſcariol. extractæ. ℥iiij. medull caſſ. ℥ij. pulpæ tamarind. pingu. & ſebeſtem ana ℥ß. diagred. ℈ij. Cum ſyrup. violac. quantùm ſatis fiat opiata. Ex cuius ℥j. plùs minùs cum ſaccharo fiat bolus: aut cum aqua ſtillat. cichor. lactuc. portulac. vel ptiſana potio. Mittendus ſanguis, purgandum ac cibandum eſt extra paroxiſmos. Quum enim per circuitus redeunt morbi, in ipſis acceſſionibus abſtinendum, vt pronunciat Hippocrates. Ex quo præceptum hoc vniuerſale colligas, in morbis periodicis ſi quid mouendum eſt, antè, poſt-ve paroxiſmos eſſe mouendum.

Hipp. aph. 11. lib. 1. Aphoriſ.

Præceptum generale.

TERTIANÆ NOTÆ CVRATIO.

CAPVT XIV.

89

ONGA *frequenſque magis febris notha, ſed minùs illa*
Sæuit, ab imbelli naſci conſueta rigore.
Quo veniente nihil quod alat vacuet-ve, ſed antè
Poſt-ve dabis, placidæ explorans immota quietis
Tempora. Quumque humor non ſit ſincerus & idem
Cauſa mali, ſimplex nec erit medicamen & vnum.
At primis bilem iuuat exhaurire diebus,
Frigidiore cibo refici, potuque, deinde
Attenuante magis, cuius commota calore
Denique purgetur pituita moleſta deorſum.
Ergo capillares, lactuca, agrimonia, lichen,
Sennaque cum violis, marathri cardique coquantur
Semine, deinde rheum colato infunde liquori,
Expreſſumque dato. Bilem bene potio talis
Excludet, citiuſque vbi erit roſa pallida iuncta.
Phlegma ſimul ducet diacarthamus additus illis.
Caſſia vel primùm diapruno iuncta voretur,

Curandi intentiones 6.
1 in regimine sex rerum non naturalium. 2 Ventris lenitio ac materiæ præparatio. 3 euacuatio, peccante materia cum sanguine, per sectionem venæ, aut corpore existente plethorico. Si vero materia a sanguine fuerit separata vomitu aut pharmaco solutivo evacuabis. 4. vrinæ ac sudoris provocatio. 5 membrorum quæ laxa sunt roboratio. 6 symptomatum remotio. Vide Baccanellum folio 89

Bilem, pituitamque mouentia.

Admonet Avicenna raro et tarde purgandum esse: importuna enim purgatio tenues solum partes succorum abducit.

Ex symptomatis remissis noscemus iam paratos esse succos morbificos.

Dein diaphœnico, pensatis viribus ægri,
Sit ptisana in potu primò, tum lene falernum,
Cum duplo, triplo vel aquæ. Vitulina cibus sit,
Aut hœdina caro: capus hinc, montana volucris.
Si calor interea nimium exuperare cruorem
Indicat, æstiuo dextram pertundito venam
Tempore: at hyberno meliùs reserare sinistram.

COMMENTARIVS.

TERTIANA nota non in septem diebus aut periodis, vt legitima iudicatur, sed in plures dies, interdum & menses extenditur. Cuius paroxismus non vt tertianæ veræ duodecim ad summum horarum est, sed ad octodecim horas exporrigit se atque dilatat. Causa tantæ longitudinis varia est humorum mixtio. Nam ad pituitam & bilem, quæ cõmunes huius febris causæ sunt, melancholicus tandem accumulatur succus, ex quo Lien obstruitur & intumescit, maximè si sub Autumnũ, vt sæpius, ea febris inuadit: id eoque tum è catharticis non emittenda senna est, quæ melancholicos & vstos humores blandè purgat. Sed initio purganda bilis, quæ natura sequacior, minusque contumax. ℞. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥j. diaprun. solut. ʒiij. cum aqua gramin. fiat potio. Vel, ℞. fol. agrimon. scariol. capill. ven. ana Mj. semin. quatuor frigid. minor & fœnicul. dulc. ana ʒj. fol. senn. ʒiij. fiat decoctio: in colatura infunde rhei elect. ℈iiij. cum tantillo cinnam. In expressione dissolue elect. lenit. & syrup. solut. rosar. ana ℥j. vel cathol. duplicat. ℥j. elect. de succo rosar. aut è psill. ʒij. cum aqua cichor. diluantur in dosim. Et hæc bilem potius educunt, vt sequentia magis pituitam. ℞. cathol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham, vel diaphæn. ʒiij. cum aqua fœnicul. vel absinth. vel menth. vel caléd. fiat potio. vel ℞. capill. omniũ beto. caléd. scabios. ana Mj. fol. orient. seu sennæ mundat. ℥ß. fiat decoctio. In colatura dissolue diaphæn. ʒij. syrup. solut. rosar. cum agaric. ℥j. detur dosis mane, duabus aut tribus horis ante iusculum. Perstante febre vomitus à cibo conferr, quem sæpissime hanc sustulisse febrem asserit Ætius. Hunc sollicitabis aquæ tepidæ vel hydrelæi largiore potu, quem plerique procurant, admotis in gulam digitis. Præmittendus initio morbi clyster: hinc vena secanda: purgandum iteratis vicibus corpus pro morbi contumacia! quæ fieri debent extra paroxismos. Est autem his in locis Tertiana notha quam vera frequentior, quia solùm frigidius, nempe longiùs ab æquatore distans.

Paroxismi longi tertianæ nothæ causa.

Bilem purgantia.

Pituitam magis educentia.

Æti. tetr. 2. ser. 1. cap. 8. Vomitum excitandi modus.

NB

81

HEMITRITÆI CVRATIO.

CAPVT XV.

ORRIFICÆ *typus est trux & ferus hæmitritæi,*
Neruoso nimiùm generi, stomachoque molestus.
Quem quia non vnus, varius sed ardor & humor
Constituit, medium plerumque videmus ad annum
Sæuire, & fluida corpus consumere tabe.
Quod ne contingat, febris remouenda putredo,
Quam pituita parit felli sociata. Sed illo
Tempore ne vacues, fuerit, quo proximus horror.
Hoc procul, infernum perfundito clysmate ventrem.
Sterne viam tepido, si fortè necesse, cruori.
Expurga croceam vitreo cum phlegmate bilem
Præsidijs illis, quibus est curatio febris
Alternæ tentata nothæ. Sed languor in ipso
Sæpiùs est stomacho. Cui tu malè sumpta coquenti
Cardiacis, & odoratis succurre tabellis,
Quas rosa, quas dictabit ebur, spica Inda, crocusque,
Moschus & ambra, piper, nux & moschata, macerque,
Cinnamaque, & gemmæ, cum berbere semen anisi
Fœniculique, aloes & lignum, coraliumque:
Sacchare quæ dulci excipies, roseoque liquore,
Et dabis ante cibos vnius pondere drachmæ.
Absynthi hunc bene tùm, nardique perungis oliuo.

COMMENTARIVS.

HÆMITRITÆVS periculum in se semper includit. Nam continua febris est, horrore frequenti ventriculi os neruosaque lædit, quæque sunt in profundo commouens sopores lethargicos, exolutiones quas syncope comitatur, linguæ siccitatem, deliria, vigilias infert. *Hæmitritæus periculi plena febris.*

In hæmitritæo quando cibandum, & quibus cibis alendum.

Quumque duplici constet humore, bilioso, pituitosoque, quem simul & semel vacuare natura vix patitur, vires morbi longitudine frangit, quas restaurari febris continuitas, horrorque sæpe repetens non permittit. Sed vt viribus bene consulatur, horis aliquot antè quam horror inuadat alendum iusculis è veruecis, vituli, gallinæ carnibus cum buglosso, borragine, petroselino, pimpinella, calendula. Nonnunquam & assa conferunt ex iis quæ superiori capite notauimus. Eadem enim huius & Tertianæ nothæ victus, & curationis ratio tenenda: nisi quod in hæmitritæo plus esse pituitæ consueuit, ideoque magis incidendum ac tenuandum est. Itaque præmissa purgatione ex iis quas antè signauimus, venaque secta, tale sequatur apozema. ℞. quinque radicum aperient. macerat. in vino alb. ana ℥j fol. beton. pimpinell. calendul. scariol. capill. vene ana M j semin. anis. fœnic. ana ʒij. liquirit. ʒiij passul. & fol. semi. mundat. ana ℥j. ß. fiat decoctio. In colat. infunde rhei elect. & agaric. trochiscat. ana ʒij. cinnam. nuc. moschat. ana ʒß. zingib. grana sex. in expressione dissolue syrup. solut. rosar. & iulep. rosac. ana ℥j. fiat apozema pro duabus dosibus, quæ sumantur duabus matutinis continuis. Tabellæ cardiacæ, pariterque stomachicæ sic fient. ℞. puluer. rosar. cinnam. nuc. moschat caryoph. ana ʒß. rasur. eboris, margarit. elect. ana ℈j. ambr. mosch. ana gran. quatuor. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. & menth. fiant tabellæ pond. ʒj. vel, ℞. specierum, seu pulueris elect. diarrhod. abbat. & aromatic. rosat. singul. ʒß diamargarit. frigid. caryophill. corall. rubr. ana ℈j. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. & absynth. fiant tabell. de quibus vna sumatur ante pastus singulos, & à pastu. Nam, vt roborant: ita cruda digerunt, concoctionique conferunt. Conditum vice tabellarum sic instituetur. ℞. conser. rosar. cichor. borrag. ana ℥ß. cortic. citri condit ʒij. puluer. ducis. diarrhod. abbat. & fœnic. dulc. ana ʒj. folia auri minutim incisa quatuor, cum saccharo quantum satis, fiat conditum: ex quo detur cochleare plus minùs, vt res erunt, manè, vesperi. Stomachus his illinendus. ℞. ol. absynth. cærat stomach. Galen. ana ℥ß. puluer. caryophill. & mastich. ana ʒß. Vel, ℞. vnguent. rosat. mesu ℥j. ol. absynth. ℥ß. ceræ parum. Misce pro litu regionis ventriculi, vel ℞. cærat. stomach. ℥ij ol. nuc. moschat. pulu. mastich. ana ʒij. fiat emplastrum, quod extende super alutam admouendum ventriculo scuti forma.

Tabellæ cardiacæ pariterque stomachicæ.

Conditum.

Linimētum.

Scutum pro stomacho.

et res erunt ...

78

Hunc Fernelius omnium febrium vanissimam dicit quod vix ex sexcentis una ... libro de abd. febrium cap. 12

QVOTIDIANÆ FEBRIS CVRATIO. CAPVT XVI.

Quæ pituita solet cunctis agitare diebus,
Vincitur his primùm, quibus est reserare meatus
Occlusos data vis, lentosque incidere succos.
Queis tenuata, dein repetita sæpe catharsi,

His quæ phlegma cient demitti debet in aluum.
Radices ideo, quibus est aperire potestas,
Mentha, melissa, capillares, similesque parentur
His herbæ, quarum decoctio sacchare leui,
Cinnameo pariter ligno condîta bibatur.
Si purgare voles, infusus Agaricus, & quæ
Antidotus recipit turbith, diadacridiônque
Ducere phlegma potest, sed pæone dante magistro.
Turtur erit perdixque cibus, peregrina coturnix,
Et turdus gallinaque, torquatique palumbes.
Cum sale panis erit, vel aniso, vel coriandro
Pistus, & è pura simila. Nec sola bibetur
Lympha madens, tenui sed erit permista Liæo.
Scalpello interea venam reserare tumentem,
Causa vetat morbi. Si non tamen ægra remittit
Febris, & in crasso lotio rubor igneus extat,
Fac cruor exiliat; nimio sed parce fluori.

Apozematum ad incidendam & coquendam pituitã materia.

Pituitam purgantia.

Victus.

In quotidiana vena secatur non ratione causæ, quæ frigida, nempe pituita: sed ratione febrilis æstus.

COMMENTARIVS.

PITVITA frigida humida temperamento, consistentia tenax, crassa lentaque, quadruplex est, dulcis, acida, salsa, vitrea. Vel, si diuisioné ex saporum varietate quærimus, triplex, dulcis, acida, salsa; siquidem vitrea pituita qualitatis est acidæ particeps. Ab his omnibus pituitæ formis, quotidiana nascitur, exacerbari noctu solita, periculosa, lõgaque: sed ex acida, quæ febrim Epialam parit, deterior ac longior. Est autem Epiala, febris, in qua simul & ijsdem in locis caloris & frigoris sensus incidit: sed frigus vehementius est, calorque mitior. Cuius eadem vt quotidianæ, cuius est species, sed paulo validiora debent esse remedia, quoniam à frigidiore, magisque tenaci pituita gignitur ℞. cathol. duplic. ʒvj. elect. diacartham. ʒij. ant. ʒiij. syrup. capill. ven. ℥j. Cum aqua menth. fiat potio. Vel ℞. fol. endiu. pimpinell. capill. ven. ana Mj. semin. anis. fænicul. ana ʒß liquirit. ras. ʒij. fol. seni ʒvj. fiat decoctio quę colo transmittatur ad dosim. In qua dissolue syrup. solut. rosar. cum agaric ℥j. vel ℥j. ß. Incidetur, purgabiturque reliquus humor apozemate sequenti. ℞. radic. apij, fænicul. petrosel. gramin. ana ℥j. fol. pimpinell. saxifrag. meliss. calend. capill. ven. adiant. polytr. menth. cichor. totius ana Mj semin. card. fænicul. ana ʒj. liquirit. ras. passul. mundat. ana ℥ß. flor. anth. stæchad. bugloss. borrag. ana Pj. fol. oriental. ℥j. ß. fiat de-

Pituita quotuplex.

Epiala febris quid?

Cathartica quotidianæ congrua.

coctio, & colat. ad ℔. ß. in qua dissolue syrup. capilli ven. & è quinque radic. ana ℥j. in apozema pro duabus dosibus, quas dabis horis quietis, si febris est intermittens: aut minoris, vt vocant afflictionis, si continua. Nam in paroxismis ex Hippocrate, quiescendum. Si prior apozematis dosis minus moueat quam par esse videatur, adde ad posteriorem diaphæn. ʒij Malè verò vena tunditur in hac febre, si causæ, nempe phlegmatis rationem habeamus: quia tamen febris omnis in calore suam habet essentiam, vnde febris à feruore, πύρετος ab igne nominatur, hic interdum flabellare venam expedit, præcipue si crassior & subrubens est vrina, si iunior æger, cibis addictus & crapulæ, si constitutio cœli feruidior. Nam in seniore, cœli statu frigido minùs audendum est. At boni succi cibis alendum, & ijs assis potiùs quam elixis, fouendum corpus pelliceis vestibus, & igne luculento, somnus in lectulo molli procurandus: imponendum ventriculo scutum: cuius in superioris commentarij fine meminimus.

Hipp. aph 11. lib. 1. aph.

In quotidiana quando secanda vena.

QVARTANÆ FEBRIS CVRATIO.

CAPVT XVII.

Quare validis medicamentis initio Quartanæ non vtendum.

VARTANÆ *metuas valido medicamine causā*
Demere principio. Nec enim bene terreus humor
Tum trahitur, sed cōmotus magis asperat ægrum.
Commodius ventrem clysmo leuiore ciebis
Cum lenitiuo, vel eo quod cuncta repurgat.
Tum si res tulerit, violabis vulnere venam.
Sus iuuenis vitulusque cibum dabit, hædulus, agnus,
Et capus & gallina, salax & garrula perdix.
Quique alius chymus bonus est, ab eoque labantes
Firmabis vires, vt eis, veniente pepasmo
Stantibus, excludas piceum subigasque liquorem.
Hinc dabitur valida corpus purgare catharsi
Cum senna, lactisque sero, quibus vtraque iungi
Buglossi species, ceterach, fumaria debet,
Eppithymum, tamarix, croceo cum flore genistæ:
Cumque illis coctis Jndi confectio maior
Dissolui, velut hæc, vulgo quæ dicitur hamech.

Thermarum

Thermarum, ligniq́ue cutem mollire ſueti,
Theriaces etiam, vel ſyntheſeos mithridatis
Vtilis vſus erit. Sed eis tamen vtere cautè,
Ne corpus ſiccum malè temperet igneus ardor.
Quando paroxiſmus febrilis deſinet atque
Æger erit molliq́ue cibo, ſomnoq́ue refectus,
In tepida bene ſuccedet ſi mergitur vnda.

COMMENTARIVS.

QVARTANÆ veræ materia μελαγχολικὸς χυμὸς, ſeu melancholicus ſuccus eſt, frigidus ſiccus, idemque fæx, limuſque ſanguinis, qui putredine calorem adeptus febrem accendit. In cuius initio medicamentis valde purgantibus mouere corpus non expedit. Talia namque, quod vitioſum eſt, non excludunt, quia cruda tum eſt & contumax, non fluida ſequaxque materia: ſed humores exagitant, inductoque calore nimio bilem atram, quę μελαιναχολὴ nuncupatur excitant: vnde pro ſimplici Quartana duplicem ac triplicem, interdum etiam ex humoris ferocia mortem inferunt. A leuioribus igitur auſpicandum in hunc modum. ℞. medul. caſſ. ʒx. ſemin fœnic. dulc. puluer. ʒß. cinnam. ℈ß. miſce. cum ſaccharo fiat bolus. Vel ſine ſaccharo ſumatur è cochleari cum ſyrupo, bugloſſ. vel è pomis odoriferis. Caſſiam ita deſcribemus initio, ſi ad humoris vſti ſiccique redundantiā ſiccū etiam eſt ægri temperamētum. Aliàs ℞. fol. bugloſſ. borrag. fumar. ana Mj. ſummit. lupul. & trium flor. cord, ana Pj. fiat decoctio, in qua ferueat ſenſim fol. oriental. ℥ß. cū ʒj. ſeminis fœnic. dulc. In colat. diſſolue elect. lenit. & ſyrup. Saporis regis ana ℥j. fiat doſis. Si plethora cacochymica, vel aliqua ſolēnis vacuatio Quartanæ febris cauſa fuiſſe videatur, ſanguis educendus amplo foramine reſerata vena, vt qui craſſior eſt, elabatur. Aperiatur axillaris interna ſeu baſilica, vel mediana ſiniſtra: deinde Saluatella ſeu Splenica. Dies autem venæ ſectionis, vt & purgationis eligatur præcipue qui paroxyſmum antecedit, in quo ſolet æger eſſe quietior atque vegetior. Vinum aqua dilutum quod lymphatum appellamus probamus in hac febre, quod humorem ſiccum temperet, coquat, alat, vireſque ſuſcitet & exhilaret. Euchymi cibi, qui moderatè calfaciunt humectantque pariter vſurpandi: qui modico ſale condiendi ſunt, vt magis tenuent, digerant ac roborent. Tum verò validum catharticum vſurpandum quum ſigna coctionis apparent, vt eo craſſa fæculentaque materia funditus ouellatur extirpeturque. ℞. radic. apij, bugloſſ. borrag. & polypod. quern. ana ʒiij. fol. ſcolopend. ceterach. adiant. polytr. petroſel fœnic. ana Mß fol. oriental. ʒvj. Bulliant in aqua & colentur ad doſim. In qua diſſolue conf. ct. hamech. ʒij. cathol. duplicat colati & ſyrup. Saporis regis ana ℥j. Vel ℞. cathol. duplicat. & ſyrup. de fumaria

Validè purgantia cur initio Quartanæ non aſferenda.

Medicamenta leuia.

ana ℥j.diaprun.ſolut.& confect.hamech.ana ℈iiij. cum ſero lactis, vel cum aqua card. vel meliſſ.fiat potio. Vel, ℞. maſſ.pilul.è fumar. ℈ij. pilul.indarum & è lapide lazuli ana ℈j.cum ſyrup.de pomis odoriferis malaxentur, fiantque pilulæ 5, deglutiendæ veſperi. Si cõtingit, vt antè notauimus, Quartanam ab vſta bile, ſalſaque pituita gigni. ℞. elect. lenit. ℥j.diaphæn.ʒij. aut ʒiij.ſyrup.violac. & capill. ven. ana ℥ß. Cum aqua fumariæ vel bugloſſ. vel endiu.diluantur in doſim. Cõferet ſerum lactis ad lib.ß. plus minùs epotum diebus intermiſſionis, addito cochleari ſacchari communis, vel potius ſacchari roſati, quod ſtomachum, qui tum imbecillus eſt, magis roborat. Calidum ſolium ſeu vaporarium, quod hypocauſtum ſeu Laconicum ac thermas appellant, initio Quartanæ vitandum, ne cruda materia vi caloris in cutem rapiatur, & augeatur obſtructio. Sed in fine cocta materia ſalubre. Parabitur ex origano calamẽto, pulegio, mentha meliſſa, floribus hyperici, chamæmæli, meliloti, quæ bulliant in aqua cum vini albi parte. Fient hypocauſti loco fotus è ſimili materia: tum litus ex oleis abſynthij, menthæ, chamæmæli, maſtiches, capparis, quibus ventriculi regio, Splenque roboretur. Guaiacum & Sarzaparilla ad expellendas melancholici morbi reliquias nõ mediocrem etiam vim obtinent, quia frigidum & craſſum humorem calfaciunt, tenuant, liquant & in vaporem halitumque mollita reſerataque cute digerunt, ſed melancholico, non atrabiliario ſucco redundãte, in quo calida ſiccaque nocent: vt lac aſininum vtile, quo humores acres temperentur, in aluumque ſecedant, aridumque corpus molliore pabulo reſtauretur. Quia verò Quartana febris ſiccus affectus eſt, ſolius Theriaces & Mithridatij ſuſpectus vſus, etiam cocta materia, quia calidioribus conſtat ſimplicibus. Sed hac opiata vel ſimili temperabitur. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. viol. ana ℥j. conſer. flor. geniſt. ℥ß. theriac. & mithridat. veter. ana ʒj. confect. alkermes, ſpecier. elect. è gemm. & lætificant. Galen. ana ℈ij. pulpæ cucurbitæ ſaccharo conditæ ʒiij. Cum ſyrup. de pomis odoriferis fiat opiata. De qua ſumatur ſæpe nucis auellanæ quantitas.

Guaiacum & Sarzaparilla.

FEBRIS LENTÆ CVRATIO.

CAPVT XVIII.

VVM regio ventri medio ſubtenta, Iecurve,
Aut Cerebrum, pulmóve leuis, renéſve, Liénve
Continet humorem, febris quo lenta ſequatur.
Quæ claudunt obſtructa vias reſeranda: deinde
Stagnans illuuies proprio medicamine ſenſim,
Sæpe etiam purganda, mali dum cauſa recedat.

Lentæ febris Cerebri vitio contractæ curantio.

Parsque diu impuram sensit quæ marcida labem,
Naturæ reddenda suæ. Sic molle Cerebrum
Arboreo purges quem mittit Agaria fungo.
Ad robur cui iunge Rheum: simul adde melissam,
Betonicam cum nymphæa, violisque, rosisque.
Conferet à pastu quæ sit conserua rosarum,
Fœniculi semen conditûm, vel coriandri.
Si Iecur in vitio est, Agrimonia & Intyba cocta
Cum senna, infusoque rheo purgantque, coguntque,
Hunc quicunque in eo stabulatur inutilis humor.
Sed Cordi diamargaritôn dat vtrumque leuamen,
Mollis & antidotus opij de nomine dicta,
Cassia pulmoni cum renibus. Apta Lieni
Senna, sed adiunges cum capparis & tamarisci
Cortice quod flatus nocuos dissoluat anisum;
Aut apium, marathrum ve. Iubes si forte cruorem
Effundi, vulnus citò comprime. At irrita ne sint
Quæ facienda putas, iterumque iterumque videto.
Nobile nam viscus, cuius tenuata calore est,
Et non vulgari consumpta putredine moles,
Desinit in fluidam, nunquam reparabile, tabem.

COMMENTARIVS.

Quid Lenta febris, cuius causæ signaque dantur lib. 2 cap. 40.

LENTA febris est, vt prius attigimus, quum pulsus paruus, creber & inæqualis cum imbecillitate virium, extenuatione membrorum & marcore se promit, nullo vel exiguo dolore, vt parum ab hæctica distare videatur. In qua videndum quænam malè affecta sedes hanc pariat, vt in eam remedia conferamus, quæ solet vt plurimũ esse Iecur, & Lien cum mesenterio. Quare si in hypochondrio dextro dolor est, dolorque manus attactu notabilis. ℞. rad. oxalid. oxilapath. petrosel. fænic. ana ℥j. fol. agrimon. scariol. lichen. capill. ven. ana Mj. semin. quatuor frigidor minor. anis. coriand. præparat. fænic. dulc. ana ʒij. fol. senn. mundat ℥j. fiat decoctio, in qua infunde rhei elect. ʒiij. cinnam. & nuc. moschat. ana ℈j. In expressione dissolue syrup. solut. rosar. simplicis, si bilis redundare videatur, aut syrup. laxat. rosar. cum agarico, si crassior humor est & obstructio contumax ℥ij. Fiat apozema pro duabus doss.

Apozema quùm lenta febris à Iecore vel Mesenterio.

Quando in lenta febre secanda vena.

Sumantur duabus matutinis continuis, si robur est, vel alternis & interpositis, si virium infirmitas. Aperiatur deinde basilica plùs minùs pro viribus, maximè si biliosus humor obstructionis, febris & doloris causa esse videbitur. Sin læuum hypochondrium tumet cum obtuso dolore grauique,

Purgatio quum à Liene lenta febris est.

Confectiones hamech minus ponendum. lege ℥ij

℞. quinque rad. aperient. polypod. quern. cortic. rad. cappar. & tamarisci ana ℥iij. semin. card. fænicul. liquirit. ras. ana ℥j flor. trium cord. & genist. ana Pj. fol. sennæ ℥vj. Fiat decoct. in colat. dissolue cōfect. hamec ℥ij. syrup. capill. ven. è cichor. composit. cum rheo & elect. lenit. ana ℥ß. Fiat dosis: à qua vena secetur; dextra. primùm, deinde sinistra, si vires sinunt, corpúsque cacochymia plethorica redundare videatur. Aliàs frequens erit vsus catholici duplicati cum syrup. solut. rosar. & è cichor. compos. cum rheo dissolutis in aqua cuscutæ, gramin. endiu. capill. ven. aut, si languet æger, mannæ, in iure pulli, vituli que sorbendæ. Senna cum cephalicis in textu positis & agarico infuso dabitur vbi Cerebri vitium est à pituitæ redundantia: Cassiæ si calida Iecoris aut renum intemperies. Cordi robur addetur opiatis & tabellis, quæ huius libri capite postremo describentur.

86

FEBRIS CARDIACÆ, SEV syncopalis curatio.

CAPVT XIX.

Cardiaca febris, acutissimus affectus, ideoque cito perimens.

ARDIACÆ *febri, comes est cui syncopa crebra*
Ni citò succurras, subita nece concidit æger,
Ergo in aqua vitæ, tenuique liquore rosarum
Caphura pauca madens forti iungatur aceto:
Naribus indatur, vires reparabit odore.
Vtque minor fiat calidi inflammatio Cordis,
Ocyus è vena tepidus cruor effluat. Aura
Nata leui vento, leniue impulsa flabello
Odoranda in cardiaca febre. *Egelida inspiretur, & intinguatur aceto*
Pannus, aquisque rosæ, buglossi, nenupharisque
Santala quæ capiant, granum chermesque, crocumque,
Fotus thoraris. *Pro fotu thoracis. hic vnguine deinde rosato,*
Potus in cardiaca febre congruens. *Pulueribusque, dabit quos moschus & ambra linatur.*
Potus erit quæ lympha capit cum sacchare succum

Granati mali, medi've, vel oxytriphilli:
Lympha vel, vt cito vis reparetur, odora falerno.
Sit liquidus cibus ex acidis cum carnibus hædi, Cibus.
Euthymûmque auium pullis, succisque gelatis.
Monocerotis erit ceruique per vtile cornu,
Puluis & è gemmis, bezoardica quæque feruntur
Toxica, vipereumque è Corde fugare venenum.

COMMENTARIVS.

HVIVS febris causa vel est ferina qualitas, cor lacessens & impetẽs, *Febris Cardiacæ causæ.* vel bilis os superius ventriculi lancinans, vnde cor oppressum æstuat & phlegmone tentatur. Quia verò dissipantur hic exoluunturque spiritus, *Cardiacæ febri quæ conferunt* vnde syncope frequens, liquidis cibis & multum alentibus citò ac sæpe reparandi. Conferet ergo gelatiun, ius carnium vituli, capi, *Distillatum restaurans.* perdicis, vitellus oui recens, vinũ odorũ, tenue. ℞ distillati restauratiui communis lib. ß. succ. limon. & granat. ana ℥j. facchar. alb. ℥iiij. cinnam. ʒß. Colentur per manicam Hippocratis, denturque sæpius ad cochlearia duo, tria quatuor, vt res erunt. Item ℞. aqu. stillat. morf. oxalidis, *Iulepus Cardiacus.* oxytriph. ana ℥ij syrup. de limon. & iulep. rosac. ana ℥j. aqu. theriac. & imperial ana ℥ß. confect. alhermes ʒj. Misceantur in Iulepum pro duabus aut tribus dosſ. ℞. aqu. stillat. rosar. ℥iiij. aqu. vitæ & aceti rosac. ana ℥j. caphur. ambr. mosch. ana gran. duo Misc. Intinguatur in his nodulus ad odorandum naribus admouendus. *Nodulus ad odorandum.* Si coniectura est dominantis flauæ bilis, aut prasiuæ, vtendum crebro clystere: vena secanda est ad ℥iiij. quinque, sex, vt vires ferent. Secanda verò est, vt minuatur febris & generatio bilis impediatur, à qua non rarò sequitur oppressio.

FEBRIS HECTICÆ CVRATIO.

CAPVT XX.

I calor exuccum corpus populatur & vrit
Hecticus, hunc vena frustrà tentabis aperta
Tollere, vel solita ventrem turbare catharsi.
Frigidiora iuuant, madidoque liquẽtia succo.
Ergo communi ptisanæ sit cremor in vsu:
Iuscula sint vituli de carne, hædique nouelli,
Lactucæ è foliis portulacæque recentis.

Lac donet muliebre cibum, vaccæve, capræve
Lentipedisve liquans asinæ, det amygdala dulcis,
Expressumque gelu, distillatique liquores
E cochleis, nemoris testudine, turture, pullis
Gallinæ, pinguique capo. Liquiritia lymphæ
Mixta sitim reuelet, niueumque quod India sacchar
Nigra parit, ficus, nucleis & passula demptis:
Iuiubeus, violæque liquor, paucusque liæus,
Si stomachus languet, neque sunt in corpore vires.
Dulcis aquæ fotu fiat cutis arida mollis.
Auraque quæ fuerit nares ingressa patentes
Blanda sit atque tepens. Somnum nymphæa procuret,
Lactucæ semen, semenque papaueris albi;
Otiaque & cantus placidi; cataplasmaque Cordi
Admotum, quod conseruam violæque, rosæque
Nenupharisque ferat, cui coniungatur acetum.
Illitus & thorax butyro sæpe recenti,
Quod iuuat & linctum cum sacchare more syrupi,
Inque cibis & iure datum: vaccæque boantis
Hectica membra leuat cremor de lacte coactus,
Caseus expressus nuper, tremulumque quod ouum est.

COMMENTARIVS.

FEBRIS Hectica quæ simplex est, non quæ coniuncta cum febre putrida, vel erysipelate, vel phlegmone partis alicuius, remedia maiora, nempe venæ sectionem, purgationemque respuit. Hæc enim siccitate marcescens ac debile corpus atterunt, & in marasmum, exhaustis spiritibus & sanguine præcipitant, excepta Cassia, quæ humiditatis excessu febris Hecticæ temperat siccitatem, vique lubrica sensim ac blandè superantem excludit bilem, corpusque refrigerat. Ab ea secundas obtinet Manna in pulli, vituli, prunorumve dissoluta iure. Quibus eccoproticis medicamentis, aut leui clystere mollietur aluus, si vel ea durior est, vel ob concoctricis imbecillitatem crudorum in corpore prouentum esse suspicamur. Et quomiam in Hectica vincit calor & siccitas, refrigerandum & humectandum, sed humectandum imprimis est: quæque sunt actu frigida, nec sumi, nec admoueri tuto queunt, at subte-

pida, ne calor innatus, extremè tum languidus, ac neruosæ partes, quæ quia carne nudantur sensum habẽt exquisitum, offendantur, imbecillaque reddantur viscera. Sic balneum ex aqua dulci parandum est, ingredique tepidum, quod quoniam humectat insigniter, febris Hecticæ remedium præsens est ac singulare. Blandus ac leuis aeris occursus humectat, ideoque leuat, vt offendit frigidus. Somnus etiam Hecticis vtilis, quia blando suo tẽpore sanguinem & humores acres lenit ac temperat. Qui si non obrepit, vt sæpè, sollicitetur balneis, cibis, hordeatis, amygdalatis, syrupis & iulepis refrigerandi humectandique vim habentibus. Ex cibis alij sunt tenuioris, liquidiorisque substantiæ, qui quamprimum alterantur ac distribuuntur in corpus, ideoque cito reficiunt & vires adferunt, vt lac muliebre, caprillum, asininũ, butyrum recens, lactis amygdalarum dulcium & hordei cremor, oui tremuli vitellus, ius pulli gallinacei, capi, vituli, hædique lactantis, alterati lactuca, portulaca, spinaciis. Alij crassioris naturæ sunt: quæ vt solidius præbent alimentum, ita coquuntur ægrius, qualis est testudinum, cochlearum, cancrorumque caro. Vtrumque genus alimenti necessarium est in curatione febris Hecticæ, in qua triplicis substantiæ, nempe spirituosæ, carnosæ, solidæ iactura fit. Spirituosam, carnosamque substantiam instaurat prius victus genus, solidam posterius. Verum vt vtrique simul consulatur, paretur tale restaurans. ℞. conseru. bugloss. borrag. viol ana ℥ij. spec. elect. diatragacanth. frigid. ℥ß diamargarit. frigid. ℈iiij. Decoctionis capi iuuenis pinguis & armi vitulini cum lactuca, portulaca, borragine, seminibus quatuor frigidis maioribus lib. quatuor. Cum carnibus vnius perdicis & testudinis, micæ panis in lacte infusæ, & sacchar. alb. singul. lib. 1. fiat distillatum in diplomate seu balneo mariæ per alembicum vitreum ex quo sumantur ℥iij. plùs minùs quùm videbitur esse necesse. Lac muliebre præstantissimum, quia naturæ nostræ magis accommodatum ac familiare: quod è mamma sugendum est. Asininum sequitur, hinc caprinum, quod recens mulctum in aurora bibi debet ab ℥iiij. ad ℥viij. vel etiam ad libram vnam. Minuenda verò dosis si in ventriculo corrumpatur. Sique ex nidoroso ructu cognoscitur vri, diluendum aqua. Si acido deprehenditur acescere, saccharum commiscẽdum est, vel simplex vel rosatum quod corruptelam impedit stomachoque gratũ est. Ad somnũ conciliandũ. ℞. syrup. violac. & nenuph. ana ℥vj. aqu. stillat. lactuc. ℥iij. vel ℞ aqu. stillat. nenuph. & lactuc. ana ℥j. ß. syrup. violac. & papau. ana ℥ß. Vel ℞. syrup. papauer. rhead. ℥j. ptissanæ vulgar. ℥iiij. Misceantur & fiat iulep. Detur hora somni. Vel paretur hordeatum aut amygdalatum cum saccharo, addita ʒj. semin. papaueris albi noctu sorbendum.

Distillatum restaurans Hecticos.

FEBRIS PESTILENTIS CVRATIO.

CAPVT XXI.

81

Væ venit infecto popularis ab aëre febris,
Millia multa prius ferali sternere clade
Assolet, auxilium quam sedula cura medentum
Ferre queat. Si quæ tamen hanc superare facultas,
Ardeat igne focus, lustretur odore sabæo
Tota domus. Boreæ pateant Euroque fenestræ,
Nulla Noto, minus hoc Zephyri aura molesta tepentis.
Sit nitor in cunctis. Verbis vultuque minister
Exhilaret, lethique metum deriuet ab ægro.
E terra & gemmis, animalibus atque metallis
Antidotos pæon sibi prouidus eligat illas,
Quas vsus ratioque docent dare posse salutem:
Qualis theriace est, & quæ mithridatica fertur,
Alkermes, niueusque cui dedit vnio nomen,
Quique rubens hyacinthus, & hæc cui nomen ab ouo.
Extrahat & varios herbarum è corpore succos,
Quos scabiosa dabit, prati regina, melissa,
Oxalis, oxytriphillum, & qui benedictus habetur
Carduus, & succisa, & tormentilla, crepansque
Iuniperus, borrago, bouinæque æmula linguæ,
Thapsique & scordi folium. Quibus addere vires
Insignes poterit, puluis bezoardicus, isque
Qui venit è Cerui cornu viuacis, eoque
Monoceros quod fronte gerit. Cibus optimus ille
Qui facilis coctu, & succi bonitate labantes
Instaurat subitò vires. Ita iuscula prosunt;
Quique gelatinæ celebratur nomine succus:
Et distillatum reparandis viribus aptum,

Ignis putredinem arcet insignibus suis qualitatibus.

Antidoti nobiles & vsitatæ.

Herbæ cardiacæ, corruptelam emẽdantes.

Pulueres cardiales.

Carnibus

Carnibus incoctis vituli, paphiæque columbæ,
Turturis & turdi pinguis, pullive, capive,
Perdicis, nemoralis auis, cui Phasis origo est,
Cum diamargaritôn, & odoro puluere gemmæ.
Lympha mero præstat: tenuis tamen vna liæi Potus variorum genus.
Non ad aquæ plures noceat superaddita guttas.
Gratior ac melior cibus hic & potus habendus,
Punicei insperges cui grana rubentia mali,
Aut acidum citri, flauescentisque Limonis,
Purpureique ribis succum, fructusque liquorem,
Pomifer Hesperidum quo nobilis extitit hortus. Pilulæ pestem arcentes.
Ex aloe pilulæ fiant, myrrhaque, crocoque,
Non aliud purgans, si pestis ab aëre solo est.
Sin pariter vitium nimius vel putridus humor
Gignit, & igne micant oculi, vultusque, cruorque
Crassus inest sputo, dispnæa, dolorque fatigat
Gutturis, vrinæque rubent, arteria plenè
Pulsat, & obsessos grauitas incumbit in artus,
Ne dubites venam primis aperire diebus
Pleniùs, inde dato medicamine leniter aluum
Mollire, est si languida vis: sin robur, abundè.
Profuit interdum teneraria sumpta catharsis.
Quam tamen haud iubeat, nisi cum ratione machaon.

COMMENTARIVS, QVO CVRATIO pestilentis febris absoluitur.

LVES epidemica, seu pestis, infinitos interdum è medio repentè tollit, quoniam interdum repente fit. Ad quam si etiam ocyùs accurrat Medicus, fit tamen vt absolutam eius cognitionem non habeat, ideoque nec curandi rationem, modumque teneat. Quoniam etsi causa communis est aër, varia tamen symptomata sunt pro putredinis varia natura, & ferina qualitate. Sic anno salutis 1580. mense Iunio, quum efferum crebrumque tonitru pluuia larga comitatum tota fere nocte mouisset cœlum, repente fluxio incidit in fauces, vnde Bran- Lues epidemica.

Branchus, seu Coqueluchia quo tempore Parisienses afflixit.

Purpuratæ febres.

chus, Coqueluchiam appellarunt, ſequente die tam multos inuaſit, vt putem hominum viginti millia Lutetiæ hoc affectu laboraſſe. Menſe Iulio ſequenti ſæuiit peſtis ad Octobris finem acerrima, quæ, ni fallor, hominum in eadem vrbe quadraginta millia peſſundedit. Succeſſerunt epidemicæ à colore puſtularum Purpuratæ dictæ febres 1587. quæ menſe quidem Martio, ſed Aprili maximè terruerunt: quia plurimis exitio fuere, medicis de remedio vero dubitantibus. Metuebant enim ne calidioribus hydroticis, quæ maximè probantur in peſte, febrim exacerbarent: & ſecare venam in exiguo, feréque nullo pulſu, qui tum erat, non audebant. Sed & horrebant, ne quæ ferebantur in cutim exanthæmata, miſſione ſanguinis intrò reuocarentur ægroſque ſuffocarent. At ratione ducti denique febres iſtas non ſolùm aeris conſpurcati, ſed & plethorici, cacochymique noſtri corporis eſſe ſobolem, plethoram crebra ſectione venæ ſuſtulerunt, cacochymiam purgatione, malignam ab aëre qualitatem cardiacis: ideoque tum infinitos ab orci faucibus eripuerunt. Anno 1590. & 1596. in quo toto fere Maio, Iunioque pluuiæ redundarunt, parem curandi normam inierunt, ægrorum maximo ſolatio. Sic interdum venienti peſtilentiæ nec citò nec tutò bene ſuccurritur. Quod vt fiat, cauſæ ſignaque luſtranda ſunt ad prognoſin & cognitionem morbi, de quibus priùs, facientia, vnde congrua remedia petantur: ad quæ iam pergimus. Quum itaque peſtis, quæ febris eſt epidemica, contagione deleteria, ſeu funeſta, de qua nunc agimus, ab aëre putri generetur: putredo autem à calido quidem humido, ſed humido maximè ſuſcitetur, in vicis publicíſque viis & priuatis ædibus accendantur ignes ex odoriferis, vt iunipero, lauro, roremarino: vel è communibus lignis, quernîſque præcipuè, additis, ſi lubet, thure, maſtiche, ſtyrace, benzoino, ligno ſantalino, rhodio, & ſimilibus ad ſuffitus idoneis, quibus ſiccetur ac depuretur aër, qui commune nobis eſt & neceſſarium ad hauriendum ſpiritum, ſeu reſpirationem elementum. Hebdomade quaque repurgentur à ſordibus viæ publicæ, præſertim in quibus olera, cauleſque vendūtur. Singulis diebus vnuſquiſque ciuium antè domum aquam inijci curet manè, veſperique, qua cum ſcopis nitorem conciliet, ac fætorem arceat. Priuatæ mundæ ſint ædes, nitida veſtis. Odoretur vnuſquiſque domi foriſque quod iucundè ſpiret, vt malum medicum, ſeu Cytrium caryophillis veſtitum, maioranam, ſpicam, lauandulam, veronicam altilem ſeu coronariam, quam Ocellum appellant. Nonnullis fætida placent, ideoque circumferunt, vt rutam, maximéque Galbanum, quod Dioſcorides ait aduerſari toxicis. Sed odorata, me iudice præferenda, quia dilatant, reſtaurant, roborantque ſpiritus: fætida contrahunt & impugnant. Priuſquam quis egrediatur domo, ſumat panis bolum cum vino lympha diluto, vel acidum iuſculum, vel immixto ſale butyrum, vel aliquot cerasa, vel damaſcena pruna ſi iuuenis eſt & bilioſus naturâ: vel conditam nucem: ſi ſenior, temperamentique frigidi, qui ſi non niſi prandere ſolitus eſt, mandat Angelicæ radicem. Communia iura parentur ex acidis, quæ putredini ſua ſiccitate reſiſtunt, febrique ſuo frigore, qualia ſunt oxylapathum, oxalis, oxytri-

Quid Peſtis, eiuſque curatio.

Ignes tempore peſtis accendendi.

Cur bene olentia fætidis præferenda.

Mane quid cibi ſumendum.

philum, omphacium: quibus adde pinpinellam, borraginem, buglossum, endiuiam. Euchymis, seu boni succi alantur ægri, sanique: sed alantur sine carnibus ægri carnium succis, qui facillimè cedant in alimentum, & à languido, qualis est ægrorum, bene coquantur, vt iusculis, expressis, consumptis carnibus vituli, pulli gallinacei, perdicis, turturis, columbæ iuuenis, capi, phasiani, vt cuiusque res erunt. Distillatum restaurans hoc modo parabitur. ℞. conser. bugloss. borrág. rosar. ana ℥ ij. conseru. nenuph. & viol. ana ℥ j. puluer. elect. de gemmis diamargarit. frigid. trochisc. è caphur. ana ʒ j. radicis Angelicæ, tormentill. dictamni semin. oxalid. citr. card. ana ʒ ij. bracteas auri quatuor. aquę decoctionis vnius capi pinguis, alterati cum acetosa lactuca, buglosso, borragine libras quinque. Reponantur in alembico vitreo cum carnibus minutim incisis duorum pullorum & vnius perdicis. ℞. distillati superioris lib. ß. sacchar. alb. ℥ ij. cinnam. ʒ ß. Colentur per manicam Hippocratis ad vsum, quum opus erit. Vel, ℞. perdicis vnius, carni vitulini, pulli gallinacei, vel capi carnes incisas. Recondantur in vase bene lutato sine liquore vllo. Bulliant in balneo mariæ, dum perfectè cocta sint, additis cinnam. ʒ ij. Exprimatur succus ex quo dentur ℥ ij. plùs minus. Vel ℞. Cordis Cerui, perdicis vnius & phasiani minutim incisi carnes, cinnam. ʒ ij. Coquantur in balneo mariæ: ius exprimatur, quod die noctuque sumatur ad ℥ ij. seu, si mauis cochlearia quatuor aut quinque. Ferunt Cerui Cor in pestem arcana proprietate valere: velut os de Corde cerui: cornu quoque, ex quo maximè tenero, eique subiecta carne distillatur aqua nobilis. Sed & reliquorum animalium Cor valere muniendo nostro Cordi potest, tum familiaritate substantię, tum quia duræ sicceque carnis est, ideoque minus corruptibilis. His quibus carnium esus non arridet, aut vti religio vetat, referantur in alembicum, aut balneum mariæ pulpæ Lucij, percæ, truttæ, astacorum & cancrorum, Soleæ, viuerræ, Rubelli, Rhombi, quo Turbotum nostrum & Barbutam intelligimus, latos, lautosque mensisque gratos & euchymos pisces. Qui calidiore temperamento sunt, bibant aquam diuinam, quæ parabitur ex lib. 4. aquæ fontis, vncijs tribus sacchari, cum vnius mali medici, ceu citrij, Limonisve succo. Gratus hic potus est sanis ægrisque, futurus gratior, si cinnamomi ʒ j. iungatur. Confert & hydrosaccharum, addito succo ribis aut cerasorum. Communis potus ex hordeo cum liquiritia, cui radix & semen oxalidis addi potest. Quæstio de vini potu. Certè vinum quia calidum, febricitantibus omnibus obest: quia fumosum & vaporosum, nocet Cerebro, spiritus animales & vitales agitat turbatque. Detur aqua multa dilutum, vbi febris exigua, defectus animi frequens: & vbi quis per sanitatem hoc vti solitus. Vinum odorum & lymphatum spiritus excitat & exhilarat, crudaque concoquit: estque revera cardiacum; ideoque nec penitus improbandum. Quod vt senum vsitatus erit potus, ita iunioribus parum frequens, in quorum præcordiis ebullit naturâ, feruetque sanguis. In obseruatione causarum, signorũque morbi pestilentis videndum, plethorane corpus turgeat, an cacochymia vexetur. Si plethoram rubor vultus, pulsus solito maior atque

Distillatum restaurans.

Alia distillati restaurantis formula.

De corde notanda.

Variæ potus formæ. Aqua diuina

Vini potus an pestilenti febre correptis vtilis?

Vinum quãdo dandum & quomodo.

Quando secanda vena. frequentior, dyspnæa, totiusque corporis pondus arguit, enemate præmisso vena secetur: iulepus inde sumatur, descriptus hac formula. ℞. aqu. stillat. oxalid. oxytriph. card. ana ℥iij. syrup. de succo acetosæ & limon. ana ℥j. Vel, ℞. aqu. stillat. morsus. oxalid. vlmar. ana ℥ij. ß. syrup de limon. & oxysacchar. simplic. ana ℥j. Misce fiat iulepus in duas doses. Si minùs aquæ stillatitiæ probantur, tempusque dat succo turgentis herbas. ℞. succorum oxalid. vlmar. scabios. scord. depurat. ana ℥iij. sacchar. alb. ℥iiij. Coquantur leuiter in Iulepum pro tribus dosibus. Conducit longiùs à pastu sumere, quo mador sudorve consequatur, natura tum minùs in cibi coctionem occupata. ℞. lapid. bezoard. grana sex: dentur cum portione Iulepi descripti. Par quantitas sumi potest rasuræ Monocerotis aut Rhynocerotis. Cacochymia, quam indicat faciei pallor aut liuor, virium imbecillitas, anorexia, purgationem requirit. In hac à lenioribus auspicandum, ne fractis à medicamento validiore viribus venenum insolentiùs agat, seseque explicet. Ideoque, ℞. rad. oxalid. oxylapath. tormentill. ana ʒij. fol. bugloss. borrag. scabios. ana Mj. semin. citri card. fænic. dulc. ana ʒß. fol. oriental. ℥ß. In colatura dissolue cathol. duplic. & syrup. Saporis regis ana. ℥j. fiat potio. Describet alias medicus pro re nata: videbit quibus & quando validius medicamentum exhibendum. Ab hypercathartico verò metuendum. Hoc enim etsi visum est aliquando contulisse, seclusis naturæ robore prauis humoribus, in quibus erat impressa maligna vis: id tamen sæpe naturam debilitat, exoluit & opprimit: quam leue medicamentum leuat, seclusa sensim ac sine vi materia virulenta. Cuius expurgandæ quia ratio potissimum est habenda, videtur in cardiacis potissimum insistendum. Itaque ℞. aqu. stillat. scord. morsus & card. ana ℥ij syrup. de limon. & capill. ven. ana ℥j. aqu. theriac. ℥ß. Vel, ℞. aquar. stillat. mors. scabios. meliss. ana ℥ij. aqu. imperial. ℥ß. syrup. de limon. & è succo citri ana ℥j. confect. alkermes aut de hyacintho ʒß. Misce fiat iulep. in duas doses. Si febris mitior, & pituitosior æger, paretur decoctum è sarzaparilla, chyna, lignive sancti medulla cum passulis, tormentillæ & angelicæ radice, seminibus additis citri card. fæniculi. Syrupus domini de Braillon, archiatri quondam regij, medicique Parisiensis commendatur in huius vrbis nosocomio. Qui fit ex aqu. rosar. & aqu. vitæ ana lib. I. cinnam. puluer. ℥ß. sacchari quod sufficit. Tutius datur senioribus, in minore febre, cœlique statu frigido humido, quam iunioribus insigniter febricitantibus æstate feruida. Superat enim in eo calor, qui frigidis aquis, vt oxalidis & oxytriph temperari potest in Iulepum. ℞. conseru. bugloss. borrag. meliss. rosarum ana ℥ij. confect. alkermes, specier. elect. diamargarit. frigid. & è gemm ana ʒj. cortic. citr. condit. theriac. & mithridat. veter. ana ʒij. cũ syru. de succo citri fiat opiata. Vel, ℞. elect. de ouo ʒij. confect. alkermes & theriac. ana ʒß pulu. elect. diamargarit. frigid ℈j. conseru. rosar. ℥j. Cum syrup. de granat. fiat opiata, auri foliis inuoluta. ℞. specier. elect. è gemm. & manus Christi perlatæ ana ℈ij. rasur. vnicorn. & lapid. bezoard. ana grana decẽ. Cum sacchar. in aqu. rosar. & meliss. soluto fiant tabellæ. Vel, ℞. rasur. ebor. & cornu-

Purgatio cardiaca.

Hypercatharticum cur metuendum.

Syrupus domini Braillonij.

Opiata.

Tabella.

ceru.ana ℈j.margarit.elect.ʒß.rasur.Vnicorn.& Rhynocerot.ana gran. sex. Cum saccharo dissoluto in aqu.rosar. fiant tabell. pond. ʒj. Capiat vnà æger longiùs à pastu, vacuoque stomacho, ne cum cibis cardiaca vis obruatur ℞. conser. rosar. bugloss. nenuph. viol. ana ℥ij. theriac. & mithridat. veter. ana ʒiij. puluer. cardiaci Fernelij, vel ectuar. diambr. ʒj. Fiat cataplasma cum aceto vel succo citri regioni Cordis, &, manuum carpis admouendum. Et id quidem ditibus: sequens pauperibus erit familiare. ℞. fol. absynth. vulgar. rutæ, menth. meliss. calendul. ana Mj. rosar. rubr. Pij. Contundantur in mortario, simul addendo mithridat. veter. ℥ß. Cum aceto fiat cataplasma. Extende super linteum duplex, admouendũ Cordi. Tumor pestilens suppurantibus & attrahentibus foras impellendus & coquendus. Qui si contumax est, durus, minusque pepasmi coctionisque capax, admouendum pyroticum. Carbunculus leniendus anodynis, & suppurandus cum scabiosa, in butyro vel axungia suilla cocta, mixto oui vitello.

Cataplasma regioni cordis, & manuum carpis admouendum.

Tumor pestilens quomodo curandus.

Carbunculi remedia.

LIBRI V. MEDICÆ DECADOS Finis.

FRANCISCI PORTI
MEDICÆ DECADOS,
Liber Sextus.

PRÆFATIO.

Hominis dignitas.

Os homini sublime datũ est, vt in æthera mẽtem
Erigat, & dignum meritis se præstet Olympo,
Sed sibi ne nimium tribuat, donisque superbus
Se putet æqualem superis, pars nulla caduci
Corporis immunis facta est, expersque doloris.
Singula morbus habet, totusque homo morbus habendus. (*Humani corporis imbecillitas.*)
Quinetiam pars nobilior magis apta ruinæ est.
Cor gerit ingentes animos: at id interit, ictum
Vulnere vel minimo. Si pestifera aura lacessit,
Cor primùm ferit aura nocens. Domus esse cerebrum
Creditur eximiæ mentis, sopor altus at illam
Sæpe, furorve tumens solio detrudit ab alto.
Sed Medicina, Dei donum inuentumque retundit,
Pellit & exangues ægroto è corpore morbos.
Qua methodo id fiat, referet mea carmine musa, (*Inuocatio.*)
Spiritus alme faue, sine quo labor irritus omnis.

COMMENTARIVS.

Homo perfectissimus, idemque si decidit à statu miserrimus.

HOc e procemio perfectissimum omnium animantium hominem esse cogita, si se Dei, naturæque legibus addixerit. Sin aliter, suoque nutu vixerit, summis calamitatibus obnoxium. Nam, vt huius

cœlestis ac diuina mens ad contemplandum meditandumque data, si se voluptatum illecebris, ac terrenis inquinamentis pollui fœdarique patitur, vix in posterum erigit attollitque se. Sic hominis eximium, & numeris omnibus absolutum corpus si ab externis internisve morborum causis semel obsidetur, harum numero sæpiùs opprimitur. Nec enim, quum sit in eo naturali lege perfecta sanitas, nisi à validissima causa cõcuti sternique potest: quæ quum semel insederit, opprimet, si non occurratur, citò postratis à morbi magnitudine viribus. Prudens itaque qui incipiente morbo subuenit; quique hunc præuenit prudentior, ne funesti hospitis aduentu periclitetur.

SIMPLICIA CAPITI CONFERENTIA, quæ Cephalica dicuntur.

CAPVT PRIMVM.

RINCIPIO capitis morbos vbi demere tento, Hic liber morborum Capitis curationem continet.
Commemorare iuuat quænam magis apta Cerebro,
Ne nouus insudet pæon, sed limine in ipso
Seligat è multis ægri quæ scribat in vsum. Cephalica calida.
Si grauat ergo Caput pituita, Melissa probatur,
Saluia, Sampsucus, calamintaque, rosque marinus,
Betonica & laurus, marathrum, quæque herba calendis
Emittit florem, stæchas, satureia, nigella,
Quæque senescentes Euphrasia purgat ocellos,
Mentha, chamæmælum, accorus, & melilotus, anisum,
Pæoniæque maris cum flore ac semine radix,
Rutaque, & illiricis quæ nascitur Iris in oris,
Serpillumque, thymumque, Lauendula, & Indica nardus,
Centauræa minor: liceat quibus addere moschum,
Castoreumque, & eam quæ nõn moschata vocatur.
Fellea sin bilis superat, violæque, rosæque Cephalica frigida.
Nymphæa & lactuca leuant, quod & insidet hortis

Solanum, capitisque fugans, aurisque dolores.
Hic & Hyosciamus, cui flos cum semine candet,
Semper & herba virens, vescum ac cereale papauer,
Caphura, lenta salix. Cytheræam his iungito myrthum,
Mandragoræque soporiferos è corpore succos.

COMMENTARIVS.

Saluiæ vires. HÆ sequentes herbæ, quia peculiari dote capitis affectibus succurrunt, Cephalicæ nuncupantur. Ita Saluia calida sicca leuiter astringens Epilepsiæ, lethargo, paralysi medetur: vtque Cerebrum, ita ventriculum, vterumque firmat. Ideoque Catarrhos comprimit, appetentiam excitat, conceptum retinet, vitalemque facit. *Sampsucus & rosmarinus.* Sampsucus seu Maiorana Cerebrum, neruosque roborat, ab eisque flatus, crassamque pituitam elicit, vt & rosmarinus, qui memoriam imprimis firmat, tremoremque discutit. *Betonica.* Betonica subacris, incidendi vi pollens Cerebrum recreat, Epilepsiam, paralysin, furoremque sanat, thoracem ac Iecur expurgat: calculos etiam in renibus atterit, mensesque ducit. Ictero subuenit, & affectibus omnibus quos peperit obstructio. *Fæniculum.* Marathrum seu fæniculum calidum ordine tertio, primo siccum, ab oculis caliginem abigit, flatus discutit, viscerum ac renum infarctus tollit, serpentum, canumque venenatis ictibus succurrit, lac in mammis promouet. *Calendula vnde dicta.* Calendula, quæ Caltha, sponsa Solis, solsequium, nobis Solsia nominatur, menses & secundas morantes euocat, visum acuit: Ictero, fœdis virginum coloribus, dypsnææ, capitis & Cordis affectibus demendis vtilis: frigidos etiam humores in ventriculo consumit. *Stachas.* Stæchas subastringens, acris & subamara deijcit pituitam atramque bilem: Cerebrum, neruos, ac sensuum organa mundat ac roborat: vtque frigidis Cerebri conducit affectibus, sic obest calidis & biliosis. *Acorus seu Galanda.* Acorus qui Galanga esse creditur, quum radice piperis & zingiberis modo linguam & fauces exurat, calidus habendus est ordine tertio. Quare Cerebri ventriculique frigidis affectibus opitulatur, magnoque vsu commiscetur antidotis, ob insignes eius in Galanga descriptas ante dotes. *Nigella.* Nigella, quæ Gith seu Melanthium calfacit, siccatque gradu tertio. Distillationes arcet odorata, frontique & temporibus admota. *Melilotus.* Melilotus ex anodynis est, leuiter resoluens, digerens ac molliens: quæ dolores quidem omnes, sed capitis maximè in aceto, vel oxycrato decocta, & illita leuat. *Nardus & Lauendula.* Nardus Indica, quam Nardi spicam appellant, & Lauendula, seu Nardus Celtica familiaris nobis, calfaciens siccansque gradu secundo, lethargicis seu veternosis, conuulsis, epilepticis, apoplecticis, paralyticis, omnibus denique cerebri frigidis ægritudinibus conferunt: ventriculo robur addunt, Iecur & Lienem ab infarctu liberant, vterum calfaciunt, menses, secundasque pellunt, vrinam euocant, flatusque discutiunt.

cutiunt. Cētauriū minùs, herba est ob insignem amarorem fel terræ di- *Centurium minus.*
cta, quæ bilem pituitamque potu detrahit: qua vi quia febres expellit,
febrifuga nominatur. Porrò Iecoris ac Lienis obstructiones tollit,
menses & secundas euocat, Ischiadicos iuuat, peculiarique dote vitijs
neruorum opitulatur. Alui tineas necat ex melle drachmæ pondere
pota, vmbilico pariter admota: lentigines, alphos, seu vitiligines,
varos, papulas, achotas, & reliqua vitia cutis, imposita partibus emēdat.
Nymphæa, quæ vulgo nenuphar in paludibus & stagnantibus aquis *Nymphææ vires.*
nasci solita, tota refrigerat ordine secundo, sed radix & semen exsiccat:
flos, quo magis vtimur, humectat: capitis à bile dolorem lenit, somnum
conciliat, omnem ardorem extinguit, Veneris insomnia cohibet. Sola- *Solanum hortense.*
num Hortense, quod esculentum est, refrigerat ordine secundo, simul
& astringit: qua vi capitis dolores tritum appositumque sanat, phage-
dænicis & serpentibus vlceribus, ignibusque sacris extinguendis vtile,
quod & æstuanti stomacho gratum. Hyosciamus albus, cui flos ac semē *Hyosciamus albus, papauer albū & semperuiuum.*
album est: papauer album, quod esculentum est, & semper viuum re-
frigerandi vi capitis ardores extingunt innoxiè, dolores ab æstu & febre
natos leniunt, somnum inferunt cohibentque deliria. Nocent solanum
manicum, Hyosciamus niger & papauer nigrum, quia dementant, & si *Opium.*
largiùs admittantur, narcotica venenaque vi mortem inferunt. Opium
autem quarto gradu frigidum, ideoque summè narcoticum, omnium
efficacissimum est sopiendis doloribus & ardoribus, accersendoque so-
pori, quem vel naribus illitum odore solo conciliat. Sed si medicamen-
tis inditur vt intrò subeat, eius frigida vis calidioribus temperanda. Ca- *Caphuræ vires.*
phura, quæ gummi est vastæ arboris in India nascentis, Cerebrū æstuās,
si naribus admouetur, odore recreat, cephalalgias mitigat, si tempori-
bus frōtique cum rosarum & solani stillatitiis aquis aut succis immixta
per fotum admoueatur: incandescentis Iecoris inflammationes cum
santallis & rosaceo illita mulcet: gonorrhæam & album vteri fluorem
cum succino & aqua nymphææ potu cōpescit, renes ac seminaria vasa
refrigerat ideoque Venerem etiam extinguit, erumpentem cohibet, si-
stitque sanguinem. Et quum à putredine corpora vindicet, venenis
etiam ac pestilentibus affectibus medetur. Ex quibus non sine causa Ca-
phuram ordine tertio frigidam siccamque perhibent, quamuis odora-
tā, acrem, ac tenuium ita partium, vt ea per sese facilè in auras euolet,
quæ caloris communes notæ sunt, si frigoris effectus non essent in Ca-
phuræ vsu conspicui. Mandragora tertio gradu frigida soporem & nar- *Mandragora.*
cosin seu stuporem infert, ante sectiones vstionesque quōdam bibi soli-
ta, radicibus in vino coctis, vt inducto potione veterno sopiretur æger.
Capitis verò dolores, ac deliria præcipuè sedat procurato somno, fe-
briumque temperat ardores, spissatis, densatis & quasi congelatis hu-
moribus ac spiritibus: quod facit fructus odore, folioque & radice tri-
tis, aut expresso succo cum oxyrhodino fronti & temporibus inducto.
Metuendus alioquin mandragoræ potus, quia veternum & exolutio-
nem infert, vt antè notauimus.

CEPHALALGIÆ CVRATIO.

CAPVT II.

N capite esse notat Cephalalgia sæua dolorem.
Ob cuius varias varia est curatio causas.
Nam calor aut simplex mouet hunc, & frigidus aër
Inspirandus erit, ptisana aut aqua sola bibetur,
Aut minimo commixta mero. Cibus optimus ille,
Cui fuerit lactuca comes: somnusque, quiesque
Conferet. Hinc gelido frons vnguine tota linetur
Vt roseo cum populeo: succo ve madebit
Solani, semperuiui, violæque, rosæque,
Mandragoræ, vel hyosciami, atque papaueris albi:
Sique dolor ferus est, opij, hisque addetur acetum.
Cephalalgiæ à causa calida humida nata curatio. Aut calor humori iunctus. Si feruida bilis,
Nymphæa, senna, violis, succoque rosarum
Quæ pallent, & ea quæ Cassia nigra vocatur
Æois aduecta locis purgabitur. Estque
Si plenum corpus, vena cruor ibit aperta.
Quum dolor est capitis contractus frigore, carnes
Dolores capitis à frigore. Montanarum auium, panis conditus aniso
Et sale conducit, veteris quoque dona liæi:
Balnea sicca, labor, mediocris copia somni.
Frons lita pulueribus calidis quos succina, nuxque
Moscha dat, atque oleo lauri, myrthique virentis:
Corpore purgato primùm, si frigidus humor
Causa mali, arboreo quem mittit Agaria fungo.
Quæ sicca est intemperies, minùs afficit ægrum,
Vdaque, si nuda & simplex: sed vbi esse molesta
Ceperit, vt reliquas, hanc per contraria pelle.

COMMENTARIVS.

DOLOR capitis omnis, vt omnis dolor, ab intemperie, vel solutione continui, quæ sunt primæ doloris species, excitari solet. Intemperies verò duplex. Vna simplex & nudæ qualitatis, quam intemperiem sine materia dicunt, vt calor frigusve solitarium, humiditas aut siccitas exuperans. Altera composita, cum humore seu materia, quum sanguis aut bilis vtrauis, aut pituitosus humor excedit modũ. Vbi peccat nuda solaque qualitas, alterantibus contrariis duntaxat vtendum. Vt si calor ab insolatu, vigiliisve Cephalalgiam excitauit, somnus, qui calorem temperat, inducendus iusculis è lactuca, portulaca, spinaciis cũ butyro, vel hædi lactantis, pulli gallinacei, vitulique carnibus, vel hordeatis, amygdalatisque sumptis. Tum, ℞. aqu. stillat. lactuc. & nenuph. ana ℥iij. syrup. violac. ℥ij. Misceantur & fiat iulep. in duas doses. ℞. decoct. hord. vel ptisan. vulgar. ℥iiij. syrup. viol. & granator. ana ℥ß. Misce fiat iulep. pro dosi. ℞. vnguent. popul. loti in aqua rosa. ℥j. aceti ʒij. Misce pro litu frontis & temporum hora somni. Balneum aquæ dulcis hic vtile, præsertim æstiuis diebus. Sin contra solitarium frigus Cephalalgiæ causa esse videbitur, vt si quis sub Ioue frigido noctes duxerit, iter ve longum per niues egerit, sanat luculentus ignis, victus ratio calfaciens è cibis assis, & vini veteris non fumosi potus, pilens è bombace vel pellibus aptatus capiti. Tum, ℞. aqu. stillat. beton. calendul. meliss. ana ℥ij. syrup. è stæchad. & capill. ven. ana ℥j. Misce fiat iulep. pro duabus doss. Intemperies humida vel sicca simplex dolorem acerbum haud inuehit, quia passiua qualitas est: quæ si molesta, contrariis alterantibus emendanda. Sed magis operosa curatio quum intemperies est cum adiuncta materia. Tum enim est alteratio vacutioque necessaria, quum à plethora, vel cacochymia, vel vtraque simul Cephalalgia nascatur. Quare si sanguis exuperans causa doloris est, nec repugnat ætas, nec virium imbecillitas, secãda vena est, prius exclusis enęmate fęcibus. Flaua bile calorem ac dolorem excitante cholagogo purgandum. ℞. medull. cass. recentis ℥j. ß. Cum saccharo fiant boli. Vel ℞. medull. cass. ʒ. vj. diaprun. solut. ʒij. aut ʒiij. Misceantur & fiant boli. Dentur è cochleari cũ syrup. violac. Vel ℞. fol. lactuc. portulac. cicho. tot. ana Mj. tamarind. ping. ʒij. semin. melon. citrul. fænic. ana ʒj. fol. senn. ʒiij. Bulliant in aqua iustæ quantitatis, & colentur ad dosim. In qua dissolue elect. lenit. & syrup. solut. rosar. ana ℥j. Detur potio manè. Præmissis vniuersalibus si non intermittit dolor, ad topica veniendum. ℞. vnguenti rosac. Mesuę, refrigerant. Galen. ana ℥ß. oxyrhodini ℥j opij gran. duo Misce pro litu frontis & temporum. Vel ℞. ole. rosar. ℥j. succi rosar. & semperuiu. ana ℥ß. aceti, cæræ nouæ ana ʒij. Igni lento mandentur pro litu frontis. Vel, ℞. lactuc. rosar. rubr. flor. nenuph. & viol. ana Pj. caput vnum papaueris albi. Contundantur pro frontali, quod irrigetur aqua rosarum & aceto. ℞. decoct. lact. portulac. flor. viol. & nenuph. ℥iiij. syrup. violar. & nenuph. ana ℥ß. aut ʒvj. Fiat potio danda dormituro. Si pituita

Intemperies duplex.

Cephalalgiæ à calore simplici curatio.

Iulepi refrigerantes.

Linimentũ.

Balneum.

Litus.

Anacollema seu frontale.

capitis dolorem excitat, quia crassus & lentus est humor, incidentibus ac tenuantibus apparandus est, vt oxymelite simplici, syrupo de hyssopo, de stæchade, capill. ven. cum aquis cephalicis beton. meliss. saluiæ, calendul. ℞ aqu. still. beton. ℥iij. syrup. capill. ven. ℥j. Misce fiat iulep. Fiet sequens apozema.

Apozema solutiuum. ℞. rad. apij fœnicul. petrosel. ana ℥j. fol. hyssop. calaminth. beton. meliss. capill. ven. ana Mj. semin. anis. fœnicul. coriandr. præparat. ana ʒij flor. anth. stæchad. solu. calendul ana Pj. fol. senn. mūdat. ℥ß. Fiat decoctio quæ colo transmittatur ad ℥vj. pro duabus dosibus: in quibus dissolues syrupi solut, rosar. cū agaric. ℥ij. Sumantur continuis, aut alternis matutinis. Posteriori miscebis diaphænici, vel diacarthami ℈iiij. aut ʒij. si prior aluum minus lubricauerit. Conferunt in hoc affectu pilulæ lucis maiores, imperiales, aggregatiuæ, de agarico, deque hyera cōpositæ. *Pilulæ phlegmagogæ.* Sic, ℞ mass. pilul. imperial. & cocc. ana ʒß pilul. ex agaric. ℈j. Vel ℞ mass. pilul. aggregat. & lucis maior. ana ℈ij Emolliantur in aqu. meliss. fiantque pilul. 5. degluttiendæ vesperi, vel à primo somno. Pauperibus diaphæn. vel elect. diacartham, ℥ß in aqua beton. vel calendul. vino vel ympha diluto, vel ptisana dissoluta pro dosi conferet. Caput asperiore linteo mane fricandum, pectendum, & sacculus impletus milio, furfure, tantillo sale tepidus admouendus. Non rarò caput sympathia, seu consortij lege premitur, vel totius corporis, vt in febribus, vel partis alicuius, vt Iecoris, renum, vteri, ventriculi, sursum elato vaporoso spiritu. Quod tùm agnoscitur, quum parte dolente dolet & caput, nec dolor est permanens. Tum affectæ parti vel toti vacuatione prouidendum vt suadebit indicatio, quod in peculiaribus affectibus docebitur. At imminente crisi quum exurgit Cephalgia, nihil moliendum, ne naturæ motus interturbetur. Melancholicus humor Cephalalgiā inferens melenagogis educitur, vt pilulis è fumaria, decocto sennæ, dissoluto catholico cum electuario hamech. in aquis fumar. scolopend. cuscutæ, beton. bugloss borragin. quorū formulas requires infra capite de melancholia morbo, & splenicis affectibus. A solutione continui genitus capitis dolor, vt à compresso, contuso, vulneratoque Cerebro, post vacuationem remediis chyrurgicis emendandus.

CEPHALÆÆ CVRATIO.

CAPVT III.

ONGVS *vbi capitis dolor est, varia arte medendum,*
Cognoscenda sed est tam longi causa doloris.
Nam calor interdum. Qui si ferit, acris ab aluo
Secedat bilis, mannaque, rheoque, rosæque

~~Palliludæ~~ succo. Sin & grauis, icta frequenter
Vena sit, & primùm Iecur hæc quæ respicit, inde
Quæ caput. E violis alboquē papauere, flore
Nymphææ, paribusque ferus mulcebitur ignis.
Sæpius at gelidus vapor est, flatusque vel humor,
Frigidus & crassus. Moueas quem sæpe deorsum
His pilulis quæ phlegma trahunt, potove liquore,
Quem diaphænicôn, diacarthamus ingrediatur
Cum senna, quæ sola potest mundare Cerebrum, Sennæ vires ac proprietates.
Vt iuuenile facit corpus, seniumque retardat,
Educens tetros varia de parte liquores.
Inde caput radas, oleo line, castoreique
Euphorbique, sed oxyrhodum miscebis. Ab illis
Saluia mandatur, mastix, piper atque pirethrum.
Errhina è succis anagallidis, elleborique, Sternutamentum.
Sampsuci, betæque, cyclaminis, atque synapi
Conuenient: quibus adiungi, si ditior æger,
Ambra potest, moschusque, manuque hæc naribus indi.
E nuce moschata suffitum finge, rosisque Suffitus.
Purpureis, macere, electro, vernice, Sabæo
Thure, aloes ligno: styracen ben atque zoinum
Iungito, suffitus syrium quo spiret odorem.
Ex quibus & spica nardi cum cortice citri Cucupha.
Pulueribus factis, carpta & bombace receptis,
Indendum capiti facile est aptare cucullum.
Ex iisdem, ladano puro, & gummi tragacantha,
Ambraque & moscho pomum bene fingis odorum. Pomum ~~Bonum~~ odoratum.
Si sedare malum nequeant hæc omnia, venæ
Sectio sit frontis, pungantur crura, natesque, &
Brachia, corniculis fixis, humerisque duobus
Pendeat accensis comitata cucurbita flammis.
Figantur capiti, variisque pyrotica membris.

Si sit cephalæa ab humore calido
Eliciuntur ex Galeno quinque ad curandum intentiones. 1 est universalis evacuatio. 2 revulsio 3 malæ qualitatis repulsio 4 capitis particularis purgatio 5 capitis roboratio et si quid derelictum est resolutio. [illegible]

COMMENTARIVS.

Cephalæa quid.

CEPHALÆA capitis morbus est chronicus & contumax. Quare præter vniuersalia remedia, quæ tum hoc, tum superiore capite memorantur vsurpanda primo, topica varij generis requiruntur, quæ diutius infensum humorem à capite propulsent: qualia sunt errhinum, ptarmicum, apophlegmatismus, gargarisma, linimentum, emplastrum, sacculus, cornicula, cucurbitulæ, lotio capitis, suffitus, cucupha seu cucullus, pomum odoratum; pyroticum seu cauteriũ. Sic, ℞. succ. betæ, brassicæ maioranæ saluiæ ana ℥ß. aceti scyllitic. vel alterius acerrimi ʒij. Misceantur in errhinum, quod vola manus exceptum pronocapite naribus tepidũ attrahatur. Vel, ℞. fol. anemones maioran. salu. beton. ana Mj. Terantur simul, & madeãt in aqu. beton. & vini albi ana ℥ij. Expressus succus aptetur in errhinum, quod acrius fiet, addito radicis ireos, cucumeris agrestis aut cyclamini succo. Ptarmicum seu sternutatorium sic describetur. ℞. maioranæ siccæ ʒj. pirethr. ʒß. euphorb. ℈j. Fiat omnium puluis: cuius portio immissa pennæ cauitati insuffletur in nares. Vim habent insignem sternutamenti ciendi castorium, ptarmica seu sternutatoria, batrachium seu ramunculus, nasturtium, pyrethrum, elleborus albus, euphorbium. Apophlegmatismus. ℞. sacchari candi, mastich. ana ℥ß. pyrethr. piperis longi ana ʒj. Fiat puluis includendus nodulo, & ore continendus. Vel, ℞. fol. beton. maioran. salu. ana Mj. Pyrethr. Pj. nuc. moschat. ʒj. Bulliant in ęquis partibus aquæ & vini albi, tũ exprimantur. Vel, ℞. vuarũ passarũ expurgatarũ ℥j. liquir. ℥ß. semin. synapi tunsi ʒj. piper. longi ʒß. Cum hydromelite coquantur in apophlegmatismum, seu gargarisma. Vua passa sola, mastiche, saluia, staphysagria, piper longum ore diu contenta pituitam eliciunt apophlegmatismi compositi loco, minore cum apparatu. Linimentum erit tale. ℞. ol. lil. ℥j, oxyrhod. ℥ß. ol. de castoreo ʒiij. cæræ ʒij. Vel, ℞ ol. chamæm. ℥j ß. ol irin. de euphorb. ana ʒij. Cum cæra pauca fiat linimẽtum. ℞. emplastr. de beton. & si suspicio malignę qualitatis est alue venerea emplastr. de vigo cum Mercurio ana ℥j. Cum ol. camomil. pauco misceantur in emplastrum, quod extensum super alutam admoueatur capiti raso. ℞. milij. ℥iiij. salis vulgar. ℥ij. baccar. lauri. ℥j. ß. semin. anis. fænic. ana ℥ß. flor. chamæm. rosar. rubr. ana Pj. Omnia contusa terrefiant in sartagine: recondantur in sacculum, qui capiti calidus imponatur. Lotio, si nullus tumor est, inflammatio nulla, nullus catarrhus, huc etiam pertinet, vt inclusa Cerebro materia perspirabili cute resoluatur. ℞. fol. beton. sal. origani calãment. ana Mj. semin. fænic. baccar. lauri ana ℥ß. flor. anth. stæchad. rosar. rub. ana Pj. Fiat decoctio pro capitis lotione seu fotu. Cucurbitulis locus esse debet post solemnes vacuationes, quæ sunt apertio basilicæ primum in magna plethora: deinde mediana cephalicæque: tum frontis, si postica pars capitis, venæ puppis: si pars antica dolet, venarum denique temporalium eius partis in qua dolor excruciat; vt in hæmicrania, quæ dimidij duntaxat capitis dolor est, cuius eadem est cum cephalæa curatio. Sunt verò cucurbitulæ strenuum

Ptarmicum seu sternutatorium.

Apophlegmatismus.

Linimentũ.

Emplastrũ.

Sacculus.

Lotio capitis.

Cucurbitulis quando locus esse debet.

Hæmicrania.

Si sit cephalæa ab humore frigido curationes scopi erunt quinque. 1 modus regiminis 2 materiæ præparatio 3 humoris præparati evacuatio. 4 diversio 5 cerebri roboratio ac residui resolutio [illegible]

Tres sunt in cura hæmicraniæ intentiones medendi 1 evacuatio 2 revulsio ac derivatio 3 malæ qualitatis permutatio.

teculsortium, ob id inuentum, vt quæ in alto sunt foras euocẽtur: quarum vices interdum cornicula subeunt. Cucufa, seu Cucullus fit ex pluribus, vt maiorana, saluia, rosis rubris, ligno aloes, cariophillis, styrace, mastyche, nuce moschata, macere, pipere, calamo aromatico, granis kermes, citri cortice, baccis lauri, seminibus anisi, fæniculi, sandaraca, seu vernice, similibus aromaticis alijs contusis & pulueratis ad ℥ij. hac formula. ℞. fol. beton. salu. maioran. rorismar. rosar. rub. ana Mj. flor. anthos, stæchados, chamæm. ana Pj. Ligni aloes, caryophill. piperis macer. styrac. calamitæ granor. Kermes ana ʒj. Fiat puluis, qui carpta bombace exceptus aptetur in cucullum. Ex eadem fere materia suffitus fit. ℞ semin. nigell. rosar. rub. ana Pj. ligni aloes, mastich. thuris, benzoin ana ʒij fiat puluis crassiusculè tritus pro suffitu capitis. Pomum odoratum. ℞. maioran spicę nardi rosar. rubr. ana ʒij nucis moschat. maceris schænanthi, caryophill. piper. ana ʒj styracis calamit. benzoin, ana ℥ß. Tritis & contusis omnibus, exceptisque ladano puro, vel gummi tragacanth fingantur globuli, moschi & amb. ana granis ferè decem additis. In contumaci summoque capitis dolore, cæteris præsidiis frustra tentatis ad Pyroticum seu Cauterium recurritur. Quod admouetur ceruici vel brachio ad musculum deltoidem, qua humeralis vena perreptat, vel inter bicipitem & deltoidem: interdum & ei parti quæ dolore premitur, vitatis maximè neruosis locis, quæ non, vt carnosa, remedium hoc impunè ferunt. Quod si minùs confert, confugiendum ad Trepanum.

Cucupha seu Cucullus. *Suffitus.* *Pomum odoratum.* *Pyroticum seu Cauterium.* *Trepanum.*

PHRENITIDIS CVRATIO.

CAPVT IV.

Q VVM sedet in tenero Phrenesis furibũda Cerebro,
Iuscula crebra leuant, incoctis mollibus herbis
Et gelidis, vt acetosa, lapathoque, satiuo
Solano, portulaca, veneremque fugante
Lactuca, & solita placidos inducere somnos,
Butyro mixto, vituli vel carne vel hædi.
Eque sero lactis clyster mittendus in anum
Et prunis, aliisque quibus vis blanda mouendi est.
Vena secanda cito iecoraria, vel mediana,
Si plenum corpus: caput hinc quæ respicit: & si
Longa mora est morbi, media quæ in fronte videtur,

Iuscula refrigerãtia. *Clyster.* *Venæ sectio multiplex.*

Quæque subest linguæ. Nonnunquam vena sub aure
Cæsa latens dat opem. Sed vbi hæc celebrantur, ad ægrum
Respice, chyrurgum manibus ne lædat, adactum
Sæuiat in vulnus, nimioque cruore profuso
Author sit necis ipse suæ, summive pericli.
Cassia nigra rheo melior, quia mollior, atque
Blandius educens bilem: tamen hoc & habendum
Vtile, & infusum meliùs potatur vtrumque,
Lactucæ, sonchi, seridis, violæque liquori.
Potus Phreniticorum. Hic lymphæ, non vina iuuant. Sed lympha bibenda
Cocta magis succo cum sacchare iuncta limonum,
Niptisanam mauis cui sit liquiritia mixta.
Si nequit his cessare furor, quia noxve, diesve
Nulla datur somno, Cerebrum ne torreat ignis
Conuellatque vorax, omni sopor arte ciendus.
Lux ideo sit rara, locoque phreniticus æger
Degat in obscuro, rubeumque cucurbita pendens
Cucurbitularum et hirudinum admotiones. Ex humeris punctis calido trahat ore cruorem.
Pictaque vel nasum, vel tempora sugat hirudo.
Oxyrhodumque, pilo raso caput vngat, & vnguen
Populeum frontem, cum quo miscebis acetum,
Mandragoræ succum, solani, nenupharisque,
Cumque croco tantillum opij. Qui pressus ab hordeo
Cremor erit cum seminibus quæ frigore pollent
Coctus, & assumptus niueo cum sacchare noctu,
Conferet ad somnum placidum: gelidusque syrupus
Nymphææ, violæque, papaueris atque rosarum.
Lotio pedum. Pes sed vterque priùs tepidis bene mergitur vndis:
In quibus & semperuiuum, vitisque coquatur
Fotus capitis. Pampinus, atque salix, vernæ violæque, rosæque.
Betonica & camomilla potest, & malua Cerebrum
Lenire in tepidis immersa, incoctaque lymphis.

Pro capitis fotu. Post quem iuuat indere sectos
Per mediam spinam, fuerit dum vita superstes
Gallinæ pullos, catulos, paphiasque columbas,
Quæ fumos retrahant, blandoque vapore furentem
Compescant Cerebri contentum in partibus ignem.
Aspera vincla ferat temerarius æger, vt illis
Vim minuat, minuatque minas, calor eque Cerebro
In loca decumbat, pariunt quæ vincla calorem.

Admonenda capiti raso.

Phreniticus quare vinciendus.

COMMENTARIVS.

Quibus modis phreniti di succurrendũ.

QVIA Phrenitis morbus acutus est, præsens remedium efflagitat. Reuellendum verò clystere, venæ sectione, purgatione, cucurbitulis, ligaturis extremarum partium. Repellendum linimentis, vnguentis, frontalibus, adhibendis initio: balneo fotuque moliendum ac discutiendum in fine. Minuenda symptomata quæ grauant, vt sitis refrigerante ac humectante cibo, potu, somno: vigiliæ, tum ijs, tum hypnoticis & narcoticis. Clyster hic sit. ℞ quatuor emollient. lactuc. portulac. ana Mj. fiat decoct. in ser. lact. In lib. i. colaturæ dissolue diaprun. solut. medull. cass. ana ℥ß. mell. violac. butyr. recent. ana ℥ij. fiat clyster. Suspectus hic oleorum vsus, quod incalescãt facile. Mittatur ab eo sanguis è basilica dextra primùm, hinc è mediana, cephalicaque ad vncias octo, vel nouem singulis vicibus, si robustus ac iuuenis æger est: sin puer aut senior, minùs. Purgandum hoc pacto ℞ medull. cass. infusæ in decocto, vel aqua stillit. lactuc. & endiu. ℥j ß. In expressione dissolue syrup. solut. rosar. ℥j. fiat dosis. Vel, ℞ man. calab. infus. in decoct. pulli cocti cũ hordeo lactuca portulac. ℥ij. detur expressio mane, vel, ℞. cichor. tot. endiu. lactuc. ana Mj. semin. melon. citrul. cucum. ana ʒj. tamarind. pingu. ʒiij. flor. viol. nenuph. ana Pj fiat decoct. In cuius colat. dissolue elect. lenit. ℥j. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥ß. fiat potio. Vel tale parabitur apozema. ℞. fol. oxalid. oxylapath. lactuc. portul. chondrill. cichor. tot. ana Mj. semin. quatuor frigid. maior. & minor. contus. ana ʒij pulp. prunor. damascen. iuiub. sebest. ana ℥ß. flor. trium cord. & nenuph. ana Pj. Bulliant in aqua iustæ quantitatis & colentur ad lib. i. Dissolue syrup. violar. ℥ij syrup. de limon. ℥j. fiat iulep in tres doses. ad cuius postremam infunde medull. cass. ℥j. ß. In expressione dissolue syrup. solut. rosar. ℥j. Detur potio manè. Somnus verò qui rarus est in hac febre conciliabitur hisce sequentib. ℞. succor. lactuc. & portulac. ana ℥ij. succor. solani hortens. & semperuiu. ana ℥j sacch. alb. ℥ij. ß. Coquantur simul in iulepum pro duabus dosibus. Vel, ℞. fol. lactuc. Mij. semin.

Clyster.

Venæ sectio.

Medicamenta purgãtia.

quatuor frigid.minor. & papau. alb.ana ʒij. flor. viol. borrag. & menuph. ana P.fiat decoctio:in qua colat. dissolue syrup.violac.& papauer. rhead.ana ℥ij fiat iulep.in plures doses.vel, ♃ aqu stillat.nenuph. endiu. ana ℥ij.syrup papau. ℥j. Misceantur & fiat iulep. pro dosi, quæ detur hora somni. Iulepi vicem supplebit hordeatum incoctis quatuor seminibus frigidis aut solo semine papaueris albi cum saccharo. Lauentur pedes è foliis semperuiui, lactucæ, salicis, vitis, rosis additis, & violarum floribus in aqua sufficienti coctis. Litus repellentes & hypnotici.

Lotio pedum. ♃. oxyrhod. ℥j. vnguent.popul. & refrigerant. Gal. lotor. in aqua rosar. ana ℥ß. Vel, ♃ ol. rosac. papauer. & vnguent. popul. ana. ℥ß aceti. ʒij. opij. grana duo. Misce pro litu frontis & temporum hora somni. *Litus somniferi.* ♃. cortic. papauer. albi, radic. mandragoræ maris, semin. lactuc. portulac. contusor. ana ʒij. fol. lactuc. Mj. flor. nenuph. viol. rosar. rub. ana Pj. Affundatur his contusis aqua rosacea cum aceto pauco pro frontali. Vel, ♃. conseru. viol. & nenuph. ana ℥j. theriac. aut mithridat. veter. ʒij. opij grana tria. Inuoluantur duplici linteo pro frontali. Rasura capillorum vtilis, qua fuliginosi calidique vapores per insensiles capitis poros abeant. Ab ea.

♃. oxyrhod. ʒij. ol. violac. recent. aut veteris loti in aqua rosar. ℥j. Misce pro capitis embrocha, raso capillitio. Post aliquot dies morbi deriuandum & vacuandũ ab affecta sede. Quare tundetur vena frontis, *Embrocha.* occipitis, temporum: admouebuntur humeris cucurbitulæ, variis capitis partibus hirudines. Sique mulieri phreniticę suppressa sunt mẽstrua, saphæna secta prouocabuntur. Tum materia crassior cerebri meningibus inhærens, digerentibus sequentibus eximenda. ♃ fol. origan. calament. beton. malu. ana Mj. semin. lini, fænugræci ana ℥ß flor. chamæm. melilot. rosar. anth. & stæchad. ana Pj. Bulliant in aqua cum aceto pauco pro fotu capitis rasi cum spongia. Dein, ♃ ol. chamæm. & rosar. ana ℥j. aceti ʒiij. Misce pro litu post fotum. Admoueri poterit horum loco pullus gallinaceus, columbinus, aut catulus per medium spinam sectus, arietinus aut vitulinus pulmo, qui tepido calore reliquam in Cerebro materiam coquat, digerat, reseratis meatibus foras euocet, natiuumque partis calorem suo tepore foueat. Si suppressa sit, vt contingit interdum vrina, clysteribus emollientibus, fotu renum & pubis ex malua, parietaria, berula, cypero coctis in aqua: vel litu ex oleo scorpionum, amygdalarum dulcium & axnugia cuniculi poterit euocari. Victus sit refrigerans & humectans quem versibus expressimus.

LETHARGI CVRATIO.

CAPVT V.

ETHARGVM *sopor altus habet, neque proficit. Ergo*
Verba sonet, & quo studio lethargicus ardet
Gaudeat, vt miles tremulo clangore tubarũ,
Tinnitu argenti, atque auri fulgentis auarus,
Vt citus excutiat, posito languore, soporem.
Non tamen excutiet penitùs, nisi causa soporis
Demitur. Hanc ideò glande aut clystere reuelles, Clyster.
Qui pigram moueat validis laxantibus aluum. Vena sectio.
Si vacuare licet, capitalis vena secetur.
Ex hyeris simplex, & quam colocynthidos acris
Pulpa capit, datur in potu. Nec Agaricus albens Purgatio
Vtilitate minor, tepida maceratus in vnda
Betonicæ, cui zingiberis sint addita grana.
Naribus inde thymum, calamintam, pullegiumque Errhinum, seu nasale.
Ireos attonso capiti, piperum, laterumque
Funde oleum: caput origano thymbraque foueto. Litus, fotus.
In ceruice cucurbitulæ scapulisque probantur, Cucurbitula.
Cruribus ac lumbis affixæ, ex igne voraci.
Vina iuuant, sed mella magis, vel sacchara, cocta
Cum lympha tenui: cibus est præstantior assus, Victus.
Candidiorque Ceres & salsa fit vtilis ægro.

COMMENTARIVS.

SI Lethargus è phrenitide natus est, refrigerato nimio ab hypnoticis, Narcoticisque Cerebro, solaque relicta videtur intemperies, emendanda topicis. Sin per se nascitur, estque primarius, nec alteri succedens affectus, acriori primò clystere reuellendum. ℞ fol origani calament. parietar betæ mercur. ana Mj. semin. anis. fænic. dauci carui,

cum. ana ʒj. fol. senn. ℥ß. Coquantur & colentur ad libram vnam. Dissolue bened.laxat.ʒvj.confect.hyer.simplic ʒiij.mell.mercur.& ol. aneth.ana.℥ij.salis ʒi. Vena secanda non est, si spectemus causam: at quia febris, ne crescat calor, sanguis ad vncias sex aut septem effundi potest, sequentique die purgandum. ♃. fol.beton.calendul. meliss. ana Mi.semin.anis.fœnic.ana ʒi.flor.anth.stæchad.ana Pj fol.senn. mundat. ʒvi. fiat decoct. in aqua pro dosi. In qua infunde agaric. trochisc. ʒi. ß. In expressione dissolue diaphæn ʒij.syrup.capill.ven.℥j. Vel, ♃. elect. diacartham.℥ß. Cũ aqu.beton. fiat potio. Par sit dosis bened. laxat.vel diaphæn.quæ, si robustior æger, ad ʒvi, extendi potest, etsi turius semper infra consistere, quam vltrà progedi: quia medicamentum semel sumptum velis nolis agit, ideoque ab hypercatharticis summè cauendum, miscendaque sæpius valida debilibus hoc modo. ♃. cathol.duplicat.ʒvj.diaphæn.ʒiij.syrup.è stæchad.vel rosar.siccar.℥j. Cum aqua beton. fiat potio. Frictiones crurũ vtiles cum linteis asperis, admotæque ceruici & humeris cucurbitulæ, quæque pituitam eliciunt è naso, palatoque, quorum formulæ datæ sunt capite de Cephalæa. Raso, si æstas est, capillitio: detonso, si sæuit hyems, fouendum ita caput est. ♃. fol. origan.thymi puleg. ana Mj. flor. anth. stæchad. salu. rosar. rub. ana Pj Coquantur in aqua & vino rubro austero cum aceti tantillo pro fotu capitis cum spongia. ♃. ol. anethin. chamæm. rutac. singul. ℥j. pulu. nuc. moschat. cariophill. ana ʒj. Vel ♃. ol. rutac. lil. ana ℥j. petrol. ʒij. cæræ ʒiij. Misce pro litu capitis post fotum. Conseruæ salui æ calendulæ meliss. anth. acori vel solæ ex vsu erunt, vel hoc modo compositæ. ♃ conseru. salu. calẽdul.rosar.ana ℥j. mithridat. veter.ʒij.cortic.citri.conditi ʒiij.specier.elect.de gemm.& aromat.rosat.ana ʒß. Cum syrup.è stæchade fiat opiata, vel cum saccharo conditum. Victus ratio sit calfaciens ac tenuans è cibis assis, aspersisque puluere caryophillorũ & moschatæ nucis, aut puluere ducis, albo salsoque pane, vino veteri, non meraco, seu puro puto, ne fumis suis obsit, sed aqua diluto, vel ex hydrosaccharo, vel hydromelite, simplici quidem, sed & vinoso, quod cum palato summam init gratiam, summeque discutit, phlegmaque digerit.

Venæ sectio. *Purgatio.* *Epithema, seu fomentum.* *Litus.* *Opiata.* *Victus in lethargogenas.* *Hydromel vinosum.*

CARI ET CATOCHES, SEV Catalepseos curatio.

CAPVT VI.

OMA soporipserum Carus, vt Lethargus habetur,
Sed maiore Carus causa premit, vnde paranda
Quæ stimulent, tenuentque magis. Bene potio fiet
Ex hieris, & eis, quibus it pituita per aluum.

Plegmagoga.

Frictio sit vehemens, vincire extrema memento.
Non capitis barbæve pilis, non parce pudendi:
Sed crines ab eis euellas partibus, ægrum
A somno vt reuoces pungentis acumine sensus.
Vtile castoreum vel in hydromelite solutum.
Aut in aquæ vita: sternutamenta probantur,
Suturæque coronali calida indita multa:
Qualia cantharidum puluis: fimus atque columbæ,
Allia, nasturti commixtaque semine scylla.
Mel dato vinosum, dapibusque immitte synapi.
Coma vigil Catoche est, Catalepsis & ipsa vocata. Catoches curatio.
Quam si purpureus cruor excitat, vt faciei
Testis erit rubor aut liuor, vena ista leuabit
Præmisso clystere. Caput sin forte grauatur
Frigore, purgabis pilulis, quæ nomen & auri,
Quæque ferunt lucis; quibus & sine volumus esse:
Aut hyeris, quæ betonicæ soluantur in vnda.
Tum calidis oleis velut ireos illine, lauri,
Castorij, rutæ, vel anethi. Frigida prosunt,
Si calor exurens vigilis sit causa soporis.

COMMENTARIVS.

EADEM lethargi Carique materia: sed in hoc profundior sopor est à copisiore pituita, quæ maioribus remediis discuti debet. Itaque balanis & clysteribus acribus initio mouendum ex hyera simplici & diacolocynthidos. Purgandum potione per os ex agarico, benedicta laxatiua, sennæ foliis, additis cephalicis. ℞ fol melisl. beton. ana Mj. draget. cõmun. ʒij. fol. senn. ʒvj. flor. anth. & stæchad. ana Pj. fiat decoc. in aqua iustæ quantitatis. In colat infunde agar. trochisc. ℈iij. cum granis tribus zingib. expressione facta dissolue confect. hyær. simpl. & cathol. duplicat. syrup. rosar. cum agaric. ana ℥ß. Cum aqua melisl. fiat potio. Vincienda sunt arctè brachia, fricanda crura frictionibus asperis, pilus è variis corporis partibus euellendus, vt excitetur æger, & materia reuellatur. ℞. castor. ℈iiij. Cum ℥ij. aqu. vitæ diluantur, fiatque potio, quæ frigidis Cerebri & neruorum affectibus imprimis opitulatur. ℞. mass. pilul. cocc. & sine quibus ana. ℈ij. pilul. ex agaric. ℈j. Cum aqua Purgatio.

calendul. dissoluantur in dosim. Diluantur in hoc affectu pilulæ pro potu, quia Caroticus non bene deglutit, qui sui penitùs est immemor. Nec à pilularum amarore metuendum, quum idem non gustet, sopito sensus omnis principio. Topica fient ex ijs, quæ versibus nostris exprimuntur. ℞. fimi columbini ℥j. puluer. cantharid. ʒj. terebinth. mastich. ana ʒii. ol. rut. lilior. ana ℥ß. Vel, ℞. emplast. de beton. ℥i ß. ol. petrol. vel è lateribus & è castor. ana ʒii. Subigatur in emplastrum molle: quod extende super alutam: admouendum syncipiti maximè, quia priores Cerebri ventriculos obsidet Carus, vt Lethargus posteriores. Catalepseos eadem curatio, nisi quod si rubor aut liuor est vultus, vena secanda est, nec æquè calidis, validisque remediis vtendum.

Topica, seu remedia localia.

APOPLEXIÆ CVRATIO.

CAPVT VII.

Apoplexia morbus acutissimus.

FIt citò, & in paucis Apoplexia clauditur horis,
Interimitque hominē. Quare citò concute corpus,
Linteolisque frica, rigidis & comprime vinclis,
Inque loco statuas lustret quem fulgidus aër.
Sique Apoplypsis erit, reserata vulnere vena,
Plurimus ex templò cruor exeat ex humerali,
Dein capitis venis, & eis quas lingua recondit.
Si minus ista leuant, effundat tacta cruorem
Corniculis cutis affixis, & hirudine picta.
E sale gemmæo cum rutæ semine, melle,
Pulueribusque hyerum balani formentur, vt illis
Acribus, officij memor extet inertior aluus.
Qui liquor ex herba est, cui ritè Calendula nomen,
Mixtus aquæ vitæ cum castoreo inditur ori,
Theriacave, hyerisve, quibus vis summa mouendi est.
Inseritur quoque sal, calidum mordaxque synapi,
Spiritus vt redeat, tenuetur & improbus humor.
Sartago candens capiti super addita confert,
Deque vigo emplastrum, quod molli extendis aluta,
Tum superimponis capiti. Fert costus odore,

Nardus & Iris opem, capitique pyrotica fixa
Qua sutura patet. Moschæ nucis vnda bibatur
Et casiæ, mellisque meri quod spirat odorem.
Quumque paroxismus discesserit artibus illis,
Phlegma moue valida, redeat ne deinde, catharsi.

COMMENTARIVS.

QVONIAM Apoplecticus repentè sine sensu motuque concidit, ne confestim intercepta respiratione suffocatus animum efflet, subito præsidio prouidendum. Caput ergo collumque commouēdum & agitandum est, fricanda brachia, cruraque frictionibus è linteis asperis. Ligandæ manus ac pedes ligaturis dolorificis, quibus impediatur humoris congelatio, reuulsio fiat, tenuetur pituita, sanguisque frigidior incalescat. Sal in os inijciendum: synapi dissoluendum in oxymelite, vel aqua vitæ, orique & naribus indendum: quo palatum etiam fricandum & irritandum est. Acri balano vel clysmate mouendæ ex aluo fæces. ℞. pulu. hyer. diacolocynth. & salis gemm. ana ʒj. Cum melle cocto fiat suppositorium. ℞ fol. origan. calament. thym. puleg. ana Mj. semin. anis. fænic. baccar. lauri ana ʒj. fiat decoctio. In colat. ad lib. 1. dissolue confect. hyer. simplic. & diacolocynth. ana ℥ß mell. mercur. & ol. aneth. ana ℥ij. salis ʒj ß. fiat clyster. Videndum an à pituitæ copia nascatur affectus, quod ex adiposo corpore, capite amplo medullosoque, pallente ac tumente vultu, arcto gutture, pulsu paruo, venis exilibus agnoscitur. An à sanguine, quod faciei robur ac liuor, amplæ venæ, pulsus magnus ac frequens indicat. Et in hac Apoplexiæ specie, quam ἀπόληψιν appellant, constantibus viribus largè sanguis effundendus, primùm ex humerali, seu basilica, dein è cephalica: post etiam è vena frontis, occipitis seu puppis, venis temporum, iis denique quæ linguæ subiacent, quas nigras & ranulas appellant. In altera verò specie, quā à pituita fieri notauimus, venæ sectionem plerique non admittunt. Quæ celebranda tamen, vt plenitudo vasorum & obstructio Cerebri minuatur, eoque modo sit systole ac dyastole liberior, respiret, transpiretque Cerebrum. Sed cautiùs & parciùs cruor effundendus. Humeris, lumbis, natibus admouendæ cum multa flamma cucurbitulæ. Sed exuperante pituita. ℞. pulu. hyer. simplic. & diacolocynth ana ʒj ß. syrup. de hyssop. vel è stæchad ℥ß. Diluantur in aqua vitæ vel calendul. Vel, ℞. elect. diacartham ʒvj. syrup. capilll. ven ℥j. Cum aqu. saluiæ fiat dosis. Vel, ℞. benedict. laxat. ʒij castor ℈iiii. semin. rutæ, nuc. moschat. ana ʒß. Colatis per manicam Hippocratis cum aqu. beton. fiat potio. Vel, ℞. mass. pilul. cocc. & agaric. ana ʒj dissoluantur in aqua hyssopi pro dosi, quæ è cochleari, vel cum syphone immittatur in gulam.

Frictiones & ligaturæ cur in apoplexia fiunt.

Balanus.

Clyster.

Potiones pituitam educentes.

Aquas ſtilliliticias nucis moſchatæ, cinnamomi, ſaluiæ, calendulæ, meliſſæ, vitæ, vitrioli, theriacalis, & imperialis, hydromel etiam vinoſum tenuitate partium & calore non fumoſo plurimùm ad hunc affectum expugnandum valere certum eſt: vt conferunt eorhina, ptarmica ſeu ſternutatoria, litus, emplaſtra, pyrotica, quorum claſſis eſt in capite de Cephalæa. Morbus verò periculi pleniſſimus eſt, & vt noſter ſcribit Hippocrates.

Curari nulla arte poteſt Apoplexia fortis:
Debilis haud facilem recipit medica arte ſalutem.

Multos tamen ſine motu ſenſuque repente iacentes cum reſpiratione difficili ſanaſſe nos ſuperioribus remediis profitemur, quum initio morbi veniſſemus: ſed eos apolepticos veriùs quam apoplecticos: quibus ideo profuſa ſanguinis miſſio præ cæteris remediis ſalutem attulit, nulla paralyſi ſubſequente.

48

PARALYSEOS CVRATIO.

CAPVT VIII.

ST vbi pars reſoluta, calente linatur oliuo
Præmiſſo clyſtere: cruor, ſi copia poſcit
Effluat è venis capitis linguæque, bibatur
Hæc aqua quam reddunt cum ſacchare cinnama dulcem,
Hydromelique potens cum ſacchare & Iride coctum.
Offendit neruoſa merum: cibus vtilis aſſus. *Vinum neruoſis partibus infensū.*
Saluia, maiorana, calendula, primula veris,
Serpillum, origanum, lauruſque, ebuluſque, thymuſque,
Iuniperuſque in aqua pariter cum vulpe coquantur,
Balneaque his fiant, in quæ paralyticus æger
Deſcendat, Stuphæ paribus conduntur ab herbis.
Ex quibus incoctis, ſilicumque calore ſolutis
Aër, effumet, tepido quem clauſus in antro,

Ore,

Ore, poriſque cutis trahat in ſeſe æger apertis.
Balſama contulerint, his ſi illita membra fouentur,
Quale quod aduectum Peruuinis nuper ab oris. *Peruuinum balſamum.*
Aſſatum leporis Cerebrum, cui iungitur anthos
Conſerua, atque nucis moſchatæ puluis, habetur
Vtile. Purgetur corpus medicamine, ſennam
Quod capit & Turbith, & cui dat Agaria nomen. *Purgatio.*
Nec vomitus nocet hic. Quæ Sarſaparilla vocatur, *Sarzaparillæ, Guaiacique decoctũ.*
Si cum Guaiaco tepida maceretur in vnda
Potaque ſit, fundet craſſos in corpore ſuccos,
Quos cutis in tenues abiget ſudore meatus.

COMMENTARIVS.

1 PAralyseos multæ quidem cauſæ ſunt, vt priùs attigimus: ſed ferè ſemper pituita. Cuius generationem impedit victusratio calfaciens ac ſiccans è Perdicibus, columbis, alaudis, cothurnicibus, & alijs euchymis auibus aſſis: biſcocto pane, vel cocto cum aniſi, fæniculique ſemine. Potùs ex hydromelite ſimplici, vinoſove, vel hydroſaccharo cum cinnamomo. *Victus genus in Paralyſi.* Luculentus etiam ignis è communibus lignis, iniectis in eum ſaluia, maiorana, Iunipero, lauro ſiccis ad ſuffitum, pituitam craſſam diſcutit ac tenuat. *Suffitus.* Quam per aluum primò clyſter excludat: tùm ea cathartica quæ ſequuntur. ♃ fol. beton. calend. meliſſ. chamædr. an. M i. *Purgantia.* ſemin. aniſ. fænic. coriandr. præparat. an. ʒß. flor. anth. & ſtæch. an. P i. fol. oriental. ſeu fol. ſennæ mundat. vnc. ſemis. Fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochiſc. drach. duas, cum ſcrup. nucis moſchatæ. Diluatur in expreſſione cathol. duplic. & ſyrup. capill. ven. an. vnc. vnam pro doſi. Vel, ♃ radic. apij fænic. pæon. maris an. ʒiij. fol. chamædr. chamæpith. primul. veris an. M i. ſemin. fænic. ʒj. flor. ſalu. P i. fiat decoct. In colatura diſſolue cathol. duplic. ʒvj. elect. Diacartham. ʒij. aut ʒiij. ſyrup. ſolut. roſar. cum agaric. ℥j. vel, ♃ catholi duplilc. ℥ß. elect. diacarth. ʒij. trochiſc. alhandal. ℈j. fiat cum aqua calendulæ doſis, ſumenda manè. Vel, ♃. maſſ. pilul. cocc. & ſine quibus an. ʒß. pilul. de Agar. ℈j. cum aqua ſalu. formentur pilul. quinque, deglutiendæ veſperi. *Balnea, vel ſtuphæ.* Balnea, vel ſtuphæ parabuntur in coctis herbis cephalicis & nerualibus, noſtris verſibus expreſſis. Aut ingredietur æger ſulphureas & nitroſas aquas: bibetve decoctum è ligno ſancto vel Sarzaparilla, quibus, reſeratis cutis meatibus, frigidus & craſſus humor, qui neruos opplet & obſtruit, incaleſcat, attenuetur, & in auras euolet. *Lignum ſanctũ ſeu Guaiacum.* Opiatæ concinnabuntur ad robur è conſeruis roſarum, anthos, ſtæchados, enulæ campanæ, ſaluiæ, cum Theriaca, mithridatio veteri, diamoſcho dulci. *Opiatarum materia.* Pars affecta linetur oleo *Litus.*

chamæmælino, laurino, rutaceo, vulpino, lumbricorum, terebinthinæ: vel è castoreo, de euphorbio, de lateribus, quæ postrema nimio calore suspecta sunt, nec, nisi tentatis prioribus, admouenda. Tutius est, magisq; roborans Peruuinum: balsamum vel id quod veri balsami vice describitur ab Hollerio. Vel hoc nostrum sequens, paratu facilius. ℞ radic. ireos, enulæ campan. galang. crassæ, quam Acorum esse perhibent an. vnc. vnam, fol. attractil. hyperic. salu. maioran. calendul. lauendul. primul. veris, chamædr. an. Mi. baccarum iuniper. lauri an. vnc. semis. flor. anth. stæchad. salu. calēdul. an. P. ij. Cōtusis omnibus effunde olei optimi, loti in aqua-rosar. lib. 1. ß. aquæ vitæ lib. semis. Sinantur hæc triduo macerari. Deindè coquantur ad dimidij succi consumptionem. Exprimatur liquor, qui additis vncijs duabus olei nucis moschatæ, terebinthinæ Venetæ lib. vna recoquatur in vase duplici. Coletur tandem, & in ampulla vitrea recondatur. Inungatur hoc balsamo paralytica pars, superiniecto linteo duplici cum agnina aut vulpina pelle. Si copia sanguinis, ictus, casus, cōtusio Paralysin intulit, venæ conducit apertio, in pituita redundante suspecta. Si bilis, cholagogis pugnandum, calidíque litus, fotusque metuendi. Sunt ex alijs causis quas lib. 2. scrutati sumus varia pro re nata proferenda remedia, quæ solers medicus ex tempore seliget.

Balsamum authoris ad paralysin.

Ex varijs causis varia curatio.

VERTIGINIS CVRATIO.

49

CAPVT IX.

Vi vapor in Cerebro est cæcæ vertiginis author
Turbidus, à calido si gignitur, elue blando
Clysmate materiam, quæ clausa reconditur aluo.
Incide & venam mediam, si vasa cruore
Plena tument, venasque dein sub vtráque micantes
Aure, calens humeris, tibijsque cucurbita fixa
Proderit, oxyrhodóque vnctum caput, atque rosarum,
Granatique liquor mali commixtus aceto,
Coctus & in dulci, quem canna dat Indica succo.
Quo lympham condire licet: quæ sola bibetur,
Non perfusa mero. Nocet hic Bacchusque, Venusque.
Attamen à crudo vertigo vbi nata, lyæus
Et senior, fumóque carens benè cedet in vsum,
Sit modò cùm Nymphis. Bulbus, faba, lensque, cicerque,

Vinum vetus coquendis cruditatibus vtile, quod tamen in vertigine

Quique cibi flatus pariunt, nisi iungis anisum, *lympha diluì debet, ne fumis oppleat Cerebrum.*
Hyssopum, marathrumve, nocent. Cibus ille paretur,
Qui siccus, succique boni est, velut assa columba,
Gallina & perdix. Pilulis purgare Cerebrum
His quæ phlegma cient bilemque perutile, & vna
Exonerare grauem stomachum, qui sæpe vapore
Elato fit causa mali. Quare ille tabellis
Firmandus Rhodijs, quas olim condidit Abbas. *Tabellæ diarrhod.*
Absynthóque in aqua cocto, rubeóque fouendus *Fotus.*
Austeróque mero, quibus addere santala possis.

COMMENTARIVS.

1 VERTIGO, spirituum est in anterioribus Cerebri sinibus turbulenta commotio. Quos quicquid gignit, aut genitos excitat, externum internumve sit, causa vertiginis habendum est, quam sequentibus tollemus. *Quid Vertigo.* Si rotæ, trochive motus in orbem, aut aquarum, aliorumve similis impetus Cerebrum oborta caligine commouet, nec rotam, nec trocho ludat, nec vndam spectet, quisquis his offensus Scotomate prehenditur. *Vertiginis curatio, pro causarum varietate.* Si calidus in Cerebro vapor à venis arterijsque suscitatus, eundem affectum parit, venæ sectione primùm è Cephalica: dein è vena frontis & arteria temporum plenitudo, calorq;, præmisso clystere, dematur, admoueaturque pyroticum occipiti, quod inion appellant. Si partium inferiorum vitio nascitur, & per inediam, humoribus acrioribus redditis & exagitatis, tenuis in Cerebrum vapor ascenderit, cibandum. Si crassus humor, ab obstructione, vel imbecilla coctione flatulentum spiritum excitarit, ℞. mass. interior. pilul. de hyera simplici ʒj. pilul. de agaric. ʒß. cum syrup. capill. ven. fiant pilul. 5. molles. *Pilulæ.* Si coniectura est regurgitantis ab hepate & mesenterio bilis, ℞. mass. pilul. aurear. & è rhubarbarb. an. scrup. 2. Subigantur simul in aqua cichor. fiantque pilulæ quinque, vorandæ vesperi. Ventriculum Iecurque roborant hæ tabellæ. ℞. specier. elect. diarrhod. & aromat. rosat. an. ʒß. pulu. trium santal. *Tabellæ.* corall. rubr. an. scrup. 1. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. & absynth. fiant tabellæ pond. ʒij. Sumantur quotidie duæ: vna manè, altera vesperi.

EPILEPSIÆ CVRATIO.

CAPVT X.

QVVM premit herculei vehemens accessio morbi,
Sit caput erectum; tremuli infera membra Caduci
Epilepsiam curandi modus. Asperiore frica panno, manibusque, vel arte
Diducas dentes, & aperto viribus ore
Theriacam succo rutæ miscere memento.
Quo penna imbuta linguam, tenerumque palatum
Tangito: castoreum vel in oxymelite solutum
Suffitus. Scillitico indè gulæ: suffitum benque zoino,
Et nigra pice fac: oleumque imponito penna
In fauces, vomitumque cie. Nasalia constent
Errhina. Elleboro nigro & pyrethro. Purgabitur autem
Ex hyeris corpus, & ijs, quæ phlegma deorsùm
Venæ sectio. Præcipitare solent. Sinuato in poplite vena,
Malleolo ve tumens, aut Saluatella secanda,
Hæmorrhoidum apertio. Sollicitanda vel est hæmorrhois, occipitique
Cauterium. Figendus cauter, scapulisque cucurbita, cæsa
Cucurbitulæ cum scarificatu. Vt cute deindè trahas flamma populante cruorem.
Viribus occultis dat opem cum semine radix
Pæoniæ, viscum quernum, humanumque Cerebrum
Quod tegit os, leporumque coagula, Corque lupinum,
Occulta vi Epilepsiæ cõferentia. Vulturis ac talpæ, milui Iecur, atque Cerebrum
Vulpis, hyrundinis & pullorum in ventre lapillus
Inuentus, testes Apri, Gallique salacis:
Coralium, Cerui cornu, pernicis & Alcès
Vngula, cornu etiam tardè gradientis Aselli.
Puluere quæ dentur cum sacchare, vel mithridatis
Antidoto, vel conserua quæ dicitur anthos:
Cinnamea vel aqua, vel aqua cum theriacali,

Vel quæ Guaiaci est, Chynæ, vul Sarsaparillæ.
Fert & in hoc caro mustellæ solatia morbo.
Nec fas lactantes illis vexare puellos,
Quæ fortes agitare solent. Sed Iaspide collum
Cingatur, vel pæonia, viridi've Smaragdo.
Non venerem nôrit nutrix, neque munera bacchi,
Sed vel aqua sola, vel quæ cum melle paratur
Viuat, & euchymis dapibus. Cibus optimus hic est
In morbo, quisquis tenuis siccusque Caduco.

Modus curandi pueros Epilepsia torqueri solitos.

Victus genus.

COMMENTARIVS.

1 IN Epileptico paroxysmo, qui vehemens esse solet, plenusque terroris, hæc afferenda sunt, quæ primis versibus attigimus. Deindè pituita, quæ communis est materia, præsertim vbi primarius affectus est, his, aut similibus repurganda. ℞. radic. ireos, & pæoniæ maris an. ʒij. fol. Hyssop. capill. ven. beton. meliss. an. mi. flor. calendul. anth. & stæchad. an P I. semin. fænic. ʒj. fol. senn. mundat. vnc. semis. fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochisc. scrup. 4. aut ʒij. cum scrup. 1. nuc. moschat. In expressione dissolue elect. diacarth. ʒij. syrup. estæchade ℥j. fiat dosis. Vel, ℞. radic. angelic. pæon. maris, enulæ campan. galang. crass. polypod. quern. an ʒiij. fol. beton. chamærd. chamæpith. hyssop. thymi, puleg. visci quern. an. Mi. semin. cartham. fænic. liquirit. passul. mundat. an. ʒij. fiat decoct. In Colat. infunde turbith gummosi, & fol. senn. mundat. an. ℥ß, agaric. trochisc. ʒiij, zingib. gran. sex, cinnam. scrup. 1. In expressione dissolue syrup. laxat. rosar. ℥ij. fiat apozema pro duabus dosibus. Sæpiùs in hoc affectu cacochymiæ iuncta plethora est, ideóque vacuandum aperta basilica, cephalica, vena frontis: dein Saluatella, malleolique vena quo maior à Cerebro reuulsio fiat. E quo materiam auertent humeris admotæ cucurbitulæ, fixum in inio pyroticum, apophlegmatismi, quæque pituitam è naribus trahunt, errhina, seu nasalia dicta, de quibus actum, capite de Cephalææ curatione. Coquent phlegma reliquum oxymel simplex, compositum, scylliticum, syrupus rosarum siccarum & stæchados, cum aquis hyssopi, melissæ betonicæ, calendulæ per plures dies, hac iulepi formula. ℞. aqu. hyssopi beton. meliss. an. vncias duas. syrup. de hyssop. & oxymelit. simplic. an. vnc. vnam. misceantur, & fiat iulep. in duas doses. Robur addent sequentes opiatæ. ℞. conseru. rosar. anth. bugloss. borrag. an. vnc. 1. pulueris radic. pæoniæ maris, cranij human. an. drach. duas. rasur. cornuceru. corall. confect. alkermes an. drach. 1. specier. elect. è gemm. drach. semis. Cum symp. de hyssopo fiat opiata. Vel, ℞. specier. elect. aromatic. rosat.

Epilepticus paroxismus horroris plenus.

Medicamenta purgãtia.

Apozema laxatiuum.

Phlebotomia varia.

Pituitam coquentia.

Iulepus.

Opiatæ.

& lætific. Galen. an. ℥ß. ſemin. pæon. mar. viſci quern. cranij human. corall. rubr. an. ſcrup. 1. raſur. coruuc. vngul. alces an. ſcrup. ß. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua hyſſopi fiant tabellæ pond. drach. vnius. Sumantur duæ quotidie: vna manè, altera veſperi. *Decoctum Guaiacinū & huic ſimilium cur hic vtile.* Ligni ſancti, ſeu Guaiaci, Sarzaparillæ, Chynæque decoctum in hoc affectu perutile, quia calfacit, tenuat, & ferinam humoris noxij qualitatem emendat. Victus autem hic ratio debet eſſe tenuis, calfaciens & ſiccans, & ſic aſſa quam elixa magis conferunt. Pueros autem imprimis torquet epilepticus affectus; *Puerilis morbi curatio.* qui maioribus remedijs laceſſendi non ſunt. Coralium, aut Smaragdum, aut Pæoniam collo geſtent, lac optimum guſtent è nutrice boni habitus. Aut ſi non lactant, cibis euchymis & paucis alantur: quoniam hoc vitium vt plurimùm à cibi copia naſcitur. Sanat autem interdum eos ætas prouectior, vt loci victuſque mutatio ex Hippocrat. aphor. 45. lib. 2. aphor. Videndum autem an ſenſus obiecto repentino & inſigni, vt tubarum clangore, ſtrepitu, terrore, cauſiſque ſimilibus, quod infantibus interdùm accidit, Epilepſia naſcatur: an ab acri, tenuique vapore. Quod contigiſſe ventriculi ſympathia meminit Galenus cuidam Grammatico: *Galen. lib 5. de loc. affect. cap. 1.* qui quoties vehementius docebat, vel cogitabat, vel eſuriebat, vel iraſcebatur fiebat epilepticus. Quem oblato pane in vino albo madente, propinatoque bis aut ter exhyera piera medicamine, ſic hominem erexiſſe gloriatur, vt reliquum vitæ cum integra ſanitate decurrerit.

INCVBI CVRATIO.

CAPVT XI.

Incubum curandi modus.

NCVBVS vt ceſſet, tenebras lux diſſipet, ægrum
Accurrens medicus quatiat, releuetque ſopore:
Contrahat & digitos, & in vnum cogat aceruum.
Clyſmate fumoſos reuocet, pellatque deorſum
Qui claudunt Cerebrique vias, Cordiſque vapores.
Vena quandò ſecanda. *Si plenum corpus, dubitet ne tundere venam.*
Tùm pilulis hyeræ purget, cyanique lapilli,
Cathartica. *His & quæ gratæ ſtomacho. Nec agaricus albens,*
Hyſſopi & marathri tepida maceratus in vnda
Cum ſenna noceat. Quæ deſcripta errhina proſunt,

Et quæ decliui deducunt phlegma palato. *Apophlegmatismi.*
Cruribus atque humeris admota cucurbita: puluis
A pastu è gemmis, coriandro, coralióque
Purpureo, rubeisque rosis, cum semine nigro
Pæoniæ. Niueo moueantur pectine crines.
Victus ab eupeptis dapibus, mulsáque petatur, *Victus ratio.*
Et vino tenui, breuis esto cæna, nec illis
Iuncta cibis, soleant nebulis quæ opplere Cerebrum.

COMMENTARIVS.

1 IN Incubo, quem Ephialtem, & Pnigalion etiam dici lib. 2. retulimus, hic ordo tenendus est, quem nostris versibus sequimur, Nimirum vt statim ad ægrum lumen afferatur, quo crassæ, nigræque nebulæ, quæ terroris & imaginationis offensæ causæ sunt, dissipentur & euanescant. Injiciatur clyster, qui pituitam reuellat. Tùm venæ sectione plenitudo minuatur. Purgetur corpus idoneis catharticis, apophlegmatismis, & errhinis Cerebrum. ℞. decoct. carminat. lib. 1. hyer. simpl. bened. laxat. an. ℥ß. mell. mercur. & ol. commun. an. ℥ij. salis ʒi. misce. fiat clyster. Secabitur basilica primùm, hinc cephalica: tùm saphæna, maximè si suppressi menses, aut solita non fluit hæmorrhois, aut solennis aliqua deest vacuatio. Cautiùs tamen in materia frigida mittendus sanguis. Cathartici talis erit formula. ℞. cathol. duplic. ℥ß confect. hamech. ℥ij. Infundantur in aqua beton. In colatura dissolue syrup. Saporis regis ℥j. syrup. laxat. rosar. cum agaric. ℥ß. fiat potio. Commendat Ætius cum Dioscoride Paulóque pæoniæ nigræ grana quindecim, quæ cum vino lympha diluto, vel aqua melissæ sumi poterunt. Cæna pasca sit, ex assis potiùs quàm elixis. Conquestus est apud me quondam barbitonsor chyrurgus, ab aliquot annis viduus, quod plerumque nocturnis horis sentiret sibi defunctam coniugem incumbere sensim, eiusque mole frigida penè suffocari. Quod existimans à crasso nigróque vapore, quem ex diuturno mærore contraxerat, aut è putris seminis exhalatione contingere, secundas suasi nuptias: quibus contractis, se ille sensit ab Ephialte liberatum.

Quia nocturnus hic affectus est, lumen efflogitat.

Clyster.

Venæ sectio.

Potio purgans.

Hystoria barbitonsuris chirurgi.

MELANCHOLIÆ CVRATIO.

CAPVT XII.

Clyster. Purgatio lenis.

V V M *niger in Cerebro sedem sibi legerit humor,*
Hunc reuoca clystere, vel hoc medicamine blando,
Quod lenitiuum tibi det, vel senna, serumque,
Incoctis malis, quæ pendula curta vocantur,
Semine cum marathri & citri, linguaque bouilla.

Venæ sectio.

Deindè seca venam capitis, mediam-ve, vel illam
Quæ cubiti est primo, Iecur est si prima, Lienve
Causa mali. Sin lunaris purgatio cessans,
Est è malleolo cruor effundendus aperto.
Si nequis hinc sedare malum, grauiore catharsi

Purgatio validior.

Est opus ex hyeris, vel ea quæ dicitur hamech:
Aut Diapruno: aut hæc si non satis, elleborismo.
Cautius inda dabis, sed habent catapotia vires
Insignes ex Armenio; cyanóque lapillo.

Pilulæ de fumaria.

Hæc etiam, quibus herba dedit fumaria nomen.
Tundendæ capitis venæ, sopor arte parandus
E violis, & lactuca, cum nenupharinis
Floribus. In tepida corpus benè mergitur vnda.
Corque quod exhilarat benè sumitur, vt quod habetur
E gemmis, Chermes confectio, Theriacęque,
Buglossi vel aqua, vel odoro pota lyæo.
Sanus erit victus vituli caro, capreolique:
Ut caro pullorum, quibus est fęcunda coloni
Area, & alba Ceres, aqua dulci iuncta falerno,

COM-

215

COMMENTARIVS.

1 QVIA Melancholiæ causa frigidus & siccus humor est, humectantibus in eam agendum. Ideoque iusculis aletur æger è capis, pullis gallinaceis, hædulis, veruecibus lactantibus, vitulis, phasianis elixis, & alteratis lactuca, portulaca, buglosso, borragine, non assis, nec frixis. Bibet hydrosaccharum, seu bochetum, aut tenue vinum aqua dilutum. In humido lætoque versabitur aere, gratisque fouebitur odoribus, è floribus, maximéque violarum. Hauriet vaporem decocti althææ, maluæ, violarum, florum chamæmeli, salicum, lactucæ. Syrupum è nymphæa, papauere, violis à cæna sumet, vt concilietur somnus, vincensque in Cerebro siccitas temperetur. Purgatio frequens è Cassia, manna, senna quoque, sed emendata buglosso, borragine, lupulo, lactuca, floribus violarum & nenupharis. In affectu contumaci progressus fiet ad fortiora remedia, nempè pilulas Indas, è fumaria, lapide armeno, & cyanæo, seu Lazuli, confectionem hamech, & elleborismum: sed sensim & cautè, ne talia siccitate sua morbum exasperent. Hoc ideo modò describetur potio. ♃. radic. polypod. quern. ℥iij. fol. beton. lactuc. portulac. summit. bugloss. borrag. an. M1. cortic. ellebor. nigri, semin. anis. fænic. an. scrup. 2. fol. senn. vnc. semis. flor. Viol. nenuph. an. P. 1. fiat decoctio in sero lactis. In colat. dissolue cathol. duplic. infusi & colati, & syrup. Saporis regis an. vnc. 1. fiat dosis. Vel, ♃. confect. Hamech ℥ij. diaprun. solut. scrup. 4. elect. leuit. ʒvj. Cum aqua meliss. fiat potio. Vel ♃. mass. pilul. è fumar. & pilul. Indar. an. scrup. 2. Cum aqu. beton. fiant pilul. 5. degluctiendæ vesperi. Vel, ♃. pilul. sine quibus, & pilul. de lapide armeno an. ʒß. Cum aqu. lactuc. fingantur pilul. tres, à somno vorandæ. Vena primis diebus aperiri debet satis copiosè, si ruber est vultus, plethorica dispositio. Sin oculi caui sunt, horrida, nigraque facies, pulsus paruus & rarus, exiles venæ, temperandum ab hoc remedio, minúsque cruoris effundendum. Frequenti autem vtendum balneo, quo cutis aspera siccaque fiat mollior, humectentur interiora, quæque latitant excrementa fuliginosa, perspirabili cute foras abeant atque vanescant. Obseruandum autem in melancholia morbo si mulieribus, suppressi menses, aut viris hæmorrhoides, vt arte prouocentur, Melancholicis enim si varices aut hæmorrhoides superueniant, sanatio ex Hippoc. Aph. 25. lib. 6.

Victus genus in melancholiæ morbo.

bochetum

Melancholia

Pugationes blandæ.

Fortiora remedia.

elleborismus

Potiò purgãs, mediæ naturæ.

Pilulæ melanegogæ.

Quandò hic secãda vena.

Vtilitas balnei.

Interdum in aqua solum cinnamomum coquitur, interdum aqua saccharo dulcoratur quod hydrosaccharum vulgo aqua Hippocratis appellatur. Aqua saccharo [illegible] si [illegible] cinnamomum incoxerit [illegible] bouchetum. Ex 12 partibus aquae et una mellis simul coctis dum mel despumarit fit hydromel. Oxycratum seu posca fit pauci aceti et multae aquae permistione poto ad [illegible] in ardentibus et malignis febribus [illegible]. Nam aceti utraque qualitate causis putredinis resistit. Rulandus cap. IX. in Diaeta sanitatis.

MANIÆ CVRATIO.

CAPVT XIII.

FERVIDVS interdũ sanguis caput occupat, humor.
Aut niger, aut flauus nimijs ardoribus assus,
Venæ sectio. Vndè furor. Quo ne pereat mens obruta tandem,
Sanguinis in nimio feruore à clysmate primùm
Purgatio. Incipe: tùm mediam, capitis dein cædito venam.
Cumque sero lactis, cum lactuca, tamarindis,
Et manna, sennaque ferus facito exeat humor.
Syrup. violac. è succo borrag. é cichor. fumaria. Sed bilis quæcumque mouet damnosa furorem,
Sacchareo è violis, atque è borragine succo,
Hoc & quem dederint fumaria, & intyba cedit.
Si tamen ista minùs possunt, data Cassia confert,
Sennaque cum lupulis, & eo medicamine, pruna
Quod capit, adiuncto, quem dat rosa pallida succo.
Balneum frequens. Rariùs irriguæ renouetur apertio venæ.
Sæpiùs at corpus tepidis mollescat in vndis.
Vna melancholiæ lex victus atque furoris.
Ni quod in hoc debet minor esse, aut nullus Iacchi,
Sed pitisanæ potus, vel aquæ cum sacchare coctæ.

COMMENTARIVS.

Melancholia primaria triplex. 1 MELANCHOLIAM primariam, quæ mentis est alienatio, seu delirium sine febre, triplicem antè notauimus. Nempè Melancholiam morbum, Lycanthropiam, Maniam. In quibus ferocissima Mania, de qua nunc agimus. Qua quisquis implicitùs tenetur, videtur interdum sano similis, prudens ac sciens. Eum tamen adire medicus non debet. nisi prouidè cauteque, ne repentino insiliente furore vim eius experiatur, quem antè videbat mitem & placidum. *Maniacorum hystoriæ.* Vnius inter cæteros à me visos in vico Diui Dionysij memini, qui sibi diuinos honores per me sibi tribui volenti quùm minùs assurgerem, apprehensa toga, mihi vim inferre voluit: & colaphum impegisset, nisi validis ma-

nibus eum à conatu desistere coegissem. Nec mirum, si Maniacus in quosuis, etiam notos & propinquos insurgit, quùm interdùm etiam in se sæuiat. Decumbebat olim in ponte nummulariorum honesta mulier, aurifabri coniux furore percita: quæ nobis huic astantibus futurum aiebat, vt se Sequanæ fluuio præcipitem daret. Monuimus virum, vt fenestras incumbentes flumini ferro clauderet. Nobis inauditis, fenestrisque patentibus deiecit se, fuitque fluminis obruta vorticibus. Quùm itaque mania ferus affectus sit, vt antè signauimus, blandis remedijs temperandus atque mulcendus, qualia sunt è purgantibus Cassia, in sero lactis: manna in iure pulli dissoluta: diaprunum, electuarium lenitiuum, syrupus Saporis regis: elleborus vix vnquam, & si præparatus in iure pingui, datusque cum syrupo violaceo, nenupharino, reliquisque vim eius retundentibus. Vtilis venæ sectio basilicæ, cæphalicæ, saluatellæ, cibus ac potus refrigerans & humectans, frequensque balneum, quod corporis meatus reserans fuliginem arceat: vt arcebit aqua tepida Capiti superaffusa. Per hanc enim transpirabit, digeretur, dissipabiturque calidus ac siccus, siue biliosus humor in Cerebro maniam inferens. Sed à calido, seu tepido fotu linendum subindè caput est oxyrhodino, quo refrigeretur, roboreturque Cerebrum. Conferet vt in Melancholia syrupus de pomis, de fumaria, de nenuphare, de violis & è papauere, cum aquis endiu. buglossi, fumar. lupulorum. Vinciendi verò maniaci, tùm vt lædere desinant, sibique temperent, moneanturque, quùm in lucidis interuallis erunt, sui furoris: tùm vt vinculorum dolore materia noxia reuellatur à Cerebro, inque dolorificas partes abeat, atque transferatur.

[*Huius operis lib. 2. cap. 11.*] [*Elleborus suspectus.*] [*Venæ sectio.*] [*Balneum.*] [*Lotio capitis.*] [*Oxyrhodinũ.*] [*Maniaci cur vinciendi.*]

CATARRHI CVRATIO.

CAPVT XIIII.

ASSOLITVS genus humanũ vexare Catarrhus, [*Catarrhi diuisio.*]
Aut leuis, aut grauis est: gelidi penetrabilis idem,
Aut calidi soboles. Quandò leuis & calidus, tùm [*Leuis Catarrhi curatio.*]
Claude rosas molli lino, capitisque foueto
Suturas, vnguen roseum cum nenupharino
Iunge oleo, quibus exiguum miscebis aceti, [*Quibus claudenda in Catarrho cæna.*]
Hisque lines frontem. Mensa pyra cocta secunda,
Mala cydonia, quodque arcet fumos coriandrum
In cæna, & roseum dabis atra in nocte liquorem.
Nec verò his solis calidumque, grauemque Catarrhum [*Grauis Catarrhi curatio.*]
Posse putes sanare. Sed est vbi multa saburra

Humorum malè corpus habens, vacuare necesse est,
Venæ sectio. Effuso primùm reserata sanguine vena,
Si plenum corpus: dein conueniente catharsi
Humores nocuos liquidam reuocare per aluum.
Purgatio. Vt pilulis, fuluo nomen quibus extat ab auro,
Atque diapruno, nouit quod soluere ventrem.
Hocque, diagredium quod habet, succumque rosarum.
Conferet hinc mollem demittere corpus in vndam.
Quæ si fortè minùs possunt, tenuisque, vel acris
Fluxio continuam tussim facit, hæcque sopore
Curatio tussis ab acri fluxione. Priuat anhelantem crebris singultibus ægrum,
Asperat & fauces, sistet tragacantha, lutique
Catarrhum sistentia. Armenij puluis, Turcæque notata sigillo
Terra, sabæum thus, electrum, spicaque, vernix,
Caphura, quæque rosæ conserua est sicca, syrupus
Quem myrthillorum vocitant cum nenupharino,
Quique papauer habet, sopor it quibus altus in artus,
Densatur tenuis, mitescit & acrior humor.
Catarrhi frigidi curatio. Frigidus at quandò est, leuioraque damna Catarrhus
Immittit, milium satis est cum furfure macro
Et sale. Contundes milium, salque, vstaque in igne
Furfure cum frixo iunges: impletus ab illis
Sacculus, indetur capiti, & siccabit abundè.
Sin pituita grauat Cerebrum, subitamque ruinam
Purgantia pituitam & Cerebrum. Parturit, hanc etiam pars sustinet ima cadentem:
Aluus liberior citò sit, medicamine sumpto
Ex illis, quæ senna, & Agaricus, & Colocynthis,
Et Turbith capiunt. Hinc & nasalia dicta,
Errhina, & apophlegmatismi. Et quæ deuexo deducunt phlegma palato,
Suffitus, cucuphæque citum reuocentur in vsum.
Vincula, & frictiones extremarum partium. Brachia vincla premant cum cruribus, atque fricentur
Ista loca offensis quæ longè à partibus absunt.

Cornicula in longo, & vesicatoria morbo,
Et seto, & rutila comitata cucurbita flamma,
Stygmáque quod linquit sua post vestigia cauter,
Sæpè solent dubiam reuocare admota salutem.
Fit propiorque salus victu tenuante. Tamen sint — *Victus genus in Catarrho.*
Prandia longa sátis, sed nulla, aut paruula cæna.
Rara quoque in potu fumosi cura lyæi.
Nocturnus veniat somnus, procul esto diurnus.
Vitentur Phœbi radij, Phœbesque bicornis,
Æolijque vagum turbantes aëra venti.

COMMENTARIVS.

1 CATARRHVS calorisne sit, an frigoris soboles, animaduertitur ex signis, quæ lib 2. cap. 12. dedimus. Sique caloris & plenitudinis signa comparent, ℞. fol. alth. malu. parietar. betæ, mercur. an. Mi. furfuris macri, hord. integr. an. Pi. fiat decoct. In colat. ad lib. 1. dissolue cathol. vnc. 1. semis. mell. & ol. commun. an. vnc. duas. salis ʒj. fiat clyster. Eo reiecto cibetur æger, paulòque post, si premitur, educatur è basilica dextra sanguis ad vncias nouem, si vir est: sin puer aut senex, minùs. Vtque vires ferre posse videbuntur, sequenti die, ℞. fol. lactuc. portul. cichor. tot. an. Mi. semin. fænic. coriandr. præpar. an. ʒi. liquirit. ras. ʒij. flor. viol. & nenuph. an. Pi. fol. senn. mundat. vnc. semis. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. ʒij. nuc. mosch. scrup. 1. In expressione dissolue syrup. solut. rosar. vnc. 1. mann. calabr. vnc. semis. Detur dosis manè. Si catarrhus indè non sedatur, nec est plenitudo sublata, Mediana, vel Cephalica secetur, hisque catapotijs corpus repurgetur. ℞ mass. interior. pilul aurearum ʒi. pilul. imperial. ʒß. Cum aqua roser. formentur pilul. quinque molles, deglutiendæ vesperi vel à primo somno. Conserua rosarum quotidie dormituro dabitur, quantitate nucis iuglandis. Vel eius loco sequens Hypnoticum. ℞. syrup. nenuph. vnc. 1. syrup. papau. vnc. semis. Cum vnc. 3. ptisanæ fiat Iulep. Vel, ℞. semin. quatuor frigid. maior. mundat. papauer. alb. coriandr. præparat. an. ʒj. flor. trium cord. & nenuph. an. Pi. Bulliant in aqua. & colentur ad vnc. 4. Dissolue iulep. rosac. & papauer. rhæad. an. ʒvj. fiat iulepus, sumendus hora somni. Si catarrhum à pituita, seróque frigido nasci conijcimus, ℞ fol. beton. meliss. summit. hyssopi an. Mi. semin. anis. fænic. coriandr. præparat. an. ʒj. turpeth. gummosi fol. & senn. mundat. an. vnc. 1. fiat decoctio: de cuius colatura cape lib. semis. In qua dissolue syrup. laxat. rosar. & iulep. rosac. an. vnc. vnam. fiat apozema pro duabus dosibus, quæ ma-

Catarrhi à calore & plenitudine curatio.
Clyster.
Venæ sectio
Potio purgans.
Iulepi somnum conciliantes.
Curatio à Catarrhi causa frigida.
Apozema.

Pilulæ. tutinis alternis hauriantur. Vel, ℞ cathol. duplic. ℥vj. elect. dicartham. ℥ij. syrup. solut. rosar. cum agaric. vnc. 1. Cum aqu. beton. dilue pro Potio. dosi. Vel, ℞ mass. pilul. de agaric. scrup. duos pilul. cocc. & sine quibus an. scrup. 1. fiant pilul. quinque deglutiendæ vesperi. Sistetur tùm fluxio Conditum. sequentibus. ℞. conseru. rosar. antiquæ vnc. 1. semin. anis. fænic. coriand. præparat. an. ʒj. pulu. elect. diair. & diatragacanth. frigid. an. ʒij. boli armen. terræ sigill. an ʒj. Cum saccharo rosato fiat conditum. Ex Suffitus materia. quo dentur cochlearia duo, vel tria dormituro. Suffitus fiet è mastiche, thure, styrace, benjoin, succino seu carabe, vernice, ligno aloes & rhoSuffitus forma. dio, nuce moschata, macere, ambra, myrrha seorsim: vel hac formula, ℞ mastich. succin. vernicis, rosar. rubr. an. vnc. semis, styracis calamit. benjoin an. ℥iij. caryoph. nuc. moschat. mac. an. ʒj. Tritis omnibus Masticatoria. fiat puluis ad suffitum. Contineatur ore, mandaturque saluia, nasturtium, pirethrum, vua passa, mastich, synapi, quibus è Cerebro pituitosus humor eliciatur. Ex iisdem in aqua coctis in eum finem gargarisma Agenda in contumaci catarrho. parabitur, addito saccharo cando, vel glycirrhiza. Si contumax affectus, cucurbitulæ variis locis admouebuntur, vt & cornua, seto, pyroticum.

56

RHEVMATISMI CVRATIO.

CAPVT XV.

Clyster. *SI carnes subito dolor & calor igneus vrens*
Venæ sectio. *Rheuma dat, iniecto balano, clysmóve per anum*
Fæx abeat: cubiti dein vena secetur abundè,
Purgatio. *Purgetur corpus proprio medicamine: nempè*
Si liquor exuperet bilis, mannáque, Rheoque,
Pallentísque rosæ succo. Si phlegma redundat,
Albente hoc, regio quem mittit agaria fungo:
Et reliquis quibus assolita est pituita moueri.
Topica remedia. *Pars ea firmetur, vaga tum quam fluxio tentat,*
Vt si forte genu, vario adstringente repelle.
Quale vel oxyrrhodum est, vel quod rosa donat oliuum,
Cum semperuiuo. Valet hordi iuncta farina,
Desiccans rubrum, quod & è calchitide constat.
Si dolor est vehemens, molli cataplasmate leni,

Quod mica panis niueo cum lacte paretur, — *Cataplasma.*
Butyro mixto, æZoique, rosæque liquore.
Stet super oxycratum partem, quæ fessa dolore est,
Sistat vt vndantem, solitum descendere riuum.

COMMENTARIVS.

Rheumatismus quid.

1 RHEVMATISMVS Catarrhi species est, fluxio nempè in partes potissimum externas irruens, robore viscerum, & partium internarum, quod superuacaneum est foras excludentium. Quia verò natura tùm imperfectè mouet, viget dolor, iniecto clystere sanguis educendus pro viribus, ætate, constitutione temporis, magnitudine morbi, cæterisque circunstantijs à nobis expendi solitis. Sæpius verò causa serum est. Quod si biliosum, sumatur manna, cassia, tùm ℞ elect. leuit. ʒvj. elect. de succo rosar. ʒij. syrup. rosar. pallid. ℥i Cum aqua cichor. fiat potio. Sin pituitosum. ℞ cathol. duplicat. infus. in aqua beton. vnc. iß. cum ʒij. elect. diacartham. In expressione dissolue syrup. laxat. rosarum cum agaric. vnc. i. fiat dosis, manè sumenda. Protopicis hæc erunt quæ versibus descripsimus. In ingenti verò dolore, ℞. lactis vaccini lib. semis. micæ panis vnc. 3. vitellos duorum ouor. aqu. stillat. solani, semperuiui rosar. an. vnc. duas. croci scrup. i. opij gran. quatuor, butyri quod sufficit in cataplasma, quod aptetur parti dolenti cum linteo. Sed in omni causa præstantissimum oxycratũ. Diuturnus interdum hic affectus est, ægreque cedens: quem ferè per biennium expertus, diuina virgula superaui tandem, adnittentibus illustrissimis medicis, mihique charissimis Basino seniore, Altino, Belliquerco, præceptore in humanioribus artibus olim meo, SanIacobæo, Seguino, Collerio: quorum consilio partitis vicibus vncię sanguinis plus centum detractæ, cholagoga sæpius iterata è cassia, manna, electuar. lenit. diapruno. Hypnotica in vigiliis summisque doloribus: ad alendum lac asininum, vaccinum, hordeatum, amygdalatum: euchymi cibi, elixi potiùs quàm assi: gelatina frequens. Potus erat sæpè ptisana vulgaris: interdum aqua sola, qua delectabar, solabarque: nonnumquam & cum ea vini tantillum. Balneum in declinatione profuit, in Catarrho & arthritide suspectum. Morbus ab humeris in genuum Erysipelas transiit, mihi soli ex dolore lancinante cognitum, quod septimo mense foras prominens, acerbitatem minuit, fuitque in eo verus Hippocratis Aphorismus, Erysipelas extra ferri bonum.

Rheumatismi causa. *Varia cathartica.* *Cataplasma.* *Quid actum in authoris Rheumate.*

Vnciae plus centum partitis vicibus detractae.

OPHTALMIÆ CVRATIO.

CAPVT XVI.

Collirium. I tunica hæc oculi, quæ coniunctiua vocatur,
Igne rubet, succus plantaginis atque rosarum,
Spumeus & liquor oui, & lac muliebre dolorem
Auferet, instilles citò si, neque fluxio magna est.
Venæ sectio, præmisso clystere. Sin grauis, iniecto primum clystere, secanda
Regia quæ vena est, tum quæ mediana vocatur;
Denique quæ capitis nomen de nomine ducit.
Purgantia medicamenta. Catholicum. Purgetur primum blando medicamine corpus,
Quale hoc est, lenitiuum quod iure vocamus,
Cassia, manna, Rheum, quod & omnia trudit in aluum,
Iunge Diaprunum laxans, succumque rosarum,
Aut Diaphænicum, pariter si phlegma redundat,
Nec cedit primis Ophtalmia sæua diebus.
Pilulæ. Vtere tùm pilulis, quibus auri nomen, & illis,
Quas alephanginas vocitant, quas lucis, & acris,
Seu pi~~rcæ~~cræ pilulas hyeræ. Nec agaricus albens
Ex massa coniunctus eis, potus-ve nocebit,
Cucurbitularum, & sanguisugarum admotio. Si nequis hinc tanti nodum dissoluere morbi,
Puniceo humeros accensa cucurbita reddat.
Vicinasque oculi partes exugat hirudo,
Venæ frontis apertio. Vena-ve tundatur, media quæ in fronte videtur,
Temporibusque micans. Oculis collyria Rhasæ
Contulerint, fronti verò cataplasma, quod extet
E myrrha cum thure, volatilis adde farinæ
Quodlibet, excipiasque albo tractabilis oui.
Si minùs ista queunt, cauteria syncipitique,

Occipitique

Occipitique aptata solent afferre salutem.
Balnea sunt primis morbi malè tuta diebus, Balnea.
Quæ tamen effrænos cohibent in fine dolores.

COMMENTARIVS.

1 QVVM Ophtalmia sit oculi phlegmone, sanguis influens auertendus sectione venæ, cubiti primò, vel medianæ si magna plethora: deinde cephalicæ. Sique grauior & contumacior affectus est, vena puppis incidenda, venæve temporum: vel arteriotomiæ loco sanguisugæ sunt admouendæ. Purgandum corpus initio clystere, tùm Cassia, Manna, Rheo, Diapruno, reliquisque, quæ facili versu promimus. Repellendum astringentibus, vt bolo armena, terra lemnia, farina volatili, cum aqua plantag. solan. rosar. & albumin. ouor. admotis fronti cum aceto, si fluxio sit per venas & arterias extrà cranium, vt sæpe fit, quùm adnata tunica, quæ phlegmonem in Ophtalmia patitur, ortum habeat à Pericranio. Alioquin si per venas intrà cranium materia flueret, quod ex interno dolore capitis, & sternutatione frequenti colligendum, non esset repellendum, ne ferretur humor in neruos opticos, vndè consequi posset Amaurosis, aut huic affinis affectus. Sit igitur hoc anacollema, seu frontale. ♃. farinæ volat. vnc. 2. boli armen. vnc. 1. aqu. rosar. & solan. an. vnc. 2. cum duobus album. ouor. fiat frontale. Vel, ♃. desiccant. rubr. & vnguent. rosac. an. vnc. 1. cum oxyrhod. fiat emplastrum molle pro frontali. Vel ♃. muccag. semin. cydon. & psill. extract. in aqu. rosar. & solan. vnc. 4. caphur. gran. sex, vel opij gran. duo. Vel, ♃. aqu. stillat. rosar. & plantag. an. vnc. 2. collyr. alb. Rhas. ℥ij. cum oui albumine simul agitentur in collyrium. Lac mulieris anodynum est, vt pomum coctum sub cineribus, & forma cataplasmatis admotum, vel solum, vel cum lacte tritum. Vacuato corpore balneum vtile. Quo si non lenitur dolor, ad pyroticum accurre. Victus ratio sit tenuis ac refrigerans. Interdicatur vino primis diebus. Degat æger in obscuro, quia lux humores commouet, spiritusque resoluit. Somno pariter indulgeat, qui concoquit humores acres, motuque priuat oculos. Animi denique vitet affectus, quibus agitati spiritus accenduntur.

Ophtalmia, oculi phlegmone. *Venæ sectio multiplex.* Vena puppis. *Fluxio in Ophtalmia vel interna, vel externa.* NB Internus capitis dolor et sternutatio ostendunt per venas intra cranium materiam fluere. *Anacollema, seu frontale.* *Collyrium.* *Lac mulieris anodynum, vt omne lac.*

SVFFVSIONIS, SEV CATARRHACTÆ Curatio.

CAPVT XVII.

Suffusionis à consensu stomachi curatio.

CONSENSV *Stomachi suffusio nata, leuatur*
His pilulis, hyeræ quas dicimus: Altera verò
Quæ vitio est Cerebri, si qua medicabilis arte,

Coccia, quæque mouent catapotia phlegma, serumque
Flagitat, adiecto rutæ, marathrive liquore.
Collyria. *E succo Chelidoniaco cum melle parentur,*
Felle capræ, agnorum, gallinarumve, suumve,
Accipitrisve, aut felle gruis Collyria. Mellis
Aquæ stillatitiæ pro catarrhacta. *Distillata potens aqua sola, è melle rosato*
Seu fiat, seu communi. Vis maior in illa
Quæ Scyllam recipit. Sagapenum ritè probatur
Hac in aqua, aut pueri lotio, marathrove solutum.
Balsamaque, & puluis Sepiæ contusus ab osse,
Varia remedia. *Saccharis & candi. Capitis sit frictio crebra,*
Vincla premant extrema, cucurbitaque admoueatur
Ceruici primò leuis: indè cruore profuso.
Stentque coronali suturæ caustica nigra.
Si concreta manet nubes, neque tempore cedit,
Hanc oculista manu, vacuato corpore demat.

COMMENTARIVS.

Lib. 2. cap. 16. 1 QVID Hypochysis & Hypochyma, seu Suffusio, quotuplex, quænam eius causæ signaque: quis eius locus, quæ curabilis aut non, antè notauimus. Nunc eam quæ curari potest attingimus. Quæ si ventriculi sympathia fit, prouocetur vomitus. At melior ex hyera picra repetita purgatio, quæ crudos humores concoquat & expurget. *Massa pilularum.* Vel, ℞. mass. pilul. de agaric. ℥ß. pilul. cocc. lucis, & sine quibus an. ʒij. puluer. hyeræ picræ, seu simplic. & rhei elect. an. ʒi. nuc. moschat. ʒß. Cum succo fænic. & euphras. fingatur massa mollis. E qua cape ℈iiij. formenturque pilulæ quinque, quæ quarto quoque ferè die deglutiantur. Hic verò variam collyriorum materiam tradimus, quæ ex ægri sensu, morbique statu variabitur. Et quoniam oculus corporis est pars nobilis, cuius sensus eximius, à collyrijs leuioribus auspicandum & sensim ad acriora transeundum. *Collyria varia.* Vt, ℞. succor. euphras. & fænic. an. vnc. 2. succor. verben. & pimpinnell. depurat. an. vnc. 1. sacchar. cand. pulu. vnc. semis. Vel, ℞. aqu. stillat. rutæ, chelidon. fænic. an. vnc. 1. aqu. mell. rosat. vnc. semis. *Aquæ stillatitiæ mellis communis, rosati, scylliticí pro Catarrhactis.* Vel, ℞. aqu. stillat. mell. scyllit. & euphras. an. vnc. 1. fellis agni, capræ, vel gallinæ ʒj. puluer. ossis Sepiæ ʒß. Misce pro collyrio. Aqua mellis communis, rosati, scyllitici commmendatur: sed postrema virium maiorum est: reliquæ blandiores. Pueris lactantibus suffussione laborantibus nutrix premat dentibus fæniculi semen: vel sagapenum,

ammoniacum, galbanum, quod eorum oculis insufflet & inspiret. Quia verò crassior humor est morbi causa, victus ratio sit tenuans, imprimisque cæna parcior. Vitetur vinum & fumosa. Vel si vini permittitur vsus, sit id tenue, vetus, paucum, aqua multa dilutum. *Victus genus.*

AMAVROSIS, SEV GVTTÆ SERENÆ Curatio.

CAPVT XVIII.

PVPILLA *fulgente quibus priuatio visus,*
Aut hebes est acies, si nerui obstructio tanti
Causa mali, citò ne accurrat nouus humor ad illum,
His quæ dicuntur catapotia coccia, prægnans
Expurga Cerebrum, vel eis quæ lucis habentur.
Deinde cucurbitulas humeris affige, sub aure
Caustica. Manduntur benè pullegiumque, thymumque.
Puluis & ellebori in nares, pyrethrique probatur
Inditus: admoto Cerebrum firmare cucullo
Vtile, perque cutis sudores ire meatus,
Siue vaporiferis thermis, haustoue liquore
Guaiaci ligni, Chynæ, vel Sarsaparillæ.
Fertur aqua cæcus visum reparasse sequenti.
Pimpinella, apium, marathrum, verbena, chamædris,
Saluia, gallinæ morsus, chelidonia, ruta,
Dicta quoque à centum nodis, caryoque philata
Sumantur, cuiusque herbæ sit vt vncia succi,
Par pondus caryophillûm, niueæque farinæ
Quæ volat. Adde piper cum moschata nuce, lignum
Quod dicunt aloes, tres drachmas singula donent.
Omniaque in pueri lotio mergantur: at vt sit
Maluatici vini pars sexta. Repone vitrato
Vase, quod obtura. Quùm venerit hora soporis,
Instilles oculis vnam guttamve, duasve.
Somnus obest nimius, ratio & nimis humida victus.

Pilulæ ad Amaurosig.

Curcubitulæ. Cauteria. Masticatoria. Errhina. Cucullus, seu Cucufa, pileus est interstinus pro capite.

Nobilis ad visum aquæ descriptio ex Hollerio.

Victus genus. *Præfertur cibus assus, & vnda è melle, merumve*
Immixtum tenuanti herbæ, cui Euphrasia nomen.

COMMENTARIVS.

Difficultas Amaurosim curandi. 1 AMAVROSIS quæ ab optici nerui nascitur obstructione sanari nequit, si pridem est contracta: quia qui neruum opticum occupat humor, diuturnitate crassescit, & ita cogitur, vt resolui non possit. Si recens, vix etiam curabilis, quoniam eò remedia non pertingunt. Si tamen aliquis curationi locus, in his consistit quæ sequũtur: nempè pilulis lucis, coccijs, alephanginis, ex Agarico sæpe repetitis, cucurbitulis cum scarificatu, *Remedia.* Pyroticis sub auribus, & ad posticam capitis partem, errhinis, apophlegmatismis, cucuphis, thermis seu laconico, potionibus hydroticis: distillatis etiam aquis oculis admotis è fæniculo, verbena, rosis, chelidonia, ruta: vel è Pica vsta, cum aqua marathri seu fæniculi, vel aqua rosarum, euphrasiæ, mellis cum felle piscium, quod clementissimum, gallinæ, capræ, suis, accipitris, & aliorum animalium, de quibus capite de Suffusione. *Aduertendũ.* Quùm autem felleum quid in oculum instillatur, præsens esse debet medicus, vt si dolor & acrimonia nimis ægrum affligit, eum aqua rosarum, oui albumine, lacteque temperet. Memini verò me homini, cui per quatuor dies fuerat adempta lux, restituisse visum in vico mõtis Martyrum, clysteribus acriter reuellentibus, venæ sectione, catharticis bilem pituitamque ducentibus, cucurbitulis cum multa flamma humeris affixis, admotoque ceruici pyrotico: qui recidiuam subindè passus non est. *Hystoria viri, cui restitutus est visus.*

QVÆ ROBORANT OCVLOS, eisque proprietate conferunt.

CAPVT XIX.

ÆPE leui causa languet, quia mollis ocellus,
Et genus omne mali patitur. Sed roborat illum
Herba potens marathrũ, chelidonia, ruta, calẽdis
Quæ floret, primasque tenens Euphrasia. Cõfert
Felque iecurque capræ, fel Perdicis, Gruis, atque
Viperei capitis cinis, & Pica vsta, Cerebrum
Nocte volantis auis, & hyrundinis. Addito Cancri
E collo gestandi oculum, felisque, lupique,
Cornicis, Picæ. Qui fibram perforat auris
Visum acuit. Qui Sapphyrum, claramque Smaragdum

Omne mali genus est morbus similaris, organicus, & communis.
Calendula.
Vespertilionem intellige.

Sæpe videt, dat opem fessis ac robur ocellis,
Cæruleo qui lætantur, viridique colore.
Ut sanantur, vbi liuent-ve rubent-ve, cruorem
Hos super instilles si Turturis, atque columbæ.

COMMENTARIVS.

1 CHELIDONIVM facultatis est detergentis & calidæ. Quare confert ijs, quibus crassum quid ac nebulosum in pupilla colligitur, id digerens atque discutiens, vt & fæniculum, ruta, calendula: in quibus præter exuperantem calorem & siccitatem, quibus attenuant, peculiaris etiam qualitas, seu proprietas occulta spectatur, qua oculis imprimis opitulantur. Sed chelidonij succus, quoniam acer est ac mordax, leni quodam, vt muliebri lacte mulcendus in collyrium. Notandumque lac omne, præsertimque muliebre verum anodynum esse: quod vsurpandum, quoties acerbissimus dolor incumbit oculis. Euphrasia verò miris celebratur laudibus, quod senum oculos iuueniles faciat, fuerintque nonnulli qui eius vsu visum amissum recuperarint: alij qùm nequirent sine ocularibus legere, reliquerunt hæc & per se legerunt, qùm Euphrasia sunt vsi. Paratur in hunc finem vinum euphrasiatum vindemiarum tempore, manipulis herbæ huius cum vino in dolium iniectis. Vel eius puluis cum vino, vel oui vitello quotidie sumitur. Refert autem Euphrasiæ flos oculi speciem, tacitè natura vim eius in oculi morbos indicante.

Chelidonij vires, ac proprietates.

Lac omne, præcipueque muliebre verum anodynum seu dolores leniens.

Euphrasiæ vires, & facultates.

Vinum euphrasiatum.

PHLEGMONES AVRIVM curatio.

CAPVT XX.

ONTINVA cum febre dolor qui lancinat aurem
Hoc grauior, propiorque trucis solet esse pericli,
Quo magis internus. Quare furibunda Phrenitis
Ne citò contingat, balano vel clysmate primum
Iniecto, semel atque iterum mediana secanda est,
Quæque caput spectat, consultis viribus ægri.
Venter & inferior sumpto medicamine molli
Laxandus, noua ne Cerebrum calida aura lacessat.
Pendeat ex humeris accensa cucurbita cæsis,

Ab auris phlegmone phrenitis consortij lege quandoque fit.

Venæ sectio.

Purgatio.

Concurbitularum admotio.

Topica remedia.

Quæ retrahat nimium ſupera de ſede calorem.
Oxyrhodum primò tepidum mittatur in aurem,
Decoctæque roſæ vapor atque papaueris, ardor
Si ſummus, placidique deeſt præſentia ſomni.
Sacculus aut geminus, ſi vis ſedare dolorem,
Althæa maluáque tumens cum lacte coquatur,
Atque dolenti auri vicibus tepidè admoueatur.

Cataplaſma ſuppuratorium.

Si neque placatur dolor his, puſque eſſe neceſſe eſt,
Ex lini ac fænugreci cataplaſma farina
Fiat, hydrælæo poſito, velut Anſeris, atque
Gallinæ liquida pinguedine. Tergeat vlcus

Vlcus tergentia.

Hydromæli, vel mixtum mel cum lacte canino:
Abſynthique, roſarum ſiccarumque ſyrupus.
Myrrha nouam carnem generet cum thure Sabæo.
Sit cibus è ſolis liquidis, mera lympha bibatur.

COMMENTARIVS.

Sarcotica, ſeu carnem gignentia.

Venæ ſectio.

1 E venis meningum Cerebri affluens in aurem ſanguis inflammationem parit: quæ ſubita remedia requirit, quia partis principis vicinia periculum includit, metum phrenitidis incutiens. Itaque clyſter indatur in anum, ab eoque reddito, reſtauratis exiguo cibo viribus baſilica primò ſecetur, hinc mediana, poſtremo Cephalica, ſi plethorici corporis ſigna comparent. Sin ſecùs, à mediana, vel cephalica ducatur exordium. Admoueantur humeris cucurbitulæ: ſed præcedat blanda purgatio. ℞. medull. caſſ. vnc. 1. ſemis. puluer. cinnam. ℈1. Cum ſaccharo fiant boli. Vel, ℞. mann. calabr. vnc. 2. quæ diluantur in iure pulli, alterati cum lactuca, portul. gingidio ſeu cærefolio, bugloſſo, borragine. Vel, ℞ fol. lactuc. portulac. cithor, totius an. Mi. flor. viol. & nenuph. an. Pi. fiat in aqua decoctio. In colatura cuius infunde, leniterque coque fol. ſenn. mundat. vnc. ſemis, nuc. moſch. ſcrup. 1. Expreſſione facta diſſolue elect. lenitiui inſuſ. & colati, & ſyrup. ſolut. roſar. an. vnc. 1. fiat doſis. Si dolor acer eſt, pungens ac lancinans, vndé delirij metus. ℞. oxyrhod. vnc. 1. aqu. ſtillat. roſæ. & ſolan. an. vnc. ſem. Vel, ℞. mucillag. ſemin. cydon. & pſill. extractæ in aqu. plantag. & roſar. vnc. 4. Immergatur in his bombax ſeu goſſipium, aut linteum multiplex, ex quo expreſſus liquor immitatur in aurem dolẽtem. A repercutientibus metuendum, ne ex parte minùs nobili materia reiectetur in partem magis nobilem, quæ Cerebrum eſt. Sed tum ideò repellentibus vti

Blanda catharctica.

Ad doloris auris acerbitatem remedia topica,

Cur in auris phlegmone repercutientia.

cogimur, vt phrenitidis aut mortis imminentis periculum ex doloris magnitudine vitemus. Quin & interdum his opij grana duo vel tria miſcemus, vt eo narcotico ſedato dolore minuamus incendium, Nec in talibus tamen diu morandum, ſed his malactica miſcenda ſunt. ℞. oxyrhod. vnc. I. butyr. recent. & pinguedinis Anſeris, vel gallinæ an. vnc. ſem. Vel in ſolis malacticis & pepticis inſiſtendum, quibus ſuppuratione procurata deſinat auris inflammatio. ℞. rad. alth. malu. lil. an. vnc. I. ſemin. lini, fænugi. an. vnc. ſem. flor. camomil. Pi. Impleantur his ſacculi duo, qui bulliant in aqua & lacte, vel hydrelæo, tum admoueantur alternatim auri dolenti tepidè. Solum interdum hydrelæum ſatis eſt, aut lac ab vbere mulctum. Vel, ℞. vnguent. baſilic. vnc. I. ol. chamæm. & amygdal. dulc. an. vnc. ſem. Miſce. Immittantur guttæ aliquot ex bombace in aurem dolentem. Pure facto detergendum ex hydromelite cum canino lacte, vel abſynthij ſucco, vel ſyrupo roſarum ſiccarum. Obducenda denique cicatrix ex thuris & Myrrhæ ſuffitu: vel iiſdem in ænomolite coctis. Quæ deſcribi poſſunt hoc modò. ℞ myrrhæ, thuris an. vnc. ſem. Contundantur ſimul in puluerem craſſiuſculum, ex quo portio quædam proijciatur in prunas, eiuſque fumus per emiſſarium, ſeu ſyphonem inferatur in aurem. ℞ oliban. vnc. ſem. myrrh. ʒij. Senſim coquantur in ænomelite. Vapor in aurem per emiſſarium, ſeu canalem, (infundibulum vocant) excipiatur.

Repercutientibus miſcenda malactica, ſeu mollientia.

Suppurantia.

Hydrelæum, compoſitio eſt ex aqua & oleo.

Detergentia.

Ænomeli, compoſitio ex vino & melle.

FLATVS, ET OBSTRVCTIONIS aurium curatio.

CAPVT XXI.

INTERDVM *aut pituita, aut flatus in aure dolorem*
Excitat, & ſurdos fieri contingit vtrinque.
Ergo vbi tinnitu premitur, grauitate vel auris,
Purgetur corpus pilulis hyeræve, vel indis,
Imperialibus, hiſque, quibus dat Agaria nomen.
Allia dein, cepæque ſimul, porrique terantur
In ſuccos, qui laurino, rutæve coquantur,
Caſtorei-ve oleo, aut quod amygdala fundit amara.
Cum bombace duæ vel tres ſolatia guttæ
Ferre ſolent, tepidè quando inſtillaueris auri.
Iunge merum vel aquæ vitæ: colocynthidos illi

Surditatis cauſæ.

Pilulæ ad flatus & obſtructiones.

Ad flatus & obſtructiones aurium topica.

Tantillum adijcias, euphorbi, castoreique,
Et per syphonem vapor excipiatur in aurem.
Sternutatoria. *Errhina contulerint é sampsuco, elleboroque.*
Si minus ista queunt, ligni decoctio sancti
Suppetias dat, & emplastrum Vigo quod dedit olim,
Iuncto mercurio ceruici humerisque locandum.
Victus genus. *Mel valet in potu, quod vini spirat odorem,*
Inque cibo niueus panis conditus aniso:
Assatæ carnes, & in his turrita columba,
Syluestris gallus, gallináque, dædala Perdix,
Quique alit innumeros adiposo corpore veruex.

COMMENTARIVS.

Aurium, auditusque vitia, horumque causæ.

Obstructionis aurium à pituita curatio.

1 DEPRAVATVS auditus ijs est, quibus aures tinniunt: minuitur surdastris, aboletur surdis. Causa est flatus in tinnitu: in surdastris & surdis crassior materia, vias auris obstruens. Hæc si pituita, repurgandum corpus est catapotijs sine quibus, cocciis, ex agarico: tùm allij, porri, cæpe succus in aurem instillandus cum nuce moschata: vel oleũ, in quo ista bullierint: quæ valent etiam, si doloris aurium causa flatus est. Vt & oleum anethi, lauri castorei: quæque doloribus aurium proprietate conferunt oleum scorpionum & lumbricorum: quæ iuuare magis existimantur, si in iis scarabæi, cochleæ, blattæ ferbuerint.

Obstructionis aurium variæ causæ, eorumque remedia.

Nec verò tantum à pituita meatus aurium obstruitur, sed etiam ab aliis caussis, quibus oppponendum remedium. Vt si quid liquidum in aurem ierit, vt aqua, vinum, acetum, extrahatur per syringam, aut per spongiam, linteumve siccum exugatur, ebibaturque. Si festuca vel lapillus, inuiscetur candela cærea, oblita terebinthina: sternutatio tussisque moueatur, claudantur nares, vt diuertatur spiritus ad aures, quo noxium excludant. Si quod animalculum aures obturet, bulliat in aqua, vel aceto, vino-ve, capræ vel alterius animalis fel, aut Colocynthis, vt huius decocti vapore suffocetur. Si carnis excrescentia surditatem affert, indito penicillo si penetrare videatur altius, & in profundum efferri, relinquatur: sin superficiaria sit, exedatur cathareticis: aut rumpatur escharoticis & causticis.

Catheretis, cum id est quod superfluam carnem sensim exedit: quã rumpit escharoticum & causticum.

PAROTIDIS CVRATIO.

CAPVT XX.

ON licet vt nata est, quam primùm inhibere Parotis
Illis quæ reprimunt. Sed si dolor vrget acutus,
Admoueas tumidæ quæ blanda ac mollia parti.
Butyrum extractum niueo de lacte iuuabit:
Aut oleum de se quod fundit amygdala dulcis,
Quodve chamæmælum, quod candida lilia, iuncto
Si libet Oesypo. Dabit aut cataplasma farina
Frumenti, lini cum mulsa seminis, hordi
Et fœnugræci. Vel in hydromelite coquetur
Malua, chamæmælum, bismalua: suillus in illis
Et vitulinus adeps mollit, purique mouendo
Vtilis, est vt adeps quem dat gallina vel Anser.
Qui tamen vt calidus magis est, ita discutiendi
Vi valet, vt veteres adipes, oleumque vetustum.
Sola quidem ista leuant, criticus si fit tumor, atque
Illic quicquid habet vitij natura recondit.
Sin in eo latitat feritas, ac pestifer humor,
Cantharidum puluis trahit hunc, fimus atque columbæ,
Coctaque dictamni radix, althæaque mixto
Fermento, ac tenui laurus quod donat oliuo.
Si neque pus fit ab his, humorve resoluitur, ima
Parte dolorifici figas cautera tumoris.
Vena sed antè fuit turgente humore secanda,
Exagitanda etiam medicamine pigrior aluus.

Quæ repercutiunt & astringunt in Parotide noxia.

Malactica et peptica, seu mollientia & coquentia, pus mouere solita.

Superiora remedia, communis sunt & critica Parotidis: sequentia pestilẽtis.

COMMENTARIVS.

Quid Parotis.

1 PAROTIS tumor est glandularum sub auris fibra: quæ quia laxæ sunt, facilè materiam à Cerebro transmissam recipiunt. Quæ vera est, eaque coniuncta cum febre, rubore, dolore, quia plenitudinis est soboles, venæ sectionem requirit, ænemate præmisso. Quæ repellunt, pro topicis non vsurpanda, ne recurrat humor in Cerebrum: sed anodynis, & suppurantibus vtendum, vt litu è butyro, oleo amygdalarum dulcium, chamæmælino, liliaceo. Vel hoc cataplasmate. ♃ rad. alth. vnc. 4. semin. lini & fænugr. an. vnc. 1. flor. camomill. Pij. caricas incisas octo. Bulliant in aqua, donec tabescant. Terantur, cribentur. Addatur suilli adipis quantum sufficit in cataplasma: quod extende super linteum duplex, admouendum parti tumenti. Vel, ♃. fol. oxalid. sub cineribus coct. Miij. vnguent. basilic. vnc. 2. fermenti acris vnc. 1. Cum butyro quantùm satis fiat cataplasma. Si mendosa, seu notha Parotis est, repurgato corpore linenda pars oleo chæmælino, liliaceo cum Anseris adipe, quibus immisceas diachylum commune, vel potiùs ireatum. Qùum enim materia crudior sit, ægréque suppurabilis, discutientia miscenda sunt, quibus aut coquatur, & in pus abeat, aut resoluatur. Si tumor malignus est ac pestilens, emollientibus attrahétia miscenda sunt. Vt, ♃ radic. alth, malu. lilior. an. vnc. 3. radic. Angelic. Dictâni an. vnc. 2. semin. anis. fænic. baccar. lauri contus. an. ℥ij. Bulliant in aquæ sufficienti quantitate, deindéque trita cribrentur, traducantúrque per setaceum. Adde farin. semin. lin. & fænugr. an vnc. 2. fermenti acris & fimi columbini an. vnc. 1. puluer. Cantharidum ʒj. Cum oleo laurino fiat cataplasma. Tumorem discutiresoluique bonum, si febris, calor, dolor, diaphoreticis abierit. At maturari certiùs, & in pus abire, quo materia tota secedat. Quod si non fit, pyroticum admouendum. Si Parotis est critica, quod agnoscitur, si coctionis signis apparentibus & remissiore morbo superuenit, blandis vtendum topicis, quibus humor, qui in emunctoria Cerebri delatus est, sensim abeat.

Cataplasma molliens ac suppurans.

Parotidi nothæ congrua topica.

Cataplasma molliens & attrahens.

Parotis critica.

MEDICÆ DECADOS LIBRI sexti Finis.

FRANCISCI PORTI, CRESPEIENSIS VALESII, MEDICIQVE PARISIENSIS Medicæ Decados

LIBER SEPTIMVS.

AFFECTVM QVI NARES occupant Curatio.

CAPVT I.

PVLYPVS occludens nares, vbi priuat odore, — Pulipi curatio.
Si nec aqua forti, nec puluere mercuriali,
Vitriolo'ue potest tolli, mucrone secetur.
Sectio tuta tamen non est, si Pulipus vlcus
Concipit in Cancrum vergens. Sed id vnguine plumbi
Mulcebis cum solanique, rosæque liquore.
Fætor vbi in nare est veneris contage relictus, — Fætoris narium & ozenæ à venere contractæ curatio.
Puluere Guaiaci, hesperio cum melle medendum.
Vlcus ab influxu, nares quod fædat, habetur
Ozæna; à venere hæc si fit, par cura sequatur. — Ozæna quid, eiusque curatio.
Sin simplex hanc humor edax, simplexque putredo
Gignit, ab eximio quem punica mala recondunt
Auxilium succo petito, dulcisque, acidique,
Austerique vt sit parilis commixtio succi, — Mala punica trium generum.
Tangaturque illo malè pars affecta frequenter.

Sica Rosa & contusa potest, immissaque parti
Illud idem, caro si mollis quæ concipit vlcus.

Coryzæ veteris curatio.

Cui benè succurrent etiam, veterique Coryzæ
Compositi è myrrha, verniceque, benque zoina,
Mastiche, thure, rosis, molli resinaque trochisci

Phlebotomia & purgatio præmittendæ.

Quam Terebinthus habet, qui sæpe calore soluti
Prunarum, nares soleant offundere fumo.
Non tamen antè manum admoueas affectibus istis,
Quam venam scindas, vitium si sanguinis, atque
Corpus ab impuro redimas humore catharsi.
Primaque quùm prægnans Cerebrum sit causa malorum,
Hoc crebris purga pilulis, potuque frequenti,
Quo ruat in præceps pituita molesta deorsum,
Quisquis & acer erit, vel eo vitiosior humor.

COMMENTARIVS.

Quid Polypus.

1 POLYPVS, vt antè notatum est, carnosus est præter naturam in naribus tumor, Polipi carni similis. Qui quoniam à crassis humoribus oritur, tenuantibus atque discutientibus demi debet, quibus astringentia miscenda sunt quæ siccent, & fluxionem arceant. Sed antè varijs catharticis cacochymia tollenda.

E Polypi colore dignoscendus humor peccans.

Quis autem humor maximè peccet, è Polypi colore dignoscendum. Si namque ruber, sanguis iniecto clystere demendus. Sin albicat, mouenda pituita phlegmagogo pharmaco. Si nigricat, melancholicus humor sæpe repurgandus. Sed niger Polypus attingendus non est, quia non differt à Cancro: sed vnguento de plumbo cum rosaceo leniendus.

Quibus in Polyp. purgandum.

Vtque Polypi rubri vel albi curatio succedat, post phlebotomiam, multiplicemque purgationem è pilulis coccijs, aggregatiuis sine quibus: vel potu è catholico, electuar. Diacartham. syrupo solut. rosar. cum agaric. dissolutis in aquis hyssopi, beton. calend. similibus alijs,

Frictiones.

fricetur caput cum linteis asperis quotidiè manè: reliquo tempore tectum sit, & calidis munitum, ne frigidum ambiens obsit Cerebro, fluxionique sternat viam.

Gargarismata.

Gargarismata fiant è betonica, maiorana, saluia, Pyrethro, nasturtio.

Apophlegmatismi.

Teneatur in ore mastiche, vua passa, saluia, staphysagria, quibus pituita deriuetur è naribus, & per os eliciatur; frequensque sit vsus in cibis synapi, præsertim hyeme.

Frontale.

Frontale sit astringens ad intercipiendam, sistédamque fluxionem.

Victus genus.

Victus ratio sit tenuans, ex assis potiùs quàm elixis: imprimisque cæna frugalis. Potus hydromel, aut hydro saccharum.

Vnguentum. Alia remedia topica.

Topica remedia sunt hæc. ℞. ol. myrthill. vnc. 2. pulu. rosar. & myrthill. an. ℥j. vnguent. ægiptiac. vel apostol. ℥ß. Cum cera quantùm satis coquantur in vnguentũ pro litu Polypi. Maiorũ sunt viriũ, agũtq; citiùs aqua fortis, oleũ

vitrioli, mercurij: quibus ne nimiùm incalescat Polypus, hincque fluxio consequatur, quæ malum exasperet, addantur succi malorum granatorum omnis generis, acidorum, dulcium, & acido dulcium, siue maturorum & immaturorum, qui æquali pondere macerentur, & exprimantur vnâ. Hos succos, Ozænis & Polypis præstantissimum pharmacum reperit Galenus: quibus si non abscedit tumor, aut minuitur, abscindendus Chyrurgi manu, si mollis, albicans aut ruber est: si durus & nigricans relinquendus, ne efferatus Cancri modo serpat altius, fiatque malignum ac depascens vlcus: non æquè curatu facile, vt quod à lue venerea contractum est. Quod Narbonēsi melle cum Guaiaci puluere, repurgato priùs, vt decet corpore, sanari potest, aut sarzaparillæ decocto, litu, vel emplastris merculiaribus. Quæ remedia sequuntur, Ozenæ, Coryzæ, Polypóque conferunt. ℞. fol. agrimon. marrubij odorati, cærefol. pimpinel. beton. an M. i. rosar. rubr. P. ij. hord. integ. Pi. cytini, balaust. an ℥ij. Coquantur in hydromelite, colenturque demùm ad lib. in Errhinum, quod supino capite indatur in nares: quæ vnguento sequenti dein illinantur. ℞. Ceruss. Lythargyri an ℥vj. plumbi vsti & loti ℥iij. aloes, myrrh. gallar. an. ℥j. Cum vino & oleo myrthino coquantur in vnguentum. Item, ℞. mastich. olyban. myrrh. sandarachæ, seu vernicis, pulueris rosar. rubr. & myrthill. an. ℥ij. benzoini, styracis calamit. an. vnc. sem. Cum terebinthina cogantur in trochiscos, quorum vnus & alter inijciatur in prunas, vt excitetur fumus qui feratur in nares pro suffitu.

Malorum granatorum varij succi.

Qui Polypus sanabilis, aut non.

Curatio depascentis vlceris à lue venerea.

Errhinum.

Vnguentum astringens ac desiccans.

Trochisci.

HEMORRHAGIÆ CVRATIO.

CAPVT II.

SI cruor emanat tenera de nare, sinatur,
Si solitus fluere aut crisis est, aut menstrua cessant,
Aut hæmorrhois: à morbis quia vindicat illis,
Quos paritura fuit suppressio. Siste fluorem
Sanguinis, hunc symptomaticum si senseris. Ergo
Quùm Plethora grauis mouet hunc, ea vena secetur
Quæ cubiti est, naris directa è parte fluentis:
Dein capitis venæ, si res, viresque requirunt.
Figaturque humeris, natibusque cucurbita, fronti
Hæreat & Cataplasma, quod astringentia multa
Component, velut armeniæ que bolus habetur,
Argilla, vt tritici, atque volatilis alba farina,

Hæmorrhagia quando sinenda.

Quando sistenda.

Venæ sectio.

Cucurbitulæ.

Astringentia varia.

Cum ſucco liquido plantaginis atque roſarum.
Parte etiam teretis niuea, quæ glutinat, oui.
Deſiccans rubrum, ſolidatque quod inguine ruptos
Emplaſtrum, & fragilis quam neuit Aranea tela.
Stercus odoretur lentè gradientis Aſelli,
Vrticæ porrique liquor de nare trahatur,
Caphuraque. Oxycratum Iecori, partique pudendæ
Conuenit admotum: valet hoc & in ore retentum.
Non molli iaceat pluma, ſed ſtramine duro,
Nec pronus cui ſanguis abit de nare: ſupini
Decubitus reuocant, iniectâque vincla per artus
Extremos valde arcta, & frictio crebra deorſum.
Myrtheus, atque roſæ, granatorumque ſyrupus,
Oxycratumque per os iulepi more bibatur.
Symphiti conſerua pares ſumatur in vſus
Atque roſæ, adiecto coralli puluere rubri,
Sacchareo & ſucco quem mala cydonia fundunt.
Iuſcula quæ ſpiſſant tenuem ſunt danda cruorem,
In quibus & lactuca, & portulaca coquantur.
Exulet hinc Bacchus. Chalybem quæ continet vnda,
Potio ſit cum iulepo haud malè grata roſato.

Emplaſtrum contra rupturam.

Aſtringentes ſyrupi.

Vini vſus in hæmorrhagia noxius.

COMMENTARIVS.

Hæmorrhagia communi nomine ſanguinis eſt fluor: propriè fluor à naribus.

Hemorrhagia quæ ſinenda.

Quibus hæmorrhagia ſupprimitur.

1 HÆMORRHAGIA ſanguinis fluorem ſonat, è quacumque parte corporis, vt è naribus, ore, pulmone, thorace, Iecore, venis hæmorrhoidibus. Propriè tamen id ſanguinis profluuium ſignificat, quod confertim prodit è naribus, quùm ſimpliciter, non addito nomine partis, hæmorrhagiæ nomen exprimitur. Talis hæmorrhagia ſinenda eſt ſi critica, ſi præter ſolitum hæmorrhoides aut menſtrua ſuppreſſa, ſi plethoricum corpus, & iuuenilis ætas, ſi fundere ſanguinem deſijt aliqua conſuetudo. Supprimenda verò, ſi nihil ex ijs eſt, nec leuis metus, ne ex immodico fluore virium ſequatur infirmitas atque proſtratio. Supprimitur verò phlebotomia, cucurbitulis, ſanguiſugis, vinculis extremarum partium, frictionibus deorſum ductis: aſtringentibus admotis fronti, temporibus, naribus etiam, quę quia glutinant Anacollemata dicuntur: qualia ſunt argilla, bolus armena, terra lemnia, fa-

rina volatilis, farina tritici, myrrha, thus, cochleæ cum oui candido liquore. Corallum, lapis Iaspis, Onyx, Hæmatites, vt & clauis quæque, viribus actuque frigida, appenduntur gutturi, collique vertebris, quibus densatur, refrigeraturque sanguis, eiusdemque fit in inferiora reuulsio. Cogitur sanguis, sursumque ferri vetatur refrigerato corporis habitu syrupis rosarum siccarum, Myrthillorum, cydoniorum, nenupharis, iulepi forma sumptis cum aqua plantaginis endiuiæ, lactucæ, portulacæ. Si producitur affectus, talis opiata concinnetur. ℞. conseru. symphiti, rosar. nenuph. an ℥j. boli armen. terr. sigill. coralli rubr. lapidis hæmatit. an. ℨi. trochisc. è Carab. ℨß. Cum syrup. myrthino vel cydon. fiat opiata. Sumatur bolus quantitate nucis auellanæ bis aut ter in die. Si præterea quid in hac annotatione requiris, è versibus pete: in quibus vt cæteris, curandi ordinem ex professo retinemus.

Anacollemata, seu glutinantia.

Syrupi refrigerantes & astringentes.

Opiata siccans & astringens.

DOLORIS DENTIVM curatio.

CAPVT III.

DENS *mouet immanem, nerui ratione dolorem,*
Quem nequeat si vena patens, mollisque catharsis
Tollere, quæ morbis duo præmittenda medendis:
Radicis cortex in aceto capparis acri
Cum galla coquitur. Vel in hoc Colocynthis amara,
Aut Staphysagria cum calida radice pyrethri
Egelida vel hyoscyami, dens atque fouetur.
Quæ gelida obtundunt, vrunt quæ caustica neruum,
Hincque calore adimunt, nimio vel frigore sensum.
Ergo oleum de vitriolo, laterumque, thimique,
Aut opij granum carioso imponito denti.
Extractum chyma arte citò cohibere dolorem
Sensimus hoc oleum, vulgo quod dicitur ambræ.
Sed fluor vt cesset Cataplasmate tempora firma
Antè luto armenio, niueóque volubilis oui,
Vel rubeo emplastro, quo desiccare solemus.
Si dens erosus, crebra & recidiua dolorum est,
Præstat eum ferro titubantem euellere sede,

Duo in curandis morbis præmittenda, vena sectio & purgatio.

Quare calida, frigidáque dentis doloris remedio sunt.

Oleum de Ambra, seu de succino.

Frontale.

COMMENTARIVS.

Causa doloris dentium.

1 PHLEGMONE dolorque dentis vel in eius est substantia, vel in neruo, vel in gingiua, quorum antè causas signaque distincta dedimus. Causa fluxio est ab acriore calidioreque sero, quo partes interdùm eroduntur. Vel à pituita, salsa vel acida. Quare ne crescat inflammatio præmittenda phlebotomia: deindè purgandum è cassia, pilulis aureis, è rhabarbaro Cõmunibus in calidiore causa: catapotijs lucis, coccijs, ex agarico, siue electuar. Diacarth. in frigidiore. Tùm ad topica veniendum. Præter ea quæ canimus probat mirificè Galenus ex Archigene dentem vstum actritum deindè cum aceto coctum & ore retentum: aut pulegij, scyllæque decoctum, quibus attrahatur foras materia doloris. Aut solanum, aut hyoscyami radicem in aceto coctam, quibus stupefiat pars, hincque conciliato sopore crassescat coquaturque serum. Quibus si nihil succedit, euellendus dens, maximè si cariosus, estque dolor intolerabilis.

Caninus dens vstus ac tritus.

" lib v de medicamentis secundū loca.

DEPRAVATI GVSTVS, BALBVTIEI, & linguæ paralyseos curatio.

CAPVT IIII.

Deprauati gustus curatio.

I deprauato gustu malè lingua sapores
Nouit, amarescitque, dato medicamine bilem
Elue. Sin salso est, acidove imbuta liquore,
Fac pituitosus fluat, aut niger humor in aluum.

Balbutiei curatio.

Si balbos liquidi fluor haud satis arripit alui,
Sollicitetur ab his, quibus it pituita deorsum,
Vt diaphænico, atque alijs, quæ plurima passim.
Diximus. Hinc toto labatur corpore sudor
Decocto ligni guaiaci, aut sarsaparillæ.

Guaiacina decoctio.

Corpore sed pleno medianam tundito venam,
Hasque dein venas, quas humida lingua recondit.
Par cura existat linguæ paralyseos. Atque
Si fluor à Capite est, illud siccare memento

Pulueres inspergendi capit.

Pulueribus quos Ambra dabit, rosa, santala, vernix,

vernix

Thus,

Thus, macer & styrax, & moschus, & indica nardus,
Cortice cum citri, schænanto, benque Zoino:
Hosque comæ inspergas, niueoque cotone receptos
Consuto includas pileo, tegito hocque Cerebrum.
Contulerint collo cauteria iuncta, vel Vnguen
Vulpino ex oleo, aut quod habet de Castore nomen.
Mansaque quæ neruis vt Stæchas & Accorus addunt,
Saluiaque & Libanotis, & hinc confectio, vires.
Sit ratio victus eadem quæ dicta Catarrhi.

vel includendi pileo capitali

Cauteria. Accorus, stæchas, saluia, rosmarinus mastichæ, pituitam per os eliciunt. Ex iisdem conseruæ fiunt.

COMMENTARIVS.

1 DEPRAVATVR gustus, quùm de saporibus malè lingua iudicat, quoniam alieno humore corpus eius, aut illius vestiens membrana polluuntur: amaro, si bile: acido salsóve, si pituita. Quare purgatio necessaria, per cholagoga, si bilis dominatur è lactuca, portulaca, scariola, similibus refrigerantibus hepaticis cum sennæ folijs, & syrupo solut. rosar. quia coniectura est à Iecore ventriculoque vaporem biliosum efferri, qui linguam proluat. Sin pituita, phlegmagogis è senna & agarico, mixtis herbis cephalicis, quia probabile tùm pituita turgere Cerebrum, vt turget in balbis blæsisque: quibus ideò laxior aluus esse debet: laxior & in Paralysi, quæ fit ab humida linguæ intemperie, qua loquendi gustandique vsu priuantur, relaxatis ligamentis, & ambobus neruorum generibus impeditis: his nempè qui à septima coniugatione nati motum, & à tertio pari gustandi, saporesque iudicandi munus afferunt. In quibus affectibus repurgato corpore per ea quæ dicta sunt, perque frequentes pilulas, præmissa venæ sectione in plethora, decoctum Guaiacinum vtile, quo pituita liquetur, perque poros insensiles abeat, sequaturque siccitas. Cerebro denique robur addendum est, ne pituitam in posterum in linguæ corpus effundat hisce sequentibus. ℞. rosar. rubr. vnc. 1. succini, vernicis, thuris, seu benzoini mastich. an. ℥ij. nuc. moschat. maceris, myrrh. an. ℥j. mosch. ambar. an. gran. sex. fiat puluis capillis inspergendus. Vel eo puluere bombax impleatur: consuatur cucupha, seu pileus, apteturque capiti. ℞. conseru. florum salu. rosar. anthos & stæchados an. vnc. 1. cortic. citri condit. ℥ij. puluer. elect. aromatic. rosat. & diarrhod. Abbatis an. ℥j. nuc. moschat. macer. caryoph. an. ℥ß. Cum iulepo rosac. fiat opiata: de qua quotidiè vesperi sumatur nucis auellanæ quantitas. Oleum vulpinum & è castoreo colli vertebris illitum humorem discutit linguæ vicinum, neruisque confert; ideóque paralysi linguæ: sed mastichino, vel terebinthinæ iunctum oleo magis roborat. Pyroticum admotum primis colli vertebris pituitam à Cerebro deriuat, coquit ac digerit: ideóque fluxionem à lingua remoratur & impedit.

Gustus quandò deprauatur.

Humoris biliosi purgatio.

Purgatio pituitæ. Humiditas linguæ nimia quid agit.

Decoctum Guaiacinum.

Puluis capillis inspergendus, aut pro Cucupha, seu pileo capitali. vernix.

Opiata.

Cauterium.

INFLAMMATIONIS TONSILLARVM, & Vvulæ, seu Columellæ curatio.

CAPVT V.

Venæ sectio.

Cucurbitulæ cum scarificatio.

Succus mororum, & malorum granatorum.

ANTIADAS, seu Tonsillas tumor igneus vrit
Interdùm. Qui ne serpat, citò vena secetur
E cubito primùm: post hæ, quas lingua recondit,
Figenda collo est, pronoque cucurbita mento,
Non simplex modò, sed crebrò cute vulnere cæsa.
Colluat oxycrato, vel aqua plantaginis æger
Os, simul & fauces. Ad idem valet vnda rosarum,
Aut aqua, quæ recipit cum galla sal, & alumen,
Vt quem mora ferunt & punica grana liquorem.
Vtile clysma frequens, & quæ deriuet in aluum
Potio pallentem, solitam turgescere bilem.
Vuula, quæ σταφυλὴ, parili sanabitur arte.
Nec si non sanetur, eam discindere ferro
Antè putes, gracili è cauda quam pendeat. Vuæ
Scissio plena metus, quia vox minuetur ab illa,
Vitalesque magis torpebunt frigore partes.

COMMENTARIVS.

Duæ in radice linguæ glandulæ.
Venæ sectio multiplex.

1 DVÆ glandulæ sitæ sunt in radice linguæ, quas Tonsillas, & Amygdalas appellant, Antiadas etiam, & Paristhmia. Quæ quùm phlegmone tentantur, præmisso clystere, brachij vena secanda primùm est, indè nigræ venæ, quæ linguæ subiacent, non omissis in humeris mentoque cucurbitulis, vt auertatur fluxio: quam etiam his sequentibus sistere conabimur. ℞, aqu. stillat. plantag. & oxalid. an. vnc. ʒ. syrup. myrth. & granat. an. vnc. 1. Misceantur & fiat iulep. in duas doses. ℞. aqu. communis lib. ß. aceti rosac. vnc. 1. Misce, fiat oxycratum, quo sæpe colluantur os & fauces. Vel, ℞. aqu. stillat. plantag. & rosa. an. vnc. 4. diamôr. & syrup. rosarum siccarum an. vnc. 1. misceantur in gargarisma. Vel, ℞. succi moror. immaturorum aut granat. vnc. 1. ci-

Iulepus.

Oxycratum.

Gargarisma.

tin. balaust. alumin. gallæ an. ℥ij. sacchar. vnc. 3. Coquantur in aquæ libra pro gargarismate. Si phlegmone minatur abscessum, ℞. caricas incisas septem, seminis lini, fænugr. liquirit. ras. an. vnc. sem. passul. mundat. vnc. 1. Coquantur in aqu. lib. 1. pro gargarismate. Pure facto (quod prono capite reiectandum est, ne regurgitet in fauces) os colluendum aqua decoctionis hordei, cum iulepo rosaceo. Phlegmone sedata, nec faucibus æquè tumentibus instituenda purgatio, qua sublatis noxijs humoribus impediatur morbi recidiua. Locus enim Antiadum, seu Tonsillarum est decliuis & angustus, ideóque fluxionem facilè recipiens. In quo si moratur ac perennat vlcus sordidum ac putre, malique moris, communibus remedijs minimè cedens, luis venereæ suspicionem afferet, maximè si quædam alia huius morbi signa præcesserint, aut comitentur: ideóque remedia quærentur in venerei morbi curatione. Tonsillarum autem & Gargareonis, seu Staphylomatis & Vuulæ similis est curatio, quam eadem causa nempè fluxio solet parere.

Quando purgandum.

Vlcus sordidum in Tonsillis si diuturnum & mali moris vndè.

ANGINÆ CVRATIO.

CAPVT VI.

QVVM *ruit in fauces tumor; Anginamque procurat,*
Clysma dari, venamque dein aperire iubeto
Quæ mediana, & quæ subiecta est Ranula linguæ.
Nec mora, colluat his, modò quæ dictauimus æger
Isthmia, seu fauces: vel aqua quæ continet vuas
Cum malicorio, atque rosis, nucibusque cupressi.
Si dolor est, lac adde asinæ, vaccæve, capræve,
Aut fænugræci minimùm. Si strangulat intra,
Fiat vt externus tumor, apta cucurbita collo
Imposita, & mento. Vel succida lana, tepenti
Plena oleo: quale est quod lilia, quod camomilla
Fundit: hyrundinis aut nidi cataplasma, vel vstæ
Millepedes, quarum cum puluere, melleque collum
Illine. Si sit hians os, panis crusta voretur.
Spongia vel filo suspensa feratur ad imas,

Clyster.
Venæ-sectio.

Gargarismata.

Cucurbitulæ.

Cataplasmata.

Modus interioris vomicæ in faucibus rumpendæ. *Qua tumor est, fauces: disrumpet tracta tumorem,*
Effluet & sanies: quæ prono est ore sinenda
Ire foras: tussique leui, linguaque iuuanda.
Ferre famem leuat hic. Sed ne resoluta cadat vis,
Victus genus Cynanchicorum. *Victus ab hydromeli, vel aqua, liquidisque petatur*
Iuribus, expressis vt carnibus, atque gelatis.

COMMENTARIVS.

Angina citò curanda. 1 ANGINA vera, quam in faucibus inflammatio parit, à multo biliosoque nata sanguine, præsidium statim, initioque requirit. Nam acutus est morbus, citóque suffocans, quia cibi, potus, ac spiritus viam intercludit, sine quibus vita stare non potest. Auertendus itaque sanguinis ad Laryngem impetus venæ sectione, primùm è basilica, vel mediana, tùm è Cephalica, denique venis linguæ subditis: quæ non, nisi depleto corpore sunt aperiendæ, ne, fuga vacui, sanguis in eas inanitas accurrens, colli venas, eiusque viciniam impleat, & affectum exasperet. *Venæ sectio multiplex.* *Astringentium & repellentium materia.* Gargarismata conferunt ex astringentibus quidem primis diebus, vt fluens materia repellatur ex oxycrato, distillatis aquis rosarum, solani, plantaginis, oxalidis, cum succis omphacij, mororum, granatorum actu frigidis, quorum forma data est superiori capite. Iulepi parandi erunt ex ijsdem cum iulepo rosaceo, syrupo myrthillorum, cydoniorum, granatorum, oxalidis. *Quæ materiam foras euocant.* Sed quia non intrò pellenda, sed foras euocanda materia, chalasticis, seu relaxantibus, modicéque digerentibus, vt butyro recenti, oleo chamæmælino, liliorum, amygdalarum dulcium illinatur collum, addita lana succida. *Cynanchyca dicuntur hæc, quia Cynanches curationem arcana qualitate promouent.* *Cataplasmata. Cynanchica.* Vel cataplasma paretur adiectis cynanchicis, vt albo Canis stercore, millepedum, cochlearum, cancrorum vstorum cineribus, & hyrundinis nido, tale. ℞. radic. althææ, lilior. an. vnc. 2. flor. camomill. melil. an. P1. semin. lini, fænugr. an. vnc. semis. ficus incisas quinque. Coquantur in aqua diu. Terantur, cribrentur. Adde puluer. millepedum & cochlear. vstarum an. ʒij. Cum ol. liliac. quantùm satis fiat cataplasma. Vel, ℞. nidum hyrundinis: albi stercoris canis vnc. 1. pulueris cancror. vstorum ʒij. Cum adipe suillo, vel butyro coquantur in cataplasma, quod suprà lanam succidam, aut linteum duplex extensum admoueatur collo. Præsens erit cataplasma, si cum melle nidum misceas, colloque iungas. *Creber clysterum vsus, quare.* Creber erit clysterum vsus, qui purgationis integræ vicem suppleat, donec remiserit tumor, quoniam in morbi vigore nec potioni, nec catapotijs locus esse potest, arctatis à tumore faucibus. *Potio.* Quùm deglutire poterit æger, instituatur potus è decocto radicis oxylapathi, graminis, oxalidis, foliorum lactucæ, portulacæ, scariolæ cum senna, dissoluta Manna calabriæ, vel infusa Cassia in vera Cynanche. Sed

in notha, quæ frigidam habet causam, ℞. elect. diacartham. ʒiiij. cathol. duplic. ʒvj. syrup. laxat. rosar. cum agaric. ℥j. Cum aqua beton. fiat potio. Fames in Angina notha ferri potest, quùm in affectu frigido minor fiat substantiæ dissipatio. Sed in vera non æquè tolerabilis, quod biliosis noceat inedia. Conueniunt verò iuscula refrigerantia cum gelatina.

Pro nothæ Cynanche potio.

EORVM QVÆ THORACIS affectibus conferunt.

CAPVT VII.

NGREDIMVR *quoniam morbos Thoracis, eosque*
Demere consilium est, si quæ, ista sequentia prosunt.
Dulcia pruna, liquor tumido qui manat ab hordeo,
Cremor & hic niueus, quem fundit amygdala dulcis:
Zyzypha cum Myxis, nuclei pini, tragacantha,
Glycirrhyza, Arabum gummi, semenque quod albus
Emittit bombax, & mollis malua, decoræ
Flos violæque: vt & Auellanæ, pistacia, melque,
Succus & è canna, Sacchar qui dicitur, inda.
Quæ lenire queunt, bilisque arcere furorem.
Tergendo at tenuant, purgantque è pectore phlegma
Passula cum ficu, hyssopus, venerisque capillus,
Semen & id quod Cnicus habet, seu Carthamus, album
Marrubium graio πράσιον quod nomine fertur,
Parua filix, radice potens, velut enula, cuique
Gentius imposuit nomen, capitatáque Cæpe,
Allia cum Porris, Scordumque perutile Cordi,
Zingiber, origanum, calamintáque, thymbra, thymusque,
Ireos & radix, acerque Dracunculus, Arum,
Scilla, crocus, menses, & quæ solet herba potenter

Thoracicæ, nempè quæ Thoracis morbis propriè, peculiariterque conferunt.

Thoracica superiora leniunt bilemque tẽperant: sequentia tenuant, pituitamque coquunt.

1. Polypodium.

2. Gentiana.

Aristolochia.

Ducere cum myrrha, symphitum maius, & illa
Vngula tardigradi quæ dicitur herba caballi:
Montanumque Siler, Scabiosaque, quæque fluentem
Pimpinella bibit saniem, sistitque cruorem.
Vulpinus Pulmo, Terebenthinaque vlcera siccans
Pulmonis, cohibet diræ contagia Tabis.

Vngula caballina, quæ Tussilago.

COMMENTARIVS.

Quid Thorax. 1 THORAX, seu Pectus, ea propriè corporis humani pars est, quæ collo subiecta, costis vtrinque clauditur. Cuius antica facies est Sternon, septem ossibus compactum: postica dorsum, duodecim vertebris constans: infima Diaphragma: suprema claues cum omoplatis. Morbi plures eo continentur, vt Asthma, Catarrhus suffocans, Pleuritis, Peripneumonia, Phtisis, quique hoc libro describuntur à nobis Pulmonis & Cordis affectus, ideóque dicti communi nomine Thoracici: quibus opitulantur hæc, quæ narrantur hoc capite, vacuato priùs corpore per venæ sectionem, si plenitudo, febrisque: per catharsim, si fluxio Thoracem occupat. Ex his verò quædam acrimoniam humoris leniunt ac molliunt: alia detergunt, quædam incidunt, infarctuque crassa liberant. Pruna dulcia, zyzypha seu Iuiubæ, Myxa, seu Myxaria, quæ Sebesten, moderatè refrigerant & humectant, aluum lubricant, leniunt pectus & arteriam, bilis ardori, sitique succurrunt. Cremor hordei refrigerat, humectat, oblinit, & facilè in Thoracis partes illabitur, sitim compescit, & astrictione nulla deterget. Succus amygdalarum dulcium, maluæ, bombacisque semen, glycyrrhiza temperato calore humida, tussim siccam, Asthma, sitimque mitigant, Thoracem ac Pulmonem proprietate iuuant, & ab eis humores sputis educunt. Nuclei Pini calidi humidi, molliunt, detergent, impinguant, & è pectore crassa lentáque expuitione detrahunt. Tragacantha frigida humida, tussim veterem, & omnes Thoracis asperitates lenit, vt & Arabicum gummi, sed hoc, minore quàm Tragacantha profectu. Viola, frigida, humida, temperat humores acres ac feruidos: siccosque Pulmones recreans, eorum etiam exasperatas vias lenit, & humectat. Pistacia, pineorum instar impinguant, &, vt auellanæ veteri tussi medentur. Mel & Saccharum calida sicca detergent, concoquunt, ac leniunt, & è pectore sputa promouent. At mel non nisi coctum sumi debet. Crudum, enim flatulentum est, infensumque ventriculo: cui Saccharum gratum est, & ad omnia melle mitius & gratius. Vua passa blandè leniens ac detergens, Thoracis ac Pulmonis affectibus eximiè cōuenit. Ficus etiā abstergēdi incidēdiq; vi tussi veteri, diuturnisq; Pulmonū vitiis opitulatur, Asthmaticosq; leuat. Hyssopus vnicè deterget, anhelatoribus vtilis, orthopnoicis, & veteri tussi, cruda cōcoquens, & expectorationi seruiens,

Morbi Thoracici.
Pruna, Iuiubæ, sebesten.
Hordei cremoris facultates.
Amygdalarum dulcium, maluæ, bombacis, glycyrrhizæ vires.
Nuclei Pini.
Tragacantha.
Arabicum Gummi.
Violæ vires
Pistacia, & Auellanæ.
Mel & Saccharum.
Vua passa.
Ficus.
Hyssopus.
Croceus.

vt capillus veneris, ſemenque Carthami. Crocus calfacit ſiccátq;: qua vi pituitá attenuans, lethargicos adiuuat, educendóq; ſputo conuenit. Marrubium album odoratum, ſeu Praſſium, Origanum, calamintha, thymbra ſeu Satureia, Zingiber, radix Ireos, Enula, vngula caballina ſeu Tuſſillago, Scabioſa, Scordium, Cæpe, Porrum, Allium, Arum, Dracunculus, Simphytum maius, potentiùs Thoracem expurgant, quo maiore calore prædita ſunt, abſtergendique vi. Quæ, quia calidioris naturæ ſunt, in frigidis vſurpanda pectoris morbis, vt Aſthmate, & deſtillationibus ſine febre: in calidis, vt Peripneumonia, & Pleuritide ſuſpecta. *Thoracica calida in frigidis pectoris morbis vſurpanda.* Pimpinella verò tabidis aptiſſima. Cruentas enim excreationes ſiſtit, & purulentos expurgat, vlcera deterget, ſiccat & glutinat, aſtringendi detergendique vi, qua maximè pollet. *Pimpinellæ vires.* Scabioſa tabidis etiam inſita vi ſuccurrit, Pulmonem expurgans, & eius vt Pleuritidis vomicas proprietate rumpens. *Scabioſæ dotes.* Pulmo vulpis aridus, tabidorum vlcera glutinat, Pulmonumque ſubſtantiam occulta vi roborat. *Pulmo vulpis.* E commemoratis verò quæ maximè leniunt, ſputaque blandè mouent, proſtant ſyrupus violaceus, Iuiubinus, è glycyrrhiza: electuarium tragacanthæ frigidum, albæ pilulæ, bechicæ, penidia. *Lenientia Tectus.* Incidunt autem, & validè ſputum educunt ſyrupus de hyſſopo, praſſio, calamintha: blandius ſyrupus ex vngula, ſeu Tuſſillagine. Syrupus Symphiti facit ad ſanguinis excreationem, tabidiſque & purulentis ſuppetias adfert, vt & è terra lemnia, trochiſci, & trochiſci de Carabe. *Syrupus ſymphiti.* Quod ſi parare placet ſyrupum qui leniat & incidat, ℞ paſſular. mundat. ℥j. caricas, iuiubas, ſebeſten an. numero quinque. ſemin. maluæ, carthami, bombacis an. ʒij. fol. hyſſop. origani, Marrubij odorati, capil. ven. adiant. Polytr. an. Mi. flor. viol. & tuſſilag. an. Pi. Coquantur in aqua ſufficienti, tum exprimantur ad lib. 1. adiectóque pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. *Syrupus thoracicus, leniens, incidens, & abſtergens.* Potiones pectorales variæ fient ex hordeo, liquiritia, paſſulis, Iuiubis, ſebeſten, cum aqua multa quæ leniant, in ordinarium potum.

TVSSIS CVRATIO.

CAPVT VIII.

PVLMO *quod illius latitans cauitatibus hæret* — *Signa ſiccæ tuſſis.*
Trudere conatur tuſſi. Quæ ſicca putetur,
Si nihil, aut minimum de pectore ſurgit anhelo
Per ſputum. Tuſſim facit hanc aut viſcidus humor, — *Cauſæ.*
Aut tenuis, fumiſque arteria ſiccior, vt quùm — *Tuſſis ab humore viſcido, gluti-*
Ignea febris habet. Si viſcidus hanc mouet humor,

Decoctio hyssopi minor, ut vocat Rhases ad tussim cum caliditate et asperitate pectoris
℞ ficuum
iuiubarum ana n° X
Sebesten XXX
passularum enucleatarum ʒX
hyssopi
violarum siccatarum
Sem altheae
cydoniorum ana ʒv.
coquantur in lib. iij aquae
fiat potio

nosoque curatio. *Hyssopo coquitur, tergente vel oxymelite.*
Ab humore tenui curatio. *Si tenuis, spissat roseus cum sacchare succus*
Et violaceus, & quem dat cereale papauer,
Penidiæque, &, eæ, quas dat tragacantha, tabellæ.
Tussis à siccitate curatio. *Aspera quùm sicca est arteria, leniat illam*
Lac oleumque, dabit quod amygdala dulcis, & hordi
Candidus expressus liquor, & liquiritia, semen
Bombacis, maluæque, in aqua cum sacchare coctum:
Pruna quibus iunges, vt dulcia Zyzypha, myxa.
Tussis ab humore copioso curatio. *Humore at nimio si Pulmo in gutture feruet,*
Huic dat opem cum marrubio calaminta, vel Iris,
Scylla vel in linctu, hyssopus, venerisque capillus.

Decoctio hyssopi maior ut vocat Rhases, ad tussim plurimae humiditatis dyspnoeam, et saniem ac humorum in pectore.
℞ ficuum
dactylorum an n° X
foenigraeci ʒs.
rad. glycyrrh. ʒX
capill. Veneris ʒvij
rad. apii
foeniculi
urticae an. ʒv
hyssopi sicci ʒX.
calaminthae
iridis
prassii ana ʒv.
Coquantur f. potus

COMMENTARIVS.

Tussis quid. 1 TVSSIS, est efflatio vehemens, qua natura foras excludere conatur, quod in spirandi organis ei molestum est. Cuius causæ scrutandæ sunt, vt iis remedium opponatur. *Tussis variæ causæ.* Interdùm enim ab intemperie contrahitur: frigida quidem, vt quùm hyeme repente tempestas aquilonia superuenit, quæ pectus refrigerat, & comprimit. Nam frigida velut nix & glacies inimica pectori, tusses mouet, venarum ruptiones, & distillationes efficit, ex Hippocratis Aph. 24. lib. 5. Fit etiam ab intemperie calida tussis, liquatis humoribus, & in partes respirationi dicatas illabentibus. Vt à sicca, quùm hectica febris exercet, in pectore genitis ichoribus. Ab humida, quùm cæli statu pluuio, vel humidiore cibo, potuque, vel à vita deside, vel à pleniore Cerebro spiritus organa turgent humoribus, quos natura denique conatur excludere. *Tussis ab intemperie frigida calida, humida, sicca curatio.* Quæ curanda contrarijs. Vt in intemperie frigida inspiratio calidi, luculentus ignis, lintei calentes admoti pectori, capitis, pedum, totiusque corporis calor, vt potus cibique calidi remedium adferunt. In calida refrigerandum. Et si quis est tenuis humor qui tussim mouet, inspissetur, & coctus excludatur. In sicca, corporis habitus humectandus per balnea, partesque contentæ pectori iusculis humectantibus, amygdalatis, hordearis, ptisanæ potu fouendæ, solandæque. Sin intemperies humida, siti, fame, exercitatione mediocri minuenda, præsertim si quis obesus hanc intemperiem à crapula contraxerit. *Tussis quæ sympathia fit curatio.* Si per consensum tussis est, partibus affectis primario succurrendum. Vt si Iecoris inflammatio, presso Diaphragmate tussim attulit, adferenda remedia quæ phlegmonem eius tollant. Si catarrhus, quæ purgent Caput acroborent per ea, quæ peculiaribus capitibus explicantur. Sin in Thorace conclusus humor tussim excitat, excludendus per ea, quæ quod tussi cõferunt, Bechica nominan-

Bechica. *Quæ calidam materiam inſpiſſant.* *Incidentes phlegma ſyrupi, & liquores.* *Quæ leniunt.* *Arteriæ aſperæ ſiccitati quæ conferunt.*

ca nominatur: qualia ſunt in calida, tenuique materia ſyrupus violaceus, iuiubinus, papauerinus, eclegmaque papauerinum, quo rariùs, vt & cæteris eclegmatis vtimur, quod nimium ſpiſſa ſint & ingrata. Syrupi de hyſſopo, praſſio, calaminta craſſos humores incidunt & educunt, vt oxymel ſimplex & ſcylliticum, eclegma de nucleis pineis ſanum, & è Scylla. Lenit ſyrupus è glycyrrhiza, tuſſilaginis, & capillorum veneris, vt tabellæ diatragacanti frigidi, pilulæ albæ, bechicæ, penidia. Si tuſſim infert arteriæ aſperæ ſiccitas, præter dictas tabellas oleum amygdalarum dulcium cum ſacchari candi puluere, butyrumque recens per ſe, vel cum ſaccharo communi deglutiendum. Confert magis in febribus & calidiore cauſa ſyrupus violaceus cum bacillo liquiritiæ ſenſim glutitus, cum quo ſyrupi bechici reliqui ſumi ſolent. Sic enim Epiglottide reſerata ſyrupi, quæque liquida ſunt, per aſperam arteriam in Pulmones, & reſpirationis organa deferuntur: quorum hæc eſto formula. ℞. ſyrup. violac. & iuiub. an. vnc. 2. Miſce. Sumantur inſtar eclegmatis omni hora, cum bacillo liquiritiæ. Plures his affines deſcribentur ſequentibus capitibus. Purgandum autem in tuſſi ab intemperie cum materia: calida quidem, Caſſia, Manna, Rheo, diapruno ſolutiuo, electuario, lenitiuo, de ſucco roſarum: pilulis aureis, communibus, de hyera. Sed in frigida catapotijs ex agarico, ſine quibus, coccijs, electuario diacarthami, maximè ſi fluxurum metuimus humorem à Cerebro. Túmque Cephalicis thoracica miſcenda ſunt. Vt, ℞. fol. beton. lactuc. an. Mi. iuiubas, ſebeſten an. numero quinque. ſemin. bombac. fænic. liquirit. raſæ an. ʒj. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. vnc. ſemin. flor. violar. & tuſſilag. an. P1. fiat decoct. In colat. diſſolue manu calabr. vnc. 1. fiat potio, quæ bilem educet, vt phlegma ſequens. ℞. fol. hyſſopi, beton. capill. ven. an. Mi. ſemin. cartham. contuſ. ʒij. traget. commun. ʒj. fol. ſenn. ʒvj. Coquantur in aqua. In colatur. diſſolue pro doſi elect. diacartham. ℈iiij. ſyrup. ſolut. roſar. cum agaric. vnc. 1. Vel, ℞ maſſ. interior. lul. ſine quibus ʒß. pilul. de Agarico ℈ij. Subigantur in aqu. Hyſſop. finganturque pilul. quinque, deglutiendæ veſperi. Si tuſſis à Catarrho eſt, admoueatur occipiti denique pyroticum.

Syrupi eclegmatis modo deglutiendi. *In tuſſi ab intemperie cum materia quid agendū.* *Petiones cathartica.* *Pilulæ.*

ASTHMATIS CVRATIO.

CAPVT IX.

Aſthmati cōferentia cathartica.

DECREPITI *ius cum porro leuat Aſthmate galli,*
Sennaque cum ficu, glycirrhiza, vngue caballi,
Origanoque, thymoque, cui Diacarthamus addet,
Aut hyera, aut fungus, quem mittit Agaria vires:

Syrupi concoquentes, attenuanteſque pituitam.

Et qui deriuant à pectore phlegma ſyrupi,
Marrubij, hyſſopi, atque thymi, veneriſque capilli,
Sulphure cum pauco, fuerit ſi viſcidus humor.

Guaiaci decoctum.

Quem ſudore fugat ſancti decoctio ligni.
Sed noua ne veniat pituita, locabitur æger
In molli ſtrato, calida ſpirabit in aura,
Sublimique loco: pedibus curruque patentes
Lætus agros petet, aut curua maria alta carina,
Contentus tenui potuque, ciboque. Sed illis
Non tamen vt careat quæ ſunt iucunda palato.

Ratio victus in Aſthmate.

Huic etenim perdix conceditur aſſa, columba,
Pullus & indus, aues enchymæ, quadrupedeſque.
Panis & è pura ſimila, biſcoctus, & ille
Qui ſale condîtur, coriandro, fæniculoque.
Lene etiam, modo ſit paucumque vetuſque falernum,
Hydromelique potens, quod vini fragrat odore.

Topica.

Occipiti fixus, medioque in pectore cauter
Vtilis, & geminis admota cucurbita mammis,
Et tereti, regio Reni quæ proxima, lumbo.

COMMENTARIVS.

Quid Aſthma.

Aſthmatis cauſa.

Decoctum è guaicovel ſarzaparilla pituitum attenuando eo quandoque confert Aſthmati.

1 ASTHMA commune nomen eorum eſt, quibus reſpiratio crebrior atque frequentior. Quod ijs accidit qui curſus, & vehementes exercitationes ſubeunt. Propriè tamen Aſthma, de quo nobis hîc ſermo, chronicus, ſeu diuturnus affectus eſt, in quo continenter citrà febrem ægroti ſpiritum ægrè ducunt: quos Orthopnoicos appellant, quia ſuffocationis metu recta ceruice ſpirare coguntur. Cauſas antè duas eſſe precipuè diximus: nempè copiam humoris viſcidi lentique, bronchijs pulmonum impacti, crudumve tuberculum in ijs genitum à craſſiore pituita. Quùm igitur Aſthma frigidum affectum eſſe conſter, degat æger in aere calido, cibis vtatur aſſis, potuque, quem in fine verſuum attigimus calfaciente: ſeque frequenter exerceat æger in aere libero ſiccoque, quo craſſior humor diſcutiatur: quem decoctum hydroticum è guaiaco per inſenſiles cutis meatus abire & euaneſcere coget: at non, niſi repurgato prius corpore, ne relictus in corporis varijs partibus humor bulliens & incaleſcens orthopnæam augeat. Itaque ne pituita decumbens è Cerebro pharyngem, & tracheiam arteriam oc-

cupet, catapotia sæpe vorentur aggregatiua, seu polychresta, coccia, lucis maiora. Potiones phlegmagogæ dentur in hunc modum. ℞. radic. ireos, enul. campan. petrosel. fænic. an. ℥ß. semin. cartham. contus. fænic. bombac. vrticæ, malu. an. ʒij. fol. hyssop. pimpinell. scabios. tussilag. an. M1. ficus tres: iuiub. sebest. an. numero septem, glycirrh. ras. passul. mundat. an. ℥ß. fol. senn. mundat. ℥ij. fiat apozema pro tribus doss. quæ dentur tribus matutinis continuis, addendo ad singulas doses syrup. capill. ven. ℥j. Interdùm, ℞. mann. calabr. ℥ij. Diluantur in iure galli veteris, cocti cum hyssopo, satureia, pimpinella, vel porro solo. Manna bechica est, in ijsque dissoluta bilem aquasque ducit. Vel, ℞. cathol. duplicati ℥j. elect. diacartham. ʒij. aut ʒiij. sirup. de hyssop. ℥ß. Cum aqua scabios. fiat dosis. Vel, ℞. semin bombac. fænic. liquirit. ras. singul. ʒij. fol. oriental. ℥ß. iuiub. quinque fiat decoct. In colat. dissolue syrup. laxat. rosar. cum agaric. ℥j. elect. Diacartham. ℈iiij. Detur potio manè, duabus horis antè iusculum. Veniendum hinc ad ea, quæ saburratos, infarctosque pulmones exonerent, vt syrupos hyssopi, tussilaginis, calamintæ, marrubij. ℞. syrup. tussilag. & capill. ven. an. vnc. 1. oxymelit. simplic. & scyllit. an. vnc. semis. Misce. Vel, ℞. syrup. capill. vener. syrup. marrub. seu de prassio singul. ℥iß. sulphur. viui ʒj. misce. Dentur instar eclegmatis cum bacillo liquirit. Vel ℞. terebinth. venetæ drach. duas, sulphur. viui drach. vnam, glicyrrh. ʒß. misce. fiant paruæ boli, deglutiendæ sensim cum saccharo, magnitudine pisi. Sulphur immisceri syrupis, aut cum oui vitello sumi potest à ℈j. ad ʒß. si pharynx pituita turget, & obesus æger est: quod suspectum in macilentis, ijsque, qui ex meracioris vini haustu, quod hodiè sæpe fit, Asthma contraxêre: quibus venæ sectio necessaria, quùm natum sit à plenitudine malum. Thorax his illinendus. ℞. ol. laurin. & chamæm. an. vnc. 1. terebinth styraces pinguis an. drach. duas. Misce pro litu thoracis. Huc etiam faciunt oleum amygdalarum dulcium, de keiri, liliaceum, costinum, vt chalasticis discutientia misceantur. Conferunt admotæ cucurbitulæ scapulis, mammis, lumbis, cruribus, quæ deriuent, & reuellant à pectore, quùm suffocationis periculum imminet. Vt & extremorum frictiones & vincula: cauteria tùm occipiti, tùm pectori: quæ sunt dropacibus, synapismis, phœnigmis, vstionibus minùs horrenda, nec minùs vtilia.

Varia pro Asthmate cathartica.

Becchica.

Sulphuris doses.

Sulphur quibus noxium.

Litus pro thorace.

Cucurbitulæ.

CATARRHI SVFFOCANTIS Curatio.

CAPVT X.

Venæ sectio. *Clyster.* *Varij potus.* *Cucurbitula.*

I ruit in fauces citò, suffocatque Catarrhus,
Tunde citò venam. Mora nam solet esse periclo.
Clysma dein dabis acre, ferox declinet vt humor,
Desinat & partes aura priuare supernas.
Potus aquæ vitæ cum sacchare, scylliticum mel,
Betonicæ vnda, thymi, hyssopi, casiæque iuuabit.
Cumque leui flamma suspensa cucurbita collo.
Si satis hæc non sunt, purges vt in Asthmate corpus:
Cuius par causa est, paria & symptomata, ni quod
Summa hîc sunt, sæui & volat hora breuissima morbi.

COMMENTARIVS.

Quibus, & cur in Catarrho suffocante vena secãda.

1 AFFECTVS hic rarus est, ijs plerúmque succedens, quibus infarctæ plurima pituita Pulmonis cauitates Dyspnæam adferunt: ijsque, quibus Cerebrum plenum & infirmum est, maximéque generoso vino madere, & ingluuiei, inertiæque se dedere solitis. Quibus ideò celerrime secta vena remediũ est: quia tùm, nõ modò brõchia Pulmonis pituita turgẽt, sed vicinæ venæ pariter obstruuntur, vt in hac Apoplexiæ specie, quã Apolypsin appellari diximus. Ergo properè venam aperire, quod sæpe fæliciter egimus, plenitudo vasorum, suffocationis metus, quæ depletionem exigunt, suadent: minùs quidem si dum vena secatur, pulsus imbecillior virium infirmitatem indicat: ampliùs verò, si pulsus tùm assurgit, plethoricumque corpus est. Tùm indendus clyster acrior, qui reuellat. Ad incidentia quoque properandum, quæ crassos humores findant, & sputis educant è syrupis capite superiore descriptis, quibus aquam cinnamomi vitæque miscebis, quæ maximè tenuant. Purgandi formulas, si morbus dat inducias huc è capite de Catarrho & Asthmate transferes.

Huius affectus remedia quære capite superiore de Asthmate.

PERIPNEVMONIÆ CVRATIO.

CAPVT XI.

IN Peripneumonia, premitur qua mollis ab igne
Pulmo, iuuat balano fæces educere primùm,
Hinc venam reserare, nouus ne confluat humor,
Angustetque cauos, per quos patet aura, meatus.

Quid in curatione Peripneumoniæ primùm agendum.

Nec reserare semel satis est, vbi spiritus ægrè
Ducitur, & grauitas querula cum febre fatigat.
Ter, quater audendum, nisi vis effæta videtur.

Phlebotomia multiplex.

Caßia dein, lenitiuum, vel manna paretur
Cum senna & prunis, fuerit si tardior aluus.

Purgationes blandæ.

Sputa moue cum iuiubeo, violæve syrupo,
Hocve, cui Tussillago, & Liquiritia nomen
Indidit, hyssopus etiam, venerisque capillus.

Syrupi bethici.

Sit ptisana in potu, vel sacchare mixta bibatur
Lympha: vel ex vuis & aqua sit potio paßis

Potus.

Cum glycirrhyza. Cibus est laudabilis ouum
Sorbile, quodque gelu est vituli de carne, capique.

Victus.

Illitur ex oleo, quod fundit amygdala dulcis
Atque chamæmælum Thorax, lenire dolorem

Litus.

Assolet, althææ, maluæ cataplasmaque, constans
Butyro, & lini, fænugræcique farina.

Cataplasma.

COMMENTARIVS.

1 PERIPNEVMONIÆ quæ signa, quæ causæ sint, quæque vera sit, quæ notha, lib. 2. diximus. Quùmque vera fiat à sanguine, non dubium quin initio vena secanda sit. Biliosum verò sanguinem indicat spuma, color flauus, porraceus, prassinus, seu viridis quùm resedit in vasculis: purum ac sincerum purpureus, atrum plumbeus, pituitosum albicans. Et si qui detractus est sanguis albet, eum potius à putredine colorem quàm à pituita credo nancisci, purulentumque, non pituitosum appello sanguinem. Vt enim in carnosa parte quæ patitur Abscef-

Sanguinis in vasculis contenti qualitas quibus signis agnoscatur.

Authoris iudicium de albicante.

vena secta, sanguine. sum, quod maturum & coctum est albet, fitque verum pus: ita quod in sanguinis massa putret, & velut abscedit, veri puris colore perfunditur, deque eo spem in morbo concipimus, verumque iudicium ferimus, quùm æquale est & compactum: sinistrum verò, quùm diuulsum, liquidum, & sine fibris, quas censemus à ferina putredine consumptas. Veruntamen color albus etiam frigidioris, ideóque pituitosioris sanguinis argumentum est, quùm in feruidiore sanguine flauior & viridior color appareat. Ergo, si sanguis in Peripneumonia croceus, aut viridis, *Progressus ad Peripneumoniæ curationem.* quùm aliquandiu manserit in vasculis videatur: sputumque flauum aut æruginosum, biliosum affectum & acutum existima, cui venæ sectione sine mora succurre. Primisque diebus, in quibus constare solent vires, ampliùs, vel ad lipothymiam deple: sequentibus verò minùs, nisi *Plenitudinis signa.* suaserit aliter morbi magnitudio, quàm vndosus & plenus pulsus, ruber vultus, ponderis in Thorace sensus, & dyspnæa notabunt. Blandus interdùm clyster in anum indetur, quo fæcibus exclusis temperetur calor, & aura putris sursum efferri desinat. Cassia bolo dabitur cum sacharo: vel cum decocto pectorali Manna dissoluta bibetur. Syrupi bechici lingentur violaceus, Iuiubinus, è glycirrhyza primis diebus: progressóque morbo syrupus tussilaginis & capillorum veneris, cum oxy- *Syrupus papaueris rhæados.* melite simplici: sique vigiliæ calorem ac febrem augent, syrupus è papauere rhæade, quem hîc, & in Pleuritide cõmendant, & arcana vi conferre volunt. Amygdalatum & hordeatum, addita ℨj. seminis papaueris albi commodè vesperi dabitur. Butyraceæ boli cum saccharo deglutitæ molliunt, leniunt, sputumque blandè promouent, vt hypoglottides, seu linguæ subditæ pilulæ diatragacanthi frigidi, pilulæ albæ, bechicæ, penidia, glycirrhyzæ succus. Peripneumonia quæ fit à sanguine mitior est, quæ remedijs iisdem sanatur. Ea verò, quam pituitosus peperit sanguis, non æquè subita præsidia requirit, quia placidior: longior etiam, quia materia crudior. Quæ coquenda & expellenda per supe- *Syrupi bechici concoquentes, & incidentes.* riora syrupis tussilaginis, capillorum veneris, liquiritiæ, hyssopi, Marrubij, calamintæ, cum oxymelite. Vena secanda parciùs, purgandumque validius, vt in notha Peripneumonia, quam distillatio peperit. In qua nemo, credo purgationem non admittit, vt auertatur à Thorace fluxio, *In Peripneumonia quæ nascitur à sanguine pituitoso, & ea quæ fit à Catarrho vena secanda parcius, sæpius purgandum.* quæ manat à Cerebro. Sed & in vera Peripneumonia post multiplicem apertionem venæ, si cacochymum corpus est, non sola Cassia, mannaque, sed & catholico, sennaque purgandum, vt è distantioribus sedibus materia quæ ferri posset in Thoracem reuocetur in aluum: vt quæ Thorace continentur per anatharsin in superiora pellenda est. Id si non fit, è Peripneumonia plerumque nascitur Empyema. Quod his verbis admonet Hippocrates lib. prognost. Qui dolor in his, Thoracis nempè sedibus, affligit, neque purgatione per sputa, nec fæcum alui subductione, nec venæ sectione, nec medicamento purgante, nec victus ratione desinit, in suppurationem verti sciendum est. Quem locum hisce versibus expressimus.

Sedibus his, si quis dolor est væsanus inhærens,
Qui neque sedetur sputo, ventrisque fluore,

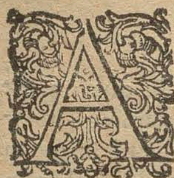
Nec tusa vena, neque conueniente catharsi,
Nec victus ratione, sequi pus indè sciendum est.

Quod ideò memoriæ mandatum esse volo, vt eorum minuatur opinio, qui non nisi post septimum diem in Peripneumonia & Pleuritide catharsin imperari volunt, quam millies cum ægrorum solatio & salute dari iussimus, non primis quidem diebus, in quibus phlebotomiæ, & anacatharsi, seu expectorationi sursum per sputa locus esse debet, sed quarto, quinto, sexto-ve die. Vt verò molliatur in Pulmone, coquaturque sputum, præter ea quæ diximus, his illinendus thorax. ℞. ol. amygdal. dulc. & butyr. recent. an. vnc. duas. cæræ parum. Vel, ℞. ol. violacei recent. vncias duas. ol. chamæm. vnc. I. Misce pro litu thoracis. Vel tale describatur cataplasma. ℞. rad. alth. malu. an. vnc. tres. semin. lini vnc. I. caricas incisas decem numero. Coquantur in aqua, coctáque terantur, cribrentur. Adde pinguedinis suillæ, vel butyri recent. quantum sufficit in cataplasma: quod extensum super linteum duplex, admoueatur regioni pectoris. Peripneumonia verò plena periculi est magnitudine symptomatum, in quibus sunt oppressio, dyspnæa, febris, qua iuuenes citiùs quàm senes intereunt. Vicinia Cordis, cui communione vasorum consentit Pulmo, cuiusque flabellum est, ad respirationem vitamque necessarium: ideóque cui facilè suos communicat affectus. Seruitute denique Cerebri, cuius Catarrho quasi perenni riuo stagnans Pulmo, sæpè languet & obruitur. Spectanda verò maximè sputa sunt. Malum enim non expurgari Pulmonem, sed feruere plenum in gutture. Malum etiam sputum album, rotundum, viscidum, pallidum, viride, spumans: flauum etiam, si sincerum: vt sincerum. I. impermixtum, & vnius coloris humorisque prauum: nigrum deterrimum. Id verò sputum laudabile, spemque salutis adferens, cui flauum est exactè commixtum pituitæ, quodque citò, faciléque ducitur è pectore. Commendatur enim in omnibus thoracis morbis libera & liberalis anacatharsis & expectoratio, quia Pulmonem ab oppressione vindicat, roburque significat excretricis in Thorace facultatis, & Cordis. Et hæc de Peripneumonia satis: quibus addere si plura vis, ad caput de curatione Pleuritidis, quod infrà sequitur, accurre.

In eos, qui non nisi post septimum diem purgandum in Peripneumonia & Pleuritide sentiunt.
Topica remedia.
Litus.
Cataplasma.
Peripneumonia quibus periculosa.
Prognosticum è sputis in Thoracis affectibus.
Mala sputa.
Sputum laudabile.

EMPYEMATIS CVRATIO.

CAPVT XII.

Peripneumonia, vomica, laterisque dolore,
Anginave, dolens pars antè dolore remisso,
Si grauis, & rigor est, sequitur generatio puris.
Quod ne cunctando partes Thorace reclusas
Vulneret, & fluidæ iaciat fundamina Tabis,

Empyematis ventrui signa.

Empyemati conferentia. Hæc dato quæ sputum valeant educere tussi.
Molliet acre, sequax reddet viola atque sebesten.
"lata Herbaque cui nomen dedit ungula leta caballi,
Iuiuba bombacis cum semine, penidiæque,
Dulcis & hæc radix, quæ nunc liquiritia fertur.
Pus magis hyssopus crassum, venerisque capillus,
Oxymelique trahet, calamintáque, marrubiumque,
E quorum succis fient cum sacchare linctus.
Pota mouet sputum ptisana, oxymelique, vel vnda
Mellea myxta thymo, cibus & quem diximus antè.
Non hic quæ validè purgent medicamina prosunt.
Senna nec ipsa, licet mitis, nisi cocta probatur
Blanda cathartica. Cum prunis, myxis, violis, vel dulcibus vuis,
Iure vel in pingui. Manna est innoxia, tuta
Cassia præ cunctis. Cui si terebinthina iuncta est,
Mollit & humores, pus concoquit atque repurgat.
Si grauitas non cedit ab his, externa fouenda
Fotus & cataplasmatis materia. Pars vel hydrælæo, vel aqua cum mollibus herbis:
Vt malua, althæa, cum floribus & camomillæ.
Figenda è cocta sunt aut cataplasmata ficu,
Althæa, malua, porroque, fimóque columbæ,
Quæ suis vngat adeps, vitulive, vel anseris, atque
Contineat, pariterque coquat gummi tragacanthæ.
Hippocrates aperit ferro latus vrit & igne.
Pus at tu melius calido cautere moueto.
Si mora longa mali est, neque qui prius assidet ignis,
Lactis erit Capræ-ve, Asinæ-ve perutilis vsus.

COMMENTARIVS.

Quid Empyema. 1 EMPYEMA generali nomine collectio puris est, in quacumque parte corporis. Propriè verò puris est inter Pulmonem ac Thoracem: aut si mauis, in vacuitatem Thoracis effusio. Quæ sæpè fit, quùm ex Angina, Peripneumonia, Pleuritide pus: aut pituita è Cerebro in Thoracis capacitatem illabitur. Dùm fit Empyema, febris, dyspnæa, rigor

rigor est, quæ cessant pure facto. Tùm in parte Thoracis fluctuationis sensus agnoscitur, quùm æger in lectulo variè se mouet & agitat. Quia verò Mediastinum, thoracem in duos sinus, dextrum, sinistrumque diuidit, pus interdùm vnicum latus duntaxat obsidet. Quodnam sit, hinc metiendum. Vertere se debet æger, ait Hippocrates lib. prognost. ac discere quonam in latere calorem, dolorem, pondusque sentiat. In quo hæc sunt, empyema resìdet. Quod scire conuenit, vt non toti thoraci, sed ei parti quæ pus continet aptemus topica. Pus autem intra quadraginta dies repurgandum, si tabem vitare volumus, quæ post eos dies est consequutura. Quare si acre pus in thorace reconditur, expectorabitur amygdalarum dulcium succo, cum saccharo cando, butyro recenti saccharato, syrupo violaceo, iuiubino, tussilaginis, liquiritiæ: si tenax & viscidum, syrupo de hyssopo, de prassio, de calaminta, de thymo cum oxymelite simplici vel scyllitico. Quibus vtetur æger simplicibus aut mixtis cum bacillo liquiritiæ, formulis hisce sequentibus. ℞. succi amygdalarum dulcium nuper extract. ℥j. vel ℥jß. sacchar. candi pulnerati ℥iij. Misce. dentur è cochleari. Vel, ℞ butyri recentis vnc. 1. cum sacharo fiant boli sensim deglutiendæ. ℞. syrup. violar. & vngulæ caballinæ, seu tussilaginis an. vnc. 1. syrup. de hyssop. vnc. sem. Misce. Sumantur instar eclegmatis cum bacillo liquirit. Cassiæ, Mannæque communis erit ad catharsin vsus, cum aquis stillatitijs vngulæ caballinæ, scabios. pimpinellæ. Vel, ℞. medull. cass. ʒvj. terebinth. venetæ ʒiij. Cum saccharo fiant boli. Vel ℞. fol. scabios. pimpinell. tussilag. an. Mj. summit. hyssop. P1. semin. bombac. carthami fænic. dulc. an. ʒj. liquirit. ras. passul. mundatar an. ʒij. fol. senn. vnc. sem. fiat decoct. In colat. dissolue Mann. calabr. vnc. 1. pro dosi. Topica superiori capite pro thorace descripta, vel hæc vsurpentur. ℞. ol. lil. & camomill. an. vnc 1. terebinth. vnc. sem. misce pro litu thoracis. Vel, ℞. radic. lil. & alth. an vnc. 3. fol. alth. malu. porri an. M1. caricas, allia singul. numero sex. Perfectè coquantur in aqua: terantur cribrentur. Adde fimi columbini & fermenti acris an. vnc. 1. pinguedinis anseris quantum sufficit in cataplasma, quod linteo superinductum admoueatur thoraci, qua parte grauitatis & fluctuationis sensus est. Postremum erit remedium in Pyrotico, quod decliui parte thoracis inserendum, vbi sentitur pondus & inundatio. Quùm hæc fient, pulmoni Cordique robur addendum iulepis sequentibus. ℞. a qu. stillat. tussilag. scabios. card. morsus & syrup. capill. ven. an. vnc. 3. Misceantur & fiat iulep. in tres doses. Vel, ℞. aqu. stillat. scabios. scord. mors. an. vnc. 2. sacchari rosati puluerati vnc. 1. confect. alchermes ʒj. Misceantur & fiat iulep. in duas doses. Saccharum candum in ore crebrò tenebitur, sensimque deglutietur: cui leniendi tergendique vis, & magna cum palato gratia. Victus sit nec mollior, qui corpus nimiùm humectet, nec siccior, qui sputum impediat. Conferet manè cum iusculo tremulum ouum, in prandio elixa vituli pullique caro: pullus gallinaceus, aut turdus, aut perdix, aut columba iuuenis in cæna, quæ Marcipane claudatur. Potus erit hydromel, vel hydrosaccharum, vulgo Bochetum: aut, si vires languidæ, vinum tenue, vetus, paucum, aqua multa dilutum.

Quibus signis colligendum in qua parte sit empyema.

Ad empyema remedia.

Remediorum formulæ.

Cataplasma.

Pyroticum vbi figendum in empyemate.

Victus empyicorum.

71

PHTISEOS, SEV TABIS Curatio.

CAPVT XIII.

HIC Tabes Phtisis est Graijs, Phtoe que vocata,
Tabes à pulmonis vlcere cur incurabilis. Cui comes est macies cum lenta febre, feroque
Vlcere Pulmonis: genus insuperabile morbi.
Tussis enim, sine qua nequit expurgarier vlcus,
Pulmonem lacerat: pulmo sine fine mouetur,
Nec benè pertingunt in eum medicamina. Sæpe
Causa mali caput est. Jdeo purgare Cerebrum,
Tabis curatio. Et firmare modis opus est, quos diximus antè,
Est vbi decidui causa aßignata Catarrhi.
Lingere tùm liquidos dulci cum sacchare succos
E violis, è marrubio, venerisque capillis,
Et reliquis quæ sputa mouent. Passa vua cibus sit
Vtilis, vt pini nuclei, pistacia, ficus,
Dactylus, & niueum donat quod amygdala corpus
Sacchare conditum, tergentis cremor & hordi.
Expressus vituli succus, succique gelati
Carnibus è varijs, bona queîs alimenta sequuntur.
Distillati restaurantis materia. Et de tardigrada Testudine distillatum,
De Limace, & ijs, degunt qui in flumine Cancris,
Cum gemina Perdice, capo, pullove gemello,
Conseruis mixtis borraginis atque rosarum,
Ireos & violæ, cum puluere margaritarum,
Armeniæ boli, tragacanthi, coralijque.
Lactis species. Lac muliebre tenet primas, quod ab vbere sugi
Præstat, vt infanti mos est: valet hinc asininum:

Tertia palma capræ lacti datur, vltima vaccæ.
Quæ citò corpus alunt, saniem mundare, serumque — *Lactis dotes.*
Mulcere humorem norunt, & claudere vulnus.
Vt sumptus tremulo puluis vulpinus in ouo,
Et ptisana, adiecta plantagine: lympha rosato
Sacchare mixta: meri tenuis vel guttula, multæ
Cum pimpinella infusa superaddita lymphæ.
Balnea dulcis aquæ prosunt: sed & antè cibare, — *Balnea quæ, & quibus modis phtisicis vtilia.*
Inque ipso licet ingressu, ne languida virtus
In medijs vanescat aquis. Si segnior aluus,
Mollibus ex herbis niueo cum lacte, seroque
Et sale sit clyster. Veteris vel coctio galli
Sumatur, vel manna per os, aut Casia nigra.
Nox vigil & curæ mæror, metus, ira, laborque, — *Phtisicis quid fugiendum, quidque sequendum.*
Phæbeique nocent radij, nocet omnis & algor.
At modicus calor vtilis est, & siccior aura,
Dulcis & alta quies, sopor & nocturnus, & aures
Quæ feriunt hominum dulci modulamine voces.

COMMENTARIVS.

1 PHTISICVM agnosces è signis lib. 2. cap. 29. commemoratis: ex quibus quàm maligna febris, quantaque sit natiui caloris paupertas & inopia, è carnosarum, spermaticarumque partium siccitate collige. Ægrum cibabis alimentis mollibus, boni succi, excrementi pauci, quæque vires ocyssimè reparent: qualia sunt oua tremula, succus expressus è carne capi, perdicis, Hoedi, vituliq; iuuenis, gelatina lac amigdalatũ, hordeatũ. Sed imprimis lac vtile. Quũ enim in Phtisi duo præcipuè cõsiderãda sint, macies & vlcus, lac vtrique maximè cõgruit. Butyrosa nãq; substantia sua lenit, alitque: serosa deterget, caseosa consolidat. Ideóque qua nutrit, maciem remoratur & impedit: qua lenit, humoris acris vlcus committentis ferociam obtundit, domat, sputumque promouet: qua deterget, mundat, sordes nimitum & saniem eluit: qua consolidat, vlceris labra contrahit, vnit, vlcusque sanat. Lactis verò delectus habendus est pro scopo. Muliebre namque lac, quia naturæ nostræ simillimum, ad nutriendum etiam aptissimum & potentissimum est: ad tergendum asininum præstantius: glutinat magis Caprillum & Ouillum: Vaccinum, quia butyrosæ caseosæque substantiæ plurimum habet,

In phtisi duo considerãda.
Lactis dotes.

mihi quoque nutrire plurimum ac lenire, vlcuſque conſolidare videtur. Muliebre verò ſugendum ex mamma: reliquum lactis genus ſtatim, vt ab vbere mulctum ſorbendum eſt, ne mora longiore corrumpatur.

Quo tempore lac bibendũ, quæque ſint ante quam bibatur obſeruanda.

Addendum ſaccharum, vt eo ſumpto nidor & corruptela vitetur, idque ſit ſtomacho gratius: vel in eo chalybs, aut ferrum extinguendum. Manè verò bibendum eſt, ne ſuperſint à cæna ciborum in ventriculo reliquiæ. Non alteri cibo iungendum eſt, ne coaguletur atque grumeſcat. Nec ab eo poto dormiendum, ne fumis caput impleat grauetque.

Doſis lactis ſumendi.

Sumatur autem ab vncijs quatuor ad octo, vel etiam ad lib. 1. ſi nidoroſus aut acidus ructus nullus eſt, ab eoque nulla ventriculi noxa ſentitur. Sed vt lac dare tabidis, & in longis febribus bonum, vt eius alimento benigno maraſmi cauſa tollatur: ſic in dolore capitis, acuta febre, inexhauſta ſiti, Diarrhæa bilioſa, hypochondriorum elatione & murmure malum, ex Hippocrat. aph. 64. lib. 5. Quare tùm ab hoc abſtine, cibaque tabidum euchymis ſuccis, quorum nuper meminimus: inſuper & alijs qui multi ſunt alimenti: quales qui è fluuiatilibus cancris, Limacibus, teſtudinibus, pedibus vitulorum & vueruecum longa coctione premuntur per linteum, aut capitello deſtillantur: aut è balneo Mariæ, quod vtilius & gratius, excitantur & emergunt. Syrupus reſumptiuus qui nutriat, detergat, leniat, glutinet talis erit.

Syrupus reſumptiuus.

℞. Pineol. & Piſtac. an. vnc. 1. paſſul. damaſcenarum mundat. vnc. 2. iuiubas, ſebeſten, ficus pingues, an. numero decem. fol. agrimon. ſcabioſ. tuſſilag. hyſſopi, pimpinell. an. M. 1. hordei mundati Pij. ſemin. alth. malu. bombac. vrtic. fænic. dulc. an. ʒij. flor. violar. & tuſſilag, an. P1. Cum carnibus duarum Teſtudinum nemoralium minutim inciſarum, coctio fiat in aqua iuſtæ quantitatis. Colatis omnibus ad lib. duas, diſſolue tantùm ſacchari, nempè lib. duas aquæ roſar. vnc. tres. fiat ſyrupus perfectè coctus è cochleari ſumendus.

Marcipanis.

Parabitur in eundem vſum marcipanis. ℞. paſſular. & pineol. an. vnc. 1. amygdal. dulc. mundat. vncias tres, carnis coctæ capi vel perdicis ℥iiij. diatragacanth. frigid. ʒij. diamargarit. frigid. ʒj. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſarum fiat quæ vulgo maſſa panis, propriè Marcipanis ab inuentore Marco medico nominatur. Diſtillati reſtaurantis deſcriptionem antè dedimus, quam in hecticæ febris curatione lib. 5. reperies. Cauſa verò Phtiſeos abigenda. Quæ ſi ferinus eſt & exedens humor, in pulmones è capite decumbens, id agendum, quod Capite de Catarrhi curatione notauimus.

Catarrhum ſiſtentia, lenientia, tergentia.

Sed vas ruptum, curandum vt in ſputo ſanguinis, de quo poſtea, capite de hæmoptoſi. Si pus in thorace contentum, curationem in empyemate require. Siſtent verò fluxionem ſyrupus roſarum ſiccarum, nenupharinus, papauerinus: lenient violaceus, iuiubinus, è glycyrrhiza, tuſſilagine: tergendi vim habent ſyrupus de hyſſopo, de praſſio, oxymel ſimplex & ſcylliticum: blandiùs his hydromel & hydroſaccharum, cuius vt ptiſanæ potus vtilis & iucundus.

Tabellæ glutinãtes vlcus Pulmonis.

Ad glutinandum ſequentes tabellæ conferunt. ℞. boli armenæ, terræ lemniæ an. ʒj. puluer. Pulmonis vulpis ʒiß. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſar. & pimpinell. fiant tabell. ponder. drac. 1. Teneat vnam æger in ore, ſenſimque glutiat longius à paſtu.

Saccharum rosatum hic imprimis commendatur, quoniam vt saccharũ terget, vt dulce lenit, vt rosarum substantiæ particeps siccat, astringit, vlcusque ideò glutinat. Victus ratio sit refrigerans & humectans, si febrem & maciem spectemus: sin vlcus, calfaciens & siccans. Vt igitur vtrique succuramus, temperata sit. At aer siccior vlceri magis congruit. Ideóque Galenus tabidos mittebat Thabias, vbi *sicciore* loci aere sanabantur. Aërem ea causa furni commendant, cuius inspiratu memorant mulieri furnariæ phtisicæ pulmonis vlcus glutinatum, quæ dein ad viginti octo annos integra sanitate vitam prorogarit. Morbus nihilominus hîc si radices egerit in deploratis est, & ex eorum numero qui sanari vix possunt, quia partem corporis occupat, quæ quùm moueatur assiduè, vix patitur vlcus agglutinari. Sanies vlceris non nisi per tussim expurgatur: tussis autem vlceris labra disiungit. Medicamenta denique quæ vlceris siccandi glutinandique vim habent Pulmones non facilè subeunt, quùm Epiglottis viam occludat, perque deglutitionem aliquantulum quidem hiet, non penitùs aperiatur.

Sacchari rosati dotes.

Quæ victus in phtisi ratio tenenda.

Cur phtisis insanabilis.

PLEVRITIDIS CVRATIO.

CAPVT XIIII.

PLEVRITIS *si vera, cita est, neque funeris expers,*
Ni tuleris festinus opem. Simul vt latus ergo
Pungit, & aura grauis, dolor, & febris vrget acuta.
Pungentis lateris cubitalem scindito venam
Sæpius, est si vis, neque sectio prima leuamen
Nec geminata tulit. Sed & est si segnior aluus
Interea, balano vel clysmate sollicitetur,
Sumanturque per os blandissima cassia, Manna.
Dentur & hæc quæ sputa mouent: liquiritia nempè,
Seu radix, seu succus erit voluatur in ore,
Sacchareusque liquor quem iuiuba donat, & herba
Quæ Tussillago, siue vngula dicta caballi,
Pesque Cati, qui nunc celebris, rhæasque papauer,
Purpureæ flos & violæ, venerisque capillus.

Pleuritidis curandæ modus.

Vena sectio.

Syrupi variij, iuiubinus tussilaginis, pedis cati, papaueris rhæados, violarum & capillore veneris.

Nuper & è niueo butyrum lacte coactum
Lingatur, sensimque vias Pulmonis oberret.
Victus genus. Candidus hic cremor quem fundit amygdala dulcis
Sacchare cum multo, liquor & cineritius hordi,
Iusque capi, pulli, vituli, succusque gelatus
Instaurat vires: iter atque in pectore laxat.
Potus. Aut ptisana, aut dulci cum sacchare lympha bibatur.
Lacte suis vesica tumens admota, dolorem
Topica. Lenit, vt omnis adeps: cataplasmaque quod camomillam,
Althæam, maluamque capit, fotusque tepentes.
Si satis hæc non sunt, alio diuertito cursum
Catarthica. Humoris, lenitiuo sennaque, vel illo
Omnia quod purgat, vel eo medicamine, pruna
Quod recipit. Partes extremæ, vt crura fricentur,
Arctenturque manus. Et si muliebria desunt,
Aut hœmorrhois est suppressa, saphæna secetur,
Aut quæ conspicitur nodoso in poplite vena.
Initio Pleuritidis non è longinquis partibus, sed è proximo ventre vacuandum. Sed non antè, humeri quàm vena sit icta, cruorque
Qui latus obsedit vicina è parte reuulsus.
Si notha Pleuritis flatu generetur anhelo,
Sacculus origano plenus, nepetáque, thymóque
Nothæ Pleuritidis curatio. Stet lateri: latus aut lanis foueatur, oliuo
Laurino madidis, terebinthi, pullegijque.
Decubitu sin humoris, clystere reuelli
Debet, vt & sumptis pilulis, alia-ve catharsi
In notha Pleuritide quando scindenda vena. Conueniente per os. Figenda cucurbita parti.
Sique dolor grauis est, cruor aut superare videtur,
Sanguinis incisa dematur portio vena.

COMMENTARIVS.

Pleura quid, & Pleuritis. [1]ΠΛΕΥΡΑ costa est: πλευρῖτις inflammatio membranæ costas succingentis. At membrana quæ costas inuestit, duplex: interior, quæ veræ pleuritidis sedes est: & exterior, quæ nothæ. Veræ Pleuriti-

Fis pathognomonica signa sunt, acuta febris, dolor lateris pungens, dyspnæa, paruus ac durus pulsus, assidua tussis, quorum causas lib. 2. cap. 30. dedimus. Materia, biliosus vt plurimùm sanguis, tumque sputa bile tinguntur: vel sanguis purus, tumque cruenta sunt: vel pituitosus, & hæc spumosa: vel nigricant si melancholicus. Quæ sine sputo Pleuritis est, quam ἄπεπτον, i. incoctam appellāt, praua. Nā vel citò iugulat, vel non nisi longo tempore desinit. Quæ cum sputo statim apparente nascitur, securior & breuior ex Aph. 12. lib. 1. Aph. quia facilem indicat materiæ morbificæ coctionem. Affectus acutus est, ideóque subita præsidia requirit. Quare quamprimum indendus clyster, quo reiecto secanda vena est, è cubito, seu basilica lateris dolentis, non semel, at sæpiùs, pro morbi magnitudine, viriumque robore. Sed etsi vires deficere videntur interdum ex pulsu paruo crebroque, nihilominus audendum est, si punctio dolorque lateris vrget, ferrique videtur ad iugulum. Probabile namque talem pulsum ab oppressione nasci, maximè si reserata vena fit auctior atque vegetior, ac spiratio liberior. Materia quæ tunica interna clauditur, aut musculis intercostalibus, quos nominant mesopleurios, maturanda bechicis, & Anacatharsi per sputa sursum euocanda, primis quidem diebus syrupo violaceo, ziziphorum, seu iuiubino: mixto deindè syrupo glycyrrhizæ, tussilaginis, capillorum veneris. Vt, ℞ syrup. violac. vnc. 2. syrup. iuiubini vnc. 1. Misce. Tum, ℞. syrup. iuiub. & violac. an. vnc. 1. syrup capill. ven. & vngul. cabal. an. vnc. sem. Misce. Deglutiantur sensim instar eclegmatis, cum bacillo liquirit. Misceri potest oxymelitis simplicis nonnihil ad incidendum, tenuandum, tergendumque. Syrupus è papauere rheade somnum conciliat, coquit, & proprietate iuuat, vt antè diximus, qui meliùs, me iudice progresso morbo dabitur, ne primis diebus materiam inspisset. Saccharum candum, violatum, pilulæ albæ, diatragacanthum sæpiùs in ore teneantur, vt è butyro pilulæ, mixto sacchari puluere. Thoracis pars dolens illinenda primum oleo violato cum pauca cæra: tum amygdalarum dulcium oleo solo, vel cum butyro, iuncto denique chamæmælino, vel adipe suillo recenti. ℞. muccaginis semin. alth. lini fænugr. extractæ in aqua tussilag. vnc. 4. axung. capi, butyr. recent. an. ʒj. cæræ parum, fiat linimentum, inducendum parti dolenti. Non est autem hic litubus, fomentis, cataplasmatis emollientibus ac lenientibus nimium insistendum, ne pleuritis in empyema degeneret, moto per ea pure: quod malum. Sed imprimis phlebotomia vacuandum, mouendaque sputa bechicis. Clysteribus primis diebus eluatur aluus, progressoque morbo cassia, Manna, senna etiam in decocto pectorali describatur, sed parciùs & cautiùs. Nec enim à Pleuritide detento benè diarrhæa superuenit. Etsi fluere aluum paulò liberiùs vel sponte, vel medicamento purgante prodest interdum, si moderata Pleuritis est, si coctionis signa comparent, si dolor vergit ad hypocondrium, & morbus periculo vacare videtur. Tumque diaprunum etiam laxans cum cassia vel electuario lenitiuo dari bolo, vel in decocto bechico cum senna dilui, sumique potest. Sit diæta tenuis ad septimum ferè

Veræ pleuritidis signa pathognomonica.

Pleuritidis veræ curanda ratio.

Varij syrupi.

Litus ad veram pleuritidem.

In Pleuritidis curatione metuenda.

Hipp. Aph. 16. lib. 6.

Quando in Pleuritide purgandum, & quibus.

Victus Pleuriticorum.

diem: non tamen ex melicrato solo, vel ptisanæ succo, quod voluère veteres, vel amygdalato: sed etiam iusculis pullorum & vitulinæ carnis, è carnium succis expressis, ex ouis tremulis & gelatina, vt vires à venæ sectione, quæ multiplex esse solet primis temporibus, atteri solitæ conseruentur: & natura fortior ad expectorandum erigat sese, & anacatharsi per syrupos bechicos humorem in pleura & Thorace contentum per sputum educat. Potus sit ptisana vulgaris ex hordeo cum glycyrrhiza: vel magistralis ex ijsdem, & iuiubis, sebesten, passulis, dactylis, cum aliquot, si placet, ficubus. Hydromeli, seu melicratum, & hydrosaccharum vtile. Nocet per se vinum, quia calfacit & fluxionem accersit. Si quis tamen huic sic assueuit, vt eo deserto langueat atq; prosternatur, quia consuetudini, quæ velut altera natura est, concedendum aliquid est, detur in pastu tenue, paucum, aqua multa dilutum: extrà pastum bibatur ptisana vel aqua saccharata, vel in qua solæ vuæ coxerint, si saccharum æger fastidire, quod interdùm accidit animaduertitur. Et hæc pro vera Pleuritide, quæ morbus acutus est, internas Thoracis partes occupans, & si moras agit in empyema non raró desinens exposita sint.

Quando vinum in Pleuritide dandum.

De notha Pleuritide.

At in notha cuius antè causas, signaque distincta dedimus, non tam exquisita debet esse ratio victus, quia febris vel exigua vel nulla: nec vena secanda tam sæpe, nec tam sedulo: neque bechicis promouenda sputa, quùm in Thoracis capacitate materia nulla stabulet, sed externa sit. At si flatus huius esse causa cognoscitur, auena frigatur in sartagine cum vini tantillo, vel sal milium, furfur: vel semen anisi, fæniculi, carui, cumini, baccæ lauri, thymum siccum, origanum, hyssopus, rosmarinus, ijsque similia discutiendi vim habentia pariter in sartagine torreantur, sacculo claudantur, admoueantur lateri dolenti calida, calorque linteis, vt perstet diu foueatur. Vt, ℞. fol. origan. calament. rorismar. thymi, puleg. an. Mi. semin. anis. fænic. carui cumin. baccar. lauri contus. an. vnc. sem. Impleantur his sacculi duo qui bulliant in aqua & vino albo, alternatimque latus dolens huic impositi, foueant. Quibus sublatis illinatur pars oleis, vt anethino, laurino, rutaceo.

Nothæ Pleuritidis curatio.

Curatio nothæ Pleuritidis ab externa fluxione, vel humore frigido.

Sed vbi fluxio vel humor frigidus & crudus externam etiam lateris partem occupat, clysmate primò reuellendum est, deindeque purgandum: & si febris est, aut metuitur, aperire venam vtile, ne sanguis, qui è caua vena translatus in axillam, externas corporis partes alluit, incandescens dolorem augeat. Validiora tum remedia sunt ex vsu, qualia catapotia sine quibus, ex agarico, coccia, quæque descripta sunt capite de Catarrhi curatione. Quùm est inferior aliqua vacuatio suppressa, qualis hæmorrhoidum & mensium, vndè consequuta plenitudo quæ Pleuritidem attulisse creditur, poplitis aut malleoli venam aperire bonum, vt integra fiat reuulsio. Sed antè propiora vasa deplenda sunt, & è basilica primo dolentis lateris ἀθρόως, seu confertim educendus sanguis: tum è Saphæna, sed non antè quàm respiratio fuerit liberior.

CORDI

CORDI CONFERENTIA, QVÆ Cardiaca dicuntur.

CAPVT XV.

Cor omnigenere morborũ quatitur. Nam intemperies habet suas, obstruitur in ventriculis suis & vasis, tumet, abscedit, vlcera, vulnera patitur.

Cardiaca frigida.

OMNE *quidem morbi genus, at genus omne veneni*
Præcipuè, pestisque nocens Cor molle fatigat,
Datque neci, nisi præsidijs te fortibus armes,
Quæ vi cardiaca pollent. Ebur extat vt Indum,
Os cordis Ceruí, cornu quoque Monocerotis,
Puluis & hic, à quo sibi dant beZoardica famam.
Terra rubens Lemni, armeniæque, virensque Smaragdus,
Vnio, Sapphyrusque micans, hyacinthina gemma,
Caphura, Coralium, Venetinaque succina, quodque
Gens omnis sitit, argentique, aurique metallum.
Cordis & effrænos cohibet Nymphæa furores,
Cuculus & panis, quem dicimus Oxytriphillum,
Borrago, & cui lingua bouis dedit aspera nomen,
Flos violæ, rosa, ius Citri, flauique Limonis,
Punicei mali: huius item, cui nomen ab auro,
Cuique ab odore datur redolenti. Succus in vsus
Hos venit hic etiam, quem mala cydonia fundunt,
Succus & oxalidis cum semine, cuius ab esu
Lethifer haud lædit quem Scorpius intulit ictus.
Prosunt hæc calidis, gelidisque sequentia morbis.
Nardus odore beans & mordens Costus, amomum,
Versicolorque Aloes lignum, maculisque notatum,
Cinnameumque, crocus, caryophillumque quod orbis
Alter amat, citri cortex, cessuraque nulli
Fragranti Ambra, magis placeat nisi Moschus odore.

Buglossum, seu lingua bouis.

Aurantium malum.

Cardiaca calida.

Granum kermes.

Quodque rubore notat tinctorum lintea granum.
Tormentilla breuis folio, sed viribus ingens,
Carduus & benedictus, & haud ingrata Melissa,
Succisa, & folio simili quæ nascitur vlmi,
Quæque Tunix quondam, nunc & Bistorta vocatur:
Et quod dictamnum dictæa crescit in Ida:
Semine cúmque acymi Zedoaria, crassa Galanga,
Angelica, & Scordifolium, Scabiosaque, sueta
Scabiosæ vis. *Rumpere pestiferos admota & sumpta tumores.*

COMMENTARIVS.

Cor quid. Cardiaca quæ sunt. Cardiaca frigida. Ebur. Os Cordis Cerui, Cornu Cerui. Cornu vnicornis, lapis bezoardicus, Vnio, seu margarita. Terra lemnia seu sigillata, Bolus armena, Corallus. Succinum. Sapphyrus Hyacinthus, Smaragdus. Aurum. Argentum. Caphura. Flores violarum & venupharis. Rosa. Mali Citrij, aurantij, punici succus. Oxytriphilō, oxalis, eiusque semen.

1 COR viscerum omnium calidissimum est, vitalis facultatis principium. Quod vt omnibus corporis partibus, quibus suum calorē ac vitam impertit necessarium: ita ne varijs affectibus, quibus imperi solet offendatur, per ea prouidendum, quæ cardiaca vi pollere creduntur: quibus nempè facultas est, à Corde quæ noxia sunt & maligna depellere, Cordisque robur tueri atque conseruare. Sunt autem in his frigida quædam, alia calida. Frigida sunt Ebur, quod Cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Os Cordis Cerui, pro quo vt potè raro Cerui cornu reponimus, affectioni cardiacæ, syncopeque confert, & Cor hominis quadam substātiæ similitudine roborat. Cornu vnicornis, Vnio, lapis bezoardicus vim eximiam habere creduntur ad muniendum Cor, omnemque veneni & pestilentium morborum perniciem obtundendam. Terra Lemnia, bolus armena, Corallus pestilentibus febribus, & serpentum ictibus opitulantur, putredinem, sanguinis fluorem, dysenteriam, catarrhumque cohibent. Succinum Cor, stomachumque roborat, cardialgiæ, cordisque palpitationi medetur. Sapphyrus & hyacinthus virulentarum bestiarum morsus, & malignos Cordis affectus obtundunt, vt Smaragdus, qui melancholicos etiam affectus, mæroremque potus, appensusque collo discutit. Aurum metallorum temperatissimum, in bracteolas seu folia sectū melancholicos & sine ratione mæstos exhilarat, cardiacos adiuuat, stomachum, Corque roborat. Eadem argento vis, sed ignauior atque retusior, quùm id ab auri temperie desciscat, sitque malignitatis metallicæ quodammodo particeps. Caphura malignos affectus à calidiore causa natos extinguit, leipothymiæque subuenit. Flores violarum & nymphææ frigidi humidi Cordis ardorem temperant, somnumque conciliant. Rosa frigida sicca Cor odore beat ac reficit, astringētique vi roborat. Mali Medici seu Citrij, Aurancij, Punici succus acidus, frigidus & siccus est: putredini venenoque resistit, partium principum, maximéque Cordis robur tuetur, ad Cardialgiam, qua ventriculus à bile pungitur vtilis. Easdem vires habet Oxytriphilon, quod trifolium acetosum, Alleluya, panis cuculus ab herbarijs nominatur. Quem æmulatur oxalis, Cordi stomachoque

grata, cuius semen serpentum ictibus remedio est. Malum redolens & Cydonium Cor stomachumque roborat, syncopē tollit, venenorum vim abigit, aut hebetat & infringit. Et hæc quidem cardiaca frigida sunt, calidis Cordis affectibus conferentia. Calida sequuntur, quæ frigidis morbis opitulantur, contrarijs, ijsque manifestis, vt etiam calidis affectibus leuamento sunt occultis qualitatibus. In quibus Amomum, Nardus, Costus odoris suauitate Cor recreant. Lignum Aloes frigidis Cordis affectibus confert, syncopem arcet, cardiacos adiuuat. Cinnamomū putredinis saniem absorbet, venenis resistit, vt Citri cortex, & Caryophillum: Crocus etiam, qui pariter coquit ac digerit Corque roborat, sed extrà modum sumptus officit, lethalemque vim habere proditur. Moschus & Ambra tenuium sunt partium, humores calfaciunt, incidunt, tenuant, Leipothymiæ conferunt, viresque resolutas farciunt ac reparant, Cor firmant, & odore spiritus suscitant: sed capiti graues. Imbecillum quippè Cerebrum feriunt, ijs maximè qui bilioso temperamento sunt. Coccus baphica, seu granum infectorium, Arabibus kermes, seu Chermes, colore rubens, astringentis & amaræ facultatis proprietate Cor roborat. Quam hinc ortam puto, quod suo colore rubro spiritum & sanguinem ad sese similitudinis ratione trahit, attractum cogit astringendi vi sua, coactumque firmat, in Corde, spiritus & sanguinis vitalis arce retinens, quodque serosum ac putridum in hoc est, amarore & calore siccans & absorbens.

Malum redolens & Cydonium.

Cardiaca calida.

Amomum, Nardus, Costus.

Agallochum, xiloaloe, seu lignum aloes.

Cinnamomi, citri cortex, caryophillum, crocus.

Moschus & Ambra.

Kermes, seu granum tinctorium, quibus ex causis cardiacum.

Tormentilla sicca subastringens, tenuiumque partium vermes enecat, dysentericos sanat, vulnera glutinat, sanguinis eruptiones cohibet, exanthæmata delet, venenis ac pestilentiæ resistit. Carduus benedictus ventris tormina sedat, comitiali morbo subuenit, & Quartanæ febri: sanat vlcera contumacia, cum à lue venerea, tùm aliundè nata. Sed imprimis insignis est aduersus pestem & venena lethalia, cuius decoctum & aqua stillatitia sudores euocat. Melissa, seu melissophillon, Latinis Apiastrum, quod apes hac herba delectentur, & ab odore citri Citrago dicta, calida sicca secundo gradu syncopen à frigida causa discutit, mærorem arcet, phalangiorum & scorpionum ictus obtundit, odoris fragrantia, saporis austeritate, partium tenuitate Cor exhilarat, vitalesque roborat spiritus. Succisa, quam morsum Diaboli vulgò nominant, carbunculis pestilentibus vtiliter imponitur: herbaque, radix, succus, & eiusdem aqua stillatitia succurrit his, qui malignis ac pestilentibus febribus obsidentur, vt & Vlmaria, quam reginam prati solent appellare. Tunix, seu Bistorta subamara, calida siccaque serpentum & scorpionum ictus retundit: cuius ideò succus etiam in pestilentem luem & vomitiones per se, & cum albo vino bibitur. Dictamni radix & folium, Bistortæ vires æmulantur: menses etiam & secundas, & mortuum fœtum excludunt cum vino, drachmarum duarum pondere. Decoquuntur ad luem gallicam, Epilepsiam, reliquosque frigidos morbos, occultum quid ac deleterium habentes. Attrahendi vim insignem habent, quùm sagittas & ferrum è vulneribus excutiant. Zedoaria calida sicca secundo gradu flatus discutit, diarrhæam, Lienteriam, vomitusque compescit: Corque firmare putanda est, quia venenorum vim vltrà grassari prohibet. Ocymum Cor exhilarat,

Tormentilla.

Carduus benedictus.

Melissa.

Succisa, & Bistorta.

Tunix.

Dictamnum.

Zedoaria.

Ocymum, seu basilicum.

eiusque defectionem cum aceto tollit. Buglossi & Borraginis vires antè *Stæbe, seu Scabiosa.* retulimus. Stæbe, seu Scabiosa, vt thoracis abscessus rumpit, ita pestilentiũ morborum virus è Corde foras excludit, eorumque bubones & carbunculos maturat atque discutit.

Composita cardiaca frigida. E cardiacis frigidis emergunt syrupus violaceus, nenupharinus, de pomis, de limonibus, de succo acetosæ, succo citri, syrupus malorũ granatorum & oxysaccharum. Aquæ stillatitiæ nenupharis, oxalidis, oxytriphili, rosarum. Electuarium è gemmis, diamargariton frigidum, manus-Christi perlata, trochisci de caphura. Conseruæ rosarum, violarum, nenupharis, ex quibus cum pulueribus cardiacis, vt rasura Rhinocerotis, vnicornis, eboris, cornuceruі, Margaritarum, coralli vtriusque, succini, *Opiata cardiaca frigida.* semine citri, fragmentis Hyacinthi, Smaragdi, Sapphyri, vel electuarijs commemoratis parabuntur opiatæ, tabellæ, condîta, qualia quæ sequuntur. ℞. conseru. violar. & nenuph. an. vnc. 1. conseru. bugloss. borrag. & rosar. an. vnc. sem. fragment. Hyacinth. sappyhr. Margarit. electar. & ra- *Tabellæ.* sur. vnicorn. an. gran. sex. puluer. diamargarit. frigid. ℈j. Cum syrupo de succo citri quantum sufficit fiat opiata: vel cum saccharo conditum. ℞. rasur. cornuceruі ʒß. Margarit. elect. ℈j. scobis monocerotis & ebor. an. gran. decem. Cum saccharo dissoluto in aqua rosarum concinentur tabellæ, quas manus Christi nominant. Vel ℞. margarit. elect. rasur. eboris & cornuceruі an. ʒß. rasur. Rhinocerotis gran. sex corall. rubr. terræ lemn. an. ℈j. Cum saccharo soluto in aqua buglossi fiant tabellæ ponder. *Epithema cardiacum frigidum.* ʒj. Ex ijsdem aquis & pulueribus Epithema tale parabitur. ℞. aquar. oxytriph. rosar. an. ℥iiij. puluer. elect. diamargarit. frigid. & trium sandal. an. ʒj. caphur. gran. quatuor. Fiat Epithema regioni Cordis admouendum. Vel, *Cataplasma.* ℞. conseru. rosar. violar. nenuph. an. vnc. 2. theriac. & mithrid. veter. an. ʒij, pulu. diamarg. frig. ʒj. Cum aceto pauco fiat emplastrum, admouendum regioni Cordis, & carpis manuum. His & similibus admotis frigidis vtemur, vbi febris ardens & maligna Cor obsidet, veneni que calidi poti coniectura est, vel Syncope, Cordisve palpitatio à calida causa nascitur.

Cardiaca calida. At si Cor frigus occupat, & facultatem vitalem atterit, cardiacis calidis tùm vtendum, qualia sunt syrupus melissophilli, seu melissæ, quem omnẽ malignitatem extinguere profitetur Fernelius, syrupus buglossi & è cortice citrij: conserua melissæ, scabiosæ, buglossi, florum aurantiorum, cortex citri condîtus, persica condîta, mala odorata, nux moschata condita, mithridatiũ, theriace, confectio alchermes & ex Hyacintho, diambra, diamoschum, electarium è gemmis, lætificans Galeni. Aquæ stillatitiæ melissæ, cardui, scabiosæ, morsus, buglossi, rosarum: aqua theriacalis, imperialis, & aqua vitæ, quibus variæ compositionum formæ nascuntur, vt iulepi, *Iulepus cardiacus calidus.* pulueres, condîta, fotus, emplastra, sacculi, suffitus, odorati globuli; distillatũ restaurans, his formulis. ℞. aqu. stillat. scabios. meliss. morf. an ℥iij. *Puluis.* syrup. bugloss. & melissoph. an. ℥iß. aqu. theriac. ℥ß. Misceantur & fiat *Conditum.* iulep. in duas doses. ℞. rasur. ebor. & vnicorn. an. grana sex, margarit. elect. ℈j. fiat puluis. detur è cochleari cum aqua cardui, & vino albo. ℞. conseruar. meliss. scabios. bugloss. borrag. an. vnc. 1. corticis citri condîti ʒj. pulueri elect. è gemm. & lætificant. Galen. an. ℈j. Ambr. grifeæ, mos-

Epithema, ſeu fotus. *Cataplaſma.* *Sacculus.* *Pomum odoratum.* *Diſtillatum cardiacum*

chi, raſur. vnicornis, lapidis bezoardici, ſi diues æger eſt an. gran. ſex. Cum ſaccharo quod ſatis eſt fiat condîtum. ℞. aqu. ſtillat. morſ. ſcabioſ. meliſſi card. an. vnc. 3. puluer. trium ſandal. caryophill. nuc. moſchat. an. ʒj. croci ℈j. aceti vnc. 2. fiat epithema pro Corde. Poſt quod inducatur tale cataplaſma. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. meliſſ. roſar. an. vnc. 1. con fect. alcher. ʒß. mithridat. veteris & theriac. an. ʒij. puluer. elect. diambr. è gemm. ℈1. Cum odoro vino fiat cataplaſma, regioni Cordis admouendum. ℞. puluer. roſar. vnc. ſem. cynnam. caryophill. ligni aloes, corticis citri an. ʒij. Ambræ moſchi an. gran. ſex. Includantur ſacculo, qui vel ſiccus, vel aqua roſatum & aceto pauco, vel odorato vino merſus, indéque ſiccatus admoueatur Cordi tepidè. ℞. xiloaloes, roſar. ambr. caryophil. nuc. moſchat. maceris, an. ʒi. ſtyracis, benjoin. an. vnc. ſem. ſuccin. ʒj. ambr. griſ. moſch. an. gran. decem. Cum ladano puro fingatur pomum, quod odore Cor & Cerebrum exhilaret: Diſtillatum reficiendis viribus idoneum & cardiacum hac forma deſcribe. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. violar. roſar. cortic. citri condîti an. ℥ij. puluer. electuar. de gemm. & de ambra an ʒj. ſemin. acetoſ. citri, card. rad. angelic. dictamni veton. an. ʒij iuſculi duorum caporum & vnius perdicis alteratorum cum oxalide lactuca, portulaca, bugloſſo, borragine, ſcabioſa, meliſſa lib. quinque. Trita ſimul omnia vaporario vitreo claudantur, ignique committantur, quo ſenſim exeat, eliciaturque liquor. reſeruandus in vſus ℞. ſuperioris diſtillati reſtaurantis lib. 1. ſacchari ℥iiij. cinnam ʒß. ſucci granat, & limon. an ℥ß. Colentur per manicam Hippocratis, ægerque capiat è cochleari quantum & quando videbitur.

Varia Palpitationis Cordis cauſæ.

PALPITATIONIS CORDIS Curatio.

CAPVT XVI.

COR *tenerum tremula quatitur formidine,*
πάλμον
Voce vocant graij, tenui diſcrimine lethi,
Ni cito ſuccurras. Ideò metire, cruorne
Cauſa mali nimius, num ſanguinis ardor, & aucta
Bilis, an aura grauis comitata ac iuncta veterno:
An tumor inſertus Cordi, vapor anne putrentis
Materiæ ſoboles, an flatus craſſior, implens
Diſtendenſque: an quæ Cor vndique veſtit & ambit

Curatio Palpitationis Cordis à redundante sanguine.

Humore immodico ſtagnet membrana, ſero-ve.
Palpitat à nimio ſi Cor, calidóque cruore,
Plenius exiliat ſanguis. Minus ire cruoris
In cauſis debet reliquis. Sed in omnibus aude
Tundere principio venam: nec omitte catharſin,
Vincla nec arcta, cucurbitulas neque, malleoli nec,
Poplitis aut patulum vulnus, reuocetur vt illis
Quiſquis obeſt, vel obeſſe poteſt humor-ve, vapor-ve.

Varia purgatio pro varia palpitationis Cordis cauſa.

Manna rheumque datur calida eſt vbi cauſa, ſerumque
Lactis cum ſenna ſi nigricat humor, abundat.
Sin phlegma aut flatus, purgabit Agaricus albens,
Infuſus tenui, citò vim reparante lyæo.

Potus calidus in cauſa frigida.

Moſchus & ambra, ſenis cum lætificante Galeni,
Hippocratiſque mero citò calfacit, atque ſepultas
Excitat, oppreſſæ ſi ſunt à frigore vires.

Potus frigidus cardiacus in palpitationis Cordis cauſa calida.

Sin premit ignis edax, aqua conuenit oxytriphilli,
Cum citri, vel pomorum redolente ſyrupo.
Omnibus alchermes, diamargaritônque, Diambra,
E gemmis, lignoque aloes confectio cauſis
Vtilis: eſt etiam mithridatica, theriacéque.
Cardiacos quibus extemplo potuſque parabis
Et fotus, boloſque opij de nomine dictas.
Liber erit, liquidis & gratus odoribus aër,

Victus genus.

Libera mens curis, ſomnus moderatus, & alui
Sponte vel arte fluor, tenuans cibus: attamen omnem
Qui citò vim reparet: vt preſſa, gelátaque iura
Cum diſtillatis. Animo redeunte volucres
Montanas, nemorumque cibo, pulloſque parabis
Quos perdix, & noſtra dabit gallina, vel Jnda.
Potio, ſi calor eſt ingens, diuina probatur.
Sin ſecus, haud noceat lymphæ miſcere falernum.

COMMENTARIVS.

1 VT in mundo Sol perenni suo motu calorem excitat, cuius influxu cuncta vegetat & animat: cui si contingit aliquando quiescere, necessum erit mundi compagem ruere, momentóque dissolui. Ita Cor irrequieta pulsatione per dyastolen ac systolen spiritum vitalem in omne corpus infert, à quo singulæ partes animantur ac viuunt. Quod si pulsare desinit, necessum est animal interire. Minuitur quidem motus Cordis in quibusdam affectibus, vt hysterica suffocatione, purpuratis febribus, leipothymia, syncope: vel deprauatur, vt in Palpitatione: sed aboleri nequit citrà subiecti perniciem & interitum, nisi physicas metaphysicæ causæ superent, vt quùm Iesus naue iussit Solem quiescere, diuique quondam diuina virgula mortuis vitam reddiderunt: quod vt rarum, ita nec artis esse putandum est. Quùm itaque naturale sit insitumque Cordi, vt assiduè, intermissione nulla moueatur, si contingit ab aliqua causa præter naturam interturbari, violento concussu, motuque quasi tremulo quod noxium est expellere contendit: vt sternutatione Cerebrum, tussi Pulmo, singultu ventriculus quod infestum est amandare conatur. Hunc inordinatum Cordis motum, tremorem seu palpitationem Cordis appellant: in quo dissimilem motum ab arteriarum pulsatione notabis, si manuum vnam thoraci, carpo alteram admoueas. Huius palpitationis causas varias assignamus, vt sanguinis copiam aut feruorem, bilis redundantiam, venenatam qualitatem impressam Cordi, vel aliundè transmissam, vt ab vtero, suppressis mensibus, in hypochondriacis & melancholicis. Humor etiam Pericardio contentus, tuberculum, Abscessus, vermes, non solùm orificium ventriculi, sed & cor ipsum vellicantes, crassior flatus, vt & quæ venas, arterias, & ventriculos Cordis obstruunt, palpitationem Cordis inferre possunt. In quibus ex animaduersione causæ remedia quærenda sunt. Et quoniam causa Palpitationis alia calida est, alia frigida, si causa superet à plenitudine, quod ex signis lib. 1. cap. 2. traditis agnosces, ardentius venam aperi: sin ab intemperiè calida sola, seu feruore, parcius. Cardiaca frigida præsto sint, quibus ardorem temperes, Corque robores: qualia sunt succi malorum granatorum, limonum, aurantiorum, citri, pomorum redolentium, violæ, rosæ, nempharis, eorum-ve syrupi. Sint & acetum, omphacium, oxytriphilum, oxalis, acidula pruna, cerasa, berberis, persica, cydonia, diarhôdon abbatis, diamargaritôn frigidum, triasantali, margaritæ, coralli, rasuca eboris & cornucerui, os è Corde cerui, rasura monocerotis, Rhinocerotis, bezoardici lapidis, fragmenta Sapphyri, Smaragdorum, hyacinthi cum auri bracteolis seu folijs. Sin palpitationis causa frigus est, lignum aloes, caryophillum, cinnamomum, citri cortex, crocus, nux moschata, macis, ambra, moschus, ocymi seu basilici semen, vt semina calida maiora, galanga, zedoaria, cubebæ, rosmarinus, theriaca, mithridatium, diamargaritôn calidum, diambra, lætificans Galeni, aromaticum moschatum & nardinum, alypta mo-

Notanda comparatio.

In quibus affectibus minuitur Cordis motus aut deprauatur.

Motus palpitationis Cordis, arteriarum motui dissimilis.

Variæ palpitationis Cordis causæ.

Palpitationis Cordis causa alia calida est, alia frigida.

Cardiaca frigida.

Cardiaca calida.

physicas meta physicæ causæ superant

ſchata cum aquis calendulæ meliſſæ, ſcabioſæ, cardui, morſus vſurpentur, ex quibus ſyrupi, iulepi, conſeruæ, condita, fotus, cataplaſmata, ſacculi, pulueres, opiatæ, tabellæ fiant ijs formulis, quas ſuperiore capite dedimus. Secanda tùm vena parca manu eſt, nec omittenda tamen, vt refrigeretur Cor, quod præter naturam incaleſcit ab inſolito tremore, & vt fiat ab hoc reuulſio caloris, qui ſolet in partem afflictam accurrere.

Quibus in palpitatione Cordis corpus exonerandum.

Purgandus verò, ſi cacochymum corpus eſt, is humor, qui vitioſus eſſe videbitur idoneis medicamentis: vtălioſus manna, rheo, electuario lenitiuo, caſſia: pituitoſus catholico cum diacarthamo vel agarico: melancholicus ſenna; feroſus addito cum ſenna ſyrupo roſarum laxatiuo. Sed his incoquenda quæ cardiaca vi polleant, quibus firmato Corde materia noxia tutius reuellatur, & foras euocetur.

Curandi modus in cauſa calida.

Igitur in calida materia, ℞. fol. alth. malu. violar. parietar. lactuc. mercur. an. Mi. fiat decoct. in ſero lact. In colatur. lib. vna diſſolue diaprun. ſolut. & elect. lenit. an. ʒvj. mell. violac. ſacchar. alb. an. vnc. 1. butyri recent. vnc. 2. fiat clyſter, quo reiecto iuſculum offeratur. Aliquot hinc horis vena ſecetur, in plenitudine dextra baſilica primùm, indè ſiniſtra. Sequenti die manna vel caſſia bolo detur ad vnc. 1. ſem. Aut infundatur in aqua bu-

Iulepus cardiacus frigidus.

gloſſi vel oxalidis cum ℈j. cinnam. In cuius expreſſione diluatur vnc. 1. elect. lenit. cum vnc. 1. ſem. ſyrup. delimon. Sæpè detur hic aut ſimilis iulepus. ℞. aqu. ſtillat. bugloſſ. borrag. oxalid. & ſyrup. delimon. an. vnc. 2. lapid. bezoard. & monocerotis an. gran. quatuor. Fiat iulep. in duas doſes.

Epithema refrigerans.

Tum, ℞. aqu. ſtillat. bugloſſ. borrag. acetoſ. nenuph. an. ℥iij. aceti ℥j. puluer. trium ſandal. ʒij. trochiſ. è. caphur. ʒj. miſce pro fotu regionis Cordis.

Litus.

℞. ol. viol. & nenuph. an. vnc. oxyrhod. vnc. 2. caphur grana 4. Miſce pro litu poſt fotum.

Cataplaſma.

Vel, conſeru. nenuph. roſar. violar. an. ℥j. puluer. elect. diamargarit. frigid. corall. rubr. trochiſc. è caphur. an. ʒß. trium ſandal. ʒj. Cum aceto pauco fiat cataplaſma regioni cordis admouendum. Appenſa collo caphura quæ Cordis regionem attingat, palpitationi confert à quacumque cauſa, ſed frigida maximè.

Potus cardiacus frigidus. [handwritten: Potus diuinus]

Potus diuinus imprimis ſalubris, qui ſit ex libris tribus aut quatuor aquæ fontis, ſacchari vnc. 4. ſucci limon. ℥j. ſimul coctis. Aut, vt gratior ſit, è lib. 4. aqu. fontis, ſacchari tabarzet ℔ß. ſucci limon. vnc. 2.

Cibus.

Cibus è vituli pullique gallinacei carnibus elixis, alteratis oxalide multa, bugloſſo, borragine, victuſque omnis refrigerans è cardiacis in omni calida cauſa probatur.

Victus in palpitationis Cordis cauſa frigida.

At in frigida calfaciens ſit ac tenuans. Ideóque iuſcula dentur, alterata petroſelino fœniculo, calendula, cum aliquot ocymi ſeu baſilici folijs: aſſæ ſint in cæna columbæ, turtures, alaudæ, reliquæque ſimiles tenuis ſubſtantiæ, facileſque coctu volucres. Vinum detur annoſum, lene, ſuauis guſtus.

Vinum Hippocraticum, maluaticum & hydromel vinoſum, eorumque vires.

Hippocraticum valdè cardiacum eſt, vireſque citò reparans: ſed in communi vſu eſſe non debet, quia caput ferit, inflammatque ſpiritus. Maluaticum & hydromel vinoſum magis tenuant, ideóque flatus diſcutiunt, & craſſum humorem coquunt ac digerunt. Diſtillatum reſtaurans ſuperiore capite deſcriptum in vtráque cauſa ſumatur. Vt autem frigidus humor præmiſſa leui ſectione venæ dematur ℞ fol. meliſſ. calendul. bugloſſ. bor-

rag. an.

rag.an.Mi.ſemin.citri, card.fænic.an. ʒj.flor.trium cord. & calendul. an.Pi.fiat decoct. In colatur.infunde agaric.trochiſci. ℈ iiij. nuc.moſchat.℈1.in expreſſione diſſolue cathol. duplicat. infuſ. & colat. vnc. 1. ſem. ſyrup.capill.ven.vnc.1.fiat potio. ℞.aqu.ſtillat.card.meliſſ.calendul.ſyrup.capill.ven.an.℥ij.aqu.theriac.& imperial.an. ℥ß.confect. alcherm.ʒß.Miſceantur, & fiat iulep.in duas doſes. ℞.aqu.ſtillat. Morſus bugloſſi borrag.an.℥iiij.cinnam. caryophill.macer.an.ʒj.odoriferi vini lib.ß.miſce pro fotu Cordis. Item, ℞.ol.roſar. & ireos an.vnc.ol.moſchat.ʒij.Cum cæra pauca fiat linimentum, quo regio Cordis inungatur à ſuperiore fotu.℞.conſeru.meliſſ.roſar.an.vnc.2.confect.ex Hyacintho, elect.lætificant Galen.an.ʒß. Ambr.moſch.an.gran.quatuor, lapidis bezoardici grana decem diuitibus, alijs theriac.ʒij.Cum ſyrupo de pomis odoriferis fiat Opiata.Sumatur ex ea bis aut ter in die nucis auellanæ quantitas. Galenus lib.5.de locis affect.cap.1.ſcribit omnes quos palpitatione Cordis affectos vidit, adiutos fuiſſe phlebotomia, & attenuante ratione victus. Sed tenuans ſit, vbi craſſus, frigidus, flatus, multus humor eſt: paulò plenior, ſi feruor, & bilis exuperat. Porrò ſi in febribus circà ventriculum vehemens æſtus, & crebra Cordis motio palpitationi ſimilis, extremum eſt malum, incenſum indicans vitæ principium.

Potio frigidũ humorem purgans.
Iulepus cardiacus calidus.
Epithema calidum regioni cordis admouendũ.
Linimentum.
Opiata.
Hippoc. aph. 65. lib. 4. aph.

SYNCOPES CVRATIO.

CAPVT XVII.

Yncopa de medio ne tollat, & euocet ægrum
In Styga, præcipiti lapſu vis omnis, odoro
Os imple, tenuique mero: tum naris acetum
Sentiat; indè gelu, vel deſtillata vorentur,
Expreſſa, aut ea iura, meent quæ corpus in omne
Ocyùs. Imperialis ad hæc, aut theriacalis,
Aut quæ cinnameo premitur de cortice lympha
Detur, vt exhauſtus reparetur ſpiritus illis:
Dira venena abeant, & ſi quæ cruda coquantur.
Si melior facies, pulſuſque micantior in ſpem
Erigit, ad cauſam ſubiti deſcendito lapſus.
Quumque cruor nimius, febris vel anhela fatigat,
Viribus expenſis venas aperire calentes

Quæ ſpiritus vireſque citò reparent.
Curatio ſyncopes ab exuperante ſanguine.

Quo modo curanda syncope quum à bile nimia nascitur.

Syncope curanda per ea quæ sunt contraria causæ.

Sit labor. Exuperans si bilis, & acrior humor,
Exeat iniecto molli clystere per aluum:
Vel manna cum cardiacis, sennaque, rheoque.
Si pituita grauat, pariter quæ phlegma ciere
Diximus addantur. Stomachus si sensilis, aura
Partibus è varijs in Cor elata ferina,
Vel dolor insignis, vehemens motusve, fluorve
Immodicus ventris, vel nox sine ducta sopore,
Vel mæror, metus, ira, silens ac pestifer aër
Causa fuit lapsus, hanc per contraria tolle.

Epithema cardiacum Cordi admouendum ad syncopem.

Cataplasma.

Corque leues fotu, condat quem lympha melissæ,
Oxalidisque, ocymique, quibus tria santala, moschus,
Caphuraque, ambraque panchæo iungantur odore.
Conseruam vel sume rosæ, violæque, melissæ,
Nenupharisque, quibus mithridatis, theriacesque
Nonnihil antidoti, gemmæque feratur & Ambræ:
Cumque liquore rosæ vel aceto fingito pultem
Seu cataplasma, quod in Cordis regione moretur.

Iulepus ex aquis cardiacis cum syrupo limonum puluere bezoardico, & alchermes confectione.

Oxalidis, morsus, scabiosæ limpha bibatur,
Quam iungat puluis beZoardicus, atque limonum
Sacchare condîtus succus, confectio chermes.
Dentur & è gemmis diamargaritônque tabellæ.

COMMENTARIVS.

Quid lipothymia.

Quid Syncope

Hippoc. aph 42. lib. 2. aph.

1 LIPOTHYMIA, seu lipopsychia, leue deliquium est animi, in quo vires quidem exoluuntur atque cōcidunt, sed neque vox sensusque deperit, neque sudor est frigidus. Cui tamen occurrendum citò remedijs syncope debitis, quùm ab hac intensione sola, seu maioris minorisque ratione discrepet. At Syncope repentinus est virium omnium, maximéque vitalium lapsus. Qua qui premuntur, velut exanimes iacent, sine sensu, sine voce, sine pulsu; vel ita paruo, vt percipi tactu nequeat, cum sudore frigido, quem syncopticum & diaphoreticum appellant, & extremarum partium frigore. Symptoma graue est, terrorisque plenum, & nisi præsentibus remedijs leues, mortiferum: sed & persæ lethale si sæpe, vehementer & sine manifesta causa repetit. Sic enim pronunciat Hippocrates.

Lapsus vbi est animi vehemens creberque, nec huius
Causa mali manifesta, cita atque inopina manet mors.

Quod Galenus accidere notat ob imbecillitatem virtutis animalis, aut vitalis potiùs: vt ei contigisse memorat, qui quùm ex animi deliquio palpitatione quoque Cordis premeretur, repentè de medio sublatus est. Quùm itaque Syncope terrificum symptoma præcepsque sit, præcipiti subitoque remedio tollendum. Offeratur in paroxysmo vinum odoratum. Nibil enim æquè citò reparat vires: quia vaporosum, & vinosi vapores cum spiritibus maximam habent affinitatem. Nam inter ea quæ symbolo substantiæ qualitatisve communicant, facilis est transitus. Aqua vitæ, cinnamomi, theriacalis & imperialis tenuitate partium, & cardiaca vi penetrant in Cor ocyssimè, spiritusque dissolutos refouent. Sumantur è cochleari solæ, vel mixtæ cum syrupo de limonibus aut è pomis odoriferis Vel, ℞. aqu. stillat. morf. & scord. an. vnc. 2. vini odoriferi vnc. 4. sacchari alb. vnc. 3. cinnam. puluerat. ʒß. ambr. mosch. lapid. bezoard. an. gran. sex. Colentur per manicam Hippocratis in tres quatuorve doses. Vel, ℞. aqu. stillat. card. scabios. meliss. an. ℥iij. syrup. de limon. & è succo citr. an. ℥iß. confect. alchermes, & de Hyacinth. an. ℈ij. aqu. theriac. & cinnam. an. ℥ß. misce. fiat iulep. in tres doses. Ea quidem syncopticis in paroxysmo dantur, etiam delirantibus ac febre torsis quamuis calida sint, vt calore sopitam vim vitalem suscitent, nouosque spiritus creent, quorum munere pulsus emicet, sublatoque partium extremarum frigore sese calor in vniuersum corpus exporrigat. Tùm in morbi causam incumbendum. Itaque si plenitudo parit Lipothymiam aut syncopen, citò vena secabitur, detraheturque sanguis largiore manu, si pulsus assurgit & emicat. Si cacochymia biliosa, purgetur cholagogis corpus: si pituitosa phlegmagogis: si melancholica, nigrum & adustum humorem educentibus, quorum abundè lib. 5. meminimus. Si venenum, mithridatium, theriace, vel eius aqua dabitur sola, vel cum monocerotis aut bezoardi puluere. Si sensilis stomachus cardialgiam, ab eaque syncopem attulit, vinum odorum lympha dilutum bibatur: hinc sorbeatur acidum ex oxalide & omphacio, incocta vituli pullique carne iusculum, maximè si bilis vapor causa mali putatur. Denique panis tostus immergatur vino, sparsusque puluere moschatæ nucis & caryophillorum, admoueatur ventriculi regioni. Succedit interdùm sanguinis missioni Lipothymia: túmque renandus æger vt colligantur spiritus, vinum offerendum, vt reparentur: acetum odorandum, & aqua frigida facies aspergenda, vt intrò ipsi recurrant, inque suis finibus denique consistant, calore in centrum reuocato. Sunt aliæ causæ syncopes, vt dolor ingens, quilenientibus & narcoticis expugnandus; vt fluor immodicus astringentibus: vigiliæ nimiæ conciliantibus somnum, vt syrupo violaceo, nenupharino, papauerino, cibis euchymis humectantibus ac refrigerantibus. Exoluuntur hystericæ mulieres: ac tùm fœda naribus, odorata locis muliebribus admouenda, purgandum, secanda vena poplitis aut malleoli: quod infrà fusiùs, peculiari capite notabitur. Syncope, quam

Ab animi deliquio palpitatio Cordis repentinæ mors.

Cur vinum odoratum syncope correptis dandum.

Cardiaca vires in syncope reparantia.

Iulepi cardiaci.

Varia syncopes pro varietate causarum curatio.

fames ad singultum excitat, vt inanitionis omne genus curatur ijs quæ citissimè nutriunt, vtriusculis è carnibus cum vitellis ouorum, carnium succis, consumptis, expressis, distillatis, & similibus analepticis. ℞. distillat. restaurant. communis lib. sem. sacchari alb. ℥iij. puluer. diamargarit. frigid. & de ambra an. ʒ. sem. succi limon. ℥j. Colentur per manicam Hippocratis in vsum.

Distillatum cardiacum & analepticum, seu restaurans.

DE HÆMOPTOSI, SEV SANGVINIS expuitione.

CAPVT XVIII.

In Hæmoptosi vena secatur vt reuellatur sanguis, cõtineaturque vasis suis, plenitudine sublata.

SI cruor è Pulmone, vel è Thorace feratur
Puniceus spumansve, Phtisis ne dira sequatur,
Scalpello reseca venam. Neve æger anhelet,
Sed modicè spiret facito, sileatque, cibetur
Exiguis epulis, bibat & cum sacchare Lympham
Berberis atque rosæ, myrthive, ribisve, vel huius
Purpurei succi, quem punica grana recondunt.
Deciduusque mali si causa est prima Catarrhus,
Lenibus expurga pilulis, potuve Cerebrum.
Tùm firma admoto quem diximus antè cucullo.
Longiùs vtque trahas, Iecur egelido elue fotu,
Atque extrema frica, rigidis & comprime vinclis.
Coralium, lapidis hæmatites, lemnia terra,
Mummia, ceruinum cornu, velut vnio fulgens,
Myrrhaque, thus, spodium, carabe, tragacantha, draconis
Sanguis, & armenæ bolus, tria santala, quæque
Venæ vulnus hians pariter cohibere feruntur,
In varias species aptentur puluere facto,
Qui cum lacte queat misceri, ouique vitello,
Quo variare queas etiam condita, tabellas.
Congelat, inspissatque serum cereale papauer
Humorem, dabiturque, vbi rosio causa cruoris.

De cucullo, seu consuto pileo lege cap 3 lib. 6. "consuto

Quæ sanguinem astringendo comprimunt.

COMMENTARIVS.

1 HÆMOPTOICI communi nomine dicuntur, qui sanguinem per os ex inferioribus partibus, vt è Ventriculo, Iecore, Liene, gingiuis, gurgulione, faucibus eijciunt. Propriè verò qui vel è Pulmone, vel Thorace cum tussi sanguinem in os effundunt.

Hæmoptoic qui dicantur.

Quod funestum esse solet, nisi primis diebus occurritur: siquidem à sanguinis sputo puris sputum: è puris sputo tabes, sputóque retento mors.

Hipp. Aph. 15. & 16 lib 7. Aph.

Sanguis autem à Pulmone flauus, tenuis, spumosus sine dolore: niger autem & crassus è Thoracis venis exit cum dolore, rupta, vel exesa, vel aperta vena. Rumpitur vena clamore, casu, concussione pectoris, plenitudine, frigogore denique. Nam frigidum, vt glacies & nix inimicum pectori, tusses mouet, venarum ruptiones ac destillationes efficit, vt notat Hippocrates, & nos obseruauimus hyeme sæuissima quæ viguit anno salutis 1608.

Hipp. Aph. 24. lib. 5.

Venam exedit humor acer è capite sæpe defluens in Thoracem, quem inedia peperit, aut vigiliæ, victus-ve calfaciens ac siccans, curæ, aut quiuis alius affectus animi vehemens.

Exesionis venæ causæ

Aperit victus ratio calidior & humidior, vt multus, bonique succi cibus, vsusque generosioris vini largior.

Apertionis venæ causæ.

Aperta ruptaque vena cruor affatim erumpit, exesa sensim. Apertæ venæ congruunt astringentia: cibus euchymus: quæque sarcotica sunt exesæ: ruptæ glutinantia, quæque sine morsu desiccant. Ex quibus signis & causis videndum quis curandi modus. In vena rupta vel aperta secanda vena est semel atque iterum eodem die, maximè si plethoricus æger est, si vires ferunt, si non antè multus exijt cruor.

Apertæ ruptæque venæ remedia.

Sed & altero die vult Galenus lib. 5. method. reserari venam, frictiones, & ligaturas fieri crurum ad reuulsionem pleniorem. Indentur in anum clysteres, cathartica dabuntur, quæ partim humore vacuent, partim adstringant, qualia quę sequuntur. ℞. medull. cass. vnc. 1. rhei puluer. ℈iiij. santal. citrin. ℈j. Misceantur in bolos. deglutiantur è cochleari cum iulepo rosaceo. Vel, ℞. fol. pimpinell. portulac. plantag. an. Mi. semin. bombar. coriandr. præparat. berberis an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. ʒij. cinnam. & santal. citrin. an. ℈j. Expressione facta dissolue cathol. duplicat. colat. vnc. 1. sem. syrup. myrthill. aut granat. vnc. 1. fiat dosis. Vel, ℞. aqu. rosar. & plantag. an ℥ß. syrup. de cichor. composit. cum rheo ʒj. Misce pro dosi.

Cathartica cum astringentibus.

A solenni vacuatione si perstat hæmoptosis vena poplitis, malleoli vereseranda, præcipuè si mulieri menstrua suppressa sunt, aut hæmorrhois fluere viro desijt: Conferunt etiam hypochondrijs, inguinibus & ilibus cucurbitulæ fixæ, sanguisugæque pectori.

Cucurbitulæ. Hirundines.

Neve grumescat, aut concretus in Thorace maneat cruor, propinetur oxycratum ad vnc. iij. addito cochleari sacchari rosati, vel oxymel. simplic. vel ʒj. coaguli leporis, vel ʒiß. theriaces, cum aqua scabiosæ.

Lac grumescere quæ vetent.

Si humor acer è Cerebro fluens Pulmonis venam erodit, vena quidem initio secanda est, sed & repurgandum per catapotia Cerebrum, potionesque cephalicas: humeris admouendæ cucurbitulæ: pyroticum in Inio, seu postica parte capitis, & brachijs affigendum: & vt in cæteris glutinan-

Hæmoptosis ab acri humore curatio.

Astringentium catalogus. dum vlcus syrupo rosarum siccarum, granatorum, myrthillorum, cydoniorum, cum aqua portulacæ, plantaginis, rosarum, hæmatite lapide, corallo, cornucerui, bolo armena, terra lemnia, gummi, tragacantho, Arabico, mastiche, reliquisque, quæ versibus expressimus, ex quibus variæ remediorum formæ fiunt. Vt, ℞. boli armenæ, terræ sigillatæ trochisc. è spodio, carabe, margarit. electar. an. ʒj. lapid. hæmatitis ʒij. amyli. gumm. tragacanth. an. ʒiij. Tritis & mixtis omnibus fiat puluis. Sumatur ʒß. aut ʒi. cum oui vitello, vel pulte, vel hordeato, vel amygdalato. Gratior erit addito sacchari rosati puluerati quadruplo. *Puluis astringens, vlcusque glutinans.* Vel, ℞ conseru. rosar. vnc. 3. conseru. symphit. vnc, 1. puluer. electuar. aromatic. rosati, diamargarit. frigid. an. ʒi. lapid. hæmatit. ℈iiij. corall. rubr. cornuceru. an. ʒß. Cum iulepo rosac. fiat opiata. *Opiata.* Victus genus sit refrigerans, siccans, astringens. *Victus genus in hæmoptosi.* Odorentur rosæ, vel harum aqua stillatitia cum aceto, caphura, santalis. Cibus sit ex emplasticis & glutinosis, vt è pedibus hædi, vituli, veruecis, suis, & extremitatibus reliquorum animalium: è cremore ptisanæ, lacte cocto cum amylo, lentibus, oryza, recenti caseo. Potus, aqua chalybeata cum iulepo rosacco, vel syrupo granatorum. Quies corporis & animi, silentium, somnus, qui fluxus omnes excepto sudore cohibet imperetur. Nec verò continuus astringentium vsus esse debet, ne quæ spui debent hæreant in pectore: sed & lenientibus bechycis, vt syrupo violaceo, iuiubino procurandum sputum est. Et si desit somnus, syrupus nenupharinus & papauerinus, qui ferinam etiam distillationem compescit, vtilis.

LIBRI SEPTIMI MEDICÆ Decados Finis.

FRANCISCI PORTI, MEDICÆ DECADOS *LIBER OCTAVVS.*

VENTRICVLO GRATA, QVÆ Stomachica nuncupantur.

CAPVT I.

I quid ineſt, ſtomacho calor vndè ſequatur, & æſtus,
Aut vomitus, lautique cibi faſtidia, confert Frigida ſtomacho calido, æſtuantique conferentia.
Huic Ceraſum, oxyacantha, ribes, & punica grana,
Meſpila, ſorba, Cydon quæ mala, & media quondam,
Nunc omnis phœbi regio vicina profundit:
Myrthus, oliua recens, citinuſque, balauſtia, tota
Oxalis, atque rubens roſa, ſemen vt & Coriandri,
Coraliumque duplex, & Ebur quod aduritur igne, Ebur vſtum, vulgo ſpodium.
Rhus, Licium, cyſtuſque, hypocyſthis, Acacia, nouit
Quæ vomitum, nimiumque feros compeſcere menſes,
Sin ſtomachi tunicas infarcit frigidus humor,
Hunc coquit ac tenuat, partique inducere robur Calida ſtomachum roborantia.
Vtraque mentha poteſt, abſynthum, ſaluia, nardi

Spica, crocus, mastyx, aloesque quod India lignum
Fusca dat, atque macer, nux & moschata, galanga,
Cinnameus cortex, cariophillumque, calensque — *Periphrasis Ambræ citrinæ, quam electrum & Succinum appellant.*
Zingiber, ambrosijs præstans in odoribus Ambra,
Et myroballanus, & lacryma hæc, quam Populus arbor
Fudit in Erydanum, gelido durata sub amne.

COMMENTARIVS.

1 QVIA ventriculus organum est coquendis cibis destinatum: cuius segnities omnium confusio, huius intemperiei succurrendum est, ne per eam reliquarum corporis partium œconomia labefactetur atque corruat. Quod per stomachica fit, ei robur addentia: quorum alia frigida sunt, alia calida. Sunt è frigidis Oxalis, malum citrium seu medicum, Punicum, Cydonium, Cerasum, Ribes, Oxyacantha, Sorba, Mespila, quæ ventriculi æstum reprimunt, eumque refrigerant, sitim sedant, cibi fastidia corrigunt, & appetentiam inuitant, vomitionem compescunt, bilis reliquias obtundunt, dissolutóque ventriculo medentur. Quem astringunt etiam ac roborant Succinum, nauseam sedans, prauos humores absorbens, fluoréque cohibens. Rosa rubra stomachum Iecurque roborans, vomitiones, lienteriasque comprimens, vt Citinus mali punici flos, & Balaustium, eiusdem cortex. Myrthus illuuiem ventriculi siccat & concoquit: Oliua recens stomachum roborat, astringit, appetentiam excitat, humores acres digerit. Coriandri præparari semen pariter adstringit, terget, coquit, exhalationes in caput efferri vetat. Rhus, Licium, Cystus, Hypocystis stomacho robur addunt, inflammationes mitigant, vomitum sedant, dysenterias, Lienterias, mensesque suppriment astringēdi facultate. Calida sequuntur, quę frigidos & crudos humores absumunt, eosque concoquunt, stomachumque roborant. In quibus est vtraque mentha, quæ vt humores frigidos calfacit, crassosque tenuat & absorbet, ita singultus, vomitiones, choleramque sedat. Absynthium menthæ instar astringens, amarum, acre, calfaciens ac siccans, detergens ac roborans decocto, non succo iuuat stomachum, bilem pituitamque deterget, & vacuat per aluum & vrinas, Icterum sanat, inflationes & fastidia stomachi discutit, lumbricos pellit. Saluia subabstringens appetitum excitat, cruda concoquit, singultum lenit, aliasque plures dotes habet, quas lib. 6. cap. 5. signauimus, vbi nardi vires etiam exposuimus. Crocus stomachi concoctionem adiuuat, Corque recreat. Mastiche vomitiones sistit, exhalationes reprimit, destillationes arcet & absumit, purgantium acrimoniam frangit. Lignum aloes, quod Agallocum, odoratum & astringens, ventriculi superuacaneos humores absorbens, & putredinem abigens, flatus etiam discutit, & concoctionem adiuuat, vt macer &

Marginal notes: *Frigidorum vtilium stomacho vires.* — *Succini & rosæ rubræ vires.* — *Citinus & Balaustiū. Myrthus. Oliua recens. Coriandri semen. Rhus, Liciū, cystus, hypocystis.* — *Stomachica calida. Mentha. Absynthiū.* — *Saluia.* — *Crocus. Mastich.* — *Lignum aloes, macer, moschata nux, zin-*

moschata

Succinum, Græcis Electrũ, Arabibus, Charabe, Ambra vulgo.

Trochiscorũ è Charabe vires.

Stomachica composita.

moschata nux, zingiber, Caryophillum, Cinnamomum, Ambarum, quæ Cor etiam firmare, & odoris fragrantia spiritus reficere superioris lib. cap. 15. scripsimus. Succinum, Populi arboris lachryma, Græcis electrũ, Arabibus charabe quod paleas trahat, Ambra vulgo, ventriculũ roborat, in eoque genitos humores superuacaneos absorbet, distillationes sistit. Ex eo pastilli, seu trochisci componuntur, Hæmoptoicis, suppuratis, cæliacis, dysentericis salutares. E superioribus hisce simplicibus variæ compositiones extant: vt syrupus è granatis, syrupus myrthillorum, absynthij, menthæ, iulepus rosaceus, Miua cydoniorum, electarium Aromaticum rosatum, diarrhodôn, trochisci de spodio, de succino seu charabe, myrobalani condîtæ, nuces condîtæ, sorba, cydonia, nux moschata cõdîta, cortex citri condîtus, conserua rosarum & menthæ. Fit & vinum absynthites, aqua stillatitia menthæ, rosarum, absynthij. Fomentum etiam ventriculum roborans tale. ℞. fol. vtriusque menthæ, rosar. rubr. absynth. salu. an. Mi. cyperi, calam. aromatic. an. vnc. 1. ligni aloes ʒij. Bulliant in aqua, & vini rubri austeri quadrante pro fotu ventriculi, qui dein sequentibus illinetur. ℞. ol. mastich. absynth. menth. an. vnc. sem. ol. nardini veri, vel Lauendulæ, quæ Celtica nardus est, nobis familiaris atque domestica ʒij. ol. nucis moschat. ʒiß. cæræ parum. Misce pro litu ventriculi. Vel, ℞. vnguent. rosac. vnc. 1. ol myrthill. & menth. an. vnc. sem. puluer. caryophill. Zingiber. macer. an. ℈j. Cum cæra pauca fiat vnguentum pro litu ventriculi. Scutum. ℞. puluer. Maioran. rosarum rubrar. absynth. menth. balaust. cytini sicc. an. ʒij. nucis moschat. macer. galang. crassæ an. ʒj. croci ʒß. Ambræ, Ciuetæ an. gran. sex. Includantur linteo serico minutim transsuto cum bombace scuti forma. Quod ventriculo sic admouendum, vt scuti pars acutior Xiphoidem cartilaginem, pars amplior ac latior vmbilicum attingat.

Epithema seu fotus, vẽtriculum roborans.

Litus.

Vnguentum.

Scutum pro stomacho.

Quomodo scutum admouendum ventriculo.

IMBECILLI VENTRICVLI CVRATIO.

CAPVT II.

Imbecillitatis ventriculi ab exuperante calore curatio.

VENTRICVLO *si languor, & hunc mouet igneus ardor,*
Tolle sitim potu gelido, quem cocta vel vnda
Sola dabit, vel panis in hac immersus: ei sed
Berberis adijcias meliùs cum sacchare, blandum
Granati mali, medive, rosæve liquorem.
Iura pares è lactuca, lapathoque, capique,
Veruecis carne & vituli, iuuenisque columbæ.

Iuſcula crebra ventriculi robur exoluunt.

Aſſa ſed elixis miſce: nimioque liquore
Vim ſtomachi ſolui ſtatuas. Ita iuſcula ne ſint
Crebra. Cibis iungas quæ punica grana feruntur,
Meſpilaque occludant, pyra, poma cydonia paſtum.
Turget vbi bilis, deme hanc Mannaque, Rheoque.
Sit cibus & paucus, ſtomacho ſi languida virtus

Qui reſurgunt à morbo, ſenſim cibo refici debent.

A morbo, calor exiguus quia pauca requirit.
Sæpius at repeti debent alimenta, ſepultum
Vt ſenſim reparent exanguia membra vigorem.

Infirmitatis ventriculi à frigore curatio.

Potus & cibus.

Ventriculi ſi vis infirma eſt frigore, pota
Lympha nocet, niſi cinnameo cum ſacchare ligno
Iuncta: iuuat veteris redolens at munus Iacchi.
Quodque merum capit abſynthum magis vtile. Namque
Roborat ac terget, lapſamque reducit orexin.
Vtilis & panis ſale piſtus, & aſſa columba,
Cæſius & turtur, gallus nemoralis, alauda,
Perdix, Turdus, auis cui fuſca dat India nomen:

Purgatio.

Quæque aliæ celebrantur aues. Pituita moleſta
Quæ ſtomacho, pilulis aloes purgetur amaræ,

Diarrhodon Abbatis, & aromaticum roſatum.

Fotus ventriculum roborans.

Litus.

E que roſis & aromaticis confectio robur
Sumpta det antè cibos. Calamo fragrante, cypero,
Abſyntho, mentha, maioranaque, roſiſque,
Auſteroque foue vino. Litus indè ſequatur
Ex oleo, roſa quod, maſtix, ſpicataque nardus,
Nux etiam moſchata feret, ſubamaraque mentha.
Pluma leuat mollis ſtomacho ſuperaddita, qualis
Anſeris & pellis leporum, pelliſque rapacis
Vulturis, vt tenero detractum vellus ab Agno.
Cruda coquit ſomnus, nimioſque domare calores
Aſſolet. Hic ideò bonus eſt. Metus, ira fuganda.

COMMENTARIVS.

Oesophagi Stoma. hi, Ventriculi munus.

1 OESOPHAGVS seu Gula, deglutitionis organum est, Stomachus appetentiæ: cui dati sunt à sexta Cerebri coniugatione nerui, per quos exquisitè sentiat, vt quùm penuriæ sensu tenebitur, rectis, & ijs interioribus fibris alimentum attrahat ab Oesophago, pro totius animantis conseruatione. Ventriculus autem attractum alimentum excipit & amplectitur, quod in fundo suo coquit, vt coctione fiat chylus. Quùm igitur actio propria ventriculi sit cibi, quæ coctione fit in Chylum mutatio, cuius actionis, vt omnium actionum naturalium causa calor est insitus, calor hic omni arte conseruandus est. Ideóque si Ventriculus imbecillitatē contraxit à caloris excessu, cuius intemperie robur illius dissolutum est, firmandus his, quæ refrigerandi adstringendiq; vi, nimium eius æstum reprimunt, vt syrupis granatorum, myrthillorum, è succo berberis, oxalidis, ribis, iulepo rosaceo, vel solis, vel cum aqua plantaginis, endiuiæ, rosarum oxalidis; miua cydoniorum, tabellis diarrhodôn Abbatis, & aromatici rosati. Sed hæc non nisi præmissis vniuersalibus agenda, si cum materia ventriculi sit imbecillitas. Vt in Cardiogmo, quem inflammatio, bilisque mordax excitauit, sanguis initio detrahendus est expensis viribus, vt arceatur imminens à doloris acerbitate syncope: bilisque pungens ventriculum, vomitu, vel cholagogo pharmaco, vt Rheo deturbanda, quæ posset aliâs exitium inferre, Corde in consensum adducto. Stomachi namque, qui ventriculi superius orificium est vicinia, Cardialgia vera, seu Cordis dolor insurgit & Syncope, quæ frigore partium, diaphoretico sudore, pulsus imbecillitate se promit: quibus cogimur ad mithridatium, theriacam, monocerotis cornu, quæque bezoardica sunt & cardiaca cōfugere. Confert coralium admotum ventriculo. Vel, ℞. ol. myrthill. & cydon. an. vnc. 1. puluer. rosar. & trium santal. an. ʒj. cæræ ʒij. Misce. Vel ℞. ol. rosac. vnc. 1. sem. puluer mastich. citin. balaust. an. ʒß. cæræ parum. Misce pro litu ventriculi. ℞. rasur. ebor. cornuceru. coralli alb. & rubr. an. ℈j. Margarit. elect. ʒß. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. fiant tabell. ponder. ʒij. Sumatur vna duabus horis antè pastus. Si ventriculus ab intemperie frigida humida, quam peperit cruditas, imbecillitatem contraxit, roboretur alimentis coctu facilibus, minimùm excrementosis, vt assis Alaudis, columbis, turdis, turturibus, cothurnicibus, phasianis, hisque similibus è bipedum & volucrum genere: potu vini veteris, lenis, odoriferi nostratis: interdùm Hippocratici, maluatici, Hydromelitis vinosi. Vinum absynthites quoniam amarum, & horrendo sapore minùs expetitur: tamen ad pepsin, seu concoctionem crudorum vtilissimum, vt syrupus ex absynthio, hyssopo, mentha, cum aquis absinth. betonicæ, menth. fæniculi. Quies etiam & somnus concoctionem adiuuat, reuocatis tùm ad interiora spiritibus. Si Ventriculus pituita turget. ℞. capill. ven. summitatum absynth. menth. an. M j. semin. anis. fænic. dulc. glycyrrh. coriandr. præparati an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochisc. ℈iiij. cum ℈j. nuc. moschat. In expressione dilue ca-

Actio ventriculi, cibi est in chylum mutatio.

Curatio calidi ventriculi.

Quid agendū in Cardiogmo.

Litus pro vētriculo calidiore.

Tabellæ stomachicæ ad intemperiem ventriculi calidam.

Imbecillitatis ventriculi à causa frigida humida curatio.

Potio pituitā è ventriculo, vicinisque sedibus educēs.

thol. duplicat. ℥vj. elect. diacartham. ℈iiij. aut ℥ij. Si videtur à validioribus abstinendum, pilulæ dentur antè cibum, quæ leniter purgando roborent. Vt, ℞. pilul. de hyer. ℥iij. de agaric. ℥ jß. Cum syrup. de menth. fiat massa mollis, ex qua formentur pilul. tres pro ℥j vel si debilis est æger pilul. duæ pro ℥ß. Vel, ℞. mass. pilul. de hyera & pilul. Ruffi, seu communium an. ℥ij. Cum syrupo de absynth. fiat massa, ex qua fingantur pilul. tres pro ℈ij. Dentur paulo antè cibum. Sunt qui pilulam vnam duntaxat quotidiè deglutiant aut Aloes tantillum: sed Aloes creber vsus ora venarum aperit, his ideò fugiendus quæ gestant vtero, quibusque molestæ sunt hæmorrhoides. Vtiles sunt à purgatione tabellæ trium santal. diarrhod. Abbat. & aromatic. rosati, vel hæ sequentes. ℞. diatriumpiper. & diarrhod. abbat. an. drac. sem. cinnam. caryophill. nuc. moschat. macer. rasur. ebor. & cornuceru an. ℈j. Cum sacchar. in aqua menthæ vel absynth. dissoluto tabellæ fingantur in multos dies ponder. drac. 1. Vel, ℞. semin. fænicul. dulc. & coriandr. præparat. an. drac. 2. cinnam. drac. ß. nuc. moschat. macer. an. ℈j. Cum octuplo sacchari rosati fiat puluis, ex quo detur cochleare vnum antè pastus. Vel huius loco sumatur condîta nux, zingiber condîtum, citri cortex, Myrobalani condîtæ. Roboretur denique calfiatque ventriculus topicis extrinsecus admotis, fotu, litu, cataplasmate, scuto sequentibus formulis. ℞. radic. cyperi, calam. aromatic. galang. crassæ an. vnc. 1. fol. absynth. menth. origani, pulegij, calament. maioran. salu. an. Mj. flor. chamæm. melil. rosar. rubr. an. Pj. His pleni sacculi bulliant in aqua & vino rubro pro fotu ventriculi. Tùm, ℞ ol. mastich. absynth. menth. an. vnc. sem. puluer. galang. nuc. moschat. caryophill. an. drac. sem. Cum cæra pauca fiat linimentum. ℞. cærati stomachic. Galen. vnc. 2. mastich. & carnis cydon. an. vnc. 1. Cum ol. de menth. vel absynth. fiat cataplasma: quod extensum super alutam admoueatur regioni ventriculi scuti forma. Scutum hoc humidum est, sequens siccum. ℞. ligni aloes. cinnam. galang. an. drac. 2. rosar. rubr. caryophill. nuc. moschat. an. drac. 1. maioran. menth. siccæ an. vnc. sem. fiat omnium puluis, excipiendus bombace seu cotone moschato, consuto cum sericeo panno in scutum, appendendum ventriculi regioni. Cuius vices supplere poterit sacculus è mollibus plumis Anseris, pellis agni, leporis, vulturis. Ventriculus autem interdùm à flatibus distentus immaniter cruciat; quem affectum vulgus Stomachi Colicam appellat, à crudis flatulentisque cibis vt plurimùm excitatum. Quem vt profliges, carminatiuis, seu flatus discutientibus clysteribus vtere frequenter: pilulas ex hyera, tabellas, fotum, litum, quæque in causa frigida dicta iam sunt describe, quibus purgetur, calfiat, roboreturque ventriculus. His si non cedit morbus, venæ sectionem impera, quam profuisse sæpiùs obseruauimus. Quùm enim in partem dolore perculsam accurrere soleat calor humorque, quo nascitur phlegmone, venæ sectio reuellit, causamque phlegmones antecedentem vacuans, dolorem pariter omninò delet aut minuit.

Pilulæ blandæ pro stomacho pituita redundante.

Aloes creber vsus

Tabellæ stomachicæ concoquentes.

Epithema pro ventriculo frigidiore.

Linimentum à fotu.

Cataplasma.

Scutum siccũ, ventriculum roborans & calfaciens.

Colica stomachi, eiusque curatio.

CHOLERÆ MORBI CVRATIO. CAPVT III.

V I morbus Choleræ signatur nomine, trux est
Et peracutus. In hoc ideo retinere furentem
Non licet omnino, licet at compescere bilem.

Choleræ morbus peracutus.

Non retinere licet, quia morbi causa ferocis.
Sed vomitu nimio si vires atterit, illum
Comprime, vel succo, quem Punica grana recondunt,

Choleræ morbi curatio.

Purpureus-ve ribes, myrthi-ve, rosæ-ve syrupo.
Pulueribusque foue stomachum, quos santala donant
Rubra, rosæ, ruber & Corallus, caphura pauca:

Fotus materia.

In quibus & roseus liquor, & iungatur acetum.
Hinc oleo myrthi line, quod cum mastiche robur

Litus.

Maius habet, niueóque eboris cum puluere, cuius
Sola admota potest vomitum cohibere tabella.

Eburnea tabella vomitum sistit, admota ventriculo.

Qui ne compressus redeat, furiosa sinatur
Bilis ad ima rapi, modò ne hinc oppressa dolore
Vis cadat, aut nimio iaceat resoluta fluore.

Quando sinendus, quando supprimendus alui fluor.

Tumque rosis, semperuiuo, plantagine, malua,
Lactucæque in aqua coctis da clysma per anum,
Admoueasque merum nari. Dabit vnda falerno

Fluorem alui supprimentia.

Mixta nouas vires gelida, occludetque fluorem,
Vtraque vincta manus, pes, magna cucurbita ventri
Fixa diu. Si dira gelat conuulsio partes
Extremas, solare manu, pannóque calente.
Scindere sed primo dubites ne tempore venam,
Sit vomitus licet atque fluor. Cohibebit vtrumque
Namque cruor fusus, minuet-ve: ferumque dolorem
Mulcebit, mouit quem bilis & igneus ardor.

Venæ sectio vomitus, fluoris alui, dolorisque remedium.

Si tamen immanis nequit his violentia morbi
Cedere, de lingua detur pilula vna canina,

Pilulæ è cynoglosso.

Philonium.

Vel Philo quam dedit antidotus, ſopor altus in artus

Somnus omnem fluorem ſiſtit excepto ſudore.

Vt veniat: ſiſtet ſopor hic, bilemque retundet
Vt cohibet cunctos, dempto ſudore, fluores.

COMMENTARIVS.

1 CHOLERA morbus nomen habet à cauſa. Quamuis enim à varijs naſcatur humoribus, quos parit ſæpè cruditas, à qua flatus etiam conſequuntur interdum, præcipua tamen cauſa bilis eſt, aut materia bilioſæ qualitatis, nimirum acris, erodens ac vellicans. Quæ duos in vtroque orificio ventriculi contrarios motus ciet: vnum ſurſum in ſtomachum vomitu: deorſum alterum in Pylorum & inteſtina deiectione: quibus pulſus paruus & creber eſt, ſingultus, ingens ſitis, muſculorum qui in ſuris ſunt, manuumque contractiones, Diaphoreticus ſudor, & alia peſſima ſigna, quorum cauſas expoſuimus cap. 3. lib. 3. Ex quibus peracutus morbus indicatur, iſque funeſtus, niſi refrigeretur corporis habitus venæ ſectione.

Choleræ morbi variæ cauſæ, ſed præcipua bile, quam Choleram etiam appellant.

Choleræ morbi curatio.

Materia peccans fluere ſinatur ad tempus, reliqua compeſcatur, procurato ventriculi robore. Quare vomitus vomitu placandus eſt, digito aut penna in os ad fauces indita, vel aqua multa tepidè ſumpta, vel aqua decoctionis hordei, vel hydromelite, vel oxymelite, vel hydræleo.

Vomitoria.

Clyſter.

Clyſter indendus qui materiam deorſum reuellat, & humoris acrimoniam obtundat, ex decocto remolliente cum Caſſia, ſi fluor alui nimius non eſt. Sin eſt profuſior, ex lacte cum vitellis ouorum, & oleo violaceo cum ſaccharo.

Blanda purgatio.

Purgatio blanda ſit ac roborans, qualis hæc, ℞ fol oxalid. endiuiæ ſcariol. Plantag. an. Mi. ſemin. acetoſ. portulac. cydon. granor. berber. an. ʒj. fiat decoct. In colatur infunde Rhei elect. ʒij. cinnam. ſantal. citrin. an. ℈i. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo, & iulepi roſac. an. vnc. ſem. fiat doſis. In phlebotomia, quæ primum celebranda, videndum an plethora ſit, an intemperies calida viſcerum, maximéque Iecoris, ex quo non rarò bilis in ventriculum refluit. Tumque coniectura fiet, plùs an minùs cruoris effundendum.

Ventriculum roborantia.

Ventriculo robur addatur ſumpto ſyrupo myrthino, cydoniorum, granatorum, oxyſacchar. iulepo roſaceo, ſolis è cochleari, quod vtilius eſſe videtur, vt ventriculo diutiùs inhæreant: vel cum aquis endiuiæ, plantaginis roſarum, iulepi forma: quod imprimis concedendum, vbi ſitis angit & exaſperat.

Admouenda ventriculi regioni.

Eidem benè fiet admotis oleis roſarum, cydoniorum & menthæ cum puluere ſantalorum.

Quæ ante paſtum ſumenda.

Condita myrobalanus, tabella diarrhodôn abbatis, aut gelu cydoniorum antè paſtum vſurpetur.

Cibus in cholera morbo.

Cibus ſit gelatina, ſeu tortiuum ius pulpæ Perdicis & columbi iuuenis.

Potus

Potus odoriferum vinum cum aqua multa, ſi Syncopes metus: aut aqua cocta cum ſaccharo & cinnamomo, quam bochetum vulgo dicimus. Somnus vires reparat, fluoremque ſiſtit. Concilietur ergo ſyrupo nenupharino, papauerino, roſarum ſiccarum.

Hypnotica pilula.

Quæ ſi minùs poſſunt, ℞. maſſ. interioris pilul. è cynogloſſ. gran. duodecim, vndè fiat pilula vna deglutienda

vesperi. Vel ℞. lactis leuiter cocti lib. 1. vitellum vnius oui, croci. ℈j. sacchari rosati vnc. 2. Philon. Romani ℈iiij. fiat clyster, in anum indendus.

Clyster leniens, leniter astringens, somnumque concilians.

IECORI PECVLIARIA MEDICAMENTA, quæ vocantur Hepatica.

CAPVT IIII.

Portulaca potest Capitis, stomachique, dolores
Et lactuca feros, acremque retundere bilem
Quæ Iecur inuadit. Iecur at magis Intyba firmat,
Oxalis & lapathum reliquo cum Rumice, tota
Plantago, cognomen habens & ab hepate Lichen,
Graminis & radix, & frigida semina quæque.
Firmat Ebur, spodium, rosa, santala, coraliumque:
Quæ describentur, Iecori est vbi feruor & æstus.
Sin intemperies gelida angit, & obstruit humor
Frigidus, asparagi radix, apijque petatur,
Fæniculique, potensque ad menstrua Petroselinum:
Semina quæque calent, lupulus, venerisque capillus,
Absynthum, lentasque fugans Agrimonia febres,
Arthritinque leuans Iua, & Cassutha, Chamædris,
Peucedanum, quæque obscuros fumaria succos
Depurat, clarumque facit, nitidumque cruorem:
Iuncus aroma ferens, calamusque, Acorusque. Sed Vua
Passa solet Iecori calido, gelidoque placere.

Hepatica frigida.

Hepatica calida.

Fumariæ vires.

COMMENTARIVS.

1 QVVM sit continuum ac perenne nostri caloris effluuium, nostri corporis partes etiam opus habent alimento, quo reparetur id, quod à nobis elabitur assiduè. Debet autem alimentum priusquam nutriat assimilari partibus alendis: quam ad rem est necessaria πέψις, seu cibi coctio. Quæ nutrientis est in propriam qualitatem eius quod nutri-

Continuum ac perenne natiui caloris effluuium. Alimentum priusquam

nutriat, assimilari debet alendis partibus.
Coctio quid.
Coctio triplex.
Primarum coctionum necessitas.
Hepatica frigida, horumque vires
Intybi genera quatuor.
Oxalis, oxylapathum.
Plantago.
Lichen seu hepatica.
Gramen.
Semina quatuor frigida maiora & minoraquæ.
Hepatica calida.
Quænam sint semina quatuor calida maiora minoraque, quæ radices apertiuæ vulgo dictæ, vide cap. 6. lib. 5.
Agrimonia.
Fumaria.
Absynthiũ & Peucedanum.
Schænanthum.
Vua passa.
Hepatica composita.

tur alteratio. Ea triplex. Prima quidem cibi in cremorem: quæ fit in Ventriculo, actione Ventriculi propria, non Stomachi, qui cibos appetit non concoquit. Secunda coctio, chyli est in sanguinem mutatio, quæ fit in venis mesaraicis & Iecore. Postrema sanguinis in rorem, quæ solidarum partium est opus. Prima concoctio quæ fit in ventriculo: secundáque quæ fit in Iecore summè necessaria: quæ tertia non potest his collabentibus emendari. Necessum igitur vt Medicus hæc habeat velut in penu, quæ conferant his partibus roborandis. Itaque quùm Stomachica nuper exequuutisimus, hepatica iam attingamus. Ex quibus alia frigida sunt, vt santalorum omne genus, Ebur, spodium, quod est ebur vstum, Rosa, coralium: quæ vt astringunt roborantque Iecur & ventriculum, ita bilis feruorem temperant. Intybum seu Seris, cuius genus quadruplex, Cichorium domesticum & agreste, Endiuia, Scariola, sanguinis feruorem, & intemperiem Iecoris calidam inhibet atque compescit, eiusdem obstructiones aufert, delet Icterum, Iecurque proprietate firmat, vt Cicerbita seu Sonchus, Chondrilla, hyeracium. Oxalis, & omne Rumicis genus adstrictione leni Iecoris substantiam firmat, obstructiones expedit, & blandè eius illuuiem expurgat. Plantago qua vi digerit, Hepatis aperit obstructiones, qua cogit & astringit, putredines ac dysenterias arcet, fluores alui cohibet, Iecurque roborat. Lichen, quem & hepaticam appellant detergit, mediocriter refrigerat, Icterum & impetigines seu lichenas sanat, sanguinis inflammationes cohibet. Gramen modicè frigidum, subastringens, suaue nihilominus, ac tenuis substantiæ, Iecoris infarctus tollit, idque roborat. Quatuor semina frigida maiora, nempè citruli, melonis, cucumeris, cucurbitæ: minoraque, quæ sunt lactucæ, portulacæ, Endiuiæ, scariolæ refrigerant, incidunt, tenuant, detergent, hisque dotibus Iecoris infarctus expediunt. Sequuntur Hepatica calida, frigidis Hepatis affectibus conferentia, qualia sunt semina quatuor calida maiora minoráque, radices etiam apertientes, quæ Iecur ab obstructionibus, quibus ob exiles venas, crassamque substantiam obsideri solet, expediunt ac vindicant. Agrimonia, Eupatorium aiunt, humores incidens & abstergens calore, diuturnas erraticasque febres abigit, Heparque peculiari dote roborat. Fumaria, Iecur obstructum aperit, bilem expurgat, sanguinem depurat, clarumque reddit, putredinem arcet, vt lupulus & Asparagus, qui pariter Ictero subuenit. Absynthium vt Ventriculo, sic Iecori gratum est, vt Peucedanum, quod veteres obstructiones aperit, incipientique scirrho conuenit. Schænanthum, seu Iuncus odoratus & Calamus aromaticus modicè calfaciens & astringens, ventriculum Iecurque firmant. Vua passa tota sua substantia Iecori familiaris, ipsum etiam astrictione moderata roborat. Ab his extant syrupus ex Endiuia, cichorio, bizantiis, capillorum veneris, è duabus & quinque radicibus, syrupus acetosus, oxysaccharum & oxymel: conserua cichorii, surculi lactucæ, portulacæ conditi: quæque Iecur imprimis corroborant electuarium trium santalorum, & è succino, spodióque trochisci.

OBSTRVCTI IECORIS CVRATIO.

CAPVT V.

VMOR vt hic crassus, qui claudit & obstruit hepar
Tollatur, via decliuem clystere per aluum
Laxa sit iniecto. Tenuans tùm lympha bibatur
Graminis, asparagi, rusci, marathrique, simulque
De bina qui radice est quinaque syrupus,
Endiuiæ qui, (Cichorij seu nomine fertur,
Atque capillorum veneris, velut oxymel omne.
Iuncta Securidacæ folijs Agrimonia, senna.
Fæniculi semen, filicisque, apijque coquantur.
Infundatur in his albens & Agaricus, atque
Altera drachma Rhei, quod barbara tellus abundè
Suggerit, exurget lentos quæ potio succos
Destruat, éque vijs Iecoris detrudat in aluum.
Simplicis hoc & agent hyeræ catapotia, quique
In tepida potus fuerit diacarthamus vnda
Marrubij, menthæve, apij, vel petroselini.
Sed ratio victus satis exquisita sequatur,
Ac tenuis quam plena magis: quia plena diæta
Congerit humores, tenuis coquit atque resoluit.
Assa ideò sumatur auis montana frequenter,
Raraque iuscula sint, panis benè coctus edatur,
Paucus: & exiguum lymphæque, merique bibatur.
Conferet antè cibos Abbatis dicta tabella,
E rubeis confecta rosis, & aromate multo,
Aut dialacca, aut quæ solita est diacurcuma dici.
Causa mali si phlegma tenax, vena icta nocebit,
Non si bilis adest, calidusque superfluus humor.

Ordo tenendus in obstructi Iecoris curatione.

Syrupus de duabus & quinque radicibus.

Securidaca grata stomacho confert obstructionibus expediendis folijs quidem, at præcipuè semine. Cathartica soluendis obstructionibus idonea.

Victus plenior auget humores, tenuis coquit ac dissipat. Dialacca duplex, maior & minor, vt diacurcuma. Vtraque ventriculum Iecurque roborat, & eius obstructiones reserat; Cachecticis, & hydropicis vtilis.

COMMENTARIVS.

Obstructi Iecoris signa & causæ.

1 OBSTRVCTI Iecoris signa sunt hypochondrij dextri tensio, grauitas, hebes obtususque dolor sine febre, sine tumore manifesto. Cuius causæ flatus crassior, aut lentus, viscidus, aut multus humor, exiles eius & mesenterij venas implens & inferciens, qui vel è Cerebro defluxit; vel è crudis frigidisque cibis, interdùm & calidis, & varijs intempestiuè sumptis, è ventriculo raptus est in Mesenterium. Flatus rarò solitarius est, sed à crassiore materia suscitatur. Quæ si frigida, pituitosaque, præmittatur clyster, ab eoque sequenti die, ℞. radic. apij. petrosel. fænic. an. ʒiij. fol. agrimon. capill. ven. hepatic. an. Mj. semin. anis. fænic. an. ʒj. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. sem. Bulliant in aquæ sufficienti quantitate, deindéque colentur. Tùm infundantur agaric. trochiscat. ℈iiij. In expressione dissolue syrup. capill. ven. vnc. 1. Diaphæn. ʒij. Vel, ℞. cathol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham. ʒij. aut ʒiij. syrup. de quinque radic. vnc. 1. Cum aqua fænic. fiat dos. Vel ℞. mass. interior. pilul. de hyer. & sine quibus an. ℈ij. Cum syrup. de absynth. fingantur pilul. *f.* molles. Si crassior bilis Iecur obstruit, dematur cholagogis. Vt, ℞. fol. Endiu. scariol. chondrill. an. Mj. semin. melon. citrul. fænic. dulc. an. ʒj. fol. senn. drac. 3. Coquantur in aqua iustæ quantitatis. In colat. dissolue syrup. laxat. rosar. ℥j. elect. è succo rosar. ℈iiij fiat dosis. Sin humor multus, & plenitudinis signa sint è facie saturati ruboris, è pulsu pleno, quadratoque corpore conspicua, venæ sectione, conuenientique purgatione deplendum. Imperanda victus ratio tenuis è cibis assis, alimenti pauci, qualis alaudarum, cothurnicum, columbarum, quæ conuenit etiam in obstructione, quam pituita crassa genuit. Potus sit hydromel, hydrosaccharum, aut vinum tenue cum aqua dilutum. Obstruere bilem ex mesenterij regione duriore, vultu pallido, subflauo, subuiridique, corpore macro, gracilique cognoscitur: túmque sit victus paulò plenior & humidior è cibis partim elixis, partim assis, & in curationis fine balneum, quod initio morbi, & in causa frigida noxium. Topicorum suspectus hic vsus est. Si námque fiunt è discutientibus, metuendum, ne resoluta caloris vi portione materiæ, reliqua cogatur & inspissetur, ideoque magis obstruat, & calore Iecur incandescat. Si mollientibus, ne partis robur exoluatur. Ideóque componantur ex ijs, quæ molliendo discutiant, Iecurque roborent. Qualia quæ sequuntur. ℞. fol. absynth. calament. puleg. an. Mj. flor. chamæm. melil. rosar. rubr. an. Pj. cyperi, calam. aromati. spicæ nard. an. vnc. 1. Bulliant in aqua pro fotu Iecoris & mesenterij. Tùm, ℞. oxyrhod. vnc. 2. emplastr. è mucillag. vnguent. rosac. & cerat. santal. an. vnc. sem. Misce pro litu post fotum.

Aperitiua potio, pituitáque purgans.

Pilulæ.

Potio crassiorem bilem vacuans.

Obstructionis à plenitudine curatio.

Quando balneum in obstructione cōferat, noceatve.

Fotus discutiens, mollis ac roborans.

INFLAMMATI IECORIS CVRATIO.

CAPVT VI.

VVM *Iecur ignis edax attollit, in hocque tumorẽ* *Phlegmones Iecoris curãdæ modus.*
Excitat, eductis molli clystere per aluum
Fæcibus, extemplò cubitalis dextra secetur
Vena, manu larga. Cuius si sectio prima
Vel geminata nequit, poterit sedare dolorem
Tertia. Túmque licet leni medicamine sumpto
Humores nocuos, & amaram educere bilem,
Quale Rheum est. Sed habet, me iudice Cassia primas
Mannaque, cichorij, hepaticæque immixta liquori.
Sique calor minor est, nec ab his fluit humor abunde,
Iunge diaprunum. Quæ lenitiua vocatur *Diaprunum, & electuarium lenitiuum.*
Synthesis, humores aget obtundetque feroces.
Indè foueto rosæ succo, plantaginis, atque *Fotus materia.*
Solani, barbæque Iouis Iecur, endiuiæque, *Semperuiuũ, vulgo barba Iouis.*
Absynthique: vel ex illorum corpore lympha, *Litus.*
Pulueribus mixtis, tria quos & santala donant,
Spicaque, schænantumque, quibus benè iungis acetum.
Succedat litus ex oleis, quæ rancida non sint.
Et si sunt, roseus liquor hæc depuret. In illis
Oxyrhodum præstans, oleumque cydonia quod dant,
Absynthum, myrthus, rosa: solani adde liquores
Si libet, æzoique, rosæ cum puluere sicco.
Iuscula dent vituli carnes, hædive, vel Indus *Cibus.*
Pullus, vt & pulli reliqui de corte, satiua
Intyba, & vua recens, lapathum, lactuca. Bibatur *Potus.*
Quæ glycyrrhizam cum gramine continet vnda.
Sacchareus violæ, myrthi, oxalidisque, limonis, *Syrupus violaceus, Myrthinus, oxalidis, è limonibus & è granatis.*
Granatique liquor mali solet esse palato
Gratus, & accensis reuocare è partibus ignem.

COMMENTARIVS.

In hepatis phlegmone curãda quid videndum. *Hippoc. aph. 10. lib. 4. aph.* *Galen. comment. ad aph 24. lib. 1. Et lib. de curandi rat. per sãguinis missionem.*

1 HEPAR pars est princeps, cuius actio toti corpori communis. Ideóque quùm phlegmone tentatur, accuratè videndum, ne nimia vacuatione debilitetur, aut mollientibus topicis in Abscessum abeat, aut siccantibus in Scyrrhum. Sed à quo remedij genere sit auspicandum dubitari potest. Nam hic morbus acutus est: & in acutis si materia turget, eodem die purgandum asserit Hippocrates. At Galenus eos omnes ad purgationem ineptos ait, quibus hypochondria flatibus distenta sunt, aut suprà modum calida, cum suspicione phlegmones, quia purgatio sit ex calidis, quæ febrem, & inflammationem augent. Sed quùm in orgasmo citissimè vacuandum sit, ne virtus, humoris efferi mole & impetu collabatur, ne febris augeatur, & partem aliquam principem opprimat, enemate statim iniecto celebranda semel, atque iterum venæ sectio. Blandis indè catharticis mollienda, deturbandaque materia febrilis: quale sequens.

Bolus è Cassia.

℞. medull. cass. vnc. 1. sem. cinnam. puluerat. ʒj. Cum sacchar o fiat bolus. Purgabit bilem, febremque temperabit humectando. Refrigerabit autem, humectabit, vias aperiet, & visceri robur addet insequens dosis.

Potus hepaticus chologogus.

℞. fol. hepatic. capill. ven. agrimon. scariol. lactuc. portulac. an. Mj semin. melon. citrul. fænic. an. drac. 1. fol. senn. ʒiij. fiat decoct. In colat. pro dosi dissolue elect. lenit. & syrup. de cichor. compositi cum rheo an. ℥j. Vel hoc apozema.

Apozema.

℞. radic. oxalid. oxylapath. gramin. an. ℥j. fol. agrimon. cichor. tot. endiu. scariol. chondril. lactuc. taraxaci. capill. ven. an. Mj. semin. quatuor frigid. maior. & minor. an. ʒj. passul. mundat. ℥j. flor. viol. Pij. fiat decoct. In colatur. lib 1. dissolue sacchar. alb. ℥iiij. succi limon. ℥j. fiat Apozema clarificatum, aromatizatum cinnam. & santal. citrin. an. ℈j.

Cathartica.

pro tribus dos. dentur primo die duæ primæ, manè & vesperi longè antè cibum. In postrema, quæ die sequenti dabitur, infunde medull. cass. drac. decem. In cuius expressione dissolue syrup. laxat. rosar. vnc. 1. syrup. de cichor. composit. cum rheo ℥ß. His si non cedit phlegmone, venę sectio, cõstantibus viribus repetatur: à qua ℞. cathol. duplic. ℥j. diaprun. laxat. ʒiij. Infundantur in aqua gramin. In expressione dissolue syrup. de cichor. cõposit. cum rheo vnc. 1. fiat dosis. Vacuato vt decet corpore phlegmonem hepatis mulcere conabimur his topicis.

Topica Iecoris inflammationem sedantia.

℞. fol. absynth. plantag. endiu. lactuc. solani, semperuiu. an. Mj. rosar. rubr. Piij. Bulliant in aqua, & aceto pauco pro fotu regionis hepatis. Vel, ℞. aqu. stillat. rosar. absynth. plantag. cichorij, lactuc. an. vnc. 2. aceti rosat. ℥1. puluer. trium. santal. ʒij. trochisc. è Spod. ʒj. caphur gran. sex. misce pro fotu regionis Iecoris. Tùm, ℞. mucillag. semin. cydon. & psill. extract. in aqua cichor. ℥iij. ol. violac. & nenuph. an. ℥j. puluer. myrthill. & rosar. an. ʒj. cæræ parum. Misce pro litu post fotum. Vel, ℞. oxyrhod. vnc. 2. ß. cærat. santal. vnc. sem. ol. violac. vnc. 1. Misceantur in linimentum.

Syrupi.

Syrupus violaceus, Myrthinus, è limonibus, è granatis, ex oxalidis succo, iulepus rosaceus bibetur extrà pastus, cum aquæ coctæ quadruplo, vel quintuplo. Victus ratio tenebitur, quam nostris versibus perstrinximus.

ABSCESSVS IECORIS Curatio.

CAPVT VII.

EPATIS *Abscessus tumido qui manat ab igne,*
Vix ope pæonia medicabilis. Attamen illum Abscessum Iecoris curandi modus.
Curandi modus hic, si quis modus. Inijce primum
Clysma quod impediat calidos se attollere fumos, Clyster.
Pellat & has fæces, quas intestina recondunt.
Indè seca venam. Cataplasmaque muniat Hepar Venæ sectio.
Intyba quod dederint, bursæ pastoris & herba, Cataplasma.
Pampinus obliquæ vitis, rosa plurima, myrthus,
Semper & herba virens, lactuca, cucurbita, iuncto
Quod calet absyntho, simul & plantagine: quorum
Ex oleis succisque litus, fotusque parentur. Litus, fotus.
Sed tepidè admoueas fotum, cataplasma, litumque.
Si purgare placet, numquam medicamine forti
Concute: nigra agitet, quæ blanda est Cassia corpus, In abscessu Iecoris blandè purgandum.
Et lenitiuum, calabrinaque manna, serumque
Lactis, in hisque Rheum, vix Indica Senna feratur.
Ante cibos omnes cremor laudabilis hordi.
Terget enim, lenitque. Rosæ cum sacchare, lymphæ
Graminis, & ptisanæ potus iuuat, Vtile sæpe,
Præsertim Iecoris pus si pars gibba recondit,
In renes saniem diuertere, claudier vna
Depascens vlcus. Facit hæc cum gramine radix Diuretica.
Quæ certum capitum est, apij, marathrique: sed illis
Adiungi debent Agrimonia, Cichoriumque,

Plantago, Lichen, rumex, rosa, quæque minora
Quatuor appellat, maioraque semina vulgus.

COMMENTARIVS.

Parenchyma Iecoris quale.

1 PARENCHYMA Iecoris temperamento calidum humidum est, carneum, concreti sanguinis instar, & molle: ideóque quùm abscedit, vlcus se per eius substantiam facilè dilatat & exporrigit, quàm corrumpit. Ex eius corruptela vitiatur, aut omnino non fit sanguis, vndè Cachexia, vel Atrophia nascitur. Quamobrem vt primùm abscedit Iecur, ei succurrendum expositis hoc loco remedijs. Injciatur blandus clyster, ab eoque vena scindatur parca manu, maximè si sæpius scissa fuit in Iecoris quæ præcesserit phlegmone, viresque, quod crebro fit langueant. Infundatur in aqua cichorij cassia, dissolutaque bibatur, vel bolo detur cum sacharo rosato. Manna secundas habeat partes in hordei decocto dissoluta. Tum vt morbus chronicus est, ℞. fol. agrimon. pimpinell. scariol. cærefol. capill. ven. an. Mi. semin. quatuor frigid. minor. an. ʒi. liquirit. ras. ʒij. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. sem. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. cum ℈i. santal. citrin. In expressione dissolue syrup. violac. vnc. 1. fiat dosis. Creber sit vsus iulepi rosacei, cum quo misceatur interdum syrupus, vinumve granatorum in aqua graminis, hordei, cichorij. Sumatur hordeatum hora somni. Cataplasmata, fotus, litusque fiant ex eorum materia, quæ nostris versibus exponuntur. Ratio sit victus vt in Iecoris phlegmone, sed magis desiccans.

Abscessus Iecoris curandi modus.

Potio cathartica.

SCIRRHI IECORIS CVRATIO.

CAPVT VIII.

E confirmatum Iecoris sanare tumorem
Scirrhosum statuas. Sed vbi sensusque, dolorque
Constat, ibi spes est pariter non vana salutis.
Congeries ideò, crassique obstructio succi
Si parit hunc, Apij, rusci, marathrique patentes
Efficias radice vias: simul incoque sennam,
Pallentisque rosæ succum: diacarthamus illis
Sit comes, aut diaphænicôn, quibus ire per aluum
Festinet quicquid multumque tenaxque moratur.
Si calor est etiam, venæque cruore tumescunt,

Curatio scirrhi ab obstructione.

Quid agendum in scir-

Has aperi. Tamen ipse vide, ne flatibus illa — *rho, cuius cum obstructione plethora est.*
Tendantur. Suberit flatus, si vulnere facto
Subsidunt subitò. Nimio tum parce fluori
Sanguinis, & venæ cohibeto vulnus hiantis.
Sed quùm duritiem Scirrhi mollire medullis,
Ut Ceruí, Vitulique, vel Anseris unguine par sit, — *In Scirrho Iecoris non modò topicis mollientibus, sed & roborantibus Iecoris utendum.*
Insuper in Scirrho Iecoris quod roboret addas
Ceratum, cui dant nomen tria santala, nardum,
Absynthumque, rosam, & metuentem frigora myrthum.
Quæ magis vt penetrent, minimum haud male iungis aceti,
Vel vini, Scirrhi si causa tenacior humor.
Victus erit melior qui mollior, humidiorque. — *Qui victus in Scirrho.*
Qualis qui teneri sequitur de carnibus hædi,
Et vituli pullique: dabit liquiritia potum.

COMMENTARIVS.

1 QVVM Hepar intemperiem siccam contrahit, aut pridem obstruitur, in Scirrhum facilè labitur, quoniam eius est crassa, densaque caro, quam, vt reliquorum viscerum substantiam Erasistratus Parenchyma nuncupabat, quod existimaret viscerum eorum molem ex sanguine è venis effuso concrescere. — *Cur Iecoris, reliquorumque viscerum substantia, Parenchyma dicitur.* Quem Scirrhum, incipientem quidem curamus, inueteratum vix vnquam. Inueteratum dicimus eum, qui sit sensus, ac doloris expers: vt incipientem, qui sit vtriusque, sed obtusi particeps. Quem si peperit obstructio, reserandæ viæ sunt initio clystere, qualis hic est. ℞. radic. alth. malu. petrosel. fænic. an. vnc. 2. fol. origan. calarment. malu. bismalu. parietar. mercur. an. Mi. fol. senn. ℥vj. fiat decoct. In colatur. lib. 1. dissolue cathol. vnc. 1. sem. mel. & ol. commun. an. vnc. 2. fiat clyster. — *Clyster aperiens ac molliens.* Videndum hinc quis humor obstruat. Si biliosus. ℞. capill. ven, adianti polyti. cichor. tot. an. Mi. semin. anis. fænic, citrul. melon. an. ℥i. fiat decoct. In colat. dissolue electuar. lenit. ℥vi. elect. è succo rosar. ℥ij. syrup. solut. rosar. vnc. 1. fiat dosis. — *Catharticum remedium vbi crassior bilis obstruens Scirrhum facit.* Talis erit frequens, obstruente pituita. ℞. elect. diacartham. drach. tres. syrup. laxat. rosar. cum agaric. vnc. 1. Cum aqua fænic. fiat dosis. — *Catharticum obstruente pituita congruens.* Si melancholicus humor infarctus est causa. ℞. fol. agrimon. scolopendr. ceterach. an. Mi. draget. commun. ℥j. fol. oriental. ℥vj. fiat decoct. In colat. dissolue syrup. Saporis regis vnc. 1. confect. hamech. ℈iiij. Sin Scirrhus à phlogosi Iecoris & intemperie sicca contractus est,

Potio purgans quum melancholicus humor obstruit. Quomodo sanandus Scirrhus, qui fit à phlogosi Iecoris, & intemperie sicca.

vtilis vſus caſſiæ, mannæ, ſyrupi violacei: ratio victus humectans è pulli gallinacei, vitulique carnibus, elixis cum lactuca, portulaca, cichorio: ex hordeatis, amygdalatis, gelatina, liquiritiæ paſſularumque decocto. Vena primis morbi ſecanda temporibus, ſi plenitudinis, aut caloris exuperantis ſigna ſunt. Topica ſint ex his quæ tepido calore molliant, partemque roborent, qualia ſunt hæc. ℞. fol. abſynth. Mi. roſar. rubr. & flor camomill. an. Pij. Coquantur in aqua pro fotu. Tum ℞. medull. crur. vitul. vnc. duas medull. Cerui, cærati ſantal. an. vnc. ſem. Vel, ℞. pinguedin. Anſeris vnc. I. ol. abſynth. vnc. ſem. puluer. roſar. rubr. & myrthill. an. ʒj. cæræ ʒij. Miſce pro litu regionis Iecoris.

Topica ad Scirrhum Iecoris ab intemperie ſicca.

IMBECILLI IECORIS CVRATIO.

CAPVT IX.

Hepar imbecillum roborantia.

HEPATIS *eſt ſi languor, & haud benè firma facultas,*
Roboret hanc fotus quem dat roſa, iuncus odorus,
Et calamus, dat & abſynthum. Litus inde ſequatur
Maſtichis ex oleo, myrthique roſæque. Vel horum
Stet vice cæratum quod habet tria ſantala. Puluis
Sacchare cum decuplo faciat condîta, tabellas
Ex ebore, & ſpodio, ſpica, myrrhaque, crocoque,
Cortice cinnameo, corallo, margaritiſque,
Et cornucerui, cornu quoque monocerotis,
Purpureiſque roſis, quibus & tria ſantala iunge
Cum moſchi granis. Sed in his Iecur eſſe lupinum
Pulueribus debet, propriè quia roborat Hepar.

Tabellarum & conditorum Iecur roborãtium compoſitio, ſed in conditis addi debet conſerua roſarum.

Si nimius vero calor eſt, Apoſema paretur
Cichorio quod, & Endiuia cum Rumice conſtet,
Gramine, ſeminibus gelidis, & mollibus vuis.
Si purgare libet, tamarindos adde, rheumque.

Hepar imbecillum à calore quomodo curandum.

Sin frigus, ſit id ex abſyntho, Iuaque, chamedri,
Cum filicis radice, apij, vel petroſelini:
Cumque Rheo purget terebinthina lucida flauo.
Aſſa quidem Perdix iuuat, ac turrita columba,

Imbecilli Iecoris à frigore curatio.

Sed caro

Sed caro Limacum celebris. Ne vina propina,
Si febris est. Melior cum sacchare lympha rosato,
Vel quæ decoquitur cum berbere: quæve liquorem
Granati mali capit. Est Agrimonia cocta
Vtilis in causa gelida. Neque lene falernum
Damnatur, tenui sed idipsum dilue lympha.

Caro Limacum ad Iecoris imbecillitatem vtilis.

COMMENTARIVS.

1 IMBECILLVM Iecur est, cuius languent actiones, infirmis eius facultatibus, & à munere suo deficientibus. Quo affectu qui tenentur, Hepatici dicuntur, vt antè notauimus. Causa est intemperies, quæ suis emendanda contrarijs, vt calida frigidis. Ideoque si calidior Iecoris intemperies sic eius vires exoluit, vt nec è ventriculo venisque mesaraicis trahere chylum, nec eundem in sanguinem alterare queat, his compesci debet, quæ refrigerent, ipsumque roborent, quale est apozema sequens. ℞. radic. oxalid. vnc. 2. cichorij tot. endiu. scariol. capill. ven. Hepatic. plantag. an. Mj. semin. quatuor frigid. minor mundat. an. ʒij. vuar. damascen. ℥j. flor. nenuph. violar. rosar. an. Pj. fiat decoctio. De cuius colatura cape lib. 1. In qua dissolue succi berberis, aut ribes, aut vini granat. ℥j. sacchari alb. ℥iiij. fiat apozema clarificatum, aromatizatum cinnam. pro tribus doss. Reseruetur decocti portio pro quarta dosi, in qua lentè bulliant fol. oriental. ʒiij. In colatura infunde rhei elect. drac. 2. cum ℈j. moschatæ nucis. Expressione facta dissolue iulepi rosac. vnc. 1. Interdùm etiam, quia sæpiùs est obstructio, congestis per imbecillam hæmatosin, seu sanguificationem excrementis, adde syrup. laxat. rosar. ℥j. Si frigidior intemperies, ℞. quinque radic. aperient. macerat. in vino rubro an. vnc. sem, fol. agrimon. chamædr. fumar. cuscut. summit. absynth. an. Mj. semin. anis. fænic. an. drac. 1. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. sem. Coquantur in aqua iustæ quantitatis. In colat. dissolue cathol. infusi & colat. vnc. 1. sem. syrup. capill. ven. & è cichor. composit. cum rheo an. vnc. sem. fiat potio, manè sumenda. Nec verò validis catharticis vtendum in hoc affectu, ne ventriculi simul vt Iecoris atonia sequatur, qua primæ, secundæque coctionis læsis organis vitium emergat inemendabile. Conferunt in vtraque causa tabellæ sequentes. ℞. specier. elect. triumsantal. drac. sem. puluer. Iecoris Lupini drac. 1. cinnam. spod. rosar. rubr. an. ʒß. mosch. gran. sex. Cum sacchar. dissoluto in aqua rosar. & endiu. fiant tabellæ ponder. drac. 2. Tabellæ diarrhod. abbat. & aromatici rosati vt imbecillum ventriculum, sic & Iecur roborant. Litus, fotus, scutum fiet ex ea materia, quæ primis huius capitis versibus memoratur. Multa Iecori tota sua substantia familiaritate iunguntur, vt vuæ passæ, rhabarbarum, absynthium, Intybi

Iecur imbecillum quod dicatur.

Apozema refrigerans ac firmans.

Potio frigidā intemperiem cum materia corrigens, heparque roborans.

Hepaticæ tabellæ.

Quæ Iecori familiaritate substantiæ conueniunt.

species, Iecur Lupi, caro limacum, & eius aqua stillatitia, quæ poterunt in qualibet intemperie Iecoris vsurpari, cum prudentia ta men: Nam Rheum & Absynthium in calidis naturis & affectibus, n isi frigidis temperetur sæpe noxium.

Nota de Rheo, & Absynthio.

SPLENICA, SEV LIENI CONferentia.

CAPVT X.

VGLOSSVM, *violæ, & redolentia mala*
Lienem
Solantur, Lupulus, scolopendria, cuscuta, cortex
Et folium tamaricis: vt & de cappare fructus,
Radicis cortex etiam, Lapathumque, chamædris,
Scylla, galanga, apij radix, & in oxymelite
Decoctum rubiæ semen, raphanusque, filixque,
Quæque mouet nigros radice filicula succos,
Peucedanumque, salix, Agrimonia, & illiris Iris,
Herbaque Centauri minor, & Cyclamen, & agnus,
Ruta, asarum, mordax vrtica, trahensque synapi
Ex alto crassa, atque leuans genus omne dolorum;
Struthion, & lachryma, hæc vulgo quæ Lacca vocatur.
His Ammoniacum, bdellumque adiungito gummi:
Quod minùs assumes, magis at macerabis aceto,
Fiat vt emplastrum tenuans ac molle Lieni
Cum cæra, rutæque oleo, vel capparis. Vtque
Splen risum moueat, cum lætificante Galeni,
Vel gemmis fiant, diamargaritoque tabellæ.

Cortex radicis tamaricis & capparis.

Per filiculam Polypodium intellige filiculæ radicē, cuius vires expositæ lib. 5. cap. 5.

Emplastrum ex ammoniaco, bdellio cum oleo rutaceo vel capparino Lienosis congruens.

COMMENTARIVS.

1 EORVM quæ Lieni proprietate conueniunt, quædam frigida sunt & humida, quæ retorridam bilem mulcent & obtundunt, vt viola, buglossum, borrago, succus malorum redolentium. Alia calida, quæ melancholicum humorem crassum, fæculentumque tenuant

Splenica frigida humida, eorumque vires.
Splenica calida.

atque dissoluunt, vt Lupulus, scolopendria, cuscuta, raphanus, chamædris rubiæ semen, quæ Lienem ab obstructione vindicant, eumque minuunt & absumunt, vt & cortex tamaricis, aut cortex radicis capparis, peucedanum, Iris, Aristolochia, Caucamum seu Lacca, gummi: quod vt concretum Lienem dissoluit, sic pingues attenuat. Idem agit & Struthion, vrtica, Scilla, galanga, ruta, synapi, nasturtij semen, Centaurium minus, Asarum, Cyclamini radix. Ammoniacum inter emollientia principatum tenet, calfaciens & extrahens. Cum aceto liquatur igne lento ne vratur, aut cum aceto in Mortario tunditur. Duritias ac tubercula mollit ac discutit, articulorum, coxendicumque doloribus opitulatur, Iecoris Lienisque schirrhosos tumores, nodosque qui in artubus occaluerunt digerit. Bdellium contusum affuso vino, vel aqua calente dissoluitur: molle est & pingue, calfaciens, molliens, coquens, modicéque digerens, ideoque commodè malagmatis inseritur, quæ dissoluendis nodis, durisque tumoribus afferuntur. Ideoque si Lien tenditur, tumetque, ℞. gummi Ammoniaci cum aceto, & bdelli cum aqua in mortario tusorum an. vnc. 1. limaturæ chalyb. & & puluer. ceterach. an. drac. 2. Cum ol. rutac. fiat emplastrum. Extende super alutam regioni Lienis admouendum.

Ammoniaci vires.

Bdellij præparatio, eiusque vires.

Emplastrum pro Liene.

SPLENICORVM, NEMPE QVORVM Splen tensus ac durus est, curatio.

CAPVT XI.

Lienem purgantia.

SI tensus, durusque Lien grauat, inijce primum
Clysma, dein corpus vel lenitiua repurget
Synthesis, aut Hamech, Diapruno iuncta, frequensque
Senna, sed incoctis quæ splenica diximus antè.
Qualia buglossum, lupulus, scolopendria, cortex
Capparis, adiecto marathroque, apioque, tumentes
Quod soluit flatus, solitos vexare Lienem.
Lato diducas, amploque foramine venam,
Si venam reserare placet: sed læua secetur
Regia, & hæc tandem quæ Saluatella vocatur.
Conferet & venas in splene ferire patentes.

Venæ sectio varia.

Hirudinum, & corniculorum admotio.

Litus pro Liene.

Vnguenti & emplastri materia pro Liene.

Quod si formidas, vt eas exuget hirudo
Effice: corniculis fixis vel sæpiùs aude
Pungere, nigrantemque ab eis haurire cruorem.
Fusus adeps Anatis pinguis, vitulique medulla,
Atque oleum rutæ Splenem linat: vnguat eundem
Immixtus Ceterach puluis, simul olybanumque
Atque Ammoniacum quod acetum soluerit addas,
Partique indatur, cui sentis inesse tumorem.
E chalybis, ceterach, corallique, & tamarisci
Cinnamei ligni, spicæ quoque puluere, iuncto
Sacchare conditum fiat, solidæque tabellæ.
Quas matutinis ieiunus splenicus horis
Glutiat, & sero geminatæ pondere drachmæ:
Fraxineoque in vase bibat. Veteri vnda falerno
Mixta erit in potu. Coquet hæc, animumque leuabit,
Sollicitas adimens curas, addensque soporem.
Vtilior sed erit Chalybem quæ senserit vnda.
Sit cibus ex assis auibus, quas mandere manè
Elixas licet, & coctas cum petroselino,
Hyssopoque, thymoque, aliisque calentibus herbis:
Sit nisi durities Splenis scirrhosa, requirit
Quæ tenues, mollesque cibos, tepidumque calorem.
Splen asini, pulli vel equi, vespertilionis
Corpus, ab hoc collum, si dempseris, esse feruntur
Quæ propriè possunt nigro conferre Lieni.

Aqua decoctionis chalybis, aut Ceterach, aut Tamarisci proprietate Lienem attenuat & absumit.

COMMENTARIVS.

Lienis alimentum sanguis est crassior.

Obstructi, tensi, durique Lienis signa.

1 SPLEN à crassiore sanguine quo nutritur frequenter obstruitur, tenditur, induratur, & in Scirrhum abit. Ac tùm in hypochondrio sinistro dolor grauis est, tumor, in motu, cursuque concitatiore dispnæa, nigricans corporis color : hæmorrhois interdùm aut varix, aut in infernis partibus vlcera contumacia nascuntur, eo me-

lancholicum humorem non attrahente. Qui obstruitur à crassiore copiosioreque materia : tenditur à cruda flatulentáque : durus fit siccitate, concretione, repletione nimia. Quibus causis vt occurratur, vacuandum. Initio verò clyster indendus, instituendáque multiplex per inferiora purgatio quùm Lien sit κατὰ ῥροπος, humorem nempè continens, qui propter insitam grauitatem deorsum vergit ex Aphor. 9. lib. 4. Aphor. In quo censet Hippocrates ἀδρόπερῶς. j. σφοδρῶς, seu fortiter, vehementerque purgandum : quod postremis, non primis temporibus agendum est. Molliendus enim, & coquendus humor tractui contumax primis diebus, & blanda purgatione detrahendus, non irritandus : validiore postremis, in quibus coctus est humor. Concocta namque medicari oportet & mouere, non cruda. Præparetur ergo materia iulepis & apozematis. Iulepis quidem, qui fiant è syrupo violaceo, de fumaria, capillis veneris, de lupulo, scolopendrio, bizantijs, de epithymo, succo buglossi, de pomis odoriferis oxymelite simplici & scyllitico, cum aquis graminis, lupulorum, buglossi, borraginis, melissæ, fumariæ. Concinnabitur sequens apozema. ♃. radic. apij, gramin. asparag. rusc. polypod. quern. oxalid. oxylapath. an. vnc. 1. fol. scolopendr. fumar. cuscut. lupul. bugloss. borrag. agrimon. capill. ven. an. Mi. semin. quatuor frigid. maior. anis. fænic. an. ʒj. flor. cardiac. & genist. an. Pi. liquirit. ras. ʒiij. fiat decoct. & colat. ad lib. 1. in apozema clarificatum, aromatizatum ʒß. cinnam. pro tribus dos. Ad singulas doses priores adde syrup. violac. si calidior humor : aut capillor. vener. si frigidior. vnc. 1. In postrema verò dosi bulliant igne lento fol. sennæ mundat. ʒvj. cum ℈j. cinnam. Dissolue confect. hamech. aut diaphæn. ʒij. syrup. Saporis Regis ℥j Detur potio manè. Si plures doses respuit æger, vnica describetur hoc modo. ♃. cortic. radic. cappar. tamarisc. polypod. quern. an. ʒij. fol. ceterach fumar. summit. lupul. an. Mi. semin. cuscut. fænic. dulc. an. ʒj. passul. mundat. ℥ß fiat decoct. In cuius colatura ad dosim infunde & coque fol. oriental ʒvj. agaric. trochiscat. ℈iiij. cinnam. ℈ß. zingib. gran. quatuor. Expressione facta dilue syrup. Saporis Regis vnc. 1. Phlegmagoga verò melenagogis immiscenda, quùm sæpiùs hîc ab humore nigro pituitosóque nascatur obstructio. Vena secetur in plenitudine, basilica dextra primo, deindè sinistra. Saluatella denique, quæ vena est inter annularem, minimumque digitum excurrens. Tabellarum splenicarum, quarum in versibus meminimus, hæc erit formula. ♃. puluer. ceterach. tamarisc. corall. rubri, limaturæ chalyb. an. ʒj. cinnam. caryophill. an. ʒß. Cum octuplo sacchar. dissolut. in aqua meliss. & fumar. fiant tabell. pond. ʒij. Sumatur ex his vna manè, altera vesperi. Admouenda foris quæ tenuent, incidant, emolliant, discutiantque fomenta, litus, emplastra, cataplasmata. Crassos humores incidit ac resoluit acetum : quod in Liene carnosisque locis tutius affunditur, quam in ventriculo, neruosisque partibus. Hoc ideò solo, vel potius cum portione vini mixto, vel oxycrato cum spongia tum vtendum est, cùm incipit Scirrhus, aut materia pauca. Nam in multa, Scirrhoque iam veteri fomentum aliud necessa-

Causæ.

Splenicorum curatio.

Quare primis morbi temporibus melãcholicus humor validis catharticis moueri non debet.

Iulepûm splenicorum materia.

Tabellæ splenicæ.

257

Curatiõ Aquapendentis.

Fotus pro splene. rium, quale quod sequitur. ♃. radic. cappar. & tamarisc. an. vnc. 1. radic. bryoniæ, malu. lilior. an. vnc. 2. fol. scolopendr. malu. bismalu. chamædr. absynth. an. Mi. flor. chamæm. melil. genist. rosar. rubr. an. Pi. semin. anis. fænic. lini, fænugr. an. ℥ß. Bulliant in æquis partibus aquæ, & vini rubri cum aceti quadrante pro fotu regionis Lienis cum *Cataplasma.* spongia. ♃. farin. semin. lini & fænugr. an. vnc. 2. farin. lupin. & orobi an. vnc. 1. puluer. ceterach. ℥ß. Cum magmate decocti superioris terantur, cribrentur: adde pinguedinis Anseris & ol. capparin. an. quantum satis esse videbitur in cataplasma, regioni Splenis admouendum. *Linimentum.* Vel, ♃. ol. lil. & cappar. an. vnc. 1. emplastr. de melilot. ℥ß. Misce pro litu post fotum. *Emplastrum.* ♃. emplastr. è mucillag. vnc. 2. styrac. liquidæ vnc. sem. Cum oleo lil. fiat emplastrum molle: quod extende super alutam, admouendum Spleni. Vel, ♃. diachil. magni & emplastr. diuini an. vnc. 1. pulueris ceterach. & limatur. chalybis an. drach. 1. Cum ol. rutac. vel *Ceterach quid, curque dicitur Asplenium.* capparino subigantur in emplastrum. Ceterach. verò, cuius tam sæpè meminimus verum Scolopendrium esse creditur, & Asplenij designatur nomine, quia peculiari dote Lienem absumit.

HYPOCHONDRIACÆ MELANcholiæ Curatio.

CAPVT XII.

99· EST *hypochondriachus si morbus, adustus vt humor*
Ima petat, si clysma frequens quod constet omaso
Variæ melancholicæ purgandæ cathartica. *Althæa, maluaque, alijs & mollibus herbis:*
Seminibus calidis, vt anisi, fæniculique
Cum senna: quæ cum prunis sumatur & ipsa
Sæpius, aut pingui cum iure. Iuuabit & hamech,
Et lenitiuum, quod & Inda dat atramentum
Ellebori nigri & hyeræ diacolocynthidos, quia suspectus vsus, vix drach. vnam excedat dosis. *Cassia: cum gallo betáque filicula cocta:*
Cumque sero lactis Diaprunum, soluere ventrem
Quod solet: Ellebori nigri de cortice drachma,
Aut hyeræ quæ semen habet Colocynthidos, Indæ,
Vel fumiterræ pilulæ, cyanique lapilli.

Melancholicum humorem alterantia.

Temperat humorem lupulus, lactuca perustum,
Gramen & Asparagus, ceterach, venerisque capillus,
Borragoque, & lingua bouis, liquiritia, cortex
Radicis hederæ, tamarisci, capparis, Vua
Passa, atriplex, althæaque, portulacaque mollis,
Hydromel vt simplex, vt & oxymel, atque syrupus
Iuiubeus, fumiterræ, venerisque capilli,

Syrupus acetosus, & syrupus Saporis Regis.

Quique fit è violis, & habet qui nomen aceti,
Quemque facit celebrem Sapor, & redolentia mala.
Sæpius hic venam poteris pertundere, venæ

Quando secanda vena.

Si latæ, calidumque Iecur, iuuenilis & ætas,
Suppressique iacent menses. Sin ista repugnant,
Rarius. A tepido referunt hypochondria fotu

Fotus.

Non leue solamen, qualem dat odora galanga,
Spicâque, aromaticus calamus, thymus, eppithymusque
Origanum, calamintha, chamæmælum, melilotus,
Semina quæque calent, radix & odora Cyperi,
Cum lympha maiore, minoréque parte falerni.

Litus.

Tum litus ex oleo, quod capparis & violæ dant,
Nardus & absynthum, camomilláque blanda sequatur.

Balneum.

Adiuuat & tepidas immittere corpus in vndas,
Arida si cutis est, metus insanique furoris.

COMMENTARIVS.

Hypochondriacus morbus & flatulentus vnde?

1 HVNC affectum hypochondriacum dicimus, quoniam in hypochondrio sedem habet: flatulentum etiam, quod in eo, sumpto cibo concoctu difficili statim ructus acidus comitatur, cum eoque flatus & æstus: vt & acerbi dolores in ventriculo ad dorsum extensi, quos flatulenta quidem & cruda sæpiùs, interdum & calida materia genuit. Contingit enim aliquando vt ægri cibos crudos euomant, pituitamque subamaram & calidam, nonnumquam & sic acidam, vt dentes torpere videantur. Cuius rei causa calor est immoderatior, & obstructio venarum mesaraicarum ab adusto nigróque sanguine. Quare clysteribus, qui sunt in splenicis, affectibus pernecessarij reuellendum & educendum est. Purgandum frequenti senna cum radice filiculæ, seu polypodij querni, seminibus anisi, fæniculi: folijs buglossi, borraginis,

Hypochondriaci morbi causa.

Curatio.

Purgantia cum splenicis.

adianti. polytrici fumariæ, cuscutæ, ceterach, & alijs, quæ versibus nostris fusè percurrimus. Diaprunum solutiuum ad ℥iij. cum syrup. de cichor. composit. cum Rheo. Cassia, vel electuarium lenitiuum ad vnc. vnam cum ℥ij. confect. hamech tuto purgat. Suspectus Elleborus metu conuulsionis & acrium torminum. Hyera diacolocynthidos clysteribus reseruanda potiùs, quàm bibenda. Si tamen hypochondriacus affectus longus est, vt solet, & contumax, qui blandioribus remedij, non cessurus videtur, estque robustis viribus æger, Elleborum parabis eo modo, quo cecinimus lib. 5. cap. 5. Vel hoc pacto. ℞. Decoctionis capi pinguis vnc. 4. In qua tepida per noctem infunde corticis radicis Ellebori nigri minutim incisæ drachm. vnam. In expressione dissolue mann. calabr. vnc. vnam. fiat dosis. Hyeram. diacolocynthidos etiam ita describes. ℞. elect. lenit. infus. in decocto gramin. bugloss. lupul. vnc. 1. sem. hyer. diacolocynth. ʒj. aut ℈iij. In cuius expressione dissolue syrup. Saporis Regis vnc. 1. fiat potio. Sic valida medicamenta lenioribus temperanda atque frenanda sunt, vt ægri viribus consulas, morbique causam iusto remedio propulses. Quùm autem duæ primæ sint, maximéque communes morborum causæ, plethora & cacochymia: sic duo prima sunt maximéque communia remedia, missio sanguinis atque purgatio, cùm in alijs, tùm in hoc affectu summè necessaria, in quo non modò vitiosa qualitas, sed & humorum quantitas exuperat. Quare non modo purgetur in hypochondriaca melancholia vario medicamenti genere corpus: sed & vena secetur primo basilica dextra quidem, si plenitudinis signa sunt. Vel mediana, quam commendat Galenus in melancholicis affectibus: indè sinistra: tum Saluatella: denique Poplitea, vel Saphæna, potissimum vbi menstrua suppressio melancholici huius affectus, atrique sanguinis causa esse videtur. Reuellit verò sanguinis è Saphæna detractio, fæculentumque sanguinem demit, qui in decliuioribus corporis locis solet esse copiosior. Fouenda vera sunt hypochondria flatus discutientibus, ventriculum, Splenemque roborantibus, qualia sunt hæc. ℞. fol. origan. calament. menth. salu. thymi, epithym. an. Mi. rad. cyperi vnc. 1. galang. crass. calam. aromat. spicæ nardi, vel lauandulæ nostratis an. vnc. sem. semin. fænic. carui, cumin. baccar. laurian ℥ij. flor. camomill. melil. rorismar. genist. an. Pi. Impleantur his sacculi duo transsuti, qui bulliant in aqua, & quarta parte vini rubri pro fotu regionis Lienis & ventriculi, quæ ad sinistrum hypochondriũ est. Tum, ℞. ol. absynth. & cappar. an. vnc. ol. nardin. chamæm. mastich. an. ℥ß. ceræ. ℥ij. Misce pro litu post fotum. Balneum aquæ tepentis in declinatione morbi perutile, quod poros reseret, & fumosam nigrãque materiam foras in cutim euocet. Primis diebus ex aqua sola fiet, postremis adijcietur althæa multa cum floribus chamæmali, buglossi, borraginis & rosis. Victus hæc erit ratio, quam superiore capite dictauimus.

Ellebori sumendi modus. fher 189

Plethora & cacochymia communes morborum causæ.

Remedia communia duo, missio sanguinis atque purgatio.

Saphænæ quid conferat apertio.

Fotus.

Litus.

Balneum.

MORBO-

MORBORVM MESENTERII Curatio.

CAPVT XIII.

MVLTA Mesenterio lateat quùm sæpe saburra
Humorum, si non alibi est tibi causa vigentis
Affectus, ibi quære manu. Si durior æquo
Pars tibi sentitur, sit in hac via tuta medendi.
Sique febris, quæ lenta magis quàm magna videri
Assolet, iniecto primùm clystere, secetur
Vena, dein cunctos quod ad inferiora trahendi
Vi valet humores detur medicamen. Idipsum
Non rarò repeti cum senna debet. Ab hisque,
Si vetus est, neque secedens obstructio, iunge
Quæ tenuant, & crassa potentius ire per aluum
Impellunt, velut est Diacarthamus & Benedicta,
Cumque hyeris Diaphænicôn. Sed viribus ægri
Consule, & immodicam statuas vitare catharsin.
Conferet ad fotum rosa, menthaque, malua, cyperi,
Althææ pariter radix, calaminta, thymusque.

Mesenterij morborum curatio.

Catholicum intellige, medicamentum vniuersale.

COMMENTARIVS.

1 QVIA Mesenterium exiles habet venas, per quas crassior chylus non facilè permeat, varios in se plerumque continet ab obstructione morbos, qui non raró fallunt, quia quùm ea pars sit indolens, de affectu non queritur æger. Quem ideo si forte prehendit Atrophia, Cachexia, lenta vel erratica febris, Dysenteria, vel Diarrhæa cum chylosis deiectionibus, & Mesenterij regio tensa, duraque tactu percipitur, sine doloris manifesto sensu, Mesenterium morbi causam suo sinu complecti conijce: quod & phlegmone tentatum esse cogita, si per sedem sine dolore pus elabitur. Ibi itaque quùm suspicio phlegmones, clyster indendus è refrigerantibus & emollientibus: hinc reseranda vena est. Danda Cassia, vel electuarium lenitiuum, aut alia similis blanda purgatio. Quùm est obstructio sine febre, pilulæ vorentur

Mesenteri *cur obstrui solitum.*

Signa quibus affectus Mesenterij dignoscuntur.

Mesenterij phlegmones curatio.

Obstructionis curatio.

ex hyera: vel potio sumatur ex decocto capillarium agrimoniæ, menthæ, reliquorum aperientium, cum sennæ folijs, dissoluto Diacarthamo, vel diaphænico, syrupo laxatiuo rosarum cum Agarico, expensis ægri viribus. Si lenta febris & virium imbecillitas, purgandum lentè, partitéque venæ sectione vacuandum. Fotus & litus conuenientes aptandi parti qui leniant & roborent, sensimque reliquam materiam foras euocenti: quorum huius libri capite secundo quintoque meminimus.

Quandò lēta febris & virium infirmitas quid agēdum.

ICTERI CVRATIO.

CAPVT XIIII.

In Icteri curatione qua methodo progrediendum.

NON *labor Ictericum lasset, neque mordeat vlla*
Cura, sed in strato molli, thalamoque recumbens
Dormiat in lucem, cantu, salibusque iocosis
Se beet, & lautis epulis, madidoque Lyæo.
Non æstum, frigusve ferat: sed in aëre leni
Inspiret Zephiros, & amæni flamina venti:
Succus vt hinc melior tepidos accurrat in artus:
Quæque priùs fuerat, cesset generatio bilis.
Quam vacuare licet leuiori clysmate primùm:
Dein tusa vena, febris est si iuncta, calorque,
Menstrua vel cessant, quod adultis sæpe videmus
Virginibus, viduisque. Sed & purgare necesse
Cum lenitiuo, atque rosis pallentibus. Estque
Si cystis fellis, Jecoris, tumidive Lienis
Infarctus, reseranda via est tenuantibus herbis.
Quales sunt apium, calaminta, anchusa, chamædris,
Atque capillares, Agrimonia, Cichoriumque,
Capparis, & raphanus, lupulus, mensesque potenter
Quæ ciet, & nomen cui Gentius indidit, Iua,
Marrubiumque, asarumque, filix, marathrumque, thymūq;,
Endiuiæ quibus adÿcias venerisque capilli,
De gemina radice etiam, quinaque syrupos,
Oximel & simplex, & scyllæ nomine dictum,

Icteri à calida causa curatio.

Icteri curatio ab obstructione.

Aperientes ac tenuantes herbæ.

Aristolochia, & Gentiana.

Si simplex Aposema paras. Sin esse solutam
Vis aluum, diacarthamus, & hyera vtraque, laxans, — *Catharticæ.*
Aut benedicta simul sit in his, vel Agaricus albens,
Aut hyeræ pilulæ, aut aloës, myrrhæque crocique;
Vel pilulæ lucis media de nocte vorentur.
Quúmque soluta illis fuerint obstructa, sequantur
Balnea, quæ possunt arquatum demere morbum
Sola, crisi bilis si torrida firmius hæret — *Relictus Icterus à crisi solis curatur balneis.*
In cute, deposuitque in ea sine febre furorem.
Si nuper sumpto cutis est fœdata veneno,
Euomat ictericus ingestis pinguibus; indè
Lac bibat, obtundit quod virus adurere natum. — *Icteri curatio à veneno sumpto.*
Si fera dente minax vulnus dedit, acre venenum — *A venenato morsu.*
Cornua vel retrahant, maculatave sugat hirudo:
Granaque cum lympha cardi beZoardica dentur.
Galgulus inter aues fuerit qui visus ab ægro, — *Icterum occulta vi tollentia.*
Et crocus, & fructus quem fert halycacabus, Indi
Scobs eboris, tremuloque voratum sulphur in ouo
Dicitur hoc vitium cutis emendare: sed ipse
Quid ratio dictet, quæ morbi causa, videto.

COMMENTARIVS.

Icteri signa, causasque lege lib. 3. cap. 12.

1 QVID Icterus, vnde dictus, quænam eius signa causæque lib. 3. notauimus. Nunc ad eius curationem accingimur, quæ pro varietate causarum diuersa est. Sed vt Icteri communis causa bilis est, ita bilis impedienda generatio per ea quæ spiritus, humoresque temperent, quales ludi iocique permixti salibus, blandique soni sunt, quies, somni dulces in loco molli, conclauique cultiore; tepidus aer, qualis vernus, Euro, Zephyroque flante, quique hyeme luculentis fit ignibus: potus ex aqua cum sacchauro mulsæ loco: Vel è vino leni, lympha multa diluto. Vacuandum pota, bolove data Cassia, manna, electuario lenitiuo, missoque parca manu sanguine. Sed si peperit Icterum folliculi fellis, Iecoris aut Lienis obstructio, validius ex aperientibus ac tenuantibus quæ versibus expressimus, additis catharticis ita purgandum. ♃. quinque radic. aperient. in vino albo macerat. an. ℥j. capillar. omnium, agrimon. cichor. tot. endiu. scariol. fumar. lupul. ceterach.

Bilem temperantia.

Bilem vacuantia.

Icteri ab obstructione curatio.

Apozema tollendis obstructionibus vtile.

an. Mj. liquirit. raſ. drac. 4. ſemin. card. fœnic. dul. an. drac. 2. fol. ſenn. mundat. vnc. 1. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. & Agaric. trochiſcat. an. drac. 2. cinnam. nuc. moſchat. an. ℈j. In quorum expreſſione diſſolue ſyrup. laxat. roſar. vnc. 3. fiat apozema ſolutiuum pro duabus doſſibus, quæ dentur diebus alternis. Vena deinde ſecabitur, & inſtituetur ex voto medici noua, ſi diuturnitas morbi requirit, purgatio, humori detrahendo congruens. Balneum aquæ dulcis hinc erit vtile, quod tempore ſuo cutis meatus reſeret, & hærentem intùs, & in cute bilem apertis meatibus euocet & excludat. Sique ſuſpicio veneni ſumpti eſt, cardiaca propinanda ſunt, quorum abundè ſuprà meminimus in Cardiacis ac peſtilentibus febribus lib. 5. cap. 19. & 21. Fœdus color à ſuppreſſis menſibus, eorum prouocatione curatur per hyeræ pilulas, hyſterica medicamenta, phlebotomiam primò cubiti venæ, ſi plethora: deindè poplitis, aut ſaphænæ. Victus ratio refrigerans & humectans imperetur, aut mediæ naturæ, quùm obſtructionis ab humore craſſo coniectura eſt.

Balneum.

Veneni ſumpti per cardiaca curatio.

CACHEXIÆ, SEV MALI CORPORIS habitus Curatio.

CAPVT XV.

Tabis ſpecies ex Celſo lib. 3. cap. 24.

TRES *Tabis ſpecies numerantur, in hiſque vocamus*
Atrophiam, qua corpus iners alimenta recuſat.
Altera cum macie Phtiſis eſt, qua continet vlcus
Pulmo. Iecur malè fert, vbi fœda Cachexia vexat.
Vnus curandi modus eſt Phtiſis, Atrophiæque,
Quem dedimus. Sed nunc curanda Cachexia, ne mox
Luridus exurgat, malè qui ſanabilis hydrops.
Ergo ne corpus noua congerat excrementa,
Si natura nequit, glans clyſmave molliat aluum,
Sumanturque per os hyeræ catapotia, Ruffi,
Barbaricumque Rheum, quod in vnda infundere tutum
Abſynthi, Endiuiæque. Rheo ſi nulla catharſis

Cachexiæ curatio.

Epoto ſequitur, iungatur ſenna, roſæque
Pallentis liquor. Vtile ſit Diacurcuma ſumptum
Et Dialacca, & aromaticæ quæcumque tabellæ *Diacurcuma, & Dialacca.*
Ventriculum, Iecur & firmant. Cibus vtilis ille
Qui ſimplex, ſuccique boni, tenuiſque lyæus.
Naturalis aquæ, recipit quæ ſulphur, alumen *Naturales aquæ.*
Et nitrum valet ingreſſus potuſque, calore
Quæ coquit, ac tenuans partes ſimul alleuat omnes.

COMMENTARIVS.

1 Ἕξις Græcis, Latinis habitus eſt, cuius differentiæ duæ ſunt, Euexia, Cachexia. Bonum corporis habitum Euexiam: malum Cachexiam dicimus. Eſt verò Cachexia ſolidarum corporis partium deprauatio, qua, quicquid in eas affluit alimenti corrũpitur. A Cacochymia naſcitur, vitio plerumque Iecoris. Quùm enim id inſigni laborat intemperie, vitiantur humores quibus corpus alitur, ideóque contingit tertiam coctionem quæ fit in ſolidis partibus labefactari. Quare, ne Cachexia, quam Tabis ſpeciem ſtatuit Celſus accidat, Cacochymia tollenda. Quam indicant Ictĕrus, varij generis in cute maculæ, vitiligo, pſora, lepra. Quibus apparentibus repurgandum corpus phlegmagogis, ſi cutis color candidus: ſi pallidus & flauus, cholagogis: ſi furuus ac nigricans, melenagogis, non omiſſa phlebotomia, ſi rubor liuor-ve vultus, ſi latæ venæ. Sique pariter in molem, quæ laxa non firma ſit aſſurgat corpus Leucophlegmatiæ modò, Cachexia naſcitur, cui deniq; ſuccedit Atrophia, ſi partium, maximéque Iecoris ſuccedit infirmitas, & atonia. Nam imbecillo Iecore, vel nulla, vel praua fit hæmatoſis, ideóque vel nulla, vel praua nutritio, quùm à ſanguine partes vniuerſi corporis alimentum capeſſant. Igitur in Cachexia purgandum corpus, vt ſi quis eſt in communibus nutritionis vijs humor noxius educatur, additis ſemper hepaticis, quibus imbecillo Iecori robur concilietur his formulis. ℞. fol. agrimon. ſcariol. cichor. tot. & plantag. an. Mi. ſummit. abſynth. Pi. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. ℥ß. ſemin. oxalid. fænic. lactuc. an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. cinnam. & ſantal. citrin. an. ℈j. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. vnc. 1. ſem. Vel, ℞. radic. oxylapath. gramin. an ʒiiij endiu. chõdrill. taraxac an. Mi. ſemin. fænic. dulc. liquirit. raſ. an. ʒj. fol. oriẽtal. (quibus ſennã notamus ʒiiij. fiat decoct. In qua dilue ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo, & ſyrup. ſolut. roſar. an. vnc. 1. Detur doſis. Experiri licet in hoc affectu radicem quam Mechuacam dicunt. Infundatur per noctem ad ʒij. in aqua card. & endiu. Mane bibatur expreſſio. Vel ℞. maſſ. interior. pilul. de hyera ſimplici, & pilul. è rhabarb. an. vnc. ſem. pulu. cinnam. ʒß. Cum ſyrup. de abſynth. fiat maſſa mollis ex qua fingãtur pilul. tres

Quid Exis, Euexia, Cachexia.

Lib. 3.

Quo modo corpus in cacochymia & Cachexia repurgandum.

Potiones hepaticæ.

Pilulæ.

Fotus Hepaticus & stomachicus. pro ℈ij. ad quamque dosim. Sumantur alternis diebus hora vna antè pastum. Tum, ℞. fol. absynth. menth. scariol. cichor. an Mi. rosar. rubr. flor. chamæm. an. Pij. calam. aromatic. spic. nard. ligni rhodij an. vnc. sem. his impleătur sacculi duo qui bulliant in aqua, & vino rubro austero pro fotu regionis Iecoris & ventriculi quotidie vesperi. Dein, ℞. ol. *Litus.* rosar. & absynth. an. ℥iß. mastich. & caryophill. an. ʒß. santal. citr. pilu. ʒj. ceræ parum. Misce pro litu post fotum. ℞. specier. elect. dialaccæ maior. & diacurcumæ, seu diacrocu an. ʒß. elect. diarrhod. Abbatis *Tabella.* ʒj. Cum sacchar. dissolut. in aqua rosar. & plantag. fiant tabell. pond. ʒij. Sumatur vna, vel huius dimidium paulò longiùs antè pastus. His & similibus si non cedit malum, aquæ naturales, quas versibus exprimimus adeundæ. Tabellæ sumendæ sunt è Iecore lupino sicco cum puluere chalybis præparatæ, cum octuplo sacchari in aqua rosar. & Endiuiæ soluto: vinum absynthinum bibendum, & aquæ cinnamomi tantillum.

HYDROPIS CVRATIO.

CAPVT XVI.

104

Hydrops albus, seu Leucophlegmatias facilius curatur, quia minùs regrigerato fit hepate: Tympanites & Astiles ægrius.

E Triplici hydropis specie minùs officit albus,
Tympanias magis hoc, magis & cui nomen ab Asco.
Quos medicamen aquas ducens communiter omnes
Curat, & occlusos quicquid reserare meatus
Et siccare solet. Purgabit Agaricus ergò

Hydragoga medicamenta, quæ hydropicorum aquas in aluum deriuant.

Et rosa quæ pallet, Diacarthamus, & Colocynthis,
Quique trochisci ab ea celebres dicuntur Alhandal:
E Thymelæa etiam pilulæ, lathyrque, sabucus,
Cyclamenque, Ebulus, cucumisque asininus, & Iris.

Hydragoga quæ corrigunt.

Quæ ne ventriculo noceant Iecorique, galanga,
Spicaque, cinnameus cortex, piper adijciantur,
ZinZiber, & marathri cum semine semen anisi.

Diuretica aqua hydropicorum in renes deriuantia.

In Renes etiam reserantibus vnda feratur
Vrtica, raphano, rusco, venerisque capillis,
Fœniculi radice, apijque, & petroselini.

Siccabit velox glomerato in puluere cursus,
Frictio dura, frequens tolerata famesque, sitisque, — Hydropicorum aquas siccantia.
In calidis phœbi radijs mora, siccior aura
Littoris & pelagi, solitoque micantior ignis,
In medijsque manens & opertum corpus arenis.
Frumenti clausum medio vel in aggere, thermæ
Sulphureæ, vel nitrosæ, salsæque, fluentes — Aquæ naturalis & factitia salubres hydropicis.
E calidis terræ venis: quas arte parabis,
Si natura soli negat hyssopo, calaminta,
Stæchade, fæniculo, maioranáque, rosisque,
Iuniperi baccis, lauro fragrante, thymoque.
Sulphur ab his etiam calidis miscebis in vndis.
Non potus sit quanta sitis. Sitis aspera torquens
Si ferri nequit, oxycrati mulcebitur vsu,
Vel glicyrrhyzæ mansu, potuque. Lyæus — Sitim hydropicorum leuantia.
Albus erit, tenuis, paucus, si forte bibatur:
Vt iuuat interdùm, quia vires auget, aquasque
Euocat in renes varijs è partibus extrà.
Biscoctus panis cibus esto, assæque volucres. — Victus genus.
Si tamen à calidis hydrops affectibus ortus
Cernitur, haud nimiùm sitis est toleranda, cibusque
Humidior paulò in liquidis variabit & assis.
Frigidus affectus venas aperire calentes — Quando in hydrope secanda vena.
Hic vetat. Attamen est si febris, & ante cucurrit,
Fertur-ve in superas hæmorrhois effera partes,
Menstrua vel cessant, dubites ne haurire cruorem
E venis primo maioribus: indè resecta
Est quæ Malleoli, vel Poplitis abdita vena.
Abdomen quum stagnat aquis, imponitur vnguen — Vnguentum aquas ducens.
Laureolæ purgans, quod & è Lathyride fertur.
E cochleis etiam tusis cataplasma, licebit — Cataplasma.
Iungere cui sulphur. Vesicatoria prosunt — Vesicatoria, & pirotica.

Admota ad medium, vel nigra pyrotica ventrem.
Scarificatur & hic locus. His si nulla salutis
Est via, tentetur Paracenthesis, actio semper
Ancipitis, fiet quo tempore, plena pericli.
Impositus ventri lapis, anguis aquaticus ore
Quem vomuit, perhibetur aquas absumere sensim,
Venter vbi sit plenus aquis. Sin phlegmate turget
Hydrotica. *Tota cutis, benè Chyna, aut Sarsaparilla bibetur.*

COMMENTARIVS.

Cur hydrops curatu difficilis.

Tres hydropis species.

HYDROPS affectus est periculi plenus, quia Cachexiæ soboles est, & non accidit sine Iecoris refrigeratione nimia: quia quùm labefactetur hæmatosis, aqua multa flatus-ve colligitur intra Peritonæum & Omentum. Aquosus pituitosusque sanguis, qui nequit agglutinari spargitur in habitum corporis. Vndè nascuntur tres hydropis species. Ascites, qui sic appellatur ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ quod in Peritonæo velut in vtre fluctu & humor aquosus. Tympanites, quod in eo percussus venter spongiæ instar tympani sonum edat. Leucophlegmatias, quod in hoc affectu corporis externa facies, seu cutis, alba pituita turgeat. Quem & Anasarcam appellant, quia per carnem effusa videatur aqua, quæ spongiæ instar madore diffunditur ac turget. Curationis summa præcipuè consistit in hydragogis, hydroticis, diureticis & topicis, his semper additis, quæ Iecori robur adferant. Ideóque frequens indendus clyster qui flatus discutiat, aquasque cum fæcibus pariter euacuet, hoc pacto.

In quibus hydropem curandi summa consistit.

Clyster.

℞. fol. origan. calament. mercur. parietar. violar. an. Mi. semin. anis. fænic. baccar. laur. an. vnc. sem. Coquantur in aqua. In lib. 1. colat. Dissolue cathol. & elect. Diacartham. an. vnc. sem. aut ℨvj. mell. commun. sacchar. rubr. an. vnc. 1. ol. aneth. vnc. 2. Vel, ℞. radic. ireos. alth. malu. petros. fænic. an. vnc. fol. ebuli, parietar. mercur. an. Mi. flor. sambuc. camomill. melil. an. Pi. Bulliant in aqua simul, hinc colentur ad lib. 1. In qua dissolue diaphæn. ℨvj. hyer. diacolocynth. ℨij. mell. mercur. & ol. chamæm. an. vnc. 2. fiat clyster. Catharticum hydragogum tale sit ℞. rad. petrosel. fænic. gramin. an. vnc. sem. liquirit. ras. drachm. 2. fol. agrimon. capill. ven. endiu. cuscut. an. Mi. semin. anis. fænic. an drachm. 1. acinor. seu garnor. Ebuli ℨß. passul. & fol. senn. mundat. an. vnc. sem. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ℨij. cinnam. ℈j In expressione dissolue syrup. solut. rosar. vnc. 1. sem. pro dosi. vel, ℞. elect. Diacartham. vnc. sem. syrup. rosar. laxat. & è cichor. composit. cum Rheo. an. ℨvi. Cum aqua fænic. fiat potio. Vel, ℞. cathol. duplic. ℨvj. elect. diacartham. ℈iij. trochisc. alhandal. ℨß. syrup. de cichor. composit. cum Rheo ℥. sem. Diluantur cum aqua gramin. aut endiu. pro dosi. Vel, ℞. mass. interior. pilul. ex agaric. & pilul. aurear. an. ℈ij.

Hydragoga medicamenta.

an. ℈ij. Subigantur in aqua cichor. fiantque pilul. 5. molles. Vel, ♃. mass. pilul. sine quibus drac. sem. pilul. è thymælæa, seu Mezeræo ℈j. Cum aqua fænic. fingantur pilul. tres, deuorandæ vesperi. Multa sunt quæ mouent aquas in hoc caput referenda, qualia sunt ebulus, sambucus, Iris, cucumis agrestis, ex cuius succo fit elaterium, daphnoides, lathyris, cyclamen: quæ quibus emendari possint, quaque dosi sumi scripsimus huius operis lib. 5. cap. 7. Et hæc quidem aquas in aluum deferunt, vt in renes diuretica, in cutem hydrotica, qualia sunt chyna, sarzaparilla, quæ præposita catharsi plurimùm in Leucophlegmatia conferunt. Huc etiam transferenda, quæ Iecur proprietate substantiæ roborant ex huius lib. cap. 9. cum tabellis in commentario ibidem expositis. Fotus autem abdominis in Ascite & Tympanite è sequentibus vtilis. ♃. radic. Ireos, enulæ campan. galang. crass. cyper. an. ℥ij. fol. ebuli Mij. fol. origan. calament. rorismar. Absynth. vtriusque an. Mj. semin. anis. fænic. carui cumin. an. vnc. sem. baccar. laur. iuniper. an. vnc. 1. flor. anth. camom. melil. salu. an. Pj. fiant duo sacculi transsuti, qui his impleantur, & bulliant in æquis aquæ vinique albi partibus cum aceto pauco, pro fotu ventris iterato sæpius, alternatim positis sacculis tepentibus. Hinc imus venter cum inguinibus & femoribus illinendus vnguento è Lathyride Fernelij, quod potenter Hydropicorum aquas ab aluo subducere profitetur. Vel, ♃. emplastr. è bacc. laur. & stercoris caprill. an. vnc. 2. pulu. radic. cyper. vnc. sem. terebinth. drac. 3. Cum ol. rutac. fiat emplastrum molle, quod extende super alutam, admouendum tumido ventri. Vel, ♃. Limacum cum suis testis diu in mortario tritorum lib. 1. plus minùs, sulphuris viui vnc. duas. Misceantur. Superpone duplici linteo, vel stupis, & admoue toti ventri, cui relinquatur dum aruerit. Reliqua quæ commentarius hic non attingit è nostris require versibus, vt quod vena secanda sit in hydrope, nato à suppressis mensibus, vel Hæmorrhoidibus, primùm è vena brachij, dein saphænæ, quæ suspecta in reliquis causis. Quod diæta siccior & calidior esse debet hydropis nomine, qui frigidus humidus affectus: humidior autem quùm Hydrops inflammationem Iecoris, acutas, erraticas, longasque sequitur febres, à quibus Scirrhus plerúmque nascitur, quæ sunt antecedentes & præuiæ, non coniunctæ causæ: quarum tamen habenda ratio, ne dum calidis siccisque morbum expugnare nitimur, intemperiem Iecoris, reliquarumque partium siccam augeamus, vndè sequatur atrophia, seu marcor inemendabilis.

Hydragoga aquas in aluum deferũt: in cutem hydrotica: in renes diuretica.

Sarzaparilla Chyna quæ Leucophlegmatiæ remedium.

Fotus abdominis in Ascite & Tympanite.

Vnguentum è Lathyride Fernelij.

Emplastrum.

Emplastrum è limacibus.

ILEI SEV VOLVVLI CVRATIO.

CAPVT XVII.

Clyster.

OLVVLVS *exclusis quia cedit fæcibus alui,*
Blandius iniicias imprimis clysma per aluum
Mollibus è maluis, camomillæ floribus, atque
Pinguibus (vt fæx est quæ dura liquetur) omasis
Cum multo sale. Deindè vide quæ causa mali sit.

Evolvuli varijs causis varia curatio.

Sique calor, bilisque, moue ducentibus illam,
Laxanti veluti Diapruno: hinc cædito venam.
Sin crassa est pituita, hyeris. Cataplasmaque ventri

Cataplasma.

Fiat ab althæa, tenui cum semine lini,
Anseris & vituli pinguedine. Balnea prosunt
Dulcis aquæ, incocta camomilla & mollibus herbis.
Contulerit vomitus: meliùs tamen ire per aluum
Quicquid obest, sumptum nisi sit lethale venenum.
Tùm vomitu facto iliacus bezoardica sumat.

Sumpto veneno vomendum.

Est intestini in scrotum si lapsus, ab hocque
Ileus, id reuocare manuque, oleoque tepente
Nitere, sed blandè, validéque ligare memento,
Ne redeat graue sæpe malum, mortemque procuret.

COMMENTARIVS.

Voluulus, periculosus affectus.

Quid agendum quum Ileus est à phlegmone.

Clysteres, qui molliendo fæces, obstruentes intestina foras excludunt.

1 ILEVS, qui Voluulus & Chordapsos appellatur, ob causas quas attigimus lib. 3. cap. 16. periculosus affectus est, & à quo paucos euasisse meminit Galenus. Qui quoniam vt plurimum ab inflammatione vel obstructione stercoris aridi nascitur, inflammationi sectione venæ succurrendum: emolliendæ verò fæces quæ vias obstruunt clysteribus malacticis è maluæ, bismaluæ radicibus & folijs, vel omasorũ decocto, cum adipe suillo, butyro, paribusque pinguibus, & sale multo, quod excreticem stimulet, additis catharticis congruentibus. Vt in Phlegmone à biliosa materia, ℞. radic. alth. malu. an. vnc. 2. fol. alth. violar.

betæ,branch. vrsin.lactuc.an. Mj. semin. lini ℥j. fiat decoct. In cuius colaturæ lib. 1. dissolue Diaprun.laxat. vnc. 1. sem. mell. violac. ℥ij. pinguedinis suillæ vnc. iij. salis drac.2. In causa frigida, vt pituita gypsea plurimùm obstruente, dùm cellulis intestinorum coercita, tenetur. ℞. decoct.omasorum lib. 1. hyeræ simplic. & diacolocynth. an. vnc. sem. mell. Mercur. vncij. pingued. anser. & ol. commu. an. vnc. 1. sem. fiat clyster. Fotus, litus, Cataplasmata medio ventri conferunt: magis verò semicupium ex aqua tepida, quod internos externosque meatus magis referat molllit, lenit, phlegmonemque temperat.

Fotus, Litus, Cataplasmata fiant ex emollientibus.

COLICI MORBI CVRATIO.

CAPVT XVIII.

Curatio colici doloris à flatu.
Materia clysterum vbi colicus dolor à flatu est.

OLICVS *à flatu dolor attenuante leuetur*
Clysmate, quod mentha constet, rutaque, thymóque,
Semine fœniculi, rutæ, ammeos, atque Cumini,
Cum Diaphænico, sale, melleque mercuriali,
Laurinoque oleo, vel eo quod fundit anethum.
Detur aqua in potu, quæ vini spiret odorem
Mellea, cinnameo vel quæ de cortice manat.
Zingiber & piperum genus & condîta iuuat nux.
Materiam dabit origanum calamintaque fotus:
Quem litus ex oleo rutæque, nucumque sequetur.
Ampla sed imprimis admota cucurbita ventri
Cum flamma medio, flatus dum dissipat omnes,
Immanes etiam hinc genitus fugat ipsa dolores.
Si causa est pituita mali concreta, tenaxque,
Conferet antè datus clyster: tùm potio purgans
Ex apio, menthaque, alijsque calentibus herbis:
In quorum succis infusus Agaricus extet,
Idque quod humores medicamen detrahit omnes,
Et Diacarthamus, aut laxans benedicta, vel acres
Ingratæque hyeræ nimium, sed sæpe rebelles
Consuetæ humores nocuos efferre per aluum.

Hydromel vinosum.
Aqua cinnamomi.
Fotus.
Litus.
Cucurbitula ventri medio fixa colici doloris remedium.
Colici doloris à pituita curatio.
Catholicum

Victus. Varium potus genus.

Sit paucus, tenuansque cibus, veterisque falerni
Potus. At absynthum melius miscebitur illi,
Vt coquat, & partes vicinas roboret omnes.
Gratius est quod maluaticum, Hippocratisque notatur
Nomine, sed Iecori magis officit atque Cerebro.

Venæ sectio in acerbis doloribus remedium singulare. Balneum.

Scindere ne venam metuas, licet humor abundet
Frigidus: in magnis cruciatibus vna salutis
Hæc via. Compescent etiam fomenta dolorem:
Corpus & immersum tepidis ac mollibus vndis.
In quibus althææ folium, melilotus, anethum,
Atque chamæmælum madeat cum semine lini.

Bilis interdũ Colici doloris acerbissimi causa.

Hæc postrema queunt etiam compescere bilem,
Quæ Coli latebris aliquando inclusa, dolores
Excitat immanes, animi deliquia, spasmos,
Sudores gelidos, febres, vomitusque frequentes
Subuiridis bilis, croceæque. Nocebit in ista

Colici doloris à bile remedia.

Ferre famem causa. Quæ pharmaca blanda iuuabunt
Cassia, Manna, Rheum, liquidi potusque, cibique.
Si dolor excruciat nimium, neque cedit ab istis,
Fac sopor irriguus fessos accurrat in artus
Ex hyeræ picræ pilulis, vt drachma sit vna,
Castorij granum geminatum, opijque gelantis

COMMENTARIVS.

Colici cruciatus causæ.

1 COLON intestinum excruciat, quum eius membranosam substantiam flatulenta materia distendit, aut pituitosa mole grauat, & frigore comprimit, aut biliosa calore penetrat vritque, pungit, & vellicat acrimonia. Quibus ne succedat phlegmone, conuenientibus præsidiorum generibus vtendum ocyssimè. Primumque clyster in anum indendus è discutientibus vbi flatus est, quem esse indicat grauitas atque distentio. ℞. fol. Hyssopi calament. rutæ, pulegij an. Mj. semin. anis. fænic. carui cumin. an. drac. 2. baccar. lauri. vnc. sem. fiat decoct. In colat. ad lib. 1. Dissolue Diaphæn. mell. anthosat. sacchar. rubr. an. vnc. 1. ol. aneth. vnc. tres salis drac. 1. fiat clyster. Tùm admoueatur medio ventri cucurbitula magna: quæ flatus potenter discutit, pituitam coquit, dolorem quasi miraculo sedat. A qua si non abit

Clyster discutiẽs flatus, quem carminatiuũ vulgo dicunt.

dolor, præcedens iteretur, aut sequens inijciatur clyster. ℞. radic. apij, fœnic. petrosel. an. vnc. 2. baccar. lauri, iuniper. an. ℥ß. cinnam. piper. an. ʒ. sem. Bulliât in aqua, & vino rubro odorifero. Colêturque ad quartaria quinque pro clystere: qui dari potest ex solo vino communi, vel Hippocratico, quod vt flatus dissipat, sic aromatica vi Colon, ventriculumque roborat. Noui hominem, qui multis mensibus colica passione torsus cum febre continua, flammeis vrinis, lingua sicca, nigra scabraque, celebrata multiplici venæ sectione, purgatóque sæpè corpore nullo remedio, nisi vinoso clystere leuabatur, quo tandem, sedatis doloribus, conciliatóque somno sanitati restitutus est. Foueatur pars origano, calaminta, ruta, pulegio, mentha, maiorana coctis in vino: tum illinatur oleo rutaceo, anethino, laurino cum terebinthina, quæ conueniunt vbi & flatus, & crassus, frigidus & pituitosus humor colici cruciatus est causa: quem his educere conabere quæ phlegmagoga sunt, vt habentur Agaricus, diaphænicôn diacartham. Benedicta laxatiua, trochisci colocynthidos, quos Alhandal appellant. Sin bilis exuperat, quod ex signis versibus expressis liquebit, vtere cholagogis, vt Rheo, Diapruno, electuar. è succo rosarum: minùs cassia, quia flatulent. Flatibus verò distendi Colon non raro, dissectis corporibus animaduertimus, ideóque flatuum sedem benè nominemus. In omni verò causa detrahe sanguinem vbi dolor est acerbissimus: sæpiùs quidem & audentius, si plethoricus æger est, phlegmonemque vel iam esse vides, vel metuis.

Hominis historia qui colicis doloribus pressus, solo clystere vinoso leuabatur.

Fotus & Litus

Flatus & pituitæ colicam vt vocant, passionem inducentiũ remedia.

Bilis in intestino Colo vexantis remedia.

LIENTERICI, CÆLIACIQVE Fluxus Curatio.

CAPVT XIX.

EST in Cæliaco, Lientericoque fluore
Tollendus stomachi tunicas qui vellicat humor
Aut Ruffi, aut hyeræ pilulis, rubeisque tabellis,
Iuncta Rheo quas componunt tria santala.
Deindè
Languida pars succis, quos mala cydonia fundunt,
Quosque ribes, quos myrthillus, quos punica grana,
Mentha, rosa, absynthum firmanda, coquantur vt illi
Sacchare cum multo in liquidos variosque syrupos,
Assumat quos antè cibum: solidas-ve tabellas.
Æger, in hos olim quas Abbas condidit vsus.

Tabellæ trium santalorum.

Succi & syrupi roborantes & astringentes.

Tabellæ Diarrhodon Abbatis.

E spica, rubeisque rosis, spodióque, crocóque,
Eque Rheo, lignoque aloës, vt berbere, moscho,
Gummi Arabicum. *Masticheque, & gummi quod Arabs habet, & Tragacantha.*
Absynthum, rosa, mentha mero, nardusque madebunt
Fomenti litusque materia. *In fotum cum schænantho, & redolente cypero.*
Sit litus è nardino oleo. Peruuina probabo
Balsamum Peruuinum. *Balsama, cærato stomachi commixta Galeni,*
Quo scutum fiat in alutæ corpore, molli
Ventriculo indendum, veniat quo robur ad illam.
Victus genus. *Sit facilis coctu cibus. Assa leuabit alauda*
Præ cunctis auibus. Miscebitur vnda falerno
Pro potu: occludent pyra cocta, cydonia pastum.

COMMENTARIVS.

Lienteria quid. *Lienteria causa.*

1 Λειον Græcis idem quod læue seu continuum, vndè λειεντερία dicitur quasi λειότης τῶν ἐντέρων, seu læuitas intestinorum, quod in hoc affectu continua sit, & æquabilis superficies, vel à relicta cicatrice, vel ab humore frigido, crasso, lento, glutinoso, pingui, qui replet & oblinit rugosas, & sinnosas ventriculi, & intestinorum partes, vndè læuitate consequuta cibus assumptus confestim in aluum elabitur, nulla ferè mutatione, coctione nulla. Quare deiectiones in Lienteria sunt asperæ, crudæ, minimè putres, qui nullum sustinuere coctionis rudimentum. At in cæliaco fluore semicoctæ sunt & fætidæ, quia diutiùs in coctionis vijs hæsit alimentum, in quibus ab intemperie ventriculi vicinarumque partium frigida, calidave corruptum est. In quibus videndum an obstructio sit in venis mesaraicis: an humor acer & mordax, qui stimulet excretricem, an pituitosus: an humor à capite refluat, qui sua copia retentricis pariat imbecillitatem. Obstructionem indicabunt grauitas in hypochondrijs, vrinæ tenues, excrementa chylosa, quibus mesentericus fluor agnoscitur. Tum Rheo infuso in aqua menthæ, plantaginis, absynthij purgabitur, addito catholico duplicato rhabarb. Fouebitur regio ventriculi mesenterijque spica, mentha, rosis, coctis in aqua & vino rubro: lineturque mastiches & moschatę nucis oleo, caryophillis adiunctis. Humor acer ac mordax, quem rosionis sensus indicabit, eluetur cassia, sed cui Rhabarbarum immisceatur cum nuce moschata, quod roboret, fluoremque compescat. Sin sputum frequens, pondus capitis, spumosa deiectio fluxionem à supernis indicat partibus, capiti prouidendum per ea, quæ Catarrhum sistere lib. 6. cap. 14. notauimus. Cætera remedia petantur è nostris versibus.

Quid differt Lienterica deiectio à Cæliaca.

Mesentericus fluor.

Curatio Lienterici, cæliaci, mesenterijque fluoris.

DIARRHÆÆ CVRATIO.

CAPVT XX.

NTERDVM *natura potens vacuare per alvum*
Se solet, atque graui corpus deplere saburra.
Tunc ea si benè fert, aliquot fluat humor in horas,
Inque dies. At si sunt tempora longa fluoris,
Pallor & hinc, pulsusque minor, neque iusta videntur
Ex aluo quæ sponte fluunt, citò comprime fluxum:
Ventriculi ne languor ab hoc, Iecorisque sequatur,
Et sitiens hydrops. Ideò si febris in ægro est,
Præcessitque fluor bilis, vena icta iuuabit,
Sed qua paucus eat sanguis. Tria deinde vorentur
Santala iuncta Rheo. Vel id infundatur in vnda
Berberis, Endiuiæ, Plantaginis, atque bibatur
Cum granatorum myrthi-ve, rosæ-ve liquore.
Eque rosis clyster, roseóque cruore draconis,
Armeniæ bolo, simul vsto lacte paretur.
Et ne sit grauior cibus, est magis vtilis assus,
Et coctu facilis, velut è Perdice, capisque,
Gallinæ pullis, turdo, teneraque columba.
Lymphaque quæ chalybem recipit potetur, & huius
Bina sit, at tenuis tantum pars vna falerni.

Notæ, quibus agnoscas cohibendum alui fluorem.

Medicamentum astringens & roborans.

Clyster astringens.

COMMENTARIVS.

1 IRRITATA facultas excretrix, vel imbecilla retentrix Lienterici, Cæliacique fluoris, & diarrhææ communis est causa. Sed in illis alimenta: in diarrhæa praui humores, excrementa nempè liquida, pituita, bilis vtraque, sincera mixtaque vacuantur. Qui fluor vbi contigerit natura se sarcina qua premitur exonerante, quod ex euphoria cognosci-

Causæ communes Lienteriæ, diarrhææ, cæliacique fluoris.

Quando si-

nenda diarrhææ. citur, relinquendus in tempus aliquod: túmque sistendus, quùm virium ab eo sequetur imbecillitas. Sistunt verò, pariterque roborant *Quando sistenda.* succus & caro cydoniorum, succus ribes & berberis, tabellæ diarrhod. antè pastus, syrupus granatorum, myrthill. oxysaccharum simplex, iulepus rosaceus, Rheum infusum in aqua plantag. endiu. rosarum: clyster ex vstulato lacte cum armena bolo, terra lemnia, sanguine draconis.

DYSENTERIÆ CVRATIO.

CAPVT XXI.

Dysenteriæ causæ.

Remedia.

ÆVA *Dysenteriam comitantur tormina, mordax*
Quæ mouet & bilis, pituitaque salsa frequenter.
Cassia sed mulcet violato iuncta syrupo:
Clyster hic qui lac recipit cum mollibus ouis.
Lac quoque distento quod manat ab vbere vaccæ.
Hordea quod stillant & dulcis amygdala, sumptum
Sacchare cum niueo. Mulcent & mollia iura
Perdicis, pinguisque capi de carne, vel hædi,
Quodque gelu concrescit ab his, vitulóque nouello.
Quæ si non sedant penitus, febrisque fatigat,
Est constans ætas, sunt vires, corpus opimum,
Cessant & menses, solita & vacuatio quæuis,
Sola tormina venæ sectione indicant. *Vena secanda tibi est, quam tormina sola secandam*
Esse notant. Tum purgabis sennáque Rheoque,
Lenibus immixtis, sunt qualia pruna, sebestem,
Electuarium lenitiuum. *Vuaque passa. Iuuat quæ lenitiua vocatur*
Synthesis, interdum Diacarthamus additus illi.
Sed minùs hic, minùs & quem mittit Agaria fungus,
Quando maioribus remediis vtendum. *Sit nisi principium morbi, pituitaque salsa*
Sæuiat, & crudi superent in corpore succi.
Notandum. *Nec priùs astringas, fuerit quàm noxius humor*
Exclusus, liquido nisi sit natura fluore
Debilitata nimis, nimioque offensa dolore.

Túmque gelu, fundunt quod mala cydonia, succi *Astringẽtia.*
Berberis atque rosæ, granatorumque probantur,
Et myroballanus, & pyra, sorbaque, mespila, corna,
Fortiùs expressumque Rheum: quod & vrere præstat
Interdùm: vel iuncta Rheo tria santala, puluis
Ex Ebore & cornu Cerui, vel Monocerotis.
Clysma sit éque rosis, salice, & plantagine, vitis *Materia clysterũ astringentium, cum aliquot refrigerantibus ad leniendũ.*
Capreolis, semperuiuo, psillique gelante
Semine, lactuca, portulacaque, ruboque
Cum galla: quibus incoctis dissoluito bolum
Armeniam, vel lemniacam, vel alumen, amylum;
Grana soporiferique opij, antidotúmque Philonis,
Si dolor immittis requiem negat atque soporem.
Vlcus siccabis fumo ingrediente per anum *Vlcus dysenteriæ siccantia per suffitus.*
E myrtho, rubeisque rosis, nucibusque Cupressi,
Thure, aloës ligno, verniceque, mastiche, gummi
Quod defert & Arabs, terebinthus & educat arbor.
Sit cibus ex assis. Cum berbere lympha bibatur *Victus.*
Et veteri, rubeoque mero, nisi forte repugnet
Febris; erit præstans cum sacchare lympha rosato.

COMMENTARIVS.

1 DYSENTERIÆ propriè dictæ causa mordax humor est, qui primùm absterget & abradit, dein tractu temporis exulcerat intestinum. Humor autem hic triplex: nempè bilis atra, cuius insanabilis exulceratio, quùm à Cancro non differat: flaua bilis & pituita salsa, quarum curationem suscipimus. Flaua verò bilis æstate sicciore potiùs, humidiore pituita salsa gignitur. Vtque siccitates imbribus salubriores, ita dysenteria quæ fit à flaua bile securior, curatuque facilior, vt sæpiùs quidem obseruauimus, sed imprimis anno salutis 1590. quo Parisienses vrbis obsidionem passi sunt. Dysenteriæ tùm biliosæ sæuierunt æstate serenissima, cum excrementis alui croceis, prasinis, seu viridibus & spumosis cruore tinctis, ex quibus omnes ferè quotquot vidi, vidi verò quam plurimos, euaserunt remedijs leuioribus, vt venæ sectione, sumptis iusculis è lactuca, portulaca, tremulis ouis, hausto lacte vaccino, & clysteribus iniecto, cum aqua rosar. & plantag. Cassia

Dysenteriæ veræ causa. *Dysenteria ab atra bile lethalis.* *Dysenteriæ à bile curatu faciles anno 1590.* *Remedia blanda Dysenteriæ biliosæ.*

cum Rhabarbaro, syrupis myrthill. granat. violarum etiam cum iulepo rosato: tandem pultibus cum oryza, cum amylo. Dysenteria quæ fit à pituita salsa, longior & contumacior, quia crassior eius humor, natura frigidior, & ad putrendum aptior: sed & iam putris, quia putredine salsus affectus est. In ea muccosa multa subeunt aluum immixto sanguine: quare primis morbi diebus phlegmagogis repurgandum corpus est, vt Agarico, Diacarthamo, iunctis astringentibus & roborantibus, vt ℞. fol. agrimon. centinod. plantag. an. Mj. semin. cydon. & fænic. dulc. an. drac. 1. gran. berber. ʒij. passul. & fol. senn. mundat. an. ʒiij. fiat decoct. in colat. infunde agaric. trochisc. rhei elect. an. ℈iiij. nuc. moschat. santal. citrin. an. ℈j. Expressione facta dissolue iulep. rosac. ℥j. Vel, ℞. elect. Diacartham. ʒiij. syrup. de cichor. composit. cum rheo vnc. 1. Cum aqua plantag. & endiu. diluantur in dosim. Hinc blandiùs agendum, præcipuè si cum pituita bilis excernitur, deque virium robore dubitatur. Tùm, ℞. cathol. duplicat. infusi in aqua plantag. vnc. 1. sem. syrup. de cichor. composit. cum rheo vnc. 1. Vel, ℞. semin. cydon. ʒij. semin. anis. fænic. card. an. drac. 1. rasur. cornucer. drachm. sem. fiat decoct. In colat. infunde rhei optimi drac. 2. puluer. trium sant. & diamargarit. frig. an. ℈j. Expressione facta dissolue syrup. de granat. & iulep. rosac. an. ℥ß. fiat dosis, qua, vel huic simili tùm vtendum, quùm astringendum est in malignæ Dysenteriæ suspicione, in qua sequentibus tabellis erit locus. ℞. rasur. ebor. cornuceru. margarit. electar. & Diarrhod. Abbat. an. drac. sem. terræ lemn. ℈j. rasur. monoc. & lapid. bezoard. an. grana sex. Cum saccharo dissoluto in aqua rosar. fiant tabellæ ponder. ʒj. quæ sumantur antè pastus. Clysteres imprimis vtiles. Per hos enim medicamenta per sedem inijciuntur quæ statim intestinis occurrunt, ideoque facilior est per hos intestinorum quæ læduntur in Dysenteria curatio. Primis verò diebus lenientibus & anodynis: post eluentibus ac detergentibus: astringentibus non nisi sub morbi finem vtendum est. Ea namque nondùm vacuata materia febrem augent. Dolores leniet mulcebitque sequens clyster. ℞. lact. vaccini tepentis lib. 1. vel quartar. quinque. vitellos duorum ouorum. Misce. Vel, ℞. semin. alth. lini psill. an. vnc. sem. Oryzæ ʒij. flor. camom. Pij. Bulliant in aqua & lacte. Cape de colatur. lib. 1. In qua dissolue butyr. recent. ℥iij. Detergens erit sequens. ℞. fol. agrimon. rosar. rubr. an. Mj. Coquantur in lacte. coleturque ad quartar. quinque decoctio pro clystere. Vel ℞ lactis asinini, aut seri lact. lib. 1. mell. & sacchari rosat. an. ℥ij. fiat clyster, qui additis duobus oui vitellis etiam leniet. Lenire autem in hoc affectu semper sit animus, ratione torminum, quæ humor acer & vlcus excitat. Clyster astringens ac leniens hic esto. ℞. lactis tepidi lib. 1. boli armen. terræ sigillat. sanguinis dracon. an. drac. 2. aqu. stillat. rosar & plantag. an. vnc. Adde, si vigiliæ continuæ sunt, dolorque crudelis, philonij roman. drac. 2. & fiat clyster. Lac autem in Dysenteria curanda facere videtur vtramque paginam. Butyro namque suo lenit, mol-

Cur Dysenteria à pituita salsa longior.

Remedia Dysenteriæ pituitosæ.

Tabellæ cardiacæ subastringentes.

Cur Clysteres in intestinorum affectibus vtiles.

Quis ordo tenendus in clysteribus in Dysenteria describendis.

Varij Clysteres.

Cur in Dysenteria maximè leniendum.

Quantùm lac in Dysenteria conferat vide.

lit, anodynum est, vt amygdalatum: fero terget & abluit vt hordeatum: astringit caseo, & cum oryza vel amylo blandè glutinat. Vtiliter ideò per os, si febris abest, cum saccharo rosato sumi potest.

TENESMI CVRATIO.

CAPVT XXII.

N recti dolor intestini fine moratur
Qùm Tenesmus habet: quo sæpe feruntur in anum
Conatu magno muccosaque, paucaque, guttis
Sanguinis immixtis. Tùm lac dare sæpe caprillum
Vtile. Purgetur blando medicamine corpus.
Leniat imprimis clyster: tùm denique siccet
Calfaciatque, vt quæ superest pituita coquatur.
Hoc dabit origanum, laurus, melilotus, anethum,
Ruta, chamæmælum, quibus & benè fotus ad anum
Fiet, & insessus. Litus ex oleoque tepenti,
Laurino, vel rutaceo. Pix sicca, bitumen,
Pinea nux, resina & candentibus indita prunis
Efficiat fumum, qui sede patente receptus
Vlcera siccabit, si quæ & pituita molesta est.
Tenesmi atque Dysenteriæ par causa: requiras
Hinc ab ea, hic si quid minùs explicuisse videbor.

Tenesmus affectus est extremæ partis intestini recti, quo muccosa cum pauco sanguine magno conatu reijciuntur.

Materia clysterum fotuum, & balnei particularis, seu semicupij.

Suffumigium ad anum, pituitam coquere & exsiccare aptum, vlcusque cogere & consolidare.

COMMENTARIVS.

1 TENESMVS communes quidem cum Dysenteria causas habet, at maximè pituitam crassam & viscidam: quæ in intestino recto diutiùs aceruata putrescit, moraque contrahens acrimoniam irritat intestinum, vndè frequens deijciendi libido. Præcedit aliquando Dysenteriam, cuius ideò tùm vsurpanda remedia. Cui si succedit, blan-

Tenesmi & Dysenteriæ communes causæ

dè purgandum vlceris metu. ♃. medull. caſſ. recent. vnc. 1. Rhei puluer. drac. 1. cinnam. ℈j. Miſce. fiant boli, dandæ cum ſyrup. violac. vel iulepo roſac. Vel, vt cum bile pituita pariter exeat. ♃. pulp. caſſ. drac. vj. Diaphæn. drac. 2. Cum ſaccharo fiant boli. Clyſterum parua ſit quantitas, vt ad lib. ß. Nam inteſtinum ſæpiùs tùm arctum eſt, & eius extrema pars duntaxat eluenda: ſique dolor acerbus eſt, lenientibus, in quibus primas habeat lac, adiunge narcotica. Balani fiant è ſtyrace, ladano cum aniſi, fœniculi, rutæ ſemin. Foueatur pars dolens origano, calamento, maiorana, ruta, lauri folijs, chamæmælo, meliloto, dein illinatur oleo roſaceo, rutaceo. ♃. thuris maſtiches, ladani, ſtyrac. an. drac. 2. puluer. nuc. cupreſſ. ſulphur. an. drac. 1. Cum terebinth. coeant in trochiſcos. Carbonibus calidis inijciantur, vt excitetur halitus ſeu fumus, qui per ſedem excipiatur.

Suffitus per ſedem excipiendus.

LVMBRICORVM CVRATIO.

CAPVT XXIII.

Vermes ventris ſequũtur alimenta dulcia: quamobrem per os aſſumenda non ſunt.

ENTRIS *lumbrici quia dulcia quæque ſequuntur*
In paſtum, ne lac bibito, ſorbe ve vitellum
Oui, aut iura, vides quæ pinguia, ſerpat in altum
Ne reptile ferox, ſtomachum morſuque laceſſat,
Et Spaſmo, pariatque animi deliquia, lethum.
Mellea quæque paras niueo cum lacte, per aluum
Dentur, vt hæc quærens lumbricus ad ima feratur.
Purgeturque Rhei aut Hyeræ medicamine corpus
Cum mentha, portulacæ vel ſemine. Puluis
Contrà lumbricos abſynthi detur in vnda, (*Puluis contrà lumbricos.*)
Abſynthive mero. Communis lympha bibatur
Ex Ebore & Cornu Cerui, coctiſque ſebeſten.
Emplaſtrum è Ruffi pilulis cum melle paretur (*Emplaſtrum.*)
Indendum ventri medio. Mithridatica confert
Antidotus cum Theriace, cardique liquore.
Quotquot amara necant fœdos, vt & acria vermes.

Quos gula cum generet, tenuis simplesque vetabit
Hos nasci victus ratio, & labor impiger omnis

COMMENTARIVS.

1 LVMBRICORVM alij rotundi sunt ac teretes, qui ventriculum interdùm subeunt, vomunturque per os. Alij lati, incredibilis aliquandò longitudinis: alij tenues ac breues, quos Ascarides appellant, in intestino recto gigni, pruritum ac Tenesmũ excitare soliti. Quorum omnium generationis causa crudus ac putris humor est, ex quo natura quod est benignius, viuifico suo calore format in animal, vt lib. 3. cap. 20. scripsimus. Et hi quidem quùm morbi sint, causæque morborum, excludi necandique sunt, eorumque generatio prohibenda. Necantur excluduntur que sumpt. per os amaris, & iniectis in anum dulcibus. Ideóque, ℞. mass. interioris pilul. Ruff. & pilul. de hyer. singul. ℨij. Cum syrup. de absynth. fiat massa mollis, ex cuius ℨß. fingantur pilul. tres, quæ deglutiantur alternis diebus. Vel pilula vna singulis diebus voretur antè cibum. Vel. ℞. syrup. de cichor. composit. cum Rheo vnc. 1. Cum aqua portulac. fiat dosis. Vinum absynthites eximium, amatore vermes necans, vini vapore spiritus instaurans, substantia nutriens, calore crassos humores concoquens, arcensque putredinem. ℞. mass. pilul. communium ℥ß fellis bubuli ℨi. Cum ol. rutac. subigantur in emplastrum molle, quod extende super alutam, admouendum vmbilici regioni. Pueris aqua Rhabarb. detur in aliquot dies, aut ℨß. pulueris contra vermes immisceatur eorum pulti. Malignitatem arcebit, & cruda concoquet hic iulepus. ℞. aqu. stillat. scord. card. morsus an. vnc. tres aqu. theriacal. vnc. sem. syrup. de absynth. & è limon. an. vnc. 1. Misce. fiat iulep. in duas doses. ℞. lactis tepent. ℔ß. sacchar. alb. ℥ij. vitellum vnius oui. Misce pro clystere. Victus ratio ratio sit tenuis, ex assis potius quàm elixis, iisque boni succi. Talia sunt biscoctus panis, Alauda, Columba, Perdix, Veruecis caro natu maioribus, cũ austeriore vino lymphato, vel si fieri potest, absynthino. Lactantibus panatella, subtracto vel imminuto lacte, potus ex aqua cocta cum eboris, & cornucerui rasura.

Variæ lumbricorum species.

Lumbricorum generationis causa.

Lumbricorum curatio.

Absynthini vini dotes.

Emplastrum.

Iulepus Cardiacus.

Victus iis congruus qui lumbricis infestantur.

LIBRI OCTAVI MEDICÆ Decados Finis.

2170

FRANCISCI PORTI, MEDICÆ DECADOS LIBER NONVS.

NEPHRITICA, SEV RENIBVS conferentia.

CAPVT I.

Varijs causis, vt ab infarctu, igne, tumore — Causæ nephritici, seu Renum doloris.
Sanguinis, abscessu, grumo, vlcere, pure, lapillo
Consurgunt varij, hiq; graues in Rene dolores.
Zizipha quos & Myxa leuant, & amygdala dulcis, — Renum dolorem lenientia.
Althææ radix, strobili, pistacia, ficus,
Prunaque cum cerasis, tragacanthum, Cassia nigra,
Purpureæ violæ, liquiritia, cremor & hordi, — Refrigerantia quæ calidis Renum affectibus prosunt.
Isque rubens fructus quem fert halycacabus, atque
Semina quæ frigent maiora, minoráque, fragum,
Gingidiumque, quod & Stomacho Renique benignum est:
Plantago, gramen, rubus, oxalis, asparagusque,
Herbaque quam iungit paries, lactuca, limonis
Succus, & à Veneris quæ dicitur herba capillis,
Nymphææ flores, semenque papaueris albi
Si calor est. Sin crassa vias pituita, lapisve

Calida, quæ frigidis morbi succurrunt.

Obstruit, aut grumus, findet Cicer omne meatus,
Pimpinella, illique parum saxifraga dispar,
Atque apium, marathrum, camomilláque, petroselinum,
Et centum capita attollit qui Carduus, vrens
Vrtica, & calamus redolens, radixque Cyperi,
Pæoniæ, rusci, milij cum semine Solis,
Juniperi, & lauri baccæ, terebinthina candens,
Et tribulus geminus, Crithmum, seu Creta marina,
Cressio, quique valet radice ac semine daucus,
Smirnion atque Syon, raphanusque, genistaque, purgans
Humores Asarum & varios, sed phlegma potenter.

COMMENTARIVS.

Calidis renum affectibus conferentia.

EORVM quæ Renibus & vesicæ conferunt, alia calidis eorum affectibus, vt ardoribus & inflammationibus subsidio sunt, doloresque mulcent, vt amygdala dulcis, huiusque recens oleum, pruna, iuiubæ, sebesten, tragacantha, liquiritia, strobili, nuclei pinei, pistacia, ficus, quæque leniendis pulmonibus conuenire lib. 7. diximus: quæ non sinunt arenulas in calculos concrescere. Vt neque Limonum succus, radix oxalidis, asparagi, rubi, graminis, capilli veneris, quæ solidos verosque calculos comminuere creduntur incidendo, tenuandóque nullo calore, nulla insigni siccitate. Tergent, incidunt vrinas etiam calculosque conterunt semina quatuor maiora minoraque, vt halicacabi rubentes fructus, fraga, radix & semen althææ, plantago. Cassia summè lenit, purgatque cum puluere liquiritiæ bolo sumpta, quam cum terebinthina vorare licet, vbi non est inflammationis nota. Plurima verò calida sunt, quæ frigidis Renum morbis, quos humoris crassities, & obstructio peperit opitulantur. Vt radices eryngij, apij, rusci, petroselini, fæniculi, terebinthina, calamus aromaticus, cyperus, vrtica, pimpinella, saxifraga, creta marina, cicer, milium Solis, daucus, raphanus, Syon, smyrnium, Asarum, genista, cressio, quæ tenuitate sua incidendi, abstergendique vi mouent vrinas, calculum frangunt, quæque sunt in Renum vesicæque vijs crassa duráque tenuant & excludunt. A quibus variæ compositiones extant, vt syrupus è limonibus, Iuiubinus, capillorum veneris, syrupus de althæa, de raphano, de duabus & quinque radicibus: vt Apozemata, quorum alia leniunt, vt quæ fiunt, è prunis, iuiubis, sebesten, caricis, summitatibus asparagorum, & althææ, seminibus cucumeris, citruli, maluæ, melonum, cucurbitæ cum passulis, & liquiritia. Quædam arenulas & calculos atterunt atque deturbant, vt quæ parentur è quinque radicibus, additis capillaribus, pimpinella,

Calida frigidis renum morbis opitulantia.

Compositiones variæ renum & vesicæ morbis vtiles.

saxifragia,

saxi fragia, semine dauci, milij folis, fœniculi. Fiunt & clysteres, insessus, fotus, compescendis nephriticis doloribus apti, comminuendoque calculo è radicibus althææ, maluæ, raphani petroselini, fœniculi, eryngij, bardanæ, cum berula, malua, parietaria, betonica, chamæmælo, nasturtio, lauro, iuniperi baccis; quorum magmate, addita farina seminis althææ, lini, fœnugræci, dauci, cum axungia cuniculi & anseris cataplasma fingitur: vt litus ex oleo chamæmælino, laurino, scorpionum, terebinthinæ, butyro, & amygdalarum dulcium succo. Quorum formulæ sequentibus capitibus aperientur.

Nephriticorum topicorũ materia.

Berulam nunquam adhuc reperi. Hic illam author in isto libro aliquoties nominat. An intelligit betulam? Antijpographi errarunt, r q[uod] posuit pro t? Certe Matthiolus [struck out] aquam quae e perforato betulae caudice distillat cum renum tum vesicae calculos eiicere scribit. Verum textum authoris sic relinquamus dum certiora tempus et studium afferant.

IMBECILLITATIS RENVM CVRATIO.

CAPVT II.

SI mala temperies, simplex seu mixta, serosos
Debilitat Renes, nimius vel cursus, equiue
Sessio longa nimis, vel in illos casus, & ictus,
Pluraque dicta priùs, contraria cura sequatur.
Cassia iuncta Rheo Renum fugat Inda calorem,
Populei litus vnguenti, illiusve gelantis
Pergameum perhibent quem composuisse Galenum.
Frigus at oppugnat terebinthina lucida, vinum
Absynthi, fotusque rosæ, suauisque Cyperi.
Cursus, equique labor requiem petit, vt petit ictus
Casusve in lumbos. Nocuit si turbida lympha,
Mixta mero rubro, illimisque & clara bibatur.
Et si distentæ nimio præ sanguine, venæ
Mulgentes hos mole premunt, Iecoraria primùm,
Poplitis hinc aut malleoli est quæ vena secetur.
Interdúmque vsus nimius medicaminis huius
In Renes quod mittit aquas, lotiumque profundit
Debilitat. Tunc humoris diuertito cursum
In sedem, inque cutem. Neque Renes robore priua.
Iudaicus firmat lapis, & tria santala flauo
Mixta rheo, diaquod tragacanthum dicitur, illi

Causæ renũ imbecillitatis ex cap. 22. lib. 3. repetendæ, quarum hic curatio datur.

Videatur disputatio Basileensis de scorbuto ubi Berulam Tabernaemontani nominat. Utraque e Tabernaemontano berulae descriptio petenda.

Imbecillitatis Renum à calore curatio.

Vnguentum populeum & refrigerans Galeni.

Curatio Renum imbecillitatis à frigore.

Ab aliis causis curatio.

Si ex diureticorum vsu nimio debilitantur renes, diuertendum in cutem per hydrotica, vel in anum per cathartica.

Robur addẽtia Renibus imbecillis.

Si iungatur Ebur, Rosaque, & Corallus vterque.

In renum imbecillitate vitanda.

Omnibus apta quies causis. Labor exulet omnis,
Et Venus, & teneros quæ dilatare meatus
Balnea blanda solent. Cibus è Perdice probatur,
Turture, Gallinis, & claris toque Palumbis.

Cibus.

E quibus, atque alijs animalibus optima Renum
Est caro. Lac etiam imprimis conducit ouillum,
Cremor ab hoc hordi niueo coniunctus amylo.
Mespila, sorba iuuant, pyra, poma cydonia, corna,
Quæque alia astringunt, & hiantia corpora firmant.

Potus.

Berberis atque chalybs liquida mergantur in vnda
Pro potu, immixto pariter meliore falerno.

COMMENTARIVS.

Renum benè valentium munus. *Renum imbecillitatis causæ præcipuæ.* *Calidior intemperies renum quibus emendanda.* *Frigidioris intemperiei renum curatio.*

1 QVVM Renes integrè valent, serum ad sese trahunt, assiduéque per vreteres in vesicam transmittunt: nequeunt verò quùm inualidi, imbecillique; vel si queunt, agunt languidè, nec veram vrinam effundunt, sed fœdam & aquosam. Causæ præcipuè sunt intemperies obstructio, Contusio, Calidior intemperies emendatur Cassia cum Rheo bolo data. Lituque qui sit ex oxyrhodino, vnguento rosac. populeo, refrigerante Galeni. Frigidior terebinthina sumpta per os: fotu rosarum, absynthij, cyperi coctis in aqua, & vino rubro. Si nimius sanguis è venis emulgentibus in Renes affluens obstruit, & causa debilitatis est, quod ex vrinis rubore saturatis agnoscitur, secanda vena. Sin vrina crassior, vel etiam tenuis & aquosa, purgandum est aperientibus nephriticis, vt radicibus eryngij, petroselini, fæniculi, graminis, & alijs huius generis. Sic, ℞. radic. eryng. petrosel. fænic. gramin. an. ℥iij. fol. agrimon. pimpinell. saxifrag. plantag. an. Mj. fol. orient. & passul. mundat. an. vnc. sem. fiat decoct. In qua colata dissolue syrup. de cichor. composit. cum rheo ʒj. pro dosi. Memineris hic, vt in omnium partium imbecillitate miscenda quæ roborant. Ideoque, ℞. rasur. ebor. coralli rubr. lapidis iudaici an. drac. ß. puluer. diarrhod. abbat. & aromat. rosat. singul. ℈j. Cum saccharo rosat. dissoluto in aqua rosar. & pimpinell. fiant tabell. pond. drac. 1. ex quibus vna sumatur antè singulos pastus. Contundunt Renes ictus, casus ad lumbos, equitatio crebrior, quibus vtilis quies. Vbi verò diuretica Renes debilitarunt, præterquam quod reuellendum in sedem clysteribus, & sudorificis in cutem, astringentibus etiam, & specifica vi robur addentibus, vt superioribus tabellis vtendum.

Tabellæ Renibus robur addentes.

DIABETIS CVRATIO.

CAPVT III.

VRGET anhela sitis, Renes vbi Dipsacus ardens
Torret, & epotis raro sedatur ab vndis,
Quùm citò prætereat sumptus liquor. Ignis vt ergo

Inexhausta sitis signum Diabetis pathognomonicum.

Causa sitis tollatur, & inspissetur vt humor,
Quicquid erit quod curet, id aut refrigeret, idve
Temperet. Oxalis hinc iuuat & lactuca seorsim
Vel cum Gallinæ, vituli vel carne, vel hædi
Cocta, tremens sorptum, quod in vnda coxerit ouum:

Victus genus in Diabete.

Lac etiam extinctum chalybem quod senserit, hordi
Succus, & hic cremor, quem fundit Amygdala dulcis,
Semine cum gelido quod habet cereale Papauer,
His & seminibus quæ nos maiora vocamus
Frigida, nectareo pariter cum sacchare iunctis.
A pastu, velut antè Ribis conserua, geluque
Conferet hoc mali cui dat Cydon inclyta nomen.
Succus, hyosciami, plantaginis & solani,
Muccus & extractus psilli de semine lumbos
Imbuat, aut oleum mythinum, populeum've
Unguen, in hoc meliùs si caphura pauca feratur.

Hordeatum & amygdalatum additis seminibus frigidis refrigerat, humectat, lenit, ideoque bilē Diabetis causam temperat.
Succus, conseruæ ribes, & cydoniatum.
Topica pro renibus.

Fiat & ex hordi, si vis, Cataplasma farina,
Oxyrhodoque, cui succumque papaueris albi,
Lactucæque simul iungas, ac Renibus indas,
Armeniæve lutum capias, albumen & oui.
Qúumque Iecur pariter vicinum perferat ignem,
Endiuiæ succo, plantaginis atque rosarum,
Puluere santaleo, ac tenui foueatur aceto.

Fotus ad regionem Iecoris, simpathia in Diabete laborantis.

Venæ sectio. Purgatio. *In primis vero vena est reseranda diebus,*
Mannaque cum ptisana, vel Cassia nigra bibenda,
Syrupi. *Cumque tamarindis pallens rosa, senna, rheumque,*
Usus erit crebro myrthi, violæque, rosæque,
Berberis, agrestæ, granatorumque syrupi.
Vuæ Damascenæ, seu racemi Damasceni. *Creber & vsus aquæ cui gallinaceus insit*
Pullus, & vua recens Syria delata Damasco.

COMMENTARIVS.

Quid Dipsacus, seu Diabetes. Opiniones de Diabetis causa. DIPSACVS seu Diabetes, fluor, seu transitus est vrinæ continuus cum inexplebili siti: cuius signa causasque lib. 3. cap. 23. percurrimus. Galeno quidem huius affectus causa renum est retentricis facultatis imbecillitas, ideoque robur his addendum per ea, quæ nouissimo capite descripta sunt. Alijs est totius corporis siccitas, Renibus omnem humiditatem vndique sugentibus, vndè necessum est vim eorum attractricem esse validam, vt est imbellis & inualida retentrix, quæ quicquid est seri momento sinit effluere, nullo coctionis rudimento. Diabetis curatio. Quamobrem vt sedetur hic affectus, Cassia sæpe boli forma detur cum syrupo violaceo, qui refrigerat & humectat: vel potiùs Purgantia. cum syrupo de granatis, qui refrigerat & astringit, eademque viroborat. Vel eadem infundatur in aqua plantaginis & endiuiæ, diluaturque syrupus è cichorio cum rhabarbaro. Victus. Potus sit aqua chalybeata cum saccharo rosato. Cibus è boni succi carnibus, alteratis cum lactuca, portulaca, hortensi cichorio, cærefolio, plantagine: panis ex hordei triticique farina, fermentatus & coctus vt congruit. Topica. Illinantur Renes vnguento rosato Mesuæi, populeoque, lotis in aqua rosarum & aceto cum caphuræ granis aliquot. Sumatur antè pastus cochleare succi Ribis, aut succi carnis-ve cydoniorum, aut tabella vna diarrhod. abbatis, aut quædam ex his, quæ superiore capite dictauimus. Foueatur Iecoris, ventriculique regio plantagine, myrtho, rosis, absynthio. Venæ sectio. Sed expensis viribus venæ sectio non omittenda, quæ, si quod remedij genus, vniuersum corpus refrigerat humectatque, spiritibus, in quibus est calor igneus per eam effluentibus vnâ cum sanguine.

293

VRINÆ CITRA RENVM ARdorem incontinentiæ Curatio.

CAPVT IIII.

ERTEBRA si luxata fuit, sequiturque perennis
Mictio, non huius facilis curatio morbi.
Frictio contulerit tamen aspera, balsama lumbis
Inducta, atque synapismi cum sulphuris vnda.

Curatio fluoris vrinæ à luxatis vertebris.

Sin est vesicæ sphincter resolutus, ab hocque
Meijtur assiduè, purges menthaque, rheoque.
Austero lumbos foueas rubeóque liæo,
Saluia cui iungatur, & Iua, & ruta, cupressus,
Purpureæque rosæ, nux pinea, quercus, alumen.
Hinc oleo de ben line, spica, mastiche, ruta
Quæ perinæi sunt loca; Renes, Ilia, lumbos.

Curatio fluoris vrinæ à resoluto vesicæ musculo.

Benoin.
Line imperatiuus est a lino. linis.

Plurima produntur tutum dare posse leuamen,
Qualia sunt Aquilæ Cerebrum; Ren, atque Cerebrum,
Testiculique leuis leporis, vesica suilla,
Quæque Capræ, Taurique feri est, imbellis ouisque,
Hædinus pulmo galli cum gutture, lingua
Anseris, & stercus muris, thus, myrrha, cyperus,
Ut myro cum balanis calamintaque, menthaque, capræ
Lac & ouis sumptum cum sacchare sæpè rosato:
Enula, condîtum semen teretis coriandri:
Quæ varijs poteris tentare & tradere formis.

Cæca proprietate fluorem vrinæ comprimentia.

Sit paucus cibus & siccus, velut assa columba,
Quæque boni succi est volucris, nux pontica, testæ
Castaneæ, & patula demptæ Iouis arbore glandes,
Maturum rubeumque merum, crassumque. Nociuum
Quod tenue est, albumque: serumque è Rene madenti

Victus genus in vrinæ fluore tenendum.

In vrinæ fluore vitanda.

Quod trahit, vt Raphanus, cucumis, melo, vndáque multa
Pota, nouique oleris, fructusque frequentior vsus.

COMMENTARIVS.

Vrinæ fluoris causæ. QVI sæpius meiunt, hoc habant ab vrinæ copia, Renumque vitio, quales qui Diabete premuntur, vel Paralysi, quam fluxio, frigus, vulnus, ictus, interdum in Renis, Lumborum aut vesicæ partibus infert. Vel imbecillitate musculi collum vesicæ claudentis, quod aliquando fit ab attritu violento vesicæ, vel laceratione musculi sphincteris, vt quùm educitur vi calculus. Vel eiusdem musculi mollitie, quod pueris: vel siccitate, quod senibus accidit. In omnibus incontinentiæ seri, seu fluoris vrinæ causis difficilis est, & operosa curatio, quod affecta pars sit exanguis, & quam interna, externaque remedia vix attingunt. Paralyseos curatio tentabitur paralyticis remediis 8. cap. lib. 6. datis, maximéque topicis regioni lumborum admotis. Nerui namque à lumbis & osse sacro ad vesicam perueniunt, quibus resolutis necessum est torpere vesicam, eiusque sphincterem musculum, & ita lotium intempestiuè fluere. Quùm autem ab vrinæ copia nascitur hic fluor, diuertendum in aluum per ea cathartica, quæ leniendo trahendoque purgant: siccandumque parciore potu, cibis assis, iisque paucis. Eadem victus ratio tenenda, quùm est infirmitas claudentis vesicam musculi, cui remedia conferunt nostris descripta versibus. Ideòque quùm ab hac causa quis assiduè meiit, edat sæpe Cerebrum leporis, eiusque Renum carnes cum testibus, hædulique pulmonem: lac ouillum, caprillumque bibat cum saccharo rosato: vesicam tauri vel suis è cole ita suspendat ligetque, vt quicquid meijt, vesica excipiatur. Murium esus commendatur ad huius affectus curationem. Ideoque. ℞. carnis ouillæ vnc. 3. carnis murium vnc. 1. stercoris earundem vnc. sem. Cum aromaticis, lardo, butyro, quantum satis fiat artocreum arte pistoria, quod comedet inscius, qui solitus est vrinam assiduè profundere. Fiat etiam tale condîtum. ℞. conseru. rosar. vnc. 2. conseru. flor. salu. vnc. 1. cerebelli leporis assi, stercoris muris, coriandr. præparat. an. vnc. sem. puluer. radic. enul. ʒij. Cum saccharo rosato fiat condîtum, de quo sumatur manè vesperique cochleare.

Vrinæ incontinentia cur curatu difficilis.

A Paralysi natæ vrinæ incontinentiæ curatio.

Paratu facilia ad vrinæ fluorem.

Compositiones ad incontinentiam vrinæ.

pellet

RENVM PHLEGMONES Curatio.

CAPVT V.

IGNEA si solidos quatit inflammatio Renes,
Clysma sit è gelidis, pariter quod molliat aluum. Clyster.
Vena dein reseretur, & hæc quæ Regia primùm, Phlebotomia.
Non semel, at crebro, grauitas si persiet in illis,
Atque dolor pulsans, febrilis & igneus ardor.
Cassia dein simplex glutita perutilis, hincque
Quod Renes Aposema potest lenire gelando: Bolus cassiæ.
Quale quod oxalidem recipit, lapathumque, rubumque,
Gramen & asparagum, portulacamque, recondit Apozema refrigerans.
Quod melo, cucumis, lactuca, cucurbita semen:
Et baccas quas fert halycacabus herba rubentes:
Nigrantis violæ flores cum nenupharinis.
Quæ magis vt placeant, tenui transmittito colo,
Nectareosque adhibe dulci cum sacchare succos,
Quos limo, quos violæ, quos punica mala refundunt. Linimentum.
Oxyrhodo lumbos, & populeo vnge virenti. Fotus.
Solani aut succis, plantaginis atque rosarum,
Lactucæque foue, mixto penetrantis aceti
Tantillo, granisque aliquot, quæ Caphura promet.
Sæpius è pingui butyro iuscula fiant, Victus genus.
Asparagis simul incoctis, * acidoque liquore *Omphacium intellige.
Pendentis, nec dum maturæ in vitibus vuæ.
Carnibus aut vituli cum Rumice, mollis & hædi.
Quæ mellita nocent, piperataque, salsáque. Potus
Non erit ille liquor, cuius Semeleius author Vinum inflammationi renum infensum.
Dicitur esse puer: sed quem liquiritia lymphæ.
Iuncta dabit, gramen, rumex, succusque limonum Vitis potus ex

aqua decoctionis graminis, acetosæ, succi limonum, addita liquiritia.

Si dolor vrget atrox, nec ab his sedatur, in vndam
Descendat tepidam corpus: quæ sola iuuabit.
Conferet at magis hæc, in qua camomilla madebit,
Maluáque, purpureæque rosæ cum semine lini.
Quùmque priùs superas depleris sanguine partes,
Poplitis, aut quæ malleoli est ea vena secetur.

Balneum, aut semicupium.

COMMENTARIVS.

Cur acrior renum quàm hepatis calor.

1 QVALIS Hepatis, talis Renum intemperies esse solet. Ideóq; quibus Iecur calidius, calidiores & Renes. Ab illo namq; serum & sanguinem per vicinas emulgentes venas hauriunt. At Renum calor acrior, quia cóclusus ignis, & in défiore loco, pars exquisiti sensus, quia pluribus in intimo suo corpore contexta membranis. Hinc vbi Renum est phlegmone, non modò grauans est dolor, sed pungens ac lancinans pulsansque; sursum quidem ad Iecur antrorsum, retrorsum autem ad spurias costas, & primam dorsi vertebram, deorsum ad vesicam & pudendum, ad Lumbos & Ilia seu coxendices, Pectinem & femora. Quare cito medendum est enemate crebro, cui refrigerandi vis, secanda sæpè vena est è directo, de basilica medianaque primis diebus, è saphæna nouissimis. Sumenda sæpe Cassia, vitatis validioribus catharticis & diureticis, quæ camarinam mouere possent, & humores in affectam sedem elicere. Syrupus iuiubinus, violaceus, nenupharius, è limonibus sæpè cum aqua cocta detur. Communis potus sit ptisana cum hordeo & liquiritia, iuncta radice graminis & oxalidis. Vel aqua cocta cum saccharo, limonumque succo. Iuscula crebra sint ex oxalide, lactuca cum butyro, vel hædi, vituli, pullique carnibus. Temperat ardorem hordeatum, & amygdalatum, additis seminibus refrigerantibus cucumeris, citruli, cucurbitæ melonum. Simile confert apozema ℞ radic. oxalid. oxilapath. gramin. an. ℥j. fol. lactuc. portulac. cichor. tot. endiu. scariol. capill. ven. an. Mi. semin. quatuor frigid. maior. & minor. mundat. an. vnc. 2. iuiubas, sebest. an. num. quinque, baccas halycacabi decem, liquirit. ras. ʒiij. flor. viol. nenuph. an. Pi. fiat decoct. In ℔1. colat. dissolue succi limon. ℥i. sacchar. alb. ℥iiij. fiat apozema clarific. aromatizatum ℈i. cinnam. pro tribus dos. Dentur vno die duæ, vna manè, altera vesperi, longius antè pastus. Si postremam dosin aluum, vt fieri solet, lubricare vis, infunde pulpæ cassiæ vnc. 1. sem. In cuius expressione dissolue syrup. solut. rosar. vnc. 1. syrup. de cichor. composit. cum Rheo vnc. sem. Balneum hinc aut semicupium opis plurimum adfert: litus etiam Renum ex oxyrhod. vnguento refrigerante Galeni, populeoque cum pauca cæra. ℞. cærat. refrigerant Galen. & ol. nenuph. an. vnc. 1. aceti parum, caphuræ gran. sex. Misce pro litu regionis Renum.

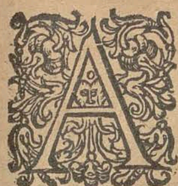
In phlegmone renum à validioribus medicamentis abstinendum.

Apozema Renes, vt etiam Iecur refrigerans.

Balneum aut semicupium.

ABSCESSVS RENVM CVRATIO.

CAPVT VI.

ABSCESSVS *Renum, sanies quem micta fatetur,*
Vix recipit certam, sera est si cura, salutem. Cassia.
Sumatur primis hinc Cassia nigra diebus.
Vena dein cubiti reseretur, ab hacque Saphæna. Venæ sectio. Clyster.
Molliat & clyster, simul ac refrigeret aluum.
Vnguine populeo lumbi, gelidoque Galeni Vnguentum.
Cærato crebrò madeant, foueantur & illis
In Diabete priùs dictis. Terebinthina lota Terebinthinæ vires.
Conuenit imprimis, quia terget, purgat, & vlcus
Claudit. At in febri quoniam malè tuta, sit illi
Cassia fusca comes, violaceus atque syrupus.
Granati mali, myrthi liquor, atque rosarum Astringentes syrupi.
Sacchareus iuuat. Huic etiam benè iungitur vnda
Lactucæ, endiuiæque, rosæ, plantaginis, hordi,
Cedat vt in Iulep. Blandi nocet vsus Iacchi,
Sint nisi deiectæ vires. Ptisana, hydromelique
Sit potus. Nocet hæc lotium quæ prouocat herba. Herbæ diureticæ in renum Abscessu fugiendæ.
Hinc apium fuge, fœniculum, similesque calore
Quæ tenuant. Cum cichorio lactuca coquatur,
Gingidiumque. Hordi cremor cibus vtilis, atque
Pullorum cum iure caro. Tenuisque diæta
Laudatur. Tamen est morbus si longus, abesto.
Euchymæ carnes, vt Turturis atque Columbæ,
Gallinæque, Capi pinguis, Turdique leuabunt. Pisces boni succi.
Nec succi esse mali poterit qui piscis habetur
Lucius, & nostro quæ nomine Perca vocatur,
Trutta, & Carpa, suo quam Sequana nutrit in alueo,
Barbulus, atque Draco maris, est qui Viua, Rubellus,

Per Rhombos eos intellige pisces quos Lutetiæ Barbutam & Turbotum appellant.

Vanuæ pagus est iuxta Lutetiam butyri bonitate celebris.

Soleaque, & lati qui dant noua gaudia Rhombi,
Appositi lautis epulis, Acipenser & ingens
Sturius est qui noster, Alosa, & grata palato
Aurata, in dulci butyri mersa liquore,
Quale quod irriguis Vanuarum affertur ab oris.

COMMENTARIVS.

Pus Mictum Abscessus signum.

Dolor præcedes Abscessus sedem indicat.

Cur difficilis Renum Abscessus curatio.

Interna remedia.

1 PVs Mictum, signum Abscessus est. Sed vbi sit inquirendum. Interdùm enim inflammata gibba parte Iecoris qui sequitur Abscessus vacuatur per vrinas, per quas etiam aliquandò Pleuritis, & si rariùs Abscessum facit, vt & Vesica, sed præcessit in affectis partibus dolor. Ideóque quùm in Renibus apparuêre signa phlegmones, pusque sedata partis inflammatione meijtur, Renum Abscessus est. Cuius est operosa curatio, quia continuus vrinæ transitus non facilè patitur vlcus agglutinari. Curandi tamen esto modus per ea, quæ leniendi, detergendi, solidandique vim habeant. Quare, ℞. medull. cass. recent. ℥vj. terebinth. venet. ℥iij. Vel, ℞. terebinth. venetæ ℥vj. aut ℥j. Sumatur per bolos, inuolutas pani missali. Vel, ℞. Rhei elect. infusi. in aqua plantag. & endiu. drac 2. cum ℈iß cinnam. medull. cass. ℥j. fiat expressio: in cuius colatura dissolue syrup. de granat. & iulepi rosac. an. ℥ß. pro dosi. Lac asininum, ouillum, caprillum, hordeatum, amygdalatum cum saccharo rosato leniunt, tergent & glutinant. Potus sit hydromel, hydrosaccharum, ptisana cum hordeo, liquiritia, passulis. Vinum noxium, nisi quod è baccis halycacabi paratur hoc modo. Racemi cum baccis seu fructibus alkekengi miscentur vnâ, partibus æqualibus. Vel, vt gratius sit vinum, duabus partibus racemorum, vna baccarum: teruntur, conduntur que dolio, fitque mustum. Cibus esse debet ex euchymis carnibus, expositis iam sæpe: piscibus etiam dulcibus, & cum palato gratiam ineuntibus, quales qui commemorantur à nobis hoc capite, quos aromaticis condîre, butyroque saginare ita coqui solent, vt eorum esus quadrupedum volucrumque precium interuallo longo superet. Frequens in anum indatur clyster, in hoc & reliquorum Renum affectibus, quia materiam diuertit, renesque dilatat, ideoque si quid in ijs molestum est, patentibus vijs amandat in vesicam, forasque propellit. Sit refrigerans, humectans ac molliens, vbi calor ac febris est: molliens, calfaciens, reserans, tenuans, ac detergens, vbi pituita muccusque, grumus sanguinis, calculus, pus & sanies sine febre cruciant. Conferunt aquæ Spadenses, Niuernenses, quæque sunt sulphuris, nitri, ferri participes.

Vini Halycacabi seu alkekengi conficiendi modus.

Clyster cur vtilis in renum affectibus.

Crato in consilio 137 in renum et calculi obstructione decoctum tale parat.

NEPHRITICI DOLORIS, SEV CALCVLI Renum Curatio.

CAPVT VII.

VVM fixus dolor, & grauitas, memorataque plura
Signa priùs, statuent in Renibus esse lapillum,
Sit clyster, balanusque frequens qui molliat aluum,
Vena grauis partis quæ Regia prima secetur, — Vena basilica primò, dein saphena secanda.
Poplitis hinc aut Malleoli. Comitata syrupo
Iuiubeo, althææ, violæ, venerisque capillûm
Casia nigra per os detur. Calabrinaque Manna, — Purgatio.
Vel Lenitiuum, vel Senna, Rheumque bibatur,
Ex Alkekengi, pimpinellæve liquore.
Quo si lota fuit terebinthina lucida, confert
Sola quidem, interdùm fuscæ commixta medullæ,
Cassia quam profert, purganti vel Diapruno,
Vel Diaphænico, laxanti vel benedictæ,
Si sit phlegma nocens, & in ægro viuida virtus.
Iura leuant cicere è rubro, lupuloque recenti,
Althæa, malua, asparagis, vituloque, vel hædo.
Butyrumque recens leni cum sacchare, succus
Nuper & extractus quem fudit Amygdala dulcis
Cum niueo vino, ptisanave, aut simplice lympha.
Insessus, fotus, Cataplasmaque blanda, litusque
Sint præsto. Litus ex oleo quod Amygdala dulcis, — Litus.
Scorpius & camomilla, & adeps dat cuniculorum
Vtilis. E malua fiet Cataplasma, vel herba — Cataplasma.

Quam iungit paries adipi commixta suillo.

Fotus. *Althææ radix fotum dabit atque Cyperi.*

Balneum. *Corpus & in tepidis mergetur sæpiùs vndis,*
In quibus impletus camomilla & semine lini
Sacculus assiduè madeat. Liquor indè bibatur
Qui tenuet, moueatque sua de sede lapillum

Herbæ diuretícæ calculo deturbando aptæ. *Ex Apio, marathroque, & vtrouis Petroselino,*
Bardana, berula, scylla, cretaque marina,
Vrticaque noua, raphanoque & Anonide rusco,
Irideque, & tribulo gemino, flauoque limone
Iunipero, lauro, atque alijs quæ plurima, iuncto
Iudaici lapidis, lotij vel puluere Lyncis.

Occulta qualitate calculum alterantia. *Frangit ad hæc lapidem gummi quod ab arbore manat,*
Quæque Laryx, Abies, Cerasusque, & Persica fertur:
Arboris vt nucleus, genuit quam barbara Persis,
Et Cerasus, quod & hinc oleum distillat & vnda.
Proprietate iuuat torquatæ pluma Palumbæ,

Cinis lapilli in Cancrorũ capitibus inueni datur ad drach. sem. cum vino albo. *Hircinus cruor & leporis cum pelle cremati,*
Vnguis Equique cinis, Cancri cinis atque Cicadæ,
Terrestris vermis, testæ cochleæque, limonis
Quæ benè cum succo sumes, albo ve falerno:
Vel cum sacchareo, sed aquas ducente liquore.

Naturales aquæ. *Quæ naturales Calchanto ac sulphure fumant*
Et nitro celebrantur aquæ. Qui lauit, ab hisque
Exhausit plures cyathos, lotiumque profudit
Pleniùs, à largo potu grauitate remota
Renibus è patulis, calidis è fontibus harum

Naturales aquæ non nisi repurgato corpore bibendæ. *Sæpe redit lætus, patrias & sanus in oras,*
Si priùs humorum corpus deplere saburra
Pæonis illustris studio curauerit, atque
Legitima vsus erit potus ratione, cibique.

COMMENTARIVS.

1 CALCVLI Renum causas signaque cap. 26. lib. 3. reddidimus, cuius iam nostris versibus est exposita curatio. Quæ fieri debet anodynis, viasque lenientibus & aperientibus, hisque, quæ lapillum hærentem in via detrudunt in vesicam. Primùm igitur indatur in anum enæma tale. ℞. fol. alth. malu. parietar. violar. berulæ, cressionis an. Mi. semin. anis. fænic. an. drachm. 2. flor. camomill. Pi. Bulliant in aqua & albi vini quadrante. In colatur. ad ℔ 1. Dissolue medul. cass. & terebinth. venet. an. drachm. vj: vel cass. & benedict. laxat. an. ʒß ol. commun. & mell. mercur. an. ℥ij. salis ʒj. Hinc vena basilica dextræ partis aperiatur, vt sanguis affluens in partem dolentem auocetur, sursum que repat. Deindè, ℞. pulp. cass. ʒvj. Diaprun. solut. vel bened. laxat. ʒiiij. Misce. Cum saccharo fiat bolus, Hinc exhibe terebinth. venet. ℥j. plus minus, obelijs vino madidis inuolutam. Aut, ℞. radic. eryng. gramin. asparag. an. ʒß. fol. alth. pimpinell. an. Mi. semin. malu. citrul. fænic. melon. milij solis an. ʒj. liquirit. ras. ʒij. baccas halycacabi numero quinque fol. senn. ʒiij. fiat decoct. In colat. infunde medull. cass. vnc. benedic. laxat. ʒiij. In expressione dissolue syrup. de limon. & syrup. de quinque rad. an. ʒvj. pro dos. Lenit butyrum recens, & succus amygdal. dulcium ex albo vino si febris abest: aut aqua parietariæ vel halycacabi si calor exuperat, & picrocolos æger est. Saphæna dein secanda. Quùmque doloris acerbitas vrget, nihil semicupio vel balneo præstantius. In quo ℞. aqu. stillat. pimpinell. & parietar. an. vnc. 2. syrup. de limon. & capil. ven. an. vnc. sem. vel syrup. de alth. vnc. 1. Misce, fiat iulep. Vel ℞. succ. amygdal. dulc. extract. sine igne vnc. 1. Misce cum vnc. 3. aut 4. vini albi tenuis, aut aqu. parietar. pro potu. Post, vt antè semicupium, ℞. cyperi, calam. aromatic. an. vnc. 1. fol. alth. malu. parietar. petrosel. fænic. bardan. berul. an. Mj. semin. petrosel. macedon. milij solis an, ʒß. semin. lini ℥iß. flor. chamæm. Pij. Claudantur hæc duobus sacculis minutim consutis, qui bulliant in aqua & lacte in fine posito pro fotu lumborum & partium reliquarum dolentium. Vel, ℞. fol. berul. parietar. an. Mi. Frigantur cum butyro, vel ol. amygdalarum dulc. pro cataplasmate. Tum ℞. ol. amygdal. dulc. aut lumbric. ℥iß. ol. scorpion. & axung. cunicul. an. vnc. 1. Misce pro litu Renum. Sed obseruandum an calculus magnus est, & incuneatus, infossusque Renum substantiæ. Quod probabile, si grauitas in affectu sit permanens & fixa, pluribus incassum irritatâ remedijs: tumque deplorata salus, si naturales aquæ non conferunt, ad quas remittendus æger, non omissis his, quæ occulta proprietate lapidem frangere notauimus.

Clyster. — *Phlebotomia.* — *Nephritica medicamenta.* — *Semicupium & balneum præstans in dolore calculi remedium: cui præmitti debet clyster, & phlebotomia* — *In balneo sumenda.* — *Fotus.* — *Cataplasma.* — *Litus.* — *Obseruatio in calculo notanda.*

LITHIASIS, SEV CALCVLI vesicæ Curatio.

CAPVT VIII.

Vesicæ calculus difficilius Renum calculo curatur.

OMNIS *in exangui vesica calculus hærens*
Curatur, lapis vt Renum: tamen ægrius, vt qui
Durior & longas vt agant medicamina, tranant
Difficilesque vias: ideò virtute retusa
Findere vix possunt lapidem, nisi fortè minorem.
Sæpiùs hìc purges valido medicamine corpus,
Poplitis & venam reseca, tumidam-ve saphænam.
Quæque serum vacuant insigniter, atque lapillum
Frangere nata magis, varios aptentur in vsus.

Remedia varia vesicæ calculo conferentia.

Sic cum iudaici lapidis terebinthina detur
Puluere, vel lapidis quem spongia continet, huius
Aut lotio è Lyncis, qui concreuisse putatur.
Cassia sic Asari cum puluere, vel benedicta
Cum laxante Rheo, diaphænicoque voretur.
Combusti vitri, leporis cinis, atque crematæ
Huius auis tremulæ celebris quæ verbere caudæ.*
Cum vino tenui, vel in oxymelite bibatur.
Sanguinis vt puluis, tenero qui manat ab hædo,
Calchantique oleum, stillataque lympha metalli,
Cinnameus liquor, & ligni decoctio sancti.
Schænanthum, lignumque aloes, Nardusque coquantur,
Atque galanga in aqua milij cum semine solis,
Semine iuniperi, laurique, hederæque, calentis
Ammeos, ac dauci, maluæ, gelidique limonis:
Colentur, mixto cum sacchare puluere ligni
Cinnamei, surget tenuans ab aromate lympha,

** Hanc auē, caudam tremulam, seu motacillam appellant: quæ furno siccata puluere datur cum albo vino, vel aqua diuretica.*

Oleum & aqua vitrioli.

Aqua cinnamomi.

Decoctio guaiacina.

Apozema calculum frangens.

Quæ durum valeat conuellere pota lapillum.
Illiris Iris aquas, berula & saxifraga findet,
Arthemisia, cum Raphano, succoque limonum,
Quas in vesicam syrinx argentea mittat,
Vt terat hinc lapidem. Pubis litus & Perinæi

Aqua composita calculum alterandi vim habens in vesicam per fistulam argenteam immittenda.

Fiat in hunc vsum, ex oleo cui Scorpio nomen
Indidit, Anseris & pinguedine, cuniculique.

Linimentum.

Si nequit his findi, nec iniqua sede repelli
Calculus, eruat hunc ferroque & vulnere sector.

Quando chyrurgi manus ad eruendum calculum necessaria.

At ne tam diri fiat generatio morbi,
Lac fuge, quæque parant de dulci fercula lacte,
Nec tibi lactis opus cordi sit Caseus vllus.
Vitetur caro salsa, caprilla, bouillaque, quæque

Victus genus in calculo vitandum.

Anseris est, Anatum, consuetarumque volucrum
Jmmergi lacubus, fluuijs, stagnantibus vndis.
Piscis vt hic sine qui squammis, in aquaque palustri
Limosaque frequens, Anguillaque lubrica, Tancha,
Quæque cibos inter Lampetra est inclyta lautos.
Qui panis sine fermento est, incoctus arenis
Immixtus, cinerique. Simul vitetur oryZa,
Et faba, lens, cicere exempto, reliquumque legumen.
Et mustum, nigrumque merum, neque fæcibus expers.
Et cereuisia, quæ limosa & sordida lympha.
Immaturi etiam fructus, potusque, cibique
Qui crassum pariunt, & plenum glutine succum.
Sed fermentatus panis, bene pistus, Aniso
Condîtus, marathroque iuuat. Bona dædala Perdix

Victus genus calculosis salubre.

Et Capus & Gallina, Satusque è Phaside Gallus,
Cuniculi caro iunipero nutrita crepante,
Turtur, auis tremula quæ famosissima cauda,
Turdus, auesque aliæ latos volitare per agros
Assuetæ, caro veruecis, vitulique recentis.

Squammosi pisces, & quos memorauimus illic,
Abscessus vbi tentata est curatio Renum.
Vide huius lib. cap. 6. *Vt vinum subtile, nitens, niueumque, vel vnda*
Mellea, vel grato cum sacchare iuncta: probatur
Cum glycirrhyza, simul & cum gramine cocta.
Fructus calculosis vtiles. *Dactylus, & passæ celebres in fructibus vuæ,*
Malaque quæ redolent, nucleum linquentia pruna,
Fragaque cum Cerasis, pyra cocta, & persica, ficus.
Sed neque repleri nimio potuque, ciboque
Corpora debebunt. Malus est, qui cibus habetur
Optimus, in plenum solitus descendere ventrem.
Quique malus per se cibus est, alimenta creabit
Dulcia, ieiuno fuerit qui ventre receptus.
Notanda sententia. *Sit labor antè cibum. Labor improbus omnis ab esu.*

COMMENTARIVS.

Plures calculi notas habes lib. 3. cap. 27.

Curandi calculi modus.

Opiata pro calculo.

1 VESICA pluribus causis obstruitur, vt pituita crassa, lenta, glutinosa: grumo sanguinis, caruncula, maximeque Calculo. Quem indicat vrina tenuis & aquosa primum, hinc crassa, turbida, subcruenta, sedimenti multi, muccosi, sabulosi, purulenti, guttatim & labore multo conatuque labens, in quo quoties meiendi, toties desidendi cupido est. Interdum & vrina supprimitur, quum lapis in collum vesicæ descendit. Tumque si doloris initium est, indendus in anum clyster, dein aperienda basilica. Si puer est qui calculo premitur, repurgetur manna, cassia. Sin adultus, & viribus integris. ℞. medull. Cass. ℥vi. Diaphæn. vel bened. laxat. ℨiij. Misce fiat bolus. Vtilis in eum finem terebinthina, dosi superiore capite descripta. Saphæna depleto corpore secetur. A qua si nihilominus cruciatus est, demittatur æger in semicupium aut balneum. Ab eo foueatur pecten & perinæum decocto maluæ, bismaluæ, berulæ, cyperi, florum chamæmæli. Fiat Litus earum partium ex oleo rutæ, lumbricorum, scorpionum, amygdalarum dulcium cum axungia cuniculi: vel sanguine vulpis, hirci, capræ. Pingue ius cicerum rubrorum, aut althææ, maluæ, petroselini cum butyro sæpè sumendum: vt syrupi capillorum veneris, è duabus & quinque radicibus cum aqua saxifragiæ, pimpinellæ, iulepi forma bibendi. Potest & ex ijs Opiata concinnari, quæ tota substantia, seu qualitate specifica calculum alterare putantur in hunc modum. ℞. conseru. rosar. violar. nenuph. an. ℥j. puluer lapilli cancor. & lapid. iudaici an. ℨij. caudæ tremulæ, leporis cum pelle in furno siccat. an. vnc. sem. Cum syrup. capill. ven. fiat

opiata. De qua sumatur quotidiè manè & vesperi nucis auellanæ quantitas. At præter signa Calculi, quæ dedimus lib. 3. cap. 27. videbit Lithotomus immisso in vesicam cathere sitne calculus, & is an minor an grandior, cuius certissima solet haberi coniectura: quanquam & is interdùm, falli potest, nempè quùm lapis inuoluitur tunica, vel pituita viscida tegitur & incrustatur. Tùm enim calculus tactus non emittit sonum, vt quùm solitarius ac nudus est. Ideoque si per fistulam argenteam in vesicam immissam constat grandem esse lapidem, non est æger pluribus remedijs agitandus, sed iniecto clystere molliente, misso sanguine, sumptaque Cassia, vel alio leni cathartico lithotomia procuranda: factaque sectione continendus æger in lecto molli seorsùm à turbaque, victus ratione fouendus. *Quid agendum, quando constat grandiorem esse calculum.*

INFLAMMATIONIS VESICÆ Curatio.

CAPVT IX.

IN vesica tumens rapido tentatur ab igne,
Sæpe datus clyster fæces excludat ab aluo.
Cassia sumatur, psilli confectio laxans, *Electuarium è psillo.*
Atque Diaprunum, calabrinaque Manna, Rheumque,
Seminibus gelidis coctis cum rumice, malua,
Lactuca, asparagis, marathri cum semine dulcis.
Vena secanda sed imprimis Iecoraria, curui
Poplitis hinc aut malleoli. Liquor inijciatur
Vesicæ in corpus plantaginis atque rosarum,
Et semperuiui tepidè, ne frigore tacta
Pars sphacelo pereat, suffocato indè calore.
Oxyrhodo perfici pars pubisque linatur, *Vesica quoniam exanguis & frigida, requirit tepida remedia.*
Æger & humenti residens desudet in vnda.
Lympha sit è succo cum sacchare cocta limonum
Pro potu. Cibus è vitulo, pulloque, capoque.

COMMENTARIVS.

1 INFLAMMATIO vesicæ, cuius signa causasque lib. 3. cap. 18. demonstrauimus, rariùs accidit, quia quùm membranosa sit, non incalescit facilè. Sique phlegmonem aliquandò patitur, huic ilicò succurrendum, ne gangrænam incurrat natiui caloris inopia. Quare clysma frequens in anum immittendum ex althæa, malua, brancha vrsina, lactuca, semine lini, dissoluto Catholico, melle violato, butyro. Secanda venæ brachij, deindè malleoli. Cassia sumenda bolo est cum Diapruno, vel in iusculo diluenda Manna: vel senna, cocta cum prunis, tamarindis, seminibus frigidis, electuario diluto quod è psillio nominant & syrup. de cichor. composit. cum Rheo. Sic ℞. syrup. de cichor. composit. è rheo ℥j. electuar. è psill. ʒij. diluantur in decocto prunor. tamarind. semin. quatuor frigid. maior. & fænicul. dulc. in quo bullierit leuiter vnc. sem. fol. oriental. pro dosi. Tùm, ℞. fol. alth. malu. solan. semperuiu. myrthill. an. Mj. rosar. rubr. flor. chamæm. an. Pij. semin. lini ℥j. Bulliant in aqua pro fotu penis & perinæi. ℞. Oxyrhod ℥j. cærat. refrigerant Galen. & vnguent. popul. lot. in aqua rosar. an. ℥ß. Misce pro litu post fotum. Si quid in vesicam liquoris per fistulam argenteam inijcitur, sit id actu tepidum, nec omninò natura frigidum, ne dùm intemperiem calidam partis, & phlegmonem emendare frigidis volumus, neruosam vesicæ substantiam offendamus, nam; ex Hippocrate,

Inflammationem compescentia, bilemque ducentia.

Fotus.

Litus.

Frigida sunt Cerebro, dorsique inimica medullæ,
Dentibus atque oßi, gelidis inimicaque neruis.
At verò tepidus calor est gratißimus illis,

Non etiam tepidis eluenda sepæ vesica est: quoniam, vt idem ait,

A crebro calidi sequitur caro mollior vsu,
Nerui debilitas, infirmæ ignauia mentis.

Quamobrem vt vesica immissis iniectionibus foueatur, adhibenda summa cautio est.

121

STRANGVRIÆ, DYSVRIÆQVE Curatio.

CAPVT X.

Stranguriæ curatio à retentricis imbecillitate genitæ.

Fotus ad lumbos pectinem & pe-

I Stranguria fit, quia non benè firma retentrix
Vis est vesicæ nimio præ frigore, firmet
Hanc thymus, origanũ, calamintaque, rosq; marinus,
Menthaque, maiorana, vt pectinis ac perinæi

Fiat ab his fotus: litus ex oleo quod anethum
Ruta, chamæmælum, quod candida lilia, quodque
Scorpius extinctus, quod odoraque balsama fundunt. — vinaum à Stranguria causa frigida.
Sed priùs aut balanus, clyster've feratur in anum,
Cum sale, melle, oleis, coctisque prioribus herbis.
Proprietate valet terreni vermis, aselli, — Stranguriam occulta qualitate sanātia.
Viuerræque cinis genitalis, vt indè tabellæ
Sacchare cum decuplo fiant, sal inque foramen
Indatur virgæ, cimex, candela've ceræ
Vncta oleo, syringa, vel algalia atque catheter.
Potio soletur blandi repetita lyæi.
Conuenient eadem si sæua Dysuria motu
Difficili sit vesicæ, flatuve creata.
Sin mordax vrina, dolor, tumor igneus, vlcus,
Abscessus-ve malum parit, à clystere secetur — Curatio Stranguriæ, Dysuriæque à causa calida.
Regia vena, deïn quæ vena Saphæna vocatur.
Cassia nigra iuuat, iuuat & tragacantha, frequensque
Mulsio, quam dulcis dat amygdala, semina quæque — Materia Mulsionis.
Frigida, semen Hyoscyami atque papaueris albi,
Sacchare cum multo, media quæ nocte bibatur.
Lympha etiam, cum qua liquiritia & vua coquatur
Passa, serum lactis, liquor hordi lacteus, atque
Lac Asinæ, pauidæque capræ lenire dolorem
Iniectum potumque solet, sumptusque syrupus
Iuiubeus, violæque, papaueris, atque limonum.
Lenit vt ingressus tepidæ qui molliat vndæ. — Balneum aquæ tepentis.
Iuscula sint mollis cibus è vitulo atque caprillo,
Pulloque elixo in gelidis ac mollibus herbis.

COMMENTARIVS.

1 TRes sunt mictionis vitiatæ species, Stranguria quùm vrina guttatim: Dysuria quùm difficili pigroque motu, cúmque dolore meijtur: Ischuria, quùm omninò supprimitur: quorum causas, signa- — Tria genera læsæ mictionis.

que lib. 3. cap. 29. & 30. notauimus. Stranguria verò quùm ab imbecillitate retentricis facultatis vesicæ & frigore nascitur, quod ex eius hebeti sensu patet, repurgandum caput est enæmatis mollientibus & calfacientibus, pilulis coccijs, ex agarico, sine quibus: aut liquidis medicamentis quibus pituita deturbetur, eiusque generatio prohibeatur, vt diacarthamo, diaphænico, benedicta laxatiua dissolutis in aquis nephriticis. Deindè fouendi lumbi sunt, vt pærineum & pectem callacientibus ac tenuantibus, vt origano, calamento, pulegio, thymo, saluia. Tùm oleo rutaceo, terebinthinæ, scorpionum illinendi. Contrarijs remedijs vtendum, quùm humor acer ac phlegmone Stranguriam ac Dysuriam inferunt, vt clysmatis leniendi, refrigerandique vi præditis cassia, manna, mulsionibus, quarum materiam versibus exponimus, syrupo iuiubino, violaceo, nenupharino, venæ sectione. Sin calculus, sanguinis grumus, puris & vrinæ copia malum inuexit, vrinaria fistula, quam Catheterem appellant, vulgo syringuam iter ad exclusionem aperiendum.

Stranguriæ à frigore curatio.

Stranguriæ à calida causa curatio.

Curatio Strāguriæ ab obstructione.

ISCHVRIÆ CVRATIO.

CAPVT XI.

Ischuriæ causæ, de quibus plura cap. 30. lib. 3.

Clauso quandò est obstructio nata meatu
Vesicæ, Renumve, videsiet anne lapillus,
Sāguinis in grumos, tumor vrens, crassior humor,
An sanies, aliudve, serum quod fortè moratur.
Si lapis est calidusve tumor, saniesve, petatur
Cura, suis quæ dicta locis. Dissoluere grumum
Sanguinis hæc poterunt, quibus est mollire meatus
Findereque humorem data vis. Ita clysma parandum,
Quod berula, maluaque, & pingui constet omaso.
Butyrum dulci cum sacchare lenè bibendum,
Succus amygaleusque, meri cui potio iuncta
Sit niuei. Quæ grata etiam quùm dira nephritis
Exercet: velut est terebinthina mixta medullæ
Cassia quam promit, diaprunum, mannaque, senna,
Incoctis baccis quas fert halycacabus, atque
Iuiubeo fructu, cum semine petroselini,
Fœniculi, milij solis, maluæque sequacis.
E parietaria, violaria, semine lini,

Grumi sanguinis curatio.

Butyrum & succus amygdalarum dulcium cum albo vino, grumis & à renulis deturbandis potu conueniens.

Cataplasma ad Ischuriā.

Bismaluæ radice, & vesicante quod aiunt
Solano pulchrum croceo quod & vtile fructu
Decoctis in aqua, tusis, cretisque, suillo
Cuniculique adipe immixto cataplasma sequatur,
Indendum teneris lumbis, pubique pilosæ.

Solanum vesicarium, quod alkekengi.

Si minùs ista queunt, reserata è poplite vena,
Sæpius humenti, tepidáque moretur in vnda
Corpus, & exploret quidnam vesica recondat
Missus in hanc tardans lotium qui sæpe Catheter
Euocat: vt si quis tumor est, suppuret abundè
Mollibus iniectis, & pus ducentibus, indè
Detergente, vlcus genitum & solidante liquore
Firmetur pars læsa. Caroque superflua si qua est
Aut callus, minuatur ab his, quæ rodere carnem
Consueuêre, sed his minimum rodentibus, vt sunt
Pompholygos puluis, plumbique, & aluminis vsti.
Si gelidus crassusque vias intercipit humor,
Iniectis calidis fac attenuetur vt vndis
Origani, marathrique, apij, cretæque marinæ.

Poplitis rarò sæpius malleoli vena reseratur.

Balneum aut semicupium. Catheteris in vesicam immissio.

Carnem superfluam et fungosam erodentia, Cathæretica dicta.

COMMENTARIVS.

1 ISCHVRIA, quam vrinæ suppressionem dicimus, fit inani, seu vacua, plenaque vesica. Vacuam esse conijciemus si dolor & grauitas in Renibus est, qui ad lumbos eorumque vertebras sese porrigat & nothas costas: in vesica verò nullus doloris grauitatisque sensus. Tum ad ea remedia recurras, quæ in phlegmones & calculi curatione notata sunt. Sin vesicam esse plenam ex eius, pectinis, & coxendicum assiduo dolore & pondere noueris, ijs vtendum quæ vacuant: qualia sunt clyster, manna, cassia cum terebinthina, diapruno, benedicta laxatiua. Tum cimex ad irritandum indatur virgæ virili, vel candela vncta butyro, succo amygdalarum dulcium, aut oleo. Quibus si nihil elabitur, argentea fistula, seu syrinx vrinaria quam catheterem appellamus, inferatur in vesicam, vt eius altiùs & profundius insinuare se soliti ministerio, non modò lotium reseratis vijs foras emittatur, sed etiam exploretur, si quid in vesica præter vrinam latitet, an etiam arenulæ, calculus, sanguis concretus, an pituita crassa, lentáque, sanies, caruncula, tuberculum, vt cuique causæ remedia quærantur. Pituitam crassam ac viscosam,

Ischuria quid, eiusque generationis contrariæ causæ.

Ischuria à vacua vesica notæ.

Ischuriæ à plena vesica signa, & curatio.

Variarum Ischuriæ causarum varia curatio. arenulas, calculum, vrinæ copiam arctantem vesicæ meatum excludent diuretica, quæ memorata sunt huius libri cap. 1. 7. 8. Sanguinem concretum quæ narrantur hoc capite dissoluent: tumorem emollientia pusque mouentia minuent, qualia sunt hydrælæum, aqua tepida, butyrum, omnis adeps, maximè suillus, vitulinus, gallinaceus, Anserinus, qui non modò suppurat, sed & digerendi vim possidet. Abscessum vlcusque mundabunt ac detergent decoctum vel aqua hordei, plantaginis, agrimoniæ, cichorij. Glutinabunt vlmi folia, scabiosæ, saniculæ, buglæ, pimpinellæ, salicis. Carnem superfluam & luxuriantem absument cathæretica, seu carnem exedentia, quæ minimum erodunt, qualia sunt aluminis, pompholygos, plumbi, stybijque vsti cinis, quem peculiari dote cancros absumere memorant, vt & calchanti seu vitrioli puluis, quem gangrenis inspersum impedire ne serpant, nouamque carnem restituere sæpè vidimus. Hydrargyrus sublimatus eandem vim habet, maximeque conducit, quum à lue venerea natum est carnis incrementum.

Emollientia, pusque mouentia. Detergentia. Glutinantia. Quæ carnem exedunt, cathæretica dicta. Stybii vsti cinis. Calcanthi, seu vitrioli puluis Hydrargyrus sublimatus.

PRIAPISMI, SEV SATYRIASEOS Curatio.

CAPVT XII.

Satyris morbus qui dicitur atque Priapo,
Sanandus vomitu, molli clystere, secanda
Regia quamprimum vena est, ab eaque saphæna, — *Vena sectio.*
Spiritus est si causa calens qui tendit & implet,
Fertur & intensi patefacta per oscula Penis,
In portulacæ maceranda est Cassia lympha, — *Purgatio in causa priapismi calida.*
Barbaricumque Rheum, gelidi confectio psilli.
In potum, nimius calor his vt Cole relicto
Intestina petat, laxamque feratur in aluum.
Lactucæ vnda tepens, & nenupharina bibatur — *Iulepus.*
Sacchareo violæ granatorumque liquori
Iuncta. Linat pubem virgamque, oleumque rosarum — *Litus.*
Nymphææ, violæque: vel vnguen Rhasis, habetur
Quod niueum, vel populeum. Commixta iuuabit — *Vnguentum.*

Caphura, quæ veneris cohibet, frenatque furores.
Lamina succinget teneros benè plumbea lumbos.
Sique priapismi flatus sit causa, synapi,
Ruta cibis etiam viridis miscenda: cubile
Fiat ab hac herba, Castus quæ dicitur Agnus.

Caphuræ vis.

Curatio priapismi à flatu.

COMMENTARIVS.

1 PRIAPISMVS, est permanens pudendi tensio sine veneris desiderio. Qui rarus, & præter naturam affectus est, citam efflagitans curationem ob causas expositas lib. 3. cap. 31. Quumque fiat vel à flatulento spiritu fistulosum neruum implente: vel à feruidiore spiritu vitali, arteriarum oscula distendēte: in hac posteriore causa, caloris signis apparentibus confestim aperienda vena est, clyster in anum immittendus ex emollientibus & refrigerantibus: sumenda cassia, syrupus violaceus & nenupharinus in aqua cocta, vel endiuiæ, lactucæ, nenupharis iulepi forma bibendus: oxycrato fouendi Renes, oxyrhodinoque cum vnguento rosato Mesuæi, vel refrigerante Galeni cum caphura pauca linendi. Si flatulentus frigidusque spiritus cauum neruum distendēs est Priapismi causa, clyster inijciatur ex origano, calameto, ruta, seminibus anisi, fæniculi, dauci, carui, cumini, reliquisque flatus dissipantibus: ex quibus parentur & fotus, vt litus ex oleis anethi, rutæ, terebinthinæ. Priapismus virorum, Satyriasis imprimis mulierum est, in qua genitalia cum dolore pruriunt, acrioris humoris affluxu: quo fit vt ea manu scalpere cogantur, vranturque veneris æstro sine profectu, quia congressus ardorem auget, à quo maior fit humorum accursus. Quem auertes Cassia cum syrupo nenupharino, potu refrigerante cum lactuca, portulaca, tamarindis, seminibus frigidis addita senna, dissoluto syrupo rosarum laxatiuo: secta vena primum humerali, dein saphæna, præsertim vbi suppressi menses & florens ætas. Pudenda foueantur decocto plantaginis, oxylapathi, solani, salicis, semperuiui, rosarum, myrthillorum, florum nenupharis. Illinantur vnguento populeo cum caphura.

Quid Priapismus.
Priapismi causæ.
Priapismi à calida causa curatio.
Priapismi à frigida causa curatio.
Clyster flatus discutiens, quem carminatiuum.
Signa Satyriasis.
Satyriaseos curatio.

EORVM QVI NVPTI VENEREIS vti nequeunt. Et eorum qui cælibem vitam agunt diæta.

CAPVT XIII.

Euchymi cibi.

I *nuptis malè fit, quia vis ignaua pudendi est,*
Sint alimenta boni succi cum turture, turdo,
Et gallo quem Phasis alit, mollique columba,
Gallinaque, capo, merula, gallique resectis
Testibus, & teneris Perdix quibus incubat ouis.
Iungaturque cicer, faba, nux & pinea, bulbus,
Asparagus, pinique nucis Cinara æmula, radix
Pastinacæ marathrique, & amygdala dulcis, & vua
Passa, sed ipsa recens, erucæ semen, anisi,
Linique, à Satyro quæ dicitur herba salaci,
Rappaque cum porro, conchæ genus, ostrea primùm,
Vulpini testes, Scincus, ceruique pudendum,
Ambraque cum moscho, Lac & cum sacchare coctum
Et caryophillis. Analeptica sæpe voretur,
Et satyrúm antidotus. Penis vicinia lili,
Castoreique oleo, Piperis cum puluere, myrrhæ,
Et moschi granis aliquot, lumbique linantur.
Mensa referta cibis, pariter sit odora lyæo.
Hæc & de nuptis. Sed eis quibus innuba vita
Maza sat est, panisque niger, tenuisque lyæus
Iunctus aquæ, lactuca & quæ immergatur aceto,
Squammosi pisces, cerasum, prunumque, pyrumque
Quidve aliud, quo secedat sine Marte Cupido.

Scincus, serpentis species.
Antidotus analeptica seu resumptiua, & diasatyrium.

COMMEN-

COMMENTARIVS.

1 HOc caput in eorum gratiam esto, quos frigidos & maleficiatos nominant, qui matrimonio legitimo iuncti suo iure fraudant vxores, dùm eis ex voto nequeunt debitum persoluere. Quibus alimenta præbenda sunt euchyma, seu boni multique succi, quibus temperatus, multusque sanguis generetur, ab eoque semen in genitales partes affluens tentiginem excitet, qualis est Phasiani, perdicis, turdi, turturis, Gallinæ domesticæ, Capique caro, tùm elixa, tùm assa, vel sola, vel gratioribus aromaticis condîta. Probantur Gallinarum & Phasianorum, sed imprimis Perdicum oua, Gallorum etiam testes, & cerebella passerum, quoniam horum est celebrata fæcunditas. Lac valdè nutrit, maximéque vaccinum; magis verò calfacit ac vires auget addito caryophillorum puluere cum saccharo. Sunt eiusdem census amygdalæ dulces, ex quibus fient amygdalogala frequentia. Sunt & Vuæ damascenæ in hunc vsum vtiles, quia Iecori familiares, bonique succi. Commendantur è pelagicis cibis Ostrea, quia succosa sunt, seroque, seu succo salso quem continent pruritum ac titillationem excitant, & flatulenta sunt, vt alia concharum genera. Cicer egregiè nutrit, non boni succi tamen, inflat, ac semen augens veneris desiderium erucæ, bulbi, pastinacæ, fabæ instar excitat: sed faba quia frigidior est, hyssopo, satureia, cæpis, porris incoqui debet. Asparagus & Scolymus seu Cinara, quam Alticocalum à pineæ nucis imagine vulgo dicunt in eundem vsum imprimis celebratur. Pinea nux crassi, non mali succi est, ex qua pineolatum fit arte pistoria gignendo semini, expurgandisque pulmonibus celebre. Præstat antidotus analeptica seu resumptiua, nutriens, humectans, roborans, quæ velut exangues ac tabidos erigit: Et Diasatyrion nutriens, genitale semen augens, venerem ignauam, & quasi sopitam erigens ad liberorum procreationem. Ambra, moschus cibis inspersa parem vim habent: vt vinum odorum, tenue, micans, quod quia blando calore spiritus creans ac vegetans cupidinis ignes accendit, potio veneris à nonnullis appellatur. Illinantur lumbi, pecten & scrotum his quæ canimus, vel balsamo Peruuino cum zibeti granis. Ab his continere se debent cælibes, & quibus est vota vitæ castitas, sed victus genus sequendum quod minimum, alat refrigeretque plurimum.

Quibus hoc caput destinauit author.

Victus genus.

Ostrea.

Cicer.

Pineolotum.

Antidotus analeptica & Diasatyrion.

Pabu Veneris vinum odorum, tenue, micans.

GONORRHÆÆ VERÆ CVRATIO.

CAPVT XIIII.

SEMINIS *effluuium, quo non genitura moratur,*
Sed cadit inuitis, nulloque cupidinis œstro
Quamprimùm cohibe, tabes ne lenta sequatur.

Frigida cohibentia, & effluere semẽ prohibentia.

Oxalis & melo, cucumisque, cucurbita, blitum,
Portulaca, rubus, vitex, lactuca, rosarum
Lanugo, croceusque imprimis flosculus, harum
Denique rubrarum liquor & conserua, papauer,
Et cornucerui, tria santala, coraliumque,
Caphura, plantago nymphæaque frigida cogunt,
Efferrique extrà prohibent præ frigore semen.

Calida siccãtia semen, eiusque generationem impedientia. Tabellæ siccantes.

Siccaque quæ ruta est, pariterque calore notata,
Cannabis haud sinit hoc, calamintaque, menthaque gigni:
Hoc etiam genitum tenues dissoluit in auras.
Hinc è cannabeo, Lactucæ semine, Rutæ,
Puluere coralij, Cornuceruique, tabellæ
Sacchare cum decuplo fiant, tenuique liquore,
Quem rosa, vel quem mentha dabit, quæ ponderæ drachmæ
Antè cibos sumentur. Et vnguine tota madebit

Vnguentum.

Lumborum regio, capiat quod santala rubra,
Armeniæ bolum, ceramque, oleumque, virenti
Quod meat è Myrtho: folijs rutæve, vel Agni
Cingatur casti, grauis est si lamina plumbi,
Quæ gestata solet calido conducere Reni.

Potio refrigerans, cohibensque.

Lactucæ è folijs, portulacæve, rubive,
Seminibus gelidis, Nymphææ flore, liquore
Punicei mali cum sacchare potio fiet,
Frigore quæ in testis cohibebit corpore semen.
Sit paucus tenuansque cibus. Quæ lympha bibetur

Sentiat extinctum chalybem, coctosque lapillos.
Siccus & egelidus sit qui spirabitur aër,
Cura, laborque grauis, malè tincta ac sordida vestis,
Improbus vt fugiat tenera cum matre Cupido,
Cuius sperma frequens ac debile reddit imago.

Externa spermatis generationem remorantia.

Nitidæ mollesque vestes quia sensus exhilarant, veneris illecebræ sunt: venerē auocant sordidæ duræque quia contristant.

COMMENTARIVS.

1 GONORRHÆA, fluor est seminis, quæ, vt fluor omnis, ab excretricis fit robore, vel imbecillitate retentricis. Robur indicat arrectio Colis, imbecillitatem demissio. Gonorrhæa quæ tenso pudēdo fit, seminis copiæ signum est: ideoque si molesta, vt iuuenibus non nuptis, & viduis, eius inhibenda generatio venæ sectione, Cassia sumpta cum syrupo nenupharino, diæta refrigerante tenuique. Quæ demisso Pene fit, & retentricis facultatis imbecillitate nascitur, de qua nunc agimus, ea præsidia requirit quæ versibus exprimimus. Quoniam verò semen vndique deciduum est, metuendum ne ex eius effluuio continuo corporis vniuersi languor & atrophia consequatur, attrito tandem natiuo calore, partibusque singulis suo genio, seu pabulo priuatis. Fit enim semen à benigniore sanguine, quo quùm alantur omnes corporis partes, si perenne sit, assiduumque seminis effluuium abeunte sanguine spirituque cum semine, necessum erit famelicam corporis molem minui sensim atque marcescere. Non igitur hîc solis duntaxat obscænis partibus prouidendum, sed insuper corporis vniuersi firmandæ partes. Parabitur in eam rem opiata sequens. ℞. conseru. rosar. bugloss. borrag. an. ℥ij. conseru. nenuph. ℥j. ß. puluer. trium santal. rasur. eboris cornuceru. corall. rubr. an, ʒj. aromatic. rosat. diarrhod. abbat. an. ʒij. Cum iulepo rosac. quantum satis fiat opiata mollis, de qua sumatur manè & vesperi nucis iuglandis quantitas. Frequens esto syrupus granatorum, myrthillorum, nenupharis, papaueris, iulepus rosaceus, oxysaccharum simplex. Sumentur è cochleari, vel ex aquis refrigerantibus iulepi forma. Cibus sit ex euchymis carnibus cum herbis frigidis, vt oxalide, lactuca, portulaca. Potus, ex aqua chalybeata, vel ea, cum qua parui silices coxerint.

Fluoris omnis causæ duæ, nempè facultatis excretricis robur, & retentricis imbecillitas.

Gonorrhææ vtriusque curatio.

Semen ex omni corporis parte deciduum.

Generatio seminis à sanguine.

Opiata Gonorrhææ sedandæ conferens.

Astringentes refrigerantesque syrupi.

GONORRHÆÆ VIRVLENTÆ Curatio.

CAPVT XV.

SEMINIS effluuium, quo tenso vt fune pudendo
Fertur ab hoc virus sæuo comitante dolore,
Gonorrhææ fœdæ cathartica. Non ea quæ cohibent, sed quæ sunt blanda requirit,
Quæque simul vacuant. Hinc manna, Rheumque bibatur
Et lenitiuum, terebinthina tota voretur,
Venæ sectio. Cassia sitque frequens. E poplite, malleolove
Purpureus manet facto de vulnere sanguis.
Mulsio virulentā Gonorrhœam leniēs. Mulsio contulerit, quam semina frigida condent
Quæ maiora vocant, pinusque, & amygdala dulcis,
Sacchare cum niueo, hordique & plantaginis vnda.
Syrupi. Nenupharis velut, althææ, violæque syrupus.
Quisquis inest Peni ferus ardor, lacte remittet
Fotus Penis è lacte vel aqua tepēte. Si madet in tepido, tepidave fouetur in vnda.
Sed quia non simplex dolor est, at cæca veneni
Pernicies, veneris congressu nata maligno,
Quære queant illam quæ proprietate fugare,
Occulta vi fœdam Gonorrhæam fugantia. Qualia Chyna, apios, & Sarsaparilla, medulla,
Scobs & Guaiaci, virus quibus omne feratur
In tenues auras, largo sudore citato,
Mollia iura probo teneri de carnibus hædi,
Gallinæ pulli, vituli, iuuenisque columbæ,
Cum cæræfolio, atque acido cum rumice, molli
Lactuca, linguaque bouis: ptisanamque, vel vndam
Graminis, incocta chyna vel Sarsaparilla.

COMMENTARVS.

Gonorrhæa virulenta quid. 1 GONORRHÆA virulenta, fluor est quasi putridi, virulentique seminis, ex impuro concubitu genitus. Nascitur verò, quùm tempore congressus morbida quædam excretio manans & exhalans ab

vtero, per meatus tùm apertos atque patentes, in partes præparando, perficiendoque semini dicatas insinuat intruditque se: qua vasorum spermaticorum sequitur imbecillitas, indéque seminis effluuium, à prostratione natiui caloris, venenataque qualitate putridum, spurcum & graueolens, cuius causas signaque lib.3.cap.33. dedimus. Curandi verò sumatur exordium à clystere, dein Cassia sola detur, aut electuarium lenitiuum, si facilè mouetur æger, & acrior humor exasperat. Si pigrior est, vigetque bilis, adde Diaprunum, aut confectionem hamech, vt existente phlegmate terebinthinam. Quanã verò parte mittẽdus sit sanguis ambigi potest. Si namq; basilica scinditur, Venerea lues metuẽda, rapto in superiora veneno: quod nõ fiet aperta pedis vena, nõ erigente se maligno humore, sed in suo fonte recluso, vel à principibus partibus longè secluso. Veruntamen in plethora primum humeralis, sequentique die saphæna benè tundetur. Illa namque deplet vniuersum corpus, hæc autem virulentam materiam ad inferiora cito reuocat atque reuellit, vt ei mora non detur superiores partes inficiendi. Sequens ab his mulsio Renum vias lubricabit, virulentamque materiam leniet. ac mitigabit. ℞. Amygdal. dulcium vnc. 2. semin. quatuor frigid. maior. mundat. & pineol. an. vnc. sem. semin. papaueris albi, si magnus ardor est ʒij. Terantur in mortario lapideo cum aqua fontis prius cocta, vel aqua hordei si detergendum, vel plantaginis si reprimendum, vt in morbi declinatione, cumque saccharo sufficienti fiat mulsio. Tùm, ℞. cærati refrigerantis Galeni, & vnguenti popul. loti in aqua rosar. an. ℥j. ol. violac. & nenuph. an. vnc. sem. caphur. grana decem. Misce pro litu regionis Lumborum & Renum. Bibetur Sarsaparillæ, Chynæ, Guaiacique decoctum, quorum doses sequenti capite describentur.

Gonorrhææ fœda generationis modus.

Qua parte in Gonorrhææ fœda mittẽdus sanguis.

Mulsio.

Vnguentum pro lumbis & renibus.

VENEREI MORBI CVRATIO.

CAPVT XVI.

CVRA luis Veneris non est benè tuta pudendæ,
Quandoquidem nec causa patet. Tamen esse venenum
Constat, in humores quod agit, mollesque medullas,
Ossaque, polluto genitum de semine. Nota
Sed non esse solet vis & mensura veneni.
Hinc recidiua mali sequitur plerumque. Sed ista

Causæ luis venereæ.

Cur venerei morbi malè tuta curatio.

Quæ celebres habet authores via prima medendi est.
Venerei morbi curationis progressus. Jmprimis ægri quæ sit natura Machaon
Jnquirat, quæ temperies, quis & humor abundet,
Quodque in eo latitet vitium, vacuanda ferantur
Purgatio. Arte suis vt quæque vis. Benè Senna coquetur
Cum lupulo, lactisque sero, linguaque bouilla,
Cum violis, fumo terræ potanda. Vel Hamech
Cum lenitiuo dabitur confectio primùm.
Vena sectio. Et si phlegma nocet, purgabit Agaricus albens.
Vena dein tundetur. Et est vbi siccior humor,
Balneum. Jn tepidis mollescet aquis cutis, indè meatus
Vt pateant, fædumque abeat sudore venenum.
Sudores excitantia. Quem scabiosa potest, & Tormentilla mouere,
Succisa, & cardus benedictus, odora Melissa,
Iuniperus, reptile sua latitare sub vmbra
Fraxinus haud patiens, & Personatia, Buxus,
Pluraque quæ nostro tellus producit in axe.
Hydrotica celebria, venereæ luis alexiteria. Chyna sed inda magis, & Sarsaparilla probatur,
Quæque medullosi bibitur decoctio ligni
Guaiaci, seu sancti, alio quod manat ab orbe.
Sed quia Cor gliscens virus, cerebrumque lacessit,
Insignes opiatæ conseruæ, pulueres. Synthesis Alchermes, Mithridatica, Ferneliana
Theriaceque iuuat: simul & conserua rosarum,
Anthos, buglossi, borraginis atque melissæ,
Puluis & è gemmis, is & est cui nomen ab Ambra.
Sæpiùs hic verò repetas, variesque catharsin,
Humori ne fæda lues impacta moretur,
Perque vices sudore abeat reliqua aura maligna.
Litus ex hydrargyro saliuationem afferens. Si minùs hæc, quæ ferre solent plerisque salutem
Contulerint, è Mercurio litus indè sequatur,
Quo se spurca frequens reiectet ab ore saliua.
Qumque ægri corpus linitur, vel sarsaparillæ,

Guaiaci, Chynæve liquor potetur, vt illo
Vanescat quod Mercurio solet esse venenum.
Quique litum se posse negat tolerare, Vigonis
Perferat emplastrum tibijs, humerisque locandum,
Articulisque, quibus pariter fluat ore saliua.
Mercurij celebrant mixto catapotia moscho,
Scammonóque, Rheoque, Auro, triticique farina,
Quæ liquor excipiat tenuans, acidusque Limonis.
Terque iubent denis vnum glutire diebus.
Hocque luem solo veneris medicamine tolli
Posse putant, marathri lymphæ sed vt vncia quaque
Hebdomada potetur, aquæ & semuncia vitæ.
Non benè suffitu veneris contagia cedunt
E Ladano cum cinnabari, cum mastiche, Thure,
Styrace, Iuniperi gummi, è quibus esse trochisci
Et calamo redolente solent. Magis illa probantur
Quæque per os vacuant, vacuant & crassa per aluum,
E cute quæque fugant tenues, fluidosque liquores,
Decocto ligni Guaiaci & sarsaparillæ.
Iamque modum victus paucis stringamus. Vt æger
Perferat ad finem morbi toleranda, cibetur
Principio lautis epulis, vt carne vel hædi,
Perdicis, pulli quem dat Gallina, capi-ve,
Turturis, aut iuuenis Leporis, iuuenis-ve columbæ.
Sed potius sit vt assa placet: benè coctus, aniso
Vel sale conditus panis, Chyna addita lymphæ.
Quùmque per os fluere incipiet, si forte fluorem
Euocat argentum viuum, non carne cibandum,
Sed prunis coctis, concreto iure, vel ouo.
Quùm furor & rabies cessarit, rursus alendum
Plenius, antiqui renouandus amorque lyæi,
Quo calor exangues & vis accurrat in artus.

Mercurii venenata qualitas emendanda potu sarsaparillæ, chynæ Guaiacive, quæ sunt illius alexiteria.

Suspecta luis venereæ curatio per suffitus.

Victus genus in lue venerea tenendum.

COMMENTARIVS.

1 VENEREI morbi signa causásque lib. 3. capite postremo sic exposuisse me arbitror, vt nemo sit, qui his expensis malum ignoret. Vellem autem vt illa nota sunt, ita pateret curatio, quæ hactenus celeberrimos & Medicos & Chirurgos variè torsit, quùm difficilia fuerint inuentu remedia, quæque sunt inuenta non benè constent, neque probentur ab omnibus: ideóque non probentur, quod quibusdam opitulentur, alijs damno sint. Nonnullijs enim arridet diæta tenuis, qua cum indici ligni liquore perfectam sanationem pollicētur. Quibus consentit Afrorum, Hyspanorum, Italorum, experientia. Quidam cibos optimi succi commendant, victúsque genus paulò pleniùs, venæ sectione medicamentísque vacuant: deindè Sarzaparillam, Chynam biliosis, pituitosis Guaiacum propinant, hydrargyrum censent esse fugiendum, quod eius inunctio corruptelam inferat corpori, sitq; eius putredinem inferentis signū vultus liuor, & fætor in os & nares assurgens: qui tantus est, vt latè vicinum aerem inquinet, ægros interdum enecet, astantes fuget, ipsos etiam Medicos & Chyrurgos inficiat, quos salutis & questus desiderium cogit interdum cum eis morari diutiùs. Ex quo mercurium venenum esse statuunt. Quùm enim inquit Galenus, alicuius corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluens, aut grauem reddit odorem putredinis, hunc venenum sumpsisse proferunt: quod contingit ab hydrargyro. Contra tamen opinantur plurimi, nullam esse posse sine mercurio curationem: eum esse solum, qui tenuitate substantiæ, mobilique natura penetret in intima quæque corporis, huiusque morbi venenum in solidis partibus abditum euocet & attrahat, vt Viuerra, seu furunculus lepores è terræ cauernulis & specubus. Id indicare curationem, quam volunt è pilulis mercurialibus, lituque ex hydrargyro certissimam: quæ tamen tuta non est sine Guaiaci, Chynæ, Sarzaparillæ-ve decocto, quod verum est venereæ luis alexiterium, quodque frigus hydrargyri calore frangit, & venenatam vim occulta qualitate retundit. Quos vt conciliemus, certum esse statuimus hydrargyrum noxium, & malignæ esse naturæ. Sed vt Vipera, quæ venenum in se lethale gerit, simplicibus emendata salubribus, venenis aduersatur, ita mercurius præparatus vt decet, venerei morbi virus potest obtundere. Quem tamen ita suspectum esse velim, vt non nisi postremo loco, deploratísque penè rebus existimem vsurpandum. Militet quidem ac decertet in hoc prælio, sed non antè quàm res ad triarios redierit. Vt ergo veram ac germanam venerei morbi curationem attingamus, vbi plethoricum est corpus, semel, iterumque sanguis vena secta minuatur: vbi cacochymum, si bilis superat, cholagogo: si pituita, phlegmagogo: sin vstus humor, melenagogo pharmaco repurgetur. Et quia materia communis pituita putatur, quod affectus sine febre sit, noctuque dolor acuatur, calida, quæque pituitam cogunt, purgant, euocant, ad morbum propulsandum afferenda

Varia luis venereæ curatio.

Hydrargyri seu mercurij venenata qualitas.

Galen lib. 6. de loc. affect. cap. 6.

Authoris opinio de hydrargyri vsu.

Vera luis venereæ curatio.

Pituita communis venerei morbi causa.

renda. Sic, ℞. fol. chamædr. chamæpith. agrimon. beton. fumar. cuscut. scolopendr. ceterach. capill. ven. an. Mj. semin. citri, card. fœnic. an. ʒij. liquirit. rasi. ʒiij. fol. senn. mundat. vnc. 1. Fiat decoct. Cape de colat. lib. ß. In qua infunde rhei elect. & agaric. recenter trochisc. an. drach. 2. sem. cinnam. ℈j. In expressione dissolue elect. diacartham. vnc. sem. syrup. laxat. rosar. vnc. 2. fiat apozema pro duabus dosibus, quæ sumantur matutinis alternis. Quies detur in geminos dies, à quibus descendat æger in balneum aquæ tepentis per duos aut tres dies, maximè si fuerit temperamenti calidi siccique. Iulepum in eo sumat, qualis est sequens. ℞. aqu. stillat. meliss. card. scabios. an. ℥iij, syrup. capill. ven. ℥ij. misce. fiat iulep. pro duabus dosib. Postero ab egressu balnei die communis clyster in anum indatur. Hinc, ℞. sarzaparill. vnc. 4. chynæ per taleolas incisæ vnc. 2. Madeant in sex libris aqu. fontis diem vnum, indéque bulliant ad tertias, addita sub finem cinn. ʒß. Vel ℞. scobis, seu medull. ligni sancti lib. 1. Infundatur in octo libris aqu. fontis diem vnum, hinc igne lento bulliat, ad tertiæ partis consumptionem. Colatura reseruetur in phiala vitrea, ex qua, vt ex sarzaparillæ, Chynæque decocto sumatur ℔ß. quotidiè sub auroram, vt erumpant sudores in lectulo, pomeridianis horis ℥iiij. plus minùs, habita ratione virium, sexus, ætatis, temporis. Ex magmate decocti fiat potio cõmunis hoc modo. ℞. magma decocti superioris, vuarum Damascenarũ, aut Corynthiacarum ℥ij. liquirit. ras. ℥ß. cinnam. ℈ij. Bulliant in lib. decem aqu. fontis ad tertias pro communi potu. ℞. conseru. rosar. & meliss. an. ℥ij. opiatæ Fernelij. cortic. citri cõditi an ʒiij. Theriac. & Mithrid. veter. an. ʒij. cõfect. alkermes ʒj. elect. de gemm. ʒß. Cũ syrup. de pomis odoriferis fiat opiata. Sumatur nucis iuglandis quantitas, hausta quaque dosi decocti superioris. Purgabitur hoc modo. ℞. medull. cass. ℥j. confect. hamech ʒij. syrup. Saporis regis vn. 1. Cum aqua card. fiat dosis. Vel ℞. cathol. ʒvj. elect. diacartham. & diaprun. laxat. an. ʒij. syrup. limon. ℥j. Cum aqua melissæ fiat potio. Vena debuit initio curationis aperiri, quæ poterit in plethora scindi rursum, vt liberi sint patentésque meatus ad exclusionem virulentæ materiæ, quam vel renouato superiore decocto sudores excitante moliemur: vel eo quod è domesticis nostris simplicibus ita parabitur. ℞. radic. personatæ, tormentill. Succisæ seu morsus an. drac. 3. fol. scabios. meliss. chamædr. chamæpith. an. Mj. semin. citri, fœnic. cardu. granor iuniperi liquirit. ras. an. vnc sem. Madeant in aquæ tepidæ lib. quatuor, indéque bulliant ad tertias. In collat. dissolue saccha. albi vnc. sex. cinnam. drac. 1. Fiat Apozema cuius dosis vnc. sex. Quendam vilioris sortis hominem accepimus in hac vrbe Parisiensi sibi peperisse in venereo morbo curando nomen, non aliundè, quàm quod decoctum Personatæ, quæ Lappa maior & Bardana, vulgo *Glouteron* appellatur ægris exhibebat. Vidi verò nobilem venereis vlceribus maculisque fœdatum, qui se, vacuato per me corpore iuniperi granis quotidiè manè deuoratis, ab eo morbo vindicauit. Sed alterius orbis hydrotica quæ diximus tutiora comprobauit vsus, quibus ideò magis fidendum est, & hæc iteranda, donec morbus omninò remiserit, ca-

Apozema laxatiuum. *Balneum aquæ tepidæ.* *Iulepus.* *Decoctum.* *Potio communis ad affectum venereum.* *Opiata.* *Potiones catharticæ.* *Venæ sectio.* *Obseruationes in lue venerea.*

Opiatam Fernelii vide in libro de lue venerea [illegible]

tharticis octauo quôque ferè die repetitis, vt his materia craſſior, in qua primùm virulentus inſidet ſpiritus, in anum abeat: illis, quiſquis eſt tenuior in habitum corporis ſparſus, in cutem, prouocatis ſudoribus efferatur. Qua methodo virulentas corporis maculas nullo adhibito topico deſijſſe, ceſſaſſe nodos, nocturnos dolores euanuiſſe in plurimis animaduertimus. Si tamen ea morbi contumacia eſt atque feritas, vt iſtis non conquieſcat, ad hydrargyrum recurre. Paretur vnguentum ex axungiæ ſuillæ libra, Mercurij quatuor plùs minùs vncijs, quo brachia, crura, plantæ pedum, axillæque linantur ad focum: hinc in ſtrato decumbat æger. Bibat Guaiaci decoctum, quod cum ſarſaparilla chynaque diximus eſſe Neapolitani morbi, Mercurijque verum alexiterium. Victus genus dilucidè noſtris verſibus expreſſum.

Hydrargyroſis ex vnguẽto Neapolitano.

Pilulæ contra morbum gallicum
Rx Ellebori nigri triti ℥j
præcipitati ʒs
fol. Sennæ Alexandrini ℥ij.
Croci ʒj.
Misce et cum melle albo fiat massa pilularum.
Dosis a ʒj usque ad ʒij

NONI LIBRI MEDICÆ
Decados Finis.

Nonnulli post purgationem universalem sequentibus pilulis Gallicam luem curant:
Rx Rhabarbari electi ℥ x
Scammonii ʒiij
Terantur succo vel syrupo de limonibus affundendo.
Argenti vivi panno concluso et gravis minimis effluat ʒij vel ʒiij. [illegible] tamen differentia est [illegible]

Extinguatur diligenter eodem succo, cumque satis extinctum et mixtum fuerit saepe de eodem succo vel syrupo affundendo adde
farinæ triticeæ ʒij
Moschi ʒj. fiant pilulæ quinque pro drachma diligenter deauratæ. Nam aurum mirifice noxam hydrargyri reprimit. Sumat quotidie unam pilulam sex horis ante cibum, usque triginta dies utatur. Interna vero nullo alio utatur medicamento nec cathartico, nec topico sed bis in hebdomada tantum bibat aquæ feniculi ʒj et aquæ vitæ ʒs. Ant. Chalmeteus

FRANCISCI PORTI,
CRESPEIENSIS VALESII, MEDICIQVE PARISIENSIS Medicæ Decados

LIBER DECIMVS.

PRÆFATIO.

POSTREMVM iam restat opus, mihi casta faueto *Inuocatio, qua Deiparæ Virginis fauor exposcitur.*
Cælicolûm regina, parens & nata Tonantis,
Fæmineis vt opem vario medicamine morbis
Ferre queam. Tu fæmineæ succurrere sorti
Et potes, & debes, homini quæ sola cadenti
Æternum mundo peperisti fæmina Solem.

HYSTERICA MEDICAMENTA.

CAPVT I.

Hysterica medicamenta.

RIGIDA *ſunt, menſeſque ſolent cohibere fluentes*
Nenuphar & cytinus, cytinoque Balauſtia iuncta,
Semper & herba virens, & portulaca, rubuſque,
Plantago, ſemenque Rhois, cornuque peruſti
Scobs Cerui, lotique, Eboriſque quod India mittit.
Hysterica calida. *Calfaciunt, menſeſque cient Camomilla, Meliſſa,*
Aristolochia. *Betonica, inſignis lochijs quæque herba mouendis.*
Arthemiſia, Marrubium, ſyluatica Laurus,
Quoque thymum paſcuntur apes, poliumque, quod altos
Nobilitat montes, Ocymum, ſerpilla, decora
Lilia, Parthenium quod Amaracus, origanumque,
Trifolium quod odore potens, Aſarumque, Sabina,
Pullegium, ſeſeli, calamintaque, ruta, melanthi
Semen, vt & ſmyrni, dictamni, pæoniæque,
Iridis & ſcordi radix, Rubiæ, atque cyperi,
Gentiana. *Illius & nomen cui Gentius indidit herbæ.*
Bdellion & ſtyrax, ſtacte cynareia myrrha,
Oppopanax etiam, ſagapenum, galbaneuſque
Vterum roborantia. *Virus olens ſuccus, pauidoque è Caſtore teſtes,*
Menſtrua qui partuſque trahunt, rubeaſque ſecundas.
Electrum, ſuccinum idem quod ambra citrina, quæ ſiſtendi firmandique vim habet. *Languor vbi eſt vtero firmat biſtorta, rubenſque*
Coralium, pallenſque liquor, quem Populus arbor
Fundit, & Electrum ſeu citrina Ambra vocatur,
Et caryophillum, nux & moſchata, macerque,

Costusque, Angelicam cuius vice sumere fas est,
Nardus, odoratus calamus, ben atque zoinus,
Et styrax, & in his redolentia Moschus & Ambar.

COMMENTARIVS.

1 VTERO conuenientia, quæ vocamus hysterica, vel eius exuperantem fluorem supprimunt, vel menses euocant, vel roborant, firmandóque recreant. Quæ reprimunt, ea quoque refrigerant, vt nymphæa, quæ veneris impetus & insomnia sedat, sistit muliebre profluuium, & genitale semen extinguit, vt semperuiuum & portulaca, quæ strangulatus etiam vteri cohibet. Plantago, cytinus, balaustium, rubus, rhois semen, cornucerui vstum & lotum, eboris rasura, qua pollent refrigerandi astringendique vi, menses albaque vuluæ profluuia frenant. Quæ menses euocant calida sunt, vt chamæmælum, anodina digerendique facultate præditum, qua potu insessuque menses & fœtus expellit, duritias vteri flatusque discutit. Betonica purgat vterum, eundemque roborat, conceptumque retinet: vtilis ideò prægnantibus, quibus illuuies sordida manat ab vtero. Parthenium seu matricaria, quam Amaracum appellant, quod amaro sapore sit, laurus, lilium, trifolium odoratum, sampsucus seu maiorana menses cient, strangulatui conferunt, vuluæque duritiem insessu molliunt. Aristolochia, marrubium, thymum, polium, serpillum, pulegium, calaminta, sabina, seseli, dauci semen, asarum, melanthium, smirnium, cyperi, rubiæ maioris, iridis, gentianæ, dictamni radix præter hæc secundas etiam & fœtus excludunt. Myrrha, styrax, bdellium matricem emollit, & clausam aperit, menses & partus extrudit. Castoreum partus & secundas. Sagapenum & opoponax menses quidem trahit, sed fætus enecat. Galbanum sumptum & admotum menses partusque ciet. Vterum verò firmant Bistorta, frigoris astrictionisque particeps, vt Coralium & succinum, quod etiam odoris suauitate recreat: magis verò Caryophillum, nux moschata, macer, costus, spica nardi, calamus aromaticus, benjoin, styrax, moschus, Ambra, quæ vi siccandi impuritatem absorbent, odore fragranti spiritus exhilarant fouentque, blandoque insuper calore concipiendi spem adferunt. Quibus quo modo sit vtendum in syrupis, iulepis, vnguentis, emplastris, pessis, fotibus, tabellis, opiatis, condîtis & variè purgantibus, sequentibus capitibus, si superis placet, aperiemus.

Nymphææ semperuiui, Portulacæ vires. Plantaginis etiam cytini balaustii, rubi, cornucerui. Menses euocantia. Chamæmæli vires. Betonicæ vires. Matricariæ, lauri, lilij, trifolij odorati, maioranæ facultates. Quæ præter menses, partus etiam & secundas expellunt. Vterum firmantia. Odoris suauitate recreantia, spemque conceptus adferentia.

MENSTRVÆ PVRGATIONIS PRÆter naturam suppressæ curatio.

133

CAPVT II.

Pro varijs mensium suppressorum causis varia curatio.

SI dolor exoritur suppressis mensibus, huius
Quæ sit causa vide. Vigil est si cura, laborque,
Otia sectetur mulier, placidumque soporem.
Si sudor, fluor aut ventris, tepidive cruoris,
Sistatur. Sin pinguis adeps grumusve, liquetur.
Si crescens caro, dematur. Si lentior humor,
Findatur calido fotu, motuque, catharsi
Ex hyera, diaphænico, tenuantibus herbis:
Vt marathro, hyssopo, calaminta, pullegioque.
Menses euocantia Compositi è Myrrha menses aperire trochisci
Sæpe solent, vt ius cicerum cum petroselino,
Butyro pingui, vituli vel carne, capique,
In quibus adde crocum. Rubiæ benè lympha bibetur
Tinctorum, vel menthastri, tenuisve Sabinæ.
Gratior est quæ cinnameo de cortice manat.
Quodque per Hippocratis manicam cum sacchare, ligni &
Vinum Hippocraticum. Cortice cinnamei premitur stillatque falernum.
Suffitus qui fit per aromata menstrua ducit
Suffitus ad vterum suppressis mensibus. E maioranæ, b accharum puluere lauri,
Iuniperi, Nardi cum styrace, benque Zoino.
Insessus. Ducit & insessus Camomillæ è floribus, anthos
Cum maiorana, nepeta, origanoque, thimoque.
Litus partium externarum incumbentium vtero. Illitus vt pubis, velut inguinis ex oleo, quod
Nux moschata parit, ladanum, succusque melissæ
Cum cæra mixta. Pessusque è Mercuriali,
Pessarium. Puluere cum myrrhæ, moscho redolente, vel Ambra.

Sæpiùs at venis vteri qui crassus inhæret
Causa mali cruor est. Actùm Iecoraria vena, Quando muliebribus suppressis secanda vena.
Poplitis, hinc aut malleoli reseranda. Sed antè
Fæx erat iniecto molli clystere per anum.
Quique repurgari debere superfluus humor Purgatio.
Visus erit, cedat seu fel, seu phlegma catharsi.
Balnea succedant, & in his althæa coquatur, Balneum.
Malua, chamæmælum, marathrumque, & odora melissa.

COMMENTARIVS.

1 QVVM menses naturaliter, statoque tempore fluunt, mulieres sanæ sunt: ægrotant, si labuntur immodicè. Sed ab vtero morbi fiunt, quùm menstrua præter naturam suppressa sunt atque subsidunt, ex Hippocrat. Aph. 57. lib. 6. Aphor. Ex cuius sententia retentio muliebrium vteri proprius affectus est. Cuius multæ quidem causæ sunt, quas lib. 4. cap. 4. scrutati sumus. Sed præcipuæ, maximéque communes habendæ sunt crassities & copia sanguinis, & obstructio, qua vasa comprimuntur atque denſantur. Quamobrem vbi sanguinis copiam morbi causam esse nouerimus, clystere proluatur aluus: quo reiecto mittatur sanguis ex humerali primùm, qua totius corporis vacuatio consequatur, deinè malleoli vena, qua cruor ex vtero reuellatur. Si sanguis crassus est, lentus & frigidus, vt in melancholicis otio torpentibus, purgetur etiam corpus hystericis leuiter aperientibus, vt artemisia, melissa, betonica, cum senna, catholico, syrupo laxatiuo rosarum, sequaturque à vacuatione balneum. Sin obstructio sine febre est, à crassis, pituitosis crudisque succis, purgetur corpus apozemate tali. ♃ radic. apij petrosel. fænic. gramin. eryng. an. ℥j. rad. pæon. scord. an. ℥ß. fol. arthemis. beton. melis. capill. ven. an. Mi. flor. salu. bugloss. borrag. an. Pi. fol. senn. & passul. Damascen. an. ℥ıß. Fiat decoct. & colat. ad ℔ß. In qua infunde agaric. trochiscat. ʒiij. Rhei elect. ʒij. cinnam. nucis moschat. caryophill. an. ℈j. Expressione facta dissolue syrup. laxat rosar. ℥ij. Fiat Apozema pro duabus dos. Vel, ♃. aloes optimæ vnc. sem. agaric. ʒij. croci, myrrh. an. ʒß. cinnam. ℈j. Cum syrup. de arthemis. cogantur in massam, ex qua fingantur pilulæ tres pro ʒß quæ deglutiantur hora somni: vel eadem dosis sumatur antè pastum pilularum ex hyera. ♃. fol. origan. calament. Pulegij. polij montani, nepetæ, maioran. chamæm marrubij odorati, abrotoni an Mi. rorismarini cum floribus Mij. Coquantur in aqua pro fotu pedum, tibiarum & crurum, reliquarum indè partium vtero vicinarum. Quia verò suffitus aromatum muliebria ducit, ita decernatur. ♃. ligni aloes, calami aromatic. spicæ. nard. rosar. rubr. an. ʒij. styracis calamitæ, succini an. ʒiij. Misce. Fiat puluis conijciendus in prunas ad suffitum. Pessarium vero sic. ♃.

Retentio menstruorum vteri proprius affectus.
Communes suppressorum mensium causæ.
Curatio varia pro causarum varietate.
Apozema menses prouocans.
Pilulæ.
Fotus.
Suffitus.
Pessarium.

rad. ireos & rosar. rubr. an. ℥iij. styracis liquidæ ℥vj. ciuetæ Ambræ, moschian. gran. 3. Fiat puluis, qui linteo exceptus accommodetur in pessum. Radix ireos oleo moschatæ nucis illita, pessique modo sinui pudoris indita validè menstrua prouocat, vt enemata crebra quouis tempore per sedem immissa, quæ describi possunt hoc modò, ℞. radic. enulæ, petrosel. fænic. an. vnc. 1. fol. arthemis. matricar. malu. bismalu. an. Mi. semin. anis. fænic. rutæ an. ʒj. fol. senn ℥j. Fiat decoct. & colat. ad ℔j. In qua dissolue cathol. & hyer. simplic. an. vnc. sem. mell. mercur. & ol. irin. an. vnc. 1. butyr. recent. vnc. 2. Fiat clyster. In eam rem faciunt syrup. capill. ven. de hyssopo, de calaminta, de prassio, de arthemisia, de duabus & quinque radic. vt & trochisci de Myrrha nuncupati.

Clyster menstrua prouocans.

FÆDI VIRGINVM COLORIS Curatio.

CAPVT III.

Curatio fædi virginum coloris à frigidis crudisque succis.

ÆDA puellaris mixto pallore virori
Si cutis à potu gelidæ est, nimioque ciborum
Vsu crudorum, bibitur benè iuncta falerno
Lympha, merum absynthi, ex auibus cibus vtilis assis.
Conueniunt hyeræ pilulæ, Ruffique, catharsis
Quæ stomachum frenans, fel, phlegmaque trudit in aluum.
Qualis quæ mentha constet, nardoque, galanga
Cum Casia, flauoque Rheo, iunctoque trochiscis — *Agaricus trochiscatus.*
Hoc niueo atque leui quem mittit Agaria fungo:
Pallidulæque Rosæ, qui sit cum sacchare, succo.
Sumpta tabella iuuat Chalybis de puluere, cum quo — *Tabellæ de limatura chalybis.*
Sit diamargaritôn tenuis cum mastiche puluis,
Synthesis alkermes, gemmæ, exhilaransque Galeni.
Ventriculus tepido foueatur odore cyperi,
Absynthi, origani, calami redolentis aroma.
Sin ea vel piperis, caryophillumve, nucis-ve — *Curatio fædi virginum coloris à calidorum esu.*
Moschatæ, salis aut nimio succedit ab esu,

Mollia iura, velut quæ butyracea, virgo
Sorbeat, & vituli quæ sunt de carne, vel hædi,
Cum portulacæ folÿs, maluæque recentis.
Nulla magis prodest quàm Cassia nigra catharsis.
Corpus & in tepida crebrò benè mergitur vnda. *Balneum frequens.*
Vel ptisana, aut gelidi latices cum pane bibantur.
Si verò fædus color est, quia menstrua nulla
Succedunt, quanam moueas memorauimus arte.

COMMENTARIVS.

1 PVELLÆ nubiles, viroque maturæ sæpiùs in fœdos, quos pallidos appellant colores incidunt, à causis, quas exposuimus lib. 4. cap. 6. quasque potissimum ad tres hoc capite reducimus, nempè crudorum, aut calidorum ciborum esum immodicum, aut retentionem menstruorum. Si crudorum, pomorum, olerum, egelidæ multæ, cretæ, luti, carbonum, reliquorumque similium esus malum excitauit, curandæ sunt, vt quæ Pica, seu Malacia laborant. In qua quùm impuris & alienis humoribus prematur refrigereturque Ventriculus, pilulis de hyera, quæque Ruffi nomine celebrantur vtendum, quibus humor superuacaneus partim in aluum excludatur, partim coquatur, reddaturque ventriculo suus natiuus calor, quem attriuit humorum impuritas. ℞. mass. interior. pilul. de hyer. & pilul. Ruffi, quæ communes appellantur an. ℥iij. Cum aqua menth. vel syrup. de absynth. fiat massa mollis, ex qua fingantur pilul. duæ vel tres pro ʒß. alternis diebus, aut bis in hebdomadæ deglutiendæ. His si nihil aut parum agitur, ℞. fol. agrimon. menth. capill. ven. an. Mj. semin. anis. fænic. coriandr. præparati an. drac. 1. liquirit ras. drac. 2. summit. absynth. roman. flor. salu. an. Pj. fol. senn. mundat. ℥ sem. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. & agaric. recenter trochiscat, an ℈iiij. cinnam. nuc. moschat. an ℈j. Expressione facta dilue cathol, duplicat. infus. & colat. syrup. de rosis pallid. an. vnc. 1. Fat dosis. Tùm, ℞. specier. elect. diarrhod. abbat. aromatic. rosat. limaturæ chalybis an. drac. 1. elect. è gemm. drac. sem. Cum saccharo dissoluto in aqua menth. vel meliss. fiant tabell. pond. drac. 1. Sumatur vna manè, altera vesperi, hora antè pastus. Vel, ℞. conseru. rosar. & melissi an. vnc. 1. conseru. flor. salu. ℥. sem. specier. elect. è gemm. aromatic. rosat. confect. alkermes an. drac. 1. Cum iulepo rosac. fiat Opiata mollis, ex qua detur quotidiè manè nucis auellanæ quantitas. Foueatur ventriculi regio decocto menthæ, salu. spicæ nard. calami aromat. Linatur oleo menthæ, moschatæ nucis, absynthij, mastiches, addito puluere caryophillorum & pauca cæra. Misceatur in potu cum aqua vinum: sed vinum absynthites ieiuno stomacho sum-

Quid agendum in fædis virginum coloribus à causa frigida.

Pilulæ leuiter purgantes, & cruda concoquentes.

Purgans medicamentum infarctu liberans.

Tabellæ.

Opiata.

Fomentum.

Litus.

ptum valdè confert. At si ventriculus reliquumque corpus vsu calidorum fædos colores attulit, contrarium agendum est. Cibus namque potusque refrigerans & humectans esse debet, danda sæpe Cassia, quæ biliosos humores attemperet & expurget. Frequens esto balneum ex aqua tepida. Sique malum à suppressione mensium excitatum est, his remedijs prouocandi, quæ superiori capite dictauimus.

Pallidorum colorum à calida causa, curatio.

HYSTERICÆ SVFFOCATIONIS, & furoris vterini Curatio.

CAPVT IIII.

IVAT an hæc, vtero quæ suffocatur, an aura
Vitali careat primùm dignoscito, penna
Immissa in nares, pyrethri elleborique repleta
Puluere, detractisque pilis è parte pilosa
Hystericæ, quæ nec spirat, neque sede mouetur,
Nec sentit, iacet at sine vi, quasi triste cadauer.
Vitaque si superest, patiantur vincula partes
Extremæ, atque ab eis præsertim crura fricentur.
Fætida odorentur, ruta, & quæ Galbana fumant,
Castoreum, Euphorbum, gagates, atque cremati
Igne pili, plumæque, & cornua quadrupedantum.
Grataque quæ fuerint, & suaueolentis odoris
Excipiat sinus hic, qui dicitur esse pudoris.
Qualia moschatus bombax, & odora Zibeta,
Gallia quæ suaui celebratur, Alyptaque moscho,
Ambraque, lignum Aloës, Caryophillumque, macerque,
Et styrax, Ladanumque: oleum quod lilia, costus
Spicaque dant, laurusque, ambra redolentia mixta.
Conueniunt primò ista. Sed est vbi crassior humor,
Glande repurgetur vel clysmate fæcibus aluus:
Dein potu ex hyera, diaphænicoque, vel anthos
Conserua in bolo, cum qua terebinthina lota
Iuncta sit, & fungus, cui nomen Agaria fecit.

Hystericæ grauia symptomata.

In hysterica suffocatione fœtida naribus, odorata vtero admouenda.

Odoratorum variæ species.

Cathartica.

Conserua cathartica, sumenda forma boli.

Si peccat sanguis, reseranda in poplite vena.
Sin semen mala tanta trahit matrice reclusum,
Ægraque vel vidua est, virgo vel vota, linatur
Pars obscæna oleo cum pectine nenupharino,
Caphura odoretur, viridis cum cannabe Ruta,
Portulaca cibum lactucaque iungat: alendum
Sed tenui, parcoque cibo. Subiecta cubili
Herba sit & vitex, Castus quæ dicitur Agnus.
Nubilis at virgo, vel ea est quæ nupta, marito
Iungatur, feret amplexus bona multa virilis.
Quùm furor est vteri parili sanabitur arte.
Sed magis hic ausis quia se calor explicat ingens
Pluribus è venis salientem haurire cruorem.
Frigida sint quæcumque dabis potusque, cibique,
Sacchareusque liquor, clyster, balanusque: bibatur
Cassia Nymphææ aut violæ comitata syrupo.

Missio sanguinis.

Hystericæ suffocationis a retento semine curatio.

Per sacchareum liquorem syrupos intellige frigidos.

COMMENTARIVS.

1 SVFFOCATIONIS vteri terrifica signa causasque repetes è capite 5. lib. 4. Sed causæ præcipuæ sunt retentio seminis aut mensium, ex quorum corruptela teter vapor exhalat in Diaphragma, fauces, Cor & Cerebrum, qui spiritum arctat, pulsum intercipit, mentique mærorem ac tenebras insinuat. Quamobrem vt deorsum vergat malignus iste vapor, arctis vinculis ligandi pedes, fricanda crura, cucurbitulæ femoribus, seu coxis internis aptandæ, naribus admouenda quæ grauiter olent, vt assa fætida, Ruta, Galbanum, Castoreum, Sagapenum, auium, præcipuéque Perdicum vstæ pennæ, pili, corium calceorum pariter vstum atque crematum. In vteri verò collum immitti debent quæ grati sint & suauis odoris. In id itaque digitum admouebit obstetrix illitum oleo moschellino, vel laurino, liliaceove, in quo moschus aut cineta dissoluatur. Suffitus etiam fiet compositis trochiscis è styrace liquida, nuce moschata, macere, cinnamomo, Caryophillis, Ambra, zibeto, gallia moschata, cuius odore fragranti in pudoris sinum per infundibulum excepto deorsum reuocetur vterus, qui gratis ac suaueolentibus odoribus assolet delectari. Proluatur aluus acriore balano, clystere, potoque cathartico: basilica dextra primò scindatur, si mensium suppressio, phlethoraque causa morbi est, indè saphæna. Furor vterinus potissimum à retento semine nascitur: quod quia solitarium non est, sed generationem habet à feruido multo-

Causæ principes strangulatus vteri.

Curatio suffocationis hystericæ.

Fætida.

Odorata.

Vterus suauiter olentibus delectatur.

Furoris vterini præcipua causa, cuius sequitur curatio.

que sanguine, quo viduæ iuuenes, & florentes ætate, quæ solent hoc affectu corripi turgent, phlebotomiæ non videtur esse parcendum, vt ea refrigeretur corporis habitus, minuatur sublata causa semen. Quod etiam minuet, obtundetque veneris ignes cibi paucitas, aquæ potus, lactucæ, portulacæque frequens esus, culcitra durior, vestitus simplex, pia lectio meditatioque, consortium eorum hominum, quorum vita est innocens & inculpabilis. Quibus si non omninò tollitur ardor efferus, sit Cassia frequens & syrupus nenupharis; secetur vena saphæna, nec omittatur balneum æstiuis ardoribus.

Semen minuentia.

MENSIVM IMMODICE FLVENTIVM Curatio.

CAPVT V.

ENSTRVA *quæ nimio sunt perniciosa fluore*
Secta manu larga cohibet Iecoraria vena,
Amplaq; sub geminis admota cucurbita mamis
Cum multa flamma: strictisq; coercita vinclis
Et calefacta manus, repetitaque frictio sæpe.
Vel succi, vel aquæ gelidi plantaginis haustus
Cum granatorum, myrthillorumque syrupo.
Puluere vel carabes, spodij, lemniue trochisci
Armeijve luti: vel puluere Corallinæ,
Coralij rubei, vel Iaspidis, atque Draconis
Sanguinis, & lapidis cui fit de sanguine nomen.
A quibus atque rosæ conserua, Nenupharisque
Symphitique, liquore etiam cum sacchare myrthi
Synthesis exurgat, de qua mensura petatur
Castaneæ, antè cibos aliquot sumenda diebus.
Lanceolæ salicisque liquor bombace receptus,
Aut molli lana pessi genitalia forma
Imbibat, oxyrhodo vicinia tota linatur.
Congelat antidotus quæ dicitur esse Philonis
Et Requies, spissatque ferum pacatque fluorem,

Astringẽtia.

Puluis trochischorum è carabe, & è terra lemnia.

Lapis hæmatites.

Philonium, & Requies.

Cætera si nequeunt compescere. Fæmina menses
Quæ patitur nimios iaceat tranquilla, cibetur
Exiguis epulis, succi laudabilis, assis:
Purpurei quibus adde Ribis, malique liquorem
Punicei, cum spinosæ fructu oxyacanthæ.
Floridus exiliens venam cruor esse secandam
Indicat; humorem furuus color & niger atrum
Fel viridis croceusve, & phlegma subalbidus ano
Quemque suo debere notat medicamine tolli.
Sed si languor inest, imprimis siste fluorem,
Tum vacues, quum sit noua vis, aut pristina mansit.

Victus genus.

Venæ sectio. Quibus purgandum.

Virium imbecillitas ab immodica vacuatione, supprimendum fluxum indicat.

COMMENTARIVS.

Mensium fluorem immodicum reuellentia.

1 MENSIVM immodicus fluor secta basilica dextra dolorificis ligaturis & frictionibus brachiorum, affixaque sub mammis cucurbitula magna reuellendus. Astringentibus verò sistendus, sumptis syrupis myrthillorum, granatorum, cydoniorum, oxysaccharo, iulepo rosaceo, cum oxycrato, vel aqua rosarum, solani, plantaginis, vel hoc syrupo. ℞. succorum depuratorum plantaginis, ribes & granatorum an. ℥iij. sacchari communis, sed rosati potius ℔ß. fiat syrupus perfectè coctus. Vel hac opiata. ℞. conseru. rosar. symphit. nenuph. an. ℥iß. boli armenæ, terræ lemniæ coralli rubr. an. ʒij. Cum syrup granator. aut iulepo rosaceo fiat Opiata mollis. Admotis etiã sistitur fluor, vt emplastro contra rupturam & vnguento comitiss. pubi & lumbis inducto: pessario è folijs salicis aut plantaginis leuiter contusis, inuolutisque linteo, cum puluere sanguinis draconis, terræ sigillatæ, vel his similium. Missis etiam in vterum iniectionibus è sequentibus, ℞. fol. tapsi barbati, plantag. absynth. rosar. rubr. nucum cupressi, calycum glandium quercus an. ℥ß. cytini, balaust. an. ʒij. Bulliant in aqua cum austero vino pauco. In colatura ℔j. dissolue trochiscor. è carabe, & puluer. mastich. an. ʒj. de qua cape ℥iij aut ℥iiij. quibus fiat clyster metrenchites. Repurgandum corpus erit si cacochymum: cholagogis quidem, si bilis exuperat: phlegmagis si pituita: si niger humor, melenagogis, quorũ signa peculiaria lib. 1. tradita sunt. Sed priùs in reuellentibus, astringentibus, repellentibus, quæque fluentem sanguinem cogunt insistendum, si cõtinuum effluuium vires atterit atque prosternit, quibus erit iusculis succulentis & carnium expressis opitulandum. Purgamenta partus quæ lochia dicuntur vel retenta, vel immodicè fluentia parem cum mensibus curationem requirunt. Nec tamen temerè sistenda, quùm toto genere præter naturam sint.

Sistentia.
Syrupus.
Opiata.
Astringens ad vterum iniectio.
Quandò purgandum.
Quandò repellendum & astringendum.
Lochia, seu purgamenta partus eandem cum mensibus curationem habent.

FLVXVS MVLIEBRIS CVRATIO.

CAPVT VI.

Fluor muliebris quid.

QVVM sanies varij nullo ordine fœda coloris
Effluit ex vtero, fluor hic muliebris habendus.
Sistere quem primò licet astringentibus illis
Quæ nuper memorata. Sed & vacuare necesse
Venæ sectio. Si rubeus fluor & cubitalis vulnere venæ
Purgatio. Si pallens, flauente Rheo, similique catharsi
Bilis erit demenda. Niger purgabitur humor
Cum lupulo sennaque, & ea quæ dicitur hamech
Antidoto, diaphænico pituita, lenique
Tubere, longinquis quod Agaria mittit ab oris.
Sanguinis inde serum marathroque, apioque feretur
In Renes, cruorve, secreto humore seroso
Spissetur, spissusque vtero remoretur in vdo.
Contulerint cutis & cæcos aperire meatus
Epotis sudorificis, vt Sarsaparilla,
Guaiacoque, & aquis morsus, cardique calentis.
Causa mali si densa cutis, benè frictio fiet
Astringentia quæ sistendi fluoris vim habent. Mollibus è linis, panno asperiore subindè.
Sistet Equiseti atque Hypocysthidis vnda fluorem,
Decoctusque Rubi fructus cum flore, balaustum
Et myrthi cortex, Pinique, coagula Cerui,
Hædive, aut imbellis ouis, vitulive, fugacis
Aut leporis, quæ cum forti sumentur aceto.
Floris Amaranthi vires. Puniceum perhibent Amaranthi sistere florem,
Menstruaque, & reliquos vteri ventrisque fluores.
Astringentes tabellæ. Ex Eboris niuei, coralli puluere rubri,
Stillataque Rosæ dulci cum sacchare lympha
Fingatur sæpè antè cibos sumenda tabella.

Si dolor à fluxu est quem suscitat acrior humor,
Lac Asinæ potum roseo cum sacchare confert,
Et ptisanæ succus, cum lacte & oryza coquenda.
Vlcere sique leui & sanie genitalia sordent,
Eluat assiduè vnda tepens affusa: linantur
Quæque dolent melino oleo, myrthique, rosæque.
Ne verò fluor hic redeat, cibus acer, & implens
Flatibus, & calidus, labor omnis, balnea ventrem
Quæque mouent, vacuantque serum de Renibus absint.
Sit cibus & potus qualem dictauimus antè.

Fluxus muliebris ab humore acri curatio.

Quæ in muliebri fluore vitanda.

COMMENTARIVS.

1 FLVOR in mulieribus triplex. Vnus menstruus, qui fit singulis mensibus, & sanis vtiliter excernitur rubens, victimæ nuper iugulatæ similis. Alter fit à partu, quem Lochia dicunt. Tertiùs est fluor muliebris appellatus, de quo nunc agimus, quem χαταμήνια ἄχροα, seu menses decolores cum Hippocrate nominare possumus, quibus idem author purgationem asserit esse necessariam. Videndum autem quis color per vterum effluat, an albicans, an pallens, an subuiridis, an croceus & flauescens, an etiam nigricans, vt ex vario colore fluentis humoris temperamentum & naturam agnoscas, eique mouendo medicamentum aptes. Reuellendum verò primum est, maximè si fluxus erit immodicus. Ideò clyster in anum indatur, ab eoque reiecto basilica vena secetur, magna cucurbitula sub mammis affigatur, deindéque ventri medio. Tùm, si labentis humoris color est flauus, aut pallidus, aut prasinus, ℞. fol. gingidij, seu cærefolij, plantag. agrimon. cichor. totius an. Mi. seminum quatuor frigid. maior. & papau. albi an. vnc. j. flor. nenuph. & viol. an. Pi. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. santal. citrin. & cinnam, an. ℈j. In expressione dissolue elect. lenit. vnc. 1. syrup. de cichor. composit. cum Rheo vnc. sem. Detur dosis. Sequentes tabellæ robur addent vtero, spissabunt, siccabunt, huius acrimoniam retundent. ℞. rasur. Ebor. & cornuceru. an. ℈i. coralli rubr. margarit. electar. terræ sigillatæ veræ an. ʒß Cum saccharo rosato fiant tabellæ ponder. ʒj. quarum vna manè detur, altera vesperi. Si fluor albus est, ℞. Agaric. infusi in aqua plantag. & endiu. ℈iiij. Rhei elect. ℈ij. cinnam. & santal. citrin. an. ℈j. In expressione dissolue cathol. duplic. vnc. 1. iulep. rosac. vnc. sem. fiat dosis. Vbi nigricat fluor ℞. fol. scolopendr. ceterach. betonic. summit. lupulor. an. Mi. semin. fænic. dulc. coriandr. præparat. cuscut. liquirit. ras. an. ʒj. fol. sen. ʒvj. fiat decoctio in aqua & sero lact. In colat. pro dosi dissolue elect. lenit. & syrup. de cichor. composit. cum Rheo an. vnc. sem. confect. ha-

Fluor in mulieribus ab vtero triplex.

Hippocrat. Aph. 36. lib. 5. Apho.

Ordo tenendus in muliebri fluore sistendo.

Muliebris fluxus flaui, pallidi, virridisque curatio.

Tabellæ sistentes & robur addentes.

Albi fluxus curatio.

Nigricantis fluxus curatio.

Conserua vel syrupus è rosis transmarinis. mech. ℈iiij. Conserua, vel syrupus è rosis transmarinis fluorem hunc muliebrem imprimis siccare memorant: solentque mulieres rubrarum puluerem cum astringente vino dare: quùm ruber aut pallidus, albarum quùm albus fluor est. Conferet autem sequens opiata. ℞. conseru. rosar. *Opiata fluxum supprimens.* violar. nenuph. an. vnc. I. trochisc. è carabe, rosar. ebor. cornuceru. boli armen. sigilli lemnij an. ʒj. Cum iulepo rosac. vel syrupo myrthill. fiat opiata, de qua sumatur quandò visum erit nucis auellanæ quantitas. Cætera petantur è versibus.

IMBECILLITATIS VTERI Curatio.

CAPVT VII.

DEBILIS *est vterus nimio si phlegmate, crudum*
Quod vel olus, vel aqua, aut fructus peperêre fugaces;
Cibus ad vteri robur à causa frigida. *Roboret hunc cibus hic qui siccus, vt assa columba,*
Gallina, & Perdix, & turtur, & ortygometra,
Gallus & hic quem Phasis habet, teneræque palumbes.
Potus. *Cinnameo ligno cum sacchare mixta bibatur*
Lympha, merumque vetus: vel quæ spirare falernum
Hydromel vinosum. *Vnda solet mellita, suoque beare calore.*
Quæque rosis, & aromaticis constare tabella
Tabellæ diarrhodon, diamargariton, & e gemmis. *Proditur è gemmis, diamargaritoque, vtetur*
Antè cibos omnes, sed & horum in fine vtetur.
Eque cyrænaico pessaria odora liquore
Materia pessariorum ad vteri robur. *Fingantur, rubeisque rosis, granisque Zibeti,*
Ambaris & moschi. Styrax calamita, rosæque,
Puluis ad vterum roborans. *Spicaque, schænanthum, calamus redolentis odoris,*
Ambraque populea quæ manat ab arbore, iuncta
Ambra citrina. *Tritaque sint: fiat puluis, qui missus in ignem,*
Ingressusque, sinum possit suffire pudoris.
Variæ imbecillitatis *Si creber partus, creberque sequutus abortus*

Debilitat,

Debilitat, frigusque fuit pituitave causa, *vteri causa, & curatio.*
Par cura est. Sed & à motu se temperet omni,
Et mærore vacet mulier. Nocet omnis in orbem
Saltus, equi velox, tremulique agitatio currus,
Seu frigus, seu causa calor. Sed nenupharina
Conserua cum coralio cohibeto calorem. *Imbecillitatis vteri à causa calida curatio.*

COMMENTARIVS.

1 INORDINATI menses, frequens abortus, veneris odium, dolor & grauitas in pectine, lumbis, cruribus, & alia signa relata lib. 4. cap. 10. debilem vterum significant. *Imbecillitatis vteri signa.* Quod quia fit vt plurimum à crudis & prauis humoribus in eum decumbentibus, vacuandum initio corpus est. Sique plenitudinis signa comparent, aperta basilica reuellendum, deindéque purgandus hic humor, à quo cacochymia nascitur; phegmagogis quidem si pituita, cholagogis si bilis exuperat. Firmabitur vterus aromatico rosato, diarrhodon abbatis, electuario de gemmis, & diasatyrio sumptis, vel hac opiata. ℞. conseru. rosar. ℥ij. conseru. meliss. diasatyr. cortic. citr. condîti an. ℥ß. specier. elect. diarrhod. abbat. & è gemm. an. ʒj. rasur. ebor. cornuceru. corall. rubr. an. ʒß. lapidis bezoard. gran. sex. ambræ, mosch. an. gran. tria. Cum iulepo rosac. fiat opiata inuoluta folijs auri: de qua quotidiè vesperi longiùs à cæna sumatur nucis auellanæ quantitas. *Conserua roborans vterũ.* ℞. ol. moschat ℥ß. ol. mastich. ℥j. succini puluer. ʒj. zibeti, mosch. an. gran. tria. Vel, ℞. aqu. rosar. ℥ij. ambræ griseæ, moschi, zibet. an. gran. duo. Cum bombace moschato in ijs madefacto fiat pessarium liquidum. *Pessaria liquida.* Vel, ℞. benzoini, styracis liquidæ an. ʒiij. pulueris rosar. rubrar. corali rubr. succini an. ʒj. ambræ, zibeti, seu ciuetæ an. gran. quatuor. Misce. Fiat puluis, qui linteo molli clausus accommodetur in pessum, in vteri sinum immittendum. *Pessarium siccum.* Suffitus fiet in hunc modum. ℞. styracis ℥j. succini ʒiij. spicæ nard. calami aromatic. schænanti, rosar. rubrar. an. ʒij. semin. melanth. seu nigell. ʒj. fiat puluis pro suffitu, cuius vapor per infundibulum seu canalem in vteri sinum efferatur. *Suffitus.* Ratio victus erit nostris descripta versibus.

PHLEGMONES ET ERYSIPELATIS vteri Curatio.

CAPVT VIII.

D Lumbos pubemq́ dolor, grauitasque tumorē
Clyster. Si calidum in matrice notat, fæx exeat aluo,
Clysmate composito è gelidis ac mollibus herbis,
Melle, oleo violato, butyroque recenti.
Venæ sectio. Venaque malleoli vel poplitis icta profundat,
Viribus expensis iterumque, iterumque cruorem.
Frictiones & ligaturæ. Vincire extremas partes, & crura fricare
Cura sit, ex vtero cruor auertatur vt illis.
Nenupharis violæque liquor cum sacchare iunctus
Vtilis in potum, at latices miscere memento.
Cassia sitque frequens, calabrinaque Manna, Rheumque
Cathartica. Cum senna lactisque sero, nigris tamarindis,
Lactuca, portulaca, his vt bile catharsi
Seclusa, ex vtero pariter calor exeat omnis.
Fotus. Qui si non cesset penitùs, lumbi, inguina, pubes,
Matricis collum: Sedi sint fota liquore,
Litus. Lactucæque, rosæque: oleo lita nenupharino,
Melino, roseoque. Calor nisi cedit ab istis
In tepida corpus muliebre locabitur vnda.
Balneum. Sit cibus humidior, gelidis & frigidus herbis.
Diæta. Potus aquæ magis vtilis est, cui cinnama iungi
Non nocet & sacchar. Si quæ est tamen vsa falerno
Fæmina per multos, nec aquam benè concoquit annos,
Fac vt lymphatum bibat hæc, tenuemque lyæum.
Erysipelatis vteri curatio. Quem tamen abscindes, est si sacer ignis in imo
Depascens, potumque dabis de simplice lympha.

Et loca mulcebis gelido muliebria fotu.
Sedabis querulam placidis sermonibus ægram,
Nymphææque feres, grauidoque papauere somnos.

COMMENTARIVS.

1 INFLAMMATIONIS vteri notas causasque lib. 4. cap. 11. dedimus. Curationem autem hic perspicuam habes: quam ordiri debes ænæmate, venæque è cubito sectione: tùm à Manna, vel Cassia, sola vel cum Rheo, vel diapruno solutiuo, si sit aluus ignauior. Hinc aperienda saphæna, præmissis frictionibus crurum: balneum aquæ tepentis ingrediendum; collum vteri, pecten lumbi fouenda sunt decoctis, aut aquis solani, semperuiui, lactucæ, rosarum, myrthillorum, plantaginis: oleoque rosarum & nenupharis illinenda. Similis in Erysipelate tenendus ordo est, & eadem vsurpanda remedia, sed in hoc refrigerandi & humectandi cura debet esse potior. Sunt autem vteri ex Hippocrate tùm phlegmone, tùm erysipelas in prægnante lethales affectus. Sed & in ijs quæ grauidæ non sunt etiam periculosi. Phlegmone namque non raro degenerat in Abscessum, Erysipelas in Cancrum, quorum ideo properanda, non procrastinanda curatio.

Ordo tenendus ad curationem vteri phlegmones & Erysipelatis.

Hippocrat. aph. 30. & 43. lib. 5.

ABSCESSVS VTERI CVRATIO.

CAPVT IX.

Ex vteri calido sanies si fæda tumore
Manat, & Abscessum, putrefactumque indicat vlcus,
Tergendum lactisque sero, mulsaque tepenti.
E quibus & succo psilli, plantaginis, atque
Lactucæ, portulacæ, succoque rosarum
Cum metrenchyta liquor inijciatur in imos
Matricis cæcosque sinus, reliquumque pudendum.
Vtque resiccetur magis ac solidetur id omne
Quicquid hiat, virusque mouet, iungatur alumen,
Vnguen vt & plumbi, diapompholygosque, cerussæ,

Vlcus in vtero detergentia, siccantia, glutinantia.

Metrenchites seu metrenchita cauum est instrumentum, catheteri seu vrinariæ fistulæ simile, accommodatum infundendo in vterum liquori.

Cathartica. *Quodque rosis è purpureis conflatur, & album.*
Cassia iuncta Rheo, peregrinaque Senna bibatur.
Sæpiùs & clyster, balanusque feratur in aluum:
Putris vt ex vteri vicinis partibus humor
Exeat, hoc cessent etiam saniosa fugato.
Hordeatum. *Siccior esse cibus debet. Liquor adiuuat hordi*
Hydromel & hydrosaccharum. *Sacchare cum roseo sumptus: iuuat hydromelique,*
Lymphaque cinnameo cum ligno & sacchare iuncta.

COMMENTARIVS.

Vteri vlcus cur immedicabile. 1 ABSCESSVS Vteri, qui Phlegmonem sequi solet, periculi plenus est. Nam quod ab eo sequitur vlcus, vt plurimùm immedicabile: quia sedes eius spermatica pars est, assiduo madore diffluens. *Signa boni, malique puris.* Vlcus autem dolor pungens, & excreta sanies indicat. Quod benignum, bonique moris est, si læue pus, album miniméque fætidum effundit: si viride, croceum, fætens, malum: si nigricans, aut fæcis vini simile, pessimum, nempè cancrosum ac lethale. *Vteri vlcus quibus organis detegitur.* Speculo verò matricis, quod διοπτρὰν appellant, aut immisso longo pessario balani forma videndum vbinam vlcus. Faciliùs namque curatur quod meatui vicinius est, vbi videri tangique potest. Quod verò profundius est, deterius, quia nec aere libero frui, nec medicamentis illatis exsiccari glutinarique potest: faciléque putrescit, illuuie non perspirante. Repurgato corpore per ea quæ versibus expressa sunt, in vterum inijcienda per Metrenchyten ea primò, quæ blandam detergendi vim habent, vt serum lactis, hydrosaccharum, hydromel: deindè quæ detergeant, pariterque glutinent, vt aqua rosarum & hordei, cum aqua plantaginis, & saccharo rosato. *Detergendi, glutinandique vim habentia.* Vel, ℞. fol. agrim. marrub. consolidæ maioris & minor. an. M1. rosar. rubr. Pij. Bulliant in aqua, vel sero lact. vel hydromelite. Cum vnc. 4. colaturæ dissolue syrup. rosar. siccar. vel absynth. vnc. 1. fiat clyster Metrenchytes. Quùm erit glutinãdum, ℞. decoct. aluminis ℥iiij. vnguenti diacalchyt. è plumbo, & vnguent. alb. Rhas. an. ʒj. Vel, ℞. aqu. stillat. plantag. & rosar. an. vnc. 2. vnguent. Diapompholyg. ʒiij. fiat clyster in vterum inijciendus. In vteri collo, vel in pudendo si fuerit vlcus quod possit attingi, ℞. pessarium commune, longum ad digitos quinque, quod immersum in vnguentum diacalchyteos liquatum inferatur in pudẽdum. *Aquæ Niuernenses & Spadenses.* Cõferent ad id potæ Niuernenses & Spadenses, nobis familiares aquæ: decoctum etiam Chynæ, vel sarzaparillæ, cuius tenuitate liquetur humor, serumque superuacaneum in cutem efferatur, siccatoque corpore vlcus etiam vteri solidetur, cuius est in exsiccatione posita curatio. Conducit autem imprimis sarzaparilla Chynaque quùm est vlcus à lue venerea contractum, vt & suffitus è cinnabari. Communis

autem hic erit vlceri cuiuis. ℞. Mastiches, olibani, succini, vernicis an. ʒij. puluer. rasuræ buxi, & nucis cupressi an. ʒj. fiant trochisci pro suffitu, cuius vapor per canalem in vterum exhalet. *Trochisci pro suffitu ad vteri vlcus glutinandum.*

VTERI SCIRRHI CVRATIO.

CAPVT X.

SCIRRHVS vbi in Matrice sedet, generatio crassi
Cesset vt humoris, liquidus cibus esto. Vel assa, *Ratio victus in Scirrho tenenda.*
Si tempus, regioque iubent nimis vda, facultas
Aut ventris resoluta, boni sint omnia succi,
Carnibus è teneris pulli, vitulique, capique,
Capreoli, turdi pinguis, leporisque fugacis.
Coctaque cum lympha liquiritia & vua bibatur.
Multa vel vnda mero pauco sociata. Per aluum
Crassus & ater eat quisquis dominabitur humor,
Sæpius epota molli cum iure, vel vuis,
Et prunis, lupulo, lactuca & Rumice Senna. *Malactica, Scirrhum, reliquosque duros tumores emollientia.*
Molliat œsypus Scirrhi loca, succida lana,
Butyrumque, oleum quod amygdala fundit, anethum,
Lilia, pinguis adeps gallinæ, Anatisque, Suisque,
Anseris & vulpis, Vituli Ceruique medulla,
Maluaque cum ficu, bismalua, vrsinaque brancha,
Pix liquida, & Styrax redolens, resinæ, & Terebinthus *Resina terebinthina, Larycea, abietia.*
Quamque Laryx, Abiesque ferunt, thymiamaque natum
In Lybia, Ammonis quod nobilitatur ab æde: *Gummi ammoniacum.*
Bdellion, Oppopanax, cæra cum virgine gummi,
Galbaneusque suo succus malè gratus odore.

COMMENTARIVS.

Quid Scirrhus.

1 SCIRRHVS, durus tumor est & indolens, vbi confirmatus: lenis doloris obtusique particeps quùm incipit: cuius est ardua difficilisque curatio, præsertim in vtero, membranosa & exangui parte flu- *Cur vteri Scirrhus curatu difficilis.*

Quibus notis Scirrhus in vtero cognoscitur. xionibus obnoxia, & quam integra medicamenta non subeunt. In vtero verò Scirrhus esse censetur, quùm tumor in eo circumscriptùs est digitis resistens: sentitque mulier quum sedet in lumbis, quum stat in pudendis & vteri fundo grauitatem, & dolorem, si quis est, hebetem & obtusum. *Vteri Scirrho conferentia.* Curatio fit mollientibus sumptis, iniectis, admotis. Ideoque crebris iusculis vtendum ex althæa, malua, lactuca, portulaca, cum butyro, vitulina carne, pullis elixis, hordeatis, amygdalatis, gelatina, sumptis interdùm assis, ne mollientium vsu nimio ventriculi facultas resoluatur. Enæmata crebra erunt, & fient è malua, brancha vrsina, semine lini cum vterinis aliquot, vt arthemisia, matricaria, nepeta, vel ex omaso solo cum aquæ congrua quantitate cocto. *Topica ad vterum molliendum.* Topica sint oleum amygdalarum dulcium, liliaceum, adeps Anatis, Suis, gallinæ, cum vnguento de althæa. Vel, ℞, styracis liquidæ, pinguedinis Suis & Anseris an. ℥ij. emplastri de mucillag. ℥j. Cum cæra pauca fiat vnguentum pro litu scirrhosæ partis. In vterum eant adipes liquidi: sed potiùs herbarum emollientium decoctum per metrenchitem, præmissis vniuersalibus remedijs, inijciendum.

CANCRI VTERI CVRATIO.

CAPVT XI.

Cancri vteri nequit esse absoluta curatio.

RTE *Machaonia cæci curatio Cancri*
Non datur: hinc vtero Cancer malè conditur imo.
Sed tamen hunc mulcere licet, varioque medendi
Ne serpat versare modo. Primumque catharsi
Causa mali fæx nigra sequax voluatur in aluum — *Purgatio Cancri prohibens incrementum.*
Cum senna, lactisque sero, cui Cassia iungi
Mannaque blanda potest, & mixta filicula prunis.
Spissior in venis & si muliebria sanguis
Detinet, hunc primum Iecoraria vena profundat, — *Venæsectio varia.*
Poplitis hinc, aut Malleoli. Sin ater in anum
It cruor, hocque tumens hæmorrhois atra dolorem
Inuehit, hanc aperi ferro, vel hyrundine flaua.
Neue Iecur piceum generet crassumque cruorem,
Mittat & in Splenem, reliquasque in corpore venas,

Sint alimenta boni succi, neque multa, Capus quæ
Adferet, indaque auis, vituli caro mollis, & hædi,
Coctaque cum malua quæ butyracea iura,
Concretumque gelu, pressique è carne liquores,
Præsertim Cochleæque, & amantis flumina Cancri.
Lympha sitim vel sola leuet, paucove falerno
Iuncta, labat si vis. Ptisanam præferre saluti est,
Hordea quam condant, liquiritia & vua racemis
Passa tumens. Liquor è pomis redolentibus, atque
Poma iuuant, ab eisque Sapore à Rege syrupus.
Buglossi conserua frequens, quæque ex hyacintho est
Synthesis, è gemmis diamargaritoque tabellæ.
E Ranis oleo Cancri pars tacta leuatur,
Unguine pompholygos, plumbique, liquore rosarum,
Solanique, & hyosciami, succo huius & herbæ
Quæ semperuiuum, Iouis & qua barba vocatur.
Lac quibus adde tepens si sordet ab vlcere Cancer.
Sæpe serum lactis, ptisanæ cremorque bibatur.

Cibus & Potus ad Cancrum, ne serpat, vtilis.

Syrupus Saporis Regis.

Topica pro Cancro.

COMMENTARIVS.

1 CANCER, affectus præter naturam in carne, venisque nigricantibus consistens, à sanguine quidem melancholico generationis suæ sumit exordium, sed qui tempore vertitur in atram bilem. Ideoque primis diebus curari potest, non postremis. Curatur verò sectione venæ primum è cubito, dein è malleolo, si menstrua præter naturam suppressa sint. Tum catharticis blandioribus vtendum, vt electuario lenitiuo, manna, cassia, decocto fol. sennæ cum sero lactis, prunis, tamarindis. cichorio, scolopendrio, fumaria, lupulis. Hinc validioribus, vt confectione hamech cum diapruno solutiuo, quibus depuretur expurgeturq; nigricans ac fæculentus humor. Cuius erit inhibenda generatio iusculis humectantibus è lactuca, portulaca, malua, buglosso, borragine cum butyro, vel carnibus iuniorum animalium, vt hæduli, vituli, pulli gallinacei, capi, perdicis: frequentibus hordeatis, amygdalatis, lacte, cuius vsu putat Galenus Elephantisin, quæ causa cum Cancro conuenit, apud Scythas vix vnquam apparere. Quare Cancri fluuiatiles & Cochleæ, quibus est ad profligandum hunc affectum insita proprietas, bene cum lacte coquentur. Si Cancer est confirmatus nempè depascens

Quid Cancer, eiusque causæ.

Venæ sectio.

Purgantia.

Victus genus in vteri Cancro.

Galen. lib. 2. ad Glauc.

Scythæ quia lacte nutriuntur raro fiunt Elephantici.

& phagedænicus, vlceratus manifestè, vel occultus, vel in vtero, quem arguat calor ac dolor quasi ferientis acus, deplorata res est: ideóque non irritanda pars, sed topicis lenientibus vtendum. Quùmque Cancer est in vtero, post vacuationem vniuersalem, ♃. succi vel aquæ semperuiui, solani, plantag. an. ℥ij. Leuiter cum lacte coquantur, & tepidè per metrenchytem insinuantur in vterum. Cum ijsdem succis, vel aquis, vel lacte tepido miscere possis oleum è vitellis ouorum, quod præstantissimum anodynum est, aut oleum è Ranis, aut parum vnguenti diapompholygos, diacalchyleos, vel vnguenti de plumbo: quæ commodiùs in Cancris externis admouentur.

Iniectiones in vterum.

Oleum è vitellis ouorum præstantissimum anodynum.

Oleū è vany

MOLÆ CVRATIO.

146

CAPVT XII.

Quid Mola.

NFORMIS *Mola dicta caro quam vulua recondit*
Si sinitur, solita est aliquot durare per annos,
Tamq; diu interdũ, non vt nisi morte relinquat.
Quam quia morbosi menses peperere retenti,
Morbosumque viri semen, neget ægra viriles
Fæmina concubitus, ne se nouus aggerat humor.
Vtque fluant menses, simul & Mola tota liquetur,
Aut ruat in præceps, Iecoraria vena secetur,
Seu cubiti primo, dein Poplitis atque Saphænæ.
Purgetur niueo quem mittit Agaria fungo
Cum senna corpus, nepeta, venerisque capillis,
Hyssopoque & betonica, marathroque, thymoque,
Et geminis hyeris. Camomillaque balnea condat,
Maluaque cum lauri folijs, & semine lini.
Saluia cum Tolio foueat decocta, meroque
Vicinas vteri partes, velut inguina, pubem.
Ex oleo pessi fiant quod & Iris, Anethum
Lilia dent cum butyro, Ceruique medulla,
Vel maioranæ succo, veterique falerno.
Muniat infernum ventrem cataplasma, quod extet

Molæ causæ. *Curatio.* *Balneorum materia.* *Fotus.* *Pessaria.* *Cataplasma.*

Bismaluæ

Biſmaluæ radice, & ea quam lilia promunt
Candida, cum lympha mulſa, quibus igne recoctis
Contuſis cretiſque Suis ſit & Anſeris vnguen.
Dictamnum dilecta Ioui quod Creta recondit,
Caſtoreumque Molam, menſeſque mouere quietos
Cum vino redolente poteſt, hauſtoque liquore
Parthenij, aut ſimilis quæ menſtrua prouocet herbæ.
Si nec ab his, Myrrhæ neque ſumptis vlla trochiſcis
Spes venit, è ſpeculo cernas matricis, vbinam
Inſideat Mola: Num matricis in ore quieſcat,
Aut lateri, an ſupera remoretur parte, notetur
Vt locus, & videat Chirurgus an arte reuellet.

Potio Molã, menſeſque præcipitans.

COMMENTARIVS.

Quid Mola, & vndè illi nomen.

1 MOLA informis eſt in vtero caro, per ſuas venas inſtar fœtus ali ſolita: quæ quod lapidis molaris modo grauitatem inferat, donatur hoc nomine. Quia verò præter naturam eſt, & augetur in dies, primis menſibus, ſi fieri poteſt, præcipitanda. Quod vt tutò fiat, obſeruanda diſtinctio fœtus & Molæ, quam lib. 4. cap. 15. notauimus, vbi pariter Molæ ſigna cauſaſque dedimus. Ergò ſi quarto menſe mulier quæ ſe prægnantem arbitratur, lac non habet in mammis turgentibus, nullum in vtero motum percipit, gracileſcit, fitque decolor, putatque ſe, qua parte ſedet aut mouetur ſentire pondus, probabiliter Molam gerit. Quod tamen non omninò certum, quùm ad Molam & conceptum eadem ſigna multa concurrant, & imbecillus fœtus Molam interdum mentiatur. Itaque blandè vacuandum ad nouimeſtre ſpatium, quo exacto, Molæ ſignis apparentibus validè purgandum eſt, & ſanguis è cubito Saphænaque ducendus. Purgatio fiet ex Senna & Agarico, Diacarthamo, Diaphænico, benedicta laxatina, trochiſcis alhandal, cum ijs quæ menſtrua prouocare diximus, ex huius libri cap. 2. repetenda. Sic, ℞. cathol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham. ʒij. trochiſc. Alhandal ℈j. ſyrup. ſolut. roſar. ℥j. Cum aqua meliſſ. fiat doſis. Vel, ℞. elect. diacartham. & bened. laxat. an. ʒij. ſyrup. laxat. roſar. cum Agaric. ℥j. Cum aqua arthemiſ. fiat doſis. Vel, ℞. fol. arthemiſ. meliſſ. capill. vener. & petroſel. an. Mj. fol. ſenn. mundat ʒvj. fiat decoct. In colat. infunde Agaric trochiſcat. ℈iiij. aut ʒij. zingib. gran. quatuor. In expreſſione diſſolue ſyrup. de quinque radic. ℥j. Fiat doſis Vena ſecta purgatoque corpore ℞. caſtor. drac. 2. Diluantur in ℥iij. odoriferi vini pro potu. Vel ℞. aqu. ſtillat. meliſſ. & arthemiſ. an. ℥jß. ſyrup. capill. ven. ℥j. trochiſc. è Myrrha ʒij. miſce fiat potio. ℞. maſſ. pilul. è ſaga-

Quibus notis examinandum an mulier Molam gerat in vtero.

Cathartica deturbandæ Molæ apta.

peno ʒj. ex qua fingantur pilul. tres, quæ inuolutæ folijs auri deglutiantur. Ingrediatur ægra balneum aquæ tepentis, in qua maduerit origanum, calamentum, polium, serpillum, sabina, maiorana, Nepeta, chamæmælum, althæa, malua, lauri folia, lini semen, hisque similia, quæ ciendi menses, molliendique vim possident: ex quibus etiam fotus, pessaria, cataplasmata fingentur. Quibus si Molam non excludit vterus, speculo matricis adhibito videat Chirurgus, an eam tutò possit extrahere. Difficilis enim est eius extractio, quùm alligetur interdùm vtero per innatas membranas & ligamenta, præsertim vbi diu manserit, nempè per vnum, aut plures annos.

Balneum ciendis mensibus vtile.

GONORRHÆÆ MVLIEBRIS VERÆ, seu simplicis curatio.

CAPVT XIII.

Vvm sine pruritu genitalia semine sordent
Sæpiùs, atque leui sensu, muliebribus è quæ
Seceditgenitura locis, noli've, velit've
Fæmina, iuncta Rheo vel Cassia nigra voretur.
Vel cum lactuca, cum Rumice, cannabe, ruta, — *Cathartica.*
Cichorio Lenitiuum vel Senna bibatur,
Si corpus scateat prauis humoribus. Indè
Sæpe rosæ detur, granatorumque syrupus, — *Syrupi refrigerantes & astringentes.*
Nenupharis, Myrthi. Benè mala cydonia claudent,
Incipientque cibos. Oleo cum Nenupharino,
Oxyrhodo, armeniæque luto regio ampla linatur — *Litus.*
Lumborum, ventris medij, pubisque pilosæ.
E cyrænaicò carabes cum puluere succo, — *Suffumigiu.*
Masliches atque rosæ scandat genitalia fumus.
Paucus erit cibus, ac tenuans. Ea sæpe bibatur
Quæ recipit chalybem cum sacchare lympha rosato, — *Aqua chalybeatæ.*
Plura illis inquire locis, quibus est data veræ
Cura Gonorrhææ, satyriaseosque pudendæ:
Qua muliebre genus premitur, genus atque virorum.

COMMENTARIVS.

1 HVc reuocandum quod de Gonorrhæa vera capite decimo quarto libri superioris expositum est, huicque narrationi iungendũ, ne quid ad absolutam huius affectus curationem desit. Sed curatio Gonorrhææ muliebris alia topica postulat quàm quæ virorum est. Hic itaque post sectam è cubito malleoloque venam, purgationem multiplicem, syrupos refrigerantes & astringentes, vt nenupharinum, rosaceum, granatorum, Myrthillorum, cydoniorum: litum ventris ex oxyrhodino, oleo nenupharino, bolo armena cum aliquot caphuræ granis, & alia nostris versibus exposita: pessarium immittendum est è solano, semperuiuo, plantagine, rosisque contusis exceptisque linteo, vel eorum succis cum puluere rosarum & carabes. Fingendi sunt & trochisci cum styrace, puluere ligni rhodij, ligni aloes & mastiches pro suffitu, quibus desiccetur ac firmetur vterus.

Pessarium. *Trochiscorũ materia pro suffitu.*

GONORRHÆÆ MVLIEBRIS VIrulentæ Curatio.

CAPVT XIIII.

Gonorrhææ muliebris virulẽtæ signa.

X vteri ceruice graui fœtore quod exit
Assiduè semen crassum, niueique coloris
Et viridis, flauique cutem quod mordet, & vlcus
Sæpe parit, redolet virus, venerisque malignæ
Credatur soboles. Ideò ne serpat, & omnes
Inficiat partes vteri, cum lactis aquoso
Senna sero detur, violæ vel iuncta syrupo
Cassia. Seminibus gelidis qui constat, eoque
Lacte quod hordea dant & amygdala dulcis, & albo
Sacchare iulepus, seu mulsio sæpe bibatur.
Malleoli superas infecti sanguinis aura
Ne meet in partes reseretur vena tumentis.
Lac Bouis immixtum lymphæ plantaginis vlcus
Leniat, admotum tepidè. Quod vt inijciatur

Cathartica Gonorrhææ cõuenientia.

Mulsio lenitis, refrigerans, nutriens atque detergẽs. *Venæ malleoli sectio.*

Iniectionis in vterum materia.

Metrenchyta dabit, pleno quæ gutture ſeſe
Inſerat in vuluam, ſinuoſaque cuncta madore
Implendo, latitans ibi quoduis mulceat vlcus.
Decoctum. *Sed non eſt mulcere ſatis. Fac ſarſaparillæ*
Vel chynæ potu ſanatio tuta ſequatur.
Si minùs his videas ſuccedere cuncta, linatur
Mercurij effectus à litu. *Fæmina Mercurij quod dicitur vnguine, donec*
Os hiet à tumidis cum gutture faucibus, atque
Exerta lingua, pituitaque manet ab ore
Plurima, quæ tetro loca proxima fædet odore.

COMMENTARIVS.

Seminis ex vtero in Gonorrhæa virulenta fluentis examen.

1 SEMEN craſſum, interdùm & liquidum, albi coloris, aſſiduè fluens ex vteri ceruice, copiam indicat, aut imbecillitatem vteri: ſi viridis aut flaui, cacochymiam quidem, atque humoris bilioſi redundantiam, cuius acrimonia conſequi poteſt vlcus. His additus fætor aſſiduus Cacoithiæ feritatiſque ſignum eſt. Ideo ſi mulier illicito vſa congreſſu malignum vlcus, remedia communia reſpuens gerit in pudendis, vſurpanda quæ lui venereæ congruunt. In plethora poſt iniectum clyſterem humeralis vena primùm, ſequentique die, ne virus ſerpat altiùs Poplitea, vel Saphæna ſecanda. Purgandum Caſſia cum diaphæn. vel diacarthamo, ſi ſanies albens parum doloris adferat. Sin viridis aut flaua pungens dolorem acerbum excitet, Caſſia ſola, vel immixto diapruno glutienda. Bibetur mulſio, quam hic damus & cap. 15. lib. noni deſcripſimus. Per Metrenchytam ſeu ſyringuam lac tepidum cum aqua ſolani, plantaginis, hordei, roſarum in vterum inferetur, ſi profundum vlcus: aut ex iiſdem fotus fiet, ſi patet in obſcænis partibus. Decoctum è Sarſaparilla Chynaque bibetur: à quo ſi non abſoluta ſanitas, ad hydrargyroſin, vt in lue venerea contumaci veniendum, de qua poſtremo capite lib. 9. verba fecimus.

Venæ ſectio.

Purgatio.

Fotus.

Decoctum hydroticum.

INFLATIONIS, SEV TENSIONIS Vteri curatio.

CAPVT XV.

VVM *turget Matrix à flatu tensa sonoro,*
Cesset vt hic, tenuans indatur clysma per anum,
Seminibus marathri coctis, daucique, carique,
Commixtis hyeris, oleoque quod innuba laurus, Clyster flatus discutiens.
Inda ve dat nardus, vel Anethum, ruta vel Iris.
Insessus cum marrubio fotusque parentur, Insessus.
Pullegio, fragrante thymo, polioque. Linantur
Inguinaque & pubes, lati cum pectine lumbi Litus.
Nardino, laurique oleo, piperumque calente
Puluere, cum cæra pauca, & gummi Terebinthi.
Si flatus causa est, vtero qui crudus inhæret
Humor, & hinc metus est noua ne excrementa ferantur
In partem quæ sentit onus, pituita molesta Purgatio pituitæ flatus excitantis.
Exeat, epoto medicamine phlegma mouente,
Fungus vt est in Agarenis qui nascitur oris,
Et diaphænicum, diacarthamus & benedicta:
Deindè litus dicti, simul & fomenta sequantur.
Ficubus è passis rubeat cutis éque synapi, Synapismus.
Magnaque cum multa sit iuncta cucurbita ventri. Cucurbitula.
Balnea conducunt incoctis mollibus herbis. Balnei materiæ.
Althæa, malua, camomillæ floribus, hisque
Quæ tenuant, mensesque mouent, vt petroselino
Cum maiorana, calamintha, Parthenioque.
Inserat in vuluam digitum quæ fœmina saga est, Flatus à grumo curatio.
Molliat vt grumum: digitus sit at vnctus oliuo,
Butyroue vel hoc quod habet Sus pingue vel Anser.
Si manus inclusum nequeat dissoluere grumum,

Mittat aquas ſyrinx, quæ metrenchyta vocatur
Mollibus ex herbis vteri in ſinnoſa, liquetur
Flatus à ſanguine concreto curatio. *Vt cruor hic, vtero quiſquis grumoſus inhæret.*
Et ſi præterea ſuperans in corpore ſanguis
Cauſa mali eſt, ſecta minuas in Poplite vena.
Victus genus. *Turricolæ celebrantur aues, piperataque menſis,*
Vt vetus ac tenuans, fragranſque, micanſque lyæus,
Aerium generat flatum ſi crudior humor.
Sin cruor obturans, tenuans experſque caloris
Sit cibus, & lympha lenæum dilue bacchum,

COMMENTARIVS.

Tenſionis vteri pro varietate cauſarum varia curatio.

1 IN vteri tenſione ſolum hypogaſtrium ſine febre tumet. Cuius cauſa ſi ſolus flatus eſt, carminante clyſtere, fotu lituque ſedatur ex eorum materia quæ primis huius capitis verſibus attingimus. Sin flatum pituita, craſſiorque materia fouet, phlegmagogis inſuper ex hyera, diaphænico, diacarthamo, vel agarico cum catholico pugnandum. Si grumus ſanguinis, diſſoluendus fotu chalaſtico, balneo, frequentibus in vterum iniectionibus ex althææ, maluæ, chamæmæli, polij, pulegij, maioranæque decocto, non omiſſa primis diebus phlebotomia, ſi copia ſanguinis eſſe cauſa videbitur.

HYDROPIS VTERI CVRATIO.

CAPVT XVI.

DESINAT vt turgens vterum qui detinet hydrops,
Fac Iecori vt benè ſit rubeo, nigroque Lieni:
Quæque retenta priùs, repetant muliebria curſum.
Sique vides aliquid dominari in corpore, bilem
Manna Rheumque trahat: Colocynthis, Agaricus album
Varia purgandi ratio pro vario humore peccante. *Humorem: nigrumque filix ac ſenna, ſerumque*
Quæ roſa pallidula eſt, diacarthamus, atque trochiſci,
Qui colocynthidos, & vulgo dicuntur Alhandal.
Tum clyſtere moue, balanoque frequentiùs aluum.
Ex hyeris, & aquas ducentibus, Iride nempè

Sambucoque, Ebuloque, quibus miſcebis Aneſum.
Ellebori nigri geminatæ pondere drachmæ
Cum ſucco mel iunge, oleumque quod illiris Iris
Fundit, & ære cauo quod Metrenchyta vocatur
Inijcias vtero. Trahet is muccoſa potenter
Succus, aquaſque. Mouebit & has lathyridis vnguen
Admotum ventri: cataplaſmaque ſulphure mixto
Cum cochleis. Naturales è ſulphure lymphæ
Vitriolo, nitro, inſeſſu potuque iuuabunt.

Clyſterum ad vterinum hydropem materia. Ad hydropem vterinum vtilis iniectio.

Vnguentum & cataplaſma ſerum & aquas educens. Aqua naturales.

COMMENTARIVS.

Hydropis vterini cauſa.

1 HYDROPIS vterini cauſæ ſunt, aut communes, vt qui fit vitio Iecoris & Lienis, aut peculiares, vt qui ſequitur ad refrigerationem & imbecillitatem vteri per ipſius morbos: aut ad ſuppreſſionem menſium. Si vitio Lienis & Iecoris ex capite 16. lib. 8. repetenda curatio. Sin imbecillitas vteri vel refrigeratio cauſa ſit huius affectus, tollatur per ea quæ dicta ſunt huius libri cap. 7. vt per miſſionem ſanguinis, & ea quæ menſtrua prouocant, eum ſi peperit ſuppreſſio. Communis verò curatio procuranda per hæc, quæ ſerum & aquas in anum deriuant, vt electuarium diacarthami, trochiſcos, alhandal, ſyrupum laxatiuum roſarum: aut in Renes, qualia diuretica ſunt, & aquæ ſulphureæ, nitroſæque potæ: vel in cutem per ſudores è chyna, ſarzaparilla. Vel quæ vim habent aquas abſumendi, quale cataplaſma eſt è cochleis, admotum tumori. Fotus etiam & ſuffitus è calfacientibus atque ſiccantibus: & iniectiones in vterum ex ijs quæ muccoſa ſeroſaque potenter educunt, qualis eſt hæc, quæ ex ℥ij. ſucci Ellebori nigri cum melle, & oleo Irino componitur.

Communis hydropis vterini curatio.

ASCENSVS, DESCENSVS, AC PROcidentiæ, ſeu Prolapſus Vteri curatio.

CAPVT XVII.

Aſcenſus vteri curatio.

IRRVAT *in ſuperas ne Matrix effera ſedes,*
Fæmina galbaneos de nare inſpiret odores,
Gagaten, rutamque, pilos Vulcanius ignis
Quos cremet, & quicquid tetro fætore moleſtũ eſt.
Sed maioranæ madeant genitalia ſucco

Cum myrrha, ladano, nabathæo thure, suaui
Ciueta, Moscho vel, eam quod vincit odore,
Vterus lætatur suauibus odoribus. Et cyrænæis gummi quod stillat in oris:
Vt quæ panchæis lætatur odoribus, ima
Mitra petat, velit inque sua se sede locari.
Curatio descensus vteri. Sed ne descendat nimiùm, retinebitur vsu
Firmantis Pessi, madidi plantagine, cocta
Cum vino austero, rubeoque liquore rosarum:
Pectinis & fotu, quem spongia plena procuret
Curatio prolapsus. Oxycrato. Si forte foras prolabitur, atque
Procidit ingenti casu, partuque nefando.
Blandiùs hanc sursum reuoca, dum tota moretur
In proprio conclusa sinu. Sed ne indè recedat,
Cruribus extensis mulier decumbat, vt vnum
Crus superimmineat cruri: pessusque paretur
Qui priùs & fotus. Vel adhæc sit tincta liquenti
Lana mero, succoque hypocysthidis atque balausti.
Fragrantes patula de nare trahantur odores:
Fæteat obscænis occlusa in partibus aura.
Ilibus & medio benè magna cucurbita ventri
Cum flamma stabit. Qua dempta, tota linatur
Quid agendum, ne prolapsus vterus gangræna corripiatur. Hæc oleo myrthi regio, paribusque relatis
Quæ reprimunt. Sed ne pereat pars lapsa putrente
Gangræna, cito fæx abeat clystere per aluum,
Exeat & lotium. Metram citò deindè repone
In proprias sedes: cubitalem hinc cædito venam.
Ne fluat hic aluus, diro ne tormine pressa
Prona cadat, pariatque dein delapsa periclum.
Aspera sit neque vox, nec sternutatio, crebra
Nec tussis, placidis sit motio passibus, vlla
Motio si tuta est, non mens tranquilla, quiesque.
Sit paucus cibus ac tenuans, tenuisque lyæus.

Suberis

Pessarium vterum continens.

Suberis è tenera celebratur cortice pessus
Ouali forma, qui filo appensus, inanem
Missus it in Vuluam: manet is, trahiturque, cupido
Si qua tenet mictus, iacet aut si fæmina lecto.
Quúmque caua manet inclusus Matrice, reclusam
Continet hanc tutò, patitur neque sede moueri.
Suberis at Pessum circumtegat vndique cæra.

COMMENTARIVS.

Vteri cum multis partibus connexio.

VTERVS plurimis partibus alligatur, vt ossi sacro spinæque vertebris ligamentis fortibus, ossibus etiam pubis; magnis vasis per duas venas & arterias, has quidem ab Arteria magna, illas à Caua vena propagatas: intestino recto vesicæque per tenues fibras. Quare non facilè moueri loco potest. Ferri tamen sursùm ac deorsum experientia constat, laxatis partibus eius membranosis, extensisque vinculis quæ laxa sunt. Ideóque quùm sursum ascendit, fætidis in nares illatis vt ruta, galbano, pilis crematis: odoriferis autem sinui pudoris admotis, vt oleo Moschelino cum granis aliquot ambræ grisea, moschi, zibetive reuocandus. Sin deorsùm illabitur, suauiter olentia naribus admouenda, graueolentia pudendis partibus. Vterus enim quasi sentiens animal, ad gratos odores accurrit, fætidos auersatur. Conijciendum autem an Vterus ab manitione, an à plenitudine moueatur. Plenitudo est, quùm suppressa menstrua sunt, faciei rubor, Lipothymia frequens, quo tempore vacuandum. Inanitio, quandò fluentibus naturaliter menstruis faciei pallor est, pulsus paruus ac frequens, maximè virginibus adultis & viduis, quæ quùm virum appetant, expleri volunt: ideóque viro iungendæ, vel his instituenda victus ratio, quam huius libri capite quarto dictauimus. Procidit autem vterus ictu, casu, partuum frequentia, fætus extractione valida, violenta secundinæ depulsione, relaxatione vinculorum & musculorum vterum sustinentium, refrigeratione, collectione muccosæ substantiæ. Qui priusquam suæ sedi restituatur, injciatur clyster, & excludatur vrina, vt ei liberior & patentior sit ingressus. Vtero blanda obstetricis aut Chirurgi manu reposito Pessus immergatur vino austero, in quo coxerint rubus, cytinus, balaustium, rosæ rubræ, cum alumine in pudendum insinuandus. Quo sublato succedat alter ouali forma, factus è subere superinducta cæra, qui missus in vterum, eum firmiter contineat, nec vltrà relabi solido suo corpore patiatur, maneatque quandiu fæmina volet. Qui vt extrahi pro voto possit, appendi debet filo forti, & coxis alligari. Procidisse verò putes vterum, si stante, vel in genua procumbente muliere pendet in pudendo corpus ouo simile.

Ascensus ac descensus vteri curatio.

Vterus quasi sentiens animal.

Plenitudinis vteri signa.

Inanitionis notæ.

Prolapsus vteri causæ.

Curatio.

Vterus procidisse quandò cognoscitur.

CVRA PRÆGNANTIVM.

CAPVT XVIII.

Quid fugere, quid agere debet mulier gestationis tempore.

VÆ modò concepit mulier, neque ferueat ira,
Neciacet mærore graui, curave, metuve,
Non graue gestet onus, nec equo, curruve vehatur,
Non saltet, nec agat quicquàm violentius, infans
Ne ruat in præceps vtero qui pendulus hæret.
Sed leue tractet opus: calathos è vimine nectat,
Vel lanam trahat, & tenero cum pollice fusum
Torqueat: instet acu, texens aulæa, virorum,
Quadrupedum viuas, bipedumque imitantia formas.
Et si rura petit, passu gradiatur anili,
Lectica molli, lento ve feratur asello.

Quandò vacuanda prægnans.

Sique dein geminis exactis mensibus, oris
Ventriculi morsu premitur, fit & anxia, sæpe
Nauseat atque vomit, sputat, fastidit, & odit
Acceptos semel ore cibos, peregrinave mandit,
Vt terram, testas, piceos & ab ignibus emptos
Carbones, & quæ non sunt alimenta: cibosque
Vel salsos, acidosve vorat, vacuanda catharsi,
Qua blandis vicibus secedat noxius humor,
Vt Manna, fuluoque Rheo, sennaque, coquatur
Quæ sensim in dulci, molli, pinguique liquore:
Vel Lenitiuo, vel eo medicamine, cunctos
Quod trahit humores, habet hinc & nomen ab illis.
Sanguis ab hoc si multus erit dematur: & illa
Quæ mediana, vel est quæ regia vena secetur.
Sed parcè demendus erit, vicibusve, mali vis
Si cogit, ne deindè cibo priuetur alumnus.

Hæc in affectu contingunt, quem Picam seu Malaciam appellant.

Catholicum hoc nomen habet, quod humores vniuersaliter purget.

Euchimis dapibus viuat quæ fæmina fœta est, *Victus vatiis pregnantis.*
Lymphatumque bibat soluens mærore falernum.
Hæc ita si fiant, minùs est metuendus abortus.
Quem ne matricis pariat malè firma facultas,
Ætites, Samiusve lapis, vel fuluus Jaspis, *Fœtum continuantia, quæ pariter vterum firmant.*
Quique vel in vulua fuerit, vel ventre repertus
Ceruarum supero gestetur ventre: moueri
Non sinet inferiùs fœtum. Sed tempore partus
Tollendus, matrix vt eo sit aperta fugato.
Vtilis ante cibos Abbatis sumpta tabella, *Hæc ventriculum, Iecur, Corque roborant, crudaque concoquunt.*
Et quam componunt tria santala, quæque feruntur
E gemmis, roseus liquor, atque cydonia mala.

COMMENTARIVS.

1 QVVM in muliere morborum omnium causa sit vterus, quæ grauida est imprimis sibi cauere debet. Nam, inquit Hippocrates, si debilis fuerit, aut onus leuarit, aut percussa fuerit, aut anxia: si clamârit, si fastidierit cibum, aut eum plus quàm par sit acceperit, aut in animi deliquium inciderit, fætum perdit. Fætus etiam quem continet, primis diebus & mensibus tenellus est, ideóque facilè labitur & excidit, vt arborum fructus, qui prima generatione pediculis infirmis sustinentur: postremis quoque lubricus est, & facilis ad casum, maturorum fructuum instar. Adde quod grauiditatis tempore fertur in vterum ex vniuerso corpore sanguis, qui si copia vel qualitate peccauerit, necessum erit morbosum fieri fœtum, ideóque quid prægnandi fugiendum, quid sequendum sit vt fætus ad legitimum tempus partus conseruetur hoc capite ita perspicuè, ni fallor, explicamus, vt ista res alia narratione non opus habere videatur.

Causa multiplicis morborum vterus. Hippoc. lib. 1. de morb.

QVÆ MORTVVM FOETVM excludunt.

CAPVT XIX.

QVVM nequit ex vtero, matris conatibus infans
Mortuus excludi, si menstrua nulla feruntur,
Plenaque sunt nimio muliebria vasa fluore,
Secedant balano fæces, clystere vel acri. *Ordo tenendus in excludendo fœtu mortuo.*
Vena dein cubiti reseretur, ab hacque Saphæna.

Ex hyeris, & eo quod Agaricus ingrediatur,
Aut diaphænicôn, diacarthamus, aut benedicta
Laxius efficiat Pæon medicamine corpus.
Dictamni, filicis, rubiæque, thymique, sabinæ,
Marrubij, scordi, centauri, pullegijque,
Tussillaginis & calamintæ lympha bibatur,
Balsameusque liquor: maculatæ galbana myrrhæ
Mixta mero: cum pullegio geminataque drachma
Castorij, quibus è sinibus matricis in auras
Prodeat extinctus citò, ne mora longa parenti
Noxia sit, matremque necet non natus alumnus.
Conferet Ætites femori illigatus, Iaspis,
Et Samius lapis, & radix quæ manat ab herba,
Porcinus panis, seu quæ Cyclamen habetur,
Cuius odor fœtum vitians inducit Abortum.
Suffitum parti creet indita Myrrha pudendæ,
Bothrios & puluis, calamique potentis odore,
Sulphuris, Anchusæ radicis, aluminis albi.
Si nec ab his, nec quem dabit Arthemisia fotu
Fœtus abit metra, Chirurgus vt arte magistra
Detrahat hunc ferro lacerum, manibusque necesse est.

Fœtum mortuum excludentia.

Hi lapides ad vmbilici regionem positi fœtum continent, quem excludunt alligati femori.

COMMENTARIVS.

Signa mortui fœtus in vtero.

Hippocr. lib. de morb. mulieb.

1 QVIBVS prægnantibus circà septimum aut octauum mensem derepente mammarum & ventris plenitudo collabitur, vbera gracilescunt, lac non apparet, dicendum est, inquit Hippocrates, puerum esse mortuum: aut si viuit valdè debilem. Ad hæc autem eum interijsse certum est, si his est Capitis, oculorum, Cordisque dolor, lipothymia frequens, horror, conuulsio, fœtor anhelitus, ventris inferioris & ceruicis vteri frigus, vt lib. 4. cap. 25. dictauimus. Ideoque procuranda quamprimùm fœtus exclusio, ne huius corruptelæ, quæ citò fit aura quasi veneno mater intereat. ℞. fol. origan. calament. puleg. thymi, tanaceti, matricar. an. Mj. semin. rutæ drac. 2. Bulliant in aqua, colenturque ad lib. 1. In qua dissolue hyer. simplic. & diacolocynth. an. ʒiij. mell. mercur. ℥ij. ol. rut. lil. an. vnc. 1. sem. fiat clyster. Si plenitudo est, mittatur sanguis pro viribus. Sanguis namque missio val-

Clyster mortui fœtus exclusionem adiuuans.

Phlebotomia.

dè commouet vterum, eumque deplendo solatur, seuocato reuulsoque sanguine, qui solet tùm ad eum confertim accurrere. Detur ab ea mulieri iusculum è multo petroselino cum vitellis ouorum, aut gelatiua restaurandis viribus, vt si purgandum aliquot indè videtur horis, oneri ne succumbat. ℞. cathol. duplicat. ℥j. elect. diacartham. vel bened. laxat. ʒij. trochisc. Alhandal. ℈ß. aut ℈i. syrup. laxat. rosar. cum Agaric. & è cichor. compost. cum Rheo an. ʒvj. Cum aqua meliss. vel arthemis. fiat dosis. Ab ea, vel huic simili si non ruit nec præcipitatur fœtus, ℞. trochisc. è myrrha ʒij. Diluantur in ℥iij odoriferi vini pro potu. Vel ℞. castor. ℈iiij. trochis. è myrrh. ℈ij. syrup. de arthemis. ℥j. Cum decocto filicis, pulegij, petroselini, vel aqua scord. calaminth. meliss. fiat potio. Fotus & suffitus fieri possunt ex his quæ canimus hoc capite. Sed quia periculum est in mora, si prioribus hisce non succedit, ad chirurgum erit properandum. qui fœtum vel manu, vel chirurgicis instrumentis extrahat. *Purgatio.*

QVÆ DIFFICILI PARTVI conferunt.

CAPVT XX.

VÆ prægnans vtero viuum benè gestat alumnũ,
Difficilemque timet, malè iam sibi conscia, partum,
Si vicinus erit partus, neque manat ab aluo
Sponte, sed obscuris fæx dura inclusa latebris
Intestinorum manet, hanc balanus-ve deorsum
Clysma-ve det, mictuque serum de Rene feratur. **Parturienti balanus clyster & mictus vtilis. His enim latior fœtui via patet ad exitum.**
Iuraque sumantur quæ butyracea, maluis
Incoctis, ouumve recens tremulumque, caroque
Perdicis, vituli fuerit quæ pressa, capique:
Quique gelatinæ perhibetur nomine succus. **Parturientis victus genus.**
Conuenit imprimis Cochleæ caro, Turturis assæ
Cum baccis vel iuniperi, laurique virentis,
Cinnamei ligni vel puluere: mixta falerno
Lympha. Per insessus vterum mollire tepentes **Topica quæ molliunt ac reserant.**
Sæpè iuuat, tepidoque oleo quod amygdala dulcis,
Vel camomilla dabit, vel candida lilia, saga

Parturiens cur respirationem continere debet, & spiritum intro ducere.

Contrectante, sinum sensim reserare pudoris:
Thuris & origani suffitu benque Zoini.
Si dolor itque reditque frequens, matrixque dehiscens
Fundit aquas, surgat prægnans, animamque iubenda
Contineat, validè quo spiritus omnis ad ima
Descendens, segnem moueat cum pondere fœtum.
Sternutet Pyrethri in nares cum puluere misso,
Hippocratisque mero sese soletur, vt illo
Gustato vicibus, repetat mens lapsa vigorem
Cinnamea vel aqua, vel aqua quam lilia reddunt
Candida iuncta croco, & cacia, quæ nostra Canella est.
His si non satis ora patent Matricis, ab hacque
Imbellis fœtus proprijs neque viribus exit,
Nec genitricis ope, vnda mero commixta bibatur
Dictamni, myrrhæve eadem coniuncta trochiscis.
Hæc etiam fiant quæ nuper agenda putaui,
Mortuus ex vtero quando excludendus alumnus.
Difficilis partus variæ, quas diximus antè
Sunt causæ: quibus expensis sit sedula cura,
Ne fatum incurrat comitata puerpera fœtu.

Vide cap. 26. lib. 4.

COMMENTARIVS.

Quænam difficilem partum indicant.

1 SI lotium (aquas obstetrices vocant) Allantoide membrana contentum, & Lochia copiosè sine fœtu fluunt ab vtero, dolorque parturienti languidus est, raroque repetens: si fœtus aut extinctus, imbecillus, aut crassior, aut longior quam par sit: aut matris vulua strictior, siccior, aut obstructa cicatrice, verruca, scyrrho, callo, difficilis erit partus. Cuius ideo scrutandæ causæ sunt, vt ex ijs ad puerperium facilitandum apta remedia seligantur. Si enim ex aquarum & sanguinis effluuio siccior vterus est redditus, molliendus, vt via molliore magisque lubrica facilius exeat fœtus. Tumque, ℞. radic. lil. & alth. an. ℥iij. fol. malu. branch. vrsin. an. Mij. semin. lini ℥ij. Coquantur in aqua sufficienti decoctionis omasorum. Cape de colatura ℔ij. in quibus dissolue pinguedinis Anseris, aut suillæ recentis ℔ß. pro quatuor aut quinque clysteribus. Ex huius decoctionis magmate cum butyro fiat cataplasma, quod extensum supra lienteum duplex admoueatur imo ventri. ℞. radic. lil. ℥ij. radic. cyperi ℥j. fol. alth. malu. mercur. an. Mij. ori-

Quid agendum vtero sicciore reddito ex aquarum & sanguinis effluuio.

gan. calament. maioran. an. Micinnam. ℥j. Cum aqua & odorifero vino coquantur & colentur ad ℔ ij. ℞. prædictæ decoctionis ℥iiij. per metrenchyten fiat in vterum iniectio. Digitos. obstetrix butyro, vel oleo liliorum aut amygdalarum dulcium obtinet, quibus in pudoris sinum immissis eum emolliat, reseret, fœtusque protrusionem moliatur, eumque venientem sic moueat, vt si pedes aut brachia, dorsum aut latera porrigit, blandè reponat, donec caput attigerit, per quod eum in lucem emittat. Quod si pro voto non succedit, sternutatio procurabitur Ellebori, Pyrethri, vel Euphorbij puluere in nares per calamum insufflato. Nam hystericæ mulieri, difficulterque parienti sternutamentum superueniens bonum, quia languidam ac torpentem naturam excitat ac recreat, quæque corporis partibus tenaciter impacta sunt vehementiore iactatione quassuque commouet & excutit: ideoque fœtum sua sede dimouens ad exclusionem excitat & impellit. Adiuuabunt trochisci de myrrha cum vino, vel aquis descriptis superiori capite. Robur adferet Hippocraticum vinum & ratio victus quam describimus. At si fœtus extinctus est, aut sic imbecillus vt se non adiuuet: aut æquo longior aut crassior, vix nisi per Chirurgum euellitur. Si matrix angustior, aut obstructa cicatrice, schirrho, callo ve per pudendum extrahi nequit, sectio per ventrem fieri debet partu Cæsareo, cuius multas, easque fælices hystorias D. Rosletus libro suo commemorat, si qua potest in eo partu esse fælicitas.

Obstetricis munus in difficili partu.

Hippoc. aph. 35. lib 5. aph.

Effectus sternutamento.

Pro varijs difficilis partus causis varia curatio.

QVÆ SECVNDAM, QVÆ CHORION appellatur, excludunt ab vtero.

CAPVT XXI.

I membrana manet, quæ Chorion atque Secunda
Dicitur, à partu Matrici inclusa, nec huius
Os hiat, internas foueat pinguedine molli
Anseris atque Suis, butyro, vel camomillæ,
Irino, liliive oleo, moueatque pudendas
Saga manu pingui partes, vteri osque resoluat.
Instar & indè pilæ glomeratam ex arte Secundam
Euocet, & lentè, ne si temeraria motu
Excutiat valido, Metram trahat atque Secundas,
Quod crudele nimis, merito reparabile nullo.

Chorion membrana, Secunda dicitur, quod ea sit secundum domicilium ac receptaculum ab vtero. Et veluti fœtus indumentum.

Sin vteri fundo nimis hæc annexa, fidelis
Arte manus nequit euelli, per aromata fiant
Suffitus, quæ fumosa condantur in olla.
Suffitus materia. *Qualia sunt nardus, Casia, illiris Iris, odorus*
Iuncus, odore beans etiam radice Cyperus,
Arthemisia, dictamnum, poliumque, sabina
Cum ladano, styrace & bdello, ben atque Zoino.
Sternutamenta. *Puluereque Ellebori sternutamenta frequenter*
Concutiant vterum: quatiant balanique frequentes
Ex hyeris: purgans & ab his alijsque catharsis
Quæ moueant validè, velut extat Agaricus albens,
Et laxans benedicta in aquis quæ menstrua ducunt
Sumpta: potest similem si forte puerpera ferre,
Quæ tulit antè feros, à partu pressa, dolores.
Secundas quæ potissimum eijciunt atque protrudunt. *Castoreum sed aquæ mixtum Polijve, Thymive,*
Pullegijve datum, poti myrrhæve trochisci,
Succus & è folijs expressus petroselini,
Vel Casiæ, seu cinnamei lympha inclyta ligni,
Pessus & è Cyclamino, myrrhaque, vel vnguen
Impositum ventri quod & hæc, lathyrque dederunt,
Præcipitare solent vtero persæpe Secundas.

COMMENTARIVS.

Chorion, seu Secundæ quid. Δευτέριον, χόριον græcis, Secundæ latinis, fœtus in vtero velamentum & inuolucrum est. Quod ab obstetrice cum fœtu simul educi debet in partu. Retentum enim lipothymias & cōuulsiones inferre solet, à quibus puerperæ sequitur interitus, si primis diebus ab vtero non secedit. *Clysterum materia secundas præcipitantium.* Vt igitur excludatur, clysteres acres inijciantur è decocto radicis cyperi, rubiæ maioris, Iridis, Gentianæ, foliorum Arthemisiæ, matric. sabinæ, filicis, cum floribus chamæmæli, dissolutis hyeris, & oleis irino, chamæmælino, rutaceo. Potio detur è benedicta laxatiua, diaphænico, syrupo laxatiuo rosarum cum Agarico, trochischis etiam al- *Purgatoria.* handal, dissolutis in aquis arthemisiæ, melissæ, calendulæ: quæ iusta dosi dentur, expensis vsque quaque viribus. Pessarium fiet hoc modo. *Pessus.* ℞. puluer. myrrh. galban. styracis an. ℥ß. puluer. ellebor. & trochisc. alhandal. an. ℈j. Simul include nodulo forma glandis in pessarium, in

sinum

sinum pudoris immittendum. ℞. radic. ireos, dictamni, polij, sabinæ, granor. iuniperi an. ʒj. benzoini, Myrrhæ, styracis an. ʒij. Misce. fiat puluis ad vteri suffitum. *Suffitus.* Ptarmicum seu sternutatorium vt hysterica suffocatione pressas, ægreque parientes adiuuat, ita secundas deturbat ob eam causam, quam superiore capite dedimus, in hunc ideò effectum adferendum ex pyrethri & euphorbij puluere in nares insufflando. *Ptarmicum.* Vel, ℞. Castorij ʒij. syrup. de hyssop. ℥j. Cum ℥ij. aqu. meliss. vel arthemis. vel decocti filicis fiat potio. Vel, ℞. trochisc. è myrrh. ʒjß. syrup. de hyssop. ℥j. aqu. decoct. filicis, & sabinæ ℥ij. Misce. Diluantur in potum. *Potiones secundis excludendis aptæ.* Huc reuoca quæ capite de mortuo fœtu, difficilique partu nuperrimè sunt exposita.

STERILITATIS PRO VARIETATE causarum Curatio.

CAPVT XXII.

ONCIPIT *haud mulier, loca cui muliebria torpent* *Conceptum impedientes causæ.*
Frigore, densaque sunt, nimioue exusta calore,
Siccaque: vel nimio conferta ac plena madore:
Cuique hæc arcta nimis vel clausa, foramine nullo. *Mulier imperforata nō concipit.*
Frigida si matrix sterilem facit, exeat humor
Frigidus, epoto medicamine phlegma mouente *Curatio sterilitatis à causa frigida.*
Cum calidis, vt Betonica, Polioque, thymoque,
Marrubio, hyssopo, & paribus, quæ menstrua ducunt. *Pessaria.*
E maioranæ fiant pessaria succo
Cum Moschi granis aliquot, condita voretur
Saluia, fœcundans, prohibens fœtumque ruina.
Assa caro melior, melior lymphaque Lyæus.
Si nimio Matrix furit, & resoluta calore est, *Sterilitatis à calida causa curatio.*
Cassia contulerit, nimium quæ leniat æstum,
Cum portulaca, lactuca, Rumice: creber
Potus aquæ, coctique cibi cum mollibus herbis:
Balnea dulcis aquæ, sine cura vita, quiesque.
Sin madet à nimijs humoribus, humor abundans
Siccetur motu vario crebroque, volucrum *Sterilitatis ab humiditate nimia curatio.*
Assato paucoque cibo, cum pane bis ignem

Experto, vel qui in sale sit vel pistus Aniso.
Suffitus materiæ. *Suffitus fiant vtero cum thure Sabæo,*
Cum ladano, myrrha, origano, polioque, thymoque.
Sed clysmo balanove priùs se fæcibus aluus
Exuat, & poto medicamine: sectaque vena
Quod satis effundat, si fortè necesse, cruorem.
Imperforatarum, & earum quibus sinus pudoris angustior est curatio. *Os vteri claudens membrana secanda. Quod arctum est,*
Hoc dilatet adeps admotus, quemque dat Anser
Præcipuè, vitulique recens ceruique medulla.
Sunt aliæ fiat sterilis cur fœmina causæ,
In quibus assiduè contraria cura sequatur.
Sed quia non sterilis, sterilis fit iuncta marito
Qui spado, vel qui fæcundum semen in aruum
Non iacit, interdùm venit explorandus vterque.
Quænam sūt ad fæcunditatem agenda. *Sique simul sani, nec in ipsis discrepat ætas,*
Non habitus, nec amor, genitalis seminis author,
Non otio pigri sedent, nimiumve laborem
Sectentur: medium teneant in vtroque recessu.
Concoctuque cibo facili, mollique falerno
Excipiant sese, passis vescantur & vuis,
Et cynara, nostris quæ nobilitatur in hortis,
Asparagis, bulbis, rappa, porroque, recentis
Pastinacæ, Marathri radice, marique petitis,
In quibus excellunt quæ dicunt Ostrea, conchis.
Insuper & læti viuant, neque pluribus escis
Impediant stomachum, ne crudo sanguine multus
Crescat adeps, & ab hoc semen minuatur. Idipsum
Si seruent, fæcunda feret citò fœmina fœtum.

COMMENTARIVS.

Sterilis mulier quæ. STERILEM dicimus mulierem, quæ iuncta viro non concipit. Cuius rei plurimas causas attigimus lib. 4. cap. 3. Manifestæ verò magisque communes sunt vteri frigus & densitas, vel eiusdem calor & sic-

citas, vel humiditas exuperans, locellorum vteri vel occlusio, vel angustia, quæ contraria præsidia requirunt, vt omnis præter naturam affectus. Cognoscuntur autem hæc peculiaribus signis. Vt frigus, ab eoque densitas, tùm animaduertitur quandò suppressi sunt menses, aut pigrè labũtur, veneris odium est, in lumbis ac pectine stupor. Tùm itaque repurgandum corpus agarico, diaphænico, reliquis pituitam excludentibus, incoctis calidis mẽstrua mouentibus, vt Aristolochia, melissa, betonica. Suffiendus vterus styrace, benzoino, granis lauri, iuniperi contusis & in ignem missis. Caloris & siccitatis vteri notæ sunt incerti menses, pauci, nigricantes, tenues, interdùm & crassi, partium pudendarum vlcera, pruritus, veneris ardor. Tùm cassia frequenter vtendum, mittendus sanguis, balneum aquæ tepentis ingrediendum: victus ratio sit refrigerans & humectãs. Humiditas vteri nimia cognoscitur è muliebri fluore, mẽstruis multis & aquosis, pubis lumborumque pondere. Tùm motus, & exercitatio sit frequens, purgatio, quæ cacochymiæ debetur, per sennam, catholicum, electuarium diacarthami, cum aquis melissæ, betonicæ, calendulæ: victus genus siccans, tenue, paucum, ex assis alitibus, vt alauda, columba, coturnice, pane biscocto. Bibatur aqua non simplex, sed adiecto cinnamomo, vel seminis anisi, fæniculi, coriandri puluere cum liquiritia: vel annosum vinum aqua dilutum. Si membrana locellos occludit, per Chirurgum incidenda. Si crassum quid obstruit molliendum anseris adipe, medulla vituli, ceruique cum ladano, bdellio, styrace. Quibus artibus mulier sterilis fæcunda reddi potest, si præterea seruentur, quæ postremis nostris versibus tenenda monemus.

Vteri frigus & densitas quibus signis agnoscitur.

Vteri affectus à frigore curatio.

Vteri calidi sicciqueno notæ.

Curatio.

Humidioris vteri notæ.

Curatio.

Sterilitatis ab occludente membrana & crasso corpore obstruente curatio.

EXANTHÆMATVM CVRATIO.

CAPVT XXIII.

ETHIFER *in pueris morbus popularis habetur,*
Qui varijs serpit maculis, rubeoque colore
Sæpe cutem tingit, nisi Pæonis arte dometur.
Ergò si lenta papulæ, nullave feruntur
Febre, nec in pueris malus est insigniter humor,
Excludat balanus fæces, aut clysmus ab aluo.
Cardiacis & aquis, quas morsus & Oxitriphillum
Et scabiosa dabit, limo, citria mala, seratur
In cute quod poterat latitare in Corde venenum.
Impubes calido decumbat in aëre, multis

Exanthæmatum eruptio lethalis & contagiosus affectus.

Exanthæmatum curatio.

Cardiaca.

Vestibus inclusus, vento securus ab omni,
Sudor vt erumpat maculis commixtus: alatur
Sæpe gelatina, pressis & carnibus, ouis,
Butyri vel iure, in quo lactuca coquatur,
Oxalis atque Seris, bouis & quæ lingua vocatur.
Potus erit quæ lympha capit cum sacchare citri
Palliduli succum. Fertur cum lente parata, — Potus ad exanthemata nobilis.
Ficubus & glycirrhiza, marathrique, citrique
Semine ferre foras, largumque ciere madorem:
Quæque fit è coctis pariter cum ficubus vuis.
Ante venit papulas aliquot si fortè diebus
Magna febris, multi soboles humoris, ab hacque — Acuta febris exanthemata præcurrẽs quam curandi formam requirit.
Non terror leuis est oneri ne corruat impar
Naturæ, inque cutem non efferat omne venenum,
Materiæ secta dematur portio vena
Præmisso clystere, sed & calabrina bibatur
Manna, vel in pulli, vituli vel iure soluta.
Tùm verò hæc fieri quùm se cutis alba colore
Commaculat vario nolim, nisi strangulat ægrum
Orgasmus, nimiamque docens dyspnæa saburram — Orgasmus. i. materia turgens, quæ vacuationem indicat.
Indicet exitium, reserata auertere vena
Quod meliùs videatur. At an benè perferet æger
Consule, sit quantusque metus præsentibus ede.
Detrahe nec puero cui porrigit vbera nutrix,
Ne si vi morbi sequitur malus exitus, huius
Te ferat authorem, inque tuo dein nomine, nomen
Pæonium fera turba, procax, insana prophanet.

COMMENTARIVS.

Exanthematum examẽ. 1 EXANTHÆMATVM eruptio cacochymiæ signum est: siquidem alia subalbicant, alia flaua, pallida, violacea, nigraque sunt: alia eaque plurima rubra, quæ plethoram etiam indicant: vt hinc benè colligas ea esse Plethoræ Cacochymiæque sobolem, in qua putredinem insignem ponere licet, ab eaque malignum quid, quùm à communi causa

nasci soleant, populariterque grassari. Quare mirum videri debet, cur vulgò negligatur eorum curatio, sitque affectus ex eorum genere, in quibus Medicus rariùs accersitur. Creditur nimirùm hæc quid esse criticum, quod naturæ vi foràs expellitur, huic ideò soli committendum: vndè fit vt plurimi fato concedant, qui sanari poterant artis Medicæ munere. Nam si nonnulli vel bonitate naturæ, vel lenitate symptomatum ab interitu vindicantur, plures tamen imbecillitate virium & morbi magnitudine pereunt. Quare prudentibus, & sana consilia non aspernantibus instituta sit hęc exanthæmata curandi ratio. Medicus ad ægrum vocatus attentè consideret papularum notas expositas à nobis libro quarto cap. 27. quales sunt frequens oscitatio, pandiculatio, punctio per vniuersum corpus, naris & aurium pruritus, raucedo vocis, capitis dorsique dolor, rubor vultus, inuoluntariæ lachrymæ, dyspnæa, tremor in somnis, febris, sitis. Ex quibus quia plenitudo colligitur, si puer adultior est aut iuuenis, inijciatur clyster, ab eoque vena tundatur antequam erumpant maculæ. Versetur æger in aëre calidiore, decumbat in lecto multis vestibus tectus, in eoque sudorem expectet, quem excitabit hæc dosis. ℞. aqu stillat. morsus & card. an ℥ij. syrup. de limon. ℥j. Misce fiat iulep. Aut parabitur potus quem versibus expressimus ex lente, ficubus, glycirrhiza, semine citri & fœniculi. Vel erit hæc communis potio, ℞. liquirit. ras. ℥ß. caricas incisas numero septem, vuarum Damascenarum ℥ij. Bulliant in aquæ libris tribus ad tertias, addendo sub decoctionis finem succi limon. vncias duas An vero quùm erumpunt papulæ, iamque patent, & corpus vniuersum obsident vacuandum sit quæri potest. Multi namque non nisi per cutim, per quam natura vergit mouendum existimant, ideóque solis sudorificis locum esse debere contendunt. His tamen si nihil fit, nec leuatur æger, ruborque vultus est, plenitudo pulsus, spirandique tanta difficultas, vt suffocationis periculum ingruat, tum aperire venam expedit vel etiam vena secta purgare, quemadmodum vtrumque fit in purpuratis febribus, in quibus, vt hic, corpus vniuersum maculis aspergitur. Nec sine ratione. Morbi namque tum orgasmus, & acutus affectus est. At in acutis eodem die quum materia turget purgandum esse notat Hippocrates. An non etiam vena secta vacuandum quum plethoræ signa manifesta sunt? Anno salutis millesimo sexcentesimo nono cum D. Lussonio parisiensi Medico celebri sum vocatus ad Ambianensis vrbis toparchæ nepotem, qui morbillis per vniuersum corpus effusissimè sparsis cum dyspnæa & stertore pene suffocabatur. Rogatus quid sentirem, explorato pulsu valido phlebotomiam suasi, qua celebrata, repurgatoque corpore consequuta breui sanitas. Nolim tamen hac historia cunctis qui morbillis variolisque fœdantur idem remedium obseruari. Sed videndum an exanthæmata critica sint an symptotamatica. Si critica, quæ tolerantia facili lenique, vel nulla febre se promunt, committenda naturæ sunt, neque remedijs vllis exagitanda. Si symptomatica, nempè cum ingenti febre, lipothymia, dyspnæa, mouendum ex assidentis medici prudentia.

Exanthæmatum, seu morbillorum & variolarum curandorum modus.

Morbillorum signa.

Variæ potus species ad exanthæmata salubres.

Quæstio de venæ sectione varillis erumpentibus.

Hippocrat. lib. 4. aph. 10.

Historia notanda.

Quid obseruandum in Exanthæmatum curatione.

PORPHYROIDIS, SEV PVRPVRATÆ febris curatio.

CAPVT XXIIII.

Purpurata febris ita dicta, quod rubra purpureisque maculis corpus tingat.

ÆC febris, rubicunda dedit cui purpura nomen,
Tingat erythræo quod corpora nostra colore,
Purpureisque notet maculis, nouitate maligna
Terruit hoc nostro, subitisque Machaonas æuo
Cladibus, infesto docuit se opponere monstro
Phœbigenæ telis, quibus hunc armauit Apollo.

Signa purpuratæ febris.

Et quia pulsus erat minimus, tremulusque, soporque,
Mens vaga, visque labans: lotium crassumque, rubensque,
Interdum tenue instar aquæ: cineritia, flaua,
Alba, virens, graue virus olens fæx ibat ab aluo:

Purpuratæ febris curatio.

Cardiacis visum est ægro succurrere lymphis
Reginæ prati, scordi, morsus, scabiosæ,
Oxalidis, cardique, citraginis, oxytriphylli,
Cum succis acidi, niueo cum sacchare citri,
Punicei mali, flauescentisque limonis:
Theriaces & aqua, quæque imperialis habetur:
Antidotis etiam, veluti mithridatica, Chermes,
Theriace, diamargariton, quæque ex Hyacintho est.
Sed leue præsidium fuit hoc, neque cessit anhelæ
Effera vis febris, quia non fuit vnicus aër
Causa mali, latuit neque solo in Corde venenum.
Multus erat Cerebro, reliquisque in partibus humor

Quæstio de venæ sectione in purpurata febre variis rationibus excussa.

Pestifer, immitti ferroque manuque domandus.
Quæstio longa fuit, quia purpura rubra cruoris
Peccantis dabat indicium, foret an reseranda
Vena tumens, & ab hac mittendus sanguis aperta.

Sed metus vnus erat, vena penetrabile secta
Intima ne peteret virus, pareretque ruinam. *Conclusio quaestionis.*
Creber & hic animi lapsus, pulsusque timorem
Augebat, paruus tremulusque. At turba medentum
Sanior esse ferum negat hoc, vel debilitatis
Esse notas: Cor at oppressum fore sanguine misso
Viuidius, tetro procul indè obeunte vapore
Censuit, & numquam fore ad interiora recursum.
Partibus & vacuis oneroso sanguine, vires
Esse reuersuras, quibus eximeretur ab omni
Corpore quicquid erat vitij, sortisque malignæ.
Nec mora, detrahitur pleno de corpore sanguis,
Lenis & interdum datur haud inuisa catharsis. *Curatio methodica purpuratæ febris.*
Cardiacis Cor munitur quæ diximus antè,
Sollicitatur & his sudor. Cibus ille paratur
Qui beet & reparet vires è turture, turdo, *Victus genus eorum qui purpurata febre iactantur.*
Gallina, mollique Capo, tenerisque columbis,
Euchymisque alijs acido cum rumice coctis,
Buglosso, paribusque, expressa carne, geluque,
Et distillato duplicato in vase liquore,
Pulueribus mixtis bezoardi, margaritarum, *Cardiaca varia.*
Gemmarumque, eborisque, & cornu monocerotis,
Rhynocerotis, vt & cerui, redolentis & ambræ:
Conseruis etiam borraginis atque melissæ,
Nenupharis, linguæque bouis, violæque, rosæque.
A quibus admoto Cordi cataplasmate, fixis
Corniculis variis in partibus, & cute cæsa
Cum rutila flamma, morsaque ab hirudine vena,
Deseruit multos genus hoc lachrymabile morbi,
Quod priùs innumeros stygijs immerserat vndis.

COMMENTARIVS.

1 PORPHYROIS, ſeu Purpurata febris à cæteris febribus peculiaribus notis cauſiſque diſtinguitur, vt lib. 4. cap. 28. docuimus: ex quibus pendet varia curandi ratio. Malignus quidem morbus eſt, occultaque vi Cor obſidens, quod oſtendit minimus, ac ferè nullus pulſus, iſque quantum micare poteſt tremulus & conuulſiuus, quem ideò σπασμώτερομον appellant, & Lipothymia frequens. Cordi conſentit Cerebrum, vndè ſopor & hebetudo mentis, grauis auditus, delirium: compatitur & Torax, vndè dyſpnæa. Naturales denique partes affliguntur, vndè varietas vrinarum, fœtor atque diuerſitas excrementorum in aluum deſcendentium. Quare cardiacis vtendum aſſiduè, vacuandum ex interuallis. Quumque cardiacorum duo genera ſint, frigida nimirum & calida quæ capite 15. lib. 7. nominauimus: calidis, quæ pariter ſicca ſint putredinem, in qua maligna vis, arceamus, hoc modo. ℞. aqu. ſtillat. card. ſcordij, meliſſæ an. vnc. 4. ſyrup de limon. ℥j. Vel, ℞ aquar. oxalid. oxytriphill. card. an. ℥ij. ſyrup. de limon. & oxyſacchar. ſimplic. an. ℥j. aqu. theriac. & imperial. an. vnc. ſem. Miſce. fiat iulep. in duas doſes. Primis diebus indatur clyſter, ſeceturque vena. Dein, ℞. radic. angelicæ, tormentill. dictamni cretici an. vnc. ſem. fol. oxytriphill. meliſſ. ſcabioſ. bugloſſ. borrag. vlmar. an. Mi. ſemin. acetoſ. citri, card. an. drach. 2. Bulliant in aqua ſufficientis quantitatis. In colat. lib. 1. diſſolue ſacchar. vnc. 4. ſucci limon. ℥j. fiat apozema clarificatum, cinnamomo conditum in tres doſes. Quia verò purgatio neceſſaria eſt ob plethoram cacochymicam, in doſi infunde Rhei elect ʒij. ſantal. citrin. & moſchatæ nucis an. ℈j. In expreſſione dilue catholic. duplicat. ʒvj. elect. diacartham. ʒij. ſyrup. capill. ven. ℥j. Si debilior eſt æger, ad expreſſionem Rhei diſſolue duntaxat ſyrupi Saporis Regis ℥j. aut ℥jß. Parari poterit ſyrupus ſolennis in hunc modum. ℞. ſuccor. Oxalid. oxytriph. bugloſſ. borrag. vlmar. ſcabioſ. morſus, citti pomor. redolentium pari doſi mixtorum ac depuratorum ℔ß. ſacchari tantumdem. Lentè bulliant, fiatque ſyrupus perfectè coctus, quo ſæpè capiat æger è cochleari, vel ex aqua cocta ſimplici, vel diuina, cuius in hoc opere non rarò meminimus. Huius ſyrupi vicem ſupplebit ſyrupus è limon. è granat. ex acetoſæ ſucco, iulepus roſaceus, oxyſaccharum ſimplex. Conſeruarum, opiatarumque cordialium formulæ reuocentur huc è capite poſtremo lib. 5. & cap. 5. lib. 7. Nec verò reuocare te in hac febre à vacuatione debet pulſus paruus ac frequens, quoniam ab oppreſſione fieri conſueuit, quæ venæ ſectione catharſique tollitur. Quod tamen vt benè colligas, nec fallaris, ſingula ſigna luſtres. Nam ſi rubet facies, ſpirandi difficultas eſt, vrinarum rubor, excrementorum alui fœtor, mouendum eſt. Sin pallor liuorve vultus, ſtertor, vrinæ tenues, quæque deſcendunt in aluum liquida ſunt & aquea, quæ vocant ὑδατόχολα, magis horrendum, ideóque cautius agendum. In hoc autem affectu tam ancipiti, tamque ſubdolo non antè ſalutem polliceare,

quàm

Ex varijs ſignis cauſiſque varianda curatio.

Cardiacorum duo genera.

Apozema cardiacum.

Syrupus ſolennis, ſeu magiſtralis.

Notandum.

quàm omnia salutis signa consentiant. Nam vt quis intereat, vel vnum esse malum signum sat est: vt conualescat, omnia bona signa concurrant necessum est, vt apud Hippocratem in prognost. Galenus monuit in acutis morbis haud oscitanter obseruandum.

ARTHRITIDIS CVRATIO.

CAPVT XXV.

VMOR *in articulos tenuis calidusque patentes* — *In Arthritide quando vena secanda.*
Quùm fluit, & subito pungit queruloque dolore,
Exeat è vena cruor, oppositaque dolori.
Lenis & è Manna detur Sennaque catharsis. — *Quibus purgandũ quùm a sero bilioso fit Arthritis.*
Epotis feruor gelidis sedetur ab vndis — *Iulepus refrigerans.*
Lactucæ, seridis, plantaginis atque rosarum,
Cum granatorum myrthillorumque syrupo.
Lenit at imprimis asinini potio lactis.
Cassia sumpta per os iuuat, & Cataplasmatis instar
Iuncta dolorificæ dat opem & noua gaudia parti.
Lac etiam cum quo panis macerata medulla
Cocta sit, atque croci minimùm ac penetrantis aceti. — *Varia cataplasmata dolores lenientia.*
Seminis & psilli muccago extracta liquore
Solani, cum lumbricis oleumque rosatum.
Si fluor his non cessat, & est dolor efferus, ingens,
Instar acus pungens, intercludensque soporem,
Lac & hyoscyami folium simul incoque, lacve
Iunge opio, quo sensus hebes stupidusque sequatur.
Nocturnis hordi succus sumatur in horis,
Et liquor hic niueus quem fundit amygdala dulcis. — *Hordeatum & amygdalatum.*
Sit comes huic sacchar, semenque papaueris albi,
Leniat vt, sistat, placidumque dolore remoto
Conciliet somnum. Post quæ Catapotia dentur — *Pilulæ cholagogæ.*
Aurea, barbaricique Rhei mollita liquore
Lactucæ, vel nymphææ, violæve syrupo:
Fellis vt indè serum, gemebundi causa doloris

Deſerat articulos, excludaturque per aluum.
Fluxio ni ſedatur ab his, camomilla coquatur,
Aiuga, galla, roſis & nigro mixta Lyæo

Cataplaſmata partē affectam roborantia, ſiſtentia fluxionem, leniterque digerentia.

Pro fotu. Stercuſque recens tepidumque boantis
Admotum parti ſtet pro Cataplaſmate vaccæ:
Materiam fotus niſi pro Cataplaſmate malis,
Quæ cum butyro, roſeoque ſit vnguine frixa.
Si pituita parens Arthritidis, humor in aluum

Arthritidis à frigida cauſa curatio.

Sæpe ruat pilulis quas condit Agaricus albens,
Et reliquis quæ phlegma mouent. Pituita coquatur

Fotus diſcutiens, molliēs, partemque roborans.

Partibus eſt quæ fixa, grauique dolore moleſta
Origani fotu, meliloti cum camomilla,
Cum que roſis: olei vulpini, vel terebinthi,

Litus.

Lumbricive litu, cum quo Enula & Iua madebit,
Saluia, Sampſucus ſeu Maiorana, chamædris,
Caſtoreumque, Ebuluſque, & lauri bacca virentis.

Muccago ſeminis fænugræci in oxycrato extracta.

Qui fænugræci extrahitur de ſemine muccus
Oxycrato cum melle, tribuſque in parte diebus
Hæret, ab hac triſtem fertur reuocare dolorem,

Cataplaſma è cochleis. Arthritidis nodos diſſoluentia.

Muccus vt è tritis cochleis. Diſſoluere nodos
Quos pituita parit, Podalyrius arte medendi
Vix poterit. Tamen eſt aliquot niſi nodus ab annis,
Hunc vetus in pernæ fuerit qui iure ſolutus
Caſeus emollit, diachylum & ab Iride dictum,
Mercurij emplaſtrum, Vigo quod celebrauit, oliuum
Ranarum, cum quo Suis extet & Anſeris vnguen.

Vide [illegible]

Iſchiados curatio.

Materiam trahat Iſchiados ranunculus, atque
Creſſio ſylueſtris, Pini reſina & Terebinthi,
Nigraque pix, viuum ſulphur, fimus atque columbæ,

Iſchio dolenti non ſunt admouēda ante vacuationem topica.

Quæque dolorificæ ſint fixa pyrotica parti.
Sed priùs & vomitus fiant, & clyſmus in aluum
Detrudat fæces hyeris commixtus, ab hocque

Vena humeri fundat, dein poplitis icta cruorem.
Corniger hinc abeat proles Semeleia Bacchus
Et Cytheræa Venus. Frugalis vita, lyæi
Potaque lympha loco, Podagræ, diræque Chyragræ,
Articulûmque alios vetat insanire dolores.

Venus & vinum arthriticis infensa: sic vtilis vita frugalis.

COMMENTARIVS.

1 QVID Arthritis, quot eius species, à quibus partibus oriatur, quibus signis agnoscatur, & à quibus fiat causis lib. 4. cap. 29. diximus. Causa quidem communis serum est, cuius duplicem fontem agnouimus, Cerebrum & hepar, à quibus serum id decumbens in articulos mora crassescit, nodosque parturit. Ideóque si fluxio manat à Cerebro, quod ex grauitate capitis, & Pericranii dolore cognoscitur, Cerebrum expurgandum est pilulis arthriticis, coccijs, ex agarico, si pituitosis excrementis redundare videtur: sin biliosis, catapotijs aggregatiuis, aureis, è rhabarbaro: pilulis verò lucis minoribus, indis, è fumaria, si melancholicus humor exuperat. Sed à Iecore suspectus humoris serosi decubitus, quùm plethoricum hominem arthritis affligit. Ideóque tùm Cassia, Manna, Catholico, syrupo solutiuo rosarum corpus exonerare conuenit, venamque secare sæpiùs & audentiùs quàm in reliquis causis. Quamquam & in Arthritide qualibet phlebotomia perutilis, tùm quia serum, huius affectus vnica causa, sanguinis excrementum est, vel puri, vel biliosi, vel pituitosi, Melancholicive: tùm quia sæuit in Arthritide dolor, cui nihil æquè subuenit, vt sanguinis detractio, quæ prophylacticum huius remedium est, si morbum anticipet: therapeuticum, eo si nato celebretur. Sed vacuare meliùs est eo tempore, quo malum, quod periodicè mouetur, redire consueuit. Quod Vere sæpiùs contingit & Autumno. Sed Vere maximè, quo calor aëris ambientis humores fundens, è partibus internis, ijsque principibus euocat in cutem, vel in imbecillas partes amandat atque transmittit: quod ex varijs Hippocratis & Galeni locis liquet. Quod si morbus vrget, neque præ dolore dat inducias, obseruandum è signis calidus frigidusne sit. Si calidus, ℞. decoctionis remollit. factæ in sero lact. lib. 1. cathol. loch. è Caff. an ℥vj mel. violat. butyr. recent. an. ℥ij. misce. fiat clyster. Mittatur ab eo sanguis ad vncias septem, plus minùs, expensis ægri viribus. Phlebotomia poterit iterari, si calor, dolor, plethora suaserit. Deindè, ℞. medull. caff. vnc. 1. fem. Cum sacchato, vel syrup. violac. fiat bolus. Vel, ℞. medull. Caff. ℥vj. Diaprun. solut ʒiij. Misceantur in bolos. Vel, ℞. cathol. & syrup. laxat. rosar. an. ℥j. Diaprun. solut. ʒij. Cum aqua lactuc. fiat dosis. Vel ℞. fol. agrimon. lactuc portul. cichor, totius an. Mj. semin. quatuor. frigid. minor. contus. an. ʒj. flor. violar. nenuph. an. Pj. fiat decoct. in sero lact. In colat Dissolue elect. linit. ℥j elect. è succo rosar. ʒij. syrup. violac. & è cichor. composit. cum rheo an. ℥ß. Manna,

Arthritidis causa communis.

Signa & curatio fluxionis à Cerebro.

Signum fluxionis à Iecore, eiusdemque curatio.

Cur in quauis Arthritide vena secanda.

Phlebotomia prophylacticum & therapeuticum Arthritidis remedium.

Hippoc. aph. 20 lib. 3. aphor. 47. & 55. lib. 6. & Galen in comment.

Modus Arthritidem à calida causa curandi.

Clemens viij pontifex maximus podagrā olim molestissimam reddiderat valde tolerabilem usu huius pilulari. ℞ hermodactylorū, turpith ana 3ß aloes ʒj diagredii gr v. Zinziberis gr vj cum syrupo de absynthio fiant pilulae et assumantur capiendae hora 4 noctis ante prandium.

blandum medicamentum ad vnc. 2. in iure pulli vitulive diſſolutum cholagogum eſt, educitque ſeroſa; quare in arthritide biliosa ſæpiùs vſurpandum. Topicorū hinc vſus eſto ℞. lact. vaccini lib. 1. vitellos duorum ouor. medull. panis ℥iiij. aqu. ſtillat. roſar. plantag. aceti an ℥ij. croci ʒß. Lente coquantur in cataplaſma: quod ſtuppis cannabinis aut linteis exceptum admoueatur partibus dolentibus. Hoc quidem lenit, diſcutit, coquit, leniterque repercutit. Refrigerabit magis, doloremque ſopiet, ſi ſolani & hyoſcyami ſuccum addideris, aut aliquot opij grana. Vel, ℞. muccag. pſill. & cydon. extract. in aqua plantag. & roſar. ℔. ß. Admoue cum linteo partibus his, in quibus calor & dolor eſt. Sin frigus Arthritidis eſt cauſa, ℞. fol. alth. malu. petroſel. fænic. an. Mj. fol. oriental. ʒvj. fiat, decoct. & colat. ad lib. 1. In qua dilue diaphæn. mell. mercur. ſacchar. alb. an. ℥i. ol. chamæm. & anethin. an. ℥jß. ſalis ʒj. fiat clyſter. Hic venæ ſectio non æquè confert. Vtilis tamen, quoniam omnis Arthritidis cauſa fluxio eſt, quam comitatur dolor: ſed parciore manu ſanguis effundendus, ratione materiæ frigidæ, quæ per ſeſe phlebotomiam non exigit. Parari verò poterit hæc potio ℞. fol. calendul. chamædr. chamæpith. an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. coriandr. præparat. an. ʒj. fol. oriental. ℥ß. fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochiſc. ʒjß. nuc. moſchat. ℈j. In expreſſione diſſolue elect. diacartham ʒij. iulep. roſar. cum agaric. ℥j. Cum aqua beton. vel calendul. fiat doſ. Vel, ℞. cathol. duplicat. vnc. 1. trochiſc. alhandal ℈j. ſyrup. de mentha, & capill. ven. an. vnc. ſem. Cum decocto beton. chamædr. primulæ veris fiat doſis. Dolorem ſedabunt oleum vulpinum, chamæmælinum, lumbricorum, ſtercus bouillum aut vaccinum cum his oleis aut butyro frixum, partique mediocriter calens appoſitum. Vel, ℞. muccag. ſemin. fænugræc. extract. in hydromelite cum aceto pauco. ℔. ß. Admoue parti dolenti cum ſtuppis, aut linteo. Vel, ℞. cochlearum integrarum diu contuſarum in mortario lib. 1. ſulphuris viui vnc. 2. Fiat cataplaſma: quod omni conuenit Arthritidi, ſed in calida cauſa detrahendum ſulphur, aut minuendum eſt. Fotus è maiorana, ſaluia, floribus chamæmæli, meliloti, ſemine lini conferent, quùm in declinatione morbi reliquiæ craſſioris humoris erunt diſcutiendæ. Qúmque ſint Arthritidis ſpecies Iſchias, Chyragrā, Podagra, quibus Gonagrā potes annectere, notabis in Iſchiade venam è cubito primùm, hinc è malleolo tundendam, refrigerantibus & aſtringentibus, quæque fluxionem intrò reuocent topicis non vtendum, ne craſſior humor ſeu muccus in Cotyle manens in tophum abeat, cogatque, laxato articulo femoris caput coxa excidere, foraſque ferri, ſequaturque claudicatio: ſed admouenda quæ diſcutiant & attrahant, qualia ſunt oleum irinum, rutaceum, vulpinum, lumbricorum & terebinthinæ: vel hoc emplaſtrum. ℞. gummi pini, terebinthinæ, reſinæ nigræ an. vnc. vnam puluer. radic. ireos florent. ſulphur. viui an. vnc. ſem. puluer. hermodactyl. drac. vj. ol. lumbric. & ceræ quantùm ſatis in emplaſtri conſiſtentiam. Extende ſuper alutam admouēdum Iſchio dolenti. Reuellendum aperta cubiti vena ſeuiente podagra, ſed è poplite ſanguis effundendus in Chyragra.

Cataplaſma.

Arthritidis à frigida cauſa curatio.

Arthitidi frigidæ congrua medicamēta.

Ad Arthritidem frigidam topica.

Arthritidis ſpecies. Iſchiadis curatio.

Pulvis sumendus ex iure. ℞ hermodactylorū turpith ana 3ß. diagredii gr iiij zingib. gr iiij sacchari candi ʒj. Misce f. pulvis probatissimus

Rhasis pinguedinem gallinae recentem ... cum qua cinerem ... miscet, mira ... dicit in hoc casu valere.

℞ conservae flor rosmarini ʒj hermodactylorū turbith ana ʒij cinnamomi 3ß sacchari candi 3ß M. fiat condit. cuius cochlear sumatur ex iure 4 horis ante cibum.

Si Gonagra cum plethora est, primùm ex humerali, dein è malleolo venam aperi. Tenuis ratio victus imperetur, interdicatur venere vinoque. Nam excrementorum prouentus, venus & crapula tanti mali seminaria sunt: quibus addas articulorum imbecillitatem, parentumque semen vitiatum, quo transfertur affectus in prolem, & fit Arthritis hæreditaria, cuius curatio difficilis ac penè deplorata, quùm sit connata, naturalis & hectica. Cætera quæ pertinent ad hunc locum è versibus require.

Arthritidis adiuuantes causæ.

ELEPHANTIASIS CVRATIO.

CAPVT XXVI.

Vix Elephantiasis, solidis in partibus hærens,
Visceribusque potest tolli, quia Cancer habetur.
Demere tentabit tamen hanc Podalyrius, illis
Præsidijs quæ Musa canet. Calabrina bibatur — *Blandiora cathartica.*
Manna frequens, rate quæ pictis affertur ab Indis
Cassia, Senna sero lactis macerata, vel vuis
Mollibus & prunis, vituli vel iure, vel hædi. — *Venæ sectio, ab eaque cornuum & hirundinum admotio.*
Venáque tundatur, maculataque sugat hyrudo
Partibus è varijs nigrantem sæpe cruorem.
Corniculis etiam fixis cruor exeat, icta
Sæpe cute, & tumidis sint fixa pyrotica membris. — *Cauteria varijs corporis partibus figenda.*
Mergatur tepidis non rarò corpus in vndis, — *Cur frequẽs debet esse balneum.*
Mollis vt his & aperta cutis sit, & exeat illa
Fumus hebes qui corpus iners facit, ingrediatur
Et vapor, internos tepidus qui temperet artus.
Post hyera vtilis est quam dat Colocynthis, & hamech — *Validiora cathartica.*
Synthesis, è fumo terræ catapotia, quæque
Elleboro nigro constant, velut Inda feruntur,
Hæc & quæ Cyanæo sunt celebrata lapillo. — *Pilulæ de lapide lazuli.*
Sit cibus è teneris pullis quos India misit,
Nostraque dat gallina, capis, vituloque recenti. — *Ratio victus.*
Quæ licet Omphacio iungas, acidoque liquore

Punicei mali, Medive, vel oxyacanthæ,
Purpurei-ve Ribis, caro si magis assa placebit.
Sin elixa, fero magis est quæ commoda morbo
Sumitur, Oxalis est magis & lactuca coquenda,
Plantago, violæque, serisque domestica, lætans
Borragoque, & lingua bouis. Cibus optimus ouum

Amygdalatum, hordeatum & lac asininum.

Sorbile, si sit id atque recens, & amygdaleum lac,
Sacchare commixtum roseo, quod & hordea fundunt:
Arcadicæque Asinæ pleno quod ab vbere manat.
Nec nocet euchymis interdum è piscibus esus.

Panis hordeaceus.

Panis erit melior spicato pressus ab hordeo.
Salsa nocent, & aromaticis condîta, suillæ
Ceruinæ carnes, Asinæ, leporisque, bouisque.
Caseus &, nisi fortè recens, faba & omne legumen,
Et pyra, sint nisi cocta. Iuuant sed pendula curtè
Poma, rubens cerasum, Melonis & aurea pulpa
Si calor est, lactuca & quæ maceretur aceto
Cum Portulaca, tenuique è cappare fructus.

Pomaceum & potus diuinus.

Limpidus è Pomis potus liquor vtilis, isque
Qui venit è cocta, tenui cum sacchare lympha,
Commixto citri, casiæ cum cortice succo,
Nulla meri sitis adsit, obest Cereuisia, quique
Crassior est succus. Liquiritia & vua coquantur,
Vndáque surgat ab his, violæ miscenda syrupo.
Visa fuit priscis castratio ferre salutem.
Si minus ista placet, renouentur balnea sæpè.

Sarsaparillæ potus & è mercurio litus elephãticis salutaris.

Sarsaparilláque det largos epota madores,
Mercuriique cutis pinguescat ab vnguine fœdo.
Sed quia virus inest, eaque iugulare venenum
Proprietate valent Medicos aptentur in vsus.

Cardiaca.

Est velut antidotus Mithridatica, Theriaceque,
Scobs eboris, cornucerui, viridisque Smaragdi,

Vipereumque merum. Bibat hoc elephanticus æger,
Vipeream vel edat carnem. Condita sed antè
Viperea cum sale sit, Porróque, oleóque & Anetho,
Cum capite abscissa, quibus est vis noxia, cauda.
Pergameus probat hoc, & eo sanasse Galenus
Testatur. Tamen hæc si lubrica cura videtur,
Vipereáque horres saliens è carne venenum,
Ius dato gallinis, cocta in quo Vipera virus
Merserit, implumes vbi sunt, alimenta parabis
Ex illis, pellem quibus exuat atque senectam
Leprosus, teneráque nouet cum carne iuuentam.

Viperea carnis præparatio

COMMENTARIVS.

1 QVI Spagyriam & Pyrotechniam, seu Chymiam, veróque nomine Cacothecmiam amplectũtur, in eo se vincere Dogmaticos aiunt, quod relictos ab eis Paralyticos, Hydropicos, Arthriticos & Elephanticos aliquando sanent. Quos vellem relictis ignibus, in quibus oleum, & operam perdunt, dum assiduè metalla comburunt, calcinant, cæmentant, dissoluunt, putrefaciunt, maturant, digerunt, fixant, sublimant, fulminant, circulant, filtrant, graduant, rectificant, reuerberant, proijciunt, coagulant, & varia simplicia mille modis versant inaniter atque difformant, vndè vitra, sales, cineres, liquores, & quintas suas essentias parant cremandis hominum visceribus, potiùs in scrutandis morborum signis & causis occupari, sine quorum cognitione nulla esse potest morbi tuta sanatio. Scirent hi quidem ex eis verè & apodicticè quibus morbis, quando & quomodo medendum sit, neque vanis pollicitationibus, exhaustis ægrorum loculis, pro salute mortem inferrent in Medicinæ summum dedecus, quæ per eorum imposturam iam non ars, sed atechnia putatur, & hariolorum similis versutia. Quos hic insectari mihi non est animus, sed monere, hortarique, vt relicto fornacum fumo, quo caligat eorum mens, Solem aliquando videant, in eiusque lumine morentur, in quo, non in puteo, nec orco Paracelsico quærenda veritas. Solem in arte medica voco methodum, quæ ratione fit & experientia: quam qui sequitur, in ægro centesimo vix falletur. Habent enim quique morbi, quemadmodũ hoc opere demõstrauimus sua signa propria, quæ possumus, vt sunt Apodictica, Pathognomonica, Tecmiria nominare: signaque coctionis, quæ salutem: aut cruditatis, quæ dubium exitum præferunt, ex quibus ad causas facilis est transitus, quibus cognitis scitur etiam an salutis spes affulgeat, an metuendus interitus, ideóque sit ne curabilis an incurabilis morbus. Do-

Vana chymicorum ars & pollicitatio.

Chymicorum vanus labor.

Nulla morbi tuta sanatio, sine signorum & causarum cognitione.

Methodus in Medicina Sol dicitur, quia per eam arti vt per Solem mundo lumen adfertur. Est autem methodus via pro ratione ac modo aliquid faciendi.

ceamus hoc in istis affectibus, quos isti dogmaticos, ex quorum numero nos esse gloriamur, relinquere dicunt. Paralysin annuam, in qua pars sine sensu motuque est, grauis & tabida, sanare vix homini datum existimem. Diuorum hoc munus est, eius nomine concessum, qui è sinu patris in mundum venit, nobisque salutem peperit. Cur verò sanari natura nec arte potest antiqua Paralysis? Quia non affluit à Cerebro radius spiritus animalis, obstructis omninò neruis à materia, quæ primis diebus sequax, temporis spatio coaluit. Non etiam in partem paralyticam ingreditur vitalis spiritus à Corde per arterias, nec alimentum à Iecore per venosum genus, quia sopitæ sunt & ignauæ facultates, vndè sequitur Atrophia, qua posita partem habeto mortuam. At dicet quis, calfiet membrum, essentiarum neruallium viribus. Causticæ sunt hæ quidem & igneæ, summéque penetrabiles. At quid facias, vbi parti non inest natiuus calor: siccabis duntaxat, partique conuulsionem à siccitate, quæ lethalis sit adferes. Recentem quidem nuperque natam Paralysin sæpe curauimus, in qua non omninò sunt occlusi motus & sensus vitæque meatus, veterem numquam. Sic profligare per interualla redire solitam, at

Paralysis annua vix curatur.

Paralysis antiqua cur non curatur.

Recens paralysis curari potest.

Tollere nodosam nescit Medicina Podagram.

Arthritis curari potest, si nodosa non est.

Nam qui nati sunt in articulis tophi, gipsei sunt scirrhosique, qui neque calidis discuti possunt, nec humectantibus liquari resoluique, maximè si vitium ab aliquot iam annis contractum, estque vetus exuccumque corpus. Hydrops ab obstructione sanatur: ab inflammatione Iecoris, siccitate, scirrhoque minimè. Sic nec elephantiasis confirmata curabilis. Cancer enim est vniuersalis, ideoque generalis corruptela substantiæ, quæ quùm suo natiuo calore destituta sit, fœteat inficiatque, ad interitum vsque necesse est, quia non est ad habitum à priuatione regressus. Quare si graueolens anhelitus, rauca vox est, aures retortæ, malæ, labra prominent atque crassescunt, corpus vniuersum tuberosum est, fædisque rimis exaratum, insuperque grandinosum, qùumque transfigitur acu sensus expers, ne polliceare sanitatem. His enim signis colligendum in habitu corporis deprauatam assimilationem, ac perenem in visceribus corrupti sanguinis generationem, quam ars nulla possit emendare. Sin leuiora signa comparent, vt rubor vultus ad liuorem, motus sensusque piger ac stupidus, Dyspnæa, durior aluus, ad venerem insolens procliuitas, sternutatio, ructusque frequens, somnia molestissima, mæror, Incubus. Ad hæc si pruritis excitatur, cutis Alpho, Lichene, Psora conspurcatur, attollique iam in fœdum tumorem cernitur, in eius curationem remedijs hoc capite decantatis accingere. Progrediaris autem hac methodo. Primùm inijciatur clyster, ab eoque basilica vena tundatur, primo dextri brachij, deindè sinistri. Tùm, ℞. medull. cass. ʒvj. diaprun. solut. ʒij. confect. hamech. ℈iiij. Misceantur in bolos cum saccharo vel syrup. violac. Sequentibus indè diebus, ℞. fol. endiu. scariol. chondrill taraxaci. scolopendr. ceterach. lactuc. portulac. an. Mj. tamarind. pingu. ℥ß. semin. card. fænic. an. ʒj. liquirit. ras. ʒij. flor. viol. & nenuph. an. Pj. fiat. decoct. in qua infunde

Quis hydrops curari, quis non curari potest.

Elephantiasis confirmata cur incurabilis.

Elephantiasis confirmatæ signa.

Elephantiasis incipientis atque curabilis signa.

Alphos, vitiligo Latinis interpretatur. Quæ duplex: alba quæ leuce: nigra, quæ melas dicitur. Macula est humoris impuritate genita, pituitosi quidem leuce: Melas atrabiliarij.

funde & coque fol. oriental. seu sennæ ℥vj. In colat. dissolue elect. lenitiui, & syrupi Saporis regis an. ℥j. fiat dosis. Hinc ingrediatur elephanticus balneum aquæ dulcis in aliquot dies, frequenter repetat, in eoque sumat iulepos huius generis. ℞. aquæ stillat. lactuc. fumar. card. an. vnc. 3. syrupi de pomis odoriferis simplicis & syrup. violac. an. vnc. 1. ß. Vel, ℞. aqu. stillat. bugloss. borrag. meliss. an. vnc. 2. syrup. violar. & limon. an. vnc. 1. fiat iulep. in duas doses. Capiat vnam manè: alteram pomeridianis horis in balneo. A quo si pigrior aluus est, eluenda clystere. ℞ fol. alth. malu. parietar. violar. camomill. betæ, fumar. mercur. an. Mj. semin. anis. ℥ij. fol. senn. vnc. 1. Coquantur simul. Ad colaturæ libram adde cathol. mell. sacchari rubr. an. vnc. 1. ol. violac. vnc. 2. salis drac. 1. fiat clyster. Poterunt ab eo ranulæ, venæ linguæ subditæ secari, quæ cùm in quouis, tùm in hoc affectu nigricant. Apozema sanguinem depurans, corporis habitum refrigerans & purgans humorem vstum ac fæculentum erit tale ℞. corticis radic. cappar. tamarisci, radicis oxalid. oxylapath. polypod. quern. an. vnc. 1. cortic. ellebori nigri drac. ß. capillar. omnium bugloss. borrag. lactuc. portulac. cichor. tot. endiu. scariol. summit. fumar. meliss. lupul. an. Mj. tamarind. vnc. 1. semin. fænic. dulc. card. citri, melon. an. drac. 2. liquirit. ras. drac. 3. fiat decoct. in aqua & sero lact. in qua lentè bulliant foll. senn. mundat. vnc. 2. cum drac. sem. cinnam. Cape de colatura lib. 1. In qua infunde siliquæ ægyptiæ, seu pulpæ cass. & cathol. duplic. an. vnc. 1. sem. Expressione facta dissolue syrup. Saporis regis vnc. 2. syrup. de fumaria vnc. 1. fiat apozema pro tribus doss. quæ dentur tribus matutinis continuis. Ab his cornua vel cucurbitulæ varijs corporis partibus aptabuntur, vt humeris, lumbis, natibus, & alijs quæ maximè tument, rubent aut liuent; faciei tuberosæ potius hirudines. Syrupus solennis, quem magistralem vocant, instituatur hac forma. ℞. succ. pomor. curti pendul. ℔. sem. succ. bugloss. borrag. endiu. fumar. lactuc. portulac. depurat. an. vnc. 4. seri lact. lib. 1. Misceantur. Infunde fol. senn. mundat. quartaria tria, florum viol. bugloss. borrag. an. Pij. semin. anis. fænic. card. liquirit. ras. an. vnc. sem. Lentè bulliant, deindè colentur. Adde sacchari albi libram vnam pro libra decocti, fiatque syrupus perfectè coctus, ex quo bis in hebdomade sumatur vnc. 1. sem. quæ diluatur in ptissana, vel aqua bugloss. borrag. endiu. fumar. scolopend. pro dosi: quæ si non, vt par est, purgat, adde confect. hamech. ℈iiij. ant drac. 2. Serum lactis æstiuis ardoribus sæpiùs haustum ad libram dimidiam, vel etiam lib. 1. addito sacchara valdè iuuat, vt & pomaceum è pomis odoriferis extractum. Nec omittendum lac, cuius vsu putat Galenus Scythas ab Elephantiasi vindicari. Ius decoctionis prunorum frequens esto: teneaturque victus ratio quam versibus expressimus. ℞. conseru. violar. vnc. 2. conseru. rosar. nenuph. bugloss. borrag an. vnc. 1. mithridat. veter. & theriac. an. drac. 2. specier. elect. è gemm. & diamargarit. frigid. an. drac. 1. rasur. ebor. cornu ceru. coral. rubr. an. drac. sem. lapid. bezoard. rasur. monocerot. an. ℈ß. si diues æger est. Cum syrup. simplici de pomis odoriferis & iulepo rosaceo fiat opiata mollis: de qua voretur manè vesperique

Balneum in elephantiasi sæpe repetendum.

Clyster emolliens, detergens, flatus discutiens, & vstos humores expurgãs.

Venarum sub lingua sectio.

Apozema sanguinem depurans, & vstum humorem fæculentumque purgans.

Cornua cucurbitulæ, hirudines.

Syrupus solennis seu magistralis.

Serum lactis & pomaceũ elephanticis vtile.

Opiatæ.

Litus ex hydrargyro.

bolus nucis auellanæ quantitate. His si non cedit malum, ad hydrargyrosin properandum. Siquenon tam sanguis, vel adustus & ater humor quàm pituita putris Elephantiasis causa videatur, quod ex colore dignoscetur, miscebuntur ad purgandum phlegmagoga, qualia sunt Diacarthamus, syrupus rosarum pallidar. cum agarico, trochisci de colocynthide, quos Alhandal appellant. Vtque sudores moueantur, cum Saryaparilla iungetur ligni sancti seu Guaiaci scobs seu medulla: quamquam hic ab omni causa sarzapazillam Chynamque præfero, quia cum insito calore nostro maius symbolum habere videntur innata sua temperie, quæ calida sit & humida, quorum doses noni libri capite nouissimo dedimus. Et hic erit postremus labor huius operis. Quod si tibi, lector candide, minùs arridet, humanitati dato non ignauiæ. Sin gratum est, videturque luce, lectioneque dignum, supremi numinis donum esse cogita, cui soli summa, perennisque laus & gloria.

Phlegmagoga.

Sudorifica, quæ vacant hydrotica.

QVO REGE GALLIÆ VOLVMEN hoc Author absoluit.

Per vrbem, Lutetiam intellige, totius Galliæ Metropolin.

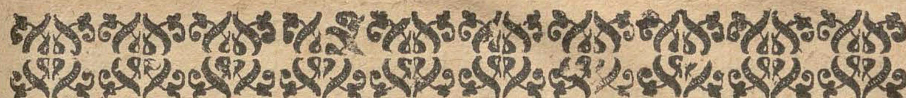
Annus, quo Ludouicus decimus tertius in regnũ ascitus est, fuit salutis 1610.

HOC opus exegi quùm Rex Lodoicus in vrbe
Tertius à decimo, clara genitrice regente,
Gallorum imperio potitur, plaudente senatu,
Principibusque viris, populiq; omni ordine læto.
Quem precor in pacem pronum, legesque tuendas,
Sacraque, quæ prisci coluere perennia reges.

FRANCISCI PORTI Crespeiensis Valesij, Medicique Parisiensis Medicæ Decados Finis.

316

INDEX RERVM IN HOC OPERE NOTANDARVM.

FINIS.

Errata sic emendato.

PAg. 4. versu. 2. lege nitidis è fontibus. p. 187. l. 20. l. vnc. 1. sem. l. 24. l. vnc. 2. l. 45. l. His ideò. p. 188. l. 1. l. decocto. p. 209. l. 40. l. fit enim sanguis. pag. 212. versu 6. l. Se reparat, non separat. p. 213. in titulo l. Tertianæ Nothæ. p. 221 versu 9. l. coquuntque. p. 222. l. 9. l. drac. 2. p. 227. versu penultimo l. temeraria. p. 254. versu 14. l. Malleolo. p. 267. l. 13. cōmentarij. l. confect. hamech drac. 2. p. 258. l. Melancholiæ morbi curatio. pag. 265. l. 28. comment. l. Erysipelas. p. 266. versu 16. l. picræ. versu 19. l. Puniceos. p. 277. l. 6. l. Affectuum. p. 281. vers. 6. l. Staphysagria. p. 288. versu 5. l. Terebinthina. p. 295. versu 17. l. Illitus. p. 298. vers. 3. l. vngula lata. p. 320. versu 16. l. Armeniæ. p. 259 versu 3. l. Cumini. versu 13. l. genitos. p. 402. versu quinto. l. vijs, non vis. p. 418 versu 5. l. fluor est. versu 9. l. lenique. versu 12. l. cruor vt. p. 419. l. 16. comment. pro vnc. 1. drac. 2. repone. pag. 438. versu 2. l. Nec iaceat. p. 442. versu 11. l. Casia, non cacia. p 443. l. 4. l. oblinet. p. 455. l. 31. commentarij. l. medullæ cass. drac. 6. p. 459. versu 3. l. Vipera. Eadem p. l. 2. commentarij. l. Cacotechniam.

Excudebat FRANCISCVS IACQVIN, An. D. 1613.

19.

Margarita preciosa Magistri Boni Ferariensis in 4to.

Zagadnia dworskie
In fronte Naname żony
In pectore. naname długow
In sinistro boku naname prawa
in dextro naname lewa
amen.

Gdy szeka to wama to ia jem sama
a gdy szeka tobie to ziewa obie

Kuranana laczynca. kurani zayca.
Tosh iaden polak wykazał sobie iaczynnego
kwas. Patron Hanika kurani i.e. kace, Polacco: fur ni una cucinaria. per dialogum

Obaczywszy iaden piekny panie w pieknym letniku
rzekł. Radbych te materyę miał na materac

Trzeba panna wszyskay obaczywszy. Z Pani wszystko
Dzy ią kato kiedyby na nie wlazł obaczył by ze ty
Landskrone albo Kalwaria.

NB
Uważyć byma
dwie razy
Ale to szła.
Wieć iedno.
Mi to miało.

Mucha padła jedwem na szybe, ktora wszystko
obaczy przylaci, uderzy w szybe

Przygania kocieł garcowi a oba czerniæ Vide fabulā
Aesopi de ola fictili et abenea. Societas periculosa

NB
Tak trzeba mo-
wic.

krzywo na nie patrzy: iesli przez okulary albo przez
kieliszek to nie dziw. bo iest difforme medium. Vide
quid Optici de refractione.
Upatrzysie wyora ostrpia. Ociec gorzał szysko. A przecie
głowe popsowało. O ięzi tyto omen bedzie. Omen
abo ze sie y dzis upiesz. Omie. Lebiat Amen rzec
Jadac przez Mazowsze zgadam sie jednym slachcicem
w Warce. O Moskwie. miedzy inszymi rzeczami pytalem
iaho tam teraz wielki dziań: gdym poczał powiadac dziwi-
nie pzytal. Abelzesztetam. Rzeke jam niebył. A on
na to. A diablasz powiadasz o tym.

